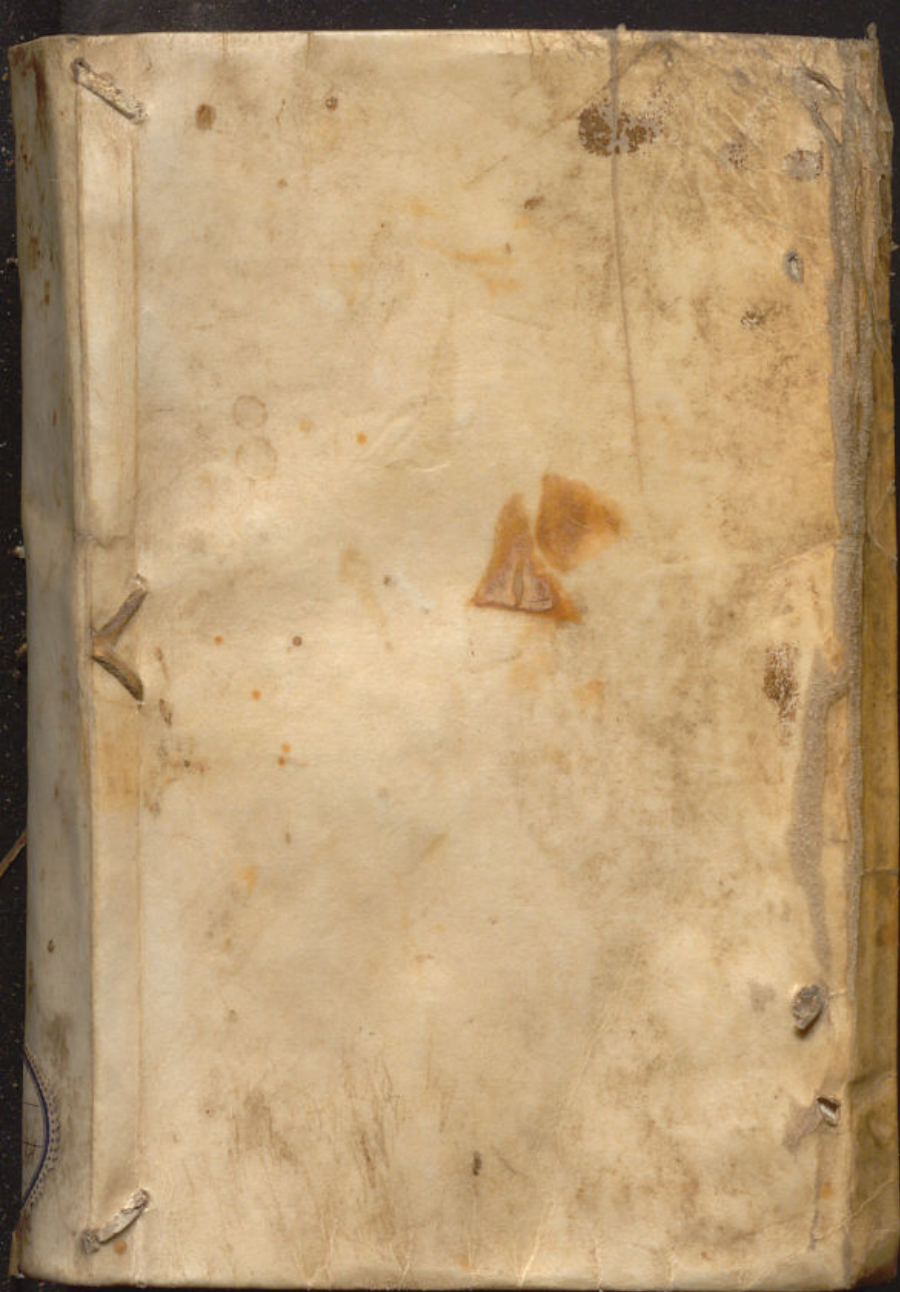

Nº A

34-344

270. 7. 32

~~29.a.6~~

~~17.~~

Biblioteca Central
 A
 Estante 34
 344

27 Del Collegio della Compagnia de Jesus de granada Libreria

I. BAPTISTÆ P-12.111

MANTVANI

CARMELITÆ, THEO-

LOGI, PHILOSOPHI,

Poëtæ & Oratoris clarissimi,

OPERA OMNIA,

In quatuor Tomos distincta, pluribus Libris
aucta, & restituta: quorum Index sequen-
tibus paginis continetur.

TOMVS PRIMVS.

ANTVERPIÆ

Apud Ioannem Bellerum, ad insigne
Aquilæ aureæ.

1576.

MAINTENANCE
CARRIAGE, THEO.
OF THE OGDEN
Road & OGDEN'S CLUB

In payment of the sum of £100
plus the balance of the account
of the OGDEN'S CLUB
Total £100

559860651

And to the same amount
of the OGDEN'S CLUB
Total £100

INDEX OMNIVM OPERVM I.
BAPTISTÆ MANTVANI

Quæ autem huic editioni accessere, * asterisco notata sunt.

PRIMVS TOMVS HABET.

* P salms septem quos Bononia edidit, dum Ciuitas illa lue pestifera premeretur anno salutis nostræ 1482.	
Apologeticon, in laudem Poëscos & Poëtarum contra mastigo- phoros, & castigatores suorum operum.	
De horum temporum calamitatibus, siue de VII. peccatis Capita- libus Lib. IIII.	Fol. 1.
Bucolicon, seu Adolescentia Eglogæ X.	Fol. 57.
Contra Poetas impudicè scribentes Carmen.	97.
Epigrammatum ad Falconem Lib. I.	100
De Morte et contemnenda Carmen.	118.
Consolatio super morte Collæ Asculani.	124.
In obitum Petri Nebularii Nansi.	154.
De morte Frederici Hispanioli Carmen.	139.
De morte Ioannis Soretii Galli.	143.
Querimonia de morte Alexandri Cortesii.	147.
De morte filii Ioannis Sebadini Consolatio.	151.
Exhortatio ad Reges & Principes Christianos, pro capiendis ar- mis contra Infideles.	154.
Uter sit præstantior, Orator, an Poeta.	168.
De suscepto magisterio Theologico Carmen.	173.
Contra Amorem Carmen.	175.
De natura Amoris Carmen iuuenile.	178.
* De Vita B. Blasii Lib. II.	179.
* De Vita B. Nicolai Tolentini Lib. III.	203.
* De bello Veneto Lib. I.	245.
* Exhortatio ad Infabres.	271.
	* 287.

INDEX OPERVM MANTVANI.

* <i>Agelariorum Libri VI. ad Consaluum Ferrandum, Agelarium,</i>	282.
* <i>De Cupidine marmoreo dormiente Carmen.</i>	372.

SECVNDVS TOMVS.

<i>Parthenices prima, quae Mariana nuncupatur Lib. III.</i>	Fol. I.
<i>Ad B. Virginem Mariam Votum post febrim acerrimam.</i>	54.
<i>Ad eandem Virginem pro extinguenda pestilentia Oratio.</i>	57.
<i>Parthenices Secunda quae Catharina dicitur Lib. III.</i>	62.
<i>Parthenices Tertia B. Margareta Agon.</i>	102.
<i>Parthenices Quarta B. Agatha Agon.</i>	115.
<i>Parthenices Quinta B. Lucia Agon.</i>	121.
<i>Parthenices Sexta B. Apollonia Agon.</i>	128.
<i>Parthenices Septima B. Caelia Agon.</i>	142.
<i>De Vita B. Dionysii Areopagita Lib. III.</i>	159.
<i>De Vita B. Georgii Martyris Lib. I.</i>	201.
<i>De Vita B. Ludouici Morbioli Bononien. Carmen.</i>	220.
<i>In Laudem B. Ioannis Baptistae Carmen.</i>	229.
<i>In B. Albertum Carmelitam Siculum Carmen.</i>	231.
<i>Iastorum Lib. XII. secundum duodecim anni menses digesti.</i>	234.
<i>Vita sua Epitome ad Posteritatem.</i>	387.

TERTIVS TOMVS.

<i>Alphonsus pro Rege Hispania de Victoria ad Granatam Lib.</i>	Fol. I.
<i>VI.</i>	
<i>Tropaeum Gonzaga pro Gallorum ex Italia expulsionem Lib. V.</i>	99.
<i>De fortuna Francisci Gonzaga Carmen.</i>	187.
<i>Carmen panegyricum in Robertum Sansuecinatem.</i>	193.
<i>Somnium Romanum.</i>	208.
<i>Carmen Panegyricum in Brixiam.</i>	221.
	<i>De Villa</i>

INDEX OPERVM MANTVANI.

	<i>De Villa Io. Baptista Refigerii.</i>	227.
	<i>De quercu Iulia Carmen.</i>	239.
	<i>Silvarum Lib. IIII. aucti & restituti.</i>	242.

QVARTVS TOMVS.

	<i>Contra Detractores Dialogus.</i>	Fol. I.
	<i>Contra Calumniatores Epistola.</i>	57.
	<i>Ptolemei Hispanioli Baptista Mantuani fratris, contra detractores suorum operum Apologia.</i>	90.
	<i>Eiusdem de licentiis antiquorum poetarum, Corollarium.</i>	101.
	<i>Baptista Mantuani tractatus de parte corporis B. Mariae, in qua conceptus est Christus.</i>	100.
	<i>Redemptoris mundi Matris Ecclesiae Lauretanae Historia, haecenus non impressa.</i>	216.
	<i>De Variis interpretationibus sacrae scripturae.</i>	226.
	<i>Apologia pro ordine Carmelitarum.</i>	232.
	<i>Ioan. Trithemii Spanhemensis de laudibus Ordinis Carmelitarum.</i>	250.
	<i>Eiusdem de Viris illustribus eiusdem Ordinis.</i>	273.
	<i>Baptista Mantuani de Patientia Lib. III.</i>	Fol. I.
	<i>Eiusdem de Vita beata dialogus iucundissimus.</i>	178.
	<i>Augustini Dathi Senensis de Vita beata libellus eiusdem argumenti.</i>	211.

MANTVANI OPERVM FINIS.

* 3

REVE-

Reuerendis. in Christo Patri, Ioanni Baptista
Rubeo, Carmelitarum Magistro Generali, F. Lau-
rentius Cupærus Carmelitanus Montis Gerardi.
S. P. D.

O. Baptistam Hispaniolum, Mantua-
num, Carmelitici ordinis decus exi-
mum, quando non incisim, vt fecêre
typographi quidam, sed membratim
& singulis omnium eius operum par-
tibus absolutum, ni fallor, atq; integrum, formu-
lis elegantioribus Ioannes Bellerus calcographus
Antverpiensis, vir integerrimus, ac noster amicus
euulgare denuò parat; Ioannes Baptista Erythrae,
Rauennas, Carmelitanorum Magister Generalis
longè præstantissime, moneor, rogor, etiam atque
etiam extimulor, & aliquamduâ renitens ab eodê
bibliopola vehementer incitor, vt ceu antiloquio
quodâ operum Mantuani nostri laudem, vtilitatê,
voluptatemq; adolescentulis vniuersim omnibus,
sed præsertim sacri nostri instituti discipulis aperiã,
ostendam, explicem, quam tamen petitionem ite-
rum atque iterum pressius intuenti mihi Bellerus
idem præposterus precator, adhortator, atque im-
pulsor, vt qui ab asino lanam, & aquam è pumice
postulet, esse videtur. Ceterum quum non sit mihi
cornea fibra, nec adamantem in pectore gesto, ro-
gatus feci quod facturus aliâs non fueram, equi-
dem quippe laudationibus Mantuani in præsentia-
rum

EPIST. DEDICATORIA.

rum abstinuiffem lubēs, quū illius ea fit gloria quæ nullius laude permultum crescat, nullius vituperatione vel tantulum minuatur, insuper quòd etiam tam beata tum verborum tum rerum copia mihi desit, quæ delicatissimo nostro sæculo possit facere satis; nisi extarēt scriptores quidam, qui quum palam laudandum suscipiant Mantuanum, eundem nihilominus clam vituperant, eiusmodi medicis nõ dissimiles, qui dum ægrotis mederi se simulāt, eodem tamen interim occidunt: è quibus duos mihi, Paulum videlicet Iouium ex medico Nuceriae repentē prodeuntem episcopum, & Lilium Gregoriū Gyraldum, humaniorem tamen hunc, illum verò mordaciorem criticum censoremque videre licuit. Sed verba eorum in medium proferre, ne quid affingere videar, operæ pretium fuerit: Elogia enim doctorum virorum Pauli Iouij sic habent:

Baptista Carmelitani ordinis princeps, ex Hispaniola gente honesta, verum ex damnato coitu natus, naturam ad carmen attulit, verum insatiabili Hebraicorum studiorum cupiditate ita occupatā, vt quum magnus & admirabilis in omnibus videri contenderet, in excolendis Musis curam ac diligentiam remittere cogeretur, quibus vnus non dubius ad æternitatem gradus parabatut, si certa laude contentus in reliquis inane nomen tempestiuè contempsisset. Sed incidit in ea tēpora, quibus nullis mediocribus poëtis locus erat, reperit tamen si-

EPISTOLA

» bi æmulum incondito furore Consalui Magni res
 » gestas decantantem, cuius explosione claresceret.
 » Iserat Cantalicus, pro bono poëta ab optimo Du-
 » ce mediocris etiam virtutis amantissimo liberaliter
 » ditatus. Verùm & hunc, & ipsum quoq; Carmelitã
 » desumto eodem argumento Grauina malè partæ
 » laudis loco strenuè deturbauit, quum inchoatum
 » poëma nobile Pontano atque Actio censoribus re-
 » citasset. Ceterùm Carmelitæ satis ad laudem fuit
 » quòd per quindecim sæcula neglectos à ciuibus An-
 » dinos fontes salubriter ebiberit, scilicet vt fatali mo-
 » nitu limpidioris eius aquæ siphones Lælio ac Hip-
 » polito Capilupis fratribus monstrarentur. Octoge-
 » nario maior Mantuæ decessit, non planè felix, quū
 » in extremo vitæ actu defensionem contra criticos
 » scribere cogeretur, qui eius poëmata obeliscis non
 » inanibus miserè confodissent. Sacrato poëtæ mor-
 » tuo cucullati eius ordinis sacerdotes prolixè paren-
 » tarunt. Federicus autem Princeps marmoream ef-
 » figiem cum laurea posuit, quæ in arcu lapideo iuxta
 » Virgilij Maronis simulacrum, pia herclè, si non ri-
 » denda, comparatione conspicitur.

Heic mihi Pater obseruantissime primam audi
 lædoriã, ex damnato, inquit, coitu natus est: & va-
 frè interim illiciti concubitus speciem reticuit: vt
 prò nefas, impurissimam, longèquæ scelestissimam
 aliquam, qua procreatus sit copulam, in hominum
 auribus relinquat. Sed bene habet quòd patrè eius
 Petrum

DEDICATORIA.

Petrum Hispaniolum, cui libellum de vita beata dedicauit, non incubum quēpiam esse constet. Quorsum igitur, Paule Ioui, hoc tuū tam impudens conuicium? scilicet vt in egregio corpore n̄uus esset? Sed ego cum Nasone:

*Et genus & proauos, & quæ non fecimus ipsi
Vix ea nostra uoco.*

Sed bene habet quod calumniam istam, Ioui, tuam, ipse Poëta noster, Siluarum lib. 4. in Epithalamio Ptolemæi fratris sui & Dorotheæ Valentis satis confutare videtur: vbi auum suum paternum dicit Antonium Hispaniolum Cordubensem, de quo Petrus pater eius satus sit, qui ex coniuge legitima sua Constantia Maia Brixienti prolem suscitauit Ptolemæum, Baptistæ nostri fratrem, vterinum crediderim, vel ob id maximè quod postquam sponsæ Dorotheæ genus demonstrasset, fratris ortum sic recitare incipiat his versibus.

*Nunc Ptolemæe tuæ gentis fastigia tangam,
Atque mea, genus est nobis commune duobus.*

Quodq; mater eius hæc fuerit Constantia Maia Brixientis, ex Panegyrico in Brixiam videtur cōuinci posse, quem sic incipit.

*Brixia sæpe tuas, cum sis mihi gratior ipsa
Vel non grata minus Manto.*

Laudes dico Brixie, quod matre Brixiana fuerit, contexere voluit. Credidisti nullos futuros qui tua scripta cribrent, sed in calce epistolæ contra calum-

EPISTOLA

lumniatores huiusce rei te commonuisse poterat
 Mantuanus scribens Ptolemæo fratri: In posterita-
 te, inquit, nostra erunt qui causam contra eos &
 meam, & aliorum, tueantur. Quid ergo, si, quod ne-
 scio tamen, à gentis suæ, parentû vitio, sanguine de-
 generavit, at certè degeneres animos in ipso fuisse
 queri non potes. Quid si matre parum nobili, etiam
 extra legitimum coniugiû, vel vt tute affirmas pro-
 hibita & inconcessa venere genitus existimetur, an
 tibi propterea cõtemtui fuerit, qui tantam sibi do-
 ctrinæ famam sua pararit industria? Parcius ista vi-
 ris precor obijcienda memeto: scis enim quid Iphi-
 crates Harmodio prisci illius Harmodij abnepoti
 generis probrum per conuicium obijcienti res-
 ponderit, meum inquires genus à me habet origi-
 nem, tuum verò in te desijt. Quod imitatus quoque
 Marcus Tullius Cicero, quû ob Ciceronis cogno-
 men dicterijs incessetur, quòd à cicere vilissimo
 legumine cognominaretur, respondit se Ciceronis
 nomen illustrius effecturum quàm Catonum, Catu-
 lorum, aut Scaurorum: veluti & Crispo Sallustio
 respondès, ego, inquit, meis maioribus virtute mea
 præluxi, vt si prius noti non fuerint, à me incipiant
 initium memoriæ suæ: tu tuis vita, quam turpiter
 egisti, magnas offudisti tenebras, vt etiam si fuerint
 egregij ciues, certè venerint in obliuionè; quare no-
 li mihi antiquos viros obiectare: satius est enim me
 meis rebus gestis florere, quàm maiorum opinione
 niti,

DEDICATORIA.

niti, & ita viuere, vt ego ſim poſteris meis nobilitatis initium & virtutis exemplum. Conuiciatori proinde huic. P. R. quid aliud quàm illud Senecæ ad Lucilium aptius reſpondeam, dicentis in hæc verba: Quum volueris veram hominis æſtimationem videre, & ſcire qualis ſit, nudum inſpice, deponat patrimonium, deponat honores, & alia fortunæ mendacia, corpus ipſum exuat, & animum intuere qualis quantuſque ſit, alieno an ſuo magnus.

Sed ne vnicâ duntaxat maledicēdo voluptatem Iouius capiat, adijcit obeliſcis non inanibus Mantuanum miſerè à criticis cōfoſſum eſſe, quibus verbis ſanè non detractiōnem tantum, ſed & nugaciſſimam leuitatem ſuam prodit, vt quum hæc ſcriberet parum ſobrius mihi fuiſſe videatur: quippe qui ea culpet quæ paulò poſt gloriæ ducit. Hoc enim Paule Ioui vnum duntaxat abs te ſcire contendere quomodo tibi conſtes, qui Baptiſtam noſtrum iure nec inaniter à Zoilis increpitiū eſſe dicas, quū tamen, te teſte, neglectos per quindecim ſæcula poſt Virgilij tempora, à ciuibus ſuis Andinos fontes tam ſalubriter ebiberit: . Quinã Andini quàm Virgilianni fontes ſunt, quum Andes vicus ſit prope Mantuã urbem, vbi natus eſt Virgilius, qui eadem ex cauſa à Silio Italico alijsq; permultis Andinus vates receptiſſima antonomafia vocatur? Si non inanibus ſed meritis obeliſcis tã miſerè confoditur Mantuanus noſter, indubiè nō ſalubriter Andinos fōtes ebibit.

Herclè

EPISTOLA

Herclè nihil agis Ioui, qui verbis phaleratis quidè illis, sed parum constantibus Mantuanum laudaturus, eidem tamen occultè detrahis; equidem enim sine negotio quàm fuerint aduersariorū eius obelisci inanes & vani, nisi id esset actum agere, quū ipse poëta noster ad Ptolomæum fratrem contra calumniatores testibus probatissimis auctoribus censoribusque dexterrimè hoc fecisset, perspicuum redderem.

Sed missum faciamus hoc mendaciū, & ad tertium detractionis tuæ artificium, mysterismū nempe illum, quem habes elogij tui vltimò loco, veniamus: vbi ais Baptistæ effigiem iuxta Virgilij simulacrum, pia, si non ridenda comparatione positam conspici: pia, dicis, si non ridenda: at cur ridenda, amabo? Largiar enim tibi licet hoc interim Mantuanum Hispaniolum Mantuano Maroni ab omni parte comparandum non esse, non tamen propterea hoc etiam tibi do, nullo quoquam modo componendum esse, quanquam etenim conciuem suum Andinum Virgilium heroico quodam & tragico verborum sententiarumq; pondere non æquet intonando, sed mollius, facilius, & vrbanus spiret, nihilominus in quibusdam suis operibus & nervosiore dictione assurgit, & proximè Virgilium consequitur, & in quibusdam alijs Philosophicis soluta oratione conscriptis libris, rerum atque sententiarum vbertate multis parasangis Virgilium post se relinquit,

DEDICATORIA.

quit, ita vt disciplinarum omnium liberalium circulum, quem *κυκλοπαιδεία* vna voce Græci dicunt, eum absoluisse extra controuersiam fit. Vir enim fuit Hebraicè Græcè atque Latinè iuxta doctus, vt ex his quæ ab ipso sunt euulgata, quiuis, si legat, intelliget. Quanquam vel ob id potissimum non piam tantum, sed pijsima & nullo modo ridenda comparatione iuxta Virgilij Maronis simulacrum Federicus princeps marmoream illi effigiem cum laurea posuit, quòd Virgilij nepos fontes illos Andinos per quindecim sæcula obturatis siphonibus & tubis latentes aperuerit, & sepultum Mantuæ decus exfuscitauerit. Humanior igitur te Paule Ioui censor & arbiter longè Lilius Gregorius Gyraldus est, qui quas ei statuas Mantuani erexerunt, nullo modo deiiciendas iudicat, sed eius quoque ex Dialogis de poëtis nostrorum temporum verba proferre non grauabor, quæ sunt hæc.

Nunquid heic, ait Iulius, Baptistam Mantuanum, qui vnus ex ijs fuit qui Carmelitæ sodales dicuntur, in aliquo bonorum poëtarum numero repones? Et maximè inquam, sed quæ mea sit de homine audite sententia. Laudo institutum, piumque propositum, verum extemporalis magis, quam poëta maturus. Extant illius versus pænè innumerabiles, ex quibus apud vulgus & Barbaros quosdam laudem tantam est adeptus, vt vnus propè poëta, & alter pænè Maro haberetur. At bone Deus quàm dispar ingenium.

Nam

EPISTOLA

23 Nam vt vbiq; Maro perfectus, ita hic immodica
 23 & pene temeraria vbiq; vsus est licentia, quam &
 23 magis atq; magis indies auxit. Est enim ferè natura
 23 comparatum, vt qui minus iudicio valent, & nimio
 23 plus sibi placent, eos indies deflorescere, & senes
 23 flaccescere videamus: nam & his iudies aliquid in-
 23 genij deteret. Iuuenis ille quidem laudabilior poe-
 23 ta fuit, cum verò ei defedit calor ille & feruor iuue-
 23 nilis, tanquam amnis sine obice extra ripas sordidè
 23 diffluens coërceri non potuit: vix enim ea legere
 23 possumus quæ longius ille atate prouectus carmi-
 23 na scripsit. Non ideo hoc vobis de Carmelita di-
 23 xerim, vt quas ei statuas Mantuani erexerunt deij-
 23 cerem, sed magis vt vos monerè, quo eum ordine
 23 habere debeat: magis emunctæ naris fuisse vide-
 23 tur Angelus Politianus. Hæc ille.

Equidem P. R. meam quoq; interrogatus senten-
 tiam, vt fatear ingenuè, Baptistam nostrum Nasoni
 quàm Maroni, quòd illius extemporalè facilitatè,
 plerisq; libris, quam huius maiestatem sonorâ pro-
 pius referat, similiorem dixerim, quanquam quod
 Lilius Politianū Mantuano anteponit non omnino
 approbandum dixerim, nam quod ad eruditionem
 pertinet non video qua in re Mantuanus Politiano
 cedat, siue humaniores, siue Christiano dignas ho-
 mine litteras æstimare libeat. Quòd verò ad dicen-
 di facultatem pertinet parem, mea sententiâ, in tam
 diuerso dicèdi genere laudè videtur mereri posse.
 Politia-

DEDICATORIA.

Politianus enim angustiore, verum altiore alveo in-
 gentem aquarum vim trahit. Mantuanus latius ex-
 spatiatur; fluit ille plenior, hic fertur rapidior. At-
 que (quod erat Longolij de Budæo & Erasmo iudi-
 cium) in Politiano plus neruorum, sanguinis, spiri-
 tus, in Mantuano plus carnis, cutis, coloris agno-
 scere est, in illo plus diligentæ, in hoc plus faci-
 litatis, ille omnia vtilitati, hic plurimum delectatio-
 ni tribuit. Pugnat ille cura, ingenio, grauitate, di-
 gnitate: hic Mantuanus subtilitate, leuitate, iucun-
 ditate ad victoriam cõtendit. Ac faciamus quidem
 alios permultos Palladis afflatos numine, at Gra-
 tiarũ choro stipatum Baptistã negare nemo potest,
 esto quod vitijs suis faueat, ingenioq; suo nimis in-
 dulserit, turbidus extra ripas, fordidiusculè inte-
 rim fluat, ipse tamẽ sese haud magnis solùm exem-
 plis, sed etiã validissimis argumentis ad Ptolemæ-
 um fratrem contra calumniatores in epistola de-
 fendit, tuetur, tegitq̃ue. Quanquam verò maturus
 Lilio Mātuanus poëta non sit, sed extēporalis, atta-
 men graue quoq; præsertim in Parthenicis atq; can-
 lamitatibus, alibi contra ardentem & erectũ, flori-
 dũ etiam & amœnũ inuenias. Bucolica quippe hu-
 mili, mediocri Epigrammata, grandiloquo autem
 & magno quiddam sonante stylo diuinas Par-
 thenicas esse conscriptas dicere possumus, quod si
 quis neget, indubiè tamen Trophæum Gonzæ
 heroicam planè venam habet, vt veleo nomine
 solo

EPISTOLA

29 solo Badius pueris versificatoriae artis studiosis præ-
 30 legendum existimet. Sanè nisi & eloquentiae splen-
 31 dor non vulgaris, magnaq; rerum maiestas tam in
 32 poëmatibus eius quàm alijs soluta oratione ab ipso
 33 conscriptis libris inesset, Ludouicus Viues, exactissi-
 34 mi vir iudicij, in libro quem de tradendis discipli-
 35 nis fecit, non tantopere eum laudasset, & melioris
 36 litteraturae studiosis enarrandum humanarum ar-
 37 tium professoribus commédasset. Quin & magnus
 38 ille Desiderius Erasmus Roterodamus, Ioannem
 39 Sapidum Argentinensem, dum viueret, archididaf-
 40 ~~calum~~, contemptius de Mantuano sentientem casti-
 41 gat in epistola quadam ad Iacobum VVimphelin-
 42 gum scribens: Demiror, inquit, iudicium Sapidi. Iu-
 43 ro quisquis ille fuit qui hoc illi persuasit, nihil illo
 44 ineptius, malim hemistichium Mátuani, quam tres
 45 Marullicas myriadas. Neq; hæc duntaxat aut Eras-
 46 mi, aut Viuis, sed etiam Philippi Beroaldi est senten-
 47 tia, qui Mantuanum Virgilio proximum, lógo qui-
 48 dem interuallo, sed tamen proximum facit, quòd
 49 in eo ingenium copiosum, & mira doctrinae multi-
 50 iugæ felicitas exuberet, vti in epistola quæ hisce ope-
 51 ribus inserta est scribit. Demum Ioannes Murnel-
 52 lius in artis componèdorum versuum rudimentis,
 53 alijsq; epistolis aliquot, quoties Mantuanum nostrum
 54 discipulis imitandum proponit? Iodocus item Ba-
 55 dius Ascensius commentarios in Bucolica; Seba-
 56 stianus Murrho Germanus, trium linguarum expe-
 57 rien-

rienti
dubi

30 cat

nur

fam

om

neque

aliquo

Sep

Sm

Qua i

uerun

M

Su

Sed

quartu

- Ca

Fulm

Perp

Illo

Part

Carn

Titus

Immo

inci

Tolle

DEDICATORIA.

rientissimus in Parthenicas exegesin scripsere, in-
dubiè non scripturi, nisi & sententiarum gravitate,
& carminum varietate, iucunditateque legi dignis-
simum iudicassent. Adde quòd & magnam mode-
ram in omnibus Mantuani versibus videre est.
Homerus quidem, quæ fuit eius submissio animi,
neque patriam suam, neque proprium nomen in
aliquo suo poemate edidit, de quo Aulus Gellius:

Septem vrbes certant de stirpe insignis Homeri:

*Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamin, Ios, Argos,
Athena.*

Qua in re tamen ab ipso plerique, poëtae alij descen-
derunt. Publius enim Ovidius Naso dixit:

Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo:

Pe'igna gentis gloria dicar ego.

Sulmo mihi patria est gelidis vberimus vndis.

Sed iactantius multò Publius Virgilius Maro
quartum Gæorgicorum claudens, ait:

- Cæsar dum magnus ad altum

Fulminat Euphraten, bello, victorq; volentes

Per populos dat iura, viamq; affectat Olympo:

Illo Virgilium me tempore dulcis alebat

Parthenope, studijs florentem ignobilis otii:

Carmina qui lusi pastorum, audaxq; iuuenta,

Tityre te parula, cecini sub tegmine fagi.

Immo & Thrasonicè magis tertium Gæorgicorum, ita
incipit: *- tentanda via est qua me quoque possim.*

Tollere humo, victorq; virum volitare per ora.

Primus

EPISTOLA

Præteritus ego in patriam mecum (modo vitæ superstiti)
 Aonio rediens deducam vertice Musas:
 Primus Idumæas referam tibi Mantua palmas,
 Et viridi in campo templum de marmore ponam.
 Similem arrogantiæ respicit exordium primi Æneidos, ubi ait:

Ille ego, qui quondam gracili modulatus ævena
 Carmen, & egressus silvis, vicinia coegi:
 Ut quamvis apido parerent arua colono:
 Gratium opus agricolis: at nunc horrentia Martis
 Arma, virumq; cano, Troia qui primus ab oris
 Italiam, fato profugus, Laviniaq; venit
 Littora.

At longè modestior noster est Mantuanus, qui si
 nominis sui meminit & patriæ, ut nullam in eo ar-
 rogantiam animaduertas. In laude enim Brixie
 habet.

Brixia sæpe tuas cum sis mihi gratior ipsa
 Vel non grata minus Manto, genus vnde Maroni
 Altiloquo, genus vnde mihi.

In morte item Ioannis Soreti sic scribit:
 Verùm bella canant alij, populosq; paternis
 Sedibus, & patrio pulsos de litore Graios.
 Et veteres odij causas, belloq; subactas
 Constantine tuas arces, cælumq; Latinis
 Infestum rebus, fideiq; pericula nostra.
 Semper ego effugi studium Mauortis & arma,
 Nec pectus thorace graui, nec tempora cinxi. &c.

DEDICATORIA.

Sed inquit Lilius Gyraldus: Baptista iuuenis latidabilior poeta fuit: vix enim ea lectione dignamur quæ proeçtiori ætate scripsit. At quæ respõdeo, credere me Agelaria fortè, & quædam alia ex tempore subito iam seni excidisse, quæ displicere possint, & cum Aiace Augusti in spõgiam melius incubuissent, quàm prælo mandata essent, quòd ab auctore necdum satis eliminata fuerint, sed ànne & Apelles Veneris caput & summa pectoris politissima arte perfecit, & (teste Cicerone ad Lentulum) reliquam partem corporis inchoatam reliquit; quid mirum si quæ longius ætate Baptista noster proeçtus carmina scripsit ad incudem reuocare, in eo magistratu (qui in ordine nostro summus est) constitutus, non potuerit priusquam à sui studiosis euulgarentur. Hoc profecto senectuti dandum potius quàm criminandum erat. Ceterum quis est quicum tam sit actum præclarè, vt in eo nullum fuerit districtum atræ inuidiæ spiculum, quum in Tito Liuiio miræ facundiæ viro Asinius Pollio quandam Patavinitatem inesse putauerit, quum Attica anus illa Theophrastum, hominem alioqui disertissimum, hospitem dixerit: quum Vectium Lucilius insectatus sit. Ex quibus constat non esse satis si tersum ac limatum sit quod emiseris in lucem, nisi lectores & candidos & æquos nanciscare. Quamquam labant interim nonnunquam, vt Fabij verbis vtar, & onercedunt ingenia, vt sit etiam visus Homerus Marco

EPISTOLA

Ciceroni, & Demosthenis oratio dormire. Quæ
 quidem argumento, qualiacunque edideris ea cen-
 suram omnino subitura, esse possunt, neque tamen
 ob id cedendum criticis, sed contra audentius eun-
 dum est. Rumpantur ergo licet illa Codro, ut veri-
 tatem libere effari liceat, sapientia, ingenio, gravi-
 tate, eloquentia, Baptista noster vir maximi plani-
 ingenij, & veterum ac reconditarum litterarum in-
 primis doctus nulli poetarum in Tropæo Gonzagæ
 posthabendus videtur, tam sunt in eo ingeniosè ex-
 cogitata, astutè ficta, & sonorè dicta omnia, multa-
 que similitudines, & digressiones aptissimè inspe-
 ctæ, tam vtilis quàm dulces, ut omnibus proptere
 artis componendorum versuum studiosis præleg-
 dus rectissimè iudicetur. Adhæc demum poetæ co-
 plures sunt, quorum nervi, plectra, & calami nec
 vos, nec aras, nec euāgelium canunt, sed Vulcani
 Mercurios, Bacchos, Veneres, turpesque Priape
 auguria & Troias, & inania somnia vulgi, sed Man-
 tuanus de veris cœlicolis poemata fecit, & nos-
 tros sanctæ religioni Apollinem Musasque ser-
 curavit. Quoties proinde stichologiæ artis studi-
 iuuentuti præceptores circumspècti præclarum
 cuius diui diuæque agonem pedestri oratione
 nendū dabunt, pro argumento, hunc nostrum Man-
 tuanum præcinentem habituri sunt discipuli,
 bus nihil vel parum in hoc genere Virgilius
 duxerit, Sed quid tãtopere Mantuanū commen-
 qu

DEDICATORIA.

quum proba merx emtorem facile sit inuentura, & vino vendibili non sit opus suspensa hedera?

Cur autem Reuerendissime Pater Magister noster totius Carmelitici ordinis Generalis, nouissimæ huius omnium Mantuani operum editionis inscriptionem tibi potissimum deberi iudicem, causæ multæ sunt, sed duæ præcipuæ: vna quòd studia nostra theologica binis patentibus litteris, prioribus quidem anno. 1569. Romæ in Transpontino per R. P. Magistrum Ioannem Maierium inferioris Alemanniæ Prouincialem nostrum, alteris anno. 1575. in comitijs Generalibus Placentiæ celebratis, per eximium sacre theologiæ professorem M. P. Lupum tuum vicarium ac commissarium per Brabantiam, ad me missis, honore, fauore, ac doctorali dignitate, apud quam Vniuersitatem mihi commodum erit, promouere dignatus sis, quâquam hoc ego memet gradu indignum interim existimo; quare ad alteram huiusce dedicationis causam progredior, quæ est quòd videam te eruditissimorum nostri sacri Ordinis virorum monumeta quæ situ interitura erant à carie tam diligenter vindicare. Thomam enim VValdensem contra VViclephum & eius sectæ farraginem quanta cura & ingenio nobis restituisi? Laudent ceteri quicumque volent tuarum virtutum ornamenta, extollant pietatem in Deum animique deuotionem, prædicent morum grauitatem, comitatem, frugalitatem, sobrietatem, pudicitiam, & alia

EPISTOLA DEDICATORIA.

alia sexcenta virtutum tuarum genera, ego diligentiam qua Ordinem tuum extollis, & affectum erga doctorum nostri Ordinis virorum libros & monumenta, quos indies expurgas, illustras, & posteritati relinquis, quin laudem, celebrem, deprecemque nullo modo me contineo vel mihi impero. Equamque proinde hanc nostram opellam ut consulas, qua possum animi corporisque demissione iterum atque iterum oro. Non desunt multi quoque alij huiusce nostri instituti professores, poëtas atque oratoriam longè in Gallia Belgica, Celtica, atque Narbonensi, Germania item, Italia, & Hispania magis doctiores, sed eorum neminem ad manum, ut in Antverpiâ hoc tempore Librarius habuit: quare in restituendo Mantuano non quod volui, sed quod potui feci. Vale Pater R. cui me commendo.

Antverpiâ ad Scaldim anno MDCLXXVI. stilo

Romano Kalendis

Aprilibus.

I.
mel
cia

V

Nan

q

Prob

pa

Cun

&

Visu

di

At q

nu

Perc

pe

Tu v

ri

Sicu

cu

Flag

ru

Natu

cu

I. BAPTISTÆ MANTVANI, CAR-
melitz, Theologi, Philosophi, Poëtæ & Oratoris
clarissimi, Psalmi septem, quos Bononie edidit
dum Ciuitas illa Luc pestifera premeretur, anno
Salutis nostræ 1482.

DE FLAGELLIS. Psalmus I.

Valde vtilia sunt nobis flagella tua Deus, & sa-
luberrimæ tuæ correctiones.

Nam quanquã cum iratus es videre terribilis, nun-
quam tamen à clementiæ recedis itinere.

Probât hæc antiquæ tuæ misericordiæ, quas veteres
patrum nostrorum memorant historiæ.

Cum primus generis nostri parens à te defecisset,
& æterni incurrisset interitus damnationem.

Visus es vtique non nihil excandescere, & hosti vin-
dictæ frameam euaginare.

At quoniam Creator, & Pater illi eras, operi ma-
num tuarum porrexisti dexteram.

Percussisti vt sanares, non vt interficeres, etenim
peculiare tibi munus est sanare.

Tu vitæ Deus, & salutis, immo tu vita, salus, & mise-
ricordiæ pelagus.

Sicut cū incipit medicus mederi, spes est salutis, sic
cum tu incipis flagellare, curationis indicium est.

Flagellando mederis, medendo sanas, & sic anima-
rum nostrarum rubiginem tollis.

Naturam non odisti, sed peccatum Domine, sed
cutem vulneras, vt vlcus eradices.

B MANTVANI

Tu rectitudo es inobliquabilis, tu certa regula & mensura omnium.

Quidquid à te discedit prauum esse constat, & quod à perpendiculo fugit, obliquum est.

Castiga nos Domine quoniam peccauimus, sed audio: is patientiæ tuæ nos adiuua.

Oleo misericordiæ vulnereum liuorẽ sana, & lætitiæ tuæ nos serenitate viuifica.

Gloria patri & filio, &c.

De virtute cum gratia. Psalmus. II.

HAmus est terrena felicitas, & captio quo falluntur leues impudentium animæ.

Inter lætitiã & mœrorem discrimen nullum est in vitam & mortem nullam interuallum.

Nonnunquã infirmi sanis sunt viuaciores, & qui de aliena morte sermocinantur, extremos trahunt anhelitus.

Vnicum est in terris bonum, sed certè rarum, cetera sunt nugæ futiles, & deliramenta.

Virtus scilicet quam parit diligentia, hæc casti omnes fert eodem vultu.

Homo qui virtutẽ habet, & si mori possit, vincitur men non potest, & de gradu suo deijci.

Terrenorum omnium virtus est optimum, sed si ingentes horret pressuras.

At si sit Dei loricata gratia, pugilem videbis inperabilem.

Hæc sanctos animos semper comitata est, & igitur

PSALMI SEPTEM

ignes & tormenta duxit intrepidus.

Ridebant cum percussor gladium vibraret, cum circumtreperet ignis exultabant.

Nihil est in terris hac virtute dignum, cœlum non satis est, sibi vendicat Deum.

Felix quem Deus hoc affecit munere, in quo terrenos interficit affectus.

Qui iacent in voluptatibus, hinc excluduntur, profani sunt, & pecudum socij.

Corpori seruiunt, cui dominandum est, legem abijciunt cui soli parendum est.

Propterea finit eos Deus in peccata ruere; quod omnium flagellorum est acerbissimum.

Quos amat Deus à peccatis retrahit, ne iram sibi thesaurizet æternam.

Calamitatum maxima carere Deo, sine quo quicquid est aliud, inane est.

Qui Deum tenet, etsi veste careat, ornatior tamen est firmamento & astris.

Ornamentum Deo gratum, virtus, & gratia, Religio, pietas & innocentia.

Hæc hostis à nobis conatur auferre, scit enim his ablatis, nos inermes esse.

Forma, diuitiæ, potentia, sanitas, caduca corporis non animi bona sunt.

Huiusmodi curât, qui terrena sapiunt, at qui Deum, officij memor est.

Præcepit Deus angelis vt virtutem seruent & eos quibus

B. MANTVANE

quibus cum virtutem viderint.
Propterea cum Sodomam essent euerfuri, Loth innocentem iusserunt abire.
De leonis faucibus eruerunt Danielem, & tres iuvenes è fornacis incendio.
Susannam à peruerso iudicio, & populum Israël de profundo pelagi.
Iudith ab Holophernis impudica audacia, & Dauid à potenti Saulis inuidia.
Ezechiam à pestis mortifero veneno, & Paulum à freti fluctuantis æstu. Gloria patri &c.

Pro Salute. Psalmus, III.

Quisnam ab omni malo liberatur incurfu, & quis ab omni seruatur angustia?
Non qui humano fretus est auxilio, nec qui terreni fidit adminiculis.
Nam Reges pereunt, & potentes domini, quorum plena sunt auro domicilia.
Saluantur quos tu Domine saluare mauis, qui tuum toto corde implorant auxilium.
Qui nudi vitijs ad te confugiunt, & mentis puritorem tibi offerunt.
Omnes quidem amas, quod omnium pater es, si pios peculiari foues amicitia.
Materno penitētis suscipis affectu, iustis amicis superbis Iudex.
Tu si me percutis minimè mortem timeo, nec ex tale patiens dat supplicium,

PSALMI SEPTEM

Ne mihi alium dederis in iudicem, tu causam meam discerne, tu iudica.

Quid mihi gratius præstari posset, quam cum de vita agitur a patre iudicari?

Qui iustus est, iniquitatem odit, qui pater est, misericordia vincitur.

Dedisti Iob, in hostis potestatem, afflixisti carnem, non abstulisti vitam.

Miserere Domine fragilitatem nostram, & ab instantibus nos erue periculis,

Vt securi reuocato grege, in Ecclesia tibi gratias agamus. Gloria patri &c.

De Dei auxilio. Psalmus. IIII.

DVM in tribulatione constitutus essem, timor & tremor irruerunt in me.

Suffocabar à formidine, vix respirabam, sepulti erāt præ tristitia sensus omnes,

Post me currentem mortem intuebar, & sagittas ex pharetra prominentem.

In fuga spes non erat: nec in virtute mea vlla videbatur euadendi via.

Ecce diuini numinis radius repente ad contemplanda cælestia mentem excitauit.

Recordatus sum misericordiarum Dei, & quod iustus est, & placabilis Dominus.

Animaduertipatrem me habere Deum, & quod in eius manu, salus mea esset.

Tunc ad me conuersus, respirauī paululum, & curarum

B. MANTYANE

rarum moles importuna fugit.
Et dixi animæ meæ, Cur sic affligeris, patris & ternæ
filia, cur sic te maceras?
Nusquam maior est quam in cœlo clementia, ad
cœli dominatorem confugito.
Nonne olim mortali carnis nostræ tunica, nostræ
salutis causa se vestiuit?
Sipro nobis laborauit, esuriuit, fleuit, quomodo
nunc potest nostri non misereri?
Surge, cur dormis Domine? succurre nobis, nostræ
debilis cymba pene fluctu obruitur.
Da nobis tranquillitatem animi, & tēpestare quas-
satos, in portum redige.
Desperassem Domine, nisi succurrisses, tu vita, &
salus & fortitudo mea. Gloria patri & filio & c.
De cura Dei circa homines. Psalmus. V.
Rectissima sunt cuncta Dei iudicia, & paterno
condita sunt fauore.
Mens! cum secura est, & pace fruitur, soluitur, audet,
euagatur, effluit.
Et lasciuientis pueri more discurrit, cum aream pra-
tumue florens intrauerit.
Deum deserit, nec factorem cogitat, & inanibus
curis implicatur.
Hæ sensum animam circumuolutæ implicant, sicut
muscas araneus irretire solet.
Paulatim implicatum à via seducunt, & pedetentim
improuidum à iustitiæ deturbant itinere. Deu

PSALMI SEPTEM.

Deus hęc improbam videns prodicionem, ficario-
rum occurrit insidijs.

Animum ne aeternum incurrat interitum, missa tri-
bulatione terret & excitat.

Et quasi delusum ebrietate concutit, & tanquam fi-
lium Pater verberat, vt liberet.

Animaduertite omnes qui in angustijs laboratis,
& sapientissimam Dei laudate bonitatem.

Coquitur aurum quò fiat pretiosius, flagellatur tri-
ticum vt paleas exuat.

Torquetur pannus vt sordes exprimantur, cedun-
tur lapides, vt quadrati fiant.

Qui nesciunt hęc, labant, & tabescunt, & caloruna
cardines ruituros putant.

Tolerate Domini medicantem manum, ipse salutis
nostrę curam gerit vigilem.

Scit qua morbi nostri arte curari queant, & salu-
berrima nostris adhibet fomenta vulneribus.

Obsecro Domine quoniam pius es, salutem nobis
confer & lætitiã. Gloria patri &c.

De Fortitudine. Psalmus VI.

AD Dominum cum tribulatus irem, fortitudo &
fiducia obuiauere mihi.

Stulte (dixerunt) quid vane turbaris, non est hoc
constantis hominis officium.

Timendum nihil est præteritum peccatum, quo
Dei suscitatur indignatio.

Qui si peccati labe vlla premeris, contriti cordis
offer

B. MANTVANI

cordis offer Deo victimam.
Holo caustum hoc est Deo gratissimum, & omnem.
potens placare furorem.
Rupto peccati vinculo contumacis, faultricem Dei
vocato clementiam.
Hæc cordium clamore solet excitari, & piæ mentis
flectitur gemitibus.
Deus cuius natura mitis & benigna est, negare nescit
quæsitam opem.
Hæc feci, & tantum concepi fiduciæ, vt in nullo me
putem positum periculo.
Festinate ad istas qui sititis aquas, nec vlla vos angustia
terreat immanitas.
Non abs re Deum panomphæum vocant, etenim
omnium clamantium ad se voces audit.
Nec audit solum bonos, sed exaudit, tantum sit cura
vobis, vt boni sitis.
De bonitate tua præsumentes, Deus ne deseras
sed misericordiæ tuæ diuitias ostende.
Sicut ad matrem pulli, ad te confugimus: circum-
volantem inimicum abige.
Nec expectamus aliunde subsidium, si tu saluam
renuis, adest interitus,
Si ad te confugientes perire decet, nemo est qui salu-
tatem sperare possit.
Gloria patri & filio &c.

De tollendis aduersitatibus.

Psalmus. VII.

Bla

PSALMI SEPTEM.

Blandum malum est otium, & dulcedo vitæ,
rerum prosperitas eneruat animos.

Reddit tribulatio robustam mentem, & contumaces animos ad Deum ire compellit.

Fer quicumque sapias disciplinam Dei, & æquamente tolera cum castigaris.

Erueris, ne dubita: esto longanimis, fauorem Dei videbis & auxilium.

At qui ducunt in bonis dies suos, nec virtutem amant, nec Deum verentur.

Incidunt in subitas calamitates, nec erit qui consoletur, & manum porrigat.

Memini me aliquando à fluctibus maris deprehensum, & auxilio Dei reiectum ad littus.

Memini me toties fauces mortis incurrisse, & Dei patrocinio reuulsum fuisse.

Misericordia Deum toties expertus sum, nunc eum factum crudelem credimus.

Nunquid ille nostris non gaudet bonis, an illum nobis invidentem dicimus?

Quiesce iam cor meum, diu viues, exercemur enim non mortificamur.

Timorem Dei tanquam thesaurum serua, hoc nostrum vallum, hoc nostrum sit munimen.

Pugnabunt angeli sancti pro nobis, & aduersantes contendent hostes.

Gloria patri & filio &c.

Threnos

Bla

Threnos, seu Lamentatio.

Innumeræ nos inuasere tribulationes, & vndique
monstris in plicabilibus obsidemur.
Mors pedibus nostris laqueos tetendit, & pestilen-
tiæ veneno nos impetit.

Vitæ nostræ solatium rapuit, iuuenem quo non
erat præstantior.

Malignis angelis in prædam dati sumus, & inimi-
cis nostris in rapinam & direptionem.

Domus omnis in ære plena est, tabescunt luctu-
antium corda pauentia.

A mortis facie fugientes dispersi sumus, sicut subiti
tempestate solent agricolæ:

Templum mutum est, & altaria silent, sacrarium si-
tu plenum est & squallore.

Vacuae sunt porticus, deserti parietes, vbi sancti
moribus erat contubernium.

Solicite gemitus sonant & lamenta, vbi quondam
disciplinarum omnium florebant documenta.

Stulti qui terrenæ fidunt prosperitati, & caducis
rebus spem vllam collocant.

Vide Domine consternationem nostram, & nostram
succurre calamitatibus.

Esto nobiscum in tribulatione nostra, vt per sanctos
patres nobis es pollicitus.

Gloria patri & filio &c.

Psalmorum finis.

EIVS DE

E
S
L

aliqu
volo
eoru
moni
theni
autem
gerij
longi
bellu
passus

EIVSDEM BAPTISTAE MANTVANI APO-
LOGETICON IN MASTIGOPH-
PHOROS & CASTIGATORES SUORUM
Operum.

AD EOSDEM FVSCARIVM DICO
& Refrigerium, Patronos suos
obseruandissimos.

Quoniam fortasse complures rei
(vt mos est) nouitate pelli, et si
non perlegent, legent tamen Par-
thenicē nostram sub vestris iam
iam nominibus ædendam, ne in
aliquem malæ opinionis morbum incidant:
volo quandam salutaris Antidoti synthesi
eorū mentibus admouere. Omnes tamen præ-
monitos volo, si quid meæ iucundissimæ Par-
thenicæ decoris & venustatis deest (multum
autem deesse quis dubitat) impatienti Refri-
gerij desiderio totum imputandum esse, cuius
longis præcibus expugnatus me exorari, & li-
bellum quasi implumes pullos, ante tempus
passus sim euolare de nido. Nec erat eius aliud
f desi-

BAPTISTAE MANTVANI

desiderium, quàm vt sanctissimæ virginis
laudes à pluribus legerentur, & Partheni
nostra Poëtico vestita decore de Ecclesiasti
prodiens Gymnasio populi in se conuerter
intuitum. Sed nescio an quod voluit obtin
bit, pia sunt vota, sed metuo ne non foel
fraudentur euentu. Nam nec qua debuit li
cruciata est, nec hominum mentes (vt esse d
berent) affectæ sunt. Nam dum quisq; terri
porum vitio cumulandis opibus, aut augen
honoribus operam impendit, liberales an
intermittuntur, quæ inter humana bona seculd
sunt verum decus, & honestissimum pe
lium: sed de his aliâs. Nunc ad præsens in
tutum accedamus. Videbor fortasse contra
consuetudinem, & professionem meam
mium excandescere, & Rhodio seu Lyfent.
Herculi sacrificare: sed si non nihil (quod
que propositum est) limitem excessero, de
rei contra quam dicturus sum indignitati
iniuriæ quam quotidie patimur grauitarge
Meminerit quisq; Mosem iusta indignati
commotum, Tabulas Dei digito scriptas
fregisse, & consideret D. Hieronymum
rum detractorum, quos sæpè canes nomi
m

virginum maledictis respondere coactum, tãto nonnun-
 quam stomacho moueri, vt et si nunquam iu-
 stitiæ & veritatis, aliquando tamen modestiæ
 & grauitatis videatur oblitus. Et quis aduer-
 sus hos iniquos Iudices vocem non tollat, qui
 assiduè contra mei similes tam ineptè, tam
 proteruè, tam procaciter, tam petulanter ob-
 loquuntur? Aiunt nos leuibus studijs oblecta
 ri, nec carmina decere religiosum virum, hæc
 condemnationis nostræ causa est: contra hos,
 aduce veritate, paramus expeditionè. Hi pro-
 culdubio si errorem suum cognoscerent, si sa-
 peperent & intelligerent, in æternum silentium
 obmutescerët. Et si quoties peccant atramen-
 to linirentur (vt quorundam ludorum lex po-
 neam stulat) Andromada & Mennone nigriores es-
 set. Vellem Hieronymum legisset, & sci-
 rent an mulierem alienigenam bello captam,
 de postquam decaluata est, in matrimonium du-
 cere liceat. Quid sit Aegyptum vasis aureis &
 argenteis, omniq; preciosa supellectile spolia
 ignari ab Hebræis. Quid mysticè significet tem-
 plum Dei, & Archam Legis auro barbarico
 decorari. Quid est quòd Salomon, id est, Dei
 sapientia, templi materiã, & ornamentũ omne

BAPTISTAE MANTVANI

ex Libano, Phœnicia & Gentilium Insulis ad-
uexit? Quid est reginam Sabæorum, qui erant
Ethnici Arabiæ populi, tantam odoramen-
torum copiam Hierosolymam ad regem pa-
cificum attulisse? Quid est tres Magos auro
thure & myrrha Christum in cunabilis ado-
rasse, & barbara, peregrinaq; lingua Mariam
salutasse? Cur putas Ioseph & Moïsem omne
Aegyptiorum sapientiam didicisse? Certè per
hæc & his similia significatur omne quod
terris boni erat, siue rerû, siue sermonis, Chr-
isto deberi, quod ipse postea expressit, dicens
Quum exaltatus fuero, omnia traham ad me
ipsum. Ergò de numero omnium non est el-
quentia nec Poësis? Quis Angelorum vobis
ô Critici, reuelavit ab illa generalitate de-
hæc excludi? Quid est quod in Psalmo les-
tur? Myrrha & gutta, & casia à vestimen-
tibus, à domibus eburneis ex quibus delecta-
runt te filiæ regum in honore tuo. Astitit
regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circum-
amicta varietate. Hæc etsi ad virtutes & mo-
referri videantur, nihil tamen prohibet
eloquium sermonisq; varietatem extendere.
Nam teste Iob, Lex Dei & sermo multiplex

est, no-
stor-
det. V-
quif-
sciren-
& Po-
carne-
hymn-
illud:
lud; P-
Sumit-
rium i-
mis iu-
terium
cunt, v-
de voc-
esse cor-
dicunt
ite, M-
nen, &
David
lus, &
etur in
salter-
num &

APOLOGETICON.

est, nec vnam habet interpretationem, cum auctore Paulo: Vnusquisq; in sensu suo abundet. Vellem ne toties bonos incesserent, antiquissimos & sanctissimos Hæbreorum viros, scirent non legisse modò, sed factitasse versus & Poëmata, Poëtasq; fuisse, sed alio nomine carmen appellabant: nam cantica, psalmos, hymnos magis vocabant quàm Poëmata, vt illud: Te decet hymnus Deus in Syon. Et illud: Psalmum dicite nomini eius. Et iterùm: Sumite psalmum, & date tympanum, psalterium iucundum cū cythara. Et iterùm: In psalmis iubilemus ei. Et item illud: Exurge psalterium & cythara: nonnunquam & carmen dicunt, vt illud: Carmen Deo nostro. Sed quid de vocabulis est concertatio? cū eandē rem esse constat, quam Græci psalmū & hymnum dicunt, nos carmen appellamus & versus. Dicite, Moses sanctus fuit? scripsit Moses carmen, & illud filios & filias iussit ediscere. An David sanctus est? At David Psalteres, Cytharæus, & Poëta Lyricus fuit. Audisti cū legetur in psalmo, Exurge gloria mea, exurge psalterium & cythara? Audin, audin? Psalterium & Cytharam gloriam suam vocat. Sed

BAPTISTAE MANTVANI

quid quasi in re dubia hæsitamus? interroga
doctissimos Hebræorum: lege Hieronymum
fidelissimum interpretem. Credo ego David
& naturalis & moralis Philosophiæ studio-
sissimum fuisse, & poëtico, diuinoque spiritu
nonnunquam incaluisse, vt aliquando proph-
taret non aduertens quid diceret. Audi Psal-
mum: Cœli enarrât gloriam Dei, & opera mi-
nium eius annunciant firmamentum. Audi
alium: Delectasti me in factura tua, & in op-
eribus manuum tuarum exultabo. Et paulò in-
frâ: Redarguens eos, qui à scientiarum con-
templatione cessant, subiungit, Vir insipiens
non cognosceat, & stultus non intelliget ha-
bitum. Et in alio psalmo legitur: Deus scientiarum
Dominus est. Dicite Hieremias sanctus est
At ipse numeris Threnos scripsit, quo gen-
tium poëmaticus primus Simonides apud Græcos
suis dicitur. Quid de Iob sentitis? magna pa-
calamitatum suarum heroico versu, Hieroni-
mo teste, decurrit. O sapientes viros, &
ignos, quibus Ecclesiæ credamus habere
proscribere volunt carmina: proscribere
ergò Mosis, David, Hieremiæ & Iob, immo
tali veneratione digna volumina. Aequo

mo e
tiam
testes
noctu
tamu
nitur
Iam l
Condi
Ales
ror
Lux e
Aeter
nan
O quã
Sancto
Iste con
Salues
ter
Adest
legun
quã a
confi
& P
Idem
impro
lectic

APOLOGETICON:

mo estote iudices, nec præcipites in sententiam ruatis, date diei dilationem, peregrini testes audiendi sunt. Sed quid est, vos rogo, die noctuq; in Ecclesijs carmina legimus & cantamus, vos ipsi nonnunquam adestis cum canitur:

Iam lucis orto sydere. Item:

Conditor alme syderum. Item:

Ales diei nuncius, Lucem propinquam præcinit, Aurora lucis rutilat. Item:

Lux ecce surgit aurea. Item.

Aeterna cæli gloria: Beata spes mortalium, Altisonantis vnice: castæq; proles virginis. Item.

O quam glorifica luce coruscas. Et item:

Sanctorum meritis inlyta gaudia. Item.

Iste confessor Domini sacratus. Item:

Salve sancta parens enixa puerpera regem, Qui cælum terramq; regit.

Adestis, inquam, cum hæc & id genus alia, vel leguntur vel canuntur, tacitè cornicamini, quæ auditis laudatis, talibus placari Deum confitemini: hæc Poëtarum carmina sunt, & Poëtarum carmina vultis explodere. Idem placet & displicet, idem probatis & improbatis: quod quantum vitium sit Dialecticos interrogate. Satius erat vobis ta-

BAPTISTAE MAMTIANI

cuisse, & digito compescuisse labella. Debe-
batis ea saltem diuinæ scripturæ verba time-
re. Væ vobis qui dicitis bonum malum, & ma-
lum bonum, ponentes lucem tenebras, &
tenebras lucem. Vestræ inconcinnae nuga
præclaris ingenijs scâdalum sunt, sanctis vir-
tutum conatibus obsistunt, acedia, ignavia
semina spargunt. Longè aliter locutus est Chri-
stus, scrutamini scripturas inquit, & in disci-
pulos irasci visus est, quòd parabolas apolo-
gis persimiles tardius intelligerent, cum di-
xit: Adhuc & vos sine intellectu estis. Isti
(arbitror) quadam sua bona (vt aiunt) volun-
tate contenti, intellectum excolere negligunt
huiusmodi vita si bona sit nescio, certè ea
Hieronymus rusticam vocat. Ego existimo bo-
num virum esse nõ posse, qui vel sua vel alio-
rum prudentia nõ regatur. Oportet ergò istos
si boni esse curant, vel quæ dicimus scire, ve-
scientibus credere. Credant ergò nobis, & si-
leant, & nos quoq; receptui canemus. Aiu-
sanctos viros ignaros litterarum fuisse, fate-
de quibusdam, sed erat in eis Dei spiritus
rum omnium scrutator & doctor. Rudes era-
inquiunt Apostoli: Non inficior eos, cum ei-

Et f
stus
Cur
quò
sed o
mar
tis, v
hom
prud
canit
sunt,
Alte
tibus
Tert
rum
prud
dicit
saper
deren
dæ S
histo
in lib
dicens
fidei
non f

APOLOGETICON.

Si fuerunt, rudes fuisse, sed expoliuit eos Chri-
 stus, & disciplinæ suæ magisterio formauit.
 Cur Paulus vas electionis appellatus est, an
 quòd piæ voluntatis motu ferretur? nõ utiq;
 sed quòd diuinæ legis & scripturarum erat ar-
 marium: sic Hieronymo placet. Si aliter senti-
 tis, vel Hieronymo prudentiores, vel pessimi
 hominum estis, quia nec prudentes estis, nec
 prudentibus assentitis. Tria hominum genera
 canit Hesiodus. Vnum eorum, qui quæ agenda
 sunt, vident, aguntq;: & hi quidẽ optimi sunt.
 Alterum eorum, qui etsi non videant, viden-
 tibus tamen obediunt, & hi quoq; boni sunt.
 Tertium penitus inutile & abominandum, eo-
 rum scilicet, qui nec sua (vt dixi) nec aliorum
 prudentia gubernantur: propterea in psalmo
 dicitur, Gens stulta, & absq; consilio, vtinam
 saperent & intelligerent, & nouissima prou-
 derent. Colenda ergò sunt ingenia, scrutan-
 dæ Scripturæ, rimandi Codices, euoluendæ
 historiæ. Augustini verba subiiciam, sic enim
 in libro de doctrina Christiana nos instruit,
 dicens: Philosophi maximè Platonici, si qua
 fidei nostræ consentanea dixerent, non solum
 non formidanda non sunt, verum & ab eis, tan-
 t v quam

BAPTISTAE MANTVANI

quam ab iniustis possessoribus in vsum nostrum conuertenda. Respondebunt fortassis, de Philosophis Augustinum non de Poëtis loqui, verum aiunt, sed nunquid Poëtæ Philosophi non sunt. Quæ sententia illa est?

Discite iustitiam moniti & non temnere diuos.

Et illa: Morte carent animæ. Et illa, qua inquit apud inferos purgari. Quæ quis apud superos, furto lætatus inani: Distulit in seram commissa piacula mortem. Nonne oës Platonica & varia immo & Catholica? Empedocles Philosophus & Poëta fuit, putauitq; omnia ex aquis progenita: Nam Oceanum omnium patrem dicit. Ille ipse, de quo Augustinus ait, Plato, Poëta fuit & Philosophus. Marcus Manlius Philosophus & Poëta, Macer philosophus & poëta. Quintus Serenus & Aulonius Medici & poëtæ. Quum Vergilij Georgica legis philosophiam legis. Tota Aeneid Ethica est, docet enim quo pacto vir fortis ornatus casus ferre debeat, quid in omni fortunâ sentiendum, quid dicendum, quid dū tacēdum sit. Et magnus est in eo libro cæterisq; similibus non eloquentiæ solum, sed omnis scientiæ sapientiæq; thesaurus; & licet istæ pueris tradantur

APOLOGETICON.

dantur, sunt tamen viriles, senilesq; lectiones. Sed ne fortè dicere audeant apud antiquos Ecclesiæ Doctores & Magistros, nullam fuisse poësim (facile namq; in id mendacium prolaberentur, nullam habentes Historiarum notionem) volo eorum occurrere delicto, & ne se tanti criminis reos faciant obstare. Nobile psychomachia opusculum Christianum habet auctorem. O mastigophori, castigatoresque nostri videbitis illic figmenta & propopeias vbique resonare. Quid de Paulino, Nolanæ vrbis Episcopo, Hieronymo contemporaneo & familiari? Nonne pulcherrima, quæ adhuc extant & semper extabunt, excudit poëmata? Cùm adhuc Adolescentulus essem, & à studijs Ecclesiasticis, more illius ætatis abhorrerem, fortè in ea poëmata incidi, & carminis suauitate delectatus, animum ad res diuinas paulatim appuli, & ex illo tempore, sacrarum litterarum studiosior fui. Sic precor accidat ijs, qui mea legent, & fiant Libelli mei quasi Apostolica retia, & trahendis ad Christum hominibus laquei tenaciores. Ambrosium, Mediolanensem Archiepiscopum, & Bedam Presbyterum

tacco,

BAPTISTAE MANTVANI

taceo, quorum alter scilicet Ambrosius, pulcherrimos & Pindaricam officinam redolentes hymnos, odasque venustissimas: alter de componendis versibus libellum conscripsit. Certum est mihi cum his præstantibus viris malle carpi, quam vobiscum, ô censores mei, ab imperito vulgo prædicari. Volo ante istorum oculos Iuencum Hispanum statuere: quem inter illustres viros, & in doctissimorum virorum cathalogo Hieronymus enumerat: ut accidat eis quod à Persio dicitur:

Virtutem ut videant intabescantque relicta.

Prodite ô Zoili nostri, videte virum sacris initiatum mysterijs, lauro coronatum, Musis undiq; cinctum, lyram tenentem, currite ad raram hoc & grande spectaculum, sed caute ne repente culpetis: laudatur hic ab Hieronymo. Hic igitur immensam Evangelicæ legis maiestatem versibus includit heroicis, & idem alij fecere Christiani, & gravissimi, & sanctissimi, quorum, cum opus erit, mentionem faciemus. Non enim hanc volumus in vestras durissimas frontes esse ultimam expeditionem. Et quoniam carmen vituperant, inspiciamus quid carmen sit, quid mali concludant. Iudicio

meo

me
stri
mu
nor
unt
refe
nor
citu
nati
piu
los
cyl
i Q
Xvo
Xvo
Eid
Zou
Aua
Aur
O au
di
Ovi
m
Tui
C

ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΟΝ:

meo licet ita carmen diffinire, quòd oratio sit
 strictiori pedum lege coërcita, & ornatissi-
 mum dicendi genus. Quid hîc mali latet? quid
 non potius boni. Sic rerum naturæ perspic-
 untur, cùm per analysim in principia causasq;
 resoluuntur. Oratio quid in se mali contineat
 non video, qui vidit ædat; pedibus esse coër-
 citum, quis malum putat? At hæc est carminis
 natura: Dicant isti malos esse versus quòd sæ-
 pius in vsus malos venerunt: at si propterea ma-
 los dicunt, quid peius auro, de quo illud Pho-
 cyllidis:

ἡ ἀλοχὴ κησοῦν ἢ μητὴρ κακότητος ἀπάσης,
 χρυσὸς ἀεὶ δόλος ἔστι, καὶ ἀργυρὸς ἀνθρώποισι,
 χρυσὸς κακῶν ἀρχηγέ, βιοφθόρε, πάντα χαλέπτων,
 εἶθε σε μὴ θνητοῖσι γνέσθης πῆμα ποθεινόν,
 σοῦ γὰρ ἔκκημα μάχαιτε, ληνλασίαίτε, φόνοιτε.

Avaritia mater malitia uniuersæ,

Aurum semper dolus est & argentum hominibus.

*O aurum malorum princeps, vita destructor, omnia
 difficitans.*

*O utinam te non mortalibus natum nocumentum a-
 mabile,*

Tui enim causa, pugnaq;, predaq;, cadesq; (subaudi sūt)

Quid ligno, quid equis, quid ferro peius?

quæ

BAPTISTÆ MANTVANI

quæ tot bellorum incendijs, terra, mariq; va-
 sum præbuere? Mala erit tellus, malum mare,
 addamus totum illud Hesiodi, in Opera & die.
 ἄλλα δὲ μυρία λυγρὰ κατ' ἀνθρώπους ἀλάληται,
 πλείη μὲν γὰρ παῖα κακῶν, πλείη δὲ θάλασσα,
 Νοῦσοι δ' ἀνθρώποισι μέφ' ἡμέρη, καὶ ἠδ' ἠδὲ νυκτὶ
 ἀυθιμάτοι φοιτῶσι, κακὰ θνητοῖσι φέρουσι
 Σιγῇ, ἐπεὶ φωνὴν ἐξείλετο μηδέτα Ζεὺς,

Sic autem translata sunt Hesiodi verba:
*Innumeraq; etiam mortale vagantur
 Per genus infanda species, quibus aequor & omnis
 Terra infecta tumet, morbi noctesq; diesq;
 Sponte sua sine voce ruunt, Vocem abstulit illis
 Iuppiter.*

Mala sidera, quibus nonnunquam malè va-
 tuntur Astronomi. Concedo magnæ vanita-
 tis poësim non suo, sed ab utentium vitio fuisse
 ministram. Sed Maria Magdalena quid fuisse
 Matthæus Apostolus, Paulus quondam lupu-
 rapax quid fuere? & tu fortasse quid aliquan-
 do fuisti? non sunt destruendæ res bonæ, quod
 malis vsibus seruiât, sed ipsis si fieri potest se-
 uatis, castigandi sunt peruersè vtentes. Origē-
 nes inquit, res quæ per naturâ bonæ sunt, dum
 his malè vtimur, nos ad peccata deducūt. Non
 est mala res, vidit enim Deus cuncta quæ fecit

APOLOGETICON.

rat, & erant valdè bona, sed abusus malus est.
 Carmen si malum est, omnè orationem fateri
 malam necessè est. Si enim quod in aliquo ge-
 nere nobilissimum est, malū est, totum genus
 malum est. Sed nolo in hostes Dialecticis am-
 plius terminis pugnare, ne se insidijs circum-
 ueniri querātur, nec volo illū imitari q̄ dixit.
Mutemus clypeos, Danaumq̄ insignia nobis
Aptemus, dolus an virtus quis in hoste requirat.

Volo aperto campo collatis signis milite vir-
 tute, duce veritate, iusto Marte decernere. Di-
 cunt poësim inuentum esse Gentilium, & pro-
 pterea respuendam, si consecutionū (quas mo-
 dō neoterici consequentias vocāt) legē agno-
 scerent, putas ista dicerent? si aliqua perfectæ
 virtutis vena viueret in istis, nō esset nobis ista
 certandum palæstra, sed ad omnia aduersa pa-
 tienter & æquo animo perferenda, me semper
 illa Gregorij maximè adhortata est sententia,
 quæ inqt, quod flagellū grano, q̄ fornax auro,
 quod lima ferro, hoc facit tribulatio viro iusto.
 Item illa, Tolerādi vbiq; sunt mali quia Abel
 esse non potest, quē Chaim malicia nō exercet.
 Tolerare ergò debeo, tacere non debeo. Cuius
 malus est inuentor, malam rem esse respondēt.
 Malæ

BAPTISTAE MANTVANI

Malæ ergò sunt litteræ Latinæ, quarum (ut
aiunt) inuentrix est Carmenta; malæ Græcæ,
quarum auctor est Cadmus: malæ omnes ar-
tes liberales quæ sunt inuenta Paganorum.
Nihil erit in hoc mundo boni, præter id quod
in hortis istorum aut agris nascitur. Non vten-
tur fabri ferra, non aſcia, non perpendiculo,
non terebello, nec nautæ malo, antenna quæ,
quorum omnium inuētor Dædalus fuit. Pro-
hibeatur & currus, quem primus excogitasse
dicitur Erichthonius. Septineruis lyra Mer-
curij est, cauetemusici. Istis cum ægrotabunt
ne adſitis Medici, ars enim veſtra deſcendi-
t ab Aesculapio. Synthesim Mithridaticam ne
dederitis, Pontici regis est condimentum. Ve-
rum hæc manifesta deliramenta cum sint, ne
confutatione egeant, ad alia obiecta tranſeun-
dum est. Damnandam esse Poëſim volūt, quo-
niam falſa deridendaq; contineat, & illius ve-
ſiculi præſidio freti, feſtuca moliuntur leo-
nem occidere.

Nam miranda canunt, & non credenda Poetæ.

Cur non potius illud Horatij in arte Poeticæ
proferunt? Dictæ per carmina ſortes, Et vitæ
monſtrata via eſt & gratia regum. Nil in te
tatu

A P O L O G E T I C O N .

tatum nostri liquere Poëtæ. Quid ad hoc aliud respondebo, quam quod à Lactantio Firmiano viro & Christianissimo, & doctissimo in diuinarum institutionum libro dictum reperi. Dicam igitur Poëtæ veracissimos esse. Sed oportere volentem eos intelligere præmonitum esse, non nomina solū, sed res ipsas apud Poëtæ & sacros Codices aliquando significare res alias, & sic fieri, vt consideranti tantum voces, & prima vocum significata non solum Poëtarum, sed & Scripturæ sacræ textus insulsi, falsiq; videantur. Vt est illud in Psalmis: Vineam de Aegypto transtulisti: eiecisti Gentes, & plantaſti eam. Dux itineris fuisti, in conspectu eius plantaſti radices eius, & impleuit terram: operuit montes vmbra eius & arbusta eius cedros Dei. Extendit palmites suos vsq; ad mare, & vsq; ad flumen propagines eius, & vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam. Exterminat eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Si quis Poëtarum nostrorum hæc texisset, fabulam scribere diceretur. Hic igitur non solum quid voces, sed etiam quid vocum significata designent aduertendum est, & ita quid per radices

X dices

BAPTISTAE MANTVANI

dices & palmites, quid per aprum & singula-
rem ferum exprimere voluerit, subtiliter in-
quirendum. Et in Euangelio de Vinea & Tor-
culari, de patrefamiliâs & vineæ operarijs, de
filio prodigo, & huiusmodi alia multa, quæ
fabulis simillima videbuntur, si iniquum for-
tiantur interpretem. Simili modo si quæ apud
Poëtas inueniuntur fabulæ, pertractentur, ve-
races inueniantur. Cùm Dædalus, Beller-
phontes & Perseus volasse dicuntur, quid per
volatum intelligi debet, nisi celer aduentus.
Quum in lupum mutatus Lycaon dicitur, quid
lupus nisi rapacem violentumque latronem
ostendit? Quid est Halcyonem in auicula
transisse figuram? Nempè nihil aliud quam
post Cæycis viri fata in illius auiculæ more
transmutatam. Vel huiusmodi volucres sol-
tarias, & quasi assiduo luctu mœrentes,
Halcyoni similes ostendere Poëtæ voluerunt.
Et de similibus idem iudicium est. Bucolicæ
carmina canere & meditari est pastores ru-
sticos effingere. Comœdias scribere est me-
diocris & infimæ sortis personas exprimere
& auditores, lectoresque mores hominum va-
rios docere. Et Poëtæ proprium est veritatem

tem f
figu
rum v
nunqu
abscor
peia f
logia
bus ad
non P
phetar
tur. Le
stiana,
di figu
corum
Quod
latur:
aturæ
um, he
ate de
ddider
æ veni
terea r
tique
im per
offer.
to

APOLOGETICON.

tem sub aliquo velamento nouæ decentisquæ figuræ recitare. Sicut mulieres ad animorum voluptatem veros panes sub auium nonnunquam figuris & brutorum imaginibus abscondunt. Hinc metaphoræ, hinc somatopeiæ seu prosopopeiæ, apostrophæ & tropologiæ omnes, & schemata descendunt, quibus ad euidentius & ornatius eloquendum non Poëtæ solum, sed & sacræ paginæ Prophetarum præcipuè die noctuq; passim vtuntur. Legite librû Augustini de doctrina Christiana, legite Bedæ librum quem de huiusmodi figuris ædedit, nostrum, id est, Ecelesiasticorum auctorum semper exempla subiiciens. Quòd tanti ornatus studiosi sunt Poëtæ vitio datur: at si æquum est hoc iudicium, Deo & naturæ vitio detur, quòd terras tanta arborum, herbarumq; viriditate, & florum varietate decorarint, quòd cælo tantum decus addiderint, quòd auroram luciferumque tantæ venustatis gratia vestierint. Sed nec propterea muliebrem cultum admittimus, quem tique admitterem, si sine mentium nostrarum periculo & virtutum detrimento fieri offeret. Laudare Deum bonum est, quanto

BAPTISTAE MANTVANI

comptior laus erit, tantò magis vnum quem
delectabit, magis ad legendum inuitabit, co
da magis excitabit: sed huiusmodi laude
hymnosq; barbari lingua nõ præstabunt. Au
te opus est & ingenio, ars hæc dicendi, ars
maximè poësis, cuius tanta est ad persuade
dum dissuadendumq; vis, vt etiam manifeste
falsa credi coëgerit. Ab indocto artifice C
stum fingi licet, nonne & à perito? Comm
nibus verbis & sermone rudi Deum laud
nemo nephas putat: at cur non egregia lin
taq; licebit oratione? Hæc autem Poëtarum
est, quibus præstantissimũ dicendi genus co
uenit. Nec fuit ad confutandum deorum
nitatem vtilior vllo, quàm Poëtarum lecti
ipfi namq; deorum furta, sceleraq; deteg
& deos ipsos quos laudare videntur expl
Non timebimus igitur ad res diuinas tra
ferre carmen, & nostræ diuitias orationis
quæ sunt) in medium ad Apostolorum pe
afferre. Si ornate laudare bonum est, orna
laudare melius est, ornatissimè verò opti
erit. Ego si optimè non potero, benè dicen
nabor. Si benè loqui nequiuerò, & frigi
obstiterit circum præcordia sanguis, salu

APOLOG ETICON:

velle concedetur. Nolo talentum mihi tradi-
 tum more serui, nequam abscondere. In tem-
 plū Dei quisq; quod potest offert, calix aque
 frigida, non contemnitur. Puto ergò, quum
 ad Poëticum exercitium me conuerto, si quid
 aptius exit, quādo hæc rara avis est, à Deo mi-
 hi dari: Deo, inquā, qui trinus est, non ab Apol-
 line, & quoties Apollinem nomino, nemo sit
 tam vecors & leuis, vt putet me veteres deo-
 rum statuas instaurare velle: neq; enim Plastes
 sum, sed per Apollinem id intelligo, quod no-
 minis etymologia secundum Chrysippum o-
 stendit, scilicet quòd solus est, & non multi:
 intelligo igitur eū de quo dicitur: Audi Israël,
 Deus tuus vnus est. Quid si eodem modo Io-
 uem, hoc est, iuuantem patrem, seu more Gre-
 co diespitrem, Deum verum vocauero? qui
 hæc nomina falsis dijs imposuere mendaces
 fuere, quia rebus malis bona imposuere voca-
 bula, nec erant illorum deorum hæc nomina,
 nostri Dei erant & sunt, qui ita solus est, vt tri-
 nus tamen sit: solus siue (vt nostrorum vesti-
 gia non omitam) vnus in essentia, trinus in
 personis: ipse verè iuuans pater est, & eum Io-
 uem appellari nihil est aliud apud intelligen-
 tes,

BAPTISTAE MANTVANI

tes, quàm rem aliquam ab iniusto possessione
ad proprium dominum reuocare. Quòd si e
quòd quidam dæmon Iuppiter est appella
tus, non placet Deum nostrum Iouem, id est
iuuantem patrem nominari: & si bona quæ di
falsis imposita fuere nomina, non est fas
verum Deum transmigrare, hoc quoque no
men Deus reticebimus: nam Iuppiter De
dictus est. Summam igitur illam virtute
quæ summa prouidentia omnem mundum re
git & condidit, non vocabimus Deum, quia
niam tali vocabulo dæmones qui in idolis
cludebantur vsi fuere. Antiquissimus ille fa
sus erat Iuppiter, noster autem Deus verus
Iuppiter est. In his tamen sanctorum Patrum
sententiam imitari semper consilium fuit
est, eritq; dum spiritus hos reget artus. No
nunquam etiam veterum deorum nomine
las ipsas, vel aliquam Dei creaturam intel
go, vt per Vulcanum ignem, per Martem
stellam, quæ in quinto orbe est vel bellum,
Cererem terram vel triticum, vel panem,
Neptunum & Nerea mare, per Nymphas
quas, per Musas scientias exprimere voluit
asperitatem vocabulorum euitem, & vt c

APOLOGETICON.

minibus maior insit venustas, quæ si secus fierent sicca arida, & nimium seuera tetricaque viderentur. Fati nomine non illam causarum seriem vnde volunt quidam nos cogi, sed Dei ipsius voluntatem, decretumq; , vt sæpenu-mero Seruius in Vergilium exponit significari volo, non unquam etiam, & ipsam syderum cœliq; virtutem, & si nobis necessitatem non imponat, tamen in hæc inferiora corpora, seu simplicia sint vt elementa, seu mixta imperfecta vt ros & grâdo, seu perfecta inanimata vnde plurimum posse nulli sapienti dubiũ est, quod si quis manifestè indubitateq; velit agnoscere theologorum & Scoti præcipuè in secundo sententiarum commentaria legat & quæstiones. Cum fortunam nomino, non deam deumve aliquem cogito, sed occultam aliquam latentemque causam, aliquando & prosperitatem foelicitatemq;. Omnia hæc euitare pulchrum Poëma condere volenti difficillimum arbitror, quod si veteres Poëtæ, quorum fecimus mentionem, hæc euitare studuerunt, ideò fecisse arbitror, quod nondum penitus illorum deorum cultus euauerat, sed postquam victor omnium deorum factus est Christus, & vbiq;

BAPTISTÆ MANTVANI

positis præsidijs, fugata est dæmonum milita-
tia, licet eorum nominibus impunè uti. Tum
regni nouitas talia cogebat moliri, & latè fi-
nes custode tueri: at nunc nō submoto, sed ex-
tincto hoste, licet prædam recensere, ouatio-
nes triumphosq; celebrare, optima spolia De-
nostro suspendere, trophæa plurima ponere
quò tantæ semper duret fama victoriæ. Nun-
hostes & inimici Christi, qui aliquando fides
persequabantur, dii scilicet falsi nunc in eius
pedum scabellum conuersi sunt, calcant eos
dibus Christus, ambulans super aspidè & bi-
siliscum, & conculcans leonem & draconem
Scuto circumdat nos veritas eius, nec timemur
à nocturno idololatriæ timore. Angelis factis
ctis Deus mandauit de nobis, vt custodiât nos
in omnibus vijs nostris. Si veterum deorum
memoria tolleretur, Christi magna ex parte
apud nos gloria laberetur. Non fuit speciosus
de Numantinis triumphus, quoniam nulli
exuuiæ in pompa visæ sunt: at de Perseo Ma-
cedoniæ rege pulcherrimum spectaculū fugano
quòd ipse inter ciues suos captiuos captiuis
rex, sonantibus catheris, populo Romano
plaudente, ductus est in Capitoliū. Nos quocumque

sæp

APOLOGETICON.

sæpius dominicam victoriam memorantes, Iouem, cæterosq; deos nominamus, sicut in fidei symbolo Pilatum, in Euangelio Caypham & Herodem. Tunc mirabilior & iucundior triumphus est, quum captiui ipsi dinoscuntur, & scitur hunc regem esse: illū filium regis, hunc fuisse ducem, illum Centurionem. Qui nouit quanto cultu olim Romani Iouem, Venerem, Martem, Athenienses Mineruam, Libyci Iunonem, Ephesij Dianam, Rhodij & Delphici Phœbum venerati sint, mirabitur tantā mundi mutationem, quæ non nisi diuina virtute fieri vlllo pacto potuerit: qui hæc ignorat, neque admiratur, neq; considerat. Nec miretur vllus si cynosuram, si Elicen nomino, & huiusmodi multa: habet enim quælibet ars sua quædam peculiaria vocabula, quibus artificem vti necesse est, & huiusmodi vocum simulachra penitus horrere, vel ignorantis est, vel superstitiosi. Cynosura vocabulum est paganorum, res autem Dei: & si vis omninò paganorum vitare grammaticam, nō habes quibus nominibus opera Dei nomines. Sed vt amano quando finem inueniat oratio, hæc missa faciemus, si hoc vnum addiderimus, quòd videlicet

X v licet

BAPTISTAE MANTVANI

licet tempus hoc nostrum videtur esse id, de quo Propheta locutus est, cum dixit: Futurum tempus, in quo pardus cum agno, & crudelia animalia cum mansuetis impunè habitarent, & quo puero innoxius esse serpens, & feras crudentiasq; bestias minaret puerulus: hæc iudicio meo de puero Christo, & de dijs Gentilibus intelligi possunt: quare non est ad præsens nobis ab illorum nominibus metuendum magis, quàm à scorpio, cui recisa sit cauda, vel à vespa, cui sit euulsus aculeus, puer paruulus qui datus est nobis minat ista omnia. Et puer iste est, qui cum dulcissima matre misit in orbem meum, canticum nouum carmen Deo nostro. Caueant ergò isti, ne de illorum numero sint, de quibus dicitur: Trepidauerunt timore, ubi non erat timor. Vbi verò timor erat, hoc est in peccatis, minimè trepidant. Volo sciant nostram quàm suam tutiorem esse viam: nam etiam in laudandis diuinis rebus non nihil modum excederem, tamen in hoc excessisse quàm decessisse, longè melius est. Theologorum enim regula est: Cum datur virtus ad augendum auctum, melior est excessus quàm defectus. Ipsi verò tacent, & tanquam fuci pecus ignauium

APOLOGETICON:

nos apum sedulitate laborantes insectantur,
 & mellifluis nostris operibus insidiantur. Ex
 integro citamur in iudicium, propter humana
 studia dicitur vapulasse Hieronymus, & li-
 uentes scapulas reportasse. Sed ô stulti & tar-
 di ingenio ad ea capienda quæ clariora sole
 ad vitæ humanæ instructionem sub oculos
 vestros Deus Optimus Maximus ingessit.
 Cur precor Hieronymus vapulauit, quòd i-
 doneum vtriusque Testamenti laborando se-
 se fecerat interpretem? Absit vt ego vn-
 quam in hanc vestram fallacem sententiam
 trahar. Voluit Deus nouum vetusque Testa-
 mentum per Hieronymum transferri: voluit
 ergò & illa, sine quibus id fieri nequibat. At
 quis Grammaticæ ignarus Etymologiam
 nesciens, Orthographiam non agnoscens,
 Profodiæ nullum iudicium habens, Historia-
 rum vacuus, Poëtarum, Oratorumque ini-
 micus, tam varium, tam multiplex opus con-
 summare potuisset? Hi sunt qui laborem &
 dolorem non considerant, digni qui magni
 Patrisfamiliâs curatores sint, vt sub vm-
 bra iacentes, operationum sudorem ride-
 ant. Vidi nonnullos ex istorum numero,
 qui

BAPTISTAE MANTVANI

qui se postquam Alexandri Grammatici, & Aesopi versiculos didicere, consummatos grammaticos arbitrentur: & postquam dialectices & legum aliquid addidicerunt, se Solones & Chrysippos existiment. Postmodum, quū vel Augustini, vel Hieronymi, vel Hilarij, aut alterius ex his, qui Latinā linguam tenere profertur aliquid, hēsitant, tacent, mustant, audisse dissimulant, doceri pudet, ignorantia cruciat, dicunt aliam esse nunc, aliam tunc fuisse grammaticam: & quum dicitur, oportere illam quæ tunc erat nō ignorari, quōd secundum illam conscripta sunt Evangelia, Pauli & aliorum Apostolorum epistolæ, magnorum Doctorum libri, qui utiq; magni nō fuissent, nisi periti Grammaticæ fuissent, respondent, satis esse summa sequi vestigia rerum, & suum quoddam Catholicon venerantur, quod pluribus erratis quā Pardu maculis aspersum est. At cur igitur vapulauit Hieronymus, nempe quōd artis suæ arma ad obsequium Christi tardius reuocabat, quōd opes quas ab Aegyptijs abstulerat, non dabat Hebræis, quōd aurum à Persis acceptum, non ferret ad Christum, quōd Cedros in Lyban

cæsa
Au
dece
calu
scœ
mu
nar
latr
dul
scel
in sa
& v
lect
tran
sem
mor
iung
cun
nem
Imp
nar
biq
miff
fite
nan

cæsa

APOLOGETICON.

cæfas, ad templi fabricationem non traheret. Audiuistis? intellexistis? post hoc filere vos decet. Audent iterum nos interpellare, Poetas calumniatur, quòd multa in eorum libris obscenè dicta turpiter facta recitentur. Possemus ob eandem causam sacros Codices damnare, in quibus Sodomitarum scelera, idololatrarum impietatem, multorum supra & adulteria, incestus quoq; & sceleribus omnib; scelera immaniora didicimus. Si respondeas in sacris libris post scelera recitata poenarum, & ultionis mox fieri mentionem, vt moneatur lector à peccato ad supplicia necessarium esse transitum, hoc quoq; de Poëtis polliceri possemus. Nam rarò magna illa scelera commemorantur, quin insecutè ruinæ & excidia subiungantur. Cur Tarquinius regno pulsum dicunt? Cur Cæsarem interfectum? Cur Neronem & alios Deo & humano generi inimicos, Imperatores trucidatos volunt? mortes, ruinas, euersiones, cruciatusq; flagitijs deberi vbiq; prædicant; verùm hac responsione dimissa, quia sacris nolo cõferre prophana, confiteor multa esse in Gentilium libris abominanda, quæ si quis à bonis plurimis, quæ in eisdem

BAPTISTAE MANTVANI

eisdem libris sunt segregare nesciat, libros non legat, noxij sunt, venenosi sunt, mortiferos experietur. Si verò prudentiæ tantum in eis legendis habuerit, quantum in legendo melle præ se ferunt apes, securus legat. Et non me, sed magnum Basilium doctissimum, & sanctissimum inter Græcos Doctores & Episcopos prius consulat, Græcas, Latinasq; Bibliothecas perlustret, inueniet in omni Ecclesiæ ætate, & cum plantabatur sub Apostolis, & cum rigabatur sub Martyribus, & portabatur, cibabaturque sub Doctoribus, qui eloquentes erant eloquenter dixisse, & qui Gentilium studiorum profecerant exercitio gentilia cum nostris semper coniunxisse. Nec obijciant Euangelia simplici nudoq; sermone tradita, obijciam & ego hominem nasci nudum, non panes, sed triticum oriri. Non contemplantur isti opera Dei, sunt enim (vt arbitror) curui in terras & coelestium inanes, audiant Gregorij sententiam, de Deo enim loquens ait. Etsi omnium bonorum sit ipse largitor, tamen nostræ fructum quærit industriæ. Si igitur det tibi Deus rude lignum, metues illud ad ædificandę domus structuram,

ad

ad qu
apta
tam
dis a
geni
ta est
terpa
uis v
dere
Sciui
& ali
mi vi
temp
nem
gratia
Præc
adduc
bus ta
didit
gescis
nunc
dicere
& ora
pedun
profan

APOLOGETICON.

ad quam illud petieras, dolando, leuigandoq;
 aptare? Dat tibi quæ ad corporis & animi vi-
 tam necessaria sunt Deus, & tamen in his dan-
 dis arte vtitur & industria, vt tuo quoq; (si in-
 genio vales) locum relinquat, exercitio. Da-
 ta est Lex, quis prohibet eam declarare, in-
 terpretari, à lingua in linguam transferre, no-
 uis verbis ornare, nouo dicendi genere inclu-
 dere? Si tu fortassis hoc nescis, obmutesce.
 Sciuit hoc Hieronymus, Ruffinus, Origenes,
 & alij complures æterna memoria dignissi-
 mi viri, quorum fecimus, & quum opportunum
 tempus erit, in posterum faciemus mentio-
 nem. Mos iste superaddendi aliquid ornatus
 gratia, & studio pietatis cœpit ab Apostolis.
 Præcepit Iesus Apostolis asinam cum pullo
 adducere, de frondibus & de sternendis vesti-
 bus tacuit, at id totum Apostolica superad-
 didit industria. Tu ista considerans non fri-
 gescis? ignauiam tuam nondum despicias? I-
 nunc & verbis virtutem illude superbis. Si
 diceremus istis, profam quoq; numeris ligari,
 & orationem quam solutã vocant, quibusdam
 pedum articulis incedere, vel mo fiderent, vel
 profam deinceps sibijpsis interdicerent, aded

BAPTISTAE MANTVANI

conscientiarum suarum nitori consulunt. Sed
 Gregorius, & sanctissimi & doctissimi non
 solum non negarent, verum & negantes cum
 indignatione iubmouerent, & se per sepe vobis
 confiterentur, quod in eorum præfationibus
 quibus in missarum solennijs vtitur, Ecclesiæ
 manifestè depræhenditur, tanto sale conditi
 sunt, tanta alacritate exultant, tanta foelicitate
 te mouentur, tanta venustate mensuraq; ince-
 dunt, vt ijs etiam, ad quos est sermo, non pla-
 cere non possint. Quid igitur poësim horre-
 tis? Excutate ex oculis caliginē, densam har-
 nubem abigite, ne Narniensium prudentia
 imitari videamini, qui (si vera fama est)
 cornutæ cocleæ impetum intercluderent
 pudentem pontem quo fluminis ea præterflue-
 tis ripæ committebantur, euerterunt. Sum-
 nonnulli qui zelo Dei quidem, sed (vt ar-
 teror) non secundum scientiam, exquisita
 & græcam phrasim redolentia vocabula, quæ
 bus quasi margaritis ambitiosa Poëtarum
 ratorumq; superbit oratio diuinis rebus
 neectere nefas putant, sed istorum miseranda
 tius quàm confutanda sententia, & blandè
 nendi sunt; legant Augustini de Christi na-
 uitate intel-
 ad V-
 gini a-
 alacr-
 ita di-
 ferm-
 partu-
 magi-
 quod-
 quem-
 tu dic-
 di, Au-
 astris-
 motib-
 placid-
 polum-
 nunt, t-
 sumuit, p-
 famul-
 des hæ-
 ma lux-
 to ruti-
 Poëtic-
 de se d-
 mus ill-
 esse nu-
 rideat
 ui

APOLOGETICON.

uitate sermones, si alia maiora volumina, vel nō
 intelligunt, vel non habent: Inuenient Angelum
 ad Virginem missum paranymphum vocari, Vir-
 gini astitisse paranympham credulitatem. Quid
 alacrius, quid iucūdius, quid phaleratius, quid (vt
 ita dicam) superbius illo Augustini de Epiphania
 sermone, qui incipit, Post miraculum virginē
 partus: in quo nescio Vergilium ne, an Lucanum
 magis studuit æmulari, quem quum lego spiritu
 quodam Poëtici furoris accendor ad carmen,
 quemadmodum olim Timotheus Phrygio can-
 tu dicitur Alexandrum ad arma concitasse. Au-
 di, Augustini verba sunt. Tunc luna recedentibus
 astris per mediam cœli semitam pulchris aurea
 motibus ibat, & iter suum radiis aperiens cāpos
 placidis accessibus honestabat. Dum ergò roseæ
 polum faces, & noctem fulgurantia astra discer-
 nunt, tunc insolitum repente natura lumen exti-
 nuit, pauit subitò stelliger axis, & astra tremula
 famulantur ad cunas. Huc vsque Augustinus. Vi-
 des hæc verborum series, quanta eloquentiæ spu-
 ma luxuriet, quanto dicendi feratur impetu, quā-
 to rutillet illustrata splendore? Quis neget hunc
 Poëticum fuisse furorem? Poterat tūc veraciter
 de se dicere: Est Deus in nobis, agitante calesci-
 mus illo: multo maior solito videbatur afflatus
 esse numine quodā iam propiore Dei. Quis non
 videat si videat Progen à Coruo vel Cygnum

A. BAPTISTAE MANTVANI.

ab anseris de nimia cantus dulcedine pavonem à
 nietycorace, de nimio cultu: Cyrenos & Hispanos
 equos à testudine nimia currendi velocitate
 culpari? Sic indiscreti, sic imprudentes, sic malè
 circûspecti sumus, vt quicquid vires nostras ex-
 cedit, quicquid à nostra cõsuetudine fugit, malû
 putemus. Sed quid est, aunt, quod apud Poëtium
 Seuerinum Philosophia vocat Mulas scænicas
 theatralesq. meretriculas? opportunè & pro tẽ-
 pore portiunculã hanc edidistis. Amicis respon-
 debo, nec pro salute vestra (modò curari velitis)
 parcemus impensis: eia & hanc morbi vestri ra-
 dicẽ extirpemus, has hostiliũ copiarũ reliquia
 vna excursionẽ deleamus. Duo sunt genera Po-
 tarum: vnũ eorũ qui paulò vltra prima grãmat-
 cæ rudimẽta proiecti, quos sciolos Hieronymus
 appellat, ad eò sibi placet, vt audaci præsumtionẽ
 sibi polliceantur Mantuanæ gaudia famæ: hi sunt
 de quibus Augustinus inquit in lib. de doctrina
 Christiana: Hæc siliqua intra dulce testoriũ
 pitates quatit lapillos. Hi ne parũ, sed multa se-
 re videantur, scripturã sacram irrident quicquid
 Maroniano vel Ciceroniano caret lepore de-
 gnantur, liberaliũ artium expertes sola auriũ
 lestatione trahuntur, audet & contra Catholice
 veritatem aliquãdo sentire: in quod scelus ne-
 vnquam nisi leuis & insipiens, & ipsius veritatis
 inimicus adductus est. Horum ego, etsi aliqui
 cu

cum
 quan
 bon
 solub
 const
 Mus
 Est ab
 studu
 Felix
 Atque
 Subiec
 Et par
 Sin ha
 Frigid
 Pura n
 Et o
 cum sp
 sissim
 cultor
 amato
 fuere
 noster
 extoll
 nostræ
 vel sua
 tueant
 gratia
 ingrati

APOLOGETICON.

cùm in seculo eram certa litterarum studia nunquam tamē vitam imitatus sum: dedit enim mihi bonorū omnium dator Deus, vt à sciētijis indissolubilem, sic ad benè beateque viuendi curam, constantem animum. Horū igitur scænicæ sunt Musæ, & popularis auræ fauorem aucupantes. Est alterum Poëtarum genus, quod Maro noster studuit æmulari, quod exprimit, quum inquit:

*Felix qui potuit rerum cognoscere causas,
Atque metus omnes, & inexorabile fatum
Subiecit pedibus: strepitumq; Acherontis auari.*

Et paulo suprâ:

*Sin has ne possim naturæ accedere partes,
Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis.
Pura mihi & rigui placeant in vallibus amnes.*

Et quæ sequuntur: Hi sunt modesti, graues, circumspecti, humanarū diuinarumq; rerū studiosissimi, imalentes esse quàm videri, pijsissimi Dei cultores, religionis nō contēptores vt primi: sed amatores obseruatoresq;. Quales tēporibus suis fuere Linus, Orpheus, Hesiodus, Homerus, & noster Maro, qui quanquā falsorū deorū cultum extollant, minus tamen plectendi sunt. quàm hi nostræ tempestatis. Illi enim vel temporū vitio, vel sua infelicitate decepti, quò errorem suum tueantur, habere vidētur: hi verò sub nouæ legis gratia procreati, & beneficētissimi Dei donorū ingrati, veritatē quàm alij summis ingenij corporisque

BAPTISTAE MANTVANI.

porisq; laboribus quasi fugientē sequuti sunt, ob-
 latā respiciunt, repertā abijciunt, quod si pertina-
 citer contēdatur Boetiū omnē dānasse poësim,
 æquis animis aduertite, si post ea verba rediit ad
 versus, si plura excudit poëmata. Videbitis gra-
 uissimum sanctissimumq; virum, & omnium
 scientiarum peritissimum, eo præcipuè tempore,
 quō religioni sanctitatiq; maximè vacabat,
 quū scilicet carceris squalore cōfectus ingruen-
 tē mortē semper operiebatur, nō cū scænicis, sed
 cū veris sacrosanctisq; Musis habitasse, Dirce
 inuississe, sub Eurotæ lauris discubuisse, Stoan
 Academiā perlustrasse, Aristotelicis cōgressibus
 vsus fuisse, cum gētilibus nostra miscuisse. Non
 horruit iste præstātissimus veritatis inquisitor
 inuentor, Græcorum barbas, Barbarorum tiara
 frendentes peregrino sono linguas, quoscunq;
 veritatis amicos, & clientes inuenit amplexari
 est: siue ille Poëta fuerit, siue Orator, siue Lat-
 nus, siue Barbarus, siue Maurus, siue Seres, siue
 Aethiops, siue Scythia, qui veritati adstipulan-
 est nobiscum, in ea parte consensit: veritas enim
 (teste Aristotele) nunquā veritati repugnare po-
 test. Nō quibus linguis. quibū siue vocabulis vo-
 remur, legifer noster Christus ostēdit, nec quā
 modo loquendū, sed quomodo viuendum sit e-
 pressit. Immò, quò magis istorum duræ ceruicē
 cōtundantur, ipse Christus linguarū omniū D

stor
 Spi
 par
 esse
 guis
 diue
 lunt
 loco
 rend
 gene
 qua
 dona
 non
 disca
 scien
 Gen
 Ia
 Ia
 Resip
 ptior
 trisfa
 sus ta
 tant
 uerfo
 opus
 secur
 anim
 futur

APOLOGETICON.

Et or fuit, quū quinquagesimo à resurrectione die Spiritus paracletus in linguis igneis Apostolis apparuit: opera enim Dei circa creaturas indiuisa esse dicimus, nec illis assentior qui nō variis linguis loquutos, sed dum Hæbraicè loquerentur à diuersarū linguarum hominibus intellectos uolunt Apostolos, cuius opinionis confutatio, quia loco isti non conuenit, in aliud tempus est differenda. Discāt isti, non me, sed Apostolo docēte, genera linguarum & interpretationē sermonū, quæ sine Poëtarum cognitione fieri non potest, dona esse Spiritus sancti, discāt Apostolū ipsum nonnunquam Poëtarū vsum fuisse testimoniis, discant quosdam fuisse magnæ & sanctitatis & scientiæ viros in ecclesia, qui Virgilium Poëtam Gentilem prophetasse uelint, cū dixit:

Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna,

Iam noua progenies cælo demittitur alto.

Resipiscāt igitur, & sint tardi ad loquendū, promptiores ad audiendū. Meminerint in magni patris familiâs domo nō vnius generis, nō vnius vsum tantū vasa, in vno hominis corpore, non vnū tantū mēbrum, sed plurima esse. His namq; diuersorū generū instrumētis: & si non tu, tamen opus habet Christus, ad cui⁹ obsequiū suadēte in secunda epistola ad Corinth. Apostolo, corporis animiq; bona, & quæ in nobis sunt, & quotquot futura sunt conuertere, ipso fauēte proponimus.

IOANNES PICVS, BA-
PTISTÆ MANTVANO CAR-
MELITA, S. P. D.

QVIM ad te non scripsi, Pater optime, sed
interim legi quæ scripsisti diuina scilicet at-
que sanctissima tua poemata, in quibus ea-
rum rerum maiestas, is splendor est elo-
quentiæ, vt certatim in illis palmam sibi
vindicare verba, atque sententiæ videan-
tur. Fœlix qui velis optima, eadem & possis, fœlices nos,
quibus non solum legere quæ scripsisti, sed etiam te amare,
te videre, te alloqui datum est. Diues hic mihi materia, &
quæ non epistolam, sed iustum volumen impleat, si euagari
me in laudandis tuis poematis, vel imbecillitas sineret no-
stra, vel pudor tuus. Hoc vnum dixero, delectari me adeo
lectione tuorum carminum, vt ferè quotidie cum me vel
tædium, vel fatigatio cæperit, in illa quasi in hortum delicia-
rum solitus sim secedere, vnde animo tanta semper obori-
tur voluptas, vt nihil cupiat magis quàm iterum fatigari, vt
iterum recreetur. Philostratum de Apollonij vita si satis illo
es vsus, desidero, & Zachariæ philosophi quem te nactum
Romæ dixisti exemplar, cura vt aliquando habeam,
prætereaquæ indicem bibliothecæ vestræ Bono-
nienfis, si tuo id commodo fieri potest.

Vale & Beroaldum nostrum saluta.

Florentiæ XIX. Septemb.

M. CCCCXC.

BAPTISTA

BA
C

& am
quàm
sponso
imped
matibu
omne
fectissi
qui vno
tibi acc
nit, vt
fuerant
tem in
quam g
iam ex
interm
humus
la gran
est cum

BAPTISTA MANTVANVS

CARMELITA THEOLOGVS,

D. Ioanni Pico Miran-
dulæ, S. P. D.

ODIE mihi in sacratio nostro cum Bero-
aldo vt sæpè soleo, fabulanti, redditæ sunt
literæ tuæ, & tanta cum vtriusque nostrum
voluptate perlectæ, vt videatur nobis refe-
renda ista dies inter fastos, & niueo, vt aiūt,
numeranda lapillo. Certè & eloquentiæ tuæ
& amoris in te nostri vis tanta est, vt nihil magis optemus,
quàm tuis crebrò epistolis recreari. Sed cum sumus tibi re-
sponsuri, eo maxime tristamur, quòd sermonis paupertate
impediti, non habemus, vndè par pari referamus. Si de poë-
matibus nostris tam magnificè sentis, vt scribis, punctum
omne tulisse me arbitror. Tuo namque absolutissimo per-
fectissimoque in omni disciplinarum genere iudicio, non est
qui vnquam ausit refragari. Sed vereor, Pice doctissime, ne
tibi acciderit quod esurienti ac sitienti mihi aliquando eue-
nit, vt ea, scilicet sint visa palato ingenij iucundissima quæ
fuerant sitibundo & anhelanti primum obiecta, & volupta-
tem in te hanc tantam excitavit non sua ipsius rei perfectio
quam gustasti, sed anxia potius auuiditas animi lucubrando
iam exhausti, & delectationem quasi quietem, ac laborum
intermissionem affectantis. Hac ratione fessis videtur nuda
humus cubile mollissimum, & nudo ac inopi trita lacernu-
la grande ornamentum. Quicquid id fuerit, benè habet, &
est cum libellis meis satis benè actum, nõ enim possunt non
m ultum

EPIST. AD IO. PICVM.

multum exultare, quod acumine lectoris tam arguto non relegati fuerint ad incudem, & quod à tanti iudicis censura exierint non solum non damnati, sed commendati, donati, honorati. Scire tamen te volo, Pice iucundissime, libellos hos meos fuisse ante tempus ablaetatos, & ante emendationem formatos & editos. Nam dum ego Romæ grauius admodum reipub. meæ negociis infudarem, eo tempore quo tu quoque, vt meministi, tantis illis æmulationum fluctibus laborabas, amici Bononiæ putantes debitum amicitiae officium se præstare, me incio protocollum meum quod eis vt nauici & peripsema quoddam reliqueram, diuulgarunt. Et quod, vt Augusti vtat adagio, citò tardè, id est, maturè fieri debuisset, præcipiti charitate properantes ad Impressoris officinam detulerunt. Hoc vt resciiui, dolui quidem, verùm ne amicos contristarem, & quod videbam remedio iam amplius locum non esse, tacui & dissimulaui, statuens tum si vnquam me viuente iterum formarentur, emendare & emaculare multos locos, quod & faciam, si talis vnquam redibit occasio. Philostratum tuum, prius lectione eius ap-primè delectatus, tradidi Beroaldo perlegendum. Studebe pro viribus, imò & supra vires, votorum te tuorum compo-tem reddere, nec ero ego prius voti compos, quàm tibi paruiffe, & votis tuis satisfecisse me intellexero. Vale, & Politianum nostrum salutato. Kalendis Octobris.

M. CCCCXC.

IOAN

BA
TV
T

AD

Ob scel
Qua pr
Sum
Cui ren
Astro
Fortun
Postib
Quicqu

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI: DE CALAMI-
tibus temporum.

LIBER PRIMVS.

AD REVERENDVM IN CHRISTO PA-
trem ac dominum D. Oliuerium Carafam
Sabinen. Episcopum & Cardina-
lem Neapolita-
num.

OGIMVR Istius mala tempestatis,
& alto
Egressas Erebo furias, turpiq; fuga-
tam
Virtutem exilio, varias percurrere
clades,

Ob scelera immissas terris, Artemq; docere

Quae premat atherei flagrantem principis iram.

Summe Deum decimus regnum cui terminat orbis,

Cui rerum natura subest, cui militat ardens

Astrorum caeliq; iubar, qui solus habenas

Fortuna fatiq; tenes, sua victus Apollo

Postibus arma tuis offert plectrumq; lyramq;.

Quicquid habet Delos, quicquid Cadmeia Dirce

A a a

Quic-

BAPTISTAE MANTVANI

Quicquid inest Delphis tibi dat, Cynthumq; Rhodōq;
 Omnis odorata seruit tibi gloria Daphnes,
 Est tuus Eurotas, Helicon tuus, ardua Cirrha
 Saxa tenes, tua nunc hederis, tymbraq; virenti
 Ornantur delubra, tui per pinguia pascunt
 Phocidis arua greges, & dulcia flumina potant.
 Dij veteres fugere, nouis altaria lucent
 Ignibus, & nobis tua numina sola supersunt.
 Et quoniam pulso solus potes omnia Phæbo,
 Huc ades & fragilem duc ad tua littora cymbam.

Calamitatum enumeratio.

POSTquam sollicita stimulos & plurima vita
 Tædia perpepsi iuuenile peregimus æuum,
 Ocia, & antiqui finem sperare laboris
 Fas erat, & fesse post longa pericula puppi
 Littoris & mitem portus optare recessum.
 Sed pater utilibus qui temperat omnia curis,
 Robur & assidua vires firmare palaestra
 Cogitat, & nobis quibus atheris annuit arcem
 Desidiam somnumq; negat, ne scilicet annis
 Dulcibus, & segni mens eneruata quiete
 Langueat, & torpor lentos effæminet artus.
 Torpor enim cæco vapor est e gurgite surgens
 Somnifera Lethes, nubem qui intexit opacam
 Sensibus humanis fideiq; obluvia sancta.
 Securas igitur ne vincat inertia mentes,
 Tempora continuis fœcunda laboribus adsunt.
 Ecce repentino surgunt horrentia motu
 Prælia, terribilē quatiens Mars ferreus hastā

Al
 St
 Ci
 Ad
 Teg
 Cor
 Ter
 Per
 Ar
 To
 Po
 Cri
 In t
 Tel
 Ae
 Ap
 Sic
 Litt
 Cha
 Sen
 Euro
 Scili
 Nau
 Et p
 Saxa
 Bella
 Dep
 Vndi

Al

Armato rigidum lateri circumligat ensem.
 Stat sonipes picto lumbos & pectora tergo
 Cinctus, & arate frontis splendore superbus,
 Accincti gladijs pedites, quibus area fronti
 Tegmina, pratentis vibrant umbonibus hastas,
 Coritosq; ligant humeris, villosa sagitta
 Tergora, & hirsutas rostrant hastilia vulpes,
 Perg, foros cursant nautæ, stipantq; Liburnas
 Arma rates, clypeis circumpendentibus, altum
 Tollit prora caput, rostratas ardua puppes
 Ponè trahit classis, suspensaq; carbasa ventis
 Crispat, & accensi pugiles molimine magno
 In teretes malos silices & ferrea sursum
 Tela vehunt, resonant funes, animosa iuuentus
 Aerataq; sudes & curua cuspidis uncas
 Aptat, & ardenti comes it Bellona Gradivo.
 Sicut in Aethiaco grandi sub Leucade ponto
 Littus ad Ambracia, forti cum milite Caesar
 Chaonio Phariam disiecit in equore classem.
 Seu quando Ionijs Vulcania fluctibus Aethna
 Europa Libyæq; Duces concurrere vidit.
 Scilicet Ausonijs alacer quum Regulus ibat
 Nauibus, excelsi sulcans vada lata Pachynni,
 Et patrijs contra bellans prolegibus Hanno
 Saxa relinquebat fatis Lilybæa sinistris.
 Bellandi cupida coeunt in praelia gentes,
 Depositisq; vacant inculta lagonibus arua,
 Vndiq; surgentem spargit vaga fama tumultum.

BAPTISTAE MANTVANI

Arma procul collisa sonant, clangore minaci
 Martia feruentes accendunt classica pugnas.
 Quod si florentes istis in Syrtibus annos
 Egimus, & tanto iuuenes sudauimus aestu,
 Quid non triste putas feret arummosa senectus?
 Ipsa tremens artus, teretiq; innixa bacillo
 Hispida, macra, breuis, canis rugosa capillis,
 Caligans oculis, curuato in pectora tergo
 Iam properat, sequitur celeri mors pallida gressu.
 Heu frustra faciles cursus auramq; secundam,
 Frustra expectamus, Nos implacata Charybdis
 Projcit in Scyllam, Scylla de vertice rauco
 Nos rapiunt Syrtes, iterumq; rotamur in hosdem
 Aequoris insultus, scopuli, vada, pontus, & vnda.
 Semper & aduersis in funera currimus astris,
 Et nihil est aliud cultis Adamus in hortis
 Quam primi sine fraude dies, quum libera nulli
 Pectora mærores agitant, sincera voluptas,
 Impolluta quies animi cum dulcibus annis
 Primæua fugiunt vita, mox asper acutas
 Gignit ager sentes, & noxia semina profert.
 Namq; vbi lata noua cecidit lanuginis atas,
 Sollicitæ subeunt cura, trepidiq; pauores,
 Et labor in somnis, dubiq; per omnia casus.

Bella cient Itala gentes, nec barbarus hostis
 Quæritur insultans, nostris qui finibus instat,
 Inter se certare parant, & fœdere rupto
 Conuertere rigens in mutua vulnera ferrum.

Quosq;

Quo
 Fe
 Con
 Hæ
 Quo
 Ext
 In
 Tot
 Dun
 Cum
 Alt
 Ferr
 Nec
 Itali
 Luc
 Crim
 Prop
 Vent
 Quo
 Hesp
 Non
 In v
 Seru
 Sper
 Coll
 Pœd
 Per
 Duce

Quosq̄ peregrini dominos concordia mundi
 Fecit, in ambiguum regno de paupere litem
 Compulit infausta genitrix, Discordia pugne.
 Hæc vrbes eadem vesania capit Achaas,
 Quum caput Aemathij proles animosa tyranni
 Extulit, aduersus celebres Lacedæmon Athenas
 In Lacedæmonios ibat Theſea propago,
 Totaq̄ subuersis titubabat Gracia rebus,
 Dumq̄ fauent regni cupido, dum fœdera iungunt
 Cum Duce fœdisfrago, dum sese copulat hosti
 Alter in alterius damnum commune coëgit
 Ferre omnes fortuna iugum, & pareret tyranno.
 Nec genus Ausonium (tanta caligat Erinne)
 Italia similem videt impendere ruinam.
 Luce caret, nescitq̄ diem, secumq̄ tenebras
 Crimen agit, noctemq̄ animis inducit & vmbra.
 Propterea amisso scelerata lumine mentes
 Venturam non antè putant quam venerit iram,
 Quod si coniunctis in prælia viribus irent,
 Hesperia gentes, non obluctantibus astris,
 Non prohibente Deo, sed opem viresq̄ ferente,
 In vetus imperium possessaq̄ regna redirent,
 Seruirentq̄ iterum Thusco lata equora Tybri,
 Sperchiusq̄ Pado, nostris Erymanthus & Othrys
 Collibus, & Latium trepidaret barbarus ensem.
 Preda nec essemus toties, nec Thracius hostis
 Per Phryges & Colchos captaq̄ per Helladis oras
 Duceret in celebres insignia nostra triumphos.

BAPTISTAE MANTVANI

Ciuiles rixas & bella domestica nostri
 Non reges tantum atq; duces, sed milite mixto,
 Dum Picena fugax populatur littora Turcus,
 Arma sacerdotes diuorum altaria circum
 Ferre preces soliti extollunt, paciq; repugnant.
 Quà sonat angustum Scyllæ latratibus aquor,
 Quàq; Syracusio circumdatur insula ponto,
 Insula Ciclopum Libye porrecta sub axem,
 Feruet Martis opus, Calabros & Iapigis vrbes
 In pugnam Bellona vocat, rapiensq; superbam
 Aegida Gorgoneos pectus circumligat angues,
 Et quàm nubiferi medio pro limite montes
 Stant Itali Galliç soli, nouus arma tumultus
 Cogit, & indomito fulgentes arecateruas,
 Causa mali caput Etrusca Florentia gentis
 Ausoniaq; decus, summi violare ministros
 Ausa patris demens, sacrumq; haurire cruorem.
 Ipsa quoq; indomiti genitrix Ferraria belli
 Præteritas auxit clades dum ferre recusat
 Imperium: Venetoq; negat parere leoni.
 Adde quod aspectu cæli viciata maligno
 Arua negant victum, pingues iactata per agros
 Semina vel pereunt vel inanes culmus aristas
 Erigit, & tristi messor ligat hordea fronte.
 Si fœcunda Ceres aut lati viribus agri
 Aut hominum studijs vsquam fuit, inuida grando
 Pulsa per aëreos magno cum murmure tractus
 Impellente Noto strauit, longosq; labores

Perdidit.

Perdidit, & nimbis Cererem glacialibus hausit.
 Et Padus ingentes voluens ex Alpibus undas
 Insubrum, Venetumq; domos penetrauit, & omnes
 Aggeribus fractis agri vastauit honores,
 Nec ripis tantum, sed & ipsis altior ibat
 Arboribus, salicum per summa cacumina nautis
 Cursus erat, fugit Protei pecus omne per agros,
 Altaq; montana petierunt aquora nymphae,
 Sicut cum bellis olim ciuilibus vrbes
 Arserunt Itala, cum Caesaris arma superbi
 Inuasere lares patrios gentemq; Latinam.
 Mira canam & nostris fortasse nepotibus olim
 Non factura fidem, Benaci sparsa per agros
 Tanta locustarum nubes, ut pingua passim
 Pascua & exortas segetes, nemorumq; decorem
 Temporis exiguo tractu consumpserit omnem.
 Nec poterat sumptis hominum solertia telis
 Fatales arcere feras. Cava tympana latos
 Implebant crepitu campos, nec territa tanto
 Diralues sonitu, herbarum radicibus imis
 Morsibus harebat, vicina per oppida postquam
 Rumor ijt, carpere arma viri, concurrere turba
 Ad commune malum tanquam nouus Itala Cymber
 Regna premat, tandem multo vix tanta labore
 Illuuias longis vix est consumpta diebus.
 Dura fames igitur tristes populata colonos
 Scauit, & exhaustis languescunt corpora venis,
 Vulgus inops macie affectum squallensq; per vrbes

BAPTISTAE MANTVANI

Poscit opem frustra, & sensim vitalia membra
 Victa cadunt, siccasq; premunt ieiunia fauces.
 Nec patres natis, nec nati patribus adsunt,
 Tanta per humanum genus inclementia regnat.
 Non Libycæ segetes, non pinguibus Appula campu
 Horrea, non Phrygijs succurrunt Gargara sulcis.

Sed minus hinc damni, minor hæc erumna, dolorq;
 Mitior, infælixq; minus fortuna sequetur.

Hic pauca sat erunt lachrymæ, crudelior alter
 Communem ingenti pariturus strage ruinam
 Hostis adest, nostræq; rati grauis ingruit imber,
 Quæ Rhodani voluuntur aquæ, quæ frigida Rheni
 Teutonicas fert vnda rates, quæ perluit agros
 Insubres, Venetosq; Padus, quæ diues ab alto
 Vertice subiectos speculatur Brixia campos,
 Occultum pluit ex alta Deus arce venenum,
 Et quæ Tiresia puicherrima filia nymphas
 Colligit humenti gremio, latèq; recedens
 Littus arundinibus cingit viridiq; papyro,
 Quæq; patens longè fluctu sonat Adria vasto,
 Ultrices mors atra manus exercet, & altis
 Tabe madens sparsam cadem componit aceruis.
 Quæ fluit Ethrusco surgens vetus Albula fonte
 Romanasq; inuisit opes & regna Quirini.
 Quæ gelidis sonat Arnus aquis, quæ magna potensq;
 Imperat Aemylio vicina Bononia Rheni.
 Imbelles acresq; viros, senium atq; iuuentam
 Pallida mortifero pestis grassata veneno

Sterni

D
 Stern
 Ard
 Glan
 Ha
 Fata g
 Alter
 Suscit
 Atton
 Occup
 Extoll
 Silit
 Id cru
 Suppli
 Perq;
 Saut
 Vt qua
 Incust
 Si lup
 Sollici
 Ad so
 Inglu
 In tot
 Infont
 Iamq;
 Aedib
 Condu
 Funeri
 Præda

DE CALAMIT. TEMPOR. LIB. I. 5

Sternit humi, fundamq; rotans è turribus altis
 Ardentes papulas iaculatur & vlcera diris
 Glandibus, & penetrat flammantibus inguina telis.

Huic tumidum guttur virus leuat, ille sub alis
 Fata gerit, quà longa humerus se in brachia curuat.

Alterius patulas aures arsurà parotis
 Suscitatur occultum longis sub crinibus ignem,
 Attonitumq; caput feriens, vitalia membra
 Occupat, atq; vias mors vna perambulat omnes,

Extollitq; caput, quà cursum fatifer humor
 Sifit, & horriferum sensim durefcit in orbem.

Id crudele genus necis, hoc immane feroxq;
 Supplicium, hæc stygio rabies egressa profundo,

Perq; domos humiles perq; alta palatia regum
 Scuit & occultis miseros ferit ictibus artus.

Vt quando incauti vitio pastoris ouile
 Incustoditum nox intempesta recepit,

Si lupus hesternæ patiens ieiunia lucis
 Sollicitusq; fame, fuerit per limen apertum

Ad solas ingressus oues, non mitigat vnum
 Ingluuiem funus, sed multa cade madescit.

In totum scuitq; gregem, sic acre venenum
 In fontes, fontesq; modo prosternit eodem.

Iamq; cadaueribus desunt loca iuncta sacratis
 Aedibus, effossa passim tellure prophanis

Conduntur tumulis, in honoratisq; feruntur
 Funeribus, dictu horrendum, visuq; tremendum,

Præda feris inhumata iacent, & tabe fluenti

BAPTISTAE MANTVANI

Circumstans tetro locus incestatur odore,
 Quà triplici conclusa Pado Ferraria longis
 Cladibus atteritur, dominorum corpora passim
 Pascuntur per rura canes, aquilæq; rapaces
 Effodiunt duris hominum caua lumina rostris,
 Intestina ferunt volucres, & in arbore summa
 Exta patrum suspensa diu vidére nepotes.
 Membra pater vix ægra trabens, dum frigida condit
 Corpora natorum, clausonandum ore sepulcri
 Labitur ipse super sua pignora. Crebra suorum
 Sola domo vacua mater dum funera plorat,
 Cum lachrymis animam tenues exhalat in auras.
 Multi ante occasum vita vicina scientes
 Fata sibi, conditq; suas tellure volentes
 Reliquias, fodere solum glebisq; subactis
 Sacrato viui se composuere sepulcro.

Rura silent, vacuaq; suis cultoribus vrbes,
 Iura fori clamosa tacent, per compita surgit
 Gramen, & extinctis non lucent ignibus ara,
 Nec solitos cantus nec odores templa Sabæos
 Accipiunt, squallentq; domus, muta omnia mærent,
 Qui superant cladi, superùm quibus ira pepercit,
 Coguntur miseri sua dulcia limina ciues
 Linquere, & in medijs tentoria figere campis.
 Sicut per Libycos solet armentarius agros
 Ferre larem, secumq; suos vectare penates.
 Vidi ego per tacitos saltus, & inhospita lustra
 Mole sub exarsa silicis, curuoq; sub antro

D
 Mont
 O sup
 Si sce
 Prali
 Sat lo
 Relliq
 Non a
 Cùm
 Barba
 Dicer
 Romu
 Vel po
 Quanc
 Ad T
 Hanni
 Et mo
 Langu
 Non t
 Xerxi
 Non n
 Non i
 Horru
 Ipse q
 Exile
 Delit
 Et qua
 Ducit
 Arce

DE CALAMIT. TEMPOR. LIB. I. 6

Monticolas habitare viros, & gramine pasci.
 O Superi, loca qui tuti securatenetis
 Si scelere offensi nostro tam dira mouetis
 Prælia, sat veteres tam multo funere culpas,
 Sat longo luimusq; metu, iam parcite, saltem
 Reliquias generis semenq; relinquitte nostri.
 Non animi tantum gentis cecidère Latina
 Cùm Romana ferox circum capitolia Gallus
 Barbaricis trepidam pulsans clamoribus arcem
 Diceret, euerse frustra succurritis vrbi
 Romulidæ, regni & vitæ postrema dies hæc.
 Vel post Cannensis lachrymas & funera pugna,
 Quando Quirinales aquilas, fascesq; superbos,
 Ad Tyrias iam se laturum crederet arces
 Hannibal, insultans victo iuueniliter hosti.
 Et mox ex alto bellorum culmine pulsus
 Languit, aduersis fatis & Marte sinistro.
 Non tanto tremuere metu præcordia Graiùm
 Xerxis in aduentu, monuit cùm Delphica rupes
 Non muro non arce dari, sed naue salutem.
 Non ita Mosæ quondam miracula virgæ
 Horruit attonito Memphis turrita colono.
 Ipse quoq; in syluis & vallibus Apennini,
 Exilem ducens tecto sub paupere vitam
 Delitui, quæ templa petit Romana viator.
 Et quæ Flaminius fugiens Claterna per agros
 Ducit ab angustiis vndosum vallibus amnem,
 Arce sub Ociami nostris vbi dicta Camænis,

Tecta

BAPTISTAE MANTVANI

Tecta Refrigerius sublimi in colle tenebat.
 Non fuit ausa magis, nec clade nocentior ista,
 Romuleam pestis longo qua funere plebem
 Diripuit, quando veniens Epidaurius anguis
 Ionios citra fluctus in regna Quirini
 Abstulit aërium virus, qui postea templa
 Iuncta Ioui tenuit, bifidum quæ diuidit amnem
 Insula Ianiculum dirimens à collibus vrbis.

Communes calamitatum causæ.

SEU superis sic ira velit, seu noxius ardor
 Aetheris, aërios infuso lumine tractus
 Inficiat, seu sola ferant contagia morbum,
 Seu dum longa fames hominum iciuna coëgit
 Ora cibus vesci indignis escaq; nocenti,
 Impurus per membra fluens vitalia sanguis
 Putruit, & dirum subiens precordia virus
 Inferat occulto properatam vulnere mortem.
 Unde malum surgat non est dignoscere promptum.
 Ipse tamen reor has omnes concurrere causas
 Et coniuratas percusso fœdere diuum,
 Astrorum, terræq; simul concurrere vires,
 Sicq; hominum genus haud vna obsidione teneri,
 Et nobis elementa necem superosq; minari.
 Nec mirum quando longè grauiora meremur
 Supplicia, & longè asperiori verberari.
 Quippe vbi nec superum pietas, vbi nulla Tonanti
 A scelere humanas prohibet reuerentia mentes,
 Et virtus vitio vrgenti dare terga coacta est,
 Ira patris diuim fremit indignata furensq;

D
 Euoca
 Proge
 Et ter
 Pluto
 Sedib
 Inuad
 Pect
 Adv
 Imbib
 Adv
 Quò S
 Spirit
 Monst
 Hi
 Tart
 Lume
 Monst
 Cerber
 Me pr
 Gryne
 Cantu
 Intact
 Este p
 Infan
 Ian
 Paller
 Nigre
 Fert r

Euocat ex altis Erebi fornacibus atram
 Progeniem, horrifera genus implacabile mortis,
 Et terras permittit agi Phlegetontis habenis.
 Plutonisq; premi imperio. De tristibus orci
 Sedibus egressa æthereas noua monstra sub auras
 Inuadunt hominum cætus, & inertia flatu
 Pectora lethifero feriunt, it frigida tabes
 Ad viuum penetrans animos, perq; intima corda,
 Imbibitum virus, postquam conclusit omnes
 Ad virtutem aditus, homines impellit & vrget
 Quò Stygiæ iussere canes, quò Ditis auari
 Spiritus inclinat, primi quæ criminis auctor
 Monstrat iter latum, placidaq; tyrannide reguat.

Hic iuuat immanes Erebi monstrare figuras
 Tartareumq; genus sub apertum ducere cæli
 Lumen, & occulti referare latentia mundi
 Monstra, venenoso panit quæ lacte Megara
 Cerberijq; canis spumis & sanguine Lerna.
 Me precor assuetum mites errare per vmbra
 Grynei nemoris, vestrisq; sonantia rura
 Cantibus & gressus modò per fera monstra ferentem,
 Intactum seruate dea, furiale per agmen
 Este pio vati comites, moresq; docete
 Infandos Stygia gentis cælumq; perosa.

Iam mugire solum cœpit, iam nubibus aër
 Pallet, & infernis surgunt afflatibus vmbra,
 Nigræscitq; polus, monstris exterrita lampas
 Fert retro Phœbæa gradus, auditur ab antris

Clamo

Clamor, & omnigenum rabies confusa ferarum.

Monstrum primum, Superbia.

EVolat horrissono rapidi Phlegetontis ab amne
 Ingenti alarum stridente Superbia ductu:
 Sic illam dixere, super quia cætera sese
 Tollit, & extento socias supereminet, ore
 Omnia conuoluens, cæca de sede Barathri
 Crimina nigram post se trahit omnia pompa
 Huius ab ardenti virosus anhelitus ore
 Fumat, & obscuris oriens à faucibus humor.
 Defluit, hippomanes, aconita, canisq; virentem
 Tanarij spumam superans, omnemq; veneni
 Mortiferam rabiem stygij fex ima profundi.
 Se superum genus esse putat, veterumq; deorum
 Semen, & à magno se iactat Apolline natam.
 Ardua frons, vnoq; oculo velata, rotundi
 Circuitus, medioq; sedens in luminis orbe
 Discessit, spacijs æqualibus vndiq; centrum.
 Hoc insigne patris Phœbiq; ardentis imago,
 Difficili vultu graditur, gestuq; maligno
 Innocuos mitesq; animos irridet, & odit
 Quem videt æternis illustrem laudibus altum
 Per virtutis iter veri conscendere honoris
 Culmen, & ad superos niti cæloq; propinquum.
 It grauis & raro incessu vestigia profert
 Strimonia de more gruis, qua semina campis
 Iacta legens aqua tepido sub sydere libræ,
 Si vicina ferat gressum per rura viator

erarum. *ela ferens, arcum ve manu, caput ardua tollens*
langit, & ingenti mouet internodia passu.
Paulatimq; viam suspensio gutture carpit.
cum bellator equus domini frenatus habenis
stentans pectus latum ceruice sub alta,
cum glomerat bibulolentos in puluere gressus,
Nunc hac nunc illac oculos & colla retorquens
spectari gaudet, Libycosq; equare leones
Viribus, Albanosve canes dum se putat auras
Colligit, & latis imitatur naribus Eurum,
Non secus hæc rabies ventoso inflatior vtre
cum graditur vibrans alternis motibus armos
Ardua sublata circumfert lumina frontis,
Vanaq; proceri miratur corporis vmbra,
Et tacitis ardens curis sublimia semper
Mente agitat, tumidoq; sedet sub corde venenum.
Contemptrix inopum, vultus elata seueros,
Inflatoq; rotans turgentia gutture verba,
Ferre nequit iuga, maiorem indignata paremq;
Imperia vsurpat, regniq; libidine feruet.
Immansueta, ferox, miseris aduersa, minaxq;
Mitibus, elatis contraria, nescia pacis,
Nescia amicitia, rixarum & litis origo,
Dura, ingrata, duplex animo, violenta, rebellis,
Improba, quid pietas, quid sit clementia nescit.
Persida, fœdis agam dubio sub pectore mentem
Versat, ab excelso fugientia culmine semper
Saxa mouet, laudum semper vesanalibido
Sollicitum pectus curis flammantibus vrget,

Nec

BAPTISTAE MANTVANI

Nec vitæ ratio, nec opum, nec honoris, in omne
Sponte scelus præceps ruit implacabile monstrum.

Hæc hominum suprema lues, immane ferumq̃
Thraicio facinus potuit suadere tyranno,
Asper ut horrenda cumulans præsepia cade
Semineces artus hominum, fumantiaq̃ exta
Intulerit stabulis, & equis epulanda virorum
Corpora, qua infami hospitio, laribusq̃ prophanis
Occultus pacem simulans admiserat hostis.
O scelus, ô dira inuisa spectacula fraudis.
Luminibus toruïs quoties capita alta leuabant
Thraces equi grandes humano sanguine pasti
Et capita & teretes pendere extra ora lacertos,
Crurave confractis genibus, crinisyve cruentos
Vidisses, sanie à mento per lata fluente
Pectora, sub grauibus contrita cadauera malis,
Fractaq̃ sub duris crepitabant dentibus ossa.
Strimonius meminuit Nestus, scit Bistonis vnda.
Traxit Idumai genus hinc recordia regis
Quem magus ardentis cæli noua signa secutus
Admonuit venisse Deum. Nisi cæca superbi
Pectoris ambitio mentem fecisset opacam,
Iffet ad infantis sancta incunabula Christi
Deposito fastu, sed mens inflata fauore
Cæsareæ gentis longoq̃ tyrannidis vsu
Est ingens meditata nephas, nec prisca parentum
Sæcula par videre scelus, nec longa videbit
Posteritas, per rura furens Galilæa satelles

DE CALAMIT. TEMPOR. LIB. I. 9

De trepidis matrum sinibus latentia vulst
 Pignora, membratimq; secans lata arua cruore
 Imbuit innocuo, matres vlulare per agros
 Audiuit montana Rachel, vicinaq; fonte
 Flumina de duplici ducentia nomen & vndas
 Hinc est orta lues, qua Thracia regna vetusq;
 Grecorum imperium vertit Bizantia regum
 Vrbs opibus constructa, mari pretaeta, duobus
 Aegeo Euxinoq; fretis stipata sedebat
 Sceptra tenens, paruo qua gurgite Bosphoros vndam
 Colligit, hanc Scythica irrumpens Othomanus ab arcto
 Insidijs captam ferro violauit & igni,
 Arx erat, Europes, & inexpugnabile quondam
 Romanae fidei vallum Mahometica contra
 Arma, minas Asia frenans, Lybiaq; tumultum.
 Hec scelerum dux, atq; parens sublime nitentis
 Imperium caeli, summamq; ambire Tonantis
 Ausa potestatem, quantum tentauit in altum
 Surgere, Tenarios tantum descendit ad amnes.
 Cuius obingentem tellus concussa ruinam
 Cessit, vt in latices cautes si miseris altum
 Pandit iter, molemq; sinu capit vnda capaci.
 Sic percussa grauis monstri se pondere tellus
 Disscuit, gremiumq; alto patefecit hiatu.
 Sicut Adrastraes cum vatem absorbuit agris
 Campus, & armato percussit tartara curru,
 Seu quando inferni caua guttura Curtius antri
 Clausit, & Elysios tremefecit pondere campos.

BAPTISTAE MANTVANI

Vel quando electa primo sub iudice genti
 Terra Coron, sociosq; altam demersit in aluum.
 Antra igitur grandi laterum sinuata recessu
 Inter se ripis summo coeuntibus ore
 More pila quotiens vento consurgit in orbem
 In Latios abeunt curuati fornicis arcus,
 Fitq; ingens domus umbrarum, praecipitq; baratrum.
 Illic sulphureos incendia, nigra liquores
 Lambunt, & dubium quasi prima crepuscula lumen
 Spargitur, & tristi caligant tartara fumo.
 Hic sunt lugentes, mortis domus impia, campi
 Regnat ubi scelerum lachrymoso in carcere mater
 Exercens poenis animas, claudiq; tenebris
 Indignata fremit, clauso ceu nubila vento
 Cum piceas frangunt clamosa tonitrua nubes.

Hac est quam veteres dicunt Phaetonta poeta
 Aethereos docti cursus causaq; latentes
 Ignibus aeternis, sol est qui corda superbis
 Incendit stimulis, tumidosq; in pectora fastus
 Mittit, & impatiens fugit sub corde venenum.
 Propterea ex alto labentem cardine fingunt
 Audacem aurigam, fractisq; per aera loris
 Solis equos caput Eridani mersisse sub vndas.
 Ad superos egit quotiens pater arduus alto
 Annuit a solio, & latum imperiosa per orbem
 Bacchatur, supraq; suas temeraria vires
 Audet, & infausto amittit conamine vires:
 Scilicet omne Deo contra nitente superbum

Euanescit opus, sicut cum surgit in auras
 Eructantis aquæ fluctus, mox vertice presso
 Decidit, & spumans alto demergitur amne,
 Atq; humiles inter sine nomine præterit undas.
 Hoc docet Allophylus, Solymæ qui verberare fundæ
 Deposuit, frontisq; minas, animiq; tumorem
 Ibat enim solo auxilio thoracis, & hasta
 Non ope diuorum, non vlllo numine fultus
 In pugnam, paruumq; minax Dauidæ superbo
 Nequicquam terrere sono conatus, in ense
 Dum surgit misso per ferrea tempora saxo
 Corruit, & toto diffusum iugere corpus
 Mirati stupuere hostes, turpiq; dedere
 Terga fuga, paruoq; Gygæ cadit ictus ab hoste.
 Sic quoq; delusus curru Iouis æmulus alto
 Aerea conuexi scandens curuamina pontis
 Flammiferumq; rotans Alphæa per oppida fulmen
 Occidit, & casu Eleam perterruit urbem
 Hæc docuit, Phlegias genus execrabile cælum
 Spernere, quos Tethys vlticibus abstulit undis:
 Hæc quoq; Niliaco regi cum nescia roris
 Terra diu solitas fruges, victumq; negasset
 Sanguine persuasit placari numina fusæ.
 In superos, eadem natos armauit Alæi
 Qui domitum grauibus Martem tenuere catenis.
 Sic satis hæc libasse, alijs memoranda supersunt
 Plurima, maiori scelerum de principe cantu.
 Audiui, gemuit tellus, turbatur auerni

BAPTISTAE MANTVANI

Ianitor, ecce niger nebulae globus exit opaca.
 Iam turres, regumq; domos abscondit, & vrbes,
 Exhalatq; grauem nox importuna Mephiim.
 Ite procul mites anima que dulcia pacis
 Ocia, que superos, quae caeli quaritis arcem,
 Ne funestus ordo, ne vos contagia ledant
 Viperea prolis, clausis abscondite valuis
 Atria progenies nigri dum praterit orci.

Monstrum secundum, Inuidia.

Liuor edax tristi surgens Acherontis ab amne
 Pallidus, & mesto demissus lumina vultu
 Obliquumq; tuens rebus gaudere secundis
 Nescius, ara virum claris signata triumphis
 Dente terens, tardoq; mouens vestigia passu,
 Murmure nunc tenui, nunc fulmine vocis aperto
 Percutit insontes, bona vultu aliena maligno
 Ingemit, aspiciens, & felle grauatus amaro
 Tabescit, quodcumq; ierit teterrimus oris
 Spiritus agrorum virides interficit herbas.
 Cetera nonnullis parcunt, certi q; venena
 Graminibus magicaq; solent mitescere lingua.
 Pontica magnanimum celebrant medicamina regem
 Quae satis obstare ferunt, his ille solebat
 Virus & occulta insidias contemnere mortis.
 Tangere caruli squamas & colla draconis,
 Phasias ausa fuit, tantum Medeidis herba
 Virgineaq; preces poterant, Hecatesq; liquores

Marfui

Marsus in Ausonijs Vmbrorum vallibus inter
 Serpentes impune cubat, Lybiaq; per agros.
 Qua steriles versant nigri Garamantes arenas
 Non metuunt Psilli colubros, non seua neparum
 Spicula, non Hydri morsum, non aspidis horrent,
 Hac fera lerneor rabies maculata veneno
 Omnia depascit, nullis innoxia nullos
 Præterit illesos, nulli mansuescit, in omnes
 Inuebitur, quod agit non est sanabile vulnus,
 Non Amytaonij prodesse Melampodis vlla
 Carmina, Thessalicis non lecta in montibus herba
 Phyliride manibus, non Coi sancta magistri
 Pharmaca sufficiant, clara ve Machaonis artes,
 Non genitor Stygijs lacerum qui traxit ab vndis
 Hippolytum, non Phæbus auus, cui prima medendi est
 Gloria, lethali poterunt succurrere morbo.

Quem iuuat istius varias cognoscere fraudes
 Et per aperta latens deprendere signa venenum,
 Multiplices casus & longa pericula cernat
 Fatidici iuuenis. qui dum præsaga parenti
 Somnia narraret fratrum liuore sub altam
 Actus humum Pharias tandem migravit ad arces,
 Huius vt infectos genitor cognouit amictus,
 Et pueri tunicas mendaci cade rubentes,
 Heu fera clamauit dulcem seuissima natum
 Abstulit, & luctu canos confecit amaro.
 Aspice contorto Saulis conuicia telo
 Inuidiaq; satos inter conuiuia planctus,

BAPTISTAE MANTVANI

Et Dauida inopem comitum cum paupere turba
 Ire per abruptos deserta cacumina montes
 Et certam nescire domum, regemq; sub antro
 Depreſsum, potuit sermo miteſcere, ſi non
 Intima tabificus viciaſſet pectora liuor.
 Quid referam primos diſcordia ſœmina fratres
 Et ſcelus? & campos germana cade madentes?
 Prætereo vatem, nigri quem ſpiritus orci
 Perculit & trifti clauſit Babylonia circo.
 Ipſe diu ieiuna iacens ante ora ferarum
 Atq; fameſcentes animalia ſeua leanas
 Indomitum fregit ſuperiũ pietate furorem.
 Prætereo pulſum patria reducemq; Camillum
 Rapta Panomphæo referentem ſigna Tonanti.
 Qui furor ingratos Dux præſtantiffime ciues
 Scipio? quæ fortuna tuam tulit aſpera mentem?
 Vt poſt euerſas Tyria Carthaginiſ arces
 Parta q; bellando Lybica cognomina gentis
 Cũm tua conſilijs eſſet melioribus atas
 Vtilis & vires ad ciuica munera promptæ
 Iura fori & ciues & amatam liqueris urbem?
 Non monuit pietas virides ſeruata per annos
 Publica priuatis præferre negocia rebus?
 Cauſa mali liuor, ſuffuſa q; lingua veneno
 Tot clara inuicta molita extingueret laudis
 Facta tot egragia partos virtute triumphos.
 Qui rigidos enſes, qui ferrea bella ſubegit
 Exul ob inuidiam patria migrare relicta

Cogitur, & duros inter versatur agrestes.
 Ad Cereris conuersus opus, moresq; parentum
 Qui Pelusiaca seruant cognomina lentis,
 Et quibus illustrem fecere legumina famam,
 Triptolemi curauit, opes imitatus Osiris
 Alsinoiq; senis studium, ceu postea magnus
 Caesaris & sceptri posito splendore Diocles,
 Hortorum didicit cultus, incidere vites,
 Atq; piri secto malos infigere trunco,
 Quo fit adoptatis lignum bis fertile ramis,
 Humectare solum riuis, ferroq; bicorni
 Peccere luxuriam terræ, redolentia sulcis
 Gramina virgineos induta rosaria vultus
 Lilia, narcissos, violas, flentes hyacinthos,
 Purpureisq; crocum folijs, mentamq; thymumq;
 Pangere, & innocuis vitam traducere curis.
 Vnde viro forti damnum parat, inde salutem
 Gignit, & ipse suo cadit ictus vulnere liuor.
 Pluribus excelsa vel opum vel honoris ab arce
 Profuit ad modicæ sortis cecidisse quietem:
 Sicut enim quando rutilat noctemq; rubenti
 Ore fugat carbo in cineres atramq; fauillam
 Soluitur, extinctis si cesserit ignibus ardor
 Sæcula nulla, timet, sic mens humana superbo
 Tabescit fastu, rebusq; elata secundis
 Torpet, at exexto viret euigilatq; tumore.
 Inceptum repetamus iter, miremur auerni
 Militiam famis & morbi pugnæq; parentem,

BAPTISTAE MANTVANI

Zoilus his actus stimulis, hoc percitus æstro
 Inachis, & quondam populos cum venit ad hosdens
 Diuinum audaci dum carperet ore poetam,
 Seu Smyrnae seu Meonij Colophonis alumnum
 Regis ad imperium pino suspensus ab alta
 Tristia Niliaca fecit spectacula plebi.
 Sic pereat, quicumq; pios auferre labores
 Nititur, & sacro ratum non parcat honori.

Cætera dicturum super his crudelis imago
 Terruit immanis monstri venientis ad auras
 Impete cum magno, fufis per terga colubris
 Circùm equitant dominam furia, manibusq; flagella,
 Vincula, flammiumaſq; fauces, & sanguine tincta
 Tela ferunt, vehitur plauſtro ſtridente ſupellex
 Martia, lorica, clypei, galeæq; micantes,
 Conorumq; iuba, ſtrepitusq; auditur equorum,
 Et procul hinnitu campus ſonat omnis acuto.

Monſtrum tertium, Ira.

Ira minax, odijq; parens, Mauortis alumna
 Secum agit indomitum Stygia de ſede furorem
 Stentorea qui voce tonat, qui gutture lato
 Fulminat, & rauco reſonans clamore fugacem
 Pantagiam ſuperat, mugire tonitrua dicas.
 Horrificaq; fremens æratas voce cohortes
 In rigidos enſes, alternaq; vulnera mittit.
 Sanguinolenta graui vibrans baſtilia ferro

Bella
 Lab
 Fult
 Bacc
 Sum
 Fitq;
 Vrit,
 Nil p
 Consi
 Lege
 Non
 Pecto
 Quò f
 Fabul
 Cùm
 Vastan
 Auxi
 Fulmi
 Irrum
 Turm
 Stren
 Flami
 Quà f
 Perq;
 Non se
 Lumin
 Felsin
 Excid

Bellaciens, rixasq̄ mouens, hostemq̄ laceffens
 Labra manusq̄ tremit, scintillant lumina toruis
 Fulta supercilijs, strepit & conuitia iactans
 Bacchatur, si forte aliquo nequit obice pœnas
 Sumere, vindictas in idonea tempora differt,
 Fitq̄ odium, quod longa fouens incendia pectus
 Vrit, & accensis lambit præcordia flammis,
 Nil pensi, nil mentis habet, citò mobilis, expertus
 Consilij, volat in pugnam, retinacula rumpit.
 Lege modoq̄ carens, rabido stimolata colore
 Non ignes, non arma timet, flammantia tantos
 Pectora concipiunt accensi sanguinis æstus.
 Quò ferat immanis furor & grauis impetus ira,
 Fabula Testiade priscis monet eruta chartis.
 Cùm ferus Oenides aprum Calidonia rura
 Vastantem premeret procerum socialibus armis
 Auxilijsq̄ canum, spumanti concitus ira
 Fulmineoq̄ fremens Aethola per agmina dente
 Irrumpebat aper, non illum densa virorum
 Turma nec hinnitus celerum tremefecit equorum,
 Strenuus arrectis hirsuto tergore setis
 Flammiferis oculis sylvas & retia rumpens
 Quà furor vrgebat rapido per spicula cursu
 Perq̄ canum rictus venabulaq̄ ipsa ruebat.
 Non secus hæc rabies ardenti pericula bile
 Luminibus cæcis per aperta pericula fertur.
 Felsineos totiens ciues in dira coëgit
 Excidia, & furijs trepidam inuoluentibus urbem

BAPTISTAE MANTVANI

In ferrum ruere, atq; securibus arduatecta
 Detrahere, & patrios flammis violare penates
 Compulit, antiquosq; patrum delere labores.
 Sed postquam domitis scelerum cervicibus auctor
 Occidit, & rutilos Serra concordia dentes
 Signatulit primis populus cum patribus alte
 Defixis urbana quies radicibus hesit
 Atq; gradu semper mansit respublica firmo.

Hec eadem rabidum conuulso pectore Syllam
 Ora cruentatum furibunda, animamq; vomentem
 Sacrilegam celeri rapuit sub tartara fato
 Viscera natorum manibus lamanda paternis
 Præbuit Alcides, cum lusus imagine falsa
 Sanguine sedauit lata, dulciq; furentem
 Pace domum fuit ira virum, qua ludit imago
 Ira draconigenas acies, Cadmiq; nepotes
 Fraternasq; manus alterna cade rubentes
 Implicuit longis bellorum ambagibus, ira
 Diruit excelsas vrbes, atq; inclyta quondam
 Oppida, regalesq; domos euertit abactis
 Ciuibus, aërias turres deiecit, & arcus
 Clara triumphales veterum monumenta laborum.
 His accensa foci Italos pulcherrima regna
 Et magni specimen mundi vexare coacta est
 Barbara sauities, & inhumani fera vulgi
 Colluuias: Roma inditio est. Syllanaq; Tuscis
 Vrbs diuisa vadis, nec non regina, caputq;
 Hætrusca quondam modò sola Bononia gentis,

Et v
 Cui
 Sem
 Vin
 Pall
 Verb
 Pro
 Obie
 Hinc
 Regn
 Tire
 Seru
 Vixi
 Laom
 Exp
 Quid
 Atq;
 Add
 Matr
 Atq;
 Add
 Aena
 Hos a
 Long
 Hac r
 Indui
 Long
 Succer

Et vetus aprico recubans in culmine Derton,
 Cuius adhuc extant vacuis vestigia campis
 Semirutæ moles lapidum fractæq; columna,
 Vincula, singultus, lachrymas, suspiria, planctus,
 Pallorem, vigilesq; metus, tormenta, crucesq;
 Verbera, pestifero rorantia tela veneno
 Protulit, atq; feris hominum crudelibus artus
 Obiectans, varijs impleuit cladibus orbem.
 Hinc multæ exilio gentes aliena sequuta
 Regna, suis orbe patrijs, sic filia quondam
 Tiresia gemini Manto post dura Creontis
 Seruitia in Venetis molita paludibus urbem
 Vixit, & extructæ sua nomina tradidit arci
 Laomedontiaden Teucrum Salamina petentem
 Expulit ira patris. Quid te Neiphylas Helle?
 Quid profugum memoræ Phrixū, sæuumq; Athamanta?
 Atq; nouercales furias, odiumq; minasq;
 Adde Miceneum pœnas, & funera regem
 Matri intentantem, mœstasq; Agamemnonis ades:
 Atq; Sophocleo celebratos carmine planctus,
 Adde Phryges geminos, Anthenora fluctuagumq;
 Aeneam ignotum decorantes mœnibus orbem
 Hos aliosq; ira patrijs à finibus actos
 Longa per exilia & casus misère sinistros,
 Hac rabie succensa feram Priamæia coniunx
 Induit, & duplici creuerunt aggere dentes
 Longaq; sub geminis surgentia naribus ora
 Succensi mansère oculi, & truculenta minaci

BAPTISTAE MANTVANI

Fronte supercilia, & latrans in pectore virus.
 Quid memorem saeva furias, odiumq; parentis
 Quae miseros nati flammis fatalibus artus
 Vltanece fratrum, & matrem seoblita cremavit.

Vix ea finieram, cum formidabilis ira
 Castra sequens aderat Stygijs noua belua signis
 Ingenti comitata manu, mendacia tectis
 Vultibus, & trepida dubia sub imagine fraudes
 Ignotisq; doli sub vestibus agmen agebant,
 In medio stipata graui reginatumultu
 Tollebat nigra umbrosam fuligine frontem.

Quartum monstrum, Philargyria.

Avri sacra fames haec est, rerumq; cupido
 Improba, diuitias amor infinitus habendi.
 Haec nummi situs ardescens immensa vorago
 Tartareis emissa vadis, imitata rapaces
 Vnguibus Harpyias, armataq; grandibus ora
 Dentibus in gyrum quales quantosq; Elephantis
 Aethiopes, Indive ferunt, sinuatur in orbes,
 Adq; nodos, in se rediens coma densa figurat,
 Tempora nec velat, sed agit suspensa tumorem
 Vndiq; surgentem, nudaq; recedit ab aure.
 Nec solum vigiles obeunt hirsuta rotundo
 Tempora circuitu, verum sub vertice cano
 In ceruice micant oculi ceu floreaserta,
 Effigies veteri vultusq; simillimus Argo,

Sed
 Lun
 Syll
 Corp
 Sed
 Vt c
 Prae
 Surg
 Eleu
 Visa
 Stulu
 Sacr
 Scrip
 Qui
 Et q
 Solu
 Laud
 Sicut
 Gryp
 Vnde
 Sed n
 Peru
 Feru
 Dissip
 Palla
 Lapsa
 Brach
 Vitu

Sed magis introrsum scrobibus subducta cauatis
 Lumina discedunt, setosaq; prominet atri
 Sylua supercilij, macies squalorq; per omne
 Corpus, iners dicas monstrum, & vix ossibus haerens,
 Sed geminis, quotiens opus est, ita nititur alis
 Vt credas ferri Boream Zephyrumve per auras
 Praecipitemve Notum, lucri si nuncia fama
 Surgat, & acceptus nares odor imbuat auri
 Eleuat ingentes alas, & lumine fixo
 Visa petens quicquid falcatis vnguibus aufert
 Stulta suos nunquam venturum seruat in vsus
 Sacra Deum, sanctas leges, praeclearaq; gesta,
 Scriptores rerum egregios, celebresq; poetas,
 Qui procerum laudes chartis, & nomina mandant,
 Et quicquid non auget opes auersa repellit.
 Sola iuuant quae lucra ferunt, sint caetera quanquam
 Laudibus, & precio dignissima, caetera sordent,
 Sicut Hyperboreis rutilans in vallibus aurum
 Gryphes amant, auidiq; tenent, vigilesq; tuentur
 Vnde nec utilitas opera, preciumve laboris,
 Sed metus, & clades oritur, sic peccus anbelum
 Peruigilis monstri, grauiore cupidinis astu
 Feruet, opes cumulans, quas olim prodigus haeres
 Dissipet, & pingues ferat in conuiuia mensas.
 Palla sinu lato ex humeris decurrit in imos
 Lapsa pedes, manica velant extrema capaces
 Brachia, quas vbi vult curuos demittit in vngues,
 Vtitur his quotiens opus est, vel fingere mores,

Vel

BAPTISTAE MANTVANI

Vel gestu simulare fidem, vel fallere quenquam
 Seu furtum celare manus leuis, apta rapina
 Perfida mens, nullisq; potens mansuescere dictis.
 Indignas, dignasq; preces surda accipit aure,
 Ut proiecta bonis detracto grandia tergo
 Viscera percipiens oculis, vel nare sagaci
 Vultur edax auido, coruusve famelicus ore
 Conuolat ad resoluta graui conuiuia tabe,
 Sic ad opes, aurumq; cito sitis ista volatu
 Fertur, & ad nudum spolians fragmenta, bruesq;
 Reliquias studiosa legit, gremioq; recondit.
 Nec contenta bonis, diuim quæ munere tellus
 Protulit, in partem scelerum vocat astra Deosq;
 Exercetq; preces, magicas & consulit aras,
 Infernosq; vocans manes altaria circum
 Nocturnas adhibet vestes, tetroq; vapore
 Orgia perlustrat, ducensq; in puluere circum
 Murmurat, & varijs distinguit signa figuris.
 Extaq; Thyrreno risu scrutata requirit
 Thesauros, quæ terra tegit liuentia plumbi
 Pondera, & argenti globulos viuentis & ara
 Artifici mendax vertit medicamine in aurum.
 Falsaq; cum veris iungens, cum Doride Bacchum:
 Cum gemmis fragiles hialos, cum Pallidis imbre
 Miscet Aristæi succos & cerea mella.
 Mentitisq; nouas, fucos errorem faciente,
 Confectis senio deludit mercibus, omne
 Turpiter emporium lucrisq; libidine feruet,

Et
 Utq;
 Nu
 Pe
 Fra
 Occ
 Pi
 Mon
 Van
 Nan
 Lub
 Et n
 An
 Nun
 Fert
 In d
 Fun
 Sic r
 Obt
 Spiri
 Diue
 Ceu
 (Si n
 Dippo
 Hac
 Tran
 Qua
 Noct

Et totos hac arte dies consumit & annos
 Utque dies tristi, sic nox abit anxia monstro,
 Nullaque pax vitio rodentibus intima curis
 Pectora, nulla quies, post turpia lucra diurna
 Fraudis & ex legem questum, si lumina somnus
 Occupat & duro furatur membra labori
 Pictus imaginibus formisque fugacibus astat
 Morpheus & varijs fingit noua vultibus ora,
 Vanaque sopitos ludunt insomnia sensus.
 Nam rerum tenues umbras simulachraque seruanus
 Lubricus assiduis ut fluctibus ambulat humor
 Et nunc summa petens reptat, nunc ima relapsus
 Antra cauernosi capitis rigat, itaque reditque
 Nunc iter obliquum sinuans, nunc tramite recto
 Fertur, & ipse sibi redit obuius, aut agit arcum
 In dextram laeuamve cadens ut pellit & vrget
 Funus & egressi caua spiramenta vapores
 Sic rerum species varijs concursibus, ut fors
 Obtulit aut vsus vel vis incognita caeli
 Spirituumve potens industria nocte silenti
 Diuerso ostentant diuersos ordine casus.
 Ceu varias voces, diuersaque nomina rerum
 (Si nouus inuersis surgat compagibus ordo)
 Difformes eadem faciant elementa figuras.
 Hec duo Roma notis, & amor componimus hisdem
 Tramite conuerso, & retro redeunte meatu.
 Qua simulachra magis vigilans exercet in vnum
 Nocte reuertuntur, verisque simillima formant.

Osten-

BAPTISTAE MANTVANI

Ostentantur opes, cupido quia tempore lucis
 Cogit opum species, & iter quod luce frequentant,
 In tenebris repetunt, & noto calle recurrunt,
 Cœcaq; præteritas imitantur somnia curas.
 Quom tacitis ergo redijt nox humida pennis,
 Atq; soporiferos niueis argentea bigis
 Luna vehit radios, somnus, per rura, per vrbes
 Spargit letheo medicata papauera rore,
 Et vigiles abigit secreta incendia curas.
 Pulsæ abeunt celeres ad tristia limina Ditis,
 Atq; leues hærent sub opacæ frondibus vlni.
 Vlnus enim diffusa comas, & brachia latè
 Surgit ibi à validis radicibus, illius ergo
 Muta sub vmbrosis habitant quæ somnia ramis
 In thalamos hominum, & tenebrosa cubilia ducunt:
 Dantq; suos illis, vultus vocemq; habitumq;
 Illa per obscuros capitum delapsa meatus
 Ad vigilem subeunt animum, casusq; figuris
 Mobilibus formant, sopitaq; corda iacentum
 Sollicitant, nec vana minus quàm vera fatigant,
 Interea circum vittas, & anhela frequentes
 Ora volant curas, moxq; vt sopor euolat intrant,
 Mordaciq; secant iterum præcordia rostro.

Hæc est quæ Tytium volucris ferit ore cruento,
 Aeterna natam pœnæ aeternoq; dolori.
 Monstrum igitur si quando quies blandita soporem
 Reddidit, aut auro insudat, sublataue furto
 Semina frugifera Cereris, vel inania plangit

Horrea, vel dura decussos grandine fructus,
 Effusamve fretis mercem, deprænsave furta,
 Atq; iterum tractat sub nocte negocia lucis
 Totaq; sub curis it vita simillima morti.

Hec animum turpi maculans & corpora labe
 Querere cælesti precium promunere iussit
 Vanaq; composito mendacia fingere vultu,
 Quando grauem sacro morbum Naamanus in ayne
 Abluit & puerum spolijs oneravit & auro.
 Hec eadem scelerum genitrix fraudumq; magistra
 Reginam Lybicus posuit que in collibus urbem
 Aere, viro patria spolians, peregrinaq; circum
 Aequora, per rapidas Syrtes, per barbara pellens
 Regna diu profugam terris iactauit, & vnda.
 Hec Priami natum, cui longa pepercerat ira
 Martis, & à patria procul obsidione latentem
 Thraicio iuuenem innocuum mucrone peremit:
 Ab scelus, ab dirum facinus, multoq; piandum
 Sanguine primæque imberbem sub flore iuuentæ,
 Ignarumq; doli puerum, nil tale verentem
 Perfidus obruncat, placidum rosei decus oris
 Et regale caput simplex sine crimine pectus
 Et natas ad sceptram manus, veniamq; precantes,
 Vulnerat immitis repetito sæpius ictu.
 Prætereo conscisa sui qui corpora nati
 Dijs epulanda dedit, quiq; auro vendidit urbem,
 Quiq; suum superans hostem superatus ab auro
 Exanimum Phrygio versatum puluere corpus

BAPTISTÆ MANTVANI

Misit ad extremos ignes, patriumq; sepulchrum
 Non prece, non lachrymis motus, non voce paterna,
 Nec misero casu quereli senis immemor omnis
 Iusticia, solo placatus munere, tandem
 Hæc tora restituit Priamo, sua pignora patri,
 Quiq; per undosum dulces ne perderet æquor
 Diuitias retrò conuersa naue per undas
 Ad patriam, & sæuos redijt non inscius hostes:
 Quiq; Deum manibus rapiens pendentia dona
 Sacrilegus superùm vanos irrisit honores:
 Et qui surripiens auri duo milia pondo,
 Et lateres fuluos, fucata subintulit ara,
 Vt genus effrenum Nasamon qui versus in austros
 Incolit Isiaco contermina rura Canopo,
 Naufragijs victum quærens gaudere procellis,
 Turbinibusq; solet, fusasq; per æquora merces
 Colligit, & nautas ad Punica littora pulsos
 Auxilium simulans violat. Sic improbus auri
 Raptor in aduersis quemquam si viderit angi
 Casibus exultat, fictoq; astutior ore
 Dum promittit opem spoliat, prædamq; reportans
 Celat, & exuias occulto congerit antro.
 Hæc quoq; venalem (tanti quis crederet orcum)
 Esse Deum fecit, semen cæleste piando
 Progenitum sceleri, diuinæ mentis alumnum
 Virgineoq; alitum gremio, crimenq; volentem
 Soluere, & antiquo contractum fomite labem,
 Dira fames auri culpæ regina, parensq;

Però

Per
 Con
 Pect
 Ingr
 Arb
 Hæ
 H
 Imbr
 Defo
 Signi
 Quen
 Press
 Viscer
 Hæc
 Turb
 Fluxe
 Vlcer
 Scalp

H
 R
 Labra
 Surgi
 Trua

Perdidit, indigno signatum verberare corpus,
 Confixum caput, & duplici manantia røre
 Pectora, pallentesq; genas, frontemq; cadentem
 Ingrata moriens plebi monstrabat ab alta
 Arbore, purpureum terra absorbente cruorem
 Hæc opera, hi fructus, hæc gaudia mentis auara.

Hic memor antiqui sceleris dum tristia flerem
 Funera virgineæ prolis, largoq; maderent
 Imbre genæ vidi ex alto telluris hiatu
 Deformem prodire chorum: Sartagine lata
 Signifer armatus vestigia lentus agebat,
 Quem confusa cohors cultris armisq; popina
 Pressa sequebatur, patinas, vinctosq; lebetes,
 Visceraq; oblongis verubus confossa gerebat.
 His comes in bellum turmis veniebat inertis
 Turba canum gressu, quorum cutis aspera multam
 Fluxerat in scabiem, sanieq; fluentia linguis
 Ulcera lingeant, & crebro ardentia morsu
 Scalpebant terga, & scabras prurigine clunes:

Quintum monstrum, Gastrimar-
 gia.

Hoc quoq; Cerbereis monstrum de faucibus exit
 Ridiculum: nam pingue caput, frons prominet alta
 Labra, genas, oculosq; tumens, sub gutture lato
 surgit, & inflatum tollit cutis vuida pectus.
 Truta, brevis, maculata mero, pinguedine vestis

BAPTISTAE MANTVANI

Vix rhene clunemq̄ tegit, ventremq̄ profusum.
 Raraq̄ collis agrè vestigia mutat
 Poplitibus, curuis putruere sub vnguibus esca.
 Ad lumbos, ad vtrumq̄ latus lachrymantia circum
 Tuceta, & guttis suspensa fluentibus herent
 Lumina, lapsus adeps iter & vestigia signat,
 Oenophoro laua armata est, abdomine dextra.
 Antè cibos quam pressa graui sub fasce priores
 Concoxit natura, nouas superingerit offas,
 Impatiens famis, escarum infinita vorago,
 Pocula prensa manu sitis implacabilis haurit:
 Et crebro exhilarat Bacchus conuiuia potu.
 Garrula, lenta, salax, petulans, improvida, turpis,
 Immemor, indocilis, leuis, ebria, dedita somno,
 Semper olet, naresq̄ graui, contristat odore.
 Talis erat multo spumans Silenus Hiaccho
 Quam capitis nutu in collum curuatus aselli
 Cervicem super atq̄ iubas stillante salina
 Risus erat Fannis: Nyrophisq̄ colentibus agros
 Concaua non tantum maris absorbere Charybdis
 Dicitur à Calabriae quæ diuidit arua Pelori.
 Quantum hac ingluuies vini demergit in aluum,
 Hirsutam setis aluum, densaq̄ comantem
 Pube, per humentes it grex teterrimus umbræ
 Grex olim Syllæ infestus, vatiq̄ Tragædo,
 Et pingui sudore cutem depascitur vdam.
 Blandior ingressu primo Semeleia proles
 Incalet, atq̄ vias fumos exhalat in omnes,

Con
 Spi
 Nam
 Att
 Pug
 Defe
 Sed
 Vi
 Cui
 Per
 Leth
 Indu
 Falle
 Pona
 Nutit
 Ling
 Iam
 Fine
 Laber
 Quali
 Press
 Nilig
 Quali
 Et fer
 Fusus
 Semiu
 Cacro
 Cerber

Concluditq; aditus, per quos à pectoris antro
 Spiritus ascendit curuas in verticis ades:
 Nam nebula feruente mero per guttura pingues
 Attoniti capitis summam voluuntur in arcem,
 Pugnaq; fit, validis alti mens incola tecti
 Defensura suum limen succingitur armis.
 Sed conata diu bacchantem extinguere fumum
 Victa fugit, victor subiens penetralia Bacchus
 Cui comes it sopor, & torto dementia gressu
 Percerebri, humentesq; sinus, animaq; sacellum
 Lethæo spargens haustos de flumine rores
 Inducit somnos hebetes & Morphea doctum
 Fallere imaginibus, nocturnaq; figere monstra,
 Pondere pressa Dei coniuvent lumina crebris
 Nutibus, & placida nequeunt obsistere nocti.
 Lingua loquax prius & nullis obnoxia vinclis
 Iam delusa labat verba imbecillia presso
 Fines cadunt, bleso sonus euanescit ab ore,
 Labentemq; pluit per mentum barba saliuam.
 Qualis in vmbroso Proibens mutabilis antro
 Pressus Aristæos iacuit quæ Carpatius inter
 Niligenas claramq; Rhodon caput extulit vndis,
 Qualis in occidua pugnax Anthaus arena
 Et ferus Aemonie victore sub Hercule taurus
 Fusus humi cubuit. Qualis Minois in ade
 Semiuir eructans spumantem sanguine pradam
 Cæcrobio, qualisq; cauo sub carcere plena
 Cerberus ingenti diffundit viscera campo:

BAPTISTAE MANTVANI

Talis in immundo vinosum belua corpus
 Puluere distendit tumidam sic explicat alium,
 Aegraq; turbato sic deicit ordine membra.
 Nunc ventosa tu nent, nunc contrahit ilia flatus
 Alternisq; sonat vocis via murmure rauco,
 Pectus & or. lauat tepido fumantia rore
 Sudor, & vndantes currunt per tempora riuui.
 Somniaq; occurrunt, pingues sunt somnia mensæ
 Atq; coronati fuso crateres Iaccho,
 At celeres nunc labra bibunt, nunc humida musca,
 Lumina nunc bifido rimantur tempora rostro. ..
 Dum loquor, & turpis moror ad spectacula monstri
 Ecce nouæ gentis resonans fragor impulit aures,
 Et tellus noua castra vomens ingentia fudit
 Agmina, quæ campis immissa patentibus omnes
 Compleuere vias, & culta noualia, nec iam
 Rus capit has acies, & non numerabile vulgus.
 Vicinas intrare vrbes, incendere templa
 Visa cohors, & ferre nouas in mœnia flammæ,
 Signa sequebantur mœrentes ordine turmæ
 Composito, signa arcus erant, fax, tela, pharetræ,
 Et quanquam hæc essent hostilia castra, genusq;
 Pestiferum, ridere tamen, facilesq; choreas
 Ducere permixtis lata ad conuiuia turbis
 Suadebant, fieriq; leues cum carmine ludos.
 Dux erat his formosa Venus, suspensa, Cupido
 Filius, hastili longo vexilla ferebat:
 In gremio matris, molliq; in veste volutus

Infir

H

Quo

Dea

Ille

Dim

Har

Vin

Fulg

Orna

Luth

Lenit

Cand

Clara

Picta

Purp

Aur

Pyrg

Qual

Pend

Myrt

Mutu

Cum

Verbe

Infir

Insidias hocos, & varias excogitat artes.

Sextum monstrum, Luxuria.

Haec fera Cocyti de tristibus enatat undis
 Orenitens, animo maculata, simillima sorbo
 Quod nitido tristes claudens in cortice succos
 Decipit ignaros, morsuq; venenat amaro.
 Illecebris & fraude potens astuq; dolisq;
 Dimicat, & vultu pacem pratendit amico.
 Hanc contra certare caue, contendere vinci est,
 Vincere terga dare, & retro vestigia ferre,
 Fulget in egregio decor, insuperabilis ore
 Ornataq; uuat formam, ligat auricolorem
 Lutea vitta comam, molles quæ fusa per armos
 Leniter inflexos sensim finitur in orbis,
 Candida frons lateq; patens ad tempora currit.
 Clara supercilijs velantur lumina nigris.
 Picta genas, pressi sub honestis naribus oris
 Purpureos coeunt imitantia labra colores,
 Aurea proceroteretiq; monilia collo
 Pyrgotelis cœlata manu formatus in illis
 Qualis erat viuens pastor formosus Adonis
 Pendet, & intextis viridi curuamine ramis
 Myrtus opus cingit, geminaq; in fronde columba
 Mutua porrecto collibant oscula rostro.
 Cum graditur tenui summum bulla aurea pectus
 Verberat applausu, perstringit eburnea vestem

BAPTISTAE MANTVANI

Fibula coccineam, textoque subalbicat auro
 Corpus, & exilij fila inter serica veste
 Lacteus apparet mixtus cum sanguine candor.
 Qualis odoratis pesti quanaescitur hortis
 Est rosa confusis rutilante colubribus albo,
 Rara sinum chlamys, & visu penetrabilis ambit:
 Albaque sub tenui cutis interlucet amictu.
 In geminos orbes glomerata utrinque tumescunt
 Pectora, zona sinus, cohibet baccata fluentes:
 Gemma humeros non vna tegit digitosque micantes,
 Hoc habitu ad ripas Phrygijs Simoentis amatum
 Ibat ad Anchisen: Marti velamine in isto
 Est congressa, cauo dum vir sudaret in antro
 Mole sub Aethnea, qua fortibus ara lacertis
 Voluit in ardenti durus fornace Pyragmon:
 Qualis erat Tyrios ludens Europa per agros
 Sive per Hybleas errans Proserpina valles
 Cum Cyane in liquidum fluxit mutata liquorem:
 Qualis in ornatu Lybico Sidonia mater
 Comptior, & festis solenni more diebus
 Cum nuribus Phrygijs multo spectabilis auro
 Tyndaris ad diuam veniens Tritonidis arcem
 Seu quales ineunt regum conuiuia nuptae
 Buxea cum latos modulatur tibia cantus:
 Tale super picto per rura, per oppida curru
 Progrediens monstrum nunc hos, nunc vulnerat illos
 Luminibus motis apte gestuque venusto.
 Obuia diffusos crines vestemque decoris

Motib

Motibus impellens diuinum spargit odorem
 Aura, sonat tenui ludens vaga bractea vento.
 Ore pudicitiam simulat castumq; ruborem,
 Nam magis innocuo si sit coniuncta pudori
 Forma mouet, condita grayi comitate venustas
 Accendit rapidos furys afflantibus ignes.
 Hæc sunt illa quibus Veneris puer arma superbit,
 Et quibus imperium terris quasiuit & alto.
 Hinc hominum surgit crucians insania mentes,
 Quæ dulces abigit somnos, quæ pallida reddit
 Ora, parit gemitus, in amaros lumina fletus
 Soluit & in totum suspiria seminat orbem.
 Mirahuius natura fera, non ense neq; hasta
 Vincitur, inter equos thoraces inter abenos
 Per galeas conoſq; truces incedit inermis.
 Nuda manus, sine thoracis sine cassidis vsu
 Concita in hostilem victrix agit effeda turbam,
 Preteriensq; hominum castra imbecillia ridet.
 Martia fert Macedo teretes in bella sarissas,
 At Scythica longis vtuntur Amazones hastis.
 Romulidæ certant pilis, celeresq; cathecias
 Barbarus aduersos Gallus iaculatur in hostes
 Parthus equo versis pugnat fugiente sagittis.
 Sunt varij mores, vsus non omnibus idem
 Militia, non omne vnus genus vititur armis,
 Sunt isti sua tela ioci risusq; modestis
 Nutibus, & pulchroridentia lumina vultu.
 Dura quibus penetrat compagibus æra solutis

BAPTISTAE MANTVANI

Scutaq̄ multiplici chalybis circumdata veste.
 Scit Paris Aeneasq̄ pius scit durus Achilles,
 Alcidesq̄ Iouis proles, scit Iuppiter ipse
 Sapè fera insidijs factus fera, cygnus, & aurum.
 Scit crudelis idem Theseus, victorq̄ Medusæ
 Cuius adhuc retineat illustrem sydera prædam.
 Hoc regina modo Babylonia Pasiphaëq̄
 Sic Bacchi delusa parens sic & Phaëthontis
 Victa Cupidineo mater quæ languit igne,
 Venatrixq̄ soror Phœbi, scit Lamia rupes.
 Hec fera adulterium parit, iucestusq̄ nephandos,
 Stupraq̄, & igne scelus dignum, quo barbara quondam
 Abstulit immixtis sulphur Quinquurbia flammis,
 Nunc lacus est, vbi tunc homines errare solebant,
 Et quæ Pentepolis regio fuit, æquora lentus
 Tigra liquor vestit, qui mortua corpora sorbet.
 Vina gerit tergo sceleris monumenta vetusti.
 Hanc Venerem dixere patres, quam spumeus humor
 Progenuit, leniq̄ salo delata propinquum
 Littus vt applicuit placido per pectora lapsu
 Semsinuans delubra sibi quasiuit, & aras.
 Flamma latens venis Venus est, furor osibus hærens
 Hinc iocus, hinc frater satus est, qui tela, facemq̄
 Gestat, & auratis sine lumine militat alis,
 Omnibus has natura potens, & prouida curas
 Addidit, hos stimulos, atq̄ hunc animantibus ignem
 Quod præstat magis ossa calet, Venus acrior vrget:
 Nam meliora magis prohibens natura perire

Ad
 A
 Tra
 Leg
 Imp
 Nul
 Hin
 Cop
 Sed
 Non
 Ac
 Si se
 Mu
 Per
 Ele
 Pon
 Et t
 Ass
 Sic
 Ven
 Libe
 Ite
 Præ
 Hæc
 Crin
 Ite
 Cad
 Hæc

Ad genus augendum flammis grauioribus instat.
 Ast hominem (cui plus diuini luminis auctor
 Tradidit, & flecti voluit rationis habenis)
 Legibus hunc certis iussit cohibere furorem,
 Imposuitq; modum Veneri, ne pluribus vna
 Nubat, vt vnus coniunx sit coniugis vnus.
 Hinc proles, hinc sancta fides, & honesta feracis
 Copula connubij, legis mysteria nostra.
 Sed Venus hos mores naturaq; addita frena
 Non patitur, nulloq; potest mansuescere vincolo,
 Ac velut vnda fluens pronus quam colligit amnis
 Si solitos misso tardaueris obice cursus
 Murmurat, & claustris furit indignata teneri,
 Perlustransq; aditum tumet, & spumantia terga
 Eleuat, & molem fluxus qua intercipit vrgens
 Pondere crescenti semper conuellere tentat
 Et tamen euerso celerem trahit aggere cursum
 Assuetum per iter notisq; dat oscula ripis.
 Sic Venus iniectis crescente libidine vinclis
 Vento inflata calet, pedibusq; repagula vincens
 Libera perniciem facto rapit agmine gressum.
 Ite procul iuuenes simplex & credula turba,
 Prada eritis, dabitis pœnas, hac belua Thyshen,
 Hac Cinyra natam rapuit, Scyllamq; paterno
 Crineream, Proeti sobolem, Lotidesq; puellas.
 Ite viri procul, ite nurus, hac belua tinxit
 Cade maritales thalamos & sanguine Lemnon
 Hac iras hac bella parit, circumspice campos

BAPTISTAE MANTUVANI

Qua Stigijs errant vmbrae, pallere videbis
 Tristitiaq; premi, & rubrum sudantia rorem
 Tela coronari myrto, & nunc ire per vmbrae
 Pallentes vmbrae nemorum, caenosaq; lustra
 Et nunc are graues vestigia ferre per hastas
 Nunc per equos, has dura Venus certare coëgit,
 Puluereq; aspergi, & grauibus sudare sub armis,
 Atq; pati geminum duplici sub Marte furorem.
 Dicta sub exiguo claudantur vt omnia versu
 Diuitias, animum, corpus, necet, inficit, aufert,
 Talibus exultans armis & milite tanto
 Multa catenatis heroum millia secum
 Ducebat manibus, nitidosq; per omnia flores
 Compita iactabat, violas, hiacynthon, & alba
 Lilia, purpureasq; rosas, Amaranthon, Anethi
 Gramen odoriferum, Castias, & cinnama, nardi
 Semina, & Assyria dederant qua balsama sylua,
 Narcissum, croceasq; comas rutilantia fila.
 Sed passim infesta iactis de floribus herba
 Surgebant, quas gignit ager Sardous amaris
 Frondibus, & taxus, tristiq; absynthia succo.
 Mordentis genus vrtica, curuisq; rubeta
 Dentibus, & tribuli, titimallus, inane cicuta
 Germen, & erecta tollunt qua hastilia sentes,
 Omnigeniq; seges subit importuna veneni.
 Dumq; oculis abiens agmen sequor, Vltima pigri
 Passibus vmbroso gens ascendebat ab Orco,
 Gens obscura carens titulis, in gloria, laudum

Ind
 Seg
 An
 Tur
 Nix

H
 Segn
 Doct
 Sola
 Crisp
 Phth
 Osim
 Barb
 Debit
 Fauc
 Vris
 Crus
 Tard
 Hec f
 Inger
 Somn
 Inuol
 Nil ni
 Cogita

Indiga, vulgus inops, proles ignara laborum
 Segnis, iners, timida pictum testudine velum
 Anie ferens ibat torpor sine nomine longa
 Turba sequebatur pompa, dux vltima castra
 Nixus equo tenui, vultum deformis agebat.

Septimum monstrum, Acedia.

Hec est curarum genitrix, exercita nullis
 Artibus, officij nullo laudabilis vsu,
 Segnities, inter solas nutrita Megera.
 Doctaq; languores animi, luctusq; magistra.
 Sola sedens, oculosq; solo difixa, malignum
 Crispa supercilium, pallens, impexa capillos,
 Phthiriasim patiens scalpit caput vnguibus mictis,
 Os immunda, manus illota, cadente salua
 Barba madet, pluit imbriferis de naribus humor.
 Debilis & longo pendens in pectora dorso
 Fauce tumet, leuat angusto sub pectore ventrem
 Vris ad exemplum, morbiq; intercutis instar
 Crus exile genu surgens, pes pinguis & amplus
 Tardat iter, grauisq; dolet iunctura podagris
 Hec fera seruilis sanctae fastidia vitae
 Ingerit, & tardos ad clara negocia sensus
 Somnifero languore premit, frigentia corda
 Inuoluit gelido densæ velamine nubis,
 Nil nisi terrenis haustum de fecibus unquam
 Cogitat, annales veterum, dubiamq; futuri

Tempo-

BAPTISTAE MANTVANI

Temporis ignorat sortem, non vlla latentes
 Cernere naturas rerum, causasq; tueri
 Cura subit, subiecta oculis vix aspicit, agrè
 Palpebras leuat hærentes humore tenaci
 Lumen hebet, surdant aures, vox languida, sermo
 Barbarus, obscuro verba interclusa palato.
 Seminat infælix lolium, frigensq; papauer,
 Letheisq; rigat steriles humoribus hortos
 Plumbea liuenti gestat connexa metallo
 Vincula captiuos hominum quibus alliget artus.

Saturnus pater estisti, nox humida mater
 Hanc genuit, magnos Iouis vt compesceret ausus
 Itala Creteis petijt cùm littora rostris.
 Penula trita, fluens humeris, à pectore aperta,
 Sordida, neglecto cultu, dimissior antè,
 A tergo breuior, textu laxata soluto
 Fila oras circumpendent, rosère cothurnos
 Articulosq; pedum mures, & olentia nigris
 Sordibus immunde sulcant calcanea rima,
 Ipsa sibi grauis est turpideiecta quiete
 Mæret, & ignorat causam mæroris, & ortum.
 Ebria lethargo semper tristiq; veterno
 Virtutum formidat iter, monstratq; labores
 Difficilesq; vias, & re maiora videri
 Cuncta facit, ceu si vitreo sub gurgite virga
 Merisa sit aërio quia corpore densior vnda est
 Ingentem sparsa mentitur imagine formam,
 Sic hominum falso deludit acedia vultu

Spem
 Præ
 Tart
 Aea
 Iudic
 Et Ve
 Ingu
 Occup
 Instru
 Indu
 Inde
 Sic no
 Suade
 Ho
 Ignor
 Cura,
 Si tan
 Non s
 Vel ge
 Imbel
 Egreg
 Cogit
 Istoru
 Vnus
 Vnus
 Ponti
 Mox v
 Et pon

Spem minuens, animosq; premens operumq; futura
 Præmia deridens, contemnit fulmen & ignes
 Tartareos frustra q; docet Phlegethonta timeri
 Aeacon & Minoa negat, nullum Rhadamantho
 Iudicium tribuit, fœdæq; libidinis usum,
 Et Veneris concedit opus, conuiuia, ventris
 Ingluuiem laudat, sic lentus pectora torpor
 Occupat, & pigras ita vincit inertia mentes,
 Instructis lautè mensis, si copia detur,
 Indulget, quasita vorat, sed quærere nescit
 Inde graues curæ longæuq; tædia surgunt.
 Sic nocet hoc monstrum, & iustis conatibus obstans,
 Suadet ab obscænis quæri solatia rebus.

Hoc inhonoratum scelus ignauumq; sequuntur
 Ignota, triste s; animæ, quas nulla futuri
 Cura, nec æternæ stimulauit gloria fama.
 Si tamen hoc quædam retinent ex ordine nomen
 Non sua, sed virtus illos laudata priorum
 Vel genus excelsæ gentis, vel regia virga
 Imbelli gestata manu, vel nobile crimen
 Egregiumve scelus sciri sine laudis honore
 Cogit, & inuitas hominum transmittit ad aures
 Istorum turpi ex numero, & de plebe nefanda
 Vnus erat modico dominum qui vendidit ære,
 Vnus & ostriferam Sesto qui iunxit Abydum
 Pontibus, & magnum salsis Athon alluit vndis.
 Mox vbi conuulsas audiuit in æquore puppes,
 Et pontem æquoreis confractum viribus, amens,

Quæ

BAPTISTAE MANTVANI

Quæ Phryxi germana iacet rate fugit inermi.
 Talis & Aeneadum Phrygio de sanguine Casar
 Vltimus, Ausonia labes & dedecus aula.
 Talis ab Assyrio veniens longo ordine Belo
 Sardanapalus iners, qui non Chironis in antro
 Nutritus, non inter equos erat, inter & enses,
 Sed calathos circum, saturataq; vellera rore
 Muricis, & tenues lanas, quas Sericus altis
 Pectit ab arboribus, violasq; imitantia pensa,
 Purpureosq; croci vultus, hyaliq; colores,
 Crinitosq; colos, solium regale tuert
 Nescius, vt regni inuasor iurata coëgit
 Auxilia, & celeri maturans arma paratu
 Attonitam cinxit subitis legionibus urbem
 Stamina deposuit tandem, & de plebe fugaci
 Componens raras acies, cum milite pigro
 Exiit in pugnam, molles talaribus armos
 Assuetum tunicis clypei grauis arcus umbo
 Pressit, vt horribilis pugna caua buccina signum
 Aedidit, vt rigidum campos ingressa patentes
 Terrifico cantu cecinit vox bellica Martem
 Et leuis insonuit crebris hinnitibus aura,
 Obriguit, stupuere oculi, liquere trementes
 Lora manus, clypeusq; cadens (res digna triumpho)
 Formicam oppressit veteris de sanguine natam
 Myrmiones quæ Myrmidonum genus a re virorum
 Aedidit, excussum est rostri de forpice granum
 Et tristem moriens liquit sub puluere vitam.

No
 Et
 Ta
 Po
 Dep
 Fæ
 Hoc

 B
 T

 Maie
 Inua
 Expl
 Vilis,
 Virib
 Solaq

Non poterat tanta armorum dux mole sepultus
 Et tanto sine sede pedem subducere bello?
 Talis in ignauo regnabat pectore virtus,
 Post clarum facinus fugit, solitumq; cubile
 Depositis repetens armis se misit in ignes
 Famineos semper mores imitatus & artes
 Hoc animi fortis moriens opus edidit vnum.

BAPTISTAE MAN-
 TVANI CARMELITAE,
 THEOLOGI, DE CALAMI-
 tatibus temporum;

LIBER II.

STA regunt orbem, scelerumq; licen-
 tiaregnat,

Relligio contempta iacet, spretusq; deo-
 rum (veste

Cultus abit, tritaq; fides iam pallida

Infirmis titubat pedibus, pessundata

(legio

Maiestas, tot monstra pios immania mores

Inuasere, silet probitas, pudor exulat, alas

Explicat ad limen pietas reditura paternum,

Vilis, & attrita Virtus in veste relictis

Viribus egrediens loca per deserta vagatur:

Solaq; nam merces, laus, gloria fama, triumphus,

Ddd

Gaudia,

BAPTISTÆ MANTVANI

Gaudia, pax, successus, honor, reuerentia, cultus,
 Maiestas, fauor, imperium, populiq; secures,
 Virtutum comites olim dum pingua curuo
 Iugera scindebat consul Romanus aratro,
 Et dum prima suis gaudebat ouilibus atas
 In scelerum fugere domos, dolus, arma, rapinae,
 Furta, venena, neces, veneres, iniuria, fraudes,
 Insignes celebrant solemnī laude triumphos.
 Pallida velato Virtus abscondita vultu,
 Qualis it amisso mulier viduata marito,
 Visa sub ambigua nocturnæ lumine lunæ
 Sapiens est, & sola die lugere per umbras,
 Per loca syluosas inter frigentia valles
 Quæ Dryades habitant, vbi fessa quiescit Oreas,
 Est audita procul tales effundere questus.

Querimonia Virtutis.

CUr ego quæ magni sum semine nata Tonantis
 Et cæleste genus senior sublimibus astris.
 Deseror? humanisne vnquam fortasse negavi
 Rebus opem? vel fortè meis non amplius armis
 Mundus eget? Cur nunc tanto surgente tumultu
 Debilis hæc hominum soboles tot milia contra
 Ditigenum nostra nullum munimen ab arte
 Postulat? An validæ non sunt ad prælia vires?
 Nonné acies totidem, nonné est industria nobis?
 Nonné animi? liceat de me mihi vera fateri,

Fortuna domitrix ego sum, scelerumq; flagellum
 Semper tela manu ferimus, cum crimine semper,
 Si genus humanum poscat, sicut aspera bella,
 In promptu nobis & opes, & miles, & arma.
 Utq; hominem tuear superumq; in tecta reportem
 Incolumem, Stygias omnes demolior artes,
 Ars mea mortales ad Olympica regna Deumq;
 Hortari, monstrare vias quibus itur in altum
 Aethera, sum medium dirimens iter orbita recto
 Limite, qua monstrantur adhuc vestigia patrum:
 Qua veteres caelo digni petiere Tonantis
 Limen, ubi nitidis sunt lactea flumina campis.
 Nescio delicias, nullum insidiosa voluptas
 Mecum foedus habet, mihi lis de limite regni
 Cum vicijs, multumq; inter contraria pugno:
 Namq; meos inter regnum mihi contigit hostes.
 Me labor assiduus validam facit, ocia frangunt,
 Et quotiens opus est armis exterrita nullis
 Congredior, vinci, & succumbere nescia, si quod
 Ponderus ab aduersis iniectum est casibus, aqua
 Mente fero, ipsa hominem doceo, variasq; per artes
 Erudiens paucis dijs immortalibus annis
 Persimilem reddo, sine me cognoscere rerum
 Non licuit causas, per me pulcherrima mundi
 Machina, quae miris subiectum legibus orbem
 Temperat, expresso rapidi patet ordine caeli.
 Me sine qua in magno numeris elementa ligantur
 Corpore non poterant, nec ros, nec fulmina ciri.

BAPTISTAE MANTVANI

Meduce nota soli vis est, & mobilis vnda.
 Me quoq; summa patris pietas interprete constat
 Vnaq; cum duplici simplex essentia partu.

Ipsa feros hominum docui componere mores,
 Ipsa Solonigenas leges, præcepta Lycurgi,
 Plebiscita Numa, magni consulta Draconis,
 Bissenasq; dedi tabulas, & ferrea iura.

Me duce regnarunt Belus, Beliq; nepotes,
 Et Persæ, Libyciq; Duces, me præside Roma
 Floruit, & lata rerum ditioe potita est.

Ipsa comes Graijs aderam, quom Troica contra
 Pergama depulsis ex Aulide nauibus ibant,
 Me duce Romanus Tyrias radicitus arces

Eruit, & Solymas turres, Bimaremq; Corinthum
 Atq; Syracusios Arethusa mœnia muros.

Belliger extremas, duce me, tulit arma per vrbes
 Bacchus, & ardentes victricia signa per Indos,

Nysæamq; locans Arabis de nomine Nysæ
 Dixit, & ad teretes hederas coniungere thyrsos,
 Pampineasq; comas tremulis agitare corymbis
 Menades instituens Dionysia festa quotannis
 Iussit ab Eoa fieri solennia pube.

Ipsa ego combusta retinent quæ nomina mamma
 Fœmineas ad equos turmas, & ad arma parauit.

Plebis ego Solymæ siccis vestigia plantis
 Per maris erecti pendentes vndiq; fluctus,
 Murorum in speciem, vada Phœbo incognita, duxi,
 Me quoq; prima viros ratis inuentrice per altum

Aequo

DE

Aeq

Al

Viru

Assc

Pe

Larg

Fons

Res e

Incor

Cæle

Syden

Pe

Deser

O ve

Sacul

O Nu

Masc

Et Ce

Vosq;

Exim

Maxi

Claric

Iudic

Dicer

Sola

Testis

Argu

Corda

*Aequor, & audaci tulit aurea veller a cursu.
 Alcides tot monstra meis deformia vicit
 Viribus, & quicquid Musis, Phæboq; vetustas
 Asscripsit nostrum est. Vates ego, sanctaq; vatium
 Pectora melliflui diuino nectaris imbre
 Largius irroro, dulciq; aspergine lustro.
 Fons ego Castalius, Pallasq; ego, nomina plura
 Res eadem, non sum morbo confecta, nec annis,
 Incorrupta, virens, immortalisq; remansi.
 Cælestes etenim nihil in me motibus orbes
 Sydera nil radijs possunt, nil lumine Titan.*

*Postigitur tantorum operum experimenta, fidemq;
 Deseror ignotis errans in gloria campis.
 O verè ingrata, & meritorum oblita meorum
 Sæcula, nec prisca quicquam seruantia laudis.
 O Numa Romulidum sanctissimes, vosq; Catones
 Mascula progenies, tuq; ô metuende securi
 Et Celta spolio insignis Torquate superbo,
 Vosq; genus Decij egregium, tuq; optime Quinte
 Eximium patria decus, & tu magne Quiritum
 Maxime, quo Cæsar fortuna, & crimine tantum
 Clarior est, vobis ista cum gente prophana
 Iudicibus si fas esset contendere coram
 Dicere veridicis causam sermonibus ausim.
 Sola queri possum, mecumq; sub ilice muta
 Testis, vbi nemo nisi Numina consci recti
 Arguere ingratas gentes, oblitaq; mores
 Corda meos, mea sit tacitis querimonia syluis*

BAPTISTAE MANTVANI

Nota, nec ad stolidi veniat consortia vulgi.
 Patrono mea causa caret, quia pectora plena
 Perfidia, fastuq; animos tollente superba
 Ire per anfractus audent impune malorum,
 Aduersasq; sibi leges, inimicaq; iura
 Frangere, & audaci culpas defendere vultu
 Propterea sanctis, ratio, cum moribus vrbes
 Iam fugit, & magni rector moderaminis ordo
 Posthabitis terra solum regit aethera curis
 Sceptra scelus rapuit, positis custodibus omnes
 Scrutatur regni fines, aditusq; tuetur.
 Scire pati sanctum est, partem Deus omnibus aequi
 Seruitij, imperijq; dedit, non omnia semper
 Astra, sed alternis nunc hoc, nunc imperat illud.
 Delia regnabat, mundi q; tenebat habenas
 Cum moles aequanda Ioui consurgeret, & cum
 Saxa Gygentæ voluebant ardua vires.
 Tum primum ignotis homines sermonibus vsi,
 Distinctosq; habuere sonos, duce Marte profusum
 Aequor in aërios misit vada cærule montes.
 Triste reluctando non est leue vincere fatum,
 Conariq; polos, & fortia sydera contra.
 Nauis vt aduersa remocum impellitur vnda
 Fortia ni totis incumbant brachia neruis
 Ictibus & crebris instent, non vincitur amnis.
 Cedendum est, leges in idonea tempora nostræ
 Peruenient, dabitur nostris sua moribus atas.
 Nec q; sola vager doleo, perdenda virorum

Milia tot, tantamq̄ dari prædam queror Orco
 Non pereo deserta, perit qui deserit, error
 Alligat errantem, mea si tamen ora fuisset
 Fas homini viuumq̄ decus, formamq̄ tueri,
 Non illum blandis vnquam peritura voluptas
 Fie'terret illecebris, nec ficto falleret ore,
 Sed mihi secretum voluit pater esse decorem,
 Vt labor oblectans iniucundiq̄ dolores
 Humanos acuant animos, post perditâ primâ
 Munera Iusticiæ veterumq̄, infausta parentum
 Exilia & pressos inie'to fomite sensus.
 O miserum mortale genus, quid debuit vltra
 Prote, proq̄ tua Deus attentare salute?
 Vltra immortales animos, superaddidit artes
 Ornamentum ingens, sociam me tradidit, ipsum
 Se tibi pollicitus, cæli tibi limen apertum,
 Et fugis auctorem, seruatoremq̄ ducemq̄?
 Et chaos obscurum claro præponis Olympo?
 Vlympto sedes vbi sunt, & templa Tonantis,
 Qui niue non albet, nulloq̄ madescit ab imbre,
 Nec quatitur ventis, nec fulmine vapulat v'llo.
 Gliscit ibi sine fine quies, sine fine voluptas,
 Pax aeterna, iubar stellis & Apolline maius,
 Ah genus ingratum, fera mens, ignobile semen,
 Degeneres animæ, mores imitata ferarum
 Progenies, tali proles indigna parente.
 Nam pater est Deus ipse tibi, tibi maxima tellus
 Paret, & illius donotibi militat aër,

BAPTISTAE MANTVANI

Vnda subest, seruitq̄ tibi Neptunia Doris.
 Tu refugis? patremq̄ negas? tot dona ferentem
 Dissimulas? Quæ pœna tuis erroribus aqua est?
 Quæ sceleris tormenta tuo debentur? & audes
 Astriferos oculis spectare rebellibus orbis?
 Astra tibi clariq̄ suis quos aspicias ignes
 Motibus imperio patris hæc alimenta ministrant.
 Dum tibi dumq̄ tuo patri se subijcit orbis
 Totus & assiduo properans obtemperat vsu
 Tu Veneri insudas, auidiq̄ voragine ventris
 Rumperis, es carumq̄ ferens graue pondus anhelas.
 Sed quid ego in tales nil profutura querelas
 Effluo? cur lachrymis oculos, singultibus ora
 Nequicquam indulges? tua cur eniscerat iste
 Corda dolor, quondam florens, modò languida Virtus
 Et videt, & iusta librat Deus omnia lance.
 Ipse vbi tempus erit nos in violata reducet
 Regna memor, pater ipse meas vlciscitur iras.
 Singultus inferna palus, & verbera dira
 Audiet, & tristes vmbrae vlulare sub altis
 Inter sulphureos Erebi fornacibus ignes,
 Interea lucos posito mærore silentes
 Tuta colam, vilesq̄ casas, ignota latebo,
 Vt postquam diti sat erit, vicioq̄ litatum,
 Nobilibus succurram animis, & lapsa reducam
 In medium certis vestigia finibus arcens.
 Sapius audita est, & talibus vsa querelis,
 Dicitur in syluis Virtus, nemorumq̄ per vmbrae,

D

Vna C
 Prate
 Singu
 Vt si v
 Nator
 Exilio
 Vrgea
 Et tep
 Nil cr
 Natu
 Immo
 In du
 Front
 Sic vir
 Quam
 Prom
 Error
 Et qua
 Fæder
 Cælit
 Obsidi
 Per m
 Sangu
 In scel
 Crimi
 Fronte
 Scept
 Ius po

Una Camænarum saltus tum forte per illos
 Præteriens, sacrumq; petens Heliconæ notauit
 Singula, & huic nostræ dedit inscribenda papyro.
 Ut si vipereæ stimulis accensa Megara,
 Natorum impietas fuget, & discordia matrem,
 Exilioq; procul peregrinum inuisere mundum
 Urgeat, illa licet casu afflictetur amaro,
 Et tepido lachrymans lauet ora, sinumq; liquore,
 Nil crudeletamen natis, nihil optat acerbum:
 Nam patiens natura pios non deserit ignes.
 Immò suum liceat si quando reuisere limen
 In dulces ruet amplexus, dabit oscula notis
 Frontibus, & tristes vincet singultibus iras.
 Sic virtus hominum dux, & fidißima custos,
 Quamuis pulsa graues gemitus lamentaq; fundit,
 Prompta tamen nostris semper succurrere rebus,
 Errores gemit humanos, gemit ebria corda.
 Et quacunq; potest non desinit arte mederi.
 Fœdera mortales Orci cum rege superbo
 Cælitibus spretis inière, datisq; ligati
 Obsidibus seruare fidem coguntur Auerno
 Per medias vrbes colubris crinita Megara
 Sanguineisq; caput vittis intorta flagello
 In scelera & culpas homines urgere laborat:
 Criminis & pœna dux hortatrixq; malorum
 Fronte truci & toruo vultu conatur Erynnis.
 Sceptra tenens iudex solio Plutonijs alto
 Ius populis dixit, leges perière Deorum.

BAPTISTÆ MANTVANI

Hinc ira venere Deum, morbiq; famesq;
 Improbata, quæ steriles nimium versata per agros
 Haftenus interceptit opes & credita sulcis
 Semina, nosq; pati ieiunia longa coëgit.
 Hinc bella, armorumq; sonans Discordia motu:
 Nam quia mens hominum mores oblita pudicos
 Degenerat, noxis semper crescentibus, arma
 Nos terrena premunt & nos Deus vrget ab alto
 Multipliciq; graues luimus sub Iudice pœnas.

Noua iactura rei Christianæ.

Aspicias imperium nostra, lacerumq; labansq;
 Gentis, vt hostili totiens certamine casum
 Sanguine barbaricos, spolijsq; recentibus agros
 Impleat, & nostra pinguescat Achaica tellus
 Cade madens, iam Græcus ager Machomati iura
 Iam patitur seruile iugum, ritusq; nephandos:
 Insula quæ Pelopis muro circundedit Isthmon,
 Quæ fluit Alphæi Siculis potandus in agris
 Eurotaq; liquor, quæ surgit Thracius Aemus,
 Aemus, cuius apex niueis candoribus albens
 Adriaticos fluctus, Euxinaq; littora cernit,
 Quæ videt Aetholas vrbes Aracynthus ab altis
 Rupibus, & curuis Acheloia flumina ripis
 Vq; pruinosos Istri glacialis adamnes,
 Thraiciosq; sinus, bimares vbi Bosphoros vndas
 Arctat, & Europes Asiam distinguit ab oris

Quæq; sinu curuo Tethys Aegæa recurrit
 Ad Mithileneas arces, Lesbônq; superbam:
 Et Tenedon, Priamiq; domos, vbi Xanthus ab altis
 Se sinuat, Phrygiæ descendens vallibus Ida
 Imperium Machometus habet, crucibusq; fugatis
 Per quondam nostras insignia barbara turres
 Apparent, captæ mutatis legibus vrbes
 Dedicere fidem, & sanctæ mysteria Romæ.
 Hæc noua, sed vetus est longè victoria maior,
 Pamphillum, Cilicumq; lares vbi mœnia Cydnus
 Persæ fundata manu labentibus vndis
 Partit Alexandri vada perlustrata natatu.
 At cur Paule tuos pateris seruire penates?
 Paule pater viden' vt scuis tua patria Tarsos
 Subiaceat dominis, fideiq; vt fœdera sancta
 Ruperit, & legis seruet commenta nephanda?
 Surge, tuo pater ense, tuos defende nepotes,
 Quam geris aduersas, feriat romphæa cohortes.
 Capadoces, Phrygiæ virides, vbi flumine ripas
 Curuat, & argutos audit Meander olores,
 Et veteres Eneti Carres vbi dicitur ortum
 Augurium, Lycij, Pontus, Bitthynia diues
 Hannibalistumulo insignis: Lidiq; vetustum
 Vnde genus Tuscis, fuluas vbi voluit arenas
 Diuitibus Pactolus aquis, hæc omnia nostris
 Hostibus & rigido parent inuita tyranno:
 Heu quot singultus, heu quot suspiria matres
 In viduis laribus ducunt & cœlibe tecto

BAPTISTAE MANTVANI

Quarum parua feri rapuerunt pignora Thraces.
 Bistonijq; equites, capti puer atq; puella,
 Flumine perfusi sacro, fideiq; elementa
 Iam docti sua qui Christo iam vota precesq;
 Curuantes genua ante aras offerre solebant.
 Seruitum dominis (miserum) crudelibus, inter
 Vel Persas immite genus, venere, vel Indos.
 Qui tenuit Solymos colles & ditia quondam
 Regna Palestina, totum cui paruit olim
 Caesaria, Antiochiq; solum, qua mitis Orontes
 Currit, & immixtis urbem disternat vndis.
 Cui Maurus seruire solet, quem barbara Memphis
 Horrui, & dubia surgens ab origine Nilus:
 Qui gelidum Tanaiam domuit victricia signa
 Aethiopes, Scyticumq; gelu qui protulit vltra
 Thuriferosq; Arabes, Libaniq; tepentis odores
 Et iuga Caucasys quaerupibus ardua surgunt.
 Victor ouans Christus Pæno modo pulsus ab orbe
 Amisissis Asiae regnis, magnoq; potentis
 Europa spacio extremas male possidet oras:
 Nam partem Hesperia dederat cui nomina Bethys,
 Maurus habet potiturq; domo Machometus Ibera,
 Hanc cladem nobis scelus attulit: heu graue nostro
 Dedecus auctori, nostri iam pœnitet illum.
 Tutela piget assumpta, veterumq; laborum
 Atq; dati nostra pro libertate cruoris.

Si tranquilla quies & tristibus ocia curis
 Libera me sinerent sanctos inuisere fontes,

D
 Et t
 Pri
 Au
 Act
 Tex
 Sed
 Me j
 Nost
 Nil a
 Caro
 Vita
 Dist
 Pau
 Desia
 Subij
 Volu
 Lucia
 Sol a
 Sit n
 Atq;
 Iustit
 Insm
 Et no
 A

Et totos Heliconæ dies consumere circum
 Prima salutiferi repetens exordia Christi
 Ad suprema meum venisset tempora carmen.
 Atque tentassent maiori singula versu
 Texere, & annales melioribus adere chartis,
 Sed nec summa sequi trepidum fastigia tempus
 Me finit, & cæci vis formidata veneni
 Nostra brevis veloxque ætas & plena laborum
 Nil altum tentare finit, contermina meta est
 Carceribus, coniuncta neci subiectaque fato
 Vita fugit, paruo occasus discrimine ab ortu
 Distat, & innumeris premitur breue cladibus quum,
 Pauca tamen ne me ignauum tristici iacentem
 Desidia inueniat misera lux vltima vita
 Subijciam, magni quotiens benefacta parentis
 Voluimus à curis animo fugiente caducis
 Lucida cæruleis ceu toto è nubibus orbe
 Sol abiens monstrat ratio, quam turpe nocensque
 Sit non iussa sequi superum & contemnere diuos
 Atque Dei iustas quotiens à limine fixo
 Iustitiæ illecti vitio discedimus iras
 Insinuat, mitesque dari pro crimine pœnas
 Et nostrum maiora scelus tormenta mereri.

Commemoratio beneficiorum Christi.

Antè salutari quàm tolleret vnda lauacro
 Crimen, & irati valuas aperiret Olympi

Aera,

BAPTISTAE MANTVANI

*Aera, Deos, homines, & ligna carentia vita
 Efferati lectas pecudes, & debita caelo
 Orgia ponebant surdis altaribus, antè
 Facta manu simulachra sui cultoris, & arte
 Numina fallebant Siculos Erycina colonos.
 Iuppiter à Lybicus qui nomina sumit arenis
 Aethiopes, Solisq; domos ardore perustas.
 Gnosiacos Dictynna Lares, & rura Caystri,
 Maotisq; lacus, & clari regna Thoantis
 Iussit vbi humanum spargi dea saeva cruorem.
 Perfida Cæcropiam lussit, Rhamnusia plebem.
 Attica Cæcropios Pallas, Rhodon altus Apollo:
 Ortygiamq; breuem Micone, Giaroq; ligatam.
 At Tyrse Iuno libycas Carthaginis arces:
 Thraicysq; Sami circumdata fluctibus arua,
 Barbara cornigerum Memphis plorabat Osirim
 Letaq; percussio pubes Aegyptia sistro
 Inachia celebres veniebat ad Isidis aras
 Dindyma, per Cybelenq; Phryges resonantia Galli
 Sacra dabant matri diuum, per Gargara, & Idam
 Buxea multifori stridebat tibia cantu,
 Tympana q; audito strepitu derupibus altis
 Pracipites ibant dama, lucosq; petebant
 Dorcades ignotos & inaccessas conualles.
 Festa corimbifero Thyas renouabat Hiaccho.
 Et tepidus cornu ductus caper ibat ad aras.
 Roma Panomphæo sacrauerat alta Tonanti
 Limina solemnes crebro visura triumphos.*

DI
 Pasta
 Sic ali
 Num
 Ardu
 Sape
 Et con
 Sicut
 Spelu
 Sicut
 Et cau
 Verum
 Vel Sty
 Motib
 Forma
 Et que
 Monst
 Siue pe
 Diuino.
 Artib
 Mobil
 Non tu
 Et Styg
 Semper
 Nos dic
 Improb
 Semper
 Sic per
 Ibo, &

Pastaq̄ Clitumni virides armenta per agros,
 Sic alia varijs delusa erroribus vrbes,
 Numinibus fictis aras & diuite cultu
 Ardua ponebant Pario de marmore templa.
 Sape quidem viuo tanquam de corpore voces
 Et confusa dabant veteres oracula diui.
 Sicut apud Delphos in parua Phocide nigris
 Spelunca latebris clausus vocalis Apollo:
 Sicut Chaonia Phæbo illabente volucres,
 Et caua Cumeum spelæa sonantia carmen:
 Verum hæc vel fallax hominum versutia fecit
 Vel Stygia mentes auium per nescia certis
 Motibus humanum fingeant guttura murmur,
 Formabantq̄ leues per concaua saxa loquelas:
 Et quod syderei radijs coëuntibus ignes
 Monstrabant cautè populis multò antè futurum
 Sive per augurium seu per vatam ora canebant.
 Diuinosq̄ sibi cultus curasq̄ parare
 Artibus his solita, tubas & credula vulgi
 Mobilis ambigua fallebant pectora voce.
 Non tulit hoc magni proles æterna Parentis,
 Et Stygijs ergò canibus ludibria dixit,
 Semper erit mortale genus, nunquam ne vereri
 Nos dicent manes? audacia Ditis auari
 Improba sic impune meos inuadet honores
 Semper, & obscuri plebs ambitiosa profundi
 Sic perget sese superis æquare Deoq̄?
 Ibo, & terrenum lustrabo incognitus orbem:

Nec

BAPTISTAE MANTVANI

Nec patrias repetam sedes cœlumve priusquam
 Cerberus & trepidi me regia senserit Orci.
 Non vada, non furia, non ferrea claustra vetabunt,
 Nigra per & Phœbi radijs incognita regna
 Ferre gradus, horrore tremens vlulabit Erynnus
 Et caua terrifico quatientur tartara motu.
 Flammeus obscuros Phlegethon persuscitat ignes
 Saxa rotans, mæstoq; Acheron qui labitur amne
 Cocytiiq; graues patientia flumina luctus
 Et liquor inducens Lethæa obliuia lymphæ
 Præcipites sistent cursus retroq; redibunt,
 Et sua sulfureos repetent exordia fontes.
 Cum mea vox aditus cæcos ingressa profunda
 Noctis & insolitum penetrabit tartara lumen
 Lucere pentina chaos & fumosa baratri
 Atria clarescent, vbi pallida frondibus herent
 Somnia: Tenarijs reuocabo à sedibus vmbra
 Insonites vmbra patrum quos longa sub alti
 Carceris includunt obscuro vincula circo
 Propterea placidam terris inducite pacem
 Sydera qui regitis diui, qui voluitis orbes.
 Vt dum bella gero cum principe gentis Auerna
 Sentiat occultam ferri sibi terra salutem:
 Iam trepidant magnoq; pauent aduersa tumultu
 Castra, dies numerant Pluto, tempusq; vultum
 Colligit, aduentusq; meos vestigat & ortus,
 Nocturnas cogunt acies, cursantq; per altum
 Aëra, & ingenti strepitu mortalia terrent

D
 Pect
 Terr
 Inso
 Sollic
 Fati
 Peru
 Ip
 Aeth
 Terre
 Suspi
 Venit
 Tunc
 Et m
 Perdi
 Pigna
 Tunc
 Alti
 Nuda
 Et syl
 Pravi
 Ignis,
 Misit
 Ipse su
 Condit
 Tempo
 Ante
 Pertu
 Abstul

Pectora, montanos opices atq; ardua saxa
 Terribili quatiunt motu, pecudumq; per ora
 Insolitas fingunt voces, Aegyptia pallent
 Sollicito simulachra metu suspirat Anubis:
 Fatidicosq; legens vates examinat omnes
 Peruigil historias, & cæli cogitat ignes.

Ipse igitur diuos linquens & limen Olympi
 Aethereasq; domos Deus ad mortalia regna
 Terrenosq; lares, medio dum frigida cursu
 Suspiceret cancrum nox inclinata sub vrsam
 Venit, & angustam tenuit præsepia sedem,
 Tunc Hiberna gelu torpebant arua sereno,
 Et matutino siccatum frigore gramen,
 Perdiderat vernum demissa fronte colorem:
 Pigraq; nocturnis albebant rura pruinis,
 Tunc Rhodopes, Aemiq; niues iuga summa leuabant
 Altius, & niueo surgebant aggere montes,
 Nudaq; ramosa tendebant brachia quercus,
 Et sylvas Aquilo viridi spoliârat honore.
 Prauius Eoa sanctos à Perside reges
 Ignis, & insolitis radians splendoribus ardor,
 Misit ad infantis parua in unabula Christi,
 Ipse sub humana velatus imagine mundi
 Conditor, vt tetigit matura virilibus annis
 Tempora nascentis iacens primordia sacri
 Antè quaterdenis ieiunia longa diebus
 Pertulit, & sacro mox irroratus ab arane
 Abtulit errorum tenebras, noctisq; profunde

E e e

Nubila

BAPTISTAE MANTVANI

Nubila, longeuumq; chaos finiuit ab alto
 Vndiq; dissundens illatam cardine lucem:
 Extinctis oculis ariem, lumenq; peremptum
 Restituens, opus ignotum, nostrisq; negatum
 Viribus, aërios tractus, solemq; videri
 Fecit, & insuetum terra, cæliq; decorem.
 Sicca per aquoreos fixit vestigia fluctus:
 Admirata nouum credebat Ariona Thetys
 Cum cythara curuos inter delphinias euntem,
 Mox vbi vi propria tutos suspendere passus
 Vidit, & humanis liquidas iter esse per vndas
 Gressibus, hæc non est audax industria dixit
 Romana virtutis, aquæ sensere Tonantem:
 Hec ait, & fugiens imas se torsit in vndas.

Imperio ventorum iras pelagiq; furorem
 Pressit, in excelso Galilai vertice montis
 Ora, manus, oculos, & pectora sancta beato
 Lumine perfusus patuit Deus, athera lapsum
 Numen & albenti vestitum nubis amictu
 Adstitit, auri, omi sonuit globus aëris ingens.
 Carmine non magico, non vi medicaminis vlla
 Defunctos iterum vitam reuocauit in artus.
 Emigrare leues animas retroq; reuerti
 Obstupuit, celeresq; fremens Pluto induit iras.
 Languida quæ nulla potis est humana iuuere
 Ars ope, per vicos gradiens, per rura, per vrbes,
 Nunc prece, nunc solo sanabat corpora tactu.
 Sancta Dei tenuem pietas induta figuram

Non pertæsarudes animos moribundaq; membra
 Ferre nec æstiuo graciles aspergere plantas
 Puluere nec luteis vestigia ponere campis
 Erubuit, tolerare famem pasciq; per agros
 Graminibus vitreoq; sicim restringere riuo
 Dulce fuit, coluitq; inopum consortia, tantus
 Ardor in accenso regnabat pectore, tantis
 Curabat studijs humana negocia, vt ipsum
 Aethera iam posset, seseq; oblita videri:
 Antè ipsam quotquot hominum componere mores
 Conati statuere modum, normamq; dedere
 Viuendi, vel pro certis incerta fuerunt,
 Falsave pro veris, vel non perfecta locuti:
 Hinc pater omnipotens animos miseratus inertes,
 Atq; imbecilles sensus, & pectora tarda
 Immensum Eoo reserauit ab æthere lumen:
 Progeniemq; suam summo demisit Olympo.
 Hec sunt illa quibus Deus instaurare caducum
 Naturalabentis opus tentauit, & omni
 Conatus studio veteres auertere morbos,
 Vt patrias sordes, crimenq; aboleret auitum,
 Legit inauditum fati genus, illita fuso
 Sanguine, & ardenti luentia verberemembra:
 Profusumq; caput, terebrataq; tempora duris
 Sentibus erexit miles Romanus in altum
 Aëra frigentes plantas, proiectaq; longè
 Brachia, & humentes oculos, & pectus apertum,
 Concretosq; pio crines, barbamq; cruore

BAPTISTAE MANTVANI

Ingrata moriens plebi monstrabat ab alta
 Arbore, & ingenti mortem clamore ciebat.
 Cuius ad interitum cæpère elementa moueri,
 Sol gemuit, nigroq; caput velauit amictu,
 Contremuit tellus, timuit mare, palluit aër,
 Et collisa graui sonuerunt marmora planctu.
 Hæc fuit atra dies, & lamentabile tempus
 Cum subito media tenebris in luce subortis
 Lumen in horribilem fugit sine nubibus umbram
 Aurea cum vernus retineret vellera Titan:
 Longaq; longinqua contraria sydera libra.
 Sic est parta salus homini, longauaq; primæ
 Cum gemitu, & lachrymis deleta iniuria culpæ est.
 Immemores tanti populus, patresq; laboris
 Neglecto superum cultu, spretoq; Tonantis
 Imperio, Baccho indulgent, Veneriq; ministrant,
 Sacra ferunt auro, nummis altaria condunt,
 Auro vinalibant, auro laqueantia fulgent,
 Scorta tenent gemmis, canibus conuiuia ponunt,
 Sordet in exili Virtus incognita veste
 Exuujs inopum culti, ditesq; rapinis,
 Successu elati superos Acherontaq; rident.
 Propterea hostilis rabies insurgit & ira
 Corda micant, maiora nouus fert praelia Mauors,
 Ausonia labentur opes: nam claustra Liburnæ
 Præteriens angusta viæ, per rura Timau
 Quæ ferus argenti Gothus descendit ab axe
 Seu quæ Piceni superum mare littoris oras

L
 Allu
 Turc
 Bisq;
 Veloc
 Corn
 Valli
 Aud
 Subl
 Alta
 Et n
 Nubi
 Rugi
 Puls
 Tun
 Valli
 Vndi
 Aëri
 Antr
 Horr
 Cord
 Tela
 Ore
 Sang
 Sylua
 Rura
 Clasa
 Trans
 Gent

Alluit Epyrum dirimens & Iapygis arua
 Turcorum ingentem paruus vomet angulus vnda
 Bisq; patens expertus iter magno agmine miles
 Veloces ascendit equos, sonuere pharetra
 Cornipedum crebris resonant hinnitibus aura
 Vallibus in medijs, & quadrupedante tumultu
 Auditur longè strepitus clamorq; virorum.
 Sublati quotiens astu rapiente vapores
 Alta petunt piceoq; tegunt velamine cœlum,
 Et noua tempestas clausisq; sonantia ventis
 Nubila per cœli tractus voluuntur apertos,
 Rugitu ingenti resonans volat aère grando
 Pulsa Notho, Boreave, tremunt cum rupibus Alpes
 Tunc fracta si nube fragor subit ima profunda
 Vallis, & impulsu nemorum & telluris opaca
 Vndiq; comprehensus fugit atq; repellitur aër,
 Aëry montes clamant, magnosq; boatu
 Antra sonant, Stygium dicas mugire baratrum
 Horrida per campos procul exaudita pauentes
 Corda ferit gladio strages humana timore,
 Tela sonant longo populatrix agri: ine turba
 Ore manu teloq; minax sitibundaq; nostri
 Sanguinis irrumpit, scopulosa Ceraunia lugent,
 Sylua vetus Dodona timent, gemuere Moloysi
 Rura soli, tremunt omnis ager: pauet Adria pondus
 Classis, & adductum peregrino remige Martem:
 Trans mare, trans Indos, Nabathæaq; regna nefande
 Gentis in auxiliu rutilo volat Eurvs ab oriu

BAPTISTAE MANTVANI

Impiger, & firma captat iam littora terra
 Butroti iam culmen habet, summasq; per arces
 Dyrrachij stridens frondosa cacumina curuat.
 Velaq; iam sinuans, proras, arataq; rostra
 Vertit in Italiam, salit æquor. & vnda carinas
 Ausoniam versus sensim leuat, atq; secundum
 Spondet iter, culpansq; moras Neptunia Doris
 Per noctem ad nautas ita circum littora clamat:
 Tempora Martigenæ quid idonea perditis? ite:
 Ite lares Italos & fundamenta malorum
 Romuleas arces & Pontificalia tecta
 Colluuiem scelerum, temerate fauentibus auris:
 Ite citi, quando astra vocant, quando omnia mandant
 Numina, flammanti Mauors quid cogitet ore
 Cernite, Saturni facies infensa Latinis
 Quid velit, atq; Iouem letos non ire per ignes
 Suspicite, & quò fata vocant conuertite proras:
 Aetheria mentes, quibus est tutela Latina
 Gentis, ab occulto bella hæc immissa videntes
 Imperio patris & longa clade esse litandum
 Imbelles herent, atq; in sua regna furorem
 Ire sinunt: Romaq; aliò fugere relicta,
 Cadenoua veteres culpas obolere necesse est.
 Ecce Tarentinis vacuas in collibus vrbes
 Et nudas custode domos & littus inerme
 Milite deseruit dux Parthenopaus abactò.
 Hetruscas populata domos modò trans iuga pulso
 Marte, per Aemiliam & Venetos bacchatur Erythræ

D
 Nec
 Noct
 Vix
 Qua
 Et v
 Ite q
 Itali
 Oen
 Qu
 Hoc
 Dar
 Eug
 Qua
 Par
 Stru
 Cum
 Nom
 Aus
 Prog
 Regn
 Ma
 Att
 Et P
 Err
 Sara
 Sara
 Rom
 Filia

Nec vos immensum dirimit mare, transitus vna
 Nocte breuis Calabros turmas exponeret agros.
 Vix spacio maiore fretum diffunditur istud, (les:
 Quam quod adhuc fama notum est Athamantidos Hel-
 Et vada Leandri crebro sulcata natatu.
 Ite quid ambigitis? vobis est debita tellus
 Italia qui Phrygios domuistis & Hellada, gentes
 Oenotria dicunt genus ab radicibus illis.
 Quis Pallantaem? vet erem quis condidit Albam?
 Hoc opus Aeneae profugi, fuit Arcadis illud.
 Dardanius Phrygia veniens Antenor ab Ida
 Euganeis latam statuit sub collibus urbem:
 Qua superest tripliciq; sedet munimine cincta,
 Parrasij Pisas, pubes Spartana Tarentum
 Struxit, & imperium Daunus partitus & agros
 Cum Diomede fuit, cuius tenet Insula notum
 Nomen adhuc, sunt qui Ausoniam de nomine dicant
 Ausonij Laertiadae de sanguine Olyssis.
 Progeniti, quid Surrentum Tyrrhenaq; dicam
 Regna? quibus Lydi frater Tyrrhenus ab agris
 Meonij Asia sortes & fata secutus
 Attulit & leges alias & nomina fixit:
 Et Phaëtonthiades loca per montana Ligystus
 Errantes populos domuit: Liguresq; vocauit
 Sardoum tenuit littus satus Hercule magno
 Sardus, & à Graijs Cyrenis descendit origo.
 Roma Phrygum labor est: Capuanaq; mœnia Manto
 Filia Dircei patris post condita tecta

BAPTISTAE MANTVANI

Et Darij delubra Dei comes addita Lydis
 Cum Duce Tyrrheno Venetos annauit ad agros.
 Tybur ab Argolicis positum: Locrensibus Ajax
 Auctor, ab argiuis vulsi fundata Coracis
 Oppida. Quid scopulis segnes hæretis in istis?
 Vestra nec aspicitis sese ostentantia regna?
 Arduus Hesperio vobis Garganus ab orbe
 Ostentat sublime caput, cum manè colorat
 Sol nouus oppositos Eoa lampade montes
 Cernimus excelsas vmbri in rupibus arces
 Picenisq; iugis albentia mœnia, clamat
 Vos ab oliuiferis latissima collibus Ancon:
 Brachiaq; in portus pandit sinuata capaces,
 Amplexura rates, & susceptura benigno
 Mahumethi genus hospitio, fautri xq; futura.
 Gloria vos æterna manet, generosa nepotes
 Facta legent, patrumq; volens exempla iuuentus
 Magna sequi pugnas animosior ibit in omnes:
 Et partas augebit opes, natosq; per artes
 Ingenuas ducet Virtus audita parentum.
 Sic viuet langauus honos, & fama superstes
 Per populos ibit late, si Troius heros
 Ista per iratum dys aduersantibus æquor
 Nauibus amissis, & milite cæpit inermi
 Arua, quid hæc delecta manus, congestaq; classis
 Fæta armis, animisq; Ducum, numeroq; virorum
 Moliri poterit, longo iam vincitis æuo:
 Nec fugere à vestris audet victoria castris,

D
 Vos in
 Nubi
 At. p
 Eubu
 Euxi
 Ioniu
 Nunc
 Et m
 Diuini
 Hesper
 In ye
 Here
 Cum
 Aufe
 Nocte
 Ferre
 Matu
 Aeri

Vos immane genus Thraces, & Marte superbos
 Nubigenas, sicutq; satas Ixione gentes,
 Atq; Peletronios Laphithas vicistis, & omnem
 Euboiam, Pelopisq; domos, altamq; Corinthum,
 Euxinum pelagus vestrum est, & lata Propontis,
 Ioniumq; fretum, leto vos Adria vultu
 Nunc vocat, & fines Thetys qua cingis Hetruscos,
 Et minor est vobis audacia viribus, ite
 Diuitias, aurum, pecus, & sola pingua vobis,
 Hesperij seruant, istis audete potiri,
 In vetitas non itis opes, in vestra venitis.
 Heredis non hostis erunt Oenotria regna,
 Cum vestra ditionis erunt, modò possidet hostis
 Ausoniam, patiturq; truces inuita tyrannos.
 Nocte, dieq; gemunt vrbes, durumq; recusant
 Ferre iugum, populi tensis ad sydera palmis
 Maturare rogant, ita se finire labores
 Aerumnasq; putant, & libertate potiri.

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE
THEOLOGI, DE CALAMI-
tatibus temporum:

LIBER III.

*ALIBVS indomitas mentes, & bo-
bara corda
Irritat dea saeva maris, de littore de-
sis
Solvitur, & nostros venit euersura p-
nates.*

*Chaonia nostris vicina finibus alpes
Acclamant, & saxa cauis quae plurima pendent
Rupibus acceptas confuso murmure voces
Conglomerant, nec clara sinunt respondeat echo,
Magnus apud manes Itala de gente coactio
Agmine Pompeius rogat ad sua mœnia mitti
Italiae laturus opem, sub pectore forti
Viuat adhuc patriæ pietas, stimulatq; sepultum
Libertatis amor, pondus mortale necari
Si potuit, veteres animo post funera vires
Mansere, & prisca viuat non immemor xui
Sollicitusq; hisdem curis, quem Romulus suo
Grandior his acuit dictis, I, magnæ meorum
Immortalis honos, & gloria summa nepotum,*

I, commune bonum serua, quando hæc tibi semper
 Cura fuit, totum pietas tua nota per orbem
 Imperio dignum nostra te fecerat vrbis,
 Cælo aliter visum est, cælum culpæ quis audet?
 I, patrium defende solum, quando Itala virtus
 Vsq; adeo cecidit, quando Germania quondam
 Armipotens nunc lenta iacet, nec Casaris vllum
 Audet opus Casar, genus hoc ignobile gentis
 Barbarica procul Ausonijs à finibus arce.
 Te Pontus, te nouit Arabs, te Græcia, & omne
 Aegeum, Ioniumq; fretum, te Punica tellus,
 Tyrrhenum magnis equitasti classibus æquor,
 Te Ligur, Alpinaq; niues, te sensit Hiberus,
 Galliaq; & latis ingens Germania campis.
 Per freta, per campos victricia signa tulisti,
 Regna, vrbes, maria, & terras fœlicibus armis
 Calcasti, totusq; tuos miratus honores
 Orbis, vt indigno raptum te vulnere nouit,
 Ingemuit, fleuere Arabes fleuere Sabæi,
 Indus, & extremi flerunt tua funera Seres,
 I, decus Ausonia, regno suppose cadenti
 Ingentes humeros, & fortia pectora tantis
 Fluctibus opponas, magna teq; obijce cladi,
 Communes tutare domos, communia serua
 Regna mea fundata manu, sententia fratri
 Ista Remo sedet, id Curij Decijq; precantur,
 Id Numa cœlicolum cultor, sanctiq; Catones,
 Id Populus, Patresq; rogant, ne despice gentem

BAPTISTÆ MANTVANI

Natet tuam, viden' vt campis tam multa virorum
 Milia præstantum generosis frontibus errent
 Elysijs: tenemotamen præstantior ore,
 Non animo melior, nec ad horrida promptior arma,
 Te externi, nostriq; duces venerantur, & ipse
 Depositis odij causis, liuore sepulto,
 Te præfert Cæsar, se Maioremq; fatetur,
 Quandoquidem pietas, & nescia rumpere leges,
 Dignior est sceptro, & regni diademate virtus.

Hac prece motus erat, mentemq; mouebat ad artem
 Antiquas, artes belli, martisque laborem.
 Tum pater eloquij culto sic Tullius ore
 Flexit ab incæptis animos, cætumq; resoluit:
 Magne pater nostri generis, tuq; optime ciuis,
 Optime Dux, patriæq; ingens pietatis amator,
 Quem ciues colui ante alios dum vita manebat,
 Ferre vrbi auxilium frustra meditamur, Olympi
 Ipse pater, qui regna tenet, qui fulminatorquet
 Sic statuit, scelus hanc hominum sibi suscitât iram,
 Diuisa excitis se seditionibus vrbes
 Ausonia lacerant, vna intra mœnia liuor,
 Ambitio, nummiq; sitis corrumpere mores,
 Vt cæpere pios, nulla est reuerentia recti,
 Nulla quies animis, nullusq; salutifer vrbi
 Ciuis, opes patriæ rapiunt, æraria nudant,
 Et commune bonum in proprios elabitur vsus.
 Hæ prauæ viuendi artes, hæc pessima morum
 Colluuias, nobis latum qui reximus orbem

DE
 Abbt
 Iura
 Cura
 Quæ
 Inseq
 Proff
 Astr
 Atq;
 Spom
 Occia
 Sorte
 Omni
 Sedn
 Nec f
 Romu
 Nos y
 Necli
 Fælic
 Iuppi
 Nos o
 Fata
 Verte
 Sit fa
 Hi
 Inter
 Exer
 Mart
 Marc

Abstulit imperium, Romamq; aliena coëgit
 Iura pati, seruiret adhuc, nisi prouida Narsis
 Cura redemisset, pulso capitolia Gotho,
 Quæ rapuit patres eadem fortuna nepotes
 Insequitur, viret aeterna sors aspera fronde.
 Prospera brumales pluuias, & frigora sentit.
 Astraq; debilibus non fert ardentia ramis,
 Atq; omnis timet incursum, auoq; senescit
 Sponte sua, cum fixa manens, stabilisq; putatur
 Occidit extemplo, fugitq; infida repente.
 Sorte sua vtantur, lex est Deus omnibus aqua,
 Omne quod à superis bellum est, reuocabile non est,
 Sed neq; rex Erebi quenquam tranare paludem,
 Nec superis iterum reddi sinit, est pia quæ te
 Romule cura mouet, sed subdita legibus orci,
 Nos istis aeterna ligant ergastula campis,
 Nec licet ad patrium limen, cælumq; reuerti.
 Fælices anima, sedem quibus ætheris alti
 Iuppiter indulget, possunt ea fata mouere,
 Nos orbis quondam Domini seruimus auerno,
 Fata regunt illa, terrenaq; regna gubernant.
 Verte alio mentem, nec nos ea cura fatiget,
 Sit satis exilio nobis leuore teneri.

His anima dictis cætu siluere relicto.
 Interea nostras odijs flagrantibus vrbes,
 Exercent furia, per rura, per oppida sauit
 Martis opus. Petriq; domus polluta fluenti
 Marcescit fluxu? nulla hic arcana reuelo,

Non

Non ignota loquor, liceat vulgata referre
 Sic vrbes populiq; ferunt, hic rumor ab austro
 Cimmerios vltra Latices per opaca silentis
 Claustra via, sale concreto, qua plurima crescit
 Stiria frigentes Scythia penetravit in agros,
 Venit ab herculeis per Iberum Gadibus æquor
 Quà subit excelsum Thetys interflua Calpem
 Ad vada Gangaridum magno qui proxima Gangi
 Rura tenent, gemmasq; legunt, ea fama per omnem
 Iam vetus Europam mores extirpat honestos.
 Sanctus ager Scurris, venerabilis ara Cine dis
 Seruit, honoranda diuim Ganimedibus ædes
 Quid miramur opes reciduaq; surgere tecta?
 Thuris adorati globulos & cinnama vendit
 Molis Arabs, Tyrii vestes & muricis imbrem,
 Indus Ebur, Croceum Cylices & Tmolus odorem
 Mel Siculi, ferrum chalybes, tenuissima Seres
 Vellera, Cretenses mollissima vina, Tanager
 Ternices mercatur equos, venalia nobis
 Tempa, sacerdotes, altaria, sacra, corona,
 Ignes, thura, preces, cælum est venale, Deusq;
 Sixte pater fidei custos, ouiumq; magister,
 Quas bonus effuso moriens in sanguine pastor
 Abluit ætatis damnosa licentia nostra,
 Quam veterum semper crescens incuria patrum,
 Et sceleri pandens aditum, moresq; seneros
 Auersata parit, tua sentiat arma, coherce
 Hanc vitem ancipiti ramos preme falce vagantes

Nam
 Fert
 Mille
 Hac h
 Mitia
 Sic ci
 Sæuus
 Semin
 Et var
 In ge
 Fœcum
 Qui si
 Colla g
 Fecit,
 Exami
 Respir
 Et nisi
 Depra
 Erran
 Impet
 Lora g
 Propt
 Sixte
 Est tibi
 Sed ve
 Langu
 Sic tua
 Obscu

Namq; feros fructus, & tristem frugibus umbram
 Fert inculta, iacens Cererem necat, occupat agrum.
 Mille sub his latebra folijs, & mille rapaces
 Hac habitant sub fronde ferae, vulpesq; lupiq;
 Mitiaq; inuadunt, lamiantq; animalia passim,
 Sic cicurum genus omne perit, per ouilia regnant
 Sauius aper, tygres rapida, truculenta leonum
 Semina, multicolor pardus, gryphs naribus vncis,
 Et varia panthera cutis, grauis vnguibus vrsa,
 In genus hoc pater arma moue, sua pascua redde
 Fœcundis ouibus, stent ad praesepia tauri,
 Qui signata iugis, longoq; attrita labore
 Colla gerunt, postquam rerum te Roma potentem
 Fecit, & obscuro iubar hoc resplenduit orbi,
 Exanimis virtus scelerum sub mole sepulta
 Respirare parùm visa est, & tollere frontem.
 Et nisi tot vitijs hæc sæcula nostra fuissent
 Deprauata, boni poterant rectoris habena
 Errantes frenare rotas, sed tantus equorum
 Impetus aurigam superat, frustra q; retractans
 Lora gubernator sine lege per inuia fertur,
 Propterea sortem, doleo mitissime patrum
 Sixte tuam, fueras annis melioribus aptus.
 Est tibi qua tanto satis est in principe virtus:
 Sed velut obscuris Phœbi sub nubibus ardor
 Languet, & umbra diem piceæ caliginis aufert,
 Sic tua corruptū vitio clementia sacli
 Obscuratur, eunt pessum pietasq; fidesq;.

BAPTISTAE MANTVANI

Lerna palusterra est, vitiorum exercitus hydra,
 Alcides nusquam est, ardentem saeva chimeram
 Monstra tenent, nec ade est Glauci castissima proles,
 Candida Gorgonei capitis coma fluxit in angues,
 Et neq; Mercurij profunt, nec Palladis arma.
 Dedaleis inclusa vijs Minoia monstra
 Passim habitant crebris, vterum quæ cadibus auge
 Nec potis est multa in gluiem saturare rapina,
 Nec superat Thesea manus, per tecta, per aulas
 Harpyia funesta lues fluxuq; fameq;
 Infesta volitant Borea genus omne recessit.
 Syrenes redeunt, & Phœbi filia Circe,
 Quæ placidos hominum ferali carmine vultus
 Vertit inimites formas, & in ora ferarum.
 Plurima sunt nobis sancti vestigia sæcli,
 Et gentis monumenta pia sunt ardua templa,
 Sunt sacris congesta patrum sancta ossa sepulchris
 Est fidei caput, est veri latria Tonantis,
 Ista sed Hesperidum velut aurea mala dracones
 Cerulei seruant, (res detestanda) nec ullis
 Flenda satis lachrymis, nec me conuicia quisquam
 Texere causetur, mordaxq; excudere carmen,
 Hæc sunt pro sanctis gemitus lamenta dolores
 Moribus, & superum pro maiestate querela.
 Ista mouent superos, vocat hoc seclis æthere ab
 Bella, famem, & diri genus in superabile morbi.
 Heu sortem gregis aduersam, syduq; malignum,
 Quom custode caret, cum fracto vimine seps

Nocturnos aditu fures admittit aperto,
 Prasertim cum dira fames ieiuna luporum
 Intestina premit, rapidiq; mapalia lustrant.
 Prada sumus, fracto serimur temone per altum
 Qua furit Ebalia violentior ira Malca
 Nunc vada latrantis scyllæ, nunc ora carybdis
 Radimus, & Libycas rapido nunc æquoris astu
 Pellimur in syrtis, nunc per tua saxa Caphareu.
 Pulsa dies tenebris, nubes Erymantidon vrsam
 Abstulit, inditium cœli magnetæ latentis
 Perdidimus, tumet in montes, & lapsa remugit
 Doris, arenosi saliunt ad sydera fluctus,
 Aduersaq; vndis vnde, contrarius Euro
 Flat Zephyrus, boreas austro, subuersa dehiscunt
 Aequora, & inter se spumis albertia pugnant.
 Vicini trepidant agri, pulsata reclamant
 Littora, vixq; obstant, collisa rebellibus vndis.
 Ah misere qua nunc inter cunabula matres
 Paruula securo nutritis pignora lacte,
 Quod tepidi erumpent oculis turgentibus imbres,
 Quod gemebunda premet fessus suspiria pulmo.
 Mæsta quod attractis salient singultibus ora,
 Quom tepido dulces rapiuntur ab vberè nati,
 Atq; viris ipso casis in limine vestre
 Diripientur opes, sparsis cum crinibus ipse
 Prada eritis, manibus vincitis hostile per agmen
 Ibitis, attonito prostrata cadauera gressu
 Calcantes lacerasq; comas atq; ora cruenta

Fff

Vestrorum

BAPTISTAE MANTVANI

Vestrorum seu natorum, seu fortè parentum,
 Atq; piolate stagnantes sanguine campos?
 Summe Pater cœli, saltem cui regia paret,
 Singultus audi insones, fletuq; piorum
 Flectere, crudeles gladij, saturandaq; cœde
 Spicula primores populi, frontesq; superbas,
 Oraq; blasphemò feriant inflata tumore,
 Parce rudi populo maiorum exempla sequenti,
 Imbellemq; manum salua, qui cœtera saluas.
 Quid meruere greges? pastorum incuria damno est.
 Cerne laborantem freta per salientia cymbam,
 Et miseris fer opem nautis, Pontumq; furentem
 Sterne, suis manda ventos liget Aeolus antris.
 Fatales properant anni, nouiesq; voluta
 Fert alias leges centeno machina cursu.
 Nec Deus has labi erumnas prohibebit ab astris.
 Tempus adest, quod iam venturi præscia vatium
 Pectora faidicæ quod pradixere Sibyllæ
 Corripite arma viri dextris, lauasq; reflexis
 Insertate manus clypeis, Deus odit inertes:
 Ecce procul denso nigrescit puluere cœlum,
 Sublatæq; leues nimbî tolluntur arenæ.
 Accipient fusca cadis caua flumina riuos,
 Rubraq; pampineos imitabitur vnda liquores.
 Non igitur frustra diros ardere cometas
 Vidimus, & medio Phœbum pallefcere cœlo,
 Defectumq; pati, nigraq; in veste sororem
 Inter nocturnos ignes incedere mæstam.

Tempus

DI
 Tem
 Cum
 Inue
 Offa
 Arn
 Atq
 Hac
 Sed f
 Leth
 Conte
 Ocia,
 Ne
 Terre
 Non t
 Turb
 At si
 Corda
 Ingen
 Semin
 Terri
 Nam
 Astra
 Ignib
 Ipse ta
 Vultq
 Annue
 Aspice
 Qui pr

Tempus erit Parcis celeres glomerantibus annos,
 Cum medijs fossor campis tellure subacta
 Inueniet, conosq; truces, & nuda virorum
 Ossa, grauesq; solo galeas, ensesq; sepultos,
 Armaq; nostra suo non conuenientia saclo,
 Atq; immutatos rerum mirabitur vsus.
 Hæc properant, dictumq; fides non sera sequetur,
 Sed steriles, gelidaq; animæ quas imbre Megæra
 Lethæo aspergens requie sopiuit inerti
 Contemnunt, tepidoq; trahunt securâ cubili
 Ociâ, tractantes lautis conuiuia mensis.

Nubila mens hominum, sortisq; ignara futuræ,
 Terretur vanis, & vera pericula ridet.
 Non tamen ista minus properant, incredula pœnas
 Turba dabit, curisq; breui tabescet amaris.
 At si tantus amor superum, si tanta moueret
 Corda virum pietas, studijs si talibus artes
 Ingenuas colerent homines, nec iacta perirent
 Semina, nec litui streperent, nec classica cantu
 Terribili, nec dira lues præcideret annos.
 Nam licet obsequijs opifex lucentia mundi
 Astra suis aptans semen, causasq; malorum
 Ignibus æthereis dederit, cæloq; volanti:
 Ipse tamen liber nulloq; coercitus astro,
 Vultq; potestq; pijs precibus votisq; suorum
 Annuere, & cæli flammâs cohibere nocentes.
 Aspice magnanimum bellatoremq; ducemq;
 Qui promissa suum genus introduxit in aruat

BAPTISTAE MANTVANI

Et facilem cognosce Deum, miserisq; fauentem
 Casibus, & nostra superum prece numina fleeti.
 Barbara gens populum reducem prohibebat ab agn
 Pollicito, contra sumptis Dux impiger armis
 Castra mouens hostes ingenti strage fugatos
 Pressit, & infesto turbas dum caderet ense
 Iam nox atra caput velata nigrantibus vmbriis
 Pallentes vrgebat equos, lentumq; soporem
 Interras byugo secum temone vehebat
 Ne tenebris decepta manus victoris ab ictu
 Cadeq; cessaret Solymis vt gloria maior
 Esset & euulsa generis radice superbi
 Libera pacificis habitarent agmina campis,
 Vota precesq; ducis Deus audyt, atq; volantis
 Ipse manus Phæbi volucrum retraxit equorum
 Lora pater pluresq; diem produxit in horas,
 Vincendiq; moras dedit, & comes iuit in arma.
 Sol stupuit, fixoq; diu resplenduit orbe.
 Cætera quæ cæli Dominum Titana sequuntur
 Ordinibus certis suane interualla vetusq;
 Sydera mutant iter & ne curreret orbis
 Ordine turbato currus traxere citatos
 Et iuga frenatis subito tenuere quadrigis
 Solis ad exemplar, regemq; imitata quierunt,
 Vranie dulci septem discrimina canuu
 Quæ regit immoto vocem compressit Olympo.
 Si pater edixit, sic dy fecere minores
 Sirenesq; octo, quibus est data cura mouendi

D
 Imn
 Ipse
 Cul
 Exp
 Cun
 Hun
 Cer
 Vt t
 Par
 Tot
 Sem
 Solla
 Mon
 Nost
 Ar
 Ora
 Toll
 Serp
 Sed
 Non
 Fæt
 Q
 Cog
 Dun

Immortale Deitemplum bis quattuor orbis.
 Ipse arcem super excelsam, super ardua mundi
 Culmina, quæ roseum surgens aurora colorem
 Explicat æterno patrem modulamine laudant,
 Cuncta quæ distinctis aptant mortalia fati:
 Humanis igitur si mitia numina rebus
 Cernimus antiquos tantum curasse labores
 Ut tardata polis mundi mirantibus astra
 Paruerint homini, credo si nescia labi
 Tota quæ sub magni imperium collata Tonantis
 Semper nostra pijs pareret legibus ætas,
 Sollicito terrore carens fœlicibus armis
 Mortales agerent sub dijs custodibus æuum,
 Nostra quæ non nimbo metuens, non missa per auras
 Ardenti Iouis arma manu, non torua furentis
 Ora nothi, Libycum spumans quibus aquor in altum
 Tollitur, & campis versata liquentibus vnda
 Serpit in Ausoniam, tyrrhena quæ littora pulsat,
 Sed neque, tectâ timens cæco sub Gurgite saxa,
 Non vada, non scopulos, turcorum à littore victrix,
 Fata quæ multiplici remearet fenore classis.

Quomodo Deus placandus sit.

Quæ præce placari, quo possint munere flecti
 Numina, Castalides ostendite, numina vobis
 Cognita terrigenum misera succurrere sorti.
 Dum precor Vranie, cui sydera nota, Deum quæ

BAPTISTAE MANTVANI

Testa, supercilio sic est effata sereno:
 Corpora syderei sicut mortalia cæli
 Imperio subsunt, & nulla rebellibus armis
 Bella audent, sequitur magnes Erimantidos astrum,
 Et quò luna iubet fugit, atq; reuertitur vnda;
 Tempora sol variat, sic mens æterna parenti
 Iustitiam, sanctos mores & laudis honorem
 Perpetuum debet, sunt hæc gratissima cælo
 Orgia, & infestis obstare potentia fatis.
 Sed postquam liquit terras Astrea nocentes
 Fugit & ipse hominum leges, qui condidit ordo
 Temporeq; ex illo summi reuerentia patris,
 Sanctaq; diuini ruit obseruantia cultus.
 Hi quoq; qui nomen de relligione superbum
 Vsurpant, quanquam sanctis à patribus ortos
 Se iactent, ouium molli sub vellere fraudes
 Mente Lycaonias seruant, & crimine sordent:
 Quod speciem virtutis habens scelus omne colorat,
 Nec tamen his maculis sordet pecus omne Magister
 Ne pereat, quedam sibi seruat ouilia, semen.
 Qui prece sollicitant superos multosq; per omnis
 Thure litant aras veniam, pacemq; precantes
 Inuisti superis fedaq; libidine olentes.
 Heu frustra incestis iterant sacra orgia dextris,
 Polluti circum quotiens altaria vultus
 Conueniunt, celebrantq; choros, & carmine mixto
 Sancta Deum vanis penetralia vocibus implent:
 Irritant, irasq; mouent, non numina fleunt.

D.
 Hac
 A
 Sac
 Pel
 Qui
 Ae
 Lim
 An
 Eru
 Sacr
 In p
 Qui
 Cast
 Au
 Ipse
 Ver
 Opp
 Mæ
 Eui
 Inge
 Sici
 Qu
 Cum
 Inci
 Si ro
 Si pi
 Affe
 Sustu

Hac prece nil opus est, nil adiutoribus istis
 Auxilij sperate, nouis date templa ministris.
 Sacrilegum genus ex aditis, templisq; deorum
 Pellite, nec longos scelera hac vertantur in vsus.
 Quid Solymos ritus, quid montibus emula templa,
 Aequatamq; iugis molem, longumq; per auum
 Limina solemnem late celeberrima cultu,
 Antiquasq; Dei sedes cum mœnibus altis
 Eruit, & pulchram ex imis radicibus urbem?
 Sacrificæ gentis scelus, & contagia passim
 In patrias prolapsa domos mouere Tonantem.
 Qui Romana vocans ad opes, & regna suorum
 Castra secundabat cursus, classemq; regebat
 Ausoniam stimulosq; animis addebat, & ignes.
 Ipse acies inter tenui circumdatus aura
 Versabatur agens animosam in pralia gentem,
 Oppugnansq; altas arces, scelerata ruebat
 Mœnia, cœlicolum post longa silentia tandem
 Euigilans furor imperijs, regnisq; ruinam
 Ingerit, & celeri pessum trahit omnia cade.
 Sicut in antiquas flammis volitantibus ædes,
 Quum sauit Vulcanus, eunt laquearia iunctis
 Cum trabibus, tabulæq; leues, atq; ardua tecta
 Incineres, longosq; rapit breuis hora labores.
 Si robusta fides, si spes immobilis, ardens
 Si pietas senis, & vitio inuiolabile pectus
 Afforet, ignicolor, quem lapsus ab athere currus
 Sustulit in Phœbi syluas atq; ardua templa

BAPTISTAE MANTVANI

Perret opem, possetq; instans auertere fatum,
 Ipse sacerdotes Phitonia pectora falsos
 Abstulit, & longo campis ardentibus astu
 Elicuit largum subitis de nubibus imbrem.
 Traxit & aethereos superis ex urbibus ignes.
 Et noua circumdans liquidis altaria riuus
 Quom boue mactato rutilans superincidit ardor
 Et quom dura ferens regis mandata superbi
 Attonitus sensit flagrantia fulgura miles.
 Hic antiquatua iecit primordia gentis,
 Namq; rudem tunicam tetra fuliginis instar
 Cui simplex expersq; artis natura colorem
 Fecerat induitur, per secula cuncta nepotum
 Progenies iussit similem gestaret amictum.
 Incola Carmeli primus fuit ipse pudoris
 Virginei princeps, & vita caelibis auctor,
 Ipse suo sanctos vrbes & moenia patres
 Linquere & in tacitis seruare silentia campis,
 Exemplo docuit, solus nanq; ipse per umbras
 Errabat nemorum, pomis contentus & vnda.
 Gramen ei pro melle fuit, pro nectare lymphe.
 Sed faelix nunc arua colit ridentia supra
 Frigoris aëri, & lapidosa grandinis oram.
 Ille licet gemina vertex astate quotannis
 Sudet, & à nobis cum sol declinat in austros
 Et cum littorei petit humida brachia cancri,
 Scilicet aequali Libræ, Phryxiq; sub astro,
 Depresso quoniam multum telluris ab orbe

Tollit

DE
 Tollit
 Turpe
 Ora te
 Lilia f
 Quatt
 Lata
 Sunt r
 Prata
 Nec q
 Brach
 Pendu
 Collib
 Perpe
 Sempe
 Possit
 Nulla
 Nulla
 Atq; s
 Non ti
 Hoc se
 Cuius
 In gem
 Præte
 Neptu
 Delphi
 Subq;
 Si Deu
 Dura i

Tollitur, infestis nunquam tamen ignibus ardet,
 Purpureos semper flores, spirantibus auris,
 Ora tepens semper violas & candida semper
 Lilia fert, breuibuscq; dies absconditur umbris.
 Quatuor ex istis labentia flumina campis
 Latarigant Asia ripis ingentibus arua:
 Sunt rigui fontes, vitreosq; nitentia riuos
 Prata bibunt, tersus semper sine nubibus aër,
 Nec quatitur ventis, nec rauca tonitrua frangit:
 Brachia pomifera curuant redolentia sylua
 Pendulaq; electri gratum induit vna colorem.
 Collibus in paruis, vbi paulum iugera surgunt
 Perpetuas, ramis facunda feracibus arbor,
 Semper habet fruges, quibus & contemnere fatum
 Possit & expertem morbi seruare iuuentam.
 Nulla patet curis illuc via, nulla dolori,
 Nulla neci, colit ista senex loca sancta beatus.
 Atq; sub occasum mundi rediturus in orbem
 Non timet interea Parca ne flamina rumpant.
 Hoc sene nunc opus est, & te mitissime vatum
 Cuius ad ingressum rubri salis vnda recessit
 In geminas rupes, patuit maris alueus ingens
 Prater eunte Duce & populo per concaua regna
 Neptuni, timuit Triton, sonuere cauerna
 Delphines curui & Phocæ fugere natantes.
 Subq; imas egit Protheus pecus omne latebras.
 Si Deus hos nostro miserans concederet æuo,
 Dura inter vapidos paterentur iurgia patres:

BAPTISTAE MANTVANI

Vsq̄ adeò inuisa est probitas odiosaq̄ Virtus.
 Tempore nanq̄ isto vicio datur esse pudicum:
 Est scelus esse pium, sæcli hæc est gloria nostri,
 Parce igitur pro gente tua tabescere, vates,
 Pone preces, ambire Deos & sydera noli.
 Quod cælum superiq̄ ferunt, mutabile non est,
 Dixerat Vrania, cum Thesbias altera vocem
 Extulit, & tales est orsa Polymnia cantus:
 Hic inuat antiquam cladem, veterumq̄ dierum
 Fata recensere & primæuæ gentis ab ortu
 Illuuiem repetens missos trans littora fluctus,
 Ignotosq̄ prius nimbos & nubila dicam,
 Scilicet vt memores iusto sub iudice vestros
 Ire dies, certasq̄ sequi post crimina pœnas,
 Cautius ambigua cursus & euntia vite
 Tempora curentur, nec inertis pressa veterno
 Mens habeat, sed prompta graues superenolet at
 Venturamq̄, timens cladem, vicinaq̄ fata,
 Mobilium turpi rerum ne se inquinet vsu,
 Sed sol'um videat patrem & reuerenter adoret:
 Qui sedet & stabilis solo mouet omnia nutu.
 Cum pater Oceano sceleratam perdere gentem
 Vellet, ad imbriferos errantia sydera pisces
 Duxit, & officijs aptauit tristibus astra:
 Sed tamen antè rudes turbas & barbaræ regna
 Quàm subitis deleret aquis præmisit in orbem
 Fatidicum vatem, qui crimina longa piari
 Posselibidinibus si noxia parceret atas

DE

Instan

Inter

Insta

Quadr

Form

Motib

Clarua

Splen

Mater

Sed cr

Terra

Omnia

Iugera

Proma

Tunc e

In long

Grami

Nec ge

Tempo

Nondum

Obfuer

Gerion

Rapto

Impia

Tunc ig

Mirant

Consiliu

Digna

Instantesq; iras caneret clademq; futuram.
 Interea diuim monitu contexere vastum
 Instar montis opus cepit: quo clauderet omne
 Quadrupedum volucrumq; genus stirpemq; nepotum:
 Formabatq; ratem magnis super aquor iuram
 Motibus. & grandi pressuram Nerea mole.
 Clarus adhuc radijs Phœbi lucentibus æther
 Splendebat, quum ligna fæber casamq; pararet
 Materiem, nondum tellus cognouerat imbres:
 Sed crescentis adhuc pos: prima exordia mundi
 Terra patens proprioq; madens humore ferebat
 Omnia: prouentuq; suos meliore colonos
 Iugera pascebant, grauioraq; semina culmos,
 Promaq; maiori curuabant pondere ramos,
 Tunc etiam virides animalia tuta per agros
 In longos ventura annos æuumq; senile
 Gramina tondebant, nondum violata pruinis
 Nec gelidas experta niues, sed mitia Veris
 Tempora, & assiduum placidissima frigora rorem,
 Nondum Lampeties Ithacis armenta colonis
 Obsuerant, nec fixa veru versauerat exta
 Geriones, nondum fuerant magalia, necdum
 Rapto Auentinos maculârat sanguine colles:
 Impia nec castis viuebant sacula bobus.
 Tunc igitur populi indociles, ignara Deum gens
 Mirantes ratis immensam consurgere molem
 Consilium spreuere viri, nec dicta putarunt
 Digna fide, & sanctum senis irrisere furorem,

BAPTISTÆ MANTVANI

Ecce niger piceis velatur nubibus aër:
 Et Phœbi lux alma diem diffundit opacam,
 Iam cælum insolitis reboat mugitibus, ingens
 Nimbis adest, fugere fera, fugere volucres:
 Flumina certatim tumidis Nereides vndis,
 Et freta tollebant, nigro pallentia cælo
 Nubila conglomerans pennis rorantibus Auster
 Aethiopes, Libyamq; super stridente volatu
 Ibat, & excussis ardebant ignibus aura.
 Aeolia tremit omne solum, furit Aeolus, antra
 Fracta sonant, factoque volant procul agmine venti.
 Contremuere vrbes, tristes per rura coloni
 Cogere ab umbre greges, stabilisq; armenta tueri
 Dum properant, crescentis aquae lata equora cursu
 Impediunt, frustra pecudes balatibus agnos
 Sollicitant, frustra q; vocant sua parua capelle
 Pignora, conuellunt frondosa cacumina Cauri:
 Diripiuntq; casas, volitantq; per aëra culmi.
 Attonita matres strictis ad pectora natis
 Ardua tecta petunt, iuuenum robustior aetas
 Annosas scandunt quercus, fugiuntq; repentes,
 Quod nulli fugisse datur, confusa per vrbes
 Infantum, iuuenumq; sonant lamenta, senumq;
 Itur in excelsas turres & summa domorum
 Culmina: Neptunus spumans, vlticibus vndis,
 Insequitur, miseros arctant praesentia fata.
 Imbre madent tunicae, porrectis crinibus vnda
 Liquitur: Oceanum dicas ex aethere labi,

Et lachrymæ miscentur aquis, ad nubila frustra
 Tolluntur cum voce manus, sua numina quisq̃
 Clamat, in erectas Boreæ violentia frontes
 Nimboso spuit ore tonans & verba precantum
 Suffocat, ne forte Deireferantur ad aures.
 Iamq̃, superfusum campos absconderat æquor
 Nulla fugæ superest, superest spes nulla salutis.
 Hæc vada non gressu, non sunt tentanda natatu:
 Et iam montanis veniunt qui e fontibus amnes,
 Et quæ per campos latis vada concava ripis
 Magna mole fluunt, gremio complexa capaci
 Vix tanto satis est oneri Neptunia Doris
 Iam solæ extabant, excelsa cacumina quondam,
 Nunc humiles mersæq̃ altis in fluctibus Alpes.
 Vtribus innixi tabulæq̃, ad pectora tractis
 Complexiq̃ trabes haustum sæpè ore vomebant
 Oceanum, tandem victi oppugnantibus undis
 Ora sub immensos mergebant pallida fluctus.
 Vallibus ex imis profugos qui summa tenebant
 Culmina montanosq̃ apices, eùm Nerea semper
 Alta magis petere, & plenis de nubibus imbres
 Certatim ruere, & iam mortem instare viderent.
 Pœnituit tandem, serasq̃ dedere gementes
 Nequicquam lachrymas, & fallere numina votis
 Consueti, quum vota darent ridebat Olympus.
 Flumina non norant ripas, nec littora fluctus
 Aëriæ volucres humore madentibus alis
 Præcipiti casu lapsæ cum brachia multum

Iactassent

BAPTISTÆ MANTVANI

Iactassent pelago, satum tandem ore traherant,
 Fugerat in latices Rhodope, magnusq; latebat
 Apœninus aquis, nigro sub gurgite summum
 Presserat Ossa caput, non apparebat Olympi
 Altus apex, ipsis aubus non peruius ante:
 Tunc tamen & curuis ratibus (si forsitan illa
 Aetas vsa fuit ratibus) pecoriq; marino
 Peruius, equoreo qua nunquam tingitur imbre
 Vicinis timuit mergi sub fluctibus vsa.
 Apta prius bello atq; armis procera Gigantum
 Corpora cum paruis, turba cum paupere reges
 Purpurei nabant sine maiestate supinis
 Pectoribus, merso sub gurgite fœmina vultu,
 Diffusi q; freto vittis & crinibus ibat,
 Inuoluit sors vna omnes, discrimine nullo
 Gryphes, equi, dama atq; canes, cerui atq; leones,
 Agna, lupus simul errabant, certamina litis
 Mors dirimit, certamq; dies parit vltima pacem
 Iamq; homines, iamq; vnda feras populata fluebat
 Libera, non scopuli toto non insula Ponto,
 Nec Cyprum Venus alma videt, nec Delplica Phœbus
 Tampla, nec Alcides Thebas, nec Cynthia Delon,
 Nec Iuno sua rura Samon, nec Gnosia regna
 Iuppiter, extincta fugit Vulcanus ab Aetna:
 Quamuis claudus erat Trinia vicina petiuit
 Atria, prœpetibus pennis, celeri q; volatu.
 Nec cupressiferam Cyllenen aspicit Hermes,
 Nec Tyberim Mauors audax, tegit omnia Pontus.

Prothens,

Protheus, & Doris, Glaucus, Matuta, Palamon
 Cuncta tenent, Pindi phocæ videre cacumen.
 Occiderat tellus, ignis, Neptunus, & aër
 Mundus erat: Cererem Thetys amplexa premebat
 Undiq; Neptunum quartæ reuerentia sortis
 Non metuit violare domum, thalamosq; sororis
 Herbiferæ tentare etiam Iunonia regna
 Non metuens auras spacio breuiore coegit.

At ratis omne vehens animal terrestre per altum
 Ibat, & obiecta dirimebat corpora prora:
 Atq; videns vtrumq; polum sublimior ipsis
 Nubibus æthereum per iter, quæ casus agebat:
 Nunc Zephyros contra errabat, nunc Solis ad ortus,
 Nunc Austros, nunc vsta petens Aquilonibus arua,
 Donec in Armenia rupis delata cacumen
 Iam retrò labente mari vestigia fixit.
 Nam pater excelsa mundum specularus ab arce,
 Vt genus humanum saluo vix semine vidit
 Interisse, fretum iussit cessare, nec vnquam
 Amplius Aegeon dixit montana reuisset
 Culmina, nec Scyllæ Glaucus iungetur in altis
 Montibus, extrema lustrabunt cætera flammæ:
 Cum vetus ingenti tellus arsurâ camino
 Absorbebit aquam pelagi sitiientis, & ipsos
 Aethereos montes camporum æquabit arenis,
 Tunc altos mortale genus voluetur in ignes,
 Immensumq; dabit volitans vaga flamma fragorem,
 Et fornace gemens mundus fumabit eadem.

Nec

BAPTISTÆ MANTVANI

Nectamen hæc Phaëthontis erunt incendia, Phæbo,
 Quæ, nolente, cremant orbem, tunc omnia vires
 Astra suas iurata dabunt, & nostra faceffent
 Imperia, atq; alias alio pro crimine pœnas
 Gens humana luet, cinerem soluentur in atrum,
 Quæ mare, quæ tellus, quæ corpora possidet aër,
 Nec tunc vlla virum flammæ industria vincet.
 Hæc dicente Deo, nubes fugere, Nothusq;
 Occidit, & pulsus claris Aquilonibus Auster.
 Iam Taurus iuga tollebat deformia limo
 Lentus & ex altis stillabat frondibus humor.
 Semisepulta inter cumulos humentis arena
 Corpora siccabant auræ, passimq; abeunte
 Rupibus in summis hærebant æquore conchæ.
 Iam claro rutilans ardebat lumine Phæbus,
 Monstrabatq; procul discussis nubibus Idam,
 Turribus ex altis primum titana videntem.
 Riphæas arces Lyciæ, Cylicumq; superbis
 Aggeribus frontes, Athon & Rhodopeia saxa,
 Et Castias moles, magniq; cacumen Olympi,
 Atq; Pyrheneos apices, Athlantaq; magnum.
 Ex alta senior specula caput extulit album
 Telluremq; videns, Salve sanctissima, dixit,
 Terra hominum pecudumq; parens fœcundaq; nutrita
 Quæ frugum genus omne paris, quæ vulnera tergo
 Infinita pio pateris, quo pignora pascas.
 Tu rapidos ignes elementaq; cætera fixo
 Limite, tu cælos sicut grauis anchora puppes

Inconussa tenes, pedibus tua mitia nostris
 Pectora subternis, gaudens & mœsta capaci
 Membra sinu defuncta foues, siccare, tuamq;
 Accipe progeniem, pelagi tot casibus actam,
 Longa q; per pessam angustis incommoda tectis.

Hic ait, & pressas valles specularus aquosos
 Vidit adhuc campos, nebulas q; errare cadentes
 Arua per, & lentocircum iuga serpere gressu,
 Et prono petere ima gradu, Zephyris q; fugari
 Lœuibus, & sensim notis sua flumina ripis
 Restitui, & pressos sua littora querere fluctus.
 Tum pater ingentes rupto sibi limite portas
 Oceanus fecit, per quas ire, atq; reuerti
 Posset, & imperio Luna labi, atq; relabi
 Motibus alternis, medias q; reuulsero terras:
 Tunc gelidi sinus Euxini, tunc alta Propontis
 Ioniumq; fretum, longis quod fluctibus altum
 Currit ad Athlantem, solidis cum Caspia ripis
 Colligere occultas cœperunt aquora venas,
 Fluminaq; & missos Scythicis de vallibus amnes:
 Tunc Arabes inter campos, Niliq; lacunas
 Selatè mare diffudit, tunc Persica Doris,
 Est ingressa solum merces latura per Indos.
 Tum quoq; Mœotis latam diffusa paludem
 Fecit & immenso glacies induruit orbe:
 Despiciens iterum sublimibus alta fenestris
 Protulit ora senex, & circum lumina vertens
 A cilijs pendente manu deprendit Araxem

BAPTISTAE MANTVANI

Finibus includi proprijs: Tygrimq̄ volantem.
 Sic ratus Euphratem, sic est ratus ire Niphatem,
 Sic Rhenum, Venetumq̄ padum, Rhodanumq̄ Ararimq̄
 Sic Thermodontem dubijs & fontibus ortum,
 Et latos Hypanis latices bisaporis & Istrum.
 Sic vada Iordanis, sic Nili flumina septem,
 Et sua qui nigris dat nomina gentibus Indum,
 Immixtumq̄ fretis, solumq̄ Borysthenis amnem:
 Tunc etiam nitido cœlos incedere vultu,
 Et Phœbi occasum croceo splendore rubentem,
 Humentisq̄ Nothi flatus cessasse nocentes,
 Contemplatus: Habent, dixit, bella aspera finem,
 Et tandem maris & cœli cecidere furores.
 Mox reserata videns bipatentibus ostia valuis.
 (Nanq̄ Deus limen, quod clauserat antè, reclusit)
 Omine frondifera latus redituq̄ columba
 Seruata cum plebe senex exiit & agris
 Restituit pecus, & nemori genus omne ferarum,
 Et leuibus pennis Volucres abiêre per auras.

Finerat tali responsa Polymnia cantu
 Altera cum docti nutu soror annuit oris,
 Et placidam Clio surgens extollere vocem
 Cœpit, & exemplum prisca memorabile dixit:
 His adiunge senis, qui marmore primus acuto
 More sacerdotum Phrygia pudibunda Cybelis
 Membra secans, magno dedit orgia grata Tonanti.
 Ipse pater sanctæ fidei, pater ipse timoris.
 Hunc habeant tua sacra ducem, sic flectere cœlum,

Sic
 Tu
 M
 Cern
 Cun
 Tun
 Mo
 Da
 Et ch
 Obli
 Fact
 Mox
 Tali
 C
 Qu
 Quo
 Scilic
 Prog
 In d
 Occia
 Per n
 Ingre
 Terr
 Frugi
 Qua
 Press
 Indig
 Fonti

Sic mutare Deos poterunt, sic fata mouere:
 Tu dea dic, inquam, tuus hic labor, ipsa capaci
 Mente tenes, vitaq; memor monumenta prioris
 Cernis, & annales aeterno pectore seruas,
 Cunctaq; prateriti memoranda negocia sacli:
 Tunc dea virgineos oculos frontemq; uentam
 Mouit, & in caelum uersis ita uul:ibus orsa est:
 Da pater ingenijs lumen, da cordibus aures,
 Et chaos humanis caecum de mentibus aufer,
 Oblitosq; nouas sordes laudata priorum
 Facta sequi patrumq; uias concede nepotes.
 Mox ad me conuersa suoq; innixa sedili
 Talibus historiam caepit percurrere dictis.

Clara iacet tellus ultra Babylona superbam,
 Quam ueteres ideo uestri dixere, Medammem,
 Quod geminos inter late diffunditur amnes:
 Scilicet Euphratem, Tigrimq; e fontibus iisdem
 Progenitos, & mox disunctis flumina ripis
 In duo diuisos, quorum secat illud Eoas,
 Occiduas aliud partes, longoq; meatu
 Per nigros Arabum populos uersata rubentes
 Ingrediuntur aquas, & se cum Doride miscent.
 Terra igitur fluijs prius intercepta duobus
 Frugum terra ferax, argenti diues, & auri:
 Qua nimio neq; sole calens, neq; frigoris astu
 Pressa graui tepet aeterno placidissima uere:
 Indiga lympharum tamen est, paucisq; rigatur
 Fontibus, assiduo pascuntur gramina rore.

BAPTISTAE MANTVANI

Hæc hominum sublimè genus, clarosq; virorum
 Fert animos diuinum sacris aptissima rebus
 Pectora, cælestesq; vias, & sidera doctos,
 Quos dixere Magos, etiam per Persidis agros,
 Phœnicumq; domos habitant, & Agenoris arua:
 Hos antiqua Tyrus nouit, piscofaq; Sydon.
 Terra tamen gemino primum quæ clauditur amne,
 Hos tulit, & primos horum sibi vendicat ortus.
 Hac igitur de gente satus gratissima cælo
 Progenies, magniq; sagax Abramus Olympi.
 Cognitor errores varios damnauit, & aras
 Indigena gentis, veras namq; ipse per artes
 Illapsuq; Dei monitus diuersa negauit
 Numina, sed solum summa confessus in arce
 Esse patrem rerum artificem, mundiq; magistrum:
 Abstulit & fati leges, & inania iura
 Fortuna, casusq; leuis damnabile nomen,
 Aeternosq; docens, animos post funera, dixit,
 In requiem, & vitæ patriam melioris ituros:
 Qui veriti Numen, Maiestatemq; Tonantis,
 Clausissent sine labe dies, & sancta sequuti,
 Quæ generi dedit ipse suo, mandata fuissent.
 Propterea falsis assuetæ legibus vrbes,
 Vt noua tradentem populo mandata, Deosq;
 Tollentem nouere virum, communia sanctum
 In ciuem vertere odia, infensæq; fuerint,
 Qualis Socratica quondam gens Attica voci.
 Id metuens natale solum, patriamq; reliquit,

Regnaq;

D
 Regna
 Rex e
 Extin
 Protr
 Inach
 Rexit
 Tunc
 Huma
 Conti
 Nond
 Troia
 A
 Regna
 Nilig
 Horro
 Tunc
 Iuger
 Noue
 Lanig
 Lacte
 Tunc
 Exer
 Trax
 Suspic
 Aeth
 Temp
 Arti
 Gran

Regnaq; Sydonio petyt contermina Ponto.
 Rex erat Assyrijs Ninus, atq; Semiramis vxor
 Extincti post fata viri victricibus armis
 Protulit imperij fines per Baetra, per Indos.
 Inachus Argiuam paruo post tempore gentem
 Rexit, & Inachia cum Iuppiter Iside captus:
 Tunc Athlas humero caelum tulit, igne Prometheus
 Humanum madido formans in puluere corpus
 Contigit, & venas vitalibus imbuit auris.
 Nondum Roma suum Tyberim, nec magna futura
 Troia parens Romae Xanthi cognouerat undas.

At cum dura fames agros, & maesta teneret
 Regna Palestinae, mutata sede petiuit
 Niligenas, felixq; solum, quod pinguibus undis,
 Horrea centeno latissima faenore complet.
 Tunc rudis Aegyptus campos, & dura colebat
 Iugera, nec causas rerum speculata latentes
 Nouerat, aeterno currentia sydera motu
 Lanigeros curare greges, caua cymbia dulci
 Lacte coronare, & mites nutrire iuuenos:
 Tunc communis erat labor, hoc Aegyptia pubes
 Exercebat opus, glebasq; domabat aratro.
 Traxit ab his curis animos Abramus, & altam
 Suspiciens arcem mundi, Cognoscite, dixit,
 Aethereos ignes, & non mortalia magni
 Tempa Patris, sanctiq; operis sanctissima signa,
 Artificemq; Deum, qui sydera calcat, & ipsam
 Grandibus infusam membris cognoscite mentem:

BAPTISTAE MANTVANI

Neu sinite æternos animos assuescere terra
 Latariq̄ luto, & rebus gaudere caducis.
 Terra perit, pereunt vnde mutabilis aër,
 Intereunt ignes, semper durable cœlum
 Permanet, & nostris animis habitacula seruat.
 Ob scelera & culpas hominum, ritusq̄ nefandos
 Impia diffuso perierunt sacula Ponto:
 Ob scelera & culpas hominum ritusq̄ nefandos
 In cineres abit tellus, tenuemq̄ fauillam:
 In superos estote pijs, satis ampla feretis
 Sacra Deo, templisq̄ suos reddetis honores,
 Quom sine sorde preces, & labe carentia vota
 Offeret intactum maculis, & crimine pectus,
 Iustitiam, moresq̄ pios offerte, litari
 His sibi vult pater, infractus licet irruat orbis,
 Virtutes animiq̄ manent, benefacta supersunt
 Semper, & arbitrio Deus omnia iudicat æquo.
 Viuite virtutum memores, virtutibus æther
 Scanditur, & summos, quos cernitis, itur ad orbes.
 Hæc populis præcepta ferens Abramus Olympi
 Explicuit cursus omnes, bis sena q̄ signa,
 Quæ variant nitidum stellati limitis orbem,
 Innixasq̄ fretis terras Pontumq̄ teneri
 Aëre sublimes ferri circum aëra flammæ,
 Astra ignes circum super ardua culmina mundi
 Aeternum regnare patrem sceptrumq̄ tenere.
 His super addiderat prolem pos³ longa futuram.
 Tempora, quæ renouet meliori sacula lege.

Rura petens iterum proli promissa futura,
 In primos, quos antè fami regnante, penates,
 Fugerat, argenti locuples remeavit & auri:
 Et cum rege loci percusso fœdere gressum
 Cum consorte thori seruorumq̄, agmine magno
 Fixit, & Assyrios impleuit ouibus agros.

Tum primum cœleste genus sub imagine visum
 Creditur humana, quom fortè sub ilicis vmbra
 Frigora captaret venientia numina vidit:
 Vnum, quod dulcem nati prædiceret ortum,
 Et duo, quæ flammis ruerent cœlestibus vrbes
 Infames vitijs vrbes, & sulphure dignas.
 Et quoniam mater ventura senilibus annis
 Pignora subrisit, materni nomina Risus
 Induit auspicijs oriens fœlicibus infans,
 Spes generis cœli, Proles habitura fauorem,
 Et longos visura dies, magnamq̄ datura
 Progeniem, visura Deum, visura Tonantis
 Semina, de seris exire nepotibus olim.
 Pulcher, & eximie diuino frontis honore
 Præditus, vndenos iam his puer egerat annos:
 Quom Deus Abramo dedit hæc mandata fideli:
 I celer, vt nostræ dulcem tua pignora Risum
 Sacra feras ara, summi pete culmina montis,
 Compositisq̄ super truncis altaria flammæ
 Subiice, & arrepto nati pete guttura cultro,
 Accensosq̄ super ramos effunde cruorem.
 Impiger ostensum chara cum prole cacumen

BAPTISTAE MANTVANI

(Struxit ubi celsam templi rex tertius arcem)
 Solus adit famulis umbrosa in valle relictis.
 Sæpe patri dixit iuuenis, tibi culter, & ignis
 Victima nulla tamen, suspiria longa paternum
 Pectus agens, Nostris (inquit) lectissima flammis
 Victima mox aderit, lachrymaq; per ora cadebant,
 Et iam multiplici stabat rognus arbore grandis,
 Subiectis q; nouæ rutilabant ignibus ara:
 Quom pater atherei referans mandata Parentis
 Talia vix pressis nato singultibus inquit:
 Chare puer dulcis vitæ mihi dulcior annis,
 Quem mea clausuram sperabam lumina, cuius
 Auxilio leuiter senij graue pondus inertis
 Laturus fueram, mea spes, mea, nate, voluptas,
 Ob decus egregium forma, teneramq; iuuentam,
 Ingeniumq; pium, sacrisq; accommoda rebus
 Corda, videbaris longo dignissimus æuo:
 At secus est cælo visum, summoq; Tonanti,
 Sicut mira tibi fuit & cælestis origo,
 Sic memoranda tuum renouat miracula funus,
 Sanctaq; felici mors non discordat ab ortu.
 Non morbo, seniove cadis, non occidis hoste,
 Hostia cælitibus fies, manibusq; paternis
 Mite feres mortis genus hoc, inuita, tremensq;
 Tristibus officijs arceat dextra, pauetq;
 Pectus, & immotis frigent præcordia fibris,
 Sed superûm mandata sequi, & parere necesse est.
 Nec te dura breuis moueat præsentia fati,

Quando

DE

Quand

Ha

Lumin

Filius h

Ponep

Funera

Ergo D

Diffici

Hospit

Intrep

Suscipi

Inmò

Contra

Ista pa

Imbuet

Pace fr

Te expe

His pat

Ora per

Arma

Quid pa

Quid te

Est piet

Gratius

An ne

Progen

Quid ta

Redde D

Quando tibi melior dabitur vita aethere in alto.

Hac pater illachrymans, charaq; in imagine nati
Lumina defixus minuebat voce dolorem.

Filius hæc contra: Pater hæc suspiria pone,
Pone pater fletum, si quicquam fata doloris,
Funera si quid habent, pœna, fugit ocius Euro.

Ergo Dei sortem potuisti credere nato
Difficilem? teneris ne fuis sic doctus ab annis?
Hos puero mores pater, hæc præcepta dedisti?
Intrepidus fati genus hoc reuerenter honestum
Suscipio, nec me flamma, nec vulnera terrent.

Immò ego me frustra genitum, & vitalibus auris
Contra iura frui credam, si iussa pigeret

Ista pati, mea membra Deus melioribus auris
Imbuet, interea donec noua venerit ætas
Pace fruar placida patrum cum mitibus umbris
Te expectans, tua namq; iterum pater ora videbo:

His pater in fletum dictis prorupit, & ibant
Ora per, & barbam lachrima, cecidère trementi

Arma manu, cum sic iterum puer ora resoluit:
Quid patris, & nati tantum te nomina terrent?

Quid te falsa ligat stultæ pietatis imago?
Est pietas suprema Deo parære, nec vllum
Gratius est sacrum, nec victima sanctior vlla.

An ne doles, tua quòd superi sit & aethere digna
Progenies? quod adhuc trepidas Abraamæ? quid heres?

Quid tam felici fraudas tua pignora sorte?
Redde Deo precor hanc animam terrena perosam,

BAPTISTAE MANTVANI

Eripe me tenebris, aditumq; ad sidera pande.
 Prospicit ex alto Deus hac spectacula cælo,
 Hasq; moras dudum, & dextram miratur inertem.
 Sic ait, & molli denudans guttura veste,
 Post patrem rutilos puer accedebat ad ignes.
 Iam pater ardentem plorans ascenderat aras,
 Nudatoq; pium nati caput ense petebat,
 Quom Deus amborum motus pietate, ministro,
 I, dixit, celer, & veniens clamabat ab auris,
 Pone pater cultros, mitem ne interfice ratum,
 Sat tua nota fides, pietas tua cognita cælo
 Iam satis est, cessa, gratam nobisq; tibiq;
 Progeniem serua, & matri sua pignora redde,
 Obiecitq; caprum gladio, qui cornibus altis
 Vepribus hærebat, tenuiq; euauit aura.

Auctoris peroratio carminisq;
 conclusio.

CERNIS vt indomitis hominum cervicibus instet
 Ira dehm, duraq; terant quo turbine frontes:
 Aspicias, vt subiecta fouens & sancta gubernans,
 Corda pius pater equali regat omnia lance.
 Nos igitur quos tot surgunt immania contra
 Signa, tot hostiles vultus, truculentaq; toruis
 Ora oculis, qui tot deuastatricia monstra,
 Perq; agros passimq; ipsas errare per vrbes
 Cernimus, & nostris instare pericula rebus,

DE C
 Si gra
 Et resp
 Tenu
 Clara
 Lustre
 Templ
 Purior
 Induet
 Grana
 Palme
 Atq; s
 Innocu
 Atria
 Bellaq;

Si grauibus moniti exemplis ora cula diuum,
 Et responsa deum sequimur, nec Flamine Sacro
 Pœnituit prima fusos ob rigine crines,
 Clara soporatas illustrent lumina mentes,
 Lustremusq; animas, humiles in sancta feramus
 Tempa preces, exempla patrum meliora sequuti,
 Purior interea depulsis nubibus aër
 Induet antiquos vultu ridente colores.
 Grana ferant sulci, dulcesq; racemifer vvas
 Palmes, & alma Ceres mitisq; fauebit Iacchus:
 Atq; salutiferis immissæ flatibus aure
 Innocuos cœli tractus, sinceraq; reddent
 Atria fatifero passim moriente veneno,
 Bellaq; composita, cessabunt horrida, pace.

33 ver.

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI: BVCOLICA

feu Adolescentia in decem

Aeglogas di-
uisa:

AD PARIDEM CAERESARIVM
sibi amicitia vinculo ad-
dictum.

Vdi ô Pari, ænigma perplexum,
quod Oedipodes ipse non solu-
ret. Ego quinquagenarius & iam
canescens adolescentiam meam
reperi, & habeo adolescentiam
simul & senectam. sed ne longa ambage te
teneam, nondum hunc dissoluo. Anno
præterito cum Florentia rediens Bononiam
peruenissem, intellexi apud quendam litera-
tum virum esse quendam libellum meum quem
olim antè religionem dum in Gymnasio Pa-
duano philosophari inciperem, ludens excu-
deram, & ab illa ætate adolescentiam voca-
ueram. Carmen est Bucolicum in octo Aeglo-

gas

gas d
puta
me re
pacto
uanti
ui vt
posse
dam
hoc q
æder
mult
sic ca
relig
iuuen
omni
stræc
no, v
logia
fatig
ctiun
dulo
inger
tura i
volo
confe

gas diuifum, quod iam diu tanquam abortiuū
 putabam abolitū. Vbi id refciui Saturnina fa-
 me repentē fum percitus, & cogitauī quōnam
 pacto poſſem proli meæ inferre perniciē, iu-
 uantibus ergō amicis, libellum mihi vendica-
 ui vt perderem quem ſuſpicabar erratis non
 poſſe non ſcaterē. At vbi intellexi & alia quæ-
 dam exemplaria ſuperēſſe, viſum eſt præſtare
 hoc quod vendicaram emendare, emēdatumq;
 ædere, vt eius editione cætera quæ continent
 multa nimis iuuenilia deleantur. Hoc igitur
 ſic caſtigatum duabus alijs Aeglogis, quas in
 religione luſi in calce ſubiunētis, tibi ō Pari,
 iuuenis antiquæ nobilitatis & ſtudiorum ac
 omnium bonarum artium amantiſſime, no-
 ſtræq; vrbiſ decus egregium libentiſſimē do-
 no, vt quādo tetricis illis Philoſophiæ ac Theo-
 logiæ lucubrationibus, quibus aſſiduè vacas,
 fatigatus fueris, habeas iucundulam hanc le-
 ſtiunculam, qua tanquam ludo quodam blan-
 dulo (ſed liberali) laſſum legendo reparetur
 ingenium. Omnes autem penes quos imma-
 tura illa ſunt exemplaria, quæ dixi, rogatos
 volo, vt ſi quid vnquam fuit eis dulce meum,
 conſeſtim exurant, nec vllō pacto ſuperēſſe
 permit-

PRÆFATIO.

permittant, Accipe ergò, Pari suauissimè, li-
bellum & auctorem, & ambobus tanquam re-
bus tuis tuo deinceps vtaris arbitrio, Vale,
Kalendis Septembris, M. CCCC. XCVIII.

IODOCVS BADIVS

*ASCENSIVS IOANNIS ALEXANDRI
optimi Andegauensium Bibliopole ingenuis
liberis Laodislao & Clementi, suis ob
paternam probitatem dilecti-
simis, S. P. D.*

Baptistæ Mantuani Carmelitæ extra inui-
diæ aleam laudatissimi adolescentiam, fa-
cili commendatione, qua pastoralis stylus
contentus est, his diebus à nobis, licet mi-
nus efflagitarat donatam vobis adolescentes
optimi propterea destinamus, quòd illius si-
milimos fieri vos maximoperè velim. Est enim
vir ille disertissimus & ditissima vena præ-
ditus, ita optimis institutis institutionibusq;
præter cæteros ornatus. Norit enim vt est
prudentissimus q̄ periculosum immò perni-
ciosum sit lasciuia canere, proinde anxie canit
ne quid diuo Paulo iudignum emittat, quippe
qui

qui r
differ
han
ad in
Virg
as in
profe
plure
ni lep
nam
tenu
us ob
bus g
pasto
terdu
re, car
signit
animi
re cor
re, ne
ditur,
minis
Bucol
gumẽ
riam

qui rectissimè à Catullo, Catulliq; similibus
dissentit) Legetis ergò sine periculo castitatis
hanc adolescentiam quam in decem Aeglogas
ad imitationem (ni fallor) compatriotæ sui
Virgilij Maronis diuisit. Quarum vltimas du-
as in religione composuit, cæteras nondû eam
professus, ita vt illic maiorem grauitatem, hic
plures sales inueniatis. Vtrobq; autem vrba-
ni leporis citrà supereffluentiam plurimum,
nam pastorale decorum sermonisq; Bucolici
tenuitatem audeam hic quam in Marone anxi-
us obseruatã dicere. Gramaticum est in omni-
bus genus, nam nusquam loquitur auctor nisi
pastoralem assumpserit personam, quam in-
terdum sub nomine Candidi assumit, nec ab-
re, candida enim diuæ virginis chlamyde in-
signitus, candidissimum conspicitur habere
animum, quia liuoris expertem, quod ex ea
re coniectura consequor, quod neminem lede-
re, neminiq; inuidere in tota poësi deprehen-
ditur, Verùm hæc aliàs. Qualitas igitur car-
minis est hexametra Bucolica, stylus gracilis
Bucolicæ congruens. Personæ ferè ex ar-
gumêto nomen sortiuntur, vt in singulis ape-
riam. Intentio maiorem imitando ingenij
sui

PRÆFATIO.

fui periculum facere, & nunc ad honestū amorem si cui coniugium placet cohortari, nunc ab inhonestis, nunc à perniciosis, nunc à mulierum illecebris, nunc ab avaritia, nunc à cæteris vrbanoꝝ vitijs dehortari. Nunc rursus ad religionem, & ad diuæ virginis præconia, illiusq; nomini dicatæ religionis præconia, obseruationem cohortari, quæ decem Aeglogarum precipua farrago est. Vita auctoris celeberrima est, quia tamen viuit adhuc, Deū precamini, Hunc vt fata virū nobis studijsq; piorum, Incolumen seruent, Tantum vos admonitos volui. Valete & ad ista præclara vt occupistis studia incumbite, parentes colite, & me, si merui, redamate. Ex celeberrimo Parrhisiorum Gymnasio sexto kalendas Apriles, Anno M. D. II.

BAPTI

BA
TV
TH

AE

Quam
Seniat
Hic lo
Scit qu
Ante
Sed tib
Histor
Hic ego

57
BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI, ADOLESCENTIA
in Aeglogas decem diuisa, ad Pa-
ridem Caresa-
rium;

*AEGLOGA PRIMA, DE HONESTO
amore, & felici eius exitu.*

Collocutores Faustus & Fortunatus.

Nomen Aeglogę Faustus.

FORTVNATVS.

*AVSTE precor, gelida quando pecus
omne sub vmbra
Ruminat, antiquos paulum recitemus
amores,
Ne si forte sopor nos occupet, vlla fe-
ra um,*

*Que modo per segetes tacite insidiantur adultas
Sequiat in pecudes, melior vigilantia somno.
Hic locus, hæc eadem sub qua requiescimus arbor,
Scit quibus ingemui curis, quibus ignibus arsi
Ante duos vel (ni memini male) quatuor annos,
Sed tibi quando vacat, quando est iucunda relatu,
Historiam prima repetens ab origine pandam.
Hic ego dum sequerer primis armenta sub annis*

H b b

Veste

BAPTISTAE MANTVANI

Peste solo strata sedis, iacuiq; supinus
 Cum gemitu & lachrymis mea tristitia fata reuoluens
 Nulla quies mihi dulcis erat, nullus labor agro
 Pectore sensus iners, & mens torpore sepuita
 Ut stomachus languentis erat, quem nulla ciborum
 Blandimenta mouent, quem nulla inuitat orexis
 Carminis occiderat studium, iam nulla sonabat
 Fistula disparibus calamis, odiosus & arcus
 Funda odiosa, canes odiosi, odiosa volucrum
 Præda, nucum calices cultro enucleare molestum,
 Texere fiscellam iunco, vel vimine piscem
 Fallere, scrutari nidos, certare palastra
 Sortiri digitis res iniucunda, voluptas
 Magna prius, tanti dum mens erat in scia morbi
 Colligere agrestes vvas & fragra perosus
 Mærebam ut pastu rediens philomela, cibumq;
 Ore ferens natis, vacuo sua pignora nido
 Cum sublata videt, rostro cadit esca remisso,
 Cor stupet, & contra nidos super arboris alta
 Fronde sedet plorans infœlices Hymeneos,
 Seu veluti amisso partu formosa iuuenca
 Quæ postquam latos altis mugitibus agros
 Compleuit, residens pallenti sola sub vmbra
 Gramina non carpit, nec fluminis attrahit vndam.
 Sed quid circuitu pario tibi tædia longo?
 Dum sequor ambages, & verba & tempora perdo,
 Summa hæc, vitales auras inuitus agebam.
 Quòd si fortè volens cognoscere, singula dicas,

Faigste,

P
 Faigste
 FA
 Me m
 Ut cap
 Namq;
 Et qua
 Cùm t
 Diceba
 FOR.
 Libert
 Credo
 Concit
 Nec De
 FA
 Quam
 Monstr
 Nam q
 Nupta
 Sicq; rep
 Non sec
 Nititur
 FOR.
 Et quen
 FA
 Et late
 Affuit
 Collectu
 Ignorab

Fauste, quis in Syrtes auster te impegerat istas?

FAV. Me mea (verum etenim tibi Fortunata fatebor)

Me mea Galla suo sic circumuenerat ore,

Vt captam pedicis circumdat aranea muscam,

Namq̄ erat ore rubens & pleno turgida vultu,

Et quamuis oculo penè esset inutilis vno,

Cum tamen illius faciem mirabar & annos

Dicebam Triuia formam nihil esse Dianæ.

FOR. Ludit amor sensus, oculos præstringit, & aufert.

Libertatem animi, & mira nos fascinat arte

Credo aliquis Dæmon subiens præcordia flammam

Concitet, & raptam tollat de cardine mentem

Nec Deus (vt perhibent) amor est, sed amator & error.

FAV. Adde q̄ optatis nec spes erat vlla potiri

Quamuis illa meo miserata faueret amori,

Monstraretq̄ suis oculis, ac nutibus ignes.

Nam quocunq̄, isset, semper comes aspera semper

Nupta sequebatur soror, & durissima mater,

Sicq̄ repugnabant votis contraria vota.

Non secus ac muri catus, ille inuadere pernam

Nititur, hic rimas oculis obseruat acutis.

FOR. Qui satur est pleno laudat ieiunia ventre,

Et quem nulla premit sitis, est sitientibus asper.

FAV. Tempus erat curua segetes incidere falce,

Et late albebant flauentibus hordea culmis,

Affuit (vt mos est) natis comitata duabus

Collectura parens, quæ præterit hordea messor.

Ignorabat enim vel dissimulabat amorem,

BAPTISTAE MANTVANI

Disimulasse puto, quoniam data munera nata
 Nouerat, exiguum leporem, gemmasq; palumbes.

FOR. Pauperies inimica bonis est moribus, omne
 Labitur in vitium, culpa scelerumq; ministra est.

F. AV. Farras legens ibat mea per vestigia virgo
 Nuda pedem, discincta sinum, spoliata lacertos

Vt decet astatem qua solibus ardet iniquis,
 Tecta caput fronde intorta, quia sole perusta

Fusca fit, & voto facies non seruit amantum
 Iam tergo vicina meo, lateriq; propinqua

Sponte mea delapsa manu frumenta legebat,
 Nec calare suas, nec vincere foemina curas

Nec differre potest, tantum leuitatis in illa est.

FOR. Quisquis amat leuis est, nec foemina sola, sed ipsi
 Quos sapere & prestare alijs mortalibus aiunt,

Quos operit latus fulgenti murice clauus,
 Quos vidi elatos regali incedere passu,

Tu quoq; sic affectus eras dementior illa
 Forsitan & leuior, virgo data farras legebat

Ac tu farras dabas, dic qua dementia maior?
 Perge, opus est verbis aliquando arcere soporem.

F. AV. Continuo aspiciens agre tulit aspera mater
 Et clamans, quod dixit abis? cur deseris agmen?

Galla veni, namq; hic alnos propè, mitior umbra,
 Hic tremulas inter frondes immurmurat aura,

O inuisa meis vox auribus, ite (precabar)
 Ite malam, venti celeres, dispergite vocem,

Si quis pastor oues ad pingua pascua ducat,

Et

P.
 Et ven
 Vel s
 Et situ
 Nonn
 Illa m
 Cum t
 Non p
 Demi
 Aspici
 Idcer
 Galla
 Vi pea
 (Nam
 Nunc
 Velam
 Et for
 Falce
 Leuia
 FOR.
 Fert d
 Dulcia
 F. AV.
 FOR.
 F. AV.
 Quott
 Vi calo
 Palleb
 Imme

Et vetet adductas presens decerpere gramen,
 Vel si iam pastas potum compescat ad amnem,
 Et sitibundo ori salientem deneget vndam,
 Nonne importunus? natura inimicus & excors?

Illa mihi vox visa Iouis violentior ira,
 Cum tonat, & pluuius terris irascitur aer.
 Non potui & volui frontem non flectere, virgo
 Demissi in cilium me sub velam inis ora
 Aspiciens, motis blandè subrisit ocellis.

Id cernens iterum natam vocat improba mater,
 Galla operi magis intendens audire recusat,
 Vi ped-, sic animo sequitur, tum prouidus ipse
 (Namq; dolos inspirat amor, fraudesq; ministrat)
 Nunc cantum, nunc sollicitans clamore metent es
 Velamenta dabam sceleri, quò credere possent
 Et soror & mater non audiuisse puellam.

Falce repellebam sentes, ne crura sequentis
 Leuia, ne teneras ausint offendere plantas.
 FOR. Quisquis amat seruit, sequitur captiuus amantz
 Fert domita ceruice iugum, fert verbera tergo
 Dulcia, fert stimulos, trahit & bouis instar aratrum.

FAV. Tu quoq; vt hinc video non es ignarus amorum
 FOR. Id commune malum, semel insaniuimus omnes,
 FAV. Hoc animi tam triste bonum, tam dulce venenū
 Quotidie crudele magis crescebat in horas,
 Vt calor in nonam dum lux attollitur horam.

Pallebam attonito similis lymphaticus, amens,
 Immemor, in semnis, nec erat res ardua morbi

BAPTISTAE MANTVANI

Nosse genus, frons est animi mutabilis index
 Ut pater aduertit, mitem se prabuit ultra
 Consuetum, quod & ipse suos expertus, amorum
 Sciret onus, blandoq; loquens humaniter ore
 Dic (inquit) dic Fauste, quid hoc quod pectore voluis?
 Infelix puer, hac facies testatur amorem
 Dic mihi, ne pudeat curas aperire parenti.
 FOR. Sic licet in natos facies austeram parentum
 AEqua tamen semper mens est & amica voluntas
 FAV. Ut facilem pater affectum pra se tulit, ultra
 Rem confessus, opem petij, promisit, & ante
 Quam brumale gelu borealibus arua pruinis
 Spargeret, agnati vnanimis cum patre puellam,
 Despondere mihi, nec adhuc sine testibus illi
 Congrediebar, eram medio sitibundus in amne
 Tantalus, o quoties misso cum bobus aratro
 Ut vacuis aliquando esset sola adibus ibam.
 Omnia causabar, stiuam, dentale, iugumq;
 Lora iugi, rulla, deerant quaecunq; petebam
 E soceri lare, sola tamen deerat mihi virgo
 Non deeram mihi, piscator, venator & auceps
 Faustus eram, & solers studia intermissa resumpsi
 Quicquid erat praedae, quicquid fortuna tulisset
 Ad soceros ibat, gener officiosus habebam.
 Nocte semel media subeuntem limina furtim
 (Sic etenim pactus fueram cum virgine) furcibus
 Esse rati inuasere canes, ego protinus altam
 Transiliens sapem, vix ora latrantia fugi.

F.
 His t
 Verre
 Iam
 Splen
 Ecce d
 Sed q
 Venit
 Tumb
 Sub p
 Affui
 Temp
 Et cum
 Tande
 Ventri
 Incipi
 Multo
 Virem
 Nunc
 Pingu
 Saltid
 Et iam
 Quart
 Si qua
 FOR.
 Iam (n

His tandem studijs hyemen transegimus illam
 Verredijt, iam sylua viret, iam vinea frondes
 iam spicata ceres, iam cogitat hordea messor
 Splendidulis iam nocte volant lampyrides alis
 Ecce dies genialis adest, mihi ducitur vxor
 Sed quid opus multis? nox expectata duobus
 Venit & in portum vento ratis acta secundo est
 Tum boue mactato gemina conuiuia luce
 Sub patula instructis celebrauimus arbore mensis
 Affuit ænophilus, multoq; solutus hiaccho
 Tempestiua dedit toti spectacula vico
 Et cum multifori tonius, cui tibia buxo
 Tandem post epulas & pocula multicolore
 Ventriculum sumpsit, buccaq; inflare rubentes
 Incipiens, oculos aperit, cilyq; lenatis
 Multotiensq; altis flatu à pulmonibus hausto
 Vtrem implet, cupito vocem dat tibia presso
 Nunc huc, nunc illuc digito saliente vocauit
 Pinguibus à mensis iuuenes ad compita cantu
 Saltidico, dulciq; diem certamine clausit.
 Et iam tres hyemes abiire, & proximat estas
 Quarta, dies rapidis (si qua est bona) præterit horis
 Si qua placent abeunt, inimica tenatius herent.
 FOR. Fauste vident? vicina pecus vineta subintrat
 Iam (ne forte graui multa taxemur) eundum est.

BAPTISTAE MAN-
TVIANI CARMELITAE,
THEOLOGI: AEGLOGA SE-
cunda, quæ dicitur Fortunatus, de
amoris infania.

Collocutores Faustus & Fortunatus.

FAVSTVS.

VR tam serus ades, quid te (iam se-
ptima lux est)

Detinuit? gregibus ne nocent hæc pa-
scua vestris?

FOR. Fauste Padus nostros qui præ-
terlabitur agros

Creuerat, & tumidis ripas æquauit vndis,
Nos cura gregis omissa, priuata coëgit
Publica& utilitas ripam munire diurnis
Nocturnis& operis, fluuium& arcere furentem.

FAV. Fert Padus exundans mala sæpius omnia, noster
Tityrus est auctor, qui pascua dixit & arua.

FOR. Forsitan id verum, quando extra tempora & ultra
Mensuram at& modum subito concreuerit æstu
Nunc autem id postulat tempus, nam liquitur altis
Nix hyberna iugis, implent caua flumina montes.

FAV. Se exonerat, fluuios& onerant, sic flumina rursum
Se exonerant, pelagus& onerant, hominum quoq; mors est,
Quæ nos cunq; premunt, alieno imponere tergo.

FOR. Sed

F
FOR.S
FAV.
Fortun.
Vrbs na
Lyntre
Ridet,
Multa
Multa
FOR.
Et sort
FAV.
Quando
Luce te
Cantibu
FOR,
Namq;
Vt doce
Pauper
Sex vitu
Armen
Venerat
Alluit,
Arx no
Est coit
Hic igit
Vitis vb
In vada
Piscibus

FOR. Sed iam contractum reuocat suus alueus amnem

F. A. V. Decrescente Parlo (dictu mirabile) nofter

Fortunate lacus maioribus aestuat vndis

Vrbs natat, obscura fiunt cellaria fossæ

Lynre cados adeunt, labens ad vina minister

Ridet, & ex imis fertur grauis obba lacunis,

Multa (licet nati fuerint melioribus horis)

Multa & magna ferunt aliquando incommoda ciues:

FOR. Commoditas omnis sua fert incommoda secum

Et sorti appendix est illatabilis omni.

F. A. V. Hactenus Eridanus, nostros repetamus amores

Quandoquidem nunc alma Venus mouet omnia, cælum

Luce tepet nitida, tellus viret, arua volucres

Cantibus exhilarant vernis, nunc omnia fœtant.

FOR. Tutua lusisti, sed nos aliena sequamur:

Namq; tibi noti referam pastoris amores

Vt doceam Veneris nihil esse potentius igne.

Pauper & infesto sub sydere natus Amyntas

Sex vitulos, totidemq; pares ætate iuuenas

Armentiq; patrem ducens in pascua taurum

Venerat ad coitum, nitidis vbi Mintius vndis

Alluit, herbosos fugiens perniciter agros.

Arx noua propter aquas pinnatis ardua muris

Est coitus, campo moles fundata palusq; vi

Hic igitur recubans vitrei prope fluminis vndam,

Vitis vbi amplectens longis dumeta lacertis

In vada curuata ripe supereminet vmbra.

Piscibus insidias tendebat harundine & hamo

BAPTISTAE MANTVANI

Messis erat, solis rapidi violentia adustos
 Prosciderat campos, sinem philomela canendi
 Fecerat, & neque lux passim morientibus herbis
 Pascere oues poterat, neque nox humore cicadas
 Dumq̄ incumbit aquis, studioq̄ intendit inani
 Taurus (vt auditum est) primùm vexatus ab æstro,
 Mox canibus, demum furaci à milite syluis
 Abditus ex toto confestim euauit agro.
 Quod puer vt nouit, tumultum conscendit, & alta
 Voce bouem clamans, longo rura omnia visu
 Prospicit, vt frustra niti se comperit, arcum
 Corripit & pharetram, sequiturq̄ per inuia taurum
 Illum per caulas & per stabula omnia quarens
 Per colles Benace tuos, per consita oliuis
 Iugera, per virides ficis & vitibus agros
 Venerat ad sublime iugum, quod sulphuris arcem
 Sustinet & longis aperit prospectibus illinc
 Benacum, hinc campos longè lateq̄ patentés.
 Lux ea sacra fuit Petro, frondente sub vlnio
 Mixta erat ex omni pubes post prandia vico
 Ducebatq̄ lues buxo resonante choreas.
 FAV. Rustica gens nulla genus arte domabile semper
 Irrequietum animal, gaudet sudore, peracto
 Manè sacro festa (quando omnibus ocia) luce
 Ipsa oci ac famis impatiens epulatur, & implet
 Ingluuiem, audito properat tibicine ad vlnum
 Hic furit, hic saltu fertur bouis instar ad auras
 Quam rastris versare nephas, & vomere terram

Calci-

F
 Calcibu
 Ac fer
 Vocifer
 FOR.
 Rusticu
 Dicta io
 Continu
 Inter m
 Ab pue
 Corripi
 Claude
 Sorstua
 Dum se
 Exterio
 (Quam
 Ad reli
 Amissi
 Quam d
 FAV.
 Consiliu
 Consiliu
 FOR.
 Virgo en
 Nata qu
 Vrbanis
 Aureol
 Ibat, &
 Clauicul

Calcibus obduris, & inerti mole fatigat
 Ac ferit, & tota Baccho facit orgia luce
 Vociferans, ridens, saliens, & pocula siccans.

FOR. Stulte quid hac faris? solatia rustica damnas

Rusticus ipse, tuis malus es, tibi pessimus ipsi
 Dicta ioco fuerint, nostrum repetamus Amyntam
 Continuit gressum, baculoq; innixus acerno
 Intermisit iter, donec mitesceret astus

Ah puer infelix, astus te maior in vmbra
 Corripiet, nudam videas ne in fonte Dianam
 Claude oculos, blandis neu des Syrenibus aurem,
 Sors tua Narcisso similis, Narcissus in vndis
 Dum sedare sitim properat, sitit amplius: at tu
 Exterio rem astum fugiens intrinsecus ardes.

(Quam melius fuerat nisi te sic fata tulissent)
 Ad reliquum rediisse pecus, seruas se iuuenca
 Amisibouis aequo animo dispendia ferre
 Quam dum conaris nil perdere, perdere te ipsum

FAV. Sed post iacturam quis non sapit? utile non est
 Consilium post facta dari quod oportuit ante,
 Consilium post facta, imber post tempora frugum.

FOR. Vna puellares inter pulcherrima turmas

Virgo erat alba comas, alijs procerior annos
 Nata quater quinos vel circiter, ore nitenti
 Urbani certare potens & vincere Nymphis
 Aureolis radians guttis ad tempora limbus
 Ibat, & ad pectus clausum velamen abeno
 Claviculo, mediam fulgenti fibula ferro

Stringit

BAPTISTAE MANTVANI

Stringit in augustum, noua candidat instita, lapsu
 Linea rugoso, pedibusq; allabitur imis.
 Hanc puer vt vidit, perijt, flammamq; tuendo
 Haussit, & in pectus caecos absorbuuit ignes:
 Ignes qui nec aquis perimi potuere, nec vmbria
 Diminui, neq; graminiibus, magicisve susurris,
 Oblitusq; greges & damna domestica, totus
 Vritur & noctes in luctum expendit amaras.
 Sapē grauescentem verbis compeescere flammam
 Nixus, & insanum iuuenis cohibere furorem
 Dicebam, miserande puer quis te Deus istas
 Misit in ambages? sed non Deus, immo Sathanum
 Pessimus, ex illis quos noctibus atq; diebus
 Terribus in terras fama est ex aethere lapsos.
 Dic age si nosti quenquam, reminiscere, si quem
 Videris hoc pacto ditescere, surgere in altum,
 Dilatare domum, maioribus horrea aceruis
 Completere his studijs, extendere latius agros,
 Multiplicare greges, acquirere pascua bobus,
 Inter tot populos quot habet latissima tellus.
 Sunt qui nostra ferant mensis epulanda cruentis
 Corpora, & humanos absument dentibus artus.
 Sunt, inquam, quos tanta malis tot vexet Erynnis
 Sed nullū est tam immane genus, tam barbaranusquā
 Gens, quae fœmineos non excretur amores.
 Hinc veniunt rixae, veniunt & iurgia, & arma:
 Sapē etiam diræ multo cum sanguine mortes:
 Hinc quoq; deletis euersæ mœnibus vrbes:

F
 Ipsa eti
 Clausa
 Vt lege
 Cuius en
 His mor
 Niteris
 Error h
 Ipse sib
 Vult an
 Retia, &
 Liber en
 Pondus
 Antiqu
 Nec ser
 Aspice
 Sperat,
 Forsitan
 Spiritu
 Tunc eg
 Non pa
 FAV.
 FOR.
 Sim mo
 Nec mib
 FAV.
 Alter e
 FOR. T
 Facto ho

Ipsa etiam leges, rubrisq; volumina loris
 Clausa vetant scelus hoc, & detestantur amores.
 Ut leges audivit, ad haec respondit Amyntas
 Cuius enim fuerat puer, & versatus in vrbe.
 His monitis prudens & circumspēctus haberi
 Niteris, & sensu tetricos anteire Catones.
 Error hic, haec passim sapiens dementia regnat.
 Ipse sibi blanditur homo solersq; putari
 Vult animal, tamen incautus sibi multa tetendit
 Retia, & in foueam cecidit quam fecerat: antē
 Liber erat, seruile iugum sibi condidit ipse.
 Pondus id est legum (vidi ipse volumina) quas nec
 Antiqui potuere patres, nec possumus ipsi
 Nec seruare atas poterit ventura nepotum.
 Aspice quā stulta est hominum prudentia, caelum
 Sperat, & esse sibi sedem inter sydera credit,
 Forsitan in volucrem moriens transibit, & altum
 Spiritus assumptis tranabit ad aethera pennis.
 Tunc ego, Quid latras? legum Deus auctor, & ipsis
 Non parere, sapit magnam nimis impietatem.
 FAV. Grandia de magnis haec sunt certamina rebus.
 FOR. Quid fuerim reris? quamuis pannosus & asper
 Sim modō, tunc animo, tunc vi, tunc ore valebam,
 Nec mihi sese alius poterat componere pastor.
 FAV. Nunc quoq; si rectus vultu gradiare supino,
 Alter eris Marius, raso ore videre Carbo.
 FOR. Talia respondit sic obiurgatus Amyntas
 Facto homini Deus inuidit, concessa voluptas

BAPTISTAE MANTVANI

*Visa bonum nimis excellens, & vota repressit
 Legibus inuentis, vt equi ligat ore capistro
 Ne quocunq; libet flectat vestigia sessor
 Quę mea sit me cogit amor sententia fari
 Liberaq; ora facit, qui non communicat vsum
 Coniugis inuidus est, liuorem excusat honestas
 Introducta vsu longi liuoris iniquo.
 Nam dum quisq; sibi retinet sua gaudia, nec vult
 Publica, communis mos ac longeuus honestas
 Factus, & hunc morem fecit dementia legem:
 Inuida res amor est, res inuidiosa voluptas
 Tunc ego non audens hominem contendere contra
 Amplius insanore diens ab amante recessi.
 FAV. Cernis vt hic malus affectus, sic lumina mentis
 Claudat in errores, vt sponte feramur apertos?
 FOR. Cernis vt à summoliuentia nubila baldo
 Se agglomerent? oritur grando, ne forte vagantes
 Tempestatas deprendat oues, discedere tempus.*

BAPTI-

BA
TV
THE
qua

Veronen
 Demolit
 Sic euert
 Agricol
 His sub
 Ciuibus
 Nulla pr
 FOR. Ne
 Id scio, s
 Dicere, q
 Numina
 Extimo r
 Aspice q

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI, AEGLOGA III.

quæ dicitur Amyntas, De insani amo-
ris exitu infœlici.

Collocutores *Faustus & Fortunatus.*

FAVSTVS.

LL *A* besterna ruens Baldi de vertice
grando

Fortunate fuit nobis innoxia, diuis
Gratia nostrarum quibus est custodia
frugum (oris

Sed veluti ex illis veniens ait Harculus

Veronensem agrum, pecudes & ouilia sic est

Demolita casas & pastoralia totta

Sic evertit, vt agricolis spes nulla supersit,

Agricolis etenim pecus est substantia, & arua

His subiecta malis, grandi thesaurus in arca

Ciuius est, quem nulla queat contundere grando,

Nulla pruina, gelu nullum, nulla aëris ira.

FOR. *Nescio quis ventos tempestatesq; gubernat,*

Id scio, sed neq; si scio, sat scio, sed tamen ausim

Dicere, quid? vita ne ideo multabor in ipsa?

Numina si vt perhibent, orbem moderantur ab alto,

Extimo nil duos hominum curare labores,

Aspice quot tenuem victum sudore paramus,

Quos

BAPTISTAE MANTVANI

Quot mala pro grege, pro natis, pro coniuge pastor
 Fert miser, infestis astate caloribus ardet,
 Frigoribus riget hybernis, dormimus ad imbrem
 Cotibus in duris, vel humi, contagia mille,
 Mille premunt morbi pecudes, discrimina mille
 Sollicitant, latro insidias intentat ouili
 Atq; lupus, milesq; lupo fur acior omni
 Ut manus assiduo detrita incalluit vsu
 Squaluit os, barba obriguuit, cutis aruit astu
 Vna repentino rapit omnia turbine grando.
 Hoc superi faciunt, quibus inclinamur ad aras
 Et quibus offerimus faculas & cerea vota.
 Nescio qua pietas, & qua clementia tantis
 Cladibus inuoluat pastores omnium egenos.
 FAV. Fortunate, scelus nobis hac omnia nostrum
 Ingerit, aetherei sententia iudicis aqua est.
 FOR. Quod scelus? an fuimus Christi vita insidiati.
 FAV. Iurgia, furta, ira, Venus & mendacia, rixa
 FOR. Quid meruere boni? nec enim scelus obruit oēs
 Et tamen vna omnes pariter pessundat Erynnis.
 FAV. Heu nescis, male de superis sentire nefandum,
 His igitur, qua scire nephas, nescire necesse est,
 Posthabitis, curas iterum repetamus Amynta
 Quas sumus experti, quas ignorare negatum est.
 FOR. Res vulgaris amor, studium commune iuuenta
 Mæror & affectus alij de cardine mentem
 Sape leuant, animo sermo venit ager ab agro
 FAV. Intellecta licet pro re, pro tempore fari

AM
 Sic hab
 FOR.
 Restat
 Ducere
 Prater
 Insanir
 Oiteru
 Ebria f
 Non rej
 Teruis
 Ut quon
 Cum se
 Fata tib
 Somnol
 Robur
 Hac tib
 Esto don
 Prospici
 Ire caue
 Non ad
 Blandin
 Ipse ego
 Vitam
 Tot dur
 Tanta t
 Accipe
 Prateri
 Ut mos

Sic

Sic habitus Cosmas sapiens, incognita nunquam.
 FOR. Fauste sapis, notos igitur repetamus amores
 Restat Amyntæos postrema in fata furores
 Ducere, & in miserolachrymas impendere casu
 Prateriens illac paruo post tempore, rursus
 Insanire hominem video, & miseratus amantem
 Oiterum (dixi) mens inconsulta, veneno
 Ebria fatali, populo iam fabula factus
 Non resipiscis adhuc, & adhuc in amore sepultus
 Teruis atq; tuos, pecus atq; mapalia tecum
 Ut quondam moriens rapuit secum omnia Samson,
 Cum senio curuatus eris (si forte senectam
 Fata tibi dederint) quis sustentabit inertem?
 Somnolentum, inopem, cum iam defecerit omne
 Robur & ingenium, sensusq; recesserit omnis?
 Hac tibi cuncta feret (nisi mors præuenerit) atas.
 Eslo domi, vigila, observa, super omnia semper
 Prospice quò tendas, & quò venisse dolendum est
 Ire caue, discerne vias, hominemq; memento,
 Non ad delicias, non ad muliebria natum
 Blandimenta, leui tam perniciofa iuuentæ
 Ipse egocui pecudes, cui lac, cui caseus, agrè
 Vitam ago, tanta agros omnes inuasit egestas
 Tot duri rerum euentus, incommoda passim
 Tanta tot aduersis totus conuoluitur orbis.
 Accipe rem non auditam, non tempore factam
 Praterito, sed quam lux hæc mihi protulit ipsi
 Ut mos Autumno pecudes crescente totondi

BAPTISTAE MANTVANI

Manè foro exposui lana venalia pondo
 Sexaginta, hodie grande as conflare putabam
 Vix vitam gregis eduxi, vix pabula possum
 Mercari Hybernus niuibus, quo cetera pacto
 Sit victura domus, nondum mihi constat Amynta,
 Quisquis amat, domina munuscula mittat oportet,
 Tu verò, cui vix tectum fortuna reliquit
 Sub quo luce habitat, sub quo pernoctat egestas?
 Quid poteris cupida gratum donare puella?
 Mittere mala decem satis esse solebat amanti,
 Purpurei flores, & raptus ab arbore nidus,
 Gramen odoriferum, memini quo tempore magna
 Credebantur opes, ventum est à gramine ad aurum
 Regia res amor est, hac tempestate recessit
 Mos vetus, & quaedam mala lex inoleuit amandi.
 Talia suadenti toruo mihi rettulit ore:
 Si cupis optatam mihi, Fortunate, salutem,
 Da quod amo, nostro hæc vna est medicina dolori,
 Cetera qua memoras mihi sunt tormenta, reuelli
 Ex animo furor iste nequit, mea pectora imago
 Virginis obsedit, mecum est, mecum itq; reditq;
 Excubat, & dormit mecum, caput, ossa, medullas,
 Cor complexa, potest cum sola excedere vita.
 Ac veluti quoties aliena ex arbore secto
 Surculus inseritur trunco, natura deorum
 Iungitur, & mixto coalescit corpore virga:
 Sic domina dilecta mihi se immerfit imago,
 Et fecit duo corda vnum, duo traxit in vnum

Pectora,

AM

Pector
 O me fe
 In gre
 Saltem
 Illa sua
 Clauden
 Sine ad
 Sen fer
 Nec sine
 O Drya
 O nemo
 Collib
 Syluar
 Sepibus
 Ista pre
 Tunc on
 Textite,
 Compon
 Pieride
 Ore can
 Ista sep
 Hic regi
 Debuer
 O virgo
 Percen
 Tranar
 Me fugi
 Nescit a

AMYNTAS AEGLOGA TERTIA. 66

Pectora, sensus inest nobis quoq; spiritus idem.
 O me felicem, si cum mea fata vocabunt
 In gremio dulciq; sinu, niueisq; lacertis
 Satis anima caput hoc languens abeunte iaceret,
 Illa sua nobis morientia lumina dextra
 Clauderet, & tristi fleret mea funera voce.
 Siue ad felices vadam post funera campos,
 Seu ferar ardentem rapidi Phlegetontis ad vndam,
 Nec sine te felix ero, nec tecum miser vnquam
 O Dryades, florumq; Deæ, Nymphaq; decentes,
 O nemorum, Syluane, pater, seruate precamur
 Collibus in vestris, gelidisq; in vallibus omne
 Sylvarum rurisq; decus, circundate saltus
 Sepibus, & prohibete pecus, ne floribus obsit,
 Ista precor domina seruate in funera nostra.
 Tunc omnis spargatur humus, redolentiaserta
 Texite, quæ circa tumulum supraque iacentem
 Componantur heram, tristes ad busta puella
 Pierides aderunt, & lamentabile carmen
 Ore canent madido, signataq; verba relinquent.
 Ista sepultura relegenda nepotibus olim:
 Hic tegitur virgo, cui nil quin diua vocari
 Debuerit, deerat, nisi dura fuisset amanti.
 O virgo si te tantus consumeret ardor,
 Per centum Scyllas ad te, per mille Charibdes
 Tranarem laturus opem, tu sauior hydra
 Me fugis, at culpa nihil est in virgine: nam me
 Nescit adhuc, si sciret enim succurreret vltro.

BAPTISTAE MANTVANI

Nec puto sub miti tam ferrea pectora vultu
 Signa tamen vultus fallacia, sub cute molli
 Mens fera, sub blanda sunt corda immania fronte:
 Alloquar & faciam nostros intelligat ignes,
 Si tamen illa meos vultus auerterit, ibunt
 In lachrymas oculi, triste in suspiria pectus,
 Oderit illa licet semper, fugiatq; sequentem,
 Ista tamen quocumq; ferar, me cura sequetur.
 Ite procul Medica, non sum sanabilis, artes:
 Ite procul magico qui (quod nec credere dignum est)
 Carmine pallentes animas reuocatis ab orco:
 Ite procul vanis precibus qui flectere diuos
 Creditis, aduersum est & inexorabile caelum:
 Me rapit impatiens furor, & iuuat ire per altos
 Soliuagum montes, per lustra ignota ferarum.
 Talia iactantem verbis conabar amicis
 Flectere, sed vulnus nihil insanabile curat.
 Illum per campos nox intempesta silentes,
 Illum exorta dies inter dumeta videbat
 Insomnem semper, raro syluestria poma
 Carpentem, & potu contentum simplicis vnda,
 Post longos gemitus: exhaustaq; lumina fletu
 Assiduo post lamenta & conuulsa frequenti
 Pectora, singultu moriens finiuit amores.
 Exanimum corpus tumuli sine honore relictum,
 Nocturna absumpsere fera, volucresq; diurna.
 FAV. Heu funesta lues fatalis machina passim
 Corda venenatis penetrans humana sagittis,

Aequi

AM

Aequi
 Qua p
 Quis Sty
 O stulti
 Num na
 Sit Dem
 FOR.
 Qua tibi
 Noxia p
 Laferit,
 Nec tam
 Carmen
 Doctus
 Dignus
 Nec mel
 Hordea
 Tityrus
 Namq; t
 Cognita
 Caperat
 Non vul
 Ruris, &
 Te Padu
 Cum Ny
 Orphea
 Vi Daph
 Vndiq; &
 Spargite

AMYNTAS AEGLOGA TERTIA. 67

Aequiparans hominem pecudi: Quæ pocula Circe?
 Quæ peiora vnquam potuit dare philtro Calypso?
 Quæ Styx? quis Phlegeton grauior? quæ maior Erymnis?
 O stulti quicunq; deum dixistis amorem:
 Num natura nocens Deus est? vbi cunq; locorum
 Sit Deus, est homini clemens, innoxius, æquus.
 FOR. Heu miserande puer, tenera sublata iuuenta
 Quæ tibi nascenti luxerunt sydera? quæ tam
 Noxia pars cæli est? vt tenil tale merentem
 Laferit, & primis infortunârit ab annis,
 Nec tamen omnino cælum tibi defuit, omne
 Carmen & argutis quicquid modulamur auenis
 Doctus eras, nisi te mors immatura tulisset
 Dignus eras hederis, dignus Parnasside lauro.
 Nec melius cecinit pugnas ac tristia bella,
 Hordea & agrorum cultus & pascua noster
 Tityrus, à magno tantum dilectus Alexi.
 Namq; tui præcox animi solertia nobis
 Cognita iam pridem, magnam producere frugem
 Caperat, & specimen tulerat virtutis & artis
 Non vulgare tua, poteras iam gloria dici
 Ruris, & ætatis decus indelebile nostræ.
 Te Padus & noster lugubri Mintius ore
 Cum Nymphis fleuere suis, vt Thracius Hebrus,
 Orphea te tristes ouium fleuere magistri,
 Vt Daphnim luxisse ferunt, te pascua & agri
 Vndiq; & audita est totis querimonia campis.
 Spargite pastores tumulum redolentibus herbis,

BAPTISTÆ MANTVANI

*Atq; sacerdotum cantus, ac thura quotannis
Ducite, & aternam requiem cantate Poëta.
F.A. Tutamen arua tenes patria melioris, & altum
Incolis Elysium: Nos hic te flemus Amynta.
FO. Flendum hodie nobis fuerat: nam tristia nocte
Nescio qua mœstis cernebam in somnia formis,
Sed iam vesper adest, & sol se in nube recondens
Dum cadit, agricolis vicinos nunciat imbres,
Cogere & ad caulas pecudes conuertere tempus.*

BAPTISTÆ MAN-
TVANI CARMELITÆ
THEOLOGI; AEGLOGA IIII.
quæ dicitur Alphus, de natura
mulierum.

Collocutores Alphus & Iannus.

ALPHVS.

*ANNE caper (video) macer est tu-
us, esse solebat
Acer, & elatis in cælum cornibus ire,
Nunc deiectus humi, flaccis piger auri-
bus herbam*

Olfacit

Olfacit, & summis attingit gramina labris.

*IA. Languet, & ex isto languore facecia surgit.
Qua quoties memini, risum ciet, edita nondum est,
Edita cum fuerit, totus mirabitur orbis.*

*AL. Ianne soles narrare sales lepidissime, & ore
suauiloquo, dic ergo tuus cur languat hircus?*

*IA. Res non ficta (Deus testis) sed facta recenter
At dulce id facinus non est narrabile gratis
Quid precij sperare licet? qua dona reporto?*

AL. Ianne ubi congesit nidos philomela docebo.

IA. Qui leuiter spondet promisso eludit inani

*AL. Qui non credit inops fidei, sed pignore tutum
Te faciam, duotela mea deprome pharetra.*

IA. Incipiam, Nympha Parnasides ora mouete,

Et memorate mei dira infortunia capri,

Ac philomenaeos Alpho concedite nidos,

Conductus mercede puer praefectus ouili

Arsidue pascibat oues, caprum atq; capellas.

Seruitium nobis pueri fuit vile, donec

Virgine conspecta, qua tum huc veniebat aequatum,

Tabuit, ex illo vecors iam tempore factus,

Frigidius curare gregem, contemnere caulas

Capit, & exhausto subuertere cuncta cerebro

Cum sopitus erat, poterat vigil esse videri,

Nugabatur enim quando vigilabat, inerti

Corporis officio, soluebat somnia mente.

Hunc ergo in saltu ludens per cornua caprum

Viminibus validis inter dumeta ligarat

BAPTISTAE MANTVANI

Quarta dies hodie, tentans an vincula possit
 Vincere ceruice ac præduræ robore frontis.
 Quæsitum interea nidos nemus omne pererrat
 Corda subit virgo, dilecta recogitat ora
 Ora, sinus, & quæ fari pudor, omnia voluit
 Lux fugit interea, capri redit immemor, alta
 Noctæ recordatus surgit, pavidusq; per umbras
 Dum graditur, ruit in foueam, quæ froude saligna
 Captandis obducta feris & stramine sicco
 Instar erat putei, fundo irremeabilis alto,
 Est caper in vinculis, puer est in carcere, pastor
 Nullus oues curat. Iam tertia luxerat hora,
 Miror, oues refero, ac numero, caprumq; requirens
 Obstupro, puerum clamor, magalia lustro,
 Vera loquar, magicis ne forte liquoribus vnctus
 Extimui, ascenso migrasset in aëra capro
 Namq; stryges tali fama est ope, nocte vagantes
 Ad quædam longinqua procul conuiuia ferri.
 Attonitus tandem pecudes ad pascua duco,
 Dumq; pedum meditans subeo nemus, ecce per umbras,
 Ecce procul caper in dumis strepit, atq; reluctans
 Cornibus aduersis contra sua vincula pugnat.
 Terruit incautum subito feralis imago,
 Et nil tale ratum firmato pectore tandem
 Nosco animal, subiensq; rubos seco vincula runca
 Serò domum rediens, video per pascua longè
 Turbam exultantem risu iuueniliter alto.
 Ut propè constitimus, meq; agnouère, salutant,

Et tuus ecce aiunt puer hic ò Ianne luporum
 Erutus è foueis, dum nocte perambulat agros
 Incidit in casses, & sic inuentus vterq;
 Et caper & pastor, caper hæc incommoda passus,
 Languet adhuc, puer imprudens insanior hirco est.
 Virgo superbiuit mox, vt se audiuit amari
 Et pueri simulans curam ignorare, pudorem
 Fingit vt ad formam faciat pudor, ora, sinumq;
 Ornat, & in terram versis incedit ocellis.
 Callida vulpina rem simplicitate gubernat:
 Hæc studia, hi casses, hæc sunt mulieribus arma.
 Ille sua sperans Galathea aliquando potiri,
 Contempta mercede suos sectatur amores.
 Propterea plastro, stiuâ, bobusq; relictis,
 Ad pastoris opus redeo, subiecta furori
 Ista iuuentutis leuitas rura omnia vexat.
 AL. Quod nequit ingenium, casus facit, ò stupor, ò soror
 Ingeniosa, ò res risu celebranda bimestri.
 Ianne vides seruanda, tibi Philomela laborat
 Sed quod tam vafro memoras de virginis astu
 Rettulit in mentem, quæ psallere sæpè solebat
 Carmina fœmineis olim de fraudibus Vmber.
 IA. Dic Vmbri, dic si quid habes, meditare parumper
 Et verba & numeros, Vmbri est memorabile carmen.
 AL. Est vt ais, sed non gratis memorabile carmen,
 Quas referes grates? & quid mercedis habebō?
 IA. Accipe, promissis absoluo & spicula reddo.
 AL. Dum vado ad ventrem post hæc carecta leuandū

BAPTISTAE MANTVANI

Ianne meum tu coge pecus, ne vitibus obsit.

I. A. O aries, aries, qui tortis cornibus atrum
 Dæmona præsentas, semper vineta subintrās,
 Non sapiēs donec fossa tibi lumina fronte
 Erueo, non sunt porrecta in iugera centum
 Pascua sat, nisi pampineos populeris & agros.

A. L. Ianne recordatus redeo, sed plurima forsan
 Nondum nota tibi referam, cognouerat Umber,
 Omnia quæ fas est homini perdiscere, cælos,
 Sydera, tellurem, ventos, mare, flumina, fontes,
 Viderat & Rhodopen, atq; alta Ceraunia & Ossam
 Gallica regna, Ararim, Rhodanū, Tyberimq; Padumq;
 Attica Romanis referebat carmina verbis,
 Ore utroq; potens, & lingua primus utraq;
 Hunc vnum nobis inuidit Græcia, & ipsi
 Arcades, & Thracum saltus, & Thessala tempe,
 Si quid erit quod forte velis tibi notius esse,
 Candidus illius semper documenta sequutus
 Non procul hinc, hæc ille tenet, nos ille docebit.
 Sed iam septiforem flatu experiamur auenam
 Aut è tamen Nymphæ precor ut Libethrides adsint,
 Præsertim quæ plus meminisse Polymnia fertur
 Fœmineum seruile genus, crudele, superbum,
 Lege, modo, ratione caret, confinia recti
 Negligit, extremis gaudet, facit omnia voto
 Præcipiti, vel lenta iacet, vel concita currit
 Fœmina, semper hyems atq; intrastabile frigus,
 Aut canis ardentis contristat sydere terras,

Tempe-

Temperiem nunquam, nunquam mediocria curat,
 Velte ardentem amat, velte capitaliter odit,
 Si grauis est, meret toruo nimis Heruica vultu,
 Siftudeat comis fieri, grauitate remissa,
 Fit leuis, erumpit blando lasciuia risu
 Et lepor in molli radiat mere riuicis ore,
 Flet, ridet, sapit, insanit, formidat, & audet,
 Vult non vult, secumq; sibi contraria pugnat,
 Mobilis, inconstans, vaga, garrula, vana, bilinguis,
 Imperiosa, minax, indignabunda, cruenta,
 Improbata, auara, rapax, querula, inuida, redula, mēdax,
 Impatiens, onerosa, bibax, temeraria, mordax,
 Ambitiosa, leuis, maga, lena, superstitiosa,
 Desidiosa, vorax, ganea, studiosa, palatum
 Docta, salax, petulans, & dedita molliciei,
 Dedita blandicijs, curanda dedita forma,
 Ira odijq; tenax, in idonea tempora differt
 Vlcisendi animos, infida, ingrata, maligna,
 Impetuosa, audax, fera, litigiosa, reb. llis,
 Exprobrat, excusat tragica sua crimina voce,
 Murmurat, accendit rixas, nil fœ tera pendit,
 Ridet amicitias, curat sua commoda tantum,
 Ludit, adu' at ur, defert, sale mord. e amaro,
 Seminat in vulgus nugas, auditaq; lingua
 Auget, & ex humili tumulo producit Olympum,
 Dissimulat, simulat, doctissima fingere causas,
 Ordiriq; dolos, fraudiq; accommodat ora,
 Ora omnes facili casus imitantia motu,

BAPTISTAE MANTVANI

Non potes insidias euadere, non potes astrum
 Vincere, tanta artes, solertia tanta nocendi,
 Et quanquam videas oculis presentibus, audet
 Excusare nephas, potis est eludere sensus
 Sedulitate animi, nihil est quod credere possis.
 Et nihil est quod non si vult te credere cogat,
 His facient exempla fidem, quæ crimina non sunt
 Fœminea tentata manu? dedit hostibus arcem,
 Decepta ornatu brachi Tarpeia sinistri
 Seniit innatos manibus Medæa cruentis
 Tyndaris Aegæas oneravit nauibus vndas,
 Scylla hostem sequitur patri furata capillum,
 Fratrem Biblis amat, subicit se Myrrha parenti,
 Concubitus nati longæua Semiramis ardet,
 Causa necis vati coniunx fuit Amphiarao,
 Occidere viros nocturnis Belides armis,
 Orphea membratim Cicones secure poetam,
 Cognita luxuriæ petulantia Pasiphaëe,
 Phedra pudicitiam contra crudeliter ausa est,
 Decepit Iudæa virum Rebecca, suamq̃
 Progeniem velans hircino guttura tergo.
 Porrigit Alcida coniunx fatale venenum,
 Decipit Hippodame patrem, Lauinia Troes
 Implicat ancipiti bello, Bryseis Achillem
 Depulit e castris, demens Chryseide factus
 Fulminat Artides, & sentit Apollinis iras,
 Eua genus nostrum fœlicibus expulit aruis,
 Credite pastores, per rustica Numina iuro,
 Pascua si gregibus vestris innoxia vultis,

A
 Si vob
 Grat
 Pella
 Thest
 Dicit
 Et re
 Eury
 Rapt
 At p
 Max
 Vnus
 Et no
 Hac j
 Adu
 Fœm
 Ut se
 Naut
 Sic se
 Prate
 Temp
 Si fug
 Si agn
 Blanc
 Est in
 Cum j
 Fœm
 Non a
 Fidit

Si vobis ouium cura est, si deniq; vobis
 Grata quies, pax, vita, leues prohibete puellas,
 Pellanturq; procul vestris ab ouilibus omnes
 Thestylis & Phyllis, Galathea, Neera, Lycoris.
 Dicite qua tristem mulier descendit ad Orcum,
 Et redijt? potuit si non male sana fuisset
 Eurydice reuehi per quas descenderat vmbrae.
 Rapta sequi renuit fessam Proserpina matrem,
 At pius Aeneas redijt, remeavit & Orpheus,
 Maximus Alcides, & Theseus, & duo fratres
 Vnus equis, alter pugnis, bonus atq; palaestra,
 Et noster Deus (vnde salus & vita) resurgit,
 Hec sunt pastores, haec sunt mysteria vobis
 Aduertenda, animi fugiunt, obscena viriles,
 Famineas loca delectant infamia mentes,
 Vt semel in scopulos vento contortus & vnda
 Nauta scit incautis monstrare pericula nautis:
 Sic senior longo factus prudentior vsu,
 Prateritos meminit casus, aperitq; futuri
 Temporis euentus, vitæq; pericula monstrat.
 Si fugient aquilam fulicæ, si retia cerui,
 Si agna lupum, si damma canem, muliebria cur non
 Blandimenta fugis? tantum tibi noxia pastor?
 Est in eis pietas Crocodili, astutia Hyenæ,
 Cum flet & appellat te blandius, insidiatur.
 Famineos pastor fugito (sunt retia) vultus,
 Non animis, non virtuti, non viribus vllis
 Fidito, non chypeo cuius munimine Perseus

BAPTISTAE MANTVANI

Vidit saxifica colubros impune Medusa.
 Monstra peremerunt multi, domuere Gigantes,
 Euertere vrbes, legem imposuere marinis
 Fluctibus, impetui flumium, & montibus aspris
 Sacra coronarunt multos certamina, sed qui
 Cuncta subegerunt sunt a muliere subacti,
 Rex qui pastor erat, funda spolioq; leonis
 Inclutus, & natus qui templa Sionia fecit
 Primus, & excellens inuictor robore Samson,
 Fœmineum subire iugum, minus officii ignis,
 Saxa minus, romphea minus, minus hastia, minus mors
 Nec forma contenta sua splendore decorem
 Auget mille modis mulier frontem ligat auro,
 Purpurat arte genas, & collocat arte capillos,
 Arte regit gressus, & lumina temperat arte,
 Currit, vt in latebras ludens perducat amantem,
 Vult dare, sed cupiens simplex & honesta videri,
 Denegat & pugnat, sed vult super omnia vinci,
 Fœmina Ceciaco (res mira) simillima vento est
 Qui trahit expellens mendaci nubila flatu.
 Quisquis es (expertus moneo) tentare recusa
 Dum licet, hic fragilis quod habet fastidia sexus
 Immundum natura animal, sed queritur arte
 Mundicies, id luce opus est, ea somnia nocte
 Deglabrat, lauat & pingit, striat, vngit & ornat,
 Tota dolus, tota ars, tota histrio, tota venenum
 Consilio speculi gerit omnia, labra mouere
 Discit, & inspecto vultum componere vitro.

Discit

A
 Discit
 Incede
 Quid j
 Rimul
 Nemp
 Plus p
 Hi iuu
 Hi im
 Prolu
 Comp
 Inces
 Monst
 Aspect
 Carmin
 Que si
 Ipsius i
 Non lon
 I A.
 lactat,
 Martia
 Ipsa tua
 Carmin
 Naiade
 Semper

Discit blandiri, discit ridere, iocari
 Incedens humeros discit vibrare, natesq;
 Quid sibi vult nudumpectus? quid aperta superne
 Rumula, quæ bifidam deducit in vbera vallem?
 Nempe nihil, nisi quò virus penetrabile sensum
 Plus premat, & Stygia rapiant præcordia flammæ.
 Hi iuuenem scopuli, Syrtes, Scylla atq; Charibdes,
 Hæ immunda Phinei volucres, quæ ventre soluto
 Proluuiæ facta thalamos, cœnacula, mensas,
 Compita, templa, vias, agros, mare flumina, montes
 Incedere solent, hæ sunt Phorcynides ore
 Monstrifico, extremis Lybiæ quæ in finibus olim
 Aspectu mutare homines in saxa solebant.
 Carmina doctiloqui cursim recitauimus Umbri,
 Quæ si visa tibi nimium proluxa, memento
 Ipsius id rei vitium, non carminis esse:
 Non longum est carmen, mulierum amentia longa est.
 I. A. O memorande senex quo se vetus Umbria tantis
 lætat, & ipse tuæ Tyberis conterminus urbi
 Martia non abretantum te Roma vocabat
 Ipsa tuas artes, & non trivialia norat
 Carmina, te vita functum fleuere Latina
 Naiades & Graiæ, tua molliter ossa quiescant
 Semper, & in summo mens aurea viuat Olympo.

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI: AEGLOGA V.
quæ dicitur Candidus.

DE CONSVETVDINE DIVI-
tum erga Poëtas.

Collocutores Sylvanus & Candidus.

SYLVANVS.

ANDIDE nobiscum pecudes ali-
quando solebas
Pascere, & his gelidis calamos inflare
sub vmbriis,
Et miscere sales simul & certare pa-
lestra.

Nunc autem quasi pastores, & rura perosus,
Pascua sopito fugis & trahis ocia cantu. (vacca
CAN. Vos quibus est res ampla domi, quibus vbera
Plena ferunt, quibus alba greges mulctaria complent
Cymbia lecta niuent, & pingua prandia fumant.
Carmina laudatis, si quid concinnius exit
Plauditis, ac leti placidas extenditis aures,
Pronumeris vanas laudes & inania verba
Redditis, interea pastor sitit, esurit, alget.
SYL. Nonne potes curare greges, & discere versus,

Cum

Cum v
CAN
Ire, re
Cinger
Quere
Omnen
Grand
Cum ce
Porrig
Candia
Iam sy
Irascon
Lanici
Sed qui
Pauit
Pauit
Extor
Hacten
Indign
Condit
Reddit
Mox er
En for
Inbrun
Ne ve
SYL
Hi sub
Magna

Cum vacat? & positis vitam traducere curis?

CAN. Omnem operam gregibus pastorem impendere

Ire, redire, lupos arcere, magalia saepe (oportet,

Cingere, mercari paleas & pabula, victum

Querere, nil super est oci, laudabile carmen

Omnem operam, totumq; caput Syluane requirit,

Grande vtrunq; opus est, & nostris viribus impar,

Cum cecini sitio, sitienti pocula nemo

Porrigit, irrident alij, tibi penula dicunt

Candide trita, genu nudum, riget hispida barba,

Iam sylua implumes & hyems in montibus albet,

Iraescor, doleo, indignor, fert omnia victus

Lanicium, foetusq; mares, non vendimus agnas,

Sed quia lac pascunt, premitur nihil, vbera siccant

Poenitet ingenij si quid mihi, poenitet artis,

Poenitet & vita, postquam mihi nulla secundant

Extot syderibus, quot sunt in nocte serena.

Hactenus (vt nosti) gratis cantauimus, etas

Indigna paucorum merces fuit, altera longe

Conditio senij, quod nunc subit, omnium egenos

Reddit, & extinctis lucri spem viribus aufert,

Mox erit vtendum partis, modo querere tempus.

En fornica breuis, sed prouida bestia condit

In brumam noua farra cauis astate latebris,

Ne ve renascantur fruges secatore sepultas.

SYL. Scire genethliacos fatalia sydera dicunt

Hi sub Mercurio vates, & sub Ioue reges,

Magnatesq; locant, istis dat Iuppiter aurum

BAPTISTAE MANTVANI

Atq; magistratus, dat Maia filius illis
 Ingenium, linguam, cytharas, & carminis artem,
 Hæc tua fors, quid quaris, opes? Deus omnia in omnes
 Diuidit, vt melius nobis videt esse futurum.
 Sorte tua contentus abi, sine cætera nobis.

CAN. Sunt tibi diuitia, mihi carmina, quid petis ergo?
 Carmen? & inuadis partes Syluane alienas?

SYL. Non tibi surripio carmen, nec Apollinis arma,
 Sed dare dulci sonis aures concentibus opto.

CAN. Si gaudere meis igitur concentibus optas,
 Nos gaudere tuis opibus Syluane decorum est.

SYL. Ille meis opibus gaudet qui diligit, odit
 Inuidus, atq; animo bona fert aliena molesto.

CAN. Sic quoq; tu nostris absens gaudere Camænis
 Sat potes, hæc artis sat sint tibi gaudia nostræ,
 Carmina sunt auris conuiuia, caseus oris,
 Si cupis auditu, fac nos gaudere palato.

Hoc amor, hoc pietas, hoc vult Deus, omnia non dat
 Omnibus, vt nemo sibi sit satis, indigeatq;
 Alter ope alterius, quæ res coniungit in vnum
 Omne genus, Gallos, Mauros, Italos & Iberos.

Sydera iungamus, facito mihi Iuppiter adsit
 Et tibi Mercurius noster dabit omnia faxo,
 Pileolum, virgam, cytharas, nodum Herculis, alas.

SYL. Vana superuacuis inculcas plurima verbis.

CAN. Vana, inquis, quædamna tuis inferre videntur
 Diuitijs, si vis nostras audire Camænas
 Erue sopitam de sollicitudine mentem,

vult

vult
 Torpeo,
 Iam dno
 Nec pec
 In locul
 Non faci
 Fac alac
 Inuenies
 Plena do
 Plena p
 Horrea
 Tunc iu
 Ante fo
 Torrere
 Caflanea
 Fabellas
 Tityrus
 Rura, bo
 Alius,
 Eloquiur
 Pannoso
 Aonia f
 SYL. S
 Candide,
 CAN. C
 Quanta e
 Non ego a
 Pallia, no

COR. AEGLOGA SEXTA.

74

Vult bilares animos, tranquillaq; pectora carmen.
 Torpeo, vt esuriem patiens & frigora miluus,
 Jam dudum squarrosa cutis, sitis occupat ora,
 Nec pecus in stabulis, nec in agro farræ, nec aurum
 In oculis & vis positus me viuere curis?
 Non facit ad nostros talis medicina dolores,
 Fac alacrem, tege, pascere, graui succurre senectæ,
 Inuenies promptum versu & cantare paratum.
 Plena domus curas abigit, cellaria plena,
 Plena penus, pleniq; cadi, pleniq; lagena
 Horrea plena, greges leti, grauis are crumena
 Tunc iuuat Hybernos noctu vigilare Decembres
 Ante focum, & cineri ludos in arare bacillo,
 Torrere, & tepidis tostas operire fauillis
 Castaneas, plenoq; sitim restinguere vitro,
 Fabellasq; inter nentes ridere puellas.
 Tityrus (vt fama est) sub Mæcenate vetusto
 Aura, boues & agros & Martia bella canebat
 Alius, & magno pulsabat sydera cantu.
 Eloquium fortuna dabat, nos debile vulgus
 Pannosos, macie affectos, farragine pastos,
 Aonia fugiunt Muse, contemnit Apollo.
 SYL. Si sperata mihi dederit fortuna quod opto,
 Candide, præsenti te sollicitudine soluam.
 CAN. O vtinam, Syluane, foret tibi tanta voluntas,
 Quanta est hac etiam tibi tempestate facultas,
 Non ego diuitias Cosmi, non serica posco
 Pallia, non Tyrias chlamydes, non prandia regum,

Kkk 2

NON

BAPTISTAE MANTVANI

Non patinam Aesopi fameo, clypeumve Mineruae,
 Nil opus est regis laribus, cui ferrea nomen
 Tradidit, aut si mens non fallitur aenea barba.
 Hæc me iam pridem memini didicisse sub Umbro:
 Postulo vestitum, peto victum sub tære paruo,
 Certior istud opis toti non de fore vita.
 Sint mihi Pythagoræ mensæ, Codriq; supellex.
 Sæpè alios qui spem dederint inuenimus ore
 Magnificos, sed re modicos, tibi fidimus vni,
 Tu mihi si fueris mendax, præciditur omnis
 Spes, vt solstitio siam philomela reuerso
 Mutus & elinguis, suspendere postibus arma
 Tempus erit, clausoq; abigi spectacula circo.
 SYL. Candide vidisti Romam, sanctiq; senatus
 Pontifices? vbi tot vates, vbi copia rerum
 Tantarum, facile est illis ditescere campis.
 CAN. Deciperis me velle putans ditescere, vesci
 Et lupus omne animal crudis existimat escis,
 Tuq; putas alios quo tu pede claudere passum
 Non ego ditari cupio, sed viuere paruo
 Fac habeam tenuem sine sollicitudine victum.
 Hoc contentus eam, Romana palatia vidi.
 Sed quid Roma putas mihi proderit? ô Syluane,
 Occidit Augustus nunquam rediturus ab Orco.
 Sed quid Roma dabit? nugas dabit, accipit aurum,
 Verba dat, heu Roma nunc sola pecunia regnat,
 Exilium virtus patitur, sperare iubemur
 Vndiq; & in toto vates spe pascitur orbe.

SYL

SYL. I
 Verter
 Inuenie
 CAN.
 Tempest
 Quanta
 SYL. N
 CAN.
 Fortè ve
 SYL. V
 CAN. C
 Qui pug
 Dicit in
 Aprius
 Aspice r
 Vt dent a
 Hoc leue
 Vitale cor
 Frangit,
 Magnate
 Adde qu
 Vt fronde
 Ipsi ad a
 Quod cele
 Perdita c
 De gane a
 Qua cast
 At qui d

SYL. Dic pugnas, dic gesta virum, dic prelia regum,
Vertere ad hos qui scepra tenent, qui regna gubernant,
Inuenies qui te de sordibus eruat istis.

CAN. Inueniam qui me derideat & subsannet,
Tempestate ista reuerentia tanta poësi,
Quanta lupanari, quid me Syluane laceffis?

SYL. Non decet obscænis vatem prorumpere verbis.

CAN. Non possum non vera loqui, si vera taceri
Fortè velis, leuibus me parce laceffere dictis.

SYL. Vtile consilium præstare, laceffere non est.

CAN. Consilij locuples ego, sed pauperrimus auri

Qui pugnas, qui gesta virum, qui prelia regum

Dicit inops vates, cui nec quo fistula possit

Aptius incidi, fieriq; foramina, culter

Aspice vt excussis laxata manubria clauis

Vt dent ata acies, veteriq; simillima ferra,

Hoc leue, sed mense graue & intolerabile damnum,

Vtile consilium firmat, sed inutile mentem

Frangit, & extenuat vires, animumq; retundit,

Magnates dare parua pudet, dare magna recusant.

Adde quod & nostri curant ita carmina reges

Vt frondes aquilo, mare lybs, vineta pruina.

Ipsi ad delicias reges & ad ocia versi

Quod celebrant laudari optant, hinc carmina manant

Ter dita de studio Veneris, de scurrilitate,

De ganea, de segnicie, de infamibus actis

Quæ castum capit ale nephas celebrare poëtam:

At qui dura manu gesserunt bella potenti

BAPTISTAE MANTVANI

Fortiter vtentes ferro, non molliter auro
 Dilixere graues Musas, heroica facta,
 Qui faciunt reges heroica carmina laudant
 Vt cessere viri, fortes, & mascula virtus
 Dicendum altiloqui nihil inuenere poeta.
 Occidit ingenium vatum, ruit alta poësis.
 At si forte aliquis regum gerit aspera bella,
 Et decus armorum studijs belloq; parauit,
 Nil genus externum, venturaq; secula curat
 Laude sua gentis satur & presentibus annis.
 Barbarus est, neq; carmen amat, vel auarus in auro
 Mergitur, atq; Mida curis flagrantibus ardet,
 Est & apud reges rudis, inuida, rustica turba
 Mimus, adulator, leno, assentator, adulter,
 Histrion, scurra, quibus virtus odiosa poëtas,
 Mille modis abigunt, vt quando cadauera corui
 Inuenere, fugant alias volucresq; feraq;
 Sunt etiam vates quidam sine lege petulci,
 Qui sine lege aliti, sine praeceptoribus audent,
 Quicquid amant reges, & amant infamia, solum
 Scribere: Nam vates etiam dementia vexat,
 Hi se nescio qua mentis leuitate poëtas
 Esse volunt, postquam triuialibus ora cicutis
 Applicuere, sibi applaudunt, sua carmina iactans
 Insulsi, illepidi, indociles, improuidi, inepti,
 Qui solet his vacuas praebere ambagibus aures,
 Id vitium commune putat doctisq; resistit
 Vatribus, a vero indoctus discernere falsum.

SYL. C. 10

SYL. C.
 Metibi
 Laturu
 Nec par
 C.A.N.
 SYL. C.
 C.A.N.
 Et facia
 More M

BA
 TV
 THI
 qu

SYL. Candide per superos, per olympica numina iuro
Metibi (si venti veniant ad vela secundi)

Laturum auxilium, meliora in tempora viue.

Nec paulisper adhuc mecum sperare recusa.

CAN. Si mihi sic optas, tibi sit Syluane quod optas.

SYL. Opto equidem, dictumque fides non sera sequetur.

CAN. Vade malis auibus nunquam rediturus, auare,

Et facias subito quicquid tractaueris aurum,

More Midae, quando Virtus tibi vilior auro.

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI, AEGLOGA VI:
quæ dicitur Cornix, De disceptatio-
ne rusticorum & ci-
uium.

Collocutores Cornix & Fulica.

CORNIX.

INGIT hyems, mugit Boreas, à culmi-
ne pendet

Stiria, depositis bobus requiescit ara-
tor,

Dormit humus, clauso pastor tunicatus
ouili

Kkk 4 Cessat

BAPTISTAE MANTVANI

Cessat iners, sedet ante Focum fumosa Neara,
 Atq; polenta coquit, prius intolerabilis aestas
 Nunc laudatur, hyems aestu laudata modesto
 Displicet, optatum damnat praesentia frigus.
 FV. Omne bonum praesens minus est, sperata videntur
 Magna, velut maius reddit distantia lumen.

COR. Delitias habet omne suas & gaudia tempus,
 Aspice, ut impexi tritaq; in veste ligati
 Cede suum pueri exultant, inflatur in utrem
 Immissis vesica fabis, sonat & micat aëta
 Nunc pede, nunc cubito, stricchio nunc obuia pugno,
 Si cadit attollunt, cursu labor atq; recurso
 Brumam abigit, glaciale gelu pila rustica vincit,
 Nos tamen hic melius tepido sub stramine fori
 Transigimus tempus, dum lac coit igne recoctum.

FV. Pauperiem declarat hyems, improvida certe
 Turba sumus iuuenes, securi astate vagamur
 Immemores hyemis, nostrum aë tibicinis omne est:
 Ut redit è Scythia Boreas, nidosaq; volucrum
 Frondibus ostendit nudata cadentibus arbor
 Frigemus nudi scapulas, dorsum, ilia, plantas,
 Stulticiam declarat hyems, sapientius vrbes
 Congeriem nurrumum accumulans, & ad ilia vulpes
 Meiotasq; trahunt, maculosaq; tergora lyncis.

COR. Desipiunt omnes, nec nos in crimine soli,
 Immò ipsos vexat grauior dementia ciues,
 Verum illis mater, nobis Fortuna nonerca
 Nos premit, infelix fors est dementia, fac sim

Fortu-

Fortu
 Audi
 Vulgu
 Turba
 FVL
 Quo sa
 Non fa
 COR
 Dic pr
 Antè
 Vade, r
 FVL
 Tanto
 Pyran
 COR
 Si par
 Limin
 lam ne
 FVL
 Maxim
 Absco
 Incipe
 FVL
 Taliter
 Princi
 Cum m
 Cæli Op
 Nomen

Fortunatus, ero locuples, ero primus in vrbe,

Audiar, assurgent omnes, me vertice nudo

Vulgus adorabit, me plebs, me consulet omnis

Turba magistratus, etiam populusq; patresq;

FVL. O Cornix, Cornix, non est fortuna, sed ipse

Quo sapiunt homines animus, fortuna potentem

Non facit, immò Deus, causam recitabat Amyntas.

COR. Est fortuna Deus, sed quid recitârit Amyntas

Dic precor, in causis erat ingeniosus & acer,

Antè tamen paulum pecus & præsepia vîse,

Vade, redi, calor est post frigora dulcior, ito.

FVL. Attingit nix alta genu, vix tectâ resistunt

Tanto oneri, sublimis apex in vertice furni

Pyramidem fecit, metaq; assurgit acuta.

COR. Da pecori cordum, stipulisq; foramina claude

Si paries hiat, & rediens lætamine muni

Limina, nulla gregi grauior quàm frigora pestis.

Iam ne ades? oh qua nã hæc solito properantia maior?

FVL. Sollicitum me reddit hyems, in frigore & igni

Maxima strenuitas, fœno recubare calenti

Abcondi q; cauo accubitu post frigora dulce est,

Incipe, & enarra discrimina ruris & vrbis.

FVL. Hoc igitur tantum ruris discrimen & vrbis,

Taliter exortum noster recitabat Amyntas,

Principio rerum, primaq; ab origine mundi,

Cum muliere marem sociali fœdere iungens

Cæli Opifex (sic namq; Deum appellabat Amyntas,

Nomen adhuc teneo) natos producere iussit,

BAPTISTAE MANTVANI

Atq; modum docuit fieri, quo pignora possent
 Accinxere operi, mandata fideliter implent,
 Sicq; vtinam de pomi esu seruata fuissent.
 Fœmina fit mater, puerum parit atq; puellam,
 Atq; puerperio simili fœcunda quotannis
 Auxit in immensum generis primordia nostri.
 Post tria lustra Deus redijt, dum pignora peccit
 Fœmina, prospiciens venientem à limine vidit,
 Adam aberat, securus oues pascebat, adulter
 Nullus adhuc suspectus erat, sed multiplicatis
 Connubijs fraudata fides, sine cornibus hirci
 Facti & zelotypo coniunx suspecta marito:
 Nam quæ quisq; facit, fieri sibi furta veretur.
 Erubuit mater, nimiaq; libidinis ingens
 Indicium rata tot natos, abscondere quosdam
 Accelerat, fœno sepelit, paleisq; recondit.
 Iamq; lares Deus ingressus, saluere penates
 Iussit, & hæc dixit mulier tua pignora profer.
 Fœmina maiores natu procedere mandat.
 His Deus arrisit, velut arridere solemus
 Exiguus auium pullis, paruis ve catellis.
 Et primo letatus ait, Cape regia scepra,
 Rex eris: at ferrum & belli dedit arma secundo.
 Et Dux, inquit, eris, fasces populiq; secures
 Protulit & vites & pila insignia Romæ.
 Iamq; magistratus celebres partitus in omnem
 Progeniem, humanos tacitus voluebat honores.
 Interea mater rebus gauisa secundis

Euolat

Euola
 Prot
 Hos a
 Serof
 Stran
 Non a
 Vos f
 Vestet
 Vestet
 Omm
 Fœni
 Sed ta
 Qui si
 Et gen
 Sudan
 Talite
 Sic fa
 Indu
 COR.
 Ciuis
 Cui m
 Ludit
 Tali
 At ne
 Iste io
 Sed tu
 Vi ne
 Nos q

Euolat ad caulas, & quos absconderat vltro
 Protulit, hæc dicens nostri quoq; pignora ventris
 Hos a liquo, Pater Omnipotens, dignabere dono.
 Setosum albebat paleis caput, hæserat armis
 Stramen, & antiquis quæ pendet aranea tectis.
 Non arrisit eis, sed tristi turbidus ore
 Vos sænum, terram, & stipulas, Deus inquit, oletis,
 Vester erit vomer, iuga vestra, agrestia vestra,
 Vester erit stimulus, vester ligo, pastina vestra
 Omnia, aratores eritis, pecorumq; magistri,
 Fœnifeca, solifissores, nauta atq; bubulci.
 Sed tamen ex vobis quosdam donabimus vrbe,
 Qui sint factores, lanæ, lixæ, artocopiq;
 Et genus hoc alij soliti sordescere, semper
 Sudare, & toto seruire prioribus auo.
 Taliter Omnipotens fatus, repetiuit Olympum.
 Sic factum est seruile genus, sic ruris & vrbis
 Inductum discrimen ait Mantous Amyntas.
 COR. Mirabar si quid recti dixisset Amyntas,
 Cuius erat, semper nobis vrba iuuentus,
 Cui nihil est, præter stulta hæc commenta negoti,
 Ludit, in agrestes semper iaculantur, & vrbis
 Talia garrulitas, & vaniloquentia fingit.
 At neq; de superis pudet has componere nugas,
 Iste iocus manifesta gerit conuicia secum,
 Sed tu tam rudis es, tam pleno inflatus omaso,
 Vt neq; perpendas isto te scommate carpi.
 Nos quoq; paulisper mentem extendamus ad vrbis

BAPTISTAE MANTVANI

Stulticiam, ne fortè putes sapientius illos
 Viuere, qui splendent auro, qui murice fulgent,
 His oculis vidi tunicis plerosq; superbis
 Vestiri, atq; foro regali incedere gressu,
 Quos secreta fames premit, atq; domestica egestas.
 Stultius his certè nihil est, opulentia ficta
 Paupertas & segnicies, & inertia vita
 Vera quid est aliud quàm desipientia vera?
 Vidi etiam patres (ò rem indignam atq; nefandam)
 Dum segnes dormire volunt, & viuere laute
 Prostituisse suas vulgo cum coniuge natas.
 Quid peius? quid perfidius? quid stultius vnquam?
 FVL. Quid si vitam alio nequeunt traducere pacto?
 COR. Cùm totidem quot nos habeât animasq; manusq;
 Dic cur vitam alio nequeant traducere pacto?
 Est etiam cuius vecors industria vanas
 Querat opes, vbi nullus opes inuenit ab auro,
 Aes lauat herbarum succis, & vertere in aurum
 Aestimât, ac nigra semper fuligine pallet.
 Est qui dum tellure latens desyderat aurum,
 Dat magicis operam studijs, & tempora perdit.
 Quid leuius? quid fut ilius? quid inanius vnquam?
 Omnia ne veniant ad opus telluris & agri,
 Omnia pertentant vt agant nihil, omnia versant,
 Semper agunt, nunquam peragunt, ex fœnore victum
 Infamem extorquent vi, fraude, doliq; laborant,
 Mille vijs opibus, mille insidiantur honori.
 Nos capras & oues, armenta q; pascimus, illi

Acci-

Acci
 Rustic
 Ciuis
 O Ful
 FVL
 Ciuib
 COR
 Nonn
 Quoco
 Sacru
 Huc a
 FVL
 COR
 Cim l
 Manf
 Furta
 Ipse v
 Tradic
 Se quo
 Sunt e
 In men
 Dic vb
 Nonne
 Quid r
 In mor
 Obijcie
 Pro st
 Gloria

Accipitres, catulos & equos & cercopithecus.

Rusticus est ouium pastor, volucrumq; canumq;

Ciuis, vtrum melius te iudice nobiliusq;

O Fulica? vtilitas vnde & opulencia maior?

FVL: Si venit ex nostris operis opulencia maior

Ciuius vnde igitur tantarum copia rerum?

COR. Ex vi fraude, dolis, vi, fraude, doliq; laborant

Nonne vides, insane, vt nos crudeliter vrgent?

Quocapiunt astu, nos irretire loquendo

Sacrum offerre putant, & opus sublime, piumq;

Huc aures oculosq; adigunt, huc ora manusq;.

FVL. Vnde vrbanaarum tibi tanta peritia rerum?

COR. Hec didici quondam ductis in mœnia capris

Cum lac vociferans ibam venale per urbem

Mansi apud artocopum, sapiens & ad omnia promptus

Furta erat, & crudum ferro subradere panem.

Ipsē vt erat mores vrbis doctissimus, ista

Tradidit, affirmans nihil esse nocentius vrbe,

Se quoq; furari didicisse aiebat ab vrbe.

Sunt etiam qui parta ab auis patrimonia fundunt

In meretricum vsus, quid fœdus, improbiusq;?

Dic vbi mechandi ars, homicidia, seditiones?

Nonne inter ciues atq; intra mœnia regnant?

Quid reges, qui regna hominum per vulnera querunt

In mortemq; suos adigunt? quid pectora miles

Obiiciens telis, per mille pericula vadens?

Pro stipe dat vitam, nulla est insania maior.

Gloria praefertur vitæ, quid gloria? quid laus?

Quid

BAPTISTAE MANTVANI

Quid fama est? quid honor? voces & opinio vulgi,
 Omnia longa dies abolet, cum viuere cesses,
 Omnia sic abeunt, vt lux cum sole recedit.
 Qui mare sollicitant remis, cum viuere possint
 In patria stulti, vento qui credit & vndis
 Stultus, diuitia cui sunt & negligit vi
 Stultus, qui vt natis cumulet patrimoniam, partem
 Abstinet, & genium fraudat stultissimus, & qui
 Quae facere ipse potest, natis faciunda relinquit.
 Qui numerant stellas, & se comprehendere facia
 Posse putant stulti, verum dementior istis
 Naturam quicumq; Dei scrutatur, & audet
 Figere in immensam lumen tam debile lucem.
 Nostra fides melior, cuius ratione coactus
 Difficile assentit, nudis nos omnia verbis
 Credimus, & plures faculas accendimus aris.
 Ciuibus est infida fides, inquirere nunquam
 Mentes inunt arcana Dei, si numina scire
 Esset opus, poterant nobis se ostendere, verum
 Quando latere volunt, quid vestigare necesse est?
 Quae nos scire negant ipsi qui cuncta gubernant.
 Nostra etiam pietas pietate potentior vrbis,
 Namq; viri qui sacra canunt templisq; ministrant,
 Quanta legunt ruri paucis alimenta diebus?
 Vidi ego quasitas ex rure in moenia plenis
 Puppibus inferri (pietas ea rustica) fruges
 Stultorum est aliud genus immedicabile quoddam,
 Causidici, latratores, rabulaq; forenses

Nummo

Numm
 Aerep
 Et lit
 Sunt &
 Nonnu
 Non int
 His et si
 Extruc
 Qui ver
 Quo plu
 Injanir
 Rector
 Quos pa
 Omnia
 Templa
 Quas nar
 FVL.
 Transi
 Inno. no
 COR.
 Proxim
 Nec nec
 FVL.
 Et per r
 COR.
 Sunt tibi
 Non hab
 Nos ad fu

Nummorum aucupium docti, legumq; tyranni.
 Aere patrocinium vendunt, producere causas,
 Et lites pendere diu, vindemia quaedam est.
 Sunt & equestre genus Medici qui tangere venas
 Nonnunquam illicitas audent, & ponere quaedam
 Non intellectis temeraria nomina morbis.
 His etsi tenebras palpant, est facta potestas
 Excruciandi agros, hominesq; impune necandi.
 Qui vero in populis praesunt hominesq; gubernant,
 Quo plus turis habent, quantoq; licentia maior
 Insanire solent tanto amplius, o vbi sancti
 Rectores, & Iusticiae & pietatis amici?
 Quos patres sero ante focum memorare solebant,
 Omnia nunc abeunt pessum, spoliata queruntur
 Tempa, gemunt inopes, viduae lachrymantur, & huius
 Quanam causa mali? quia stat pro lege libido.
 FVL. Ista tua, o Cornix, excandescencia fines
 Transiit honestatis, scelus omnibus obijcis omne,
 Inno. nos habitare homines & in vrbe memento.
 COR. Non habitant colubri quaedam Balearibus arua
 Proxima (non memini nomen) neq; noctua Cretam,
 Nec cinus Aegeriae sonipes, nec vir bonus urbem.
 FVL. Vir bonus est animal rarum, paucaq; per vrbes
 Et per rura locos habet, est rarissima Virtus.
 COR. Insanis, Fulica, insanis, tot in vrbibus hostes
 Sunt tibi quot ciues, hi nos tondentq; pilantq;
 Non habita nostri capitis ratione coarctant
 Nos ad furta, ipsi mox ad suspendia mittunt,

BAPTISTÆ MANTVANI

Fas igitur si quid nostris sese vnguibus offert
 Radere, & insidijs ac nostra indagine captos
 Deplumare leui tactu, sensim & pedepressim
 Si videt, excusa, si sunt secreta negato
 Furta, quod occultum est non est iniuria furtum,
 Quicquid habent, noster labor est, industria nostra est.
 FVL. Iam longè egrederis metam rationis & æqui.
 COR. O Fulica improditas vrbana coinquinat orbem,
 Vnde tot in terras veniunt æstate procella,
 Fulmina, venti, amnes, grandis? vidisse recordor
 Tellurem tremere, ac postes & tecta labare,
 Solem obscurari, noctu obtenebrescere lunam.
 Cur segeti lolium, messi dominantur auena?
 Vna in capreolos transit, caligine verni
 Depereunt flores? mala parturit omnia nobis
 Hæc, civile nefas, pariet quoq; plura deinceps.
 Vnde venit furor armorum? bellig; tumultus,
 Qui genus omne mali secum vehit, omnibus vrbis est
 Fons & origo malis, descendit ab vrbe Lycaon,
 Deucalion Pyrrha cum coninge rusticus, ille
 Intulit illuuiem terris, hic abstulit, ille
 Abstulit humanum terris genus, intulit iste,
 Si terra (vt perhibent) flammis abolebitur, vnquam
 Istud grande nefas vlla descendet ab vrbe.
 FVL. O Cornix iam pone modum sermonibus istis,
 Audio iam dudum pueros depulte loquentes.
 Cetera si quicquam super est post prandia dies.
 Pulti indulgendum monet vrbibus hora relietis.

BAPT.

82

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI, AEGLOGA VII.

quæ dicitur Pollux, De conuersione
iuuenum ad religio-
nem.

COLLOCVTORES ALPHVS ET GALBV-
la, cum iam Auctor ad religionem
adspiraret.

ALPHVS.

*Albula quid sentis? Pollux doctissi-
mus olim*

*Fistuli en, subito quodam quasi numine
tactus*

*Deslituit calamos, tunicas, armenta,
sotales*

Bardocucullatus caput vt campestris alauda

Quattuor ante dies in relligiosa recessit

Claustra, ferunt illum pecudes dum solus in agris

Pasceret, effigiem quandam vidisse deorum,

Cetera non memini, sed tu quid Galbula sentis?

GAL. Vi dixere patres iaciens primordia rerum

(Magna canam, nobis qua quondam tradidit Vmber)

Instituit Deus agricolas, pecorisq; magistros,

lll

Primus

BAPTISTAE MANTVANI

Primus agri cultor rudis immansuetus & asper
Qualis humus, segnis, lapidosa, rebellis aratro.

At ouium primus pastor mitissima proles
Instar ouis quæ bile caret, quæ lacte redundat,
Mitis erat, nullis unquam pastoribus asper.

• De grege sæpe suo sacrum ponebat ad aras
Nunc oue, nunc pingui vitula faciebat, & agno
Sapius, & magno diuos ambibat honore.

Sic profecit apud superos, sic numina flexit
Vt fuerit primo mundi nascentis abortu
Tempus ad hoc cælo pecoris gratissima cura.

Assyrios quosdam (sed nescio nomina, curæ
Diminuunt animum) Deus ex pastoribus olim
Constituit reges, qui postea murice & auro
Conspicui, gentes bello domuere superbas.

Cum Paris Iliaca tria numina vidit in Ida
Aut Paris aut alius, puerum qui obruncat ad aram

Pastor erat, quando cælesti exterritus igne
Venit ad ostentum pedibus per pascua nudis,
Pastor erat Moses, Moses à flumine tractus
Exul apud Graios, Amphrysia pastor Apollo
Rura peragravit posito Deitatis honore.

Cælestes animi Christo ad præsepia nato
Incaulis cecinere Deum pastoribus ortum
Et noua diuini partus miracula docti

• Pastores primi natum videre Tonantem.

Et sua pastores infans regnator Olympi
Ante magos regesq; dedit cunabula scire.

P
Se quo
Mitib
Et ne
Rus ve
Sunt p
Intelli
Monte
Et suff
Non ig
Vidit,
Simpli
ALP.
Pascua
lam m
Indica
Vnum
Galbul
GAL.
Res dig
Durus
Polluc
Tempo
Et cum
Deficen
Constit
Ire diu
Error e
Res est

Se quoq; pastorem Deus appellauit, ouesq;
 Muiibus ingenijs homines, & mentibus aequis.
 Et ne vana putes hae somnia, nuper ab vrbe
 Rus veniens, picto perlegi hae omnia templo.
 Sunt pecudes pictae, parui sub matribus agni
 Intellure cubant, ingens equitatus ab alto
 Monte venit, radiant auro diademata diuim
 Et suspensa tenent vaga lumina praetereuntium.
 Non igitur mirum noſter ſi numina Pollux
 Vidit, amant villas & oues & ouilia diui,
 Simplicibus praesens Deus eſt, offenditur aſtu.
 ALP. Vera refers pecori ſic ſint innoxia noſtro
 Paſcuſ, vidi aſinum, vidi praesepe, bouemq;
 Iam memini turbae venientis, & ora videre
 Indica, iam videor regum ſua dona ferentium.
 Vnum oro, quae nam Polluci occurrit imago
 Galbula ſi noſti, ne ſit labor omnia fari.
 GAL. Et noui, & memorare libet, res digna relatio
 Res digna auditu, pia, ſancta, imitabile factum,
 Durus & immitis pater atq; ſuperba nouerca
 Pollucem grauiore iugo preſſere iuuentae
 Tempore, cum dulces animos noua ſuggerit aetas,
 Et cum iam inualida longo ſub pondere vires
 Deſicerent, nullaq; odium manſueſceret arte,
 Conſtituit tentare fugam, res vna volentem
 Ire diu tenuit, nimis impatienter amabat.
 Error enim communis amor iuuenilibus annis.
 Res eſt fortis amor, violentia fortior, iuit

BAPTISTAE MANTVANI

Et tales abiens (mibi namq; solebat amores
 Enarrare suos) mæsto dedit ore querelas:
 O virgo la bryma netuis soluentur ocellis
 Cū nē tam charo cernes ab amante relictam?
 Vlla ne discis duces suspiria nostro?
 Tu ne mei crudelis eris forte immemor vnquam?
 Vq; adeo ne tuum poterit frigescere pectus?
 Pectus quod totius tot lumina flatibus implet?
 Tu ne trahes crebri os remitus, & pallida fies?
 Cerno oculos cerno la brymas, cerno anxia corda
 Virginis, heu tantum qua dissimulare dolorem
 Fas erit arte? dolor duplex, mei pectora torquet
 Illius atq; meus, sed fas mihi flere, quod illi
 Non licet, occultus longē magis astat ignis,
 Incolumem mihi vos diui seruabitis illam,
 Vt quando exilio repetam mæcarura peractō,
 Fiat amor fœlix saltem semel ante senectam.
 Talia pergebat memorans, voluitq; reuerti,
 Tantus amor inuenem, vis tanta furoris agebat.
 Sed iam iacta fuga cunctis erat alea nota
 Fronde sub Herenlea fessis mærore sedebat,
 Ecce puellari vigo slipata corona,
 Ora, manus, oculos, habitumq; simillima Nymphæ
 Et tali affata est puerum sermone dolentem:
 Chære puer quò tendis iter? vestigia verte,
 Nescis, heu nescis quò te via ducat, & audes
 Ignotis errare locis, nihil insidiarum
 Per campos rarus herbosos, nihil esse pericli

Omnis

Omnia tuta putas, & quod placet vile credis
 More inuentutis stolidae, collectus in orbem
 Sapè latet molli coluber s' b' graminis umbra.
 Est facile incantos offendere, paruulus infans
 Innocuos rutilum digitos extendit in ignem,
 Nec nisi iam laesus vires intelligit ignis.
 Hæc regio intrantes aditu consuevit amæro
 Fallere, delicias offert & gaudia, verum
 Ingressis cum triste nihil superesse putatur
 Mille parat laqueos, & mille pericula profert.
 Trames hic vt collem gressu superaueris illum
 Ducit in vmbrosam syluam, crudele ferarum
 Hospicium, loca tetra, situ & caligine opaca,
 Quisquis eò deceptus abit, remeare vetatur
 Et picis primum velatur lumina vultu,
 Deinde per omne nemus, dumera per aspera tractus,
 Transit in effigiem monstri, dum voluerit linguam
 Atq; loqui tentat, mugit, dum attollere sese
 Credit, humi graditur quadrupes, neq; sufficit astra
 Ima tenebrosa vallis lacus, equore nigro
 Occupat, & nigris mons plurimus imminet vndis
 Huc tracti in Stygios latices, aliomq; baratrum,
 Præcipites dantur, rapidaq; voragine mersi
 In Styga & æternas Erebi rapiuntur in vmbas.
 Heu quod pastores istis ambagibus æsti
 Cum gregibus periëre suis, ego sedula semper
 Monstro iter, hic ad opem vigilo ind' fessa ferendam.
 Tolle moras igitur, mortis fuge blanda propinqua

BAPTISTAE MANTVANI

*Atria, secreti tutam pede littoris oram
 Qua contra Idalios fluctus mihi tollit in altum
 Aëra Carmelus viridi caput arbore cinctum,
 Primus hic antiquis patribus spelæa domosq;
 Præbit arboreas, intra nemus ilice densum
 Ex his in vestros deducta cacumine montes
 Religio venit, sicut de fonte perenni
 Flumina, & ex vno multi genitore nepotes.
 Illius in syluis abies vbi plurima surgit,
 Pinguis vbi piceæ sudat liber & terebinthi.
 Innocuum postquam fœliciter egeris auum
 Mox tua mutatis atas renouabitur annis,
 In loca te tollam meliora, virentia semper,
 Immortalis eris diuûm comes, ire per astra
 Inter Hamadryades & Oreadas atq; Napeas
 Flore coronatas caput & redolentibus herbis
 Fas erit, ac super & subter cognoscere cælos.
 Sic effata leues virgo dis. essit in auras.
 Tum sua iuravit Pollux mutata repente
 Pectora, & extemplo victum expirasse furorem,
 Non aliter quàm flamma cadet si ardentibus agris
 Effluat, & totas præceps Padus euomat undas.
 Sic abiit crudelis amor, qui sæpè pharetram
 In iuuenem dum principijs obstaret amandi
 Dum tepet ac timide insanit, consumserat omnem.
 Sic igitur Pollux in claustra silentia venit.
 ALP. Sunt quibus aspirent etiam nolentibus vltro,
 Sunt quibus insensi sine causa & crimine dy sunt*

GAL. Quo

GAL. Quod nos in pecudes, in nos idiuris habent dii,
Hoc rus scire sat est sapiant sublimius vrbes,
Sic docuit rediens aliquando ex vrbe sacerdos
Ianus, & in magno dixit sibi codice lectum.

ALP. Sol cadit, & Baldi vix summa cacumina tægit
Nos quoq; iam sero cum sole recedere tempus,
Galbula, sarcinulas ne sit tibi ferre molestum,
Pera leuis, leuis est & cantharus, omnia paruus
Ferrelabor serò, graue manè, sed vtile pondus.
Ipse pecus duc am, mihi pars est ista laboris.

BAPTISTAE MAN-
TUVANI CARMELITAE,
THEOLOGIAE GLOGA VIII,
quæ dicitur Religio, De rusti-
corum reli-
gione.

COLLOCVTORES CANDIDVS
& Alphus.

CANDIDVS.

ORRIDA solstitio tellus sitit, *Al-*
phe, reuerso,
Ad solitos montes, vbi ros in gramine,
& aestas

III 4 Mitior,

BAPTISTÆ MANTVANI

Mitior, hac armenta monet deducere tempus.
 ALP. Aëreos montes & summa cacumina longe
 Prospicio, quid sint montes (tibi vera fatebor)
 Nescio, semper enim campestria rura, lacusq;
 Incolui, montanus ager qua fruge redundat?
 O rude & illepidum ingenium, prope flumina semper
 Versatus fulicæ in morem, limosa per arua
 Sunt ubi ranarum, culicum, pulicum, & imicumq;
 Lustra, inter salices, vluas viridesq; papyrus
 Irridere audes, & nauci pendere montes?
 Unde fluunt amnes? templis ubi tanta locandis
 Marmora caduntur? fulgens ubi nascitur aurum?
 Quæ parit antemnas tellus? medicamen ab herbis,
 Dic quibus est nisi montanis? de vertice Baldi
 Sape Me' ampodion legi, medicina capellis
 Nulla magis presens, quondam Valsasinus Aegon
 Tradidit hoc, dum vere sues castraret & agnos,
 Tradidit & dixit, Solus medicamen habeto.
 Dic ubi castaneæ plures? ubi copia maior
 Glandis, in excelsis fontes & pascua vidi
 Montibus, artocreas & pingue polenta comedi,
 Sunt populi fortes illic, robusta iuuentus,
 Lata pedes, callosa humeros, nervosa lacertos,
 Hispida, dura manus, moli indefessa ferenda.
 Vallibus ex illis onera vt naualia curet
 Confluit huc, nullum est hominum genus aptius vrbi,
 Siue velis castrare pecus, seu scindere phagos,
 Siue fimum ferri estabulis, haurire cloacas,

Latri-

Lutrinas curare, viamq̄ aperire coactis
 Sordibus, & scalis puteos descendere in altos
 Ingenio callent, & duro robore pollent.
 Sed quid opus multis? subeunt opus omne, popinis
 Inseruire, focos lignis cumulare, veruq̄
 Artifici versare manu, dare libera fumo
 Spiramenta, bouum ventres ad flumina ferre
 Verrere humum immundam scopis, doctissima gens est
 Quodq̄ magis miror, semper sub pondere currunt
 Cotibus induris oriuntur & ardua viuunt
 Per iuga, cum capreis habitant spelæa ferarum.
 Adde quod in cælum breuis est e montibus altis
 Transitus, erectus caput vsq̄ ad nubila tollunt
 Nichila transcendunt aliqui, puto sydera tangant,
 Esse locum memorant vbi surgit ab æquore Titan,
 Qui (nisi dedidici) contingit vertice Lunam.
 Et vixisse illic hominem, sed postea abactum
 Improbitate gule, quod scilicet omnia poma
 Manderet, & magno seruaret nulla Tonanti:
 Hinc diui sanctiq̄ patres in montibus altis
 Delegere domos tacitas, Carthusiate stis
 Carmelus, Garganus, Athos, Laureta, Lauerna,
 Et Sina, Soractis apex, vmbrosa q̄ vallis
 Et iuga Nursini factis senis inclyta, & altis
 Abiectibus turrita caput Camaldula sanctum,
 Cætera prætereo: nec enim sermonibus istis
 Omnia complecti statuo, montana frequentant
 Culmina cælicola, sed anas & mergus & anser,

BAPTISTAE MANTVANI

Ibis, onocrotalus, milui, fulicæq; paludes.

*ALP. Inter montana tantos regionis honores
Cur de messe nihil, nihil est de palmitè dictum?
Hæc tamen humana duo sustentacula vitæ
Maxima, monticula veniunt è rupibus ad nos,
Hordea mercatum torui, fuligine tincti
Setosi, maciè affecti, laceri ac situosi,
Indignæ ostendunt quæ sit natura locorum,
Sed quod montanis de relligionibus inquis
Rettulit in mentem quæ de Polluce feruntur,
Quæ dea, si nosti, visa est, quæ Candide Nympha?
Dic age nam ceptum certamen inutile nobis
Vtilior sermo de relligione tenendus.*

*CAN. Galbula qui solitus pecudes in pascua tecum
Ducere, te satis hoc potuit docuisse, quod optas.*

*ALP. Plura quidem Polluce super narrata, sed ipsam
Nec docuit Nympham, nec me quæsisse recordor
Nunc subiit mentem, cum relligionis oborta est
Mentio, & illarum visa est mihi maxima laudum.*

*CAN. Non erat illa Dryas, neq; Libetris, nec Oreas
Venerat è cælo superùm regina, Tonantis
Mater, anhelanti pacem latura iuuenta,
Huic Tethys, huic alma Ceres famulantur, & ipse
Æolus æquoreis ventos qui frenat in antris.
Hanc Deus astrorum flammæ super, atq; volantes
Solis equos, supra fulgentem Castopæam
Extulit, in sacram bissero sydere frontem
Cinxit, & adiecit subter vestigia Lunam.*

ALP. Can.

ALP. Candide mira canis, nullis pastoribus vnquam
 Cognita, quid Tethys? quid fulgens Cassiopea?
 Aeolus aequoreis ventos quis frenat in antris?
 Qui sunt solis equi? magna atq; ignota recenses.

CAN. Sydera sunt partim, partim sunt numina ^{prisca,}
 Omnia quae Pollux mihi cum narrasset, in eadem
 Duxit, & ista sacer paries, ait, omnia monstrat,
 Pictus erat paries signis & imagine multa,
 Omnia non memini, mens est mihi debilis, ista
 Vix tenui dum saepe animo voluo atq; reuoluo,
 Saepe recordari medicamine fortius omni est;
 Ista potest virgo depellere nubila caelo,
 Ista potest siccis fluuios dare frugibus imbres,
 Cum volet, ista nouos duris emittere campis
 Cum volet, emissos poterit restringere fontes
 Qui modo sunt steriles & nudi gramine campi,
 Si volet, in pingues poterit conuertere glebas.
 Frigida Saturni cum sydera suspicit atro
 Scorpius hospitio non auferet bordea grando,
 Nec domus ardebit, nam tunc haec omnia caelum
 Dicitur iratis in terram effundere ab astris,
 Si volet, haec nobis custodiet omnia virgo,
 Si fauet haec nobis, complebunt horrea messes,
 Adicietq; gregi semper foetura gemellos,
 Si pecus infelix erit & sine vellere solo
 Ipsa potest nutu dare vellera & agnos,
 Et curare greges, omnemq; auertere morbum.
 Nil opus est modo Pana sequi, neq; caetera ruris

Numina

BAPTISTAE MANTUAN

Numina, qua veteres frustra coluisse feruntur.
 Vidi circum aram Nymphæ pendere capellas,
 Plaustra, boues & oues, hic Iani vidimus hircum,
 Et memini inscriptam versu hoc legisse tabellam:
 Votum pro saluo Ianus breue reddidi hircò.
 Dumq; ea perlegerem, Pollux hæc carmina supplex
 Ante aram genibus positus in marmore, dixit,
 O dea qua seruas vires & rura, precamur
 Ne Padus exundet, ne strix nocturna sugendo
 Hurriat infantes, nec eant per compita, larvæ.
 Diua faue agricolis, talpas occide malignam
 Aggeribus pestem, gelidis sata leta pruinis
 Quando bruma vni, conspergera, diua memento.
 Ne tineæ erodant anno frumenta sequenti,
 A Borea flatu pingues defende mariscas,
 A gruibus ore fabas, & ab anserè sarra palustri,
 A serpente boxes, à vulpe & fure cohortem,
 A bruco erucas, à bruma & grandine vites,
 A vi & fraude lupi pecus, à rubigine fruges,
 A rabie catu'os, à flamma & fulmine villas,
 A murum insidijs petasionem, à milite pernas,
 A campe & pigris, pigris, heu a' eran scit
 Mens oblita sequi, numerus me in verba reduxit,
 Sapius in numerum rediens obliuia forsan
 Mente abigam, retrogradior, num'rumq; recurro
 A murum insidijs petasionem, à milite pernas,
 A campe, & pigris virides lima'ibus hortos.
 Alphè viden' quæ vis numeri? iam cetera cerno,

A ton

A tonitru reboante cados, à frigore fœtas,
 A graubus vitulos æstris, à gutture porcos
 Anginoso, operas pubes nerustica perdat
 Adsis ò Dea, nec lædant examina fuci,
 Neumilium furentur aues, neu vellera sentes
 Succida, neu lappas apprehendat lana sequentes,
 Diua gubernatrix hominẽm, custodia vatũ
 Diua laborantum requies mediũna dolentũ,
 Et tutela gregũ, nostris precor annue votis.
 Talibus orabat Pollux, ego postibus harena
 In baculum pede porrectio recitata notabam
 Altius, ac memori ondebam singula mente.

AL. Candide Polluci pro sollicitudine tanta
 Pro precis officio, pro religione putasne
 Dandum a'iquid nobis, pietate peculia crescunt.

CA. N. Quidni aliquid adandũ est? opus est psolvere crates.

AL. Rusticus es, crates etenim pro gratibus inquis.

CA. N. Crates & grates paruo discrimine distant,
 Dandum a'iquid, neu bis detur sine Pascha reuerti,
 Quando sacerdotes commissa piacula solunt.

AL. Quid dabimus? vituli grauis est iactura, vel agnũ
 Velleporeus, pietas etiam laudabilis anser.

Dona locet tempus, lepores brumalia dona,
 Quando niue hyberna currendi erepta facultas.

Anser ad autummi finem, nona s; Kalendas
 Pertinet, astat is coryli, noua poma, racemi
 Munera, lactantes hædi sunt veris & agni
 Tunc si de cordis aliquem conspexeris agrum,

BAPTISTAE MANTVANI

Ac tenuem, qui nec vendi nec viuere possit,
 (Munus erit solenne satis) donabimus agnum
 Ipse mihi, cum iam regredi post prandia vellem,
 Carmina de Nympha solennibus eruta fastis
 Tradidit, & dixit, si quando grauabere turis
 Hæc cans, pro mentis medicamine carmen habeto.

- Quando Molor, hæc Titan descendit ab astro
- Pronus, & Astraæ iam limina virginis intrat
- Virgine latetur pubes & cana senectus,
 Transijt ad superos, & Olympica regna petiuit
 Ogdoas, vt toto iam tertia fluxerit orbe.
- Festa dies iterum, natalia virginis aras
 Ignibus illustrant, offeri noua liba sacerdos.
 Libra redit, noctes properans aquare di. bus,
 Exultat Picenus ager, vehit Adria puppes,
 Illyricas & Chaonias, cum mer. ibus adjunct
 Thusci, Vmbri, Veneti, Siculi, Lauretica templâ
 Cum donis turmatim adeunt, voi isq; solutis
 In sublime iugum lati ad commercia tendunt.
 Et cum Thessalicas cursu breuiore sagittas
 Sol subit, & frigent vrentibus arua pruinis
 Clâusa Gynæci sacris penetrabilibus hausit
 Corde Deum toto, proprios cblita parentes.
 Et cum semiferi fugiens Chironis ab arcu,
 Languet ad hyberni glacialia limina capri,
 • Induat ornatas & mas & fœmina vestes,
 • Læticiaq; diem celebrent, quo semine sacro

Coniugis

Coniugis annosus gaudiam pater imbuat aluum.
 Illa dies etenim sancta primordia Nympha
 Fecit, & in nostras vetuit descendere sordes.
 Cum volat imbriferam lampas Phœbaa sub vrna
 Ad vernos reditura dies, iam proxima veri,
 Ite nurus omnes, sacros altaribus ignes,
 Thura focis faculas manibus date, ducite pompam.
 Attulit in templum noua dona puerpera virgo.
 Quando gregis princeps aurato vellere fulgens
 Incipiet zephyris aperire tepentibus annum,
 Et dare maiores luci quàm noctibus horas,
 Atiger occultam redeat Paranympus in adem.
 Et noua miranti referat mandata puella,
 Festa dies Thuscis populos de collibus omnes
 Cogit & Arnicolas vocat ad florentia templa.
 Tum quoq; sub tenui virgo prius interuallo
 Nupsit, & hac teneris lux est celebranda puellis,
 Quando sub extrema cancri testudine Phœbus
 Voluitur, & reuehit vicina Canicula morbos,
 Thure piam celebrate diem, redit hospida mater.
 In proprios à matre lares altaria circum
 Primitias Cereris gemina suspendite matri.
 Ista dedit Pollux, vigilans qua in montibus olim
 Fecerat ad pecudum caulas, dum nocte serena
 Militiam cœli, sparsosq; examinat ignes,
 His quoq; plura dedit, sed carmina plura referri
 Non sinit extremum deponens vespera solem.

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI, AEGLOGA IX.

Quæ dicitur Falco. De moribus
curiæ Romanæ.

COLLOCVTORES FAVSTVLVS ET CAN-
didus, post religionis ingressum.

FAVSTVLVS.

*Andide quocasu patrijs procul actus ab
cris*

*Hec in rura venis? hic pascua nulla, nec
amnes,*

*Nec liquidi fontes, nec ouiliarura, nec
umbra,*

Et tamen assiduos gregis hæc pascuntur in vsus.

CAN. Fastule, me noster Corydon (qui plurima quodã

His armenta locis habuit, magnamq; peculi

Congeriem fecit) pecori me credere adegit

Esse salutare istis in montibus herbas.

At postquam segnes agros & inertia saxa

Vidimus, & siccis arenem fontibus vndam,

Pœnituit longæq; via patriaq; relicta.

FAV. Postquam te incolumem saltos intrare Latinos

Contigit, antiqui potes hæc mea tecta subire,

Iure

Iure sodalitiij, sunt hic mihi pauperis agri
 Iugera pauca, mea vix sufficientia vita,
 Quicquid id est, commune puta, tibi forsitan vlla
 Prospera sors aderit, fortuna simillima vento est.
 Caricee succede cascade, dum praterit aestus,
 Dum grex in gelida procumbens ruminat umbra.
 Pone pedum, discumbe parum, recreabere potu,
 Potu opus est, potu iste grauis compestitur aestus,
 Pocula prende, fluet melius post pocula sermo.

CAN. Pocula quis tanta demens aestate recusset?

FAV. Vina sitim minuunt, animiq; doloribus obstant,
 Vina vt amicitias, vires ita corporis augment.

CAN. Hec parit ora bonos (si patria vina) racemos.

FAV. Funde iterum, potare semel gustare, secundus
 Colluit os potus, calefacta refrigerat ora
 Tertius, arma siti, bellumq; indicere quartus
 Aggreditur, quintus pugnat, victoria sexti est,
 Septimus (Oenophili senis hac doctrina) triumphat.

CAN. Res est consilijs secura fidelibus vti,
 Vtile doctrinis prabere senilibus aures.

Victa sitis, mens agra manet, curaeq; supersunt.

FAV. Vt sedata sitis, sic mens sedabitur agra,
 Funde merum, bibe, cardiaco medicina dolori hac,
 Vitur ad curas isto medicamine Roma.

CAN. Omne opus atq; labor vult interualla, quiescat
 Obba parum, contra muscas impone tabellam,

Non madet imbres dies, nec habet nox humida rorem,
 Crescere nec duris possunt in cotibus herbae,

Mmm

Impor-

BAPTISTAE MANTVANI

Importuna fames, labor improbus, aëris ardor
 Confecere gregem macie, vix debile corpus
 Spiritus æger agit, vacua cute porrigit ossa
 Clunis, & exilis caua contrahit ilia venter.
 Hic aries, qui fronte lupos cornuq; petebat,
 Nunc oue debilior, pauidoq; fugacior agno est.
 Hac mihi (sed nimium me ardentia vota ferebant)
 Omnia diuino prædixerat omine cornix.
 Vix egressus eram limen, cum tristia portans
 Auguria à dextra venit, tegetisq; sinistra
 Culmine consedit, pressoq; minaciter ore
 Vociferans, iter auspicio prohibebat aperto.
 Heu pecus infœlix, quod lacte & prole solebas
 Affluere in nostris, licuit dum pascere campis,
 Gramina dum quaris, succi plus perdis eundo,
 Quàm referas pastu, simul hinc tabescimus ambo,
 Tu tenui victu, curis ego victus amaris.
 O nostræ regionis opes, ô florida prata,
 O campi virides, ô pascua lata, feraxq;
 Et nunquam sine fruge solum, currentia passim
 Flumina per villas, riuu per rura, per hortos,
 Hinc pecus, hinc agri pingues, sub sydere cancri
 Cum tritura sonat passim, cum Iulius ardet
 Arua virent, texta lento de vimine sapes
 Poma ferunt, redolent ipsis in vepribus herba,
 O nemorum dulces vmbra mollesq; susurri
 Quos tecum memini gelidis carpsisse sub vmbis
 Turturis ad gemitus, ad hirundinis ac philomela

Carminat

Carmina: Cum primis resonant arbuta cicadis
 Aura strepens folijs nemorum veniebat ab Euro,
 Et baccata super tendebat brachia cornus.
 Ipse solo recubans pecudes gestire videbam,
 Atq; alacres temeris luctari cornibus agnos,
 Post somnos per gramen humi nunc ore supino
 Aut flatu implebam calamos, aut voce canebam,
 Pectore nunc prono rutilantia fraga legebam.
 FAV. Viuere tum foelix poteras, diciq; beatus,
 Sed bona, q; nondum fueras expertus acerbam,
 Vilis erat tibi, teq; ideo fortuna reliquit.

Quando iterum veniet (veniet si forsitan vnquam)
 Sicut capreolis sursum nitentibus haerent
 Stipitibus vites, stringuntq; tenaciter vltimos,
 Sic illam tu prede manu, neu deserere prensam,
 It, redit, effigiem mutat, nec imagine constat,
 Par lamys, quas nocte ferunt errare per vmbrae
 Mobilis, vt facies, ita mens deludere gaudens
 Quod dederat tollit, pensi nihil, omnia casu
 Qui nimium metuunt sapiunt ve, repellit & odit.

CAN. Delitias patrij quotiens reminiscimur agri,
 Ferre tot arumnas animo non possumus aequo.
 Sed quomodo mente feror? casu afflictatus acerbo
 Vnde magis crucier? foelicia tempora voluo:
 Maius adest, florent vites, humilesq; genista,
 Iam spicata seges, malus iam Punica multo
 Flore rubet, redolent saepe albente sabuco
 In patria per rura Padi, per pascua Minti.

BAPTISTAE MANTVANI

Hic verò nec dum incipiunt pubescere montes,
 Quòd si vere solum torpet, quid frigora bruma
 Solstitiumq; feret? gelidis cum terra pruinis
 Albicat, & rapido cum cælum incanduit aestu?
 Sunt tamen hic armenta quibus cutis vuída, ceruix
 Non signata iugis, gemino frons ardua cornu,
 Luxuriansq; toris pectus, nisi pabula carpant,
 Non erit hac tanta humectum pinguedine corpus.

FAV. Hæc armenta quibus caput à tellure leuatur
 Altius, & cui sunt longa internodia crurum
 Cuncta vorant, herbas primùm, mox ore supino
 Arboreas frondes, summaq; cacumina sylue.
 Hoc imbelle pecus quod humi nascentia tantum
 Gramina decerpit, vacuis ieiunat in aruis.

CAN. Quid verbis opus est? cunctis animatibus vnac
 Conditio, semper maiora minoribus obsunt:
 Agna lupo, mites aquilis sunt prada columba,
 Innocuos delphin venatur in equore pisces.
 Vnde fit hoc? certè res prodigiosa videtur,
 Hæc loca si procul hinc videas è rupibus altis,
 Pingue solum, & multo vestitum gramine dicas.
 Quò magis appropias, tantò magis omnia sordent.
 Hoc est Roma viris, auibus quod noctua, trunco
 Insidet, & tanquam volucrum regina superbis
 Nutibus à longe plebem vocat, inscia fraudis
 Turba coit, grandes oculos mirantur & aures,
 Turpe caput, rostriq; minacis acumen aduncum
 Dumq; super virgulta agili lenitate feruntur,

Nunc

Nun
 Illa
 Pra
 O be
 Sed
 Flec
 Canc
 Qua
 Lum
 Dent
 Nec
 Cote
 Et p
 Plen
 Et n
 & mille
 Lustr
 Ipse
 Sape
 Inq; s
 Cade
 Nec se
 Sape
 Que t
 Sape
 Vinca
 Hostil
 Fama

Nunc huc, nunc illuc, alijs vestigia filum
 Illaqueat, retinent alias lita vimina visco,
 Prædaq; sunt omnes verubus torrenda salignis.
 O bellum hoc poterit dici nihil aptius vnquam,
 Sed procul en coluber tortos in puluere gressus
 Flectit, & exertis sitiens ferit aëra linguis.
 Candide qua moneo memori, sub pectore serua,
 Quando inter sylvas graderis, defende galero
 Lumina, nanq; rubi prætendunt spicula longis
 Dentibus, & curuus discerpit pallia mucro,
 Nec depone pedum, multaq; armare memento
 Cotesinum, ne te subito nouus opprimat hostis.
 Et perone pedem tegito, spineta colubris
 Plena, hominum vita morsu insidiantur amaro,
 Et nunc longa dies æstu facit acre venenum.
 Mille lupi, totidem vulpes in vallibus istis
 Lustra tenent, & (quod dirum ac mirabile dictum est)
 Ipse, homines (huius tanta est violentia cæli)
 Sæpe lupi effigiem moresq; assumere, vidi,
 Inq; suum seuire gregem, multaq; madere
 Cæde sui pecoris, factum vicinia ridet,
 Nec scelus exhorret, nec talibus obuiat ausis.
 Sæpe etiam miris apparent monstra figuris,
 Quæ tellus affecta malis influxibus ædit,
 Sæpe canes tantam in rabiem vertuntur, vt ipsos
 Vincant cæde lupos, & qui tutela fuerunt
 Hostiles ineunt animos, & ouilia mactant.
 Fama est Aegyptum coluisse animalia quadam,

BAPTISTAE MANTVANI

Et pronuminibus multas habuisse ferarum.
 Ista superstitio minor est quam nostra, ferarum
 Hic aras habet omne genus, contraria certe
 Naturæ res atq; Deo, qui dicitur olim
 Præposuisse hominem cunctis animantibus vnum.
 Sæpè etiam morbosa ætas, & pestifer annus
 Ingruit, & passim languens pecus omne per arua
 Sternitur, extincta dum balat ad vbera matris,
 Agnus obit, moritur duro sub pondere taurus,
 Nec modus est morbo, non est medicina veneno,
 Sed vicina domus vicino à limine mortem
 Haurit, & assidue sumunt contagia vires.
 Ista feras raro pestis rapit, vtile semper
 Fert pecus, extinctas caulas epulantur atroci
 Dente lupi, nostraq; fera iactura opulescunt.
 CAN. Heu heu quæ præceps, miserum me, insania traxit,
 Credere fallaci grauis est dementia fama.
 Romuleos colles, Tyberim, Romanaq; tecta
 Audieram, & studio mens est accensa videndi,
 Ducendiq; bonis in tot præstantibus æuum.
 Accessi cum parte gregis, tentoria demens
 Totum penè larem cum pastoralibus armis
 Trans iuga summa tuli, mulctralia, cymbia, ahena,
 Et cacabos, & quo formatur caseus orbem
 Phagineum, impensam atq; operas amissimus omnes.
 Quid faciam? quò me vertam? sperata negantur
 Pabula, tot casus, tot vbiq; pericula, cogor
 In veteres remeare casas, & cœpta fateri

Consilii

Consilijs egressa malis, iterumq; per aestus
 Et montana pati longos per saxa labores.
 Heu pecus infœlix, ô lauo sydere pastor
 Huc aucte, fuit multò præstantius istud
 Ignorasse solum, patrioq; in limine tutos
 Consumsisse dies, gelidis senuisse sub antris
 Atq; Padi circum ripas, Athesive per agros
 Aut vbi per virides campos & pascua nota
 Mintius it, vel quâ vitreo natat Abdua cursu
 Consedisse, gregem pauisse salubribus herbis.
 FAV. Te tua credulitas, & me mea fallit in horas,
 Vidi ego suprêmâ qui prosperitatis habebant
 Culmina, dum laudata petunt, cecidisse, nec vnquam
 Emersisse malis, facit experientia cautos,
 Hi prius explorant, & non laudata sequuntur
 Omnia, laude carent quæ sunt meliora, fuerunt,
 Non nego, quæ famam retinent, ac nomina seruant.
 Cuncta suis pollent vicibus, Luna, Adria, Troia,
 Salvia, quas nobis memorabat sæpius Vmber,
 Nomine sunt solo, deleuit cætera tempus.
 Si minor est patria forsan modò gloria nostræ,
 Res tamen est melior, laudatæ gloria Romæ
 Quanta sit, in toto non est quinesciat orbe.
 Fama' quidem manet, vtilitas antiqua recessit,
 Illi prisca quibus maduerunt pascua fontes
 Nunc humore carent, venis aqua defuit haustis,
 Nulla pluit nubes, Tyberis non irrigat agros.
 Tempus aque ductus veteres contriuit & arcus,

BAPTISTAE MANTVANI

Et castella ruunt, procul hinc procul ite capella,
 Hic ieiuna fames, & languida regnat egestas.
 Hic tamen vt fama est, & nos quoq; vidimus ipsi,
 Pastor adest, quadam ducens ex alite nomen,
 Lanigeri pecoris diues, ditissimus agri
 Carmine qui priscos vates atq; Orphea vincat,
 (Orphea qui traxit syluas & saxa canendo)
 Hic alios omni tantum virtute Latinos
 Exuperat, quantum Tyberim Padus, Abdua Macram,
 Lenta salix iuncum, tribulos rosa, populus algam,
 Credimus hunc illi similem, cui Tytirus olim
 Bissenos fumare dies altaria fecit.
 Hic ouium custos, ipso vigilantior Argo,
 Daphnide nec solum, sed eo, qui dicitur olim,
 Admeti pauisse greges per Thessala rura,
 Doctior, omne pecus Solymi curare magistri
 Dignus, & antiquo dignus succedere patri,
 Qui fuit Assyry pecoris post retia pastor:
 Iste potest seruare gregem, depellere morbos,
 Humectare solum, dare pascua, soluere fontes,
 Conciliare Iouem, fures arcere, luposq;
 Si fauet iste, mane, quod si negat iste fauorem.
 Candide coge pecus, meliora q; pascua quare.

2 6

3

BAPTI-

B
T
T

C

I

Iud
Et
Tu
Iur
Te
Et
Fen
Ips
Don

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI, AEGLOGA X. QVAE

dicitur Bembus, De fratrum obseruanti-
um & non obseruantium con-
trouersia.

COLLOCVTORES CANDIDVS, BEM-
bus, *Batrachus* & *Myrmix*, post re-
ligionis ingressum.

CANDIDVS.

MAXIMA pastores agitat discordia,
Bembe,
Qui Solymos colles, Galileaꝝ rura co-
lebant,
Batrachus hinc, *Myrmix* illinc certa-
re parati

Iudicet e paucis, si non audire recusas,
Et nisi te reuocant maiora negocia dicent.
Tu pater es vatum, tu scis componere lites,
*Iurgia*ꝝ, & blandis conuicia tollere verbis.
Te quoꝝ Pierios fama est potasse liquores,
Et vidisse Deas, quibus est custodia sacri
Fontis, & Eurota campos ac Phocidis arua,
Ipse, vbi fronde sua tibi tempora cinxit, *Apollo*
Dona dedit cytharam, neruos & eburnea pleetra.

M m m 5 BEM. Dici-

BAPTISTAE MANTUAN

BEM. Dicite quandoquidē tepidos admonit ad ignes
 Nos hyberna dies, dum non sinit ire per agros
 Bruma gregem, flatu Boreas dum sauit acuto,
 Dum riget omne solum, tectis dum plurima pendet
 Stiria, dum torpent sub aquis glacialibus amnes,
 Ocia damnantur, quæ nulla negocia tractant.

MYR. Pastores genus infelix astate vagamur
 Pro grege solliciti, sed nos cum frigidus imber
 Continet in stabulis, lites & iurgia surgunt.

BATR. Qui veteres audent ritus mutare, suoq̃
 Arbitrio, & nullis ducunt sub legibus auum,
 Hi sunt, ô Myrmix, qui bella domestica gignunt.

BEM. De veteri ritu, de consuetudine patrum
 Rixa igitur vobis? leges moresq̃ parentum,
 Batrache dic, dic cur nostrum venistis in orbem
 Ex Phœnice solo, nos pascua vidimus illa,
 Vidimus herbosos fœlici vligine campos,
 Vertice Carmeli vitreis vberimus vndis
 Fons cadit, & rauco densum nemus irrigat amne.
 Vidimus & Iordanis aquas, vbi maximus olim
 Pastor oues mergens scabiem resecauit auitam.
 Amnis hic à Libano veniens Galilea per arua
 Transit, & ampla lacu consurgit in aquora magno.
 Vnda coit rursum, rursum mare fundit apertum,
 Vrbs vbi Romani de nomine dicta Tyberi,
 Vnda coit rursum, tandem, Hiericunte relicta,
 Intrat in infames Asphalti gurgitis vndas.
 Hinc satis est nos oram omnem vidisse, probatum

Dicite,

Dicite, & hinc tandem vestras demergite lites.

MYR. Batrachus audaci semper sese ingerit ore,
Et mihi se præfert magnotemerarius ausu.

BATR. Non ego me ingessi, processi à iudice iussus.

BEM. Pone pedū Myrmix, & tu quoq; Batrache, nō est
Orandum armatis manibus, sed mentibus æquis:

Batrache dic, Myrmix animi compesce furorem

Interea, vt venias magis ad responsa paratus.

Qui furit insanit, qui verò insanit, amaro

Impatiens animo nec corda, nec ora gubernat,

Quicquid ait vanum est, quicquid molitur ineptum.

BATR. Bembe genus nostrum, generisq; exordia dicā:

Venimus Assyrijs (vt Candidus inquit) ab oris,

Est pater Helias nobis, qui sustulit armis

Pastorum genus omne malum, qui traxit Olympo

Flamigeros ignes, qui ascendit in æthera curru.

BEM. Nobile & antiquū genus hoc, & clara propago.

BATR. Pastores alij, quot quot per rura vagantur

Omnia, sunt riuī nostris à fontibus orti,

Nos dedimus leges, pascendi ostendimus artem

Quò magis hi peccant qui cum sint ordine primi,

Primatum amittunt studia inconsulta sequendo,

Nos radix, alij rami, sed nos quoq; rami

A veteri radice patrum, iam atate caduci,

Tradidit Helias certam pastoribus artem,

Qua curare greges, qua noxia pabula fas est

Discere, & occultos imbres ventosq; latentes,

Qui ve salutaris foret, & qui pestifer annus,

Signa

Dicite,

BAPTISTAE MANTVANI

Signa dedit, nihil omisit quod ouilia tangat,
 Sed fons ille fluens Carmeli è rupibus altis,
 Tam nitidus quondam, tam dulci limpidus vnda,
 Tramite mutato (patet id) modò currit in Austrum,
 Sed prius (extat adhuc vetus alueus) ibat ad Ortum.
 Hi cursus fecere nouos, liquere priores

Quos dederat riuos veterum prudentia patrum.
 MYR. Quid tibi, siue nouo curret seu tramite prisco
 Dum modò fecundis humectet pascualymphis?
 Et quid de cæli quereris regione? per Austrum
 Solis iter, melior vitis que respicit Austrum,
 Et melior legitur Libycis de collibus vva.

BAT. Est melior taxus Boream qua respicit, ergò
 In Boream melius poterat decurrere riuus,
 Pastor es & cura pecoris malesane relicta
 Sermonem de vite facis, quasi legibus iisdem
 Grex & vitis eant, nec quod discrimen in vndis
 Gramineq; & ventis nosti, & quàm noxius Auster
 Sit pecori, disce à Roma si noxius Auster,
 Cur Mutinensis agri pecudes sunt vellere fusco?
 Cur Clitumnus habet niueas? cur Mantua molli
 Lanicio excellit, Veronaq; proxima Manto?
 Vnde hæc multiplici rerum variantia forma?
 Non aliunde nisi à cælis, à gramine & vnda. (ausfer

BEM. Candide vtrūq; pedū procul hinc (rogo) protinus
 Inter eos hodie video bellum acre futurum,
 Clam cape, & auferto, subter sarmenta reconde.

B.AT. Bembe, mihi tecum sermo est, dū viximus vnda,

Dum

Dum commune pecus nobis fuit, hei mihi quantum
 Dedecus, heu quot sunt pecudes incommoda passæ?
 Nec mersare gregem fluuio, nec vellera certis
 Temporibus (sicut mos est) tondere licebat,
 Nudabant spineta pecus, nudata secabant
 Tergarubi, scabie cutis aspera, tabidus humor,
 Pectus, & in totum serpebant vlcera corpus.
 Multum igitur refert pecudes qua pabula carpant,
 Flumina qua potent, & qua regione morentur.
 Dic mihi, dic, Myrmix, priscum cur lana colorem
 Perdidit? hæc gregibus quidnam noua vellera fecit?
 Cur pecus est nigrum, quod erat melioribus annis
 Clarum? immutarunt mutati vellera mores,
 Bembe, ad te redeo, paucis absoluerè nitar.
 Sed quò digna omni tua sit sententia laude
 Vera loquar, tu iura tenes, ego facta docebo,
 Iudicium reddit verum enarratio vera.
 His animaduersis agrè tot damna ferentes
 Venimus ad fontem, riuumq; à vertice summo
 Scrutari mihi cura fuit, tu prouide Myrmix,
 Interea nidos auium, vel dorcada paruum
 Venabâre, tuæ qua dona darentur amata.
 MYR. Bembe, vides vt aperta in me conuicia torquet?
 Auguror, ista manu, lis est, non ore agitanda,
 Mos mihi non lingua, maledicta refellere, dextra.
 CAN. Batrache, ne verum taceam, linguosior æquo es,
 Iurgia bilem acuiunt, conuicia pectus acerbant,
 Non tibi cum puero res est, nec homuncio Myrmix,

Res

BAPTISTAE MANTVANI

Res malè tuta viros, lingua irritare proterua.
 BATR. Da veniam Myrmix, amitam proferre volèit
 Nescio quis mihi misit in os malus error amatam.
 MYR. Do veniam, caue ne rursum me voce laceffas:
 BATR. Alueus excelsa saliens de rupe lacunam
 Foderat, & clausis ripas aquauerat vndis,
 Gurgès erat textu sylvarum vmbrosus opaco,
 Densaq; sepierant tristem spineta lacunam,
 Mille venenorum species in gurgite vidi,
 Mille secus ripas in opaco margine, mille
 Per nemus ad lymphas sinuoso serpere gressu.
 Obstupui, & rapido rediens ad ouilia cursu,
 Incipio paleas furca versare tricorni,
 Ecce caput tollit coluber, linguaq; trisulca
 Sibilat, instantur fauces, nepa liuida tendit
 Brachia, ventrosus profert vestigia bufo,
 Vipera per stipulam gradiens strepit, ò loca dixi
 Non pecori tantum, verùm & pastoribus ipsis
 Noxia, mox grege diuiso de sedibus illis
 Pascua quasitum tristis meliora recessi
 Perq; iter antiquum fontis noua flumina duxi
 In campos, vbi prima suos aurora colores
 Explicat, & croceos Phæbi redeuntis ad ortus.
 Hic mihi fœcundæ pecudes, hic pascua lata
 Et sine labeliquor, dulces sine crimine lymphæ.
 Hæc loca primæui sunt quæ coluere parentes,
 Signa case superant, puteus, cariosaq; ligna
 Fixa solo, seiuncta pedum discrimine septem

Et focus & lacera qua cingitur arca sepe.

MYR. Cura viris leuibus rerum solet esse nouarum,

Propterea certè noua pastua quaris, & amnes

Fingis inauditos, & vis nouus auctor haberi.

BATR. Cura viris grauibus rerum solet esse suarum,

Propterea, Myrmix, nimis à grauitate recedis:

Hæc nouitas non est nouitas, sed vera vetustas.

Relligio & pietas patrum instaurata resurgit,

Quam tua corrumpit leuitas, & nota tuorum

Segnicies, igitur si quis labentia tecta

Erigat, & sterilem qui mansuefecerit agrum,

Iudice te, damnandus erit? non ponitur arbor

Altera, sed veteri inseritur bona virgula trunco,

Segne prius lignum nostro sit fertile cultu.

MYR. Quamuis pingue tuo pecori sit gramen & vnda

Defecata, tamen multa cum matribus agnæ

Interière, lipi & pasta meminère volucres.

BATR. Hæc fateor quæ dira tuæ contagia pestis

Accepère, etiam procul aspicientibus obsunt.

Tantum virus inest, vestri vis tanta veneni.

Propterea magis atq; magis discedere semper

Est animus, patitur pecus hæc incommoda nostrum

Sola, q; in vastam nondum discessit Eremum,

Nec satis à vobis procul in deserta recessit.

MYR. Batrache, de gregibus mentiris plurima nostris,

Certè alienarum tibi cura superflua rerum,

Et temerè assumis partes censoris iniqui,

Cur mihi qui pasco cuium pecus ista tueri

Non

BAPTISTAE MANTVANI

Non licuit? solis ne domus mea cognita vobis?

BATR. Aethiopes vna quoniam nigredine sordent,
Ille color nulli vitio datur, omnibus idem

Vultus, & alterius si quis reprehenderet ora,

Et sua damnaret, pecori pecorisq; magistris

Fex eadem, scabies eadem, cutis & color idem.

BEM. Parcite, iam satis est lis intellecta diesq;

Inclinata cadit, iam post iuga summa ruit sol.

Audite o magni generis longeva propago

Lite super vestra qua sit sententia nostra.

MYR. Batrache, me audaci totiens sermone lacestis,

BATR. Non ego, sed non aqua magis te causa lacestis,

Iudiciumq; timet sibi mens male conscia iustum.

CAN. Quando inimicitias tempus deponere, rursum

Vestra nouas lites vecordia suscitatur, ergo

Perpetuis haec rixa odys aeterna manebit?

Quae vos debilitas capitis, quae insania vexat?

Non pudet his vti tanto sub iudice nugis?

Ergo animis audite aquis, odysq; sepultis,

Vltima doctiloqui qua sit sententia Bembi.

BEM. Ferte per antiquos patrum vestigia gressus,

Et veteres seruate vias, reuocate vagantes

Per valles & saxa greges, per lustra ferarum.

Figite in antiquis iterum magalia campis.

BAPTI

97

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI, CONTRA POE-
tas impudicè loquentes Carmen.

Vnt quibus eloquij datur Aurea venâ
Poëta,

Sed adit in sordes inficiturq; luto.
Nam Cypria curas & olentia gaudia
ponunt,

Claraq; tam fœdo mergitur undâ
Hoc decus, hoc animis carmen cœlestibus aptum (laci-
Rebus in immundis degenerare nephas.
Dona Dei carmen nitidum sã undia præstans,
Mittitur ex astris, à superisq; datur.
Est tuba Romane fidei legumq; Poësis,
Qua canat heroo sacra, Deumq; pede.
Carmina qua sanctos Deus ipse paravit ad usus,
Impia mortiferi criminis arma facis.
Quid maculas turpi diuina libidine dona?
Quid teris immundo munera tanta pede?
Non ita Hieremias docuit, non Thracius Orpheus;
Non ita Iessei regia Musa senis.
Sancta prophanari scelus est delebile multo
Verbere, supplicio culpam pianda gravi.
Vita decet sacros & pagina casta Poëtas:
Castus enim vati h' spiritus atq; sacer.

Nnũ

Si

BAPTISTÆ MANTVANI

Si proba vitat tibi lasciuâ pagina, multos
 Efficit incestos, in Veneremq; trahis.
 Verba mouent animos, oris lasciuia pectus
 Pulsat, & in venas semina mortis agit.
 Improbis has sordes in carmina seminat Orcus,
 Cui studium mentes commaculare pias.
 Non secus ac vitreum si quis vult ladere fontem
 Projicit in dulces putre cadauer aquas.
 Hoc animaduertas quicumq; poemata condis
 Est opus, à Stygio fer procul amne pedem.
 Pelle pharetrati cum matre Cupidinis arcum
 Atq; Dioneo subtrahere colla iugo.
 Mater adulterij Venus est stupriq; repertrix
 Atq; lupanari fornicibusq; fauet.
 Casta Dei genitrix, castus regnator Olympi,
 Mens capit Ambrosias, non nisi casta, dapes,
 Lex Venerem festis vetat exercere diebus
 Sacra ministrorum corpora casta volunt:
 Pierides casta, castæ Libethrides vnda
 Totâ pudicitiam vera poësis amat.
 Est Helicon virgo, virgo Peneia Daphne:
 Castalidasq; aiunt virgine matre satas.
 Ite procul veneris vates Heliconis ab amne,
 Virgineus vestro leditur ore liquor.
 Non hedera vobis Phæbi, non conuenit arbor,
 Non amat incestas casta corona comas.
 Taxus olens, eruca salax, grauis herba cicutâ,
 Sordidulos vates talia ferta decent.

*Salmacis est vobis Helicon, date vota Priapo,
 Hellepontiacis ponite thura focis.
 Sit liquor Asphalti vobis pro Phocidis vnda,
 Stringit vbi infames sulphuris ardor aquas.
 Desine, pone lyram, vates insane, nec vltra
 Cum Stygijs Dyrces flumina iunge vadis.
 Prostituis Musas meretricis imagine facta,
 Ante cauernosi fornicis antra locas.
 Frangis honestatem frontis, gremiumq; sinumq;
 Soluis, & infames mittis in ora modos.
 Omnia das turpi Musis loca sacra Diona,
 Atq; pudicitia non sinis esse locum,
 Propterea meritò pro vate vocabere leno,
 Elogio sceleri conueniente tuo.
 Si legeret casu spurcum Lucretia carmen,
 Contereret presso carmina lecta pede.
 Quod prohibet fieri, quod vult natura taceri,
 Promis, & vrbantum mellifluumq; putas.
 Falleris haud aliter, quam qui pro piscibus hydros,
 Pro violis tribulos, aut aconita legit.
 Id canis, à sola quòd sit meretrice videndum,
 Quòd, nisi lasciuo, non queat ore legi.
 I procul à grauium cætu scelerate virorum,
 Fer procul à sacra relligione gradum:
 Hæc leuitas grauibus fit pernitiōsa Poëtis,
 Namq; leues studio credimur esse pari.
 Non bene de fidei rebus sentire putamur,
 Innocui culpa ladimur enj etua.*

BAPTISTAE MANTVANI

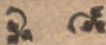
Hi veriti non sunt sanctas per scorta sorores
 Ducere, & ad tantum sollicitare nephas.
 Vina Mimallonis vobis dant Cretica baccha,
 Et vetat infundi sordida Thyas aquam.
 Tale docet Semeles puer & lemargia carmen,
 Bacchidas & Veneris ista poësis olet.
 Castalium veri potant, non vina, poëta,
 Sobrietas fons est, ebrietasq; merum.
 Quibibit assidue gelidis de fontibus vndam,
 Et vitreo siccam diluit amnesitim,
 Carminacasta facit, Veneris commercia vitat,
 Nec mouet aduersus ora pudica leues.
 Vina iocosq; canunt Veneris Bacchlq; poëta,
 Quod latet in vapido pectore carmen olet.
 Hi sunt, quos statuens sancti consortia cætus,
 Esse procul iusta iussit ab vrbe, Plato.
 Fautores scelerum corruptoresq; iuuenta,
 In mala deceptum plurima vulgus agunt:
 Dumq; licere volunt suasit quacumq; voluptas,
 In mores acuunt spicula multa pios.
 Improba garrulitas verbisq; procaibus ardens
 Seminatur in sanctam noxia verba fidem.
 I miser, & veniam superos pro crimine posce,
 Ante flagellati vulnera quinq; Dei,
 Voce genu flexo, lachrymis, & pectore tonso,
 Fletibus erroris damnare repende tui.
 Carmine qui celebrat vesana Cupidinis arma
 Et Veneri in ruos ingeniumq; dicat,

CONTRA IMPVDICE SCRIBEN.

Hic iacit in saniem violas, in stercus amomum,
 Atq; sub obscenos lilia verna sues.
 Sulphuream lethes haurit de fontibus vndam
 Et Stygiam lato gutture potat aquam.
 Se facit indignum superos qui cernat & astra:
 Nam miser solam lumina vertit humum.
 Transfugit à Superis ad limina Ditis, & ardet
 Gaudia contempto luxuriosa Deo.
 Est opus ardentem franis arcere iuventam,
 Nec sinere in mores luxuriare malos.
 Collige terrenis mixtum de sordibus aurum,
 Gemmaq; in illustri splendeat ista loco.
 Est Deus, & trinum semper laudabile numen,
 Vnde trahunt rerum semina prima genus,
 Spirituum soboles cæliq; decemplicis astra,
 Astrorumq; vices multiplicescq; via.
 Sunt anima diuûm nitido quos æthere virtus
 Donat, & hos sanctos indigetesq; vocant.
 Et qua materiam præbent elementa caducis
 Rebus, & æterna dant alimenta neci.
 Sunt Erebi manes, sunt Tartara nigra, lacusq;
 Sulphurei, & nigri regna profunda Iouis.
 Sunt loca pœnarum, sunt alta ergastula mortis,
 Sunt quibus æterno lucifer igne calet.
 Sunt scelerum pœna, tormentaq; debita nostris
 Sordibus, & Veneri carminibusq; tuis.
 Sunt ea, quæ profert aër, quæ parturit æquor,
 Quæ generat pingui Dadala terra sinu.

BAPTISTAE MANTVANI

Multicolor facies agri sylvaq̄ comantes,
 Multifonæ volucres, multiuagaq̄ fera.
 Sunt Sophia partes, est ingeniosa Matheſis,
 Verbaq̄ clamosi litigiosa fori.
 Sunt hominum vita, sunt digna negocia verſis
 Plurima geſta foris, plurima geſta domi.
 Collige diuorum mortes, & fortia facta,
 Inclſyta martyry bella rubentis habes.
 Iugera multifera tibi ſint telluris & horti,
 Nauigium, merces, veliuolumq̄ mare:
 Sunt tibi pampinſo veſtitipalmitē colles,
 Sunt iuga, ſunt valles, multicomumq̄ nemus.
 Arua, lacus, vrbes, caſtella, ſuburbia, villa,
 Sunt caua, ſunt tenuiſtamina preſſa vado,
 Elige de multis aliquid, tibi copia rerum
 Maxima, materiam carminis iſta feret.
 Nata freto Venus eſt, Veneremq̄ ſub æquora mitte,
 Inſima quâ nigris pallet abyſſus aquis.
 Id cane quod tetrici poſſint audire Catones,
 Quod probet Hippolyti Penelopeſq̄ pudor.
 Tunc ego te vatis dignum cognomine dicam,
 Tunc tua cantari digna Poëſis erit.
 Tunc Helicon bibes caſtiſq̄ rigabere Lymphis,
 Si Venus in verſu non erit vlla tuo.

10

BAPTISTAE MAN TVANI CARMELITAE

Theologi, carmen:

AD D. FALCONEM PROTONOTARI-
um, cuius beneficio ex omnibus periculis est
liberatus.

Ebeo, sed cura prohibent, tibi carmina
Falco,

Aegraq̄ mē s' varijs sollicitudinibus.
Dignus es aeterni cui decernantur bo-
nores,

Sacraq̄ solenni conficienda die.

Sicut enim domitis proles Tirynthia monstris

In superūm sanctas fingitur esse domos.

Sic vbi fatales Lachesis tibi voluerit annos,

In Paradisiacos ibis ab orbe lares.

Et nisi religio viuis ea dona negaret,

Iam tibi lucentes poneret ara focos.

Nec magis adiuuit fessum labor Herculis orbem

Quam tua gentiles prouida cura meos.

Te duce, de Scylla canibus, de fauce Charybdis

Eruimur, placido perfrui murq̄ mari.

Te duce, cum paruo nauis mea remige tutum

Fecit Sarenosaper vada Syrtis iuer.

Nostra Caphareo, duce te, sub vertice puppis

Transiit, & Tyrium quā tulit vnda bouem:

Nun 4

BAPTISTAE MANTVANI

Et quã septenos vomit vnda reciproca fluctus:
 Euboicos inter Castaliosq; sinus.
 Nec potuit Nauplus fictis illudere flammis:
 Nec pauidam cautes corripuêr eratem.
 Te duce, Cyclopes immania monstra subegi,
 Est Erymantheus, te duce, victus aper,
 Phasidos & Circes Acheloiadumq; sororum
 Carmen & Harpyias Stymphalidasq; fugas.
 Te duce, Gerionen & barbarã vicinus arma,
 Armigeram segetem, flammiumosq; boues,
 Te duce nigrales Erebi superauimus vmbrae,
 Et caua tartarei fugimus ora canis.
 Te duce seruata leges, & iura parentum,
 Nostraq; res maius publica robur habet.
 Te duce, quassatam fulcris melioribus adem,
 Et laceram solidostruximus are domum.
 Te duce, pontificis summi mihi limen apertum,
 Et sancti patuit regia magna patris.
 Si precor immensi pateat tibi regia cœli,
 Teq; suum Christus collocet ante thronum.
 Tot meritis vnum, quo tangere sydera possis,
 Adde: Quirinali limen in vrbe datum.
 Cur precor a Latio soli prohibemur, an vnquam
 In Capitolas vertimus arma domos?
 Non nos progenies Senonum, non Punica turba,
 Non sumus Hyrcorum, Sarmaticumve genus,
 Itala gens, linguam & mores edocta Latinos,
 Haustaq; de patrum religione, sumus.

Curigitur quoties Romana reuiseret ecta
 Cogimur, in propria non licet esse domo?
 Da Latios, Romane, lares, da cernere Tybrim,
 Da patria nobis regna beata tua.
 Auspice te nobis fas hoc sperare putatur,
 Qui regimen cymbæ pontificalis habes.
 Nos quoq; qui cupimus Romanum extollere nomen,
 Suscipiet facili Martia Roma sinu.
 Si fuit Andino mitissima Roma Poëta,
 Nos quoq; quos aluit Mintia terra, feret:
 Aeolus es nobis, pelago dominaris & aura,
 Da Zephyros nostræ remigiumq; rati.
 Sic tibi syderei dominam placabis Olympi,
 Et pluet atheria iugis ab arce fauor.
 Sed prope a longo Lachesis iam fissa labore
 Cogitat immiti rumpere fila manu.
 Post obitum benefacta manent, æternaq; virtus
 Non metuit Stygijs ne rapiatur aquis.

In eundem.

SI mea Pierius coëuntibus vndiq; riuis
 Assidue currat totus in ora liquor:
 Non potero meritas Falco tibi soluere grates,
 Digna nec officijs fingere verba tuis.
 Ille satisfaciat, qui se contemnere dixit,
 Nec calicis vilem frigidioris aquam.
 Ne tamen ignores humilis pia vota Poëta,
 Paupere de loculo vilia dona damus.

BAPTISTAE MANTVANI

Tunctibi, Romulea cum nos donaueris vrbe,
 De locuplete penu xenia magna dabo.
 Hec sunt qua veniens minus vt via laderet egi,
 Dum studet obsequio nostra Minerva tuo.
 Ista leges, quando venient post seria ludi,
 Cum dabit extremas mensa secunda dapes.
 Nulla suores est si sit data tempore vilis,
 Aptas ferunt magnam tempora rebus opem.
 Opportuna tibi poterunt solatia ferre,
 Tempore si fuerint carmina lecta suo.

In eundem Hendecasyllabi,

Falco Romuli pater senatus
 Nemo me, quia sit seuerioris
 Vitare ligo, putet negasse
 Fontis Castalij beata rura.
 Indoctos homines fatigat ista
 Simplex rusticitas, peritiores
 Quales Ambrosius, Boetiusq;
 Qui mores tetricos, & altiore
 Felici patriam sequuntur aura,
 Musas & studium latinitatis
 Complexi, fidibus lyraq; morbos
 Tollebant animi grauesq; curas,
 Iucunda modulatione fretum
 Pennis ingenium velut quibusdam
 Sublatum rapitur, Deumq; dulci
 Illapsu recipit, bibitq; nectar

Quo mensa superlim fruuntur omnes,
 Hi verè Lyrici fuere vates,
 Sicut Pindarus, insulaq; virgo
 Lesbi gloria, grandiorq; plectro
 Alcæus modulans vetustiore,
 Et David Tyrio decorus ostro
 Percurrit cytharam manu sonantem,
 Et sanctos superis canunt honores.
 Hinc laudes veniunt pijsq; cantus,
 Hinc hymni resonant choros per omnes
 Istos, possibitis minus peritis,
 Auctores imitans tuis patentes
 Campos auspicijs perambulabo,
 Nec vulgi, duce te, proteruiantis
 Nugas iudiciumve pertimescam.

In eundem.

Dicet adulandi studio mea carmina lector
 In laudes nimium luxuriare tuas.
 Invidia morbo presens malè iudicat atas,
 Iudicium melius posteritatis erit.
 Credite venturi, mendacia nulla libellus
 Ni malus interpres decipiatur, habet.

Cur libellus Falco dicatur.

Quod mihi curuētur vel crura, vel ungula, lector,
 Tale mihi nemo nomen inesse putet.
 Sed quia Falconis versu meliore canendi
 Clauditur exiguo gloria magna sinu.

Nec

BAPTISTÆ MANTVANI

Nec tamen immensas licuit comprehendere laudes,
Nec fragiles chartæ pondera tanta ferunt.
Amphora Tyrrhena quantum deglutiet vnda,
Falconis tantum pagina nostra capit.
Hoc fuerit specimen, reliquam qui cernere mercem
Postulat, Aonia Phocidis arua petat.

Ad Pomponium Lætum.

SI mea Falconi placuere poemata forsan,
Aedere & à populo iam licet illa legi.
Ipse etenim cauta versus appendere lance
Novit, & ingenij lumen & artis habet.
Tu superes, cuius sententia queritur, ac si
Sit Clarij dictis anteferenda Dei.
Si placet adantur, si displicet seculæ: nam sunt
Omnia iudicio subijcienda tuo.

In Fal. Dist. ad pont.

Ducere sopitis pastor potes ovia curis,
Falco tuas Argi more gubernat oues.

In eundem.

Quod fuit Atride Nestor, Centaurus Achilli,
Hoc patria Falco Pontificumq; patri.

In eundem.

Sæcula Falconem si fortunata tulissent,
Vel Cato, vel Fabius, Fabriciusve foret.

In eundem.

*Sic alios Falco superas in rebus agendis,
Ut Libya sterilem fertilitate Samum.*

In eundem tetrastichus.

*Quanta rosis inter vernos est gloria flores,
Inter aquas Nymphis oceanitidibus,
Inter sydereos Triuia splendoribus ignes,
Falco tibi in patrio gloria tanta foro.*

In eundem.

*Vir bonus est precio sua qui communicat a quo,
Falco mihi gratis res operaq; dedit.*

In eundem.

*Cur tibi tot bona sunt & tam praestantia, Falco?
Cultus ager quia plus fertilitatis habet.*

In eundem.

*Insignis virtute Cato, Pompeius honore,
Tullius eloquio, religione Numa.
Religio, probitas, honor, & facundia tecum,
Sicq; viros Falco quattuor vnus habes.*

In eundem.

*Cur male custodit tua ianitor atria, Falco?
Quod scit in occulta turpe nil esse domo.*

BAPTISTAE MANTVANI

In eundem.

Cur tibi sunt dociles serui sine crimine, Falco?
A simili mores accipiuntur hero.

In eundem.

Cur fors Falconem nec lata nec aspera mutat?
Mascula quod virtus pectora firma facit.

In eundem.

Sunt propria, sunt qui niteant virtute parentum,
Falso tuam radiat splendor vterq; domum.
Sed tuus est maior: nam quicquid laudis in omnes
Sparsit auos virtus prodiga, solus habes.

In eundem.

Maxima cum doctis cur habet commercia Falco?
Quod paritas homines conciliare solet.

In eundem.

Site tristis adit quisquam cur latior exit?
Falco tuum Charites concomitantur iter.

In eundem.

Nicomachi nato si fas est credere, Falco,
Non tibi iam laus est, sed referendus honor.
Est honor, in portum cum puppis ab aequore venit,
Laudibus inceptum continuatur iter.

In eundem.

Quid tibi cum Mustis qui tanta negocia tractas?
Pinguis ager syluis graminibusq; viret.

In eundem.

Quos alii prohibent, recipit tua ianua, Falco,
Non tua, sed populi commoda solus amas.

In eundem.

Publicola nomen Paries inscriptus habebat,
Falconis credi debuit esse domus.

In eundē, de Parione quasi sit pater regionis.

Area Falconi Pario coniuncta vocatur,
Falconem regio prædicat illa patrem.
Dat tibi concisum laudis compendia nomen,
Omnis ut eulogio lingua sit apta tuo.

In eundem.

Cur genium fraudas, cur respuis ocia, Falco?
Calcar habet virtus, desidiamq; domat.

In eundem.

Cur Scythæ, cur Græcus, cur te veneratur Iberus,
Utitur officijs qualibet ora tuis.

In eundem.

Argolicas maior, Tyrias minor vrsa, sed omnes
Aurea Falconis stella gubernat aquas.

In eundem.

Cur tua distinctis fulgent serpentibus arma?
Pbiltra minus si sint dissociata nocent.

BAPTISTAE MANTVANI

*Hæc hominem signant, qui bella domestica sedat,
Et quæ ciuilis suscitât arma furor.*

In eundem.

*Vndè fit vt doctos vocet ad conuiuia Falco?
Ne pars officio temporis vlla vacet.*

In eundem.

*Cognita cur tibi sunt idiomatica barbara Falco?
Ex toto virtus orbe petita tua est.
Pullytropum vates dixit Smyrneus Olyssem,
Ast ego te sanctum pullytropumq; voco.*

In eundem.

*Cur nunquam alternis cedunt tua seria ludis?
Nempe quòd abstrusum mens tua numen habet.*

In eundem.

*Ora tuas Falco resonant cur omnia laudes?
Est laus, & non est dicere vera labor.*

In eundem.

*Cur tibi tam leuis est, cur tam incunda senectus?
Liberâ quòd vitijs tota iuuenta fuit.*

In eundem.

*Cur tua tam grauibus virtus non frangitur annis?
Nec patitur vita deficientis onus?
Corpora mens, mentem virtus, Deus omnia seruat:
Cur minuet vires longa senectâ tuas?*

In eundem.

Quid valeat virtus ad acerbae ferrea sortis
Spicula, Falconis testificatur honor.

In eundem.

Cur aliquando fuit tibi sors inimica nocensq̄?
Quod virtus fuerit semper amica tibi.
Aemula virtuti sors est, quos elenat illa
Ista premit crispo torua supercilio.

In eundem

Cur te dissimulas? cur non in honore superbis?
Falco supercilio gloria vera caret.
Sors facit elatos, & rusticitat e tumentes,
Et generant mores corda superba feros.
Exhilarans frontem virtus augusta serenam,
Cor placidum, clemens, mite piumq̄ parit.

In Falconem Elegia.

Dicite, Falcones habeat cur Martia paucos
Curia, qua colitis Phocidis arua Dea?
Dicite, dū tenui strepit Allia murmure, dū sol
Urget ab excelso pectus & ora polo.
Dum semusta sonant querulis arbusla cicadis,
Dum madet, & muscis sollicitatur equus:
Dicite, sed neruis non est opus, ore canendum
Aridulo, media carmen equestre die.
Cum dabitur secuta quies, meliora canemus,
Nunc satis est celeri ducta figura manu

BAPTISTÆ MANTVANI

Pinieram, vocem mox exulit vna sororum,
 Paucaq; disparibus rettulit ista modis.
 Est domus in summo saxosi vertice montis,
 Ardua quo durum semita tollit iter.
 Auratus paries gemmis vestitur vbiq;
 Artis Apelleæ nobile fulget opus.
 Hic sunt qui Sophia, qui religione vel armis
 Aut aliter summum promeruerè decus:
 Hic retinet bello præstans & pace Robertus
 Inter Martigenas regia sceptrâ duces.
 Ipse Severini generis nitor, ipse Latinam
 Militiam, pacem, iustitiamq; regit.
 Hic est Carraphiam qui tollit ad æthera gentem,
 Cui placidum mitis nomen oliua dedit.
 Hic est Romuleæ prisco de sanguine gentis,
 Qui veteres Falco laudibus æquat auos.
 Vidimus hos virides lauri gestare coronas,
 Et loca quenq; suo prima tenere choro.
 Totâ cohors tribus assurgit, nec vidimus horum
 Quis prior, & cuius palma secunda foret.
 Atria prima labor, tecti penetrâlia virtus
 Seruat, in extrema parte locatur honor.
 Horriferum labor est & inexorable monstrum.
 Quale quod infernas excubat antè fores.
 Pectora lata tument, collum breue, brachia setis
 Hispida, nervosæ marmoreaq; manus.
 Hic Cadmi superanda seges, mactanda Chimæra,
 Atq; Medusæq; colla secanda feræ.

Hic vigil Hesperidum custos fallendus, Iason
 Hu domat iratos, flammea monstra, boues.
 Hic fuit Hippolytus cursu laceratus equorum,
 Et cito virtutis viuificatus ope.
 Nam labor in varias solet migrare figuras,
 Nunc leo, nunc aper est, nunc bouis ora gerit.
 Sicut Acarnano est de flumine fama Deoq;
 Qui vada Carpathia lata tenebat aqua.
 Plurima barba, micant oculi stant cornua fronte,
 Esurit, & sicco semper in ore sitis.
 Sudat, & in rorem facies & pectora currunt,
 Nulla quies, nulla est desidiosa dies.
 Illa magna femur validum, sine pondere venter,
 Desinit in latos tibia longa pedes.
 Bile tumet, furit, intrantes clamoribus arcet,
 Vociferat toruum, multiplicatq; minus.
 Ut reor, hoc prisca vates dixere Mineruam,
 Nam minui vires debilitatq; labor.
 Qui cupiunt igitur sanctos intrare recessus
 Longa prius duro pralia Marte ferunt.
 Dicitur Alcides Ericem qui vicit, ab isto
 Victus in herboso procubuisse solo.
 Et nisi certantem virtus miserata fuisset,
 Semper erant sacra limina clausa domus.
 Ipsa fores reserans fessum totoq; labantem
 Corpore, porrecta traxit ab hoste manu.
 Huc veniunt homines virtutis imagine ducti,
 Sed refugit verso territa turba pede.

BAPTISTAE MANTVANI

Hic opus est animis, & firmi pectoris ausu,
Vincit quem longa non domuere morę,
Degeneres animi primo in certamine cedunt.

Nec pudet expelli, nec dare terga fugę,
Limen ad hoc Falco pugnare viriliter ausus
Obtinuit fractis regia tecta seris.

Hicq; diu doctus delubra subiuit honoris
Victor, & immensas inde recepit opes.
Sicut Aristeus post victi pręlia monstri

Repperit occiso dulcia mella boue.
Et quoniam pauci superant hæc atria, paucos,
Falconi reperit curia sancta pares.

In Falconem.

Vnde magistratus, Falco, tibi gloria tanti?
Quos aluit virtus, magnificauit honor.

In eundem.

Pulsa redi virtus, reuocat te libera Roma,
Nam patria Falco regnat in vrbe pater.

In eundem.

Est aliās falco superat qui cæde volucres,
Hic alios meritis & pietate viros.

In eundem.

Praxiteles sculptor, vates Maro, pictor Apelles,
Herbipotens Chiron, belliger Hector erat,
Musicus Amphion, Tiphys nauarchus: Apollo
Fatidicus, Mars vi, maximus arte Sinon.
Gnosiacis Alcon iaculis clarebat & arcu,
Mercurius lingua munere, Castor equis.

EPIGRAMMATA AD FALCO. 107

Automedon currus moderatur, Aranea telam,

Artifices Pallas, Luna bicornis aquam.

At commune bonum Christi q̄negocia Falco

Curat, & hacilli culmen in arte datur.

In eundem.

Desipiunt Romam qui degenerasse fatentur,

Romuleos Falco laudibus aequat auos.

In eundem.

Iam Romana satis tutoratis aequore fertur,

Nam pelagus Falco remigium q̄tenet.

In eundem.

Curest pulsa fames, Romæ cur bella quierunt?

Quod Cererem Falco, temperat atq; Iouem

In eundem.

Arma placent aquila, parit aurea secula Falco

Ciuiibus, hic Christo militat, illa Ioui.

In eundem.

Omne Quirinali scelus eijcietur ab aulat

Limen enim Falco pontificale tenet.

In eundem.

Quid gemis amissas aquilas, priscum q̄decorẽ

Roma? tuus Falco te reparare potest.

Roma, meos, inquit, vexat discordia ciues,

Nec ratio sed iam uiuit in vrbe furor.

Iste meus nulla dolor est sanabilis arte,

Deridet medicas ista podagra manus.

BAPTISTAE MANTVANI

Non si prateritos reuocet noua purpura reges,
Non si Caesaribus, Consulibusue daret.
Falconem fateor si spes foret vlla salutis,
Forsit an arumnas posse fugare meas.

In eundem.

Quid tibi Mecænas quòd sis sub casare Falco
Proderit, exclusus si sit ab vrbe Maro?

In eundem.

Quosdam Thraiciòs audiuit Roma loquentes,
Palluit, vltiores credidit esse Gothos.
Tunc ego, dum Falco dum regnat Acacius inquam
Roma sede, & nullo sollicitere metu.

In eundem.

Auget opes alius Roma, studet alter honori,
At studium Falco religionis habet.

In eundem.

Cur populo semper domus est Falconis aperta?
Quòd sit honestatis iustitiæq; domus.

In eundem.

Sceptra tenet Falco, Romana Catonibus aula
Paret, in Assyrios Sardana palus eat.

In eundem.

Aurea Falconis virtus est sydere maior,
Non metuum rutila flammea monstra coma.

In eundem.

Vidimus assueto priuatum lumine solem,
 Pallida turbato vidimus astra die.
 Vidimus horrendos criniti syderis ignes,
 Et grauis attonito regnat in orbe pauor.
 Non ego defectum Phœbi, te sospite Falco,
 Non metuam fulmen terribile sive comas.
 Non metuam terra motus, non æquoris æstus,
 Non canis æstiuo cum furit igne sitim.
 Scimus enim, quoniam Deus est pietatis amator,
 Ventura auspicio prospera cuncta tuo.

In eundem.

Innumeros Phœnix, & Phœbi nuncius annos,
 Viuit, Hamadryades tempora longa Deę.
 Secula tot cernus, tot viuit secula cornix.
 At hominum paucis vita diebus abit.
 Recte igitur, Falco, maior tibi cura dierum,
 Quam sit opum, redit æs, non redit vlla dies:

In eundem.

Est tibi diuitijs virtus & honoribus impar,
 Cur dat inæquali premia lance Deus?
 Præmia virtutum non sunt mortalia, tanti
 Nemo voluptates diuitia sive patet.
 At tibi supremo melior thesaurus Olympo,
 Vnde tui merces tota laboris erit.

BAPTISTAE MANTVANI

In eundem.

*Diues es, at Cræso longè locupletior esses,
Si meritis hominum diuiderentur opes,*

AD EVNDEM DE VIRTU-
te Sapphicum carmen.

*Cùm Deus magnū fabricaret orbem,
Et polos altos sinuaret arcu,
Iussit æterna rutilare pulchrum*

Lampade solem.

*Iussit & lunam dubia micantem
Luce sublimes agitare currus,
Et per obscuras aliena ferre*

Lumina noctes.

*Aureis cælum variauit astris
Quæ per ingentes reuoluta gyros
Fata dispensant, humilisque terra*

Regna gubernant.

*Aëris tractus auium canoris
Cantibus, terras nemorum virenti
Fronde, diuersis decorauit altum*

Piscibus æquor,

*Tunc ad argutos Philomena cætus
Guttur aptauit, didicitque voces
Psuhacus nostras, nituit superbo*

Tergore pauo.

Barbaram citrū preciosus Athlas

Ida funebrem peperit Cypressum,
Pelion Quercus, Solyma tulerunt

Balsama sylvæ.

Et Tagus fulvo nociturus auro
Fluxit, & Cræsi viridem per oram,
Lydius cursu properavit Hermus

Inuidioso.

Tunc per humentes pelâgi meatus
Squammea cinctus populi caterua
Post suum fluctus equitavit altos

Protea delphin.

Sic Deus cæli maris atq; terræ
Fecit ornatum, tamen ad decorem
Mentis humana magis applicavit

Artis acumen.

Mens enim summo nimium parenti
Chara pro vita sapienter acta
Præmio, mundi fuit in beatum

Limen itura.

Dumq; ei cultum dare singularem
Cogitat, pulchris Areten capillis
Fortè prospexit spaciola solam

Ire per arua.

Namq; flâmantis meditans Olympi
Lumen, & cursus Arete volantes,
Nomen aptabat numerumq; claris

Addidit astris.

Iam maris fluxum tumidosq; fluctus

BAPTISTAE MANTVANI

Norat, & quare tremebunda tellus
Fluctuet, quare iaculetur aër
Nubibus ignes.

Norat & linguas, hominūq; mores,
Et quibus falli solet & refelli
Veritas tecto malè nota vultu
Norat elenchos.

Fecerat nostra documenta vita,
Et quibus cæli peteremus arcem,
Sortis humana miserata casum,
Fecerat artes.

Hanc Deus menti comitem ducemq;
Fecit, vt casus patienter omnes
Ferret, & nullo scelerum tumultu,
Deijceretur.

Ipsa nos duros vocat in labores
Nec dies nobis finit ociosos
Hoc, ait, nostros petiisse cælum
Calle parentes.

Ipsa Falconis comitata gressum
Fecit vt, duros tolerans labores,
Iret ad summum decus atq; vitam
Labe carentem.

Ipsa Falconis vigilanter aurem
Vellat, & nostri memorem negoti
Reddat, vt portum breuiore cursu
Cymba subintret.

In eundem de virtute,

Mens virtutis inops, mare piscibus, alite cælum,
Syderibus mundus, grammine terra carens.

In eundem de virtute.

Pyramides Nili, Pharos insula, Iuppiter Ammon
Mausoli & Triuia marmora celsa Dea.

Regna Semiramidis, Romana palatia iunge,
Si placet, & Solymi templa superba Dei.

Talia simplicitas hominum miracula dixit,
Quam si terrenas nil speculatur opes.

Hæc lapidum moles cœlata, & saxa fuere,

Quæ grauis eximia fecerat arte labor.

Longa dies marmor solidum contriuit & ara,
Tempus enim dura singula fauce terit.

Maius opus virtus, quam nec dissoluere possunt
Tempora, nec rauco fulmina pulsa sono.

In eandem de virtute.

Plurima virtuti laus hic, at præmia nulla,

Nam Deus illius præmia solus habet.

In eundem de virtute.

Eximie claros cur ad virtutis honores

Ex humili plures vidimus ire loco?

Pauperibus virtus quia sit sine dote maritis

Nubit, habet grandes sors opulenta viros.

In eundem de formoso & studioso.

Iuncta venustati probitas iuuenilis, in auro

Candida purpureis lilia mixta rosis.

Additus

BAPTISTAE MANTVANI

*Additus in calathoviolis amaranthus eburno,
Et cum purpureo Medica mala croco.*

De deformi studioso.

*Abdita deformi virtus sub corporis antro,
Tecta cauernosis Attica mella fauis.
Rex in veste rudi, lutea thesaurus in vrna,
Phagina gemmato dactylo theca sinu.*

De pulchro & vitioso.

*Forma Mephitifero polluta libidinis vsu,
Picta cadaueribus plena sepulcra nouis,
Fæta venenosis argentea vasa colubris,
Oblita tartareo lactea gemma luto.*

De deformi vicioso.

*Improbitas animi deformibus addita membris
Virus in obscæno triste nocensq; cado.
Frigida limosis inclusa paludibus hydra,
Turpibus in lustris dente superbus aper.*

In eundem de virtute.

*Alcides Lapythas, Indos deuicit Iacchus,
Isthmiaco iuueni præda Chimæra fuit.
Pellem Babylona labor tristemq; Darium
Vicit, & Iliacas Mennoniasq; domos.
Æsonides fuluum vellus Danaea propago
Gorgoneos angues aquoreamq; feram.*

*Cæsaris occiduo veniunt ex orbetriumphis,
 Scypiada Libycos perdomuêrelares.
 His æterna dedit laudum præconia virtus
 Maior, & immensum fortia facta decus.
 Ardua res vicisse alios, victoria maior
 Est animi fluctus composuisse sui.
 Subiecisse metus, & debellasse timores,
 Gaudia spemq; graui supposuisse iugo.
 Propterea longe maior tua gloria, Falco,
 Surgit, & armatos vincis honore duces.*

Cur boni viri post habeantur.

*Spontè malos homines, & uoxia gramina nutrit,
 At melius semen ferre recusat, humus.
 Mitior est proprijs, alienaq; pignora semper
 Tractat inhumana dura nouerca manu.
 Vir bonus est cæli, malus est telluris alumnus,
 Quos igitur cælum diligit, odit humus.*

De cõmuni lætitia in magistratu Falconis

*Fusca prius quare fulgent candore nivali
 Atria, & albentes explicac aula sinus?
 Cur domus exultat? moles cur lata coronas
 Induit? & multa ianua fronde viret?
 Barbara cur nitidos velant aulea penates?
 Aurea cur pictum signalacunar habet?
 Roma senex alacri cui nam venit obuia pompa?
 Quò properat celeri tota iuuenta pede?*

Tybris

BAPTISTAE MANTVANI

Tybris onans gestit, sicut gestiuit Olym pue,
Cum redijt victo Iuppiter Encelado.
Hec ego dum meditans tacito sub pectore voluo
Concita vox aures impulit ista meas.
Fortunara superat virtus, prudentia fatum,
Curat honestatem iustitiamq; Deus.
Ista viris grauibus fecit populoq; Quirini
Falco magistratu gaudia tanta suo.

Ad Philippum Baueriam.

Turbida nunc vrsos clamat nunc Roma columnam,
Esse quid attonita pacis in vrbe potest?
Et nisi Falconis scirem me numine tutum,
Iam mea populifer cerneret ora Padus.
Propterea diui repetes cum limina Petri,
Ne fluat in longos sac mea causa dies.

Ad Falconem.

Cum Deus extructo terras inuiseret orbe,
Cunctaq; de veteri cerneret ortachao.
Natura ex vtero traxit duo pignora, quorum
Nutibus humane diuiderentur opes.
Virtutem Sortemq; vocant, temeraria Sorti
Frons fuit, at Virtus casta, modesta, proba.
Mentis inops orbamq; ferens Sors lumina frontem,
Iustitiam nescit, consilioq; caret.
At Virtus grauis, aqua, sagax, innoxia, verax.
Pondera mensuras corrigit & numeros.

Quod

Quod iubet utilitas Virtus, quod poscit honestas

Præstat, inaudita nil ratione facit.

Sors autem quicquid præceps sine lege libido

Suggestit, instabili datque adimitque manu.

Ipsa sibi satis est, ipsa sibi præmia virtus,

Sors est præter opes & sine honore nihil.

Has sibi, quod nemo potuit sine numine, tandem

Eualuit Falco consiliare duas.

Nec mirum, quoniam quisquis veneratur Olympum

Ipse sibi caelos subycit atque Deum.

Colloquium inopum de Falcone.

Dixit inops inopi sacram Laurentis ad eadem,

Quid facis ad Floræ tristis inersque forum?

Dum mea, respondit, tractare negotia tento

Haurior assiduis quotidie aucupijs.

Aes perijt, nec habet finem rerum vlla mearum,

Quid faciam infelix? vnicuique precabor opem?

Obtinet expulsa probitate pecunia Romanam

Nec Deus in tota possidet urbe locum.

Quot sunt Romæ homines tot eunt per compita fures

Quos ve canes speras, experiere lupos.

Si Lacedæmonij, Scythiam petiere Quirites,

Nam Lacedæmonij furti licere putant.

At Scythia populi damnant grauiusque minantur,

Vt mos consulibus Cæsaribusque fuit.

Omnibus esse lupos licet in regione luporum,

Inter Pigeos non pudet esse breuem.

Desipio

BAPTISTÆ MANTVANI

Desipis alter ait, fugat hac opprobria Falco.
Nec sua sub tali secula labe sinit.
Sta pede Falconem, sine re sine munere vinctus,
Omnis ab hoc saltem fraus aliena viro est.

In Falconem

Nuper ab Exquilijis quosdam descendere latis
Frontibus, & lento vidimus ire pede.
Dumq; meos eadem fero per vestigia gressus,
Et sequor equali prævia terga gradu.
Audio miscentes concordibus ista loquelis
Verba, decem breuibus subiicienda modis.
Vidimus antiquæ specimen virtutis in vno,
Et Fabium, Curium, Fabriciumq; viro.
Casareos animos, cum religione Catonis,
Attilijq; fidem, cum pietate Numa.
Vidimus ardentem Christi pro nomine Petrum,
Et celebrem Pauli vociferare tubam,
Aloquium Marti, Demosthenis atq; Salusti,
Et Brutos, Magni cum probitate, duos.
Continet hos omnes sancto sub pectore Falco
Idq; quod est Falco plus habet omnibus his.

AD D. FALCONEM DE MOR-
te Philippi Baueriæ Queri-
monia.

Maxime vir patriæ pater & mea gloria Falco,
 Impulit in luctus me noua causa nouos.
 Tristor, & in tenebras lucem veri ère dolores,
 Nec mihi nocte datur, nec mihi luce quies.
 Baueriam rapuit pestis Romana Philippum,
 Perdere tam sanctum mors fuit ausa caput.
 Inuida mors siquid miseris videt vtile terris,
 Insidiatrices mit tit ad arma manus.
 Cur veneranda mori permisit pectora virtus?
 Cur homini non est auxiliata suo?
 Et Deus, aternis probitas cui fœdere iuncta est,
 In cineres talem cur sinit ire virum?
 Quot mala, quot clades hæc tanta licentia mortis
 Attulit indigno quot premit ora situ?
 Conquerimur, nec fert aliquem querimonia fructum.
 Quotidie querimur, quotidie rapimur.
 Si perimat sæuos hominumq; cruore madentes,
 Iustus & longè mitius esset opus.
 Si cadat Euristheus aliquis si infidus Olysses
 Non est qui facinus non putet esse piùm.
 Iste nec immiui tractabat spicula dextra,
 Nec sæuum rigidi Martis amabat opus.
 Arte regens acres sicut Theodosius iras,
 Mitis, & in nullos ore molestus erat.

Ppp

Omnibus

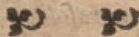
BAPTISTAE MANTVANI

Omnibus innocuus, casu tranquillus in omni,
 Nec tamen ignauo segnis inersq; metu.
 Iste Dioneam Venerem, Bromiumq; subegit,
 Votaq; lasciuæ somniculosa gula.
 Fecerat hospitium casto pia membra pudori
 Sicut Iosephus, sicut & Hippolytus.
 Non erat elatus, nec inani deditus aura,
 Quais Tarquinius, qualis & Ancus erat.
 Ipse suas cunctis operas donabat amicis,
 Officio tota sedulitate vacans.
 Si quando vacuum tempus superesset, habebat
 Siue Deus totos siue Minerva dies.
 Languida nec fecit tardos ignauia sensus,
 Nec vitam coluit Sardanapaliacam.
 Prauigil ad mores animum reuocabat honestos,
 Mensq; erat ad curas ingeniosa piæ.
 Inuidia nunquam potuit tabescere morbo,
 Nec dedit atroci corda cremanda foco.
 Totus erat pietas, totus clementia, totus
 Et sine fraude fides, & sine labe pudor.
 Non erat argenti cupidus, non ebrius auro,
 Solum animi veras accumulauit opes.
 Fortis, & a recto nulla reuo. abili arte,
 Quale Numa pectus, quale Catonis erat.
 Non labor à rebus iuuenem reuocabat agendis,
 Gaudia sudor erat, ura leuamenerat,
 Ipse erat irato communitis ab æquore portus,
 Ipse erat in placido remus & aura mari.

Nec dum bis denes auitransegerat annos,
 Et tam diuitibus mens erat aucta bonis.
 Quod longis aliqui vix eualuere diebus,
 Iste breui prudens tempore factus erat.
 Non expectauit canos matura senectus,
 Ante senem senuit, vir fuit ante virum.
 Quis lepor, & Latiae fuerit quae gratia lingua,
 Quae docuit tellus Romula testis erit.
 Testis erit locuples nostri Pomponius aui
 Gloria de cuius plurima fronte bibit.
 Hic si continuo rerum senuisset in vsu,
 Iffet ad heroum semideumq; decus.
 Notus erat Dirceus ager potauerat vndam,
 Quae subito vates hausta deosq; facit.
 In viridi grauitas latoq; modestia vultu
 Grata verecundi signa pudoris erant.
 Cur fuerit virtus tenero tam clara sub auro,
 Causa, velut passim dicitur, ista fuit.
 Nam per Oliuerij vestigia sancta Carafa
 Assiduus ceptum continuauit iter.
 Adde quod haerebat lateri Falconis, & ista
 Integritas ex his tracta duobus erat.
 Nam iuuenis mores à conuiuentibus haurit,
 Et calet admoto frigidus igne liquor.
 Hi sunt Romulei duo sydera magna senatus
 Vnde bonis lumen praesidiumq; datur.
 Iure igitur fratres fratrem defletis ademptum,
 Tuq; parens ventris pignora sancta tui.

BAPTISTAE MANTVANI

Heu perijt generis proles clarissima vestri,
 Heu cecidit vestra gloria tanta domus.
 Sed memores estote pietas in sydera mentes
 Ire, nec infernos posse subire lacus.
 Vivit in aethereo, quem nos hi. flemus, Olympo,
 Et gaudet luteas deseruisse domos.
 Deseruisse graues resoluit corporis artus
 Gaudet, & in superis transiisse choros:
 Horriferam mortem, vivit quae maxima poena est,
 Transiit, clysiis perfruiturq; locis.
 Nos quoq; lugubri flemus tua fata, Philippe,
 Carmine, decessus ingemimusq; tuos.
 Tu mihi traclanti Romana negocia semper
 Assiduas operas, auxiliumq; dabas.
 Tu mihi solamen, miseris tu in rebus asylum,
 Tu vada, tu venti, tu mihi portus eras.
 Tu mihi fecisti, mea dum praeconia narras,
 Egregios inter nomina clara viros.
 Propterea quotiens sacras accendimus aras,
 Suppliciter pro te mystica dona damus.
 Tu quoq; spiritibus, quorum tibi copia, sanctis
 Mutua pro nobis vota precesq; dato.

EPIGRAMMATA AD FALCO. 115
SEQVENS ELEGIA EST DE
pugna Virtutis & Fortunæ ad Falconem
scripta.

EBRia Virtutem Fortuna lacefferenuper
Cæpit, & hoc bellum dicitur orsa modo.
Cur latitas? vanaq; tegis gravitate timorem?
Si sapiſ vt iactas, & potes, arma cape,
Te iuuat obscuris nugas excudere tectis,
Semiuiros inter, fæmineosq; choros.
Tu tibi ſola places, ſine te nihil vt ile dicis,
Et populum ficto decipis orerudem.
Vis Phæbaa tuis oracula cedere dictis,
Et ſomnos hebetes, deſidiamq; doces.
Aſt ego ſublimes animos ad ſydera mitto,
Et decoro gentem nobilitate meam.
Regna mihi ſubſunt & opeſ & purpura regum,
Et patitur leges terra, fretumq; meas.
Tu me ſtultitia, tu me leuitatis vbiq;
Arguis, & nomen polluis ore meum.
Efficiam ne te defendat inertia poſthac,
Si sapiſ vt iactas, & potes, arma cape.
Nec lateo dixit Virtus, nec pralia quero,
Nec fugio, leges conſiliumq; ſequor.
Si ratiã poſcit pugnã, interrita pugno,
Si pacem præfert, ocia pacis amo.

BAPTISTAE MANTVANI

De pietate loqui, de religione, Deoq̄
 Ad genus omne iuuat: nan genus omne rego.
 Recta placent nobis, ratione carentia nunquam,
 Et populum tali fallimus arte rudem.
 Non Phœbæa meis, verum tua cedere dictis
 Plena vo'o obscœnis dicta libidinibus.
 Ipsa leues animos in Tartara mittis, & omni
 Dedecoras gentes impietate tuas.
 Proficia indignos, & regna latronibus imple,
 Subq̄ tuo luget terra fretumq̄ iugo.
 Nec te stultitia, nec te leuitatis vbiq̄
 Arguo, tale tuum dat tibi nomen opus.
 Efficiam certe ne me experiaris inertem,
 Efficiam gladio confodiare tuo.
 Desine deceptrix hominum Fortuna minari,
 Nouimus & mores, ing-niumq̄ tuum.
 Fas & iura times pro legibus vteris armis:
 Nec pudet insontes precipitare viros.
 Te Duce Romani maduerunt sanguine reges,
 Et pleriq̄ sua procubuere manu.
 Bella moues, nec sis motos sedare tumultus,
 Sæpius accenso territa Marte fugis.
 Nouimus ad Trebiam, Cannas, Transimenaq̄ arua,
 Stulticia vires consi iumq̄ tua.
 Terupis Tarpeia canit, canit Allia laudes,
 Et Gothus & fusco Pandalus ore tuas.
 Aestiferum equiparas nimbum, qui murmure multo
 Surgit, & excussa languet inanis aqua.

Falconem quoties fortemq̄ insana Robertum
 In sordes ausa es pauperiemq̄ dare?
 Cerne locis vt nunc niteant sublimibus inter
 Purpureos patres, armigerosq̄ Duces.
 Hi sunt quos vesana fugas, cogisq̄ subire,
 Et terra & vasto longa pericla mari.
 Alter ad Oceanum, finesq̄ recurrit Iberos,
 Dum fidei debet premia ferre sua:
 Alter in Alpinis niuibus, Ligurumq̄ per agros
 Viuit, & ad Celtas, ad Senonesq̄ fugit:
 Et quia militia titulis excellit, & omni
 Laude nitet, duplicem fœdifragumq̄ vocas.
 Quis sit, & eximia quæ sit prudentia frontis
 Constat, & hoc vici non tacuere Duces.
 Hos experta potes qua nostra potentia nosse,
 Et qua conatus frangimus arte tuos.
 Disce viros fortes & pectora sancta vereri,
 Atq̄ meum cessa dilacerare genus.
 Verum adeo leuis es, tantisq̄ furoribus ardens,
 Vt nequeas iræ vim cohibere tuæ.
 Qui pinxit Lycium voluit te pingere montem,
 Dum variam fingit multiplicemq̄ feram.
 Oraleonis habes, quia primum pectora fastu
 Tollis, & audaces mittis in ora sonos.
 Hircus olens venter, quia quos extollis, in amnem
 Desidiam proni, luxuriamq̄ ruunt.
 Non opus exemplis, quorum mihi copia maior,
 In Libyca quam sit copia farris humo.

BAPTISTAE MANTVANI

Ultima pars serpens, quoniam de crimine virus
 Nasitur, & vitium dira venena parit.
 Conscia mens culpa Taxos, aconitaq; mandat,
 Semper & in tenebras, suppliciumq; cadit.
 His accensa grauem rapui Fortuna pharetram
 Et celeri torsit spicula multa manu.
 Voce, manu, gladio, iaculis, cursuq; fatigat,
 Et circumductio strenua pugnat equo.
 Fixa manens eadem insistit vestigia Virtus,
 Nec timet insanam, precipitemq; feram.
 Aegida nam rapidis Chalybum fornacibus vflam,
 Et solido Clyopes ex adamantegerit.
 Frustra igitur Fortuna truci superintonat ore,
 Atq; leues circum fertq; refertq; gradus.
 Saut inutiliter ceu cum graue sibilat æstrum
 Obuolutans taurum, cornupetamve bouem.
 Dum videt incassum se mittere tela per auras
 Infremit, & crebro verberare pulsat equum.
 Dum furit incaute, missisq; vagatur habenis,
 Decidit, & fracto gutturis osse perit.
 Marmoreo comites mæste imposuere sepulcro,
 Et super hoc quidam carmen inesse ferunt:
 Hi: iacet insani numen mutabile vulgi,
 Lege carens, sola mobilitate potens.
 Arma capit Iani, variasq; ferentia fruges
 Cornua, cum clauo quo vada nauis arat.
 Tunc ait ex media quidam sine nomine turba,
 Qui varias sortis nouerat ante vices.

Fidite

Fidite Virtuti, Fortuna fugacior undis
 Non manet, & certam nescit habere domum.
 Gaudia dum simulat, subvertere cogitat orbem,
 Insidias videns exitiumq; parat.
 Propterea vasis Agathoclea legimus vsus
 Fictilibus, verso dum timet orbe premi.
 Discite quos sursum voluit rota ponere fastus,
 Trudet ab excelso vos mora parua loco.

Ad eundem Falconem quod heroico car-
 mine dicendus sit.

Falco Quirinalis decus immortalis senatus
 Quo ducere stitui possent labentia Romæ
 Mœnia, & illustres iterum sperare triumphos,
 Dum modò nostra tuas elegia reponere laudes
 Pergit, & exilem disperdit arundine cantum,
 Ecce coturnato gradiens heroica passu
 Musa meum derisit opus, quid talibus, inquit,
 Ionium remis audes tranare profundum?
 Hic mihi non Sulmo, nec inerti nauita versu
 Claudicet, huc opus est adsit vel Smyrna vel Andes.
 Nam neq; Penelopes curæ, non Hippodamiæ,
 Non Danaës plorandus amor, non vulnus Elissæ,
 Parua decent humiles, paruo breuis hydria fonte
 Conuenit, & paruis satis est breuis vtribus aura.
 Vel pedes incedit media de plebe viator,

BAPTISTAE MANTVANI

Vel querulo vehitur plauſtro, vel paupere cymba.
 Magnanimis rex magnus equis curruq; ſuperbo
 Fertur, & audaces ſulcat ratis ardua fluctus.
 Magna decet magnos, magno Latonius arcu
 Vitur, ingenti Maiors accingitur enſe,
 Immenſo tonat igne pater, maiora putatur
 Gurgite ſub vireo geſtare tridentifer arma.
 Huc igitur Phœbaa cohors Phœbaa ſupellex
 Plectra, lyraq; volent, & ſacri gloria fontis.
 Huc pluat Eurotas, huc omnia Pho. idis arua
 Certatim gelidos latites & lactea mittant
 Flumina, Lauretis, variaq; virentia fronde.
 Non ſit in Aonijs regi: ſine vocibus oris,
 Non ſine laude nemus, nulli ſine carmine fontes.
 Illuſtres Falconis auos cantate, piamq;
 Primæui generis prolem clarosq; nepotes,
 Ipſe quoque altiſono tollatur ad æthera cantu:
 Cuncta ſonent heroa nouum, quem Reſtor Olympi
 Diuorum aſcripſit numero, qui carcere liber
 Corporeo implebit de ſed. bus ætheris vnam:
 Dicite, & illuſtrem trans æquora mittite ſamam,
 Audiatur hæc Tanais, mirentur Iberica regna,
 Et Peuſiacas carmen referatur ad aures.
 Et Didonis ager Romaniſ amulus aruis
 Audiatur hæc, trepidetq; iterum Romana reuerti
 Claſſica, & Auſonijs iterum dare mœnia flammis.
 Scipiades iterum metuat, dum talibus audit
 Nunc quoq; Romuleas habitari ciuibus arces.

Transeat hæc Arabes nigros ea fama per Indos,
 Et repetat Scythicos per Serica regna colonos.
 Palladias artes rimatus in omnia venit
 Phœbæq; secreta domus primordia nostri
 Fontis, & atheream penetrauit lumine molem.
 Sæpè Meduseis facunda liquoribus arua
 Abluit, & nostris diues remeavit ab oris.
 Ipse iubet passim sanctos adolescere mores,
 Priscæq; cælestis renouat vestigia vitæ.
 Nec pessum sinit ire pios in egena patentes
 Compita feri loculos, & in agmina seminat aurum.
 Ferreus ad Romæ populiq; negotia nunquam
 Flebitur, & palma similis, quæ pondere pressa
 Altius extollit ramos, oneriq; resistit,
 Strenuus & solers & frangi nescius ira,
 Propositi fideiq; tenax, sine munere nullos
 Pro virtute fugit pro relligione labores.
 Quod nisi Falconis quicquam de laudibus aufert
 Linor, ad excelsos veterum se attollet honores,
 Nec sinet extinguigentis monumenta Latina,
 Et sua vinaci decorabit secula laude,
 Inq; dies vestros redisse videbitur atas
 Aurea, & antiqua surget Virtutis imago.
 Perpetuis igitur circumdate tempera sertis,
 Et lauros, hederasq; ferat frondemq; Minerua,
 Hæc ait, & ridens elegos humilem poësim
 Et caput auertens indignabunda recessit.

BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE,
THEOLOGI, DE CONTEM-
nenda morte Carmen elegiacum, sex-
centis loci, ab auctore suo castiga-
tum; In quo mentem suam
alloquitur
Poëta.

*Vid mæres ? fatumq̄ times oblitati
mens?*

*Stulta quid hoc tantum debile cor-
pus amas?*

*Dum trepidas, tuus iste metus mea
viscera torquet*

Ex animo in corpus labitur iste timor.

Aegra tuum pallet facies confessa dolorem,

Et confecta premit pectora frigus iners.

Desinet tristari, non possidet omnia fatum:

Maxima pars rerum nil timet arma necis.

Nam Deus imperium vitæ præstantius esse,

Atq̄ breues mortem iussit habere manus.

Vnda, solum, subeunt mortem, subit ignis & aër,

Quæq̄ suo coitu quattuor ista ferunt.

At quia longè alio sunt edita semine, semper

Frons eadem cælo, syderibusq̄ manet.

Ipse tamen rerum pater omnia vertere posses
 In chaos antiquum, materiamque rudem,
 Sed diuina suis bonitas non inuida rebus,
 Omnia quae fecit viuere & esse finit.
 Viuere & esse finit, proprijs quoque viribus uti,
 Naturaeque datum robur in esse facit.
 Quae fecit mansura, manent, & robore nullo
 Confecta aeternos sunt habitura dies.
 Quae mansura minus, morituraque condidit, aui
 Dentibus & morbo conficiente cadunt.
 Quae superant ignes iussit consistere semper,
 Orbe sub extremo debile clausit opus.
 Sunt igitur vitae latissima regna, sub astris
 Imperat angustis mors inimica locis.
 Omnia nec subter Lunam sunt debita morti,
 Vita aliquid mortis de diuione rapit.
 Namque hominum cum sint mortalia corpora, mentes
 Semina diuina simplicitatis habent.
 Simplicitas mortem prohibet, quia neque scindi
 Senequit in partes dissociare suas,
 Principijs etiam non sunt ex quattuor orta,
 Hoc Deus ex nullo semine finxit opus.
 Quid mereres fatumque times oblita tui mens?
 Stulta quid hoc tantum debile corpus amas?
 Debile corpus amas, cuius sub pondere pressa
 Volueris in turpi vilificata luto.
 Nec potes ad patrios tua tollere lumina caelos,
 Nesciasque aeterni cogaris esse boni.

Debile

BAPTISTAE MANTVANI

Debile corpus amas, cuius consortia in omne
 Dedecus, in sordes in scelus, omne trahunt.
 Mille per affectus ignominiosa malignos
 Duceris, ut duro pressa iuuenca iugo.
 Hac sub mole iaces, sicut dixere Gigantem
 Strata sub Aethneo tendere membra solo.
 Corporis illecebra, sed non intelligis, hostes
 Sunt tibi, quae incautam precipitare solent.
 Sic perijt primus primi pater accola mundi,
 Et factus gustu est insidiant te miser.
 Aspice quot curas, & quot reminiscere morbos
 Ingerat haec nobis vilis & agra caro.
 Quam facile in saniem fluat, & dapis indiga semper
 Urgeat ad dandum te sibi semper opem:
 Languida, segnis, iners, & semper proxima morti,
 Quod doleas semper quodve queraris habet.
 Quid mæres? fatumq; times oblita tui mens?
 Stulta quid hoc tantum debet le corpus amas?
 Te dominam fecit Deus, & seruire parata es
 Putribus his membris, tabificoq; oneri?
 Excutere, atq; tuas paulisper collige vires,
 Iuraq; naturae cerne superba tuae.
 Quis regit hos orbes? quis lucida sydera torquet?
 Dic age quæ vires corpora tanta movent?
 Ver. autumnus, hyems, & torrida solibus aestas,
 Curredit? has verso quis facit orbe vicis?
 Corpora spiritibus sunt subdita, corpora vita
 Ipse agitant, caelos mens regit atq; rotat.

Mens sedet in nitido sublimis vertice mundi,
 Atq; suum vegetat, cingit & implet opus.
 Hæc ea quæ senis res est operata diebus,
 Sola inter mentes ocia semper agens.
 Ipsa suos alias mentes facit esse ministros,
 Atq; opus imperio temperat omne suo.
 Orbibus adiunxit mentes, animasq; minores,
 Et docuit tanti iura ministerij.
 Hæc facient inquit nebulas, hæc sydera ventos,
 Hic coitus fruges afferet, ille famem.
 Hæc, quæ bella mouent, hæc astra ferentia pacem:
 Illud egestatem seminat, illud opes.
 Hæc sunt quæ curas, hæc sunt quæ gaudia mittunt,
 Istæ lenant homines altius, illa premunt
 Semina virtutum radijs oriuntur ab istis,
 Turpis ab his vitæ nequitiosus amor.
 Hæc est stella nocens, dubijs hæc prospera regnis,
 Hæc hominum vitas auferet, illa dabit.
 Omnia mortalem variant quæ sydera mundum
 Aethereis fecit cognita spiribus.
 Sic dedit hæc animus leges, arte mæq; mouende
 Molis, & his mundum legibus astra regunt.
 Corpus in hoc animus missus quasi consul in urbem
 Intrat, & hæc animæ machina parua subest.
 Mentibus exilium dedit hoc Deus, vi iuga mundi
 Iusticiæ officijs & pietatis emant.
 Vita hæc Hippodromus, vita hæc est grande Theatrum,
 In quo cuiq; suus dat sua iura labor.

BAPTISTAE MANTVANI

Quisq; sibi sudat, sunt qui se in sydera tollant,
 Sunt qui ad Plutonem precipitanter eant.
 Spiritibus maior datus ut maioribus orbis,
 Sic animus seruat membra minora minor.
 Ipse potest iras, Ganeam, Venereraq; domare,
 Et calcare suo turpia vota iugo.
 Te Deus his igitur membris profecit, ut omni
 Quod prohibent leges sedulitate domes,
 Tu vires ne absconde tuas, neu cede labori,
 Ista est arbitrio cura relicta tuo.
 Ut Deus & cæli moles, elementaq; maior,
 Sic quoq; nos mundus dicimur esse minor.
 Nos inquam: nam plura sumus, quæ copula in vnum
 Cogit, & hic mundus dicitur esse minor.
 Omnia quæ in mundo fieri maiore videmus,
 In nobis simili cernimus esse modo.
 Cor, iecur, atq; caput, cæli, sunt sydera sensus,
 Est animus nobis cum ratione Deus.
 Cætera si vigili studio quesieris, intra
 Corporis humani membra videbis agi.
 Quattuor humores tibi siue elementa, quod exit
 Quattuor existis corpora mixta voces.
 In genera & species redigas. sunt plurima vite
 Indiga, & in nobis est animæ omne genus.
 Sylua pili, genitale pecus sunt aëris imbres
 Pituitæ summa quas pluit arce caput.
 Fulmen erit resonans ardor qui naribus exit:
 Et ventos stomachi venter, & alius habet.

Utq; Deo in mundo superi maiore ministrant
 Hic tibi spirituum copia semper adest.
 Sunt & quos genuit iecur, & qui corde creantur,
 Quiq; in sublimi verticis arce sati.
 Hæc tibi virtutum sunt instrumenta tuarum,
 Et celeri quouis mobilitate volant.
 Tu Deus ergo tui prima potentia mundi.
 Atq; ita tu mundi lora minoris habes.
 Sis vigil, atq; datis tibi legibus utere cælos,
 Suspice, ut immotis legibus astra meant.
 Quid mæres? fatumq; times oblita tui mens?
 Stulta quid hoc tantum debile corpus amas?
 Collige dispersos bona per mortalia sensus,
 Et noli in falsis degenerare bonis.
 Ad bona vera redi, quæ sunt cælestia, nec te
 Terreat intrandus propietate labor.
 Certandum est, nulli veniunt sine Marte triumphis,
 Et nisi certanti nulla corona datur.
 Est Deus, est æther, pretium certaminis huius
 Hæc faciant pugnam præmia tantæ leuem.
 Vadis in æthereos alacris post funera campos,
 Conuenit æternis mentibus ille locus.
 Cælestes animæ sociam te in lucida tollent
 Atria, felices es habitura domos.
 A grauibus curis, à sollicitudine longa
 In requiem venies, pacificosq; lares.
 Elysij inter superos versabere campis
 Subiectusq; tibi totus Olympus erit.

BAPTISTAE MANTVANI

Inter abundantes epulas & prandia lauta,
 Neſtareos latices ambroſiamq̄ bibes.
 Talia cœleſtis ſonat ad coruuiua cantus,
 Et quod mota ferunt ſydera dulce melos.
 Cum ſuperis viues & contegnabis Olympo,
 Tanta futura tua eſt gloria, tantus honor.
 Hic aterna quies, hic eſt aterna voluptas,
 Vitaq̄ perpetuis accumulata bonis.
 Quid mœres? fatumq̄ times oblitatui mens?
 Stulta quid hoc tantum debile corpus amas?
 Corporis interitum metuis, labor vltimus agram
 Sollicitat, mortis nomen inane times.
 Certum eſt in cineres corpus mortale reuerti,
 Sed tamen aternus non erit ille ſopor.
 Sunt iterum noſtrae reditura in corpora vita.
 Membraq̄ iuncturis reſtituenda ſuis.
 Et quid ineptat times? non ſunt in morte dolores,
 Si dolor in morte eſt, eſt timor ille dolor.
 Fac timor abſit, erit fatum ſopor, atq̄ ſepultis
 Corporis inualidi ſenſibus alta quies.
 Terrificam mortem facit ignorantia rerum.
 Quid timeat neſcit, qui ſua fata timet.
 Languida namq̄, potens vbi vincere peſtora languor
 Incipit, in toto corpore ſenſus hebet.
 Pugnaq̄ iam ceſſat, poſtquam natura veneno
 Ceſſit & hoſtilis abſtulit arma manus.
 Victa iacet Virtus, ſine vi ſubit atria languor
 Frigidus, & vita depopulatur opes.

DE CONTEMNENDA MORT.

122

Mors ubi iam sua signa videt procul arce leuari,
 Ingreditur placido membra subacta pede.
 Languor enim cautus necis armiger impia furtim
 Castra mouens, hostes obsidione premit.
 Non tuba, non litui, non creta cornua clamant,
 Nec faciunt ullos ora nec arma sonos.
 Miles ut ad muros queat improuisus adesse,
 Ipse Deus plantas iussit habere leues.
 Castra necis sunt hæc, hoc milite bellat acerbus
 Languor, & obscuram mittitur ante necem.
 De fragili velox animæ fuga corpore, mors est
 Expectanda magis, quam metuenda viro.
 Quid mæres fatumq; times oblita tui mens?
 Stulta quid hoc tantum debile corpus amas?
 Scauola contempsit mortem, contempsit Achilles,
 Et clari ac fortes magnanimiq; duces.
 Illi etiam quibus est vita spes nulla futura,
 Qui fidei nostræ religionem carent.
 At in cuius sacro caput est in flumine lotum,
 Et quæ clara nouæ lumina legis habes,
 Funera formidas, & scis de funere nasci
 Vita aliud præstans eximiumq; genus.
 Si tamen in fato dicas signa esse doloris,
 Quæ moueant fortes magnanimosq; viros.
 Namq; oculos atq; ora modis se inflectere miris
 Mortis in horrendo vidimus introitu.
 Accipe rem veram, falsis nec frangere formis,
 Neu paucas instar desipientis anus.

BAPTISTAE MANTVANI

Si qua ferunt agri vicinæ in limine mortis
 Non facit immanis talia signa dolor.
 Occurrunt varia quasi somnia vana figura,
 Perturbantq; animos, incutiuntq; metum.
 Propterea multo speculis audiui mus altis
 Sapius & summo desiluisse loco.
 Hoc facit illudens fallacis imaginis error,
 Non veniens morbi de grauitate dolor.
 Et stipulas quando subeunt incendia torto
 Stipite tristitiam significare putes.
 Quid mæres fatumq; times oblita tui mens?
 Stulta quid hoc tantum debile corpus amas?
 Quare ita degeneras vt ames mortalia tantum?
 Nec videas ortus principiumq; tuum?
 Ignea cum tibi sit vis & cælestis origo
 Quid cupis hac lutea degere clausa domo?
 Quid tibi cum saxis, quid cum tellure lutoq;?
 Ipsa Dei vultus effigiemq; geris.
 Ista relinque feris, tua sunt cælestia tecta,
 Non patria est nobis terra, sed exilium.
 Quid precor exilium patriæ præponere maui?
 Cæcæq; terreni carceris antra pati?
 Dulce est ad veterum cœtus migrare parentum,
 Tam celebri insignes cernere laude viros.
 Quæ incunda magis cerni spectacula fas est
 Quam spectare vno sæcula cuncta loco?
 Quod si fortè caua metuis tormenta Gehennæ,
 Et Stygis ardentes ne patiare lacus,

Scire Deum debes nobis mortalibus hostem
 Non fore, inhumanum non decet esse patrem.
 Ut decet esse pium, sic est pius esse putandus,
 Qui putat immitem, non putat esse patrem.
 Non putat esse Deum, quis enim consenserit illum
 Esse Deum demens, quem neget esse pium?
 Est Deus omne bonum, Deus est quaecunq; putantur
 Optima, sed melius quid pietate dabis?
 Quid moeres? fatumq; times oblita tui mens?
 Stulta quid hoc tantum debile corpus amas?
 Expectat te summus apex, te regia cœli
 Clamat, & aeterni curia sancta patris,
 Dic age, iacturam quid amas? tua damna quid optas?
 Nonne putas summo damna carere bono?
 Dic age quid trepidas, mea mens, in amica venire
 Atria? quid pœnam suppliciumq; times?
 Quantumcunq; grauis furis tibi conscia culpa
 Corde dole, crimen diluit omne dolor.
 Scimus enim quæ sit nostræ clementia patris.
 Quàm facili nostras audiat aure preces.
 Corda Deo dabimus, lachrymisq; litabimus illi,
 Nulla accepta magis sunt holocausta Deo.
 Si luges, pater indulgens tua debita soluit,
 Vult humiles animos, vult pia vota Deo.
 Grata Deo non sunt fumantia thura, nec aræ,
 Nec sacra, si cordis relligione vacent.
 Virga recens Zephyris, neruo curuabitur arcus,
 Igne chalybs, Adamas sanguine, corde Deus,

BAPTISTAE MANTVANI

Cedit eterna, turpissima vincula, cura,
Cedite, nec mentes sollicitate pias.
Fama, voluptates, honor, atq; potentia, & omnes
Fortuna & fato subiiciuntur opes.
Hæc sunt quæ incautas rapiunt in Tartara mentes.
Ista solent nostros illaqueare pedes.
Hæc pereunt, tu sola manes, tu nata Tonantis
Mens mea, fronte hilari regna paterna pete.
In gremium patris atq; sinus & in oscula curre,
Surgit in amplexus regia tota tuos.
Serta parant capiti, radys illustris & auro
Ibit ad extremos candida lana pedes.
Omnia in aduentu miraberis agmina diuisum
Conuersa in plausum latitiamq; tuo.
Talis enim sanctos pax & concordia ciues
Iungit, vt in pelagus grande redundet amor.
Propria virtutum variant insignia quosdam,
Sed proprium charitas nil tamen esse sinit,
Vt communis amor, sic & communia cunctis
Omnia perfecto nil in amore suum.
Quid mæres? fatumq; timens oblita tui mens?
Stulta quid hoc tantum vile cadauer amas?
Ergo libens & sponte pedem trans limina mortis
Porridge, nec fati nomen inane time.

124

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI, CONSOLA-
tio in mortæ Collæ
Afculani.

AD IOANNEM BAPTISTAM
Refrigerium.

*VLCE Refrigeri Vatum decus Ao-
niorum
Qui veteres riuos bibis & noua flu-
mina Phæbi,
Dulciloquus laura vates vbi proluuit
ora,*

*Extinctum nostra dici testudine collam
Piscis, & antiquæ me regna reuifere Dirces
Oblitum per iter, lucosq; subire silentes
Rupit vbi sanctos monstri grauis vngula fontes.
Cogit amor parere, tamen graue pondus abhorret,
Debilis, & tardi sensus sibi conscia virtus.
Ingrediar quasi nauta fretum cui nulla secundat
Aura, legam remis, donec ferat Aeolus austos.
Rore Meduseo quisquis perfusus & arte
Fretus Apollinea vult digno extollere cantu
Ex oculis raptum præfenti funere Collam,
Diffusum lateq; patens se mittit in aquor
Non nisi consumptis subiturnus litibra remis.*

BAPTISTAE MANTVANI

Hic vir erat, quem dum terras pietate carentes
 Flaminiamq; premi bellis ciuilibus oram
 Vidissent superi, quorum ossa Bononia sacris
 Aedibus obseruat, fractis misere daturum
 Rebus opem, superis etenim tutela piorum est.
 Hic vir erat similem rarò cui nostra tulerunt
 Tempora, cordato seruans in pectore mentem
 Innocuam, longo rerum prudentior vsu,
 Consilio bonus, ore potens, pietatis & aequi
 Publicus assertor, doctrinarum atq; leporum
 Hospitium, redimendum hederis & virgine Phæbi.
 Eximius foris atq; domi, bellumq; togamq;
 Antè alios doctus, doctus componere pacis
 Ocia, ciuiles iras compestere doctus,
 Præcipientesq; leuis vulgi sedare tumultus.
 Illasum seruare inopem, succurrere egeno.
 O quoties rixas, quoties surgentia pugnae
 Germina succidit, primoq; repressit in ortu.
 Sæpè recrudescens odium fracturus in arma
 Prosilijt, clausitq; suo fera bella periclo,
 Neve forent orbi, seruata prole, parentes
 Fecit, & obscuro mortis de limine rapta
 Duxit ad afflictas sua dulcia pignora matres,
 O quoties vetuit tristes incedere pompas
 Funeris & ferriteretes per compita tadas.
 Si modò lex esset qualis fuit antè Latinis,
 Cingere frondenti victricia tempora quercu
 Belligero cinem si quis seruasset ab hoste,

O quoties decus hoc, quoties hæc gloria Collam
 Insignisset, honor nulli datus iste fuisset
 Sapius, à teneris ita se assuefecerat annis.
 O dignum Pylios hominem qui vinceret annos,
 Et qui Chalcidicæ vatis transcenderet æuum.
 Omne bonum paucis properans elabatur horis,
 Inuisasq; domos hominum pollutaq; linquens
 Limina, syncerum petit vnde recesserat orbem,
 Non secus ac varijs emissi fontibus amnes
 In magnum refluxo voluuntur Nerea cursu.

Nam quod amant superi procul à tellure lutoq;
 Ad sese in sublime leuant, terrenaq; regna
 Egregijs spoliant animis, Diæta corona,
 Iulia flamma, puer Phrygius, Iouis hispida nutrix
 Et fera quæ circa Ripheum voluitur axem
 Hoc docuit, testantur idem noua funera Colle.
 Et quicquid placuit Superis rapit arduus æther.
 Et licet Aesculæ veniens à manibus vrbs
 Fregit vbi Aeacidem Romana potentia Pyrrhum
 Aduena Flaminijs foret & nouus incola campis,
 Felsineatamen vrbe senex donatus adibat
 Concilium patrum, & consulta arcana senatus
 Sexdeni, quæ Felsineis est summa potestas.
 Hic plebem, populum ac patres gentemq; sequutus
 Bentiuolam genus excellens & amabile nomen,
 Magna quidem, meritis tamen & virtute minora
 Dona tulit, patriaq; suæ decus attulit ingens.
 Venit ad exequias & lamentabile funus

BAPTISTÆ MANTVANI

Turba frequens animi lachrymis testata dolorem,
 Vix alium tantis fleuit singultibus vnquam
 Felsina, vix tanto fuit vnquam naufraga luctu.
 Germanum fleuere patres, fleuere minores
 Patronum, miseri atq; inopes fleuere parentem.
 Qualis enim ardenti quum Delius ignea curru
 Herculeæ premit ora feræ morientibus herbis
 Riuis, & alti uolis cribrati nubibus imbres,
 Hic vir erat talis miseris & egentibus, antè
 Quàm foret illius facies tua funere tristis.
 Affuit Hannibalis proles pulcherrimus Heros
 Et patria princeps & libertatis amator,
 Ignea dentatæ cui sunt insignia serra
 Et veteris mæsto lachrymas in funere amici
 Fudit, & inferias tristi decorauit honore.
 Sic nostras fugit ille domos, fruituraq; cælo
 Mens abit in terris spoliū mortale relinquens.
 Tu Collam Baptista graui mærore sepultum
 Prosequeris, lachrymisq; modum non ponis, amati
 Fata senis plorans longo sine fine dolore.
 Hactenus est fleuisse satis, decet ocia fessis
 Reddere luminibus, longum suspiria tempus
 Increpat, hoc animo forti negat esse decorum.
 Hoc potius muliebri opus est, & molle, quod omnes
 Magnanimi fortesq; viri damnabile dicant.
 Hoc est more feræ sensum sine lege vagantem
 Post habitam ratione sequi. Si tristitia ferre
 Non potes, humanis opus est discedere rebus.

E vita migrare opus est, quia vita dolorum
 Est pelagus, fons curarum, sententia laborum,
 Quid te inconsulte pergis macerare? quid omnes
 Perdis in hoc casu lachrymas, quasi nulla supersint
 Tempora, quæ postcant lachrymas, fecunda malorum
 Sors tibi multa parat luctu non flenda minori.
 Paulatim lamenta moue, nec libera curis
 Lora dato, toto sçq; sinus ne pende querelis.
 Vna dies homini non est ploranda, sed atas.
 Mærori gemitus aliquot seruare futuro
 Ne pigeat, lugubre aliquid lux altera portat.
 Quod doleas aurora dabit tibi crastina semper.
 Colla tibi lachrymis volat in sublime relictis,
 Atq; leues hominum curas vanosq; timores
 Mortis & insanum vitæ inconstantis amorem
 Mirantem pudet his tantum latuisse sub vmbriis,
 Stulticia pudet humane, mens ebria quando
 In membris habitat mortalibus, omnia visu
 Prospicit obliquo, nec cælum agnoscere, nec se
 Scire potest, moles terreni corporis aufert
 Iudicium, plorat quæ sunt ridenda, pauetq;
 Profutura, cupit nocitura, ignara futuri,
 Interitus studiosa sui, labat, ambigit, errat.
 Vilibus exemplis res insinuare latentes
 Cogimur, ex minimis deprendere maxima fas est.
 Si qua ovis in tenebris & opaco semper ouili
 Vixerit, ignoransq; diem sub nocte senescat,
 Nec riuos vnquam fontes nec amœna virentis

BAPTISTAE MANTVANI

Rura soli, neq̄ florentes cognouerit agros.
 Non uolet obscuri trans pallida limina tecti
 Ferre pedes assueta fimo breuibusc̄ latebris.
 At quæ graminei cognouit pascua campi
 Quæ potauit aquas riuu salientis & amnes,
 Quæq̄ solet molli recubans in gramine natos
 Mirari inter se teneros colludere in herba,
 Et nondum natis prætere cornibus iram,
 Manè memorruris balatibus ostia crebris
 Pulsat, & ad campos rogat importuna reduci.
 Sic quid mente polum fuerit transgressus, & altos
 Viderit aeterno fulgentes lumine campos
 Non metuit tua ligna Charon, non flumina Lethes.
 Nec pauet ad triplicis latrantia guttura monstri.
 Hæc trepidant, quibus ignauos inscitia sensus
 Lethæis hebetat nebulis, quæ in tartara prona
 Ora gerunt, nullumq̄ tenent in pectore numen.
 Aspice sydereum Paulus qui uiderat axem
 Quam magno terrena animo contemnat, & ipsam
 Qua nihil est homini grauius quo pectore mortem
 Intentat am adeat, rigidos ut rideat enses.
 Heu demens, heu mentis inops, heu luminis expers,
 Qui solas miratur opes telluris & undæ.
 Nec uidet æthereus cur tot splendoribus orbis
 Luceat, & tantum cur sol ferat ore decorem.
 Scilicet arrident nobis cœlestia, nosq̄
 Lata uocant, uultuq̄ inuitant astra sereno.
 Nos bona sola rati nostros quæ proxima sensus

Dulci.

Dulcibus illecebris palpant, curare solutos
 Credimus hæc eadem (tanta est dementia) manes.
 Quæ peiora colunt animæ loca tartareumq;
 Sub Phlegethonte chaos, vitales forsit an auras
 Vt fugiant tormenta volunt, iterumq; subire
 Corpora, & agra pati rursum moribundaq; membra.
 Sed quæ felices habitant immobile cœlum
 Quasq; sub obscuris cruciat breuis ignibus ardor
 Vt superos sine sorde petant, & in æthera functæ
 Fecibus ascendant, remeandi in corpora nulla
 Cura mouet, nullo viuendi ardore feruntur.
 Illectæ campis illa melioribus, ista
 Tempora ne perdant, & quò cœlestis Olympi
 Inueniant breuiora via compendia ad arcem
 Accipe, & antiquos paulum reminiscere casus,
 Quos legisse etiam primote credimus æuo.
 Nauibus instructis Euxina per æquora Colchî
 Et Asia Europam cursu petière citato,
 Cum Medea patrem fugiens tulit aurea secum
 Vellera, & occisi discerpit viscera nati.
 Curua diu postquàm legerunt littora circum
 Remigio absumpto fessis iam puppibus isti
 Grandia conuersis subierunt ostia proris.
 Fluminis hospitibus ripa arrisère virentes,
 Et longè herbooso vestiti gramine campi.
 Pannonijs tandem regnis ratibusq; relictis
 In loca venerunt agris contermina nostris,
 Illyricum iuxta pelagus, ripamq; Timauî.

Miratiq;

BAPTISTÆ MANTVANI

Miratiq̄. solum fœlix fœcundaq̄. rura,
 Et noua regna magis Phœbo vicina calenti,
 Dediti. ère lares patrios & frigida Ponti
 Rura, suasq̄. alio sedes sub sole locarunt.
 Et fluuiio per quem fluctus liquère marinos
 Traxerunt quod adhuc retinent cognomen ab Istro.
 Quod si terra ferax & agri melioris imago
 Vsq̄. adeò Scythica durissima pectora gentis
 Flexit, vt & dulcem patriam charosq̄. penates
 Sponte sua linquens Italica confederit oris,
 Cur animas qua iam pedibus sublimia calcant
 Sydera, quasq̄. breui pœna afflictura dolore
 Mittet in aethereos paruo post tempore ciues
 Miramur natale solum contemnere, & omnem
 Progeniem post se terrena in luce relictam?
 Est etiam quare remeandi nulla libido est
 Manibus hæc ratio, quod scilicet omnia norunt
 Sacla illuc pronis vt lubrica flumina lymphis
 In mare deferri, quod proxima fata iuorum
 Esse vident, sperantq̄. breui se cernere sanctos
 Corpore, quos ardentem amant, accernere curant.
 Adde quod assidue properantibus vndiq̄. ad Orcum
 Extellure animis quos carcere fata relaxant,
 Quicquid agunt vini in terris & in aquore discunt,
 Dic age, cum luteo fractis è corpore vinculis
 Euoluat in tenues liberiam spiritus auras,
 Vtq̄. aiunt morimur gelidosq̄. relinquimus artus,
 Quæ bona vel potius quæ non mala perdimus? errat

Quis-

Quisquis in hoc aliquid terreni fornice mundi
 Syncerum putat esse bonum. Chaos omnia in vnum
 Hac humana Deus grandi confudit aceruo,
 Tristia cum latis glomerans simul omnia miscens,
 Ne pax hoste carens transiret in ocia somno
 Dedita, ne nostros sopiter inertia sensus.
 Vt cecinit solers rerum speculator Homerus,
 Iuppiter ante suum statuit duo dolia limen.
 Laeuum felle viret, dextrum capit aurea mella.
 Quando leues animæ celeri per sydera lapsu
 Ingrediuntur iter, veniuntq; in noxia membra,
 Sunt que cerulei cratera & pocula fellis
 Sunt que mixta bibant cum glauco mella veneno.
 Mel nulli sine felle datur, quia pura voluptas
 Mortales pertæsa domos & perfida regna
 Postquam cesserunt Ioue principe sæcula patris
 Fugit in æthereos naturæ simplicis ignes.
 Fugit, & huc dixit nunquam sine matre redibo.
 Mater ei fuit Erigone, qua innoxia rexit
 Sæcula, qua fugit scelus indignata nefandum.

Sunt quoq; qui memorent animas, cum sydera lapsu
 Prætereunt volucris, moribundaq; membra subintrant,
 A stellis trahere affectus habitusq; malignos.
 Et dare Saturnum lachrymas, mendacia fraudes
 Mercurium, coitus Venerem Mars dicitur iram,
 Sol risum, somnos nocturna infundere Luna.
 Hac figmenta volunt hominem dum vescitur aura
 Ætherea non posse malis se absoluerè, quando

Ipse

BAPTISTAE MANTVANI

Ipse etiam nocet aduersis influctibus aether.
 Doctiloqui Vates animas obliuia Lethes
 Cur potare canunt, quando in mortalia rursum
 Corpora coguntur tristi descendere fato?
 Nempè quod istius non posse incommoda vitæ
 Ferre putent illas, si cæli gaudia & illud
 Dulce recordentur vitæ genus, vnde coacta
 Sunt labi ad miseræ vana hæc ludibria terra.
 Prosequar ærumnas veterumq; antiqua malorum
 Principia, ex ipso sic sacra volumina cogunt
 Credere, ad humanas mentes labentia cælo.
 Prima Deum priscis legitur discordia chartis
 Cælituumq; graui motas in bella ruisse
 Seditione domos, aciesq; in tartara viclas
 Se turpi vertisse fuga, non nouerat ante
 Bella recès mundus, prima hinc exordia pugna.
 Paruus adhuc & adhuc infans cunabula mundus
 Dum tenet, ex vtero matris vix edita proles,
 Nondum nata rudes animos acuebat ad arma.
 Ista mali labes morbi hæc contagia cælo
 Orta graui terras diuorum exempla sequentes
 Incendère igni ac magnis voluère ruinis.
 Nec dilata lues in sæcula plurima, bellum
 Gessit prima domus, fraternaq; pectora primū
 Funestis accensa odijs docuère nepotes
 Hostiles armare manus, & stringere tela.
 Mors modò nata suas tum primum exercuit iras,
 Atq; suis niti cœpit crudeliter armis.

Pugna fuit mortis genitrix, mors prima cruenta
 Ac violenta fuit, vitam natura sinebat
 Longius ire, odium impatiens cohibere furorem
 Non potuit, liuor Stygia face concitus arsit.
 Ipse etenim fratrem offendens se offendit, & ipsum
 Se premit fratrem perimens, quia corpora fratrum
 Corpus idem patris eiusdem sata semine eodem.
 Non erat ensis adhuc, nec duri lamina ferri,
 Nullaq; pimatōs feriebat machina muros.
 Bella geri pugnis primo cœpere sub euo.
 Hinc oritur pugna nomen, mox aspera cornus,
 Faxineaq; sudcs, aliaq; ex arbore trunci
 Et rigidi silices atq; vsu prælia doctæ,
 Arma fuere fera. Vastus canis ibat in hostes.
 Assuetus certare leo, depressa ferebant
 Cornua facturi semper duo vulnera tauri,
 Dente sues curuis pugnabant, vnguibus vrsi.
 Inuentus mox vsus, qui frenata capistris
 Ora manu regere incæpit spumantia sessor.
 A longè conspectus eques non terga sedendo
 Visus equi premere, ast vnum duo corpora corpus
 Credita, Centauros dici noua fecit imago.
 Tum faber adductis accendere follibus ignes
 Cœpit, & in gladios candens extendere ferrum,
 Vulnificiq; aciem chalybis præfigere ligno,
 Et telis armare manus actela veneno.
 Tunc clypei, parmaeq; breues, lituiq; tubaq;
 Venere, & rauco stridentia cornua cantu,

Rr̄

Tum

Pugna

BAPTISTAE MANTUANI

Tum didicit Calaber sonipes Cataphractus in hostem
 Currere, & armatos equites in praelia ferre.
 Oppida tum fossis circumdata, mœnibus vrbes
 Et procul aduectæ peregrino à littore merces.
 Tunc abies montana fretum sulcauit, & alnus
 Incrementa mali tepe factis sanguine terris.
 Tunc etiam nostra rubuerunt æquora cade.
 Tum procerum delecta manus, tum Typhis & Argo
 Inclyta Phryxæ petierunt præmia læne.

Tam nullus sine cade locus, pax nulla per æquor,
 Nulla quies terris, totum scelus occupat orbem.
 Tristitia quid memorem Theseæ carbasa proræ?
 Quid patris interitum Thesei? quid Cnosia virgo
 Te referam, quam durus amans pro munere vita
 Liquid in ignotis morituram atrociter oris?
 Quid iuuenem lacerū? matrem quid Amazona raptā
 Confusamq; domum Priami, Troiamq; ruentem?
 Quid genus Aeneadum? quid nigri regna Darij
 Lapsa canam? Quid rapta Ducis tentoria Pori?
 Quid siculum Libyco spumantem sanguine Pontum?
 Prætereo Gallorum ausus, Italosq; tumultus,
 Arma Tagi taceo, profugum paruoq; latentem
 Nauigio Xerxem, totum qui absconderat æquor
 Puppibus, & latos armato milite campos.
 Te quoq; prætereo tua quem pulcherrima proles
 Misit in arma senem luctuq; affecit amaro
 Rex Solymi venerande soli, tua gloria tantis
 Obscurata malis, nisi te miserata fuissent

Numina

Numina, in aeternam visa est descendere noctem:
 Dicite Agenorides infœlicissima Theba
 Classica, & accensos in mutua vulnera fratres.
 Quid sibi vult Progne pectus signata cruentum?
 Quid Cyris turrita caput? Sua qualibet etas
 Qualibet orbis habet regio monumenta malorum.

Neve putes solos includi hoc turbine reges,
 Fœlicemq; dari tecto sub paupere vitam,
 Nusquam tuta quies, regum sublimia tecta
 Pastorumq; casas humiles malefida ruit sors.
 Eschilus euadens hominum consortia solis
 Errabat campis, non illi regna, nec vrbes,
 Nil à sorte datum quod perdere posset, habebat.
 Carmen opes, & poma cibus, tectum fuit ather.
 Ocia securo inuidit tam dulcia vati,
 Et tandem incautum meditans qua falleret arte
 Inuenit fortuna viam. Testudine lata.
 Quam modò piscosa raptam de valle ferebat
 Aëra per vacuum clauso Iouis armiger vngue,
 Percussim caput in patres, heu, quattuor actum est:
 Et sacrum in gelida sparsum est tellure cerebrum.
 Reddere fœlices fertur voluisse Metellos,
 Sed vetuit rapidis ex ignibus eruta Pallas,
 Atq; repentino mors intentata tumultu.
 Incepit prodesse homini, captiq; repente
 Pœnituit, sic inconstans, sic perfida semper.
 Si quibus indulget multum, seruatq; tenorem
 Prosperitas, & blanda diu fortuna secundat;

BAPTISTAE MANTVANI

Formidanda magis, nam contrahit omnia in vnum
 Aspera, vt incautos vno magis obruat ictu.
 Fata probant istud Samij metuenda tyranni
 Cui datus ex imis iterum fuit annulus vndis.
 Nam cum triste nihil sors semper amica tulisset,
 Experiar certe quæsit sors aspera dixit.
 Et ridens percussit aquas adamante marinas.
 Nec mora, Rhombus adest, escam ratus esse lapillum
 Prosequitur rictu, & gemmam vorat orenatantem.
 Fortè superueniens piscator in æquora fundam
 Iactat, & inclusum piscem dat dona tyranno.
 Ille auro simul & rhombo gemmaq; potitus
 Credidit in se aditum sorti non esse sinistra.
 Insidijs tandem captum crudelis Orætes
 Iussit in excelso lapidosi vertice montis
 Affigi, prædamq; feris auibusq; relinqui.

Quid breuia incerta fugit in ætæ tempora vite
 Stringimus? atatem properantia sydera nostram
 Diripiunt, meliorq; prius pars occidit aui.
 Est tamen indoctum vulgus quæ fallere possit
 Falsa boni species, quam qui comprehendere frustra
 Nititur imprudens & spe se ludit inani,
 Hic est fallidicis sua qui quæsiuit in vndis
 Ora puer, modò flos, retinens cum nomine formam.
 Apenninigenæ propè saxea flumina Rheni,
 Sylua per umbrosas vbi surgit plurima valles,
 Vidimus humanæ speciem vitæq; necisq;
 Hic quercus iacet annofo quæ elanguit auo,

Hic procera abies, crebris quam lata securis
 Ictibus excudit, dum vox arupibus altis
 Pulsa redit, resonatq; aspris incautibus Echo.
 Hicalni, tiliaq; leues, & fraxinus ingens,
 Precipites iuxta ripas quæ creuerat alto
 Radicata solo, cum grandibus eruta saxis
 Procumbit glarea, atq; comis cubat arida lapsis.
 Glandiferas illic austri violentia phagos
 Strauit, arenoso implumis iacet equore truncus.
 Soliuagis umbrosa feris habitacula quondam,
 Garrula frondoso dulces quæ in culmine nidos
 Fouerat, ablatum nemus admiratur, & umbras
 It quasitum alias, alijsq; cubilia ramis
 Fabricat, inq; noua suspendit pignora fronde.
 Sic homines in fata vocat non exitus idem.
 Hic ruit ex alto praeceps, animamq; gementem
 Exhalat collisus humi, subit ille ruinam
 Mole sub ingenti fractus, iacet obrutus vndis
 Alter, equo labens alius perit, ilia contus
 Huic penetrat, tepidoq; cadens rigat arma cruore.
 Et tandem varijs mors omnia casibus aufert,
 Quicquid alit tellus auida vorat improba fauce;
 Magna Deum mater grandi turrata corona
 Quæ ligat Idæo Libycos temone leones
 Quicquid inest nobis fluxum & mortale capaci
 Colligit in gremio, vitæ nuda ossa futura
 Seruat, & implendos auris melioribus artus.
 Quid iuuat assiduis curas augere querelis?

BAPTISTÆ MANTVANI

Non reuocant surdos hominum suspiria manes,
 Nostra nec extinctis possunt lamenta mederi.
 Qui semel occiderit dulcesq; reliquerit auras,
 Non illum nostri gemitus, non humida fletu
 Lumina, non pullati humeri, non plurima mento
 Cæsaries, non ora situ squallentia turpi,
 Sed neq; dona Deum templis oblata iuuabunt.
 Hanc si forte duæ legem fregere sorores
 Qua fratris potuere animam reuocare sepulti,
 Non tamen hæc nobis sunt expectanda, Deum rex
 Hæc facit, & raros miracula seruat in usus.
 Ponite mortales curas, qui condidit orbem
 Ipse regat, suane pereant custodiat ipse.
 Ipse gubernator sapiens, & amore paterno
 Res hominum curat quicquid descendat ab illo
 Ferre decet, nec enim quicquam dat inutile nobis,
 Quare illum toties precibus pulsamus ineptis?
 Arbitrioq; regi petimus cælestia nostro?
 Num cæli turbanda via est ne funera fratrum,
 Ne morbi eueniant, ne grandine vapulet hortus?
 Aspice quo cursu cælum, qua mole feratur.
 Et cupis illa tuo tam ingentia corpora nutu
 Franari, legemq; pati? Tu portio rerum
 Tam breuis & vilis, cui formidabilis vna
 Est apis, in somnem pulices animalia rostri
 Tam tenuis, dictu indignum, quem reddere possunt,
 Flectere vis superos, & vincere fata precando?
 Ac reuocare pios in olentia corpora manes?

Cor retine, & toto noli insanire cerebro,
 Non puer Astyanax matri, non chara Creusa
 Redditur Aeneæ, frustra sua pignora plorat
 Ausa nimis Niobe, frustra vocat Hecloa mater:
 Quid teris arguta nervos testudinis Orpheu?
 Quid canis ad surdos raptâ pro coniuge manes?
 Fata redire vetant, & lex immobilis Orci.

Quid frustra Alcides puerum per littora & agros
 Quæris Hylam? Dum te insano clamore fatigas,
 Ille inter dulces vitreo subgurgite Nymphas
 Dormit, & affectus ridet mens libera nostros,
 Non secus ac prouecti annis ridere solemus
 Infantes cum nocte pauent tenebrasq; horrescunt.
 Tu quoq; quid surdum quondam florentis amici
 Quotidie irroras lachrymis Baptista sepulcrum?
 Crebra quid infestant agrum suspiria pectus?
 Hostantos animæ luctus, suspiria nostra hæc,
 Hæc grauius lamenta ferunt, nam mutuus illis
 Est amor, est pietas, tolerantq; incommoda tristi
 Nostra animo, cur ergo animas vexamus amicas?
 Fortetimes diras leges Acherontis auari
 Insignes pietate animas post fata subire,
 Exiliumq; pati æternum, & sine fine dolorem.
 Ne tibi ita illudas, ne rem turpem atq; nefandam
 Hanc ascribe Deo, nihil hæc nisi credere iniquum
 Crudelemq; Deum, quo nil absurdius vnquam
 Audiri dicive potest, natura Tonantis
 Quæ summa est bonitas tantum scelus istud abhorret.

BAPTISTÆ MANTUANÆ

Sinescis, vitio sua sunt, & sunt sua laudi
 Premia, nec tectis coeunt post fata sub hisdem
 Candidior Virtus, nitidoq; simillima Phœbo,
 Et miserum scelus obscura fuligine tinctum.
 Illa volans pulchrum tremulis caput inserit astris.
 Hoc pressum gravitate sua se in tartara condit.
 Ista duas fecere domos, amplissima tecta,
 Orbe alio distincta animis habitacula nostris.
 Vivimus hoc mixti, mixtiq; recedimus ævo.
 Sed post fata Deus meritis loca debita fixit.
 Cæli orbem centrumq; soli distantia magnis
 Regna interstitijs, quorum confinia longè
 Ne coeant elementa suis quater orbibus arcent.
 Sunt quos à vitio sædaq; libidine ventris
 Blanditiæ nullæ, nullus diuellere possit
 Laudis amor, nullus larium timor infernorum.
 Et veluti sua lustra suæ & olentia tecta
 Præponunt regum laribus, quos nobile circum
 Vestit ebur, Pario tellus vbi marmore fulget,
 Sic hominum genus istud iners & inutile prorsus
 Ocia, delicias, Veneres, conuiuia & omne
 Quod sensum delectat opus præponit Olympo.
 Hos procul à superis cæliq; decemplicis axe,
 Pellit ad æterno Deus antra sonantia luctu.
 Huc omnes quibus est nimium dominata voluptas
 Et diuina quibus visa est nimis aspera virtus
 Degeneres animæ quasi purgamenta feruntur.
 Sunt quibus aspectu superi meliore dederunt

Mitius

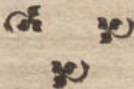
Mitius ingenium, minus implicitumq̄ tenebris,
 Corporea q̄ minus pressos caligine sensus.
 Hi quanquam maiore animo nitantur ad astra
 Non tamen omne nefas possunt auertere, contra
 Conspirante orco, sensuq̄ in bella vocante
 Sape animum, sape amissa rationis habena,
 Sape velut ventis nauem rapientibus extra
 Rectum iter infestis rationem affectibus agram.
 Propterea functos vita contagia terra
 Imbibita s̄q̄ abolere opus est post funera sordes.
 Hi subeunt Stygios amnes, errantq̄ per vmbra,
 Donec pestiferos mores & noxia vota
 Exuerint. Auro tandem quod in igne recoctum est
 Per similes, lucem subeunt, & in aethera migrant.
 Sunt quæ cœlesti perfusa nectare mentes
 In purgata magis labuntur corpora, quando
 Fortunata iuuant clementi sydera vultu.
 His oritur coniunctus amor virtutis, & omnes
 Aduersos superant inuictō pectore casus,
 Et quia deberi norunt virtutibus astra,
 Lubrica derident mortalis tempora vitæ.
 Hos multis fortuna modis contraria iactat
 Non superat, Scopulorum instar fremitum maris omnē
 Immota qui mole ferunt, sub pondere nullo
 Deficiunt, et enim nullo sub pondere Virtus
 Consummata labat, moribunda & tabida membra
 Esse sciunt animi aeterni tectoria quadam
 Non victura diu, ruituraq̄ tempore paruo.

BAPTISTAE MANTVANI

His cælum se sponte aperit, redeuntibus omnis
 Cælituum chorus assurgens occurrit, & altam
 More triumphali gaudens assumit in arcem.
 His pater extremi qui summa cacumina mundi
 In stellante throno residens te annuit alta
 Fronte suam vultu sobolem confessus amico.
 Aliger insignis gladio atq; micantibus armis
 Atria qui seruat, primoq; in limine semper
 Excubat, & merita ingenti probat omnia lance,
 His quibus ad magni sublimia tecta Tonantis
 Panditur introitus, latis ita vocibus inquit.
 Viuite securi iam nunc, veterumq; laborum
 Præmia percipite, & sedes implete beatas.
 Discite quid pietas, & quid reuerentia legum,
 Quid seruasse fidem, quid flumina sancta subisse,
 Quid casta mundaq; manus à sanguine & auro,
 Quid cælo delatus honor, quid thura, quid ignes
 Profuerint, grateq; pio persoluite regi.

Talibus ingressi cælestia limina dictis
 Immortale bibunt diuorum pocula nectar
 Quantum quisq; sitit, passim conuiuia, passim
 Quæ nunquam pariunt alacres fastidia mensæ.
 Omnibus vna fames, eadem sitis omnibus vna
 Sunt epula cunctis, sed pars non omnibus equa.
 Transfit in has igitur partes genus omne animarum.
 Nam vel regna tenent quæ purgatoria dicunt,
 Vel damnata malis nunquam cessantibus, æther
 Restat apex mundi, diuini domus atq; Tonantis.

Non habet in Collam ius tartarus. Illa repellunt
 Antra pijs animas fugit impia tartara Virtus,
 Et Phlegethontæis nunquam fuit incola campis.
 Vel superos adiit, vel certo temporis orbe
 Exulat, vt maculas lustralibus abluat vndis.
 Mox iter ingrediens quâ primo lucifer ortu
 Nunciat Indorum populis ascendere solem,
 Ibit ad æthereos orbis & in ardua templa,
 Quâ duodena micant obliquo limite signa.
 Transgressusq; iugum cæli glacialis in altos
 Scandet, vbi loca lata carent vertigine, campos.
 Quare age deposito luctu & mœrore iacentem
 Tolle animum, pelle hanc Stygiam de pectore noctem,
 Regna nec inuideas patriæ melioris amico.
 Nos quoq; mortales cum vita exegerit annos,
 Ibimus in cætus illos, vbi gaudia plenis
 Euomit æquoribus nunquam moritura voluptas.
 Thraicios imitare Getas, qui extrema suorum
 Latitia celebrant & dulci funera cantu.

BAPTI-

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI, IN OBITU PE-
tri Nebularij declamatoris exi-
mij Threnos.

*OR miserum curis non deficientibus
vnquam
Expositum, cor deuotum sine fine do-
lori
Tabifico, in tenuem donec redigare fa-
uillam.*

*Damnati ad lacrymas oculi, ad suspiria pectus,
Guttura ad aeternos gemitus, lamentaq; nunquam
Compescenda, dies donec vos vltima soluat
In cineres, Anima infelix qua gaudia posthac
Nulla potes sperare, quid hoc vltra orbe moramur?
Quid patimur vitæ genus hoc crudele & acerbum?
Omnia in hoc duro vitæ solatia casu
Sunt deleta, obiens secum tulit omnia Petrus.
Et secum hoc sepelit nostrum decus omne sepulcro:
Hic honor, hic nostræ prostrata est gloria gentis,
O amor, ô pietas multos mihi visa per annos
Blanda, quid hoc fraudis? dum te sequor, & tibi totum
Pando animum, dum accensa tuis affectibus ardent
Pectora, dum requiem duce te spero, Ecce veneno*

Me petis, & Stygia spargis præcordia lymphæ.
 O humus, ô longè fœlix tali hospitem armor,
 O lapis obrizo longè præciosior auro,
 Nobilior gemmis, melior Cythereide concha,
 Fortunate lapis, sub quo iacet illa, per omnem
 Italiam resonans doctæ facundia lingue.
 O caua Corycio spelunca beatior antro,
 Quæ multò (tibi sunt ita mitia numina) dignum
 Corpus odoratu tegis, atq; amplecteris, ora
 Illa foues, ora illa quibus diuina sonabant
 Per populos factura homines oracula sanctos,
 Corda Dei toties illapsu afflata recondis,
 Et caput id, tanta quod maiestate solebat
 Nescio quid cœlestæ graui pretendere vultu,
 Latare, exulta, tibi enim, tibi numina & astrâ
 Dulcius aspirant, Nobis ablata voluptas,
 In noctem conuersa dies, & operta tenebris,
 Heu, heu perpetuis, olim tam splendida casu
 Stella repentino nobis lucem abstulit almam.
 Si foret aduersus cælum excandescere tutum
 Si fas accusare Deum, superosq; leuarem
 Stentoream vocem, & cælum crudele vocarem,
 Impia, & ad nostras nunquam inclinata querelas
 Numina vociferans, quæ tot suspiria nocte
 Tot lamenta die non audiuerè precantum.
 O sparsi incassum gemitus, & pectora frustra
 Tot lachrymis perfusa, genæ tanto imbri madentes.
 Quid prece, quid votis, quid relligione peractum est?
Thura

BAPTISTAE MANTVANI

*Thura focis arsere, faces luxere per aras,
 Sacralitata, animi sese afflixere dolendo,
 Genua humi submissa, nihil profecimus, ipsum
 Suspicio his potuisse modis Pblegethonta moueri;
 Num fuit Eurydice multum plorata marito
 Reddita? Minoi & Diti clementia maior.
 Et tamen ex alto (sic nos sentire necesse est)
 Contrahere lora dolor, nil non aequabile, nil non
 Dignum laude potest in nos descendere caelo.
 Est igitur mors haec, mors immatura putanda
 Aequa? salutaris? pia? non crudelis & atrox?
 Aequa, salutaris, pia, non crudelis & atrox,
 Illi forte fuit, cui viuere triste, & amarum
 Semper in arumnis, cui sic ad Olympica apertum
 Regna iter est, nobis certe crudelis & atrox
 Cocyto absorptis, atque in Pblegethonte sepultis.
 Florebam viuente illo, passisque ferebar
 In nebulas alis Præco fuit ille meorum
 Quotquot erant operum stimulos dabat ille canenti
 Et mihi calcar erat, quondam vocalia nostræ
 Fila lyrae, modò muta silent resoluta fathiscit
 Barbitos, & laxeta aperit testudine rimas,
 Sicut humus Phæbo geminos ineunte superbit
 Floribus apricis & multicoloribus herbis.
 At cum brumariget, gelidoque aquilone December
 Sibilat, omne decus glacialibus vsta pruinis
 Exiit, & patitur duros ingloria menses.
 Sic ego dum vixit mea maxima gloria Petrus,*

Latus eram, facundus eram, cum raptus acerbo
 Funere in aeternam Eclipsim stellantia clausit
 Lumina, dirigit fracto meo robore virtus.
 Languet, ut amissis quondam frondosa capillis
 Laurus, ut excussis violata monilia gemmis.
 Sicut in igne virens truncus lachrymatur & ardet,
 Sic mihi flent oculi, simul & praecordia flagent.
 Fac contusa suo faciant absynthia succo
 Graede fretum, quale est Troiam quod ab Aulide partit,
 Aequoris istius quantum dulcescet amaror,
 Si minimum mellis super instillaueris imbrem,
 Tantum verba meos possunt lenire dolores.
 Nondum canus erat, longo neq; frigidus aeuo,
 Vixq; quater denos viuendo excesserat annos.
 Ast ego bis senis, cui caligantia lustris
 Lumina, debueram maturo occumbere fato,
 Debuit ille meo tales in funere planctus
 Spargere, & his nostros lachrymis profundere manes.
 Impia mutato voluerunt ordine fata
 Officijs me fungi istis, & soluere in imbrem
 Hoc caput, atq; orbam fieri sine lumine frontem.
 Audebam dominari animo, cohibere querelas,
 Tantaq; frenato moderari incendia corde.
 Promittebat opem virtus, prudentia primum
 Visa est hos fluctus, atq; hac, contemnere Syrtes:
 At postquam subita se in tempestate dolorum
 Vidit, & in rapido curarum vortice, clauum
 Perdit, & merore animus quasi turbine quodam

Horri-

BAPTISTAE MANTVANI

Horrisono victus, de maiestate virili
 Decidit in planctus, & femineos vlulatus.
 Scilicet affectu minor est constantia, quicquid
 Vel Stoæ, vel Seneca tradent, rigidiq; Catones
 Precipiant, minor est hominum prudentia sensu.
 Qui negat insanit, natura potentior arte est.
 In oculi in lachrymas, neq; parcite fletibus, isti
 Debeo vos tumulo. Spectare quid amplius vnquam
 Fas vobis, nisi funestum, crudele & acerbum?
 Ipsum ego (sic etenim superi voluistis) alendum
 Suscepi, & docilis, Duce me, puer atq; magistro
 Primitias habuit linguaq; elementa Latina.
 Me duce quicquid habet noua disciplina vetusq;
 Hausit, & Aonijs fundotenus intima fontis
 In vada descendens sese immortalibus vndis
 Lauit, & extemplo in diuum se euadere sensit.
 At meus iste labor, quem post mea fata putabam
 Stare diu, & populis longum illucescere in æuum,
 Fluxit, & in morem fugitiua euanuit vmbra.
 Fortè laceffitum si me reminiscerer vnquam,
 Vel semel in multis vitæ inculpabilis annis,
 Delicto possem ardorem hunc extinguere in illo
 Forsitan. Ast in me semper pius, omnia patri
 Debita persoluit, quæ sors me cunq; secuta est,
 Officia, & casus mecum se ingesit in omnes.
 Ille meo iunctus lateri per bella, per enses,
 Per iuga, cum stridens Boreas niue candidat Alpes,
 Arua per, Icario cum sydere Iulius ardet,

Et

Et noctu cum rura silent, quando ignea flagrant
 Sydera, per sylvas, & per spelæa ferarum,
 Emerat officijs totum metalibus. Ergo
 Debeo meme illi totum, vitamq̄, animamq̄.
 Quicquid de Pylade, quicquid cantatur Oreste
 Et reliquis, quorum toto est amor inclytus orbe,
 Est minus, ista fides prisca omnia sæcula vincit.
 Aeternum lugete oculi, suspiria cælum
 Audiat, & diuim veniat querimonia ad aures.
 Vade anima in tenues auras, dissoluere ab isto
 Carcere, & illius vestigia quære per orcum,
 Quære per elysium, cælos & sydera lustra.
 Vade per ambages, per quas Proserpina matrem
 Egit, & inuenta nunquam disiungere ab umbra.
 O pia mens, quidnam tot custodita per annos
 Membra fugis? membra officijs exercita sanctis?
 In quibus ipsa, velut quidam Deus, illa solebas
 Per populorum animos tam grande sonantia verba
 Aedere, non poterat non immortalis haberi
 Vis ea, quæ illapsu tam dulci in corda fluebat.
 Nempè quod Amphion fidibus, quod præstitit Orpheus.
 Tu poteras verbis linguæq̄ volubilis arte.
 O pia mens vbi nunc habitas? qua vesceris aura?
 Qua mundi regione erras? puto sydera supra
 Insistens nostra ista vides mortalia regna,
 Et grauibus curis ac sollicitudine functus
 Ocia cum diuis agis, & spaciaris Olympto.
 Quate cuncta tenent mundi loca, respice nostras

BAPTISTAE MANTVANI

Has lachrymas, huc verte acies, desiste parumper
 Cum superis fari, miseram neu neglige turbam.
 Quid surda es? quid muta siles? quid nostra videris
 Nil penitus curare, tibi tam dulcia quondam,
 Colloquia? & nihil ad nostras te inflectere voces?
 Quo pacto tua tecta, tuos nescire penates
 Te simulas? ita omnino es spoliata tuorum
 Cura ita mox? necte pietas antiqua remordet?
 Heu quae tanta tuos capere obliuia sensus?
 Dic mihi, nonne tui miseret te corporis? artus
 Cur ita collapsos sine sensu & voce relinquis?
 Cur tam mæsta tuis de te spectacula præbes?
 Mors nostris inimica bonis, contraria amori,
 Inuida natura, mors detestabile monstrum
 De Stygis, & Lethes, de Cocyti ac Phlegethontis
 Orta luto, procul à cælo depulsa quid ausa es
 Hoc tam immane nefas? si quid minus vtile, si quid
 Incultum, rude, neglectum, vulgare fuisset,
 Seruasses, caput eximium, sublime, beatum,
 Dimidium vitæ vix agrè attingere passa es.
 Si sua signa Myron longo emaculata labore,
 Et summa limata manu confracta repente
 Vi subita offendat, non ferre (quis ambigat?) agrè
 Non poterit, neq; mæstitiam non prodere vultu
 Voceq;. Nos igitur cur non extendereluctum
 Ad tumulilicet vsq; diem? quibus occidit instar
 Solis opus, diuis opus immortalibus æquum?
 Longa, sed affectu breuior querimonia, nunquam

Desinet

Desinet affectus faciet querimonia finem.
 O pia mens non est magnum quod poscimus, audi,
 Sume tuos iterum vultus, sub imagine nota
 Te saltem te ostende semel, potes ore dolorem
 Hunc placare tuo, triste s̄q; resolvere curas.
 Fortè times ne sit mihi formidabile manes
 Cernere, & exclusas membris mortalibus vmbra:
 Quod timeas nihil est, omni formidine maior
 Est amor, horrificum nihil esse videtur amanti.
 Transformare, veni, veteremq; ostende figuram.
 Terrificum nihil esse potest in imagine prima,
 Quæ mitis, quæ blanda fuit, quali Iouis astrum
 Effigie, quali rutilat Venus aurea forma,
 Forsitan ipsa vides, quamuis amor audeat, artus
 Mortales non posse pati immortalia diuim
 Ora, memor Semeles quæ suffocata tuendo
 Diuina (vt perhibent) in maiestate Tonantem
 Triste quid in tali, quid lamentabile casu
 Esse potest? fracta si mens compage teneri
 Desinet his vinclis, te te per inane sequetur.
 Tecum erit, & voti compos in gaudia luctum
 Transferet, hoc illud quod mens exposcit & ardet.
 Duce fuit Semele (si fabula vera) Tonantem
 Posse sequi, & membris se non potuisse teneri.
 Si quis iter carpens deserta per inuia fidum
 Siue fera incurso, seu vi latronis, opaco
 In nemore amittat comitem, fert saucia casu
 Corda graui, secum solus tabescit eundo.

BAPTISTÆ MANTVANI

Sic ego qui solus fessa iam atate relinquor,
 Conficior curis, atq; in mœrore fatisco.
 Duximus in stimulis & in anxietatibus annos
 Hactenus, & nullum non execrabile tempus
 Vidimus elabi, nunc respirare sinebar,
 Et mea vela dabam paulò melioribus auris.
 Sed ne pars vita vlla foret sincera tumultus,
 Ecce nouus fractis in me ruit axis ather.
 O Carmele domus veterum sanctissima patrum
 Vndè genus nobis, fuit hic velut ardua in alto
 Vertice palma tuo, qua nec procerior vlla,
 Nec fruge vtilior, viridi nec amœnior vmbra,
 Aeternum lugere potes, tibi nulla redibit
 Par fortuna, dies tanta probitatis alumnum
 Nulla feret, caput ille tuum tollebat in axes
 Aethereos, & maior eras Athlante, & Olympo.
 Nunc humilem cadis in tumultum spoliatus honore
 Frondis & herbarum, squallens, incultus & asper.
 Obusta, ô sancti cineres requiescite, donec
 Vos redigat suprema dies in corpora rursum.
 Fœlix illa dies cum viuificata resurget
 Illa iterum facies, eademq; redibit imago
 Quæ prius & melior, cum mens post longa reuertens
 Exilia, accipiet rursum sua membra, suumq;
 Hospitium vetus agnoscet. Cælum ocys orbes
 Circumuolue tuos, properantia currite sæcla,
 Festinate dies, hora ite volucris alis.
 Interea nostris defuncta laboribus vmbra

Et

*Et diuim donata choris, quando tua tantum
Consummata valet virtus, si crimine nostro
Videris offensum, studeas placare Tonantem.*

EIVSDEM DE MORTE
FEDERICI SPAG-
NOLI FRATRIS SVI,
carmen, ad Ptolomeum
fratrem.

M A N T.

*NATURA, quid est vt (si fas dice-
re) tantum
In crimen labare? facis pulcherrima
quedam
Sape opera, aterna que sint dignissima
vita.*

*Mox velut inuidie tabo vitiata (dolori
Da veniam, sine me hunc astum exhalare querendo)
Destruis, & tibi non, quasi luna obnoxia, costas.
NATUR. Disc loqui in matre reuerentius, o mea pro-
Dementire putas & delirare magistram (les,
Me tantorum operu? cunctis que pradicor & sum
Insita vis rebus, diffusa per omnia virtus
Corpora, & ex primis reparans genus omne elemētis?
Sss 3 Infe-*

BAPTISTAE MANTVANI

Inferior solo qui condidit omnia fabro?
 Fare. Quid est quod me accusas? & differe mecum,
 Do veniam, facile est nato indulgere parentem.
 MANT. Ira & amor duo sunt, vt tu qua semina rerū
 Concilias, nosti, quibus impatientius vrōr
 Semper, at in casu multo magis ac magis isto.
 Indignatur amor spoliū graue, & incitat iram
 Huius in authorem violentia. Acerbius ergo
 Ira ardet sauire, ideōq; in iurgia rumpit,
 Quando vlci scendi factio via nulla relicta est,
 Nec potis est ratio sensum infranare furcentem.
 Vt neq; nauta potest instantem arcere procellam
 Tam subito, preceps totam impetus obruit artem,
 Tum reget, in mitem cum ventus abiuerit auram,
 Et ratio tepe facta animum moderabitur ira.
 NATVR. Fare, Quid est q; me accusas? & differe mecum,
 Do veniam, facile est proli indulgere parentem.
 Fare igitur, fando ira cadet, viresq; resumet
 Languida & hoc tanto mens conculcata tumultu.
 MANT. Alma par est a ceo reliqua infortunia quae me
 Sollicitant, & eferam quod me modo macerat, vnum.
 Impia mors (neque o lachrymas cohibere loquendo,
 Et grauitas sene digna labat. Constantia vires
 Hic oblita cadit, sensuq; oppressa ruit mens)
 Impia mors clari de tot mihi fratribus vnum
 Impia mors modo surripuit, mors inuida nostris
 Mors infesta bonis, mors quae commune animantum est
 Supplicium, quae iuge malum, longinqua timetur,

Iam vicina fodit mortalia pectora, praesens
 Infernas aperit fauces, & pandit Auernum.
 Digrediens post se lamenta aeterna relinquit.
 Mors qua sola potest miseros nos reddere, mors qua
 Perpetuo infestat terram & maria omnia luctu.
 Aspera mors claris de tot mihi fratribus vnum
 Qui decorare potis fuerat sua saecula solus,
 Abstulit, vt de lanigero grege Pardus adultum
 Agnum auferre solet, vel fauce Leana rapaci,
 Et florebat adhuc, & adhuc erat integer aui.
 Roma vetus quando consultatura sedebat,
 Maiestate virum tanta si forte repente
 Vidisset superingressum, mirata fuisset,
 Et rata Cecropium coram se astare Solonem,
 Siue Numam veterem, Lacedaemonium ve Lycurgum
 Assurgens meritos homini exhibuisset honores.
 Attica dicentem si gens audisset, ab eius
 Ore pependisset, sicut Demosthene quondam
 Ante Macedonia imperium dicente pependit.
 Ipse magistratu non vno insignis honores
 Eximios foris atq; domi subeunte iuuenta
 Pubere vix maior (præcox sapientia tempus
 Venerat antè suum) meruit. Tyrrenia nouit,
 Luca sed in primis veteri contermina Luce.
 Flaminiusq; solum, praesertim Felsina priscum
 Nomen, & Fluipare tellus vicina Padusa,
 Patriaq; Argiua veniens ab origine Manto.
 Transeo vt externas legatus adiuerit vrbes,

BAPTISTAE MANTVANI

Et quali ad reges populosq; orauerit ore.
 Nam neq; sola virum insignem facundia fecit,
 Fecit & excellens legum prudentia quondam
 De tabulis egressa decem, quas Gracia misit,
 De geminis, quas Roma tulit, consulta senatus
 Omnia, praetorum quoq; ius ab honore vocatum,
 Et quod Semestres tulerant cum plebe Tribuni,
 Et quod Casarij proceres, vt Roma potita est
 Imperio, prudentum etiam responsa tenebat,
 Non secus ac manuum digitos & nomina fratrum.
 Nec verò minus historias & grandia regum
 Facta, quot à prima memorantur origine rerum,
 Terrarum caeliq; locos, quot regna, quot vrbes
 Orbis habet, quot sunt montes quod flumina ab ortu
 Solis ad occasum, quot in aethere sydera, quot sunt
 Insulae in Oceano, vires & nomina rerum
 Nouerat, ingenio diuis aut altior, aut par.
 Nulla habet Euterpe qua non reserauerit illi
 Scrinia. Terpsichore non dedignata vocare
 In thalamos, illiq; ostendere seq; suasq;
 Delicias, arcana viro communia fecit
 Omnia, cum nondum teneros excesserat annos.
 Concinnata nouis qua non cognouit Olympus,
 Non Thamyras, non Amphion, non Thracius Orpheus
 Non Linus, & magno veniens Museus ab Orpheo,
 Instrumenta modis illi monstrauit Apollo,
 Pythagoras longa qua non preceperat arte.
 Et noua partitus vocem in discrimina fecit

Artifi-

Artifices alio Cytharam percurrere plectro.
 Pegaseas intrauit aquas, & in intima fontis
 Castalij secreta iuit, quæ prima sororum
 Calliope, digitis chordas exercet eburnis,
 Quæ canit ad cytharam tollens in sydera vocem
 Mellifluam Clio, quotquot Polihymnia condit
 Carmina, de magnis antiqui heroibus æui,
 Quæ Uranie, quæ Melpomene, quæ cunq; Thalia,
 Atq; Erato, nostri de rebus & ordine mundi,
 De mundo archetypo longum meditata reponunt.
 His studijs captus vulgi consortia dudum
 Reppulerat, reuocans sese in penetralia tecta.
 Lucra nihil curans, nihil emolumenta, sedebat
 Inter mille libros velut in cætu atq; corona
 Mille senatorum consul, quid sentiat vnus
 Quisq; super rerum causis & origine tota
 Luce rogans & nocte domi, quam plurima chartis
 Lucubrata diu mandans, studioq; reponens
 Multa graui, quæ fortè sequens mirabitur ætas.
 Talis hic ac tantus mecum diuiterat extra
 Mœnia, declinans ad ripas Eridanenses,
 In fundo Phregosine tuolaribusq; superbis,
 Tale decus Phregosine tuis quale Hesperus astris,
 Lugubrem patriæ ærumnam, cum tabida pestis
 Grassaretur agens mortem cum milite & armis
 Omnibus in plebem & patres, sacra atq; prophana
 Limina, cum subiens totam igni incenderet urbem,
 Dumq; fugit mortem, mortem incidit impia passus
 Sff 5 Sydera,

BAPTISTAE MANTVANI

Sydera, & atrocem fati implacabilis iram.
 Heu heu quam nihil est nostrum vigilare, super sunt
 Cladibus his soli quos cæli & numina seruant.
 Sic ornata bonis tot præcellentibus vmbra
 Mortali hospitio & nostris est functa tenebris.
 Meq; inter lachrimas inter suspiria, & inter
 Quod longè est grauius, dura necis arma relinquit.
 Diua parens natura procor succurre iacenti,
 Et mox si quid habes opis impertire sepulto.
 NATVRA. O mea progenies, quæ sic in funere fratris
 Te crucias, quid mærorum tantum atq; dolorum
 Concipis? & frustra præ meris luctu Halcyonæo?
 Non fuit hoc maior Niobem qui in dura redegit
 Saxa dolor, qui populeos (si fabula vera est)
 Transtulit in ramosmerso Phaëtonte sorores,
 In canis effigiem matrem Hæctoris. Ille cicadam
 Qui genuit mæror, fuit imbecillior isto,
 Quando vir Auroranati super ora dolorem
 Euomuit toto in lachrymas abeunte cerebro.
 Quo fit ut ipse egeas ope, quem Symplegades ista
 Comprehendere vias huius maris ignorantem,
 Non germanus, ab his liber qui nauigat vndis.
 Ut sedare igitur valeas flagrantia corda
 Et melius post hac de me sentire, docebo
 Quædam pauca tua cursum rectora Carina.
 Accipe, & hæc imo memor esto recondere sensu.
 Ex animo constant homines & corpore, corpus
 Membratim formare meum est, in semine rerum

Clauſa

Clausa operor, mirisq; modis vitalia fingens
 Organa, distendo ventis & sanguine venas.
 His etenim sicut moles terrena vapore
 Ingenito ac fluuijs, corpus percurritur omne.
 Immortalem animum membris infundere, nostra
 Non opis est, pluit ex astris, descendit Olympo,
 Et subit hos artus moribundaq; corpora tanquam
 Aere grauem thoraca pugil, procedit in orbem
 Terrarum, velut in quandam gladiator arenam
 Pugnaturus, habet laruas Phlegethontidas extra
 Corpus, & affectus in corpore semper, & istis
 Hostibus est opus assiduo certare duello.
 Præmia victori cælum est, & tartara victo.
 Tunc finem certamen habet, cum vita recedit
 In tenues auras, cum vult qui sydera torquet
 Arbiter, ille animos vt solus ab æthere mittit,
 Sic agit hinc solus, iustoq; examine librat.
 Nemo igitur nascens venit hunc, mansurus, in orbem,
 Sed semper carpturus iter tela inter & hostes.
 Ergo quid accusas matrem mea chara propago?
 Quæ potui bona cuncta dedi, si sydera possent
 Permutare vias, longè meliora dedissem.
 Nam quamuis habitem cælos quoq; & omnia versem
 Sydera, non tamen est mihi fas deflectere cursum
 Tramite ab antiquo, Sediter seruamus ad vnguem
 Quod primum instituit cum res distingueret Autor.
 Illi ego (nam mundi non sum Regina) ministro.
 Ipse dat atates, ipse est qui diuidit annos,

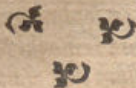
Fortunas

BAPTISTAE MANTVANI

Fortunas ac fata, nihil sine legibus eius
 Fas fieri. Qui me dicunt regnare, nec vllum
 Esse Deum, peccant, non sum regina, ministro.
 Ergò quid accusas matrem mea chara propago?
 Hoc quoq; quod fratris luges in funere, vanum est.
 Talis enim nil triste tulit, nil flebile casus.
 Si verum inspicias, solus tibi noxius error,
 Error apud superos risus, velut error apud vos,
 Qui vacuam pueros facit ex horrescere noctem.
 O mortale genus, si fas cognoscere vobis
 (Sed Deus id prohibet, dedit hæc spectacula solis
 Dulcia Cœlitibus) quid agant post funera manes,
 Qui bene de cœlo meriti, lamenta silerent
 Omnia, & exequiæ fierent conuiuia, luctus
 Vaderet in choreas, Hymenæa in carmina planctus.
 Quem tuus extinctum gemit ac desiderat error,
 Aethereo frater gaudens successit Olympo.
 Et cum patre bonis fruitur cœlestibus, inter
 Cœligenas diuos fato defunctus, & vmbreis,
 Nil mihi nil cœlo debens, mihi corpora soluit
 Quæ dederam, cursu reditura in prima peractò
 Corpora, quæ vestri dicunt elementa Sophista,
 Cœlo autem cœlestem animum, qui venerat astris,
 Qui propriè dicendus homo est, licet hæc & ad ipsum
 Noster Aristoteles extendat nomina corpus.
 Est homo non oculis forma hæc subiecta, sed ipsa
 Mens interna regens corpus, vt Nauita puppim,
 A solo conflata Deo non ex elementis

Haustra,

Hausta, nec ex cælo, simplex, quo semine nata
 Nescio, sed certe superis res proxima diuis,
 Quos opifex primo mecum produxit abortu.
 Ad quod anhelauit pubentis ab usq; iuuentæ
 Tempore ad extremum vitæ, quod cernere visu
 Quod tractare manut tanto sitibundus amore
 Quod querebat habet, sine sollicitudine in auum
 Possessurus apud superos, vbi viuere verum est.
 Umbra leuis vento volucrisq; simillima flammæ
 Est ingressa locos, melos immortale, sonantes.
 Et spacias latis campis per amœna vireta
 Pascitur Ambrosiam, diuinâq; pocula nectar
 Quo fontes amnesq; illa regione redundant,
 Potat, & affectus hominum deridet inanes.
 Parce superuacuis igitur te incendere curis,
 Et bona multiuagam coge ad cælestia mentem,
 Quod si forte doles, quod abest, quod cernere vultus,
 Quod conferre gradus, & quod congressibus vti
 Non liceat solitis, ac viuo murmure verba
 Reddere, quæ humana pars est non vltima vitæ,
 Talia fraterno solari incommoda lucro
 Fastibi, prosperitas eius, tam lata voluptas
 Sit tibi, germano in cælum latare recepto.

BAPTISTAE MANTVANI
EIVSDEM DE MOR-
TE IOANNIS SORETI
Galli Carmelitarum Prio-
ris generalis.

MENS mihi saepe fuit pro te quoque su-
mere plectrum,
Atque tuas nostro complecti carmine
laudes,
O niuei quondam pastor gregis, o pa-
ter alia

Rupis, & irrigui fontis, montisque beati,
Cuius inaccessis Vates habitasse sub antris
Fertur, & euentus rerum cecinisse futuros.
Sed mea sopito stupuerunt sanguine corda,
Vt solet hiberno tellus cum frigore torpet,
Postquam fama tui maestissima nuntia fati
Tristibus auspicijs Italas peruenit ad oras.
Omnia tunc gelidoriguerunt membra timore,
Tunc lyrā lapsa manu, digitis tum plectraremissis
Sunt collisa solo, tremulo vox defuit ori.
Languida mœrentes hebetauit inertia sensus,
Et dolor ingenium viuax sopiuit & artes.
Tunc mihi cum agrotos vis morbi vinceret artus
Raraque vis traheret fessum suspiria pectus,
Consilium fuit inuisa decedere vita,

Et tecum limen patriæ melloris adire,
 Pascit ubi tutas dulcis concordia mentes.
 Fecissemq; vtinam, nam post tua funera nunquam
 Vidimus optatos portus, nos spumens Euris
 Flantibus vndarum tulit in contraria feruor.
 Littora Carmeli Solymosq; apprehendere campos
 Dum cupimus, dum quisq; suis annitimur armis,
 Pellimur in Syrtes, nauemq; ferentibus vndis
 Incertum per iter nulla succurritur arte.
 Typhis abes, Palinure iaces, iterata minantur
 Fulmina, in interitus conspirant sydera nostros.
 Nunc ruit in præceps, summas modò surgit in vndas
 Auulso temone ratis, fracti sumus vt si
 Dum procul à stabulis errat pecus omne per agros,
 Nil hostile timens, casu percussus iniquo
 Occidat extemplò pastor, saltusq; patentes
 Ora lupus ieiuna gerens intrarit, ouesq;
 Incustoditas passim lanietq;, fugetq;.
 Sic tua progenies quæ, te Duce, nullius arma,
 Nullius insidias timuit, sed tuta per omnes
 Ibat ouans casus, postquam tua lumina pressit
 Improba conturbans tristi mors omnia luctu,
 Languit amisso generosæ frontis honore.
 Palluit omne decus nostrum, languentia cæpit
 Pectora segnicies, & amor virtutis obiuit.
 Frigemus velut extincto focus igne, recessit
 Tecum noster honor, Carmeli gloria tecum
 Occidit, heu funesta dies, neq; digna diei

Nomine

BAPTISTAE MANTVANI

Nomine censerī, Stygijs pallentior vmbrijs,
 Quatantum iubar extinxit, tot lumina misit
 In lachrymas, in tot suspiria pectora soluit.
 Nunquam laudande satis, licet omnia laudes
 Ora tuas resonent. Senior discrimina nosti
 Quot subiit grex iste tuus, quot bella, quot hostes
 Venere, & sortem populi miseratus iniquam
 Mousi assiduis precibus tristem Iouis iram.
 Qui nisi forte tui curam gessisset ouilis
 Ventus & vnda ruens stabula & pecus omne tulisset,
 Supplice te nobis fauit pater, ipse pauentem
 Attonitumq; gregem blandē collegit in vnum,
 Vt mater cristata solet, quo tempore miluus
 Instruit insidias, flectitq; per aëra gyrum.
 Illa dolum timet, & crocicans sua pignora cogit,
 Collectumq; gregem suspensis protegit alis.
 Haecenus hoc nofter vexatus turbine bembus
 Tardatusq; vadis circum tua littora duci
 Non potuit, sed iam caeli frons leta sereni
 Punditur, vndosumq; minus iam murmurat xquor.
 Humidus Auster abit, filet ether, & atra recedunt
 Nubila, purpureo sol nascitur aureus ortu.
 Graminis aura tepens florumq; cacumina leni
 Incuruans flexu gratos diffundit odores.
 Atq; leni strepitu fugiens se frondibus altis
 Inserit, & somnos molli blandita susurro
 Concitat, & virides ludens circumuolat agros.
 Iamq; procul nobis pulsa caligine tandem

Carme.

Carmeli se monstrat apex, vitreiq; redundant
 Fontis aquæ suaves, qua summo vertice lapse
 Subiectos rimantur agros, & florida circum
 Rura soporifero labuntur murmure, seq;
 In vicina breui deuoluunt æquora cursu.
 Iam me sollicitæ parcunt incendere curæ,
 Improba nec miserum pectus depascitur ales,
 Restituorq; mihi, iuuat ire, meamq; sonoris
 Instaurare lyram neruis sacrumq; vocare
 Ex Helicone chorum, atq; argutos adere cantus.
 Verum bella canant alij, populosq; paternis
 Sedibus, & patrio pulsos de littore Graios.
 Et veteres odij causas, belloq; subactas
 Constantine tuas arces, cælumq; Latinis
 Infestum rebus, fideiq; pericula nostræ,
 Et purgata nouis Troiana incendia bellis:
 Semper ego effugi studium Mauortis, & arma
 Nec pectus thorace graui, nec tempora cinxi
 Casside cristata, fuit & mea dextra meumq;
 Semper inerme latus, mores ego pacis amaui.
 Cedimus arma alijs, nobis tua maxima Virtus
 Carmen erit, satis est isto si puluere noster
 Sudet equus, metam hancq; meus circumuolet axis.
 Ingrediar fragili spatiosa per æquora ligno,
 Atq; tuas lati circumuectabimur oras.
 Cuncta Palestini montis spelea reuisam
 Singula perlustrans, aciem per singula vertens
 Ne quid neglectum fluat, intactum ve relinquam

BAPTISTAE MANTVANI

Vndetua in lucem possint emergere laudes.
 Conaborq̄ tua dignum virtute trophaum
 Erigere, & circum redolentes addere lauros
 Atq; hederas, & Palladia de fronde corollas,
 Palmarumq; minus metuentes pondera ramos.
 Grande opus, & sub quo sudaret Olympifer Athlas,
 Magna quidem fuit, atq; meis conatibus impar
 Copia virtutum pastor venerande tuarum.
 Nec tibi Carmelus debet minus, ac Remoaldo
 Tusca Camaldulij pineta in vertice montis,
 Lignipediq; Lauerna viro, Carthusia Pzoni,
 Gallica Bernardo Cistercia. Nursica Mauro
 Religio, sed plus longe, nec enim tibi sancta
 Rusticitas, sed sancta magis doctrina superbam
 Perfidiam se attollentem mysteria contra
 Sacrosancta potens conuellere fulmine lingua.
 Vnde fit vt dubitem rerum ne pondere pressus
 Turpiter in medio cogar desistere cursu,
 Mensq; magis refugit, quando Icarium reminiscor
 Interitum, puer ille leuis, temerarius, audax,
 Dum per inane audet caelum, mendacibus alis,
 Tendere iter vetitum, & vacuas se attollere in auras
 Decidit, & fecit Myconæo nomina Ponto,
 Memouet & sacros ignes furarier ausus
 Atq; putres audens glebas animare Prometheus.
 Et Phaëton cupiens Solis franare quadrigam.
 Cuius adhuc longa lachrymant electra sorores
 Succinaq; ad fluij ripas quem Celtica rupes

Mittit

Mittit, & Adriacis tandem absorbetur ab undis.
 Occurrunt animo veteris certamina pugnae,
 Cum furor involuit super altum Pelion Ossam,
 Aoniaeque ausae cantum superare sorores,
 Et quae textilibus docta cum Pallade formis
 Dum certat veterem mutauit Aranea formam.
 Thrax Thamyras quem caecum olim fecere puella
 Thespiades, dum se nimis, & sua carmina iactat.
 Et tu mentis inops, nimiumque improvide, quondam
 Marsya, qui Musas Phœbumque laceessere cantu
 Dum properas, fluis in latices, & porrigis amnem,
 Quem vehit Aegaeas Phrygius Meander in undas.
 Et qui labentem dextra temerarius arcam
 Dum leuat à magni rectore necatur Olympi.
 Hec mecum tacitus memori sub pectore voluens
 Extimeo ne caeca meas audacia vires
 Fallat, & assumptum nequeant perferre laborem.
 Supponam tamen hos humeros, molemque subibo.
 Debilis immensam, dabitur fauor aethere ab alto,
 Occultumque meus diuini nectaris imbrem
 Accipiet genius, tardosque ad carmina sensus
 Calliope melior, maiorque mouebit Apollo.
 Aureus ut quondam fului sub imagine roris
 Iuppiter in gremium Danaës descendit amatae.
 Sic noua de summis magna penetralibus aula
 In mea labetur furtim precordia virtus,
 Atque ope caelesti fretus certaminis huius
 Sit modo vita comes, referam victricia signa.

BAPTISTÆ MANTVANI

Efficiam ne liuor edax, ne longa vetustas
 Neu sors vlla tua pariant obliuia laudis,
 Sed ventura tuum nomen mirabitur etas.
 Et quæ te tulerint fœlicia sæcula dicet
 Posteritas, debentq; tibi tua tempora multum.
 Nanq; tui tecum durabit gloria sæcli.
 Tu modò magne pater faueas, quem certa fatentur
 Aethereos inter positum miracula ciues.
 Muneris incerti quadam me pendula tardat
 Spes opere à tanto, promissaq; carmina differt,
 Et prohibet nostræ votis parere Camæna,
 Mox tamen absoluar, nec in his mea Syrtibus vltra
 Cymba leget steriles frustra versamus arenas.
 Quid miser in cassum do semen inertibus agris?
 Qui piētam propero Thamyræ monstrare tabellam?
 Quid mutum responsa peto? Quid deniq; frustra
 Non audituro modulor noua carmina surdo?
 In nemus vmbrosū, & conclusas vndiq; valles
 Rupibus, & multa vestitos arbore colles
 Imus, vbi securo quies, vbi dulcia vita
 Tempora decurrant, vbi nulla negocia nobis
 Detineant animum, ferri ad meliora volentem.
 Ista mihi, si te pater adiutore, dabuntur
 Ocia, scribendis & amica silentia rebus,
 Mox ego purpureo texam de flore coronam,
 Quam neq; bruma rigens albis vestita pruinis
 Nec borealis hyems vincat, quæ flumina ventis
 Stringit, & aërias gelida niue conspuit Alpes,

Quam neq̄ deficcet sol, quum vicina pererrat
 Nostro signa polo, circum tua tempora ponam.
 Tu meus Aeneas, tu Pergama, tu mihi Theba,
 Tu labor & cursus sero redeuntis Olysi,
 Et mora Penelopes votis inimica pudica.
 Tu mihi Caesar eris, studium tibi tradimus omne.
 Tu tamen interea nostro qui liber ab orbe
 Viuis, & ingentes meritis facientibus alas
 In regnum sublime volas ardentis Olympi,
 Quem Deus aternis diuorum accumbere mensis
 Iussit, & immenso cœli dignatur honore,
 Funde preces, pia verba moue, feruentius ora
 Magna Dei nostris faueant vt Numina rebus.

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI, QVAERIMO-
 nia de morte Alexandri Corte-
 sij ad Hermolaum Bar-
 barum.

ROMA quid excellens dabit & sublime
 suorum.
 Barbare nunc operum, quod vulnera
 mentis & altum
 Pellat ab afflicto iam dudum corde do-
 lorem?

BAPTISTAE MANTVANI

Fortè triumphales arcus, signataq; regum
 Marmora, nominibus claris monumenta laborum
 Militiæ, & stantes antiquo ex ære columnas
 Ostentabit, opem vanam & solamen inane.
 Rupis Auentina tumulum, Tarpeiaq; saxa,
 Tot fora, tot circos, & longis eruta sacris
 Mœnia Carmentæ, gentisq; Erimithandos arcem;
 Iamq; senem multaq; canam testudine molem
 Amphitheatralis tecti. Vestigia celsus
 Instar montis apex caput vsq; ad nubila tollens
 Seruat adhuc Thermas veteres, delubra deorum
 Semisepulta solo, & simulacra iacentia passim.
 Adde peregrinos latices in mœnia ductos
 Atq; superfusos Campano flumine pontes,
 Et gelido Castella sinu præbentia latum
 Fontibus hospitium clausisq; natantia nymphis.
 Adde patrem Tyberim, cursu qui dura superbo
 Inter saxa fremit regum prope busta suorum.
 Adde nouem iugaturritis crescentia muris,
 Et diuim tot templa super fundata cruorem
 Innocuum, tot sarcophagos, tot sacra, tot aras.
 Magna quidem & nulli post hac imitabilis æuo
 Roma fuit, Quæcumq; prior miracula mundus
 Terrarum magnis diuiserat interuallis,
 Ipsa suo prædata orbem concluderat orbe.
 Nil tamen inter tot veterum decora alta laborum
 Lumina delectat, nihil est quod leniat ægrum.
 Nec secus accensis ardent corda ignea flammis,

*Ac specus, eterno candens vbi Mulciber astu
 Sudat, & aethereo cudit noua tela Tonanti.
 Ite ioci procul, ite sales, trahit omnia secum
 Gaudia Alexander, subito, mediaq; repente
 Tam clarus sol luce obijt, Sententia certe
 Vera nimis, Mors ingenijs est inuida semper
 Precocibus, Sic Lucanum, sic dura Tibullum
 Sic alios tulit innumeros, impune per orbem
 Falcem agit omniseccam, & meliora seuerius aufert.
 Singultire iuuat, iuuat exhalare dolorem
 Fletibus, & lacrimis aperire cadentibus ora.
 Sit facies confecta situ, sit plurima mento
 Caesaries, animum cultus decet iste dolentem.
 Impetus in saltus agit, in spelaa ferarum,
 Vt solus sine teste gemam, & suspiria ducam
 Libera, vt ex imis resonent pulmonibus hausta.
 Singultus Niobes, Hecuba lamenta mouebo,
 Flere iuuat, nec me quisquam lugere volentem
 Increpet, hoc casu lacrymas impendere sanctum est.
 Res Elegis maior, Tragico querimonia cantu
 Digna. Quid etati potuit contingere nostra
 Tristius? ablata est Romano gloria lingua,
 Occubuit Vates, qui nos equabat Olympo.
 Nam neq; Musaeus melior, neq; Thracius Orpheus;
 Seu faciles Elegos, seu regum bella cothurno
 Diceret Heroo, laudata reuixerat atas
 Hoc Duce, & aethereos flammis melioribus ignes
 Aspirare sibi tellus gauisa Poëtam*

BAPTISTÆ MANTVANI

Fuderat insignem, Sed mors infesta tetendit
 Insidias, breui est semper fortuna secunda.
 O immites Erebi furias, ô immania fata,
 Quæ nostrum rapuere decus, crudeliaq; astra,
 Quæ oppressere caput sacrum, circumdata lauro
 Tempora, quæ neq; cum fulmen iacit aethere ab alto
 Iuppiter ausus erat rapidis contingere flammis,
 Non sunt mortifero verita incestare veneno.
 Synceras sine labe manus, sine crimine peccus
 Innocuum, dulces annos, alacremq; iuuentam
 Dum fruticatur adhuc, dum flore ac fruge superbit,
 Contriuere, velut crepitans terit hordea grando.
 Hei mihi, doctiloquis si sunt mala vatibus astra,
 Quis cæli superabit opem? Quis fidet Olympo?
 Arida & infælix quæ nunquam parturit arbor
 Ceditur, & steriles sua damnat inertia ramos,
 Parcitur vtilibus, lex est contraria cælo.
 Seruat enim segnes animos, ignauaq; corda,
 Egregios fortesq; necat. Cortesia certe
 Vicerat etatem virtus, Iuuenilibus annis
 Miscuerat senium grauitas, sub fronte Catonis
 Fabricij mores, pietas generosa Camilli,
 Attilijq; fides, & nostri feruida Pauli
 Relligiq;. Quo nos etiam nunc vertice cano
 Imus adhuc, tener in viridi potauerat æuo
 Mnemosidum cuius fecit vada Pegasus amnem.
 Nec fuit Aserais fidibus vel Apolline tantum
 Inclutus, ad numeros etiam Demosthenis omnes

Et Pherecydiacam venit Ciceronis ad artem.
 Et geminas nunquam solitas concurrere laudes
 Quasi fuerat matura annis iuuenilibus atas.
 Quid referam genus antiquum, repetitaq; rursum
 Nomina maiorum generosa in stirpe nepotem?
 Quid tabulas, quid signa canam, quid tecta superbis
 Alta supercilys, quid vasa argentea & aurum,
 Vasa quibus regum accipiunt conuiuia mensa?
 Quid ve lares memorem antiquos, & cetera prisca
 Ornamenta domus? quae mors deridet, & ipsi
 Despiciunt superi, quae nil fata impia curant?
 Hec in vate nihil laudo, quibus Attalus olim
 Claruit, & Lydi famosa opulentia Cræsi,
 Quae ludens fortuna regit, mihi sola videtur
 Extollenda animi virtus quae ciuibus aequat
 Aethereis: tamen haec sanctum seruare Poëtam
 Non valuit, Quid iam superest cui fidere fas sit?
 Sed neq; Pierides & opaca sola Minerua
 Ocia sectatus, cum iam foret orba parente
 Et sine matre domus, curas vtriusq; gerebat,
 Rexit & auxit opes, rebusq; intenta gerendis
 Prouida sedulitas iuuenis patrimonia honestis
 Artibus euexit. Quid publica munera dicam?
 Quid ve clientelas? populus, cum patribus vrbis
 Vatis in immensum nostricertabat amorem.
 Pontifices ipsi quorum tribus alta coronis
 Scintillant capita, atq; ipsi qui fortia tractant
 Bella Duces, ipsi reges qui murice & auro

BAPTISTÆ MANTVANI

Exultant, & scepra gerunt, coluere Poëtam.
 Tanta animo probitas, tantus lepor affuit ori
 Suauiloquo, in vultu reuerentia tanta venusto.
 Suspitor & mortem nisi lumino capta fuisset,
 Non potuisse manus in sanctam extendere frontem.
 Quæ pietas, quæ religio, quæ cura Tonantis
 Non possunt nescire aras, quas fundere circum
 Manè preces, vbi corda pijs accendere votis
 Assidue reparans ignes & sacra solebat.
 Interijt tamen, & fato consumptus iniquo
 In gelidam descendit humum vertendus in atram
 Pulueris exigui paruo post tempore massam.
 Heu crudele nefas, tanquam vitalibus auris
 Indignus, terræq; grauis, cæloq; perosus,
 Truditur ex hominum cœtu, datur esca Trisfauci
 Dilaceranda cani, atq; horrentes fertur in vmbra.
 Heccine virtuti merces? hac dona parantur
 Iustitiæ? in fontes talis manet exitus vmbrae?
 Siste tuos Helicon cursus, arescit lauri.
 Vel iurate alios nunquam praeingere crines.
 Pirene siccare precor, conuertere Dirce,
 Quæ renouos cursus, & more Arethusidos vnda
 Labere subter aquas pelagi, fuge sydera, postquam
 Aonia non est maior reuerentia genti.
 Pierides plorate nouem, Tuq; vna sororum
 Maxima Calliope, quæ grandi heroica versu
 Facta canis, nec non tu diua Polymnia cultu
 Splendida rhetorico. Tuq; ô quæ suspicis astra,

Astra

Astra viasq; poli, nitidosq; intelligis ignes
 Aetheris Franie, castris nam qualis Achilles
 Duxerat Argolicis, qualis fuit Hector in armis
 Dardanijs, Agamennonia vel quantus in vrbe
 Tideus, hic vestros inter, dum vita manebat,
 Talis erat tantusq; viros, pars magna sepulta est
 Castaly cum vate chori, praecisa canora
 Fila Lyra, cecidere manus, quibus ille solebat
 Digna Sophocleao modulari carmina plectro.
 Abiuenis miserande, tibi quod sydus iniquum
 Tam celerem dedit occasum? Te forsitan arcu
 Perculit Aemonio Chiron, vel Syrius oro
 Noxius ardenti, vel acuto mortifer vngue
 Scorpium? aut longo feriens mucrone Sagitta?
 Quem superum accusem, quis tanti criminis author
 Nescio, terribilem praese multa astra figuram
 Nocte ferunt, caesa Perseus tenet ora Medusae,
 Cepheus accinctus gladio, pratenta leonis
 Terga ferunt, premit Hesperidum Tirinthius anguem,
 Nescio quis tam grande scelus, tam immane sit ausus
 Et tam infame nefas, radios non proferat vnquam
 Astrorum quodcunq; fuit, pellatur ab axe,
 Inchaos antiquum redeat, neq; prodeat vnquam.
 Nescio quonatura sibi contraria pacto,
 Mox vt opus praclarum aliquod partu adidit, odit,
 Et vorat, Ingluuias illa haec Saturnia prolem
 Consumptura suam, vitaeq; inimica suorum.
 Hinc meus in rabiem transit dolor, omnia quando

BAPTISTAE MANTVANI

Seu Deus id faciat, seu sors, seu sydera, nostri
 Non habitatatione vnco secat Atropos vngue.
 Quantum erat vt iustos vatem concederet annos
 Degere, & atatis saltem ad solatia nostra
 (Quæ mora parua fuit) nostris superesse diebus?
 Hoc est quod mecum luctu contristat amaro
 Et Latium & Tuscos, & tota Neapolis arua.
 Mintius audito soluit sua lumina fato,
 Et noster Mantous ager, Queriturq; Maronem
 In vate hoc cæcidisse iterum, sublimis Olympus
 Luce caret, nebulisq; tegit caput ante serenum.
 Et veluti quando Phæbe venit obuia fratri
 Vitalesq; premit radios, elementa mouentur,
 Terra dolet, turbantur aquæ, subit aëra pallor
 Plumbeus, horrescunt sylua, mærentq; per agros
 Gramina, iacturam patitur genus omne animantum,
 Sic omnes vici atq; vrbes vbi cognita virtus
 Vatis erat, tristi ore ferunt lugubria signa.
 Sed quid nostra iuuat manes querimonia? functi
 Corpore iam loca tuta tenent, gaudentq; per actò
 Curriculo aduersa fugisse pericula vitæ,
 Non secus ac fluctus navis perpeffa marinos
 Gaudet in optato merces exponere portu.
 Nos pecori similes quod pinguia pascua tondet.
 In lanienam imus, trahimurq; in fata vicissim.
 Hoc superest vnum vatis solamen adempti.
 Vos gemini fratres, & tu qua pignore tanto
 Patria te iactas, & tu Romana iuuentus

Ponite defuncto tumulum, quem vestia omnem
 Lunensis Pariusve lapsis, viridisq; Donysæ
 Marmor, & Aegypti, niveis vbi purpura nubit
 Stigmatibus, riguum sub Apollinis arbore fontem
 Sculptite, & ipse cubans in margine fontis ad vndam
 Expectet cum pace diem, quo secula flammis
 Instauranda tubam sunt auditura sonantem.
 Interea lentus iaceat, somnoq; solutum
 (Somnus enim potius mors est dicenda piorum)
 Purpurei flores obeant rosa, lilia, serpent
 Circum humeros hederæ, circum caua tempora lauri.
 Hæc animam curis functam mortalibus astra
 Isse super, placidamq; polo captare quietem
 Significent, vbi nec Phlegethon, nec dira Celeno,
 Nec Tytij volucres, nec sæui Ixionis angues,
 Tantaleæve dapes, vbi non secat Atropos æuum.
 Tum signate notis & tali carmine marmor.
 Hic sua Alexander Cortesius ossa reliquit
 Cùm petijt cælos, & duxit in astra Poësim:
 Tu verò Artidocæ cultor venerande Mineruæ
 Barbare relliquias cui fas inuisere, nostro
 Nomine dic pacem tumulo requiemq; sepulto.

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI, AD IOAN-
nem Sabadinum Argenteum
pro filij morte Para-
mythia.

*V*AE vos innocui vexat fortuna pa-
rentes?

*T*ristia cur tantis fletibus ora ma-
dent?

*M*itius Andromache tulit Astyanassa
peremptum

*M*itius errantem Penelopea virum.

*M*itius Halcione crudelia fata mariti,

*H*ippolytum Phæbe garrula mater Itym.

*F*leuit Hylam minus Alcides, minus Isis Osyrim,

*E*t Niobenatos, & Phaëtona soror.

*Q*uid tibi vult tanto resonans querimonia luctu?

*E*t gemitu longo sollicitata domus?

*C*ur setosa genis facies squallentibus horret?

*C*ur macies turpi deicit ora situ?

*Q*uò fugère sales? cur læta gratia frontis

*D*ecidit? obscurum quæ tegit umbra caput?

*C*ur tua compresso facundia mutuit ore?

*N*ec fluit in dulces lingua diserta sonos?

Dic age lugubri de formis imagine vultus
 In mea secretum pectora vulnus agit.
 Aspera fors veros & prospera tangit amicos,
 Corporibus quia mens vna duobus inest.
 Hei mihi, nescio quod radijs graue sydus iniquis
 Misit in infaustos fulmina tanta lares.
 Et mihi perpetuus, thara cum coniuge mæror
 Attulit à Stygio longa venena lacu.
 Carolus eximia fulgens puer indole formæ
 Occubuit, casti vota secunda thori.
 Et iam morigera superos pietate colebat,
 Et docili supplex numina sancta fide.
 Tam matura nouis etas lucebat in annis;
 In tenero grauitas ore senilis erat.
 Talis erat nobis qualis rosa prima rosetis,
 Et qualis rignuo Lilia prima solo.
 Lata verecundos decorabat gratia vultus,
 Et grauis ornabat dulcia verba lepor.
 Ille meo tristis tollebat pectore curas,
 Gaudia patris erat, gaudia matris erat.
 Hunc igitur rapiens lex ferrea mortis auara
 Sub gelidam tristi funere merisit humum.
 Luget mæsta domus, vidui sine prole parentes
 Ingemitu noctes ducimus atq; dies.
 Sicut vbi implumes inuasit vipera nidos,
 Ingemit, & querulo carmine plangit auis.
 Solutur in lachrymas gemitusq; miserima coniunx,
 Et requiem nunquam debile pectus habet.

Cum

BAPTISTAE MANTVANI

Cum gemit illa, mihi lachrymas ciet, ignea rorans
 Lumina singultu guttura rauca sonant.
 Est mihi pronato simul & pro coniugem amor,
 Et duplex agitat saucia corda dolor.
 Pœnitet ingrata producere tempora vite,
 Et toties mortis vulnera acerba pati.
 Emorimur toties obeunt quot pignora nobis,
 Et toties ferrum corda paterna secat:
 Pelle graues animo curas argentea proles.
 Ne cruciet tantus pectora mœsta dolor.
 Terra domus non est animis accommoda nostris,
 Altius it nostra conditionis honor.
 Qui nimium terras amat, & mortalia tecta,
 Fallitur, est alio patria nostra loco.
 Hic sumus extorres, aliena q̄ regna tenemus
 Sub grauis exiliij seruitijq̄ iugo.
 Nunc animus curis coquitur, nunc corpora morbo,
 Et stimulos affert quælibet hora novos.
 Nunc fratrum subeunt obitus, modò fata nepotum
 Tempus in obsequijs tristibus omne fluit.
 Crebrius auditur per templa, per atria, planctus,
 Quam faciles inter vox Hymenæa choros.
 Et modò nostra vocant, modò nos aliena sepulcra,
 Funera sunt nostri continuata dies.
 O fœlix quem res non implicuere caduca,
 Quem nullus retinet posteritatis amor.
 Quem nec cura domus nec deficientis in horas
 Corporis aut vita prætereuntis agit.

Postquam

Postquam diuitijs fuerint & honore potiti,
 Mors hominum triplici corpora fauce vorat,
 Fœlices frustra nobis promittimus annos,
 Semper enim cura tristitiæq; premunt.
 Fluctus vt insequitur fluctum, sic tempora voluit
 Nostra catenatis fors inimica malis.
 Mittimur athereos per limina mortis in axes,
 Hac patet in nostros ianua sola lares.
 Est illic natale solum, nostriq; penates,
 Regnat vbi in decimo maximus orbe pater.
 Nos Deus ex alto, nos magni gloria mundi,
 Omnia nos pronis vultibus astra vocant.
 Cùm nitet, & pictæ noctis fulgoribus ardet
 Ostendit nostras pulcher Olympus opes:
 Noster enim polus est, sunt sydera nostra, sereno
 Ciuibus arridet lucifer orbe suis.
 Est requies illic, illic aterna voluptas,
 Perpetuus splendor, gaudia, risus, amor.
 Carolus est illic, & candida lilia circum
 Tempora, virginei signa pudoris, habet.
 Nos quoq; cùm Lachesis nostros euoluerit annos,
 In loca fatalis transferet illa dies.
 Quot quot erunt animas, & quot nos antè fuere
 Accipient lato magna theatra sinu.
 Fas erit hic nostræ vultus agnoscere gentis,
 Atq; dare alternis mutua verba sonis.
 Hic cum fratre soror, nati cum patribus ibunt,
 Vespera nec festos finiet vlla dies.

Vv v

Quos

BAPTISTAE MANTVANI

Quos modo miramur, regione videbimus illa,
Et veteres inter suspiciemur auos.
Hic sunt qui patrum vestigia sancta sequuti
Stigmata seruata relligionis habent.
Tunc tuus ille nepos iuuenem quem fata tulerunt,
Cognatam nitido porriget ore manum.
Tunc tuus occurret tibi natus, & obuia circum
Brachia cum lachrymis colla paterna dabit.
Coge vagos animi fluctus argentea proles,
Cordaq; conceptus deserat agra dolor.
Comprime bacchantes ventos, & nubila pelle,
Cymba q; tranquillo currat, vt ante, mari.
Ad noua caepta redi, laudemq; laboribus auge
Et breuis immensa floreat arte liber.
Scribe quod aeterno dignentur honore nepotes,
Et quod non valeat perdere longa dies.
Vtq; minus rodant vigiles praecordia cura,
Fertilis ingenij pinguia rura cole.
Interea celeri labentia tempora cursis
Exilij finem seruitijq; dabunt.

BAPTI-

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI, OBIVRGATIO

cum exhortatione, ad capienda ar-
ma contra infide-
les.

AD REGES ET PRINCIPES
Christianos.

*M*ALè consulta gentes cognomine
tantum

Christigena, scelerum altrices frau-
dumq; magistra.

Oblita commune bonum, fremit vndiq;
Mauors,

Et coniarati reges Orientis & Austri
Ac Borea contra vestrum regemq; Deumq;
Et vos arma magis tentare domestica vultis,
Bacchariq; intra vestros sine sine penates.
O Christi conuulsa domus, iam plurima in isto
Secula agis barathro, taliq; absorpta cloaca
Fronte tenus, traxisti istis in soraibus annos,
Quod meminisse pudor, fato vicina senectia est
In foribus, quando, sancte nisi vniuitur atas
Vltima, quando iter in melius vestigia vertes?
Iam tibi radicem subito incisura securis

VVV 2

Imminet

BAPTISTÆ MANTVANI

Imminet, & quasi sis nunquam peritura volutas
 In sceleris te sordetui, securo pericli.
 Prima etas alijs solet immaturior esse
 Circumspecta graues sequitur prudentia canos.
 At te cui sapiens fuit & cordata iuuentus,
 Nunc tenet improbitas alieno immanior auro.
 Ergo tibi est potior priuata iniuria quam res
 Publica? Romani qui nesciuerunt Tonantem,
 Fabricij, Curijq; senes, Fabij atq; Catones,
 Sanctius antiquis vitam instituere diebus.
 Plus nimirum illis animi scintilla reluxit,
 Quam tibi ab aeterno radians Hyperione fulgor.
 Peege, subitenebras semper magis, irreuerenti
 Infrunito animo, semper magis indue noctem
 Tartaream. Tibi sit priuata iniuria maior
 Quam Deus, & pietas, & defendenda cruore
 Religio. Demens priuata iniuria, si qua est
 Dissimulanda magis fuerat, Christi q; fugandum
 Dedecus, & fidei arcendum commune periculum.
 Quiq; sacras habuit sedes Deus. Antiochenam,
 Cui primum insedit, fuerat qui nauita pastor.
 Thraiciam, & Solymam, Nili super ostia quantam.
 Ad Tyberim, patris Iani sub vertice quintam.
 Quattuor oppressa dudum cecidere tumultu
 Barbarico. Tyberina manet, sed tabida multis
 Vlceribus, sanie ex imis fusa vsq; medullis.
 Imperium triplex habuit, trans Bosphoron vnum,
 Versus Hyperboreum frigus, contra Arctophilacem.

Per Thracas aliud, per Cycladas & per Achaos,
 Ac Romæ, unde alijs genus est. Duo prima ruinam
 Passa iacent. Quod adhuc superest sine viribus ægrum
 Vix gressum proferre potest, Vix sustinet artus.
 Lora tamen nunc Casar habet dignissimus orbis
 Imperio, vt fama est, & priscam ingentibus implet
 Maiestatem animis. Incuria temporis acti
 Quæ decoxit, opes hausit quæ funditus, obstat
 Ne decus antiquum Romanaq; regnare reformet.
 Sitamen ex alto Deus vt speramus Olympo
 Aspirarit, vt i Vates cecinere, futurum est
 Vt maturet opus quod nomina Casaris æquet,
 Quod faciat timere aures orientis, & Austri,
 Ac Boreæ, quod Maotis tremat atq; Propontis.
 Diui omnes Diuæq; Deum pulsate precando
 Adsit, & auxilium tam grandibus influat ausis
 Ac nostris faciat regnis mentem omnibus vnã.

O immemores cæli Reges, populiq; patresq;
 Quis sua commisit cælestis ouilia pastor.
 Sic finitis Christo illudi? toleratis equorum
 In stabulum delubra dari? violata potestis
 Tempa pati seruire Syro? seruire Sabæo?
 Cappadoci? Armenio? Cilici? Phrygiq; colonos?
 Regna tot excidium passa, & tot cæsa virorum
 Millia, tot canibus proiecta cadauera fertis!
 Segni animo imbelles, & multa relinquitis? O me
 O me infelicem, cui cernere fata dederunt
 Hoc scelus vsq; adeo indignum, quod nulla piabunt

am.

cem.
Per

BAPTISTAE MANTVANI

Tempora, quod nulli poterunt extinguere iustus.
 Flent thalami de honestati, flet nubilus atas
 Incestata palam, flet dedecorata per aras
 Virginitas sacra a Deo, flent damna pudoris
 Et vidua. Natura mares muliebria passos
 Conqueritur, nihil illa sum scelerata relinquit
 Barbaries, & nemo istos vlci scitur ausus?
 Quid pater omnipotens istis mihi contigit annis
 Prodire in lucem, & tam horrendos cernere casus?
 Sub Decio cadi melius fuit, atq; cruorem
 Fundere, quam scelerum scoria sordescere tanta,
 Quam vereor ne vera canant, qui sydera & ignes
 Aethereos memorant hac tempestate minaci
 Finibus excidium nostris, fremitumq; per omnem
 Europam, & multo stagnantia sanguine bella.
 Si scelus hac nostrum non posceret, irrita Vatum
 Auguria, & vanas ausim promittere sortes.
 Improbitas morum & peccandi extrema libido
 Me afficiunt maiore metu quam Iuppiter & Mars
 Saturnusq; grauem meditando mortalibus iram.
 Grande nefas, quo templa etiam atq; altaria sordent,
 Supplicium triste, insolitum, importabile nobis
 Parturit, inferni feruunt noua foedera manes.
 Sydera coniurant, totusq; armatur Olympus.
 Est tamen ad veniam semper via. Numina mutant
 In pacem (quoties culpa nos panitet) iram.
 Influxus tunc astra malos, tunc tartara frenant
 Quanquam inuita, odium graue, caeruleumq; venenum.
Flectite

Fleſſite Mortales retrò veſtigia, dum liſ
 Pendet, & excuſſit nondum ſententia fulmen.
 Neve erumpentem cælo expectate procellam.
 O Chriſti regale genus cui debita regna
 Aequoris & terra, viden' vt ſine vindice cauſa
 In deſenſa Dei dudum tua poſtulat arma?

Ad Pontificem Maxi-
 mum.

SVirge age, tu in primis, animum, Romane Sacerdos
 Pontificum princeps, Chriſti omnipotentis imago
 Viua, Dei ſortita vices, terra, aequore, & Orco,
 Huc appelletuum, populos in bella ciere.
 Quicquid habet armorum & opum noſtra omnia regna
 In fidei communem hoſtem te cogere oportet.
 Incipe, & exemplo veniant in fœdera Reges
 Sancta tuo. Tu namq; pater, tu prima poteſtas.
 Tu magna tenes, Tu clauum in puppe gubernas.
 Intestina odia, atq; imis impaſta medullis
 Diſidia extirpare doce, & compeſcere fluctus
 Irarum, dominari animis, cælumq; vereri.
 Te quaſi Titanem ſtellis infundere lumen,
 Terrarum radijs luſtrare tepentibus orbem,
 Et dare vim plantis, ſopitaq; ſemina rerum
 Inuitare, nouas animando excudere fruges
 Te decet, & Regum tepeſaſta accendere corda.

BAPTISTAE MANTVANI

Ad Regem Romanum.

ET tu bellipotens Romani Caesaris haeres
 Quæ sequitur magnis dominās Alemannia cāpis.
 Ah miseris fer opem rebus, tibi supplicat orbis
 Totus, & oppressa gentes, reminiscere quanto
 Maiores splendore tui tenuēre Latinum
 Imperium, quanta cum Maestate sedebant
 Illo in sublimi solio, cui purpura Regum
 Subdita. Contemplare quibus successeris, orbem
 Terrarum ditione tui tenuēre parentes.
 Tu super arma sedes, Mars & Bellona ministri
 Sunt tibi. Tu debes gentes frenare superbas.
 Exi in bella igitur, ne ucede laboribus ullis.
 Est merito tuus hic sudor. Tu luna sub alto
 Sole means, Solem acceptum per nubila noctis,
 Telluri rursus infundens, regnare tenebras
 Obscurumq; chaos prohibens. Duo maxima mundi
 Lumina terreni duo vos. Sunt sydera Reges
 Atq; potentatus, quorum vigilantia rerum
 Inluit in partes, Vobis cura omnia circum.
 Te Caesar meminisse decet quæ mystica dudum
 Te regnante Deus tua per Germanica regna
 Signa dedit. Vidēre vrbes descendere cælo,
 Ac membris herere hominum formata repente
 Instrumenta, quibus mortem superūm atq; hominū Rex
 Pertulit, vt flagrantem animis spoliaret auernum.
 Nec tibi res audita, tuæ hæc miracula crebrò

Conspe-

Conspectere acies, totis Germania campis
 Horrifico concussa metu suspiria & altos
 Cum lachrymis traxit gemitus, Cum cerneret artus
 Sponte notis inscribi istis, ac monstra videri
 Talia membratim caelo delapsa sereno.
 (Sic etiam primus Caesar Germanicus olim
 Vidit Otho plueri ex astris horrenda cruentas
 Signa eruces) gelidiq; immensum marmoris orbem
 Nimbofis agitatam Austris & grandinis atro
 Turbine, fulgetris crebros iaculantibus ignes.
 Hec tam mira tuis caelum portenta diebus
 Non frustra ostendisse reor, neq; vana putare.
 Possumus haec ostenta, Deus quae effingere solus
 Non natura potest. Alij praesagia Vates
 Dent meliora mihi, mea quid mens augurat hoc est.
 In solita rerum effigies quas non color vnus
 Finxerat, ad mentem reuocant, nec te sinit esse
 Immemorem Caesar Christi clementia, quantum
 Ipse tibi & cunctis studuit mortalibus olim
 Supplicio affectus tam iniusto, & turpi & acerbo.
 Et quantum conari opus est contra impia regna.
 Quae Christo parere negant, Thracumq; Arabumq;
 Certa igitur magni pro maiestate Tonantis.
 Quod si belligeras metuis tibi defore gentes,
 Aspice quam validis Mauors tibi militet armis.
 Gens fera contemprix anima, consueta per Alpes
 Figere apros, certare vrsis, niue candida semper
 Per iuga veloces cursu prauertere ceruos,

BAPTISTAE MANTVANI

Heluetij tibi dura ac uent venabula, & enses.
 Iam Burgundus equum dorso cataphractus in alto
 Splendicat, ingentemq; super femur erigit hastam.
 Aspice ut Isteuones rapido gens proxima Rheno
 Strenue in arma uolent, tardat mora nulla Bathauos
 Qui cinguntur aquis, retinet mora nulla Sicambros.
 Quid memorem Carthos? quid Rhetia castra? quid arma
 Norica? Vindelica quid fortia pectora gentis?
 Quid Frisias Caucasq; domos, & inertia crantes
 Littora Charuscos? Nec vos gens ultima Cymbri
 Segnitie damnat, latum vos fama per orbem
 Predicat altanimos, vos explantare Latinam
 Rem memorant ausos, belloq; incessere Romam.
 Huc geminas attolle acies. Amplissima cerne
 Regna Sueuorum, qua Vistula claudit, & ingens
 Oceanus, Vada Danubij, confinia gentes
 Tot complexa, sinu immenso excurrentia longè.
 Hinc tua tot populi ueniunt ad signa, tot vrbes
 Quot censere labor, quot connumerare molestum.
 Hinc Emunduri quos praterlabitur Albis.
 Hinc uenit excrecens in grandia corpora Guto,
 Adde sub Arcturo positos, gelidaq; sub vrsa
 Elmeones, Quados toruoq; & Saxonas ore.
 Sennones his adiunge, quibus pro legibus arma.
 Ecce quot ardentis tibi Marcomana iuuentus
 Expedit ad Solem ferros radiante maniplos.
 Ad tua Basternæ properant vexilla secures
 Aspice sublatas virides splendere per agros.

Omnibus

Omnibus his durati auris Borealibus artus.
 Atq; pares animi, membris crudi atq; feroces.
 Fostinant Daci atq; Daba gens aspera cultu,
 Asperior victu, pugnaci asperrima dextra
 Ecce sagittiferos Anarinnas, ecce Caritnos
 Quis furor armauit? iam dudum in bella coacti
 In te conijciunt oculos, si lumina nutu
 Moueris exiguo, Venient in bella Croati,
 Coruiniq; genus, si vera est fama, Valachi
 Et quicquid longus populorum interfuit Ister.

Ad Regem Pannoniæ.

Pannonij in primis, quibus est fatale cruorem
 Spargere Thraicium, Rhodopaaq; fundere castra.
 Gens Turcis infesta, manus avidissima semper
 Conserere, & bellis insignem extendere famam.
 Postquam traiecto genus id tam immane profundo
 Bizanti vastavit opes, Vexilla repente
 Pannonij Reges caelo erexere, nec vnquam
 Thraicys fusi terga ostendere, sed ora
 Ignea, & ardentes gladios, hastasq; trabales.
 Sic per lustra decem pugnatum ingentibus ausis,
 Defensiq; Lares patrij, & confinia pulsus
 Hostibus Euxini procul vsq; ad littora Ponti.
 Vsq; ad perpetuis squallentem nubibus Aemum.
 Nec plus vlla tulit pro relligione laborum
 Natio, nec claret maioribus vlla triumphis.

Ister

BAPTISTÆ MANTVANI

Ister adhuc meminit, meminit diffusa per omnes
 Europæ populos, & adhuc Ecclesia magnis
 Laudibus extollit pugna memorabilis illud
 Excidium, quod longè Asiam perterruit omnem.
 Tum dominae superum sonuere in turribus altis
 Tumula per vicos, ac per castella, per vrbes
 Aera, sub ardenti cum lux altissima Phæbo est.
 Hos adhibe tibi ductores, belliq; magistros,
 Qui meminere locos turbae Othomanidos astrum.
 His opus hortatu (gens est tam strenua) nullo est.
 Et quia semper habent hostem ad confirma, semper
 Aere micant, nunquam imbelles, & tota sub armis
 Inter equos, inter lituos traducitur atas.
 Hic dextra non lingua opus est. Hac Rhetore causa
 Non eget, aë equitum turmis & milite forti.
 Res animis, ferro, flammis & fulgere agenda est.
 Quod trepides nihil est, tecum Deus ibit in hostem,
 Per maria & terras, quacunq; leuaueris altè
 Sanctum in signe crucis, griphemq; Aquilãq; birostem.
 Ne dubita, in bellum totus tecum ibit Olympus.

Ad Francorum Regem.

TV quoq; Gallorum princeps Lodouice memento
 Hoc opere in tanto tibi magnam incumbere molè,
 Tuq; patresq; tui postquam Franconia regnum
 Gallorum accepit, tutela aeterna fuistis
 Christigenam, fidei sancta cognomina clamant

Tetua supremum columen, reminiscere quantum
 Carolus ille ingens orbis decus, ille Latini
 Qui primum imperij tulit in sua regna coronam,
 Pro Christo inuasit quondam belli atq; laborum.
 Gothfredum pone ante oculos, quem tota secuta est
 Gallia in Assyrios, Arabem, Cananaeaq; regna.
 Littora Phanicum, Veterem Sidona, Tyrumq;
 Reblata, & antiquam potuit frenare Damascum.
 Transijt Euphratem, Chaldaea per oppida victor
 Iuit. Abagariae penetrauit mœnia Edessa.
 Et tibi gentilis quondam Lodouicus eodem
 Puluere lassatus, nostrum genus egit ab ortu
 Primus in occasum, patria sç inuexit ad vrbes.
 Franci Aquitanorum Normanorumq; furorem
 Christo insultantum bello oppressere, Boemos
 Saxonas infrenes, Longobardosq; Latinis
 Legibus aduersos domuere, Hispania Gallis
 Proxima ferret adhuc Nomades, Apulia Graios,
 Semen Agarenum Trinacria, in Deus ista
 Misisset fortes, contra genera impia, Francos.
 Regales attolle animos, si fortiter audes,
 Strenuus effuso vires si colligis auro,
 Non habitura modum surget tibi gloria, nomen
 Ibit in astratum, atq; Asia dominabere victa.
 Arma viros & opes latissima regna recense,
 Vimq; agnosce tuam, tua magna potentia late
 Tendit ab Hispanis ad regna Typhoidos Aethna.
 Belgæ omnes Celtae q; ruent, Aquitania, Narbo

BAPTISTAE MANTVANI

Martius, Ausoniae gentes, Nec pluribus alter
Ibit in arma viris, grauiorave bella mouebit.

Ad Regem Hispaniarum.

TE quoque Bethygenū domitor fortissime Maurum
Rex Hispanie iterum pietas sudare sub armis
Poscit, & Euboicis instantem carbasa ventis
Mittere ad Argolicas victricis classica gentes.
Postquam bellum atrox quodiam bis quattuor ante
Secula susceptum à proavis in tempora venit
Nostra peregisti, penitusque euulsa recessit
Aspera Barbaries, toto te gloria mundo
Prædicat inuictum, trepidant tua nomina Seres,
Te timet Arctophylax, & qua contraria torquet
Astra polus, si terra vllis habitata colonis
Illa potest nostri casus cognoscere mundi.
Et Deus & quot sunt in Olympo sydera, & omnes
Cælituum classes (id gloria temporis acti
Sat probat) aspirant. Viden vt duo regna domari
Auspicijs voluere tuis? Promittere rursus
(Duc geminas in gyrum acies) maiora videntur:
Cætera prætereo, perpende quid acta per Austrum
Classis, & inuenta magno vitra sydera cancri
Insulæ in Oceano Genuensi hortante Columbo
Polliceantur, iter spondent ad littora rubra,
Ad Nabatheorum sylvas & ad horrea Nili,
Ad Hiericuntinos lachrymant vbi balsama colles.

Osten.

Ostendunt hanc fata viam, presagia Vatum
 Attestantur, opes Asia, Babylonica regna
 Ad Christi reditura iugum, tibi brachia tendunt.
 Te, nisi te tardat nostrarum incuria rerum,
 Te decet ad tantos conatum extendere honores.
 Ergò age, vt hanc olim referas ad sydera palmam,
 Nitere, nec senio parcas, nec segnibus annis.
 Quid dignum est heroe magis, quàm magna gerentem
 Oppetere, atq; inter gesta ardua ponere vitam?
 Sunt tibi belligerae gentes, Gallecus & Astur,
 Celtiberi genus armipotens, Balearica pubes
 Cantaber indomitus bello, ferus accola terra
 Qui maris Oceani tenet vltima regna Britanæ
 Tarraco docta maris pugnas, Sardoia iuuentus
 Campaniq; inter Lyrim, Sarmumq; habitantes,
 Daunus & Calaber pugnax, & ab vsq; Truento
 Samnis agens equitum turmas, trimaresq; Sicani.
 Nam neq; sola tibi prestò est Hispania, Verùm &
 Ausonia gentis robur tibi militat omne.
 Sors tua Meccha eum genus explantare, triumphos
 Ducere de infidis, Arabumq; abolere venenum.
 Copia tanta Ducum soli tibi, tanta virorum,
 Quanta superfuerit belli grauioris ad vsum.
 Vtere Agellarijs, quorum tibi cognita in omni
 Pacis & armorum studio validissima virtus.

Ad

Ad Lusitaniæ seu Portuga-
liæ Regem.

Quid tibi supremis cui lusitanda sub astris
 Imperia, hos tantos nitar suadere paratus?
 Nil opus est, tu sponte venis, tua circuit orbem
 Classis, & ignotis sulcat longinqua profundi
 Aequora transiliens nullis vada cognita nautis,
 Et iam bella geris, cunctisq; sedentibus vnum
 Per maris Oceani fluctus naualia soluis.
 Primus ad Antipodum subuersas æquore gentes,
 Velificas adigens subter caua tartara proram.
 Fersq; novos ritus alta trans brachialibra
 Quæ facit æquales noctis cum solibus umbras.
 Signa hyemis longè penetrans, contraria nostro
 Consulis astra polo, perdisq; Erymanthia flammam.
 Nec tibi dux Elice, nec te Cynosura gubernat.
 Hanc superi docuere viam Nilotica ad arua,
 Ad Nabathæorum fines, ad Persidis oram
 Hoc iter insolitum Ganges audiuit & Indus
 Terraq; longinqui priscis ignota Cathaij,
 Audiuit tremuitq; simul fatalia tandem
 Tempora decursis metuens incumbere seclis.
 Iamq; vocant regna illa fidem, cupiuntq; doceri
 Orgia nostra. Deus cunctis ex gentibus vnam
 Iam facturus iter pandit, quo iungere possit
 Ortus & occasus facili commercia nixio.

Iam Colocutenses gens nostra incognita mundo.
 Haftenus, accipiunt leges, & viuere Christum
 Incipiunt, mercesq; nouas ad Iberica portant
 Littora, mirari qua nec suppressse putabant
 Arua, domos, habitu cultas & moribus vrbes.

Ad Regem Nauarræ.

Supplicibus votis presentia tempora poscunt
 Et regem Nauarra tuum, qua diceris olim
 Sub duce Romano latronibus aucta marinis.
 Nam Lycios nautas Cilicesq; per aquora fusos
 Dum temere incurstant, pradaq; libidine merces
 Aequoreas violant captos Pompeius in oras
 Has tulit Oceano includens, ac montibus altis:
 Sed feritatem animis tandem studiumq; rapinae,
 Deposuere, nouis cor mite ferentibus Astris
 At curam tenuere maris, Neptunia docti
 Officia, & bellis omnes naualibus apti
 Ergo acres armare viros, armare triremes
 Incipe, & explicitis resonent tua classica signis.
 In te sancta fides, in te spes nostra recumbit.
 Vota, preces, gemitus, lacrimasne sperne tuorum.

BAPTISTAE MANTVANI

Ad Regem Angliæ seu maioris
Britanniæ.

Sed neq; te gelidis regnantem in fluctibus alti
Oceani Rex bellipotens. Henrice silebo.
Silo ca terrarum spectaueris, vltima certe
Sors tibi regnandi, sed non tamen vltima virtus.
Maiorum præclara docent monumenta tuorum
Arma quid in medium conferre Britannica possint.
Pendragon Artui pater, Arturusq; parentes
Clarior ingenti voluérunt turbine gentes
Finitimas, Arturus enim conuersus in hostes
Pro Christi genere infidos sua sub iuga Francos,
Norvægiam, Dacos, regna armipotencia traxit.
Nota est Elfredi prudentia, nota per orbem
Edgarri pietas, Eduardiq; aspera fata.
Tu quoq; quem grauida monstrarunt somnia matri
Elde scane noua pulchra sub imagine lunæ,
Inter præclaros sortiris nomina reges.
Nunc igitur, nunc cælo iterum victricia signa,
(Res eget his armis & bellatoribus istis)
Eleua & accellera pugiles armare Britannos.

Ad Regem Daciæ.

Nec te Dacorum sceptro decorate superbo
Esse decet residem, nec detrectare labores
Hoc opere in tanto, cum connumerare per omnes
Regiis

Regum aulas inter fidei validissima nostra
 Munimenta, tua quondam Mauortia gentis
 Vis adeo inualuit, genus ut tremefecerit omne
 Ausonium, & prosternentem regna omnia Romam.

Ad Reges Poloniae, Prussiae &
 Ruffiae.

Vos quoque Sarmatici reges quibus eleuat Vrsam
 Parrhasio polus axe rigens firmissima Christi
 Fulcra domus, & quem vastis Pollonia campis,
 Et quem Prusiacis gens dura Aquilonibus, &
 Ruffia submissis genibus procliuus adorat, (quem
 Vos Thraces Misiq; negant deponere Martem.
 Loricam exuere, & conuertere in ocia bellum,
 Incola vos Istri praedatur, & in cola Ponti.
 Taurica gens nunquam pacata, Borysthenis ora.
 Continue incumbunt hastis & Acinace & arcu.
 Armadie, nocte arma sonant, cum solibus aestas
 Incaluit longis, & cum breuioribus horis
 Strauit hyems crustis rapidos glacialibus amnes:
 Qui Tanais ripas & qui Meotica circum
 Stagna habitant odijs aeti capitalibus omnes,
 Alipedes saliuunt in equos, rapidissima tranant
 Flumina transfiliunt clausos niuium aggere montes
 Tantum animis in vos spirant crudelibus ignem,
 Concita sunt tanto irarum fera pectora fluctu.
 Nec sperare licet pacem, nec foedera, in armis

BAPTISTÆ MANTVANI

*Vna salus, Lex est violentia, iudice ferro
 Lis agitur, pietas illic incognita, membris
 Consona mens crudis animo cruda omnia versat.
 Vos igitur Christo imbuti, cœlestia docti
 Sacramenta, bonos mōres, concordibus omnes
 Coniurate animis contra hæc tam immania monstra.
 Nec solum arcenda est quoties cōfinia transit
 Barbaries, per Hyperboreos ad mortua saltus
 Aequora pellenda est, & præcipitanda sub ima
 Tartara, ne superet generis stirps vlla nefandi.
 Surgite & infestis, atrox indicite bellum,
 Gentibus, hic opus est armis non voce fateri
 Cœlituum vobis reserantem limina Christum.
 Increpat has diuina moras clementia dudum.
 Et commissa malis queritur sua regna ministris.
 Ire iubet celeres diuos, qui pectora Regum
 Sollicitent. Et in hæc etiam mea prouocat ora
 Verba monens instare dies, quibus omnia fas sit
 Ad nos ex Arabis traducere regna tyrannis.
 Ponite segnitiam, ciuilia ponite bella
 Regna. Potentatus, populi, concurrite in vnum
 Fœdus in hoc Studium cœlo nos postcit ab alto
 Ille suum tanta qui cum pietate cruorem
 Pro genere humano moriens trabe fudit ab alta.*

Ad Senatnm Venetum.

O Veneti decus Italiae tutela Latini
 Nominis, & Roma quondam florentis imago,
 Quando

Quando sacer tanta cum maiestate Senatus
 Maturabat adhuc crescente negocia regno.
 Thraicium tantis experti cladibus hostem
 Heu nimis Odrysy cognoscitis arma Tyranni.
 Euboica gentis strages, Scodrensia bella,
 Et noua tempestas modo depopulata Methonen,
 Naupacti grauis ille dolus noctesq; diesq;
 Ante oculos vobis, nec adhuc obducta cicatrix
 Vulneris istius tanta monet, atq; leuatis
 Vocibus in caelum clamore efflagitat alto,
 Cladi occurrendum subito, & fulcire ruina
 Finibus instantem vestris opus esse repente.
 Vos cum Pannonijs obiecti Regibus huius
 Tam dira immanisq; hydrae, quae guttura septem
 Porrigit in vestrum excidium, sorptura capaci
 Vos vtero primum, fracto mox obice in omnes
 Europae populos grandi incursum tumultu.
 Vos moles obiecta istis tam immanibus vndis.
 Fertis onus soli, tempestatemq; Latinis
 Hanc tantam soli iam dudum auertitis oris.
 Et quanquam ins vestra istis conatibus impar,
 Nescio quo pacto forti tamen obstitit ausu.
 Et quae mira magis res est, ita cuncta tulistis
 Aduersa, Vt si quis pendat iuste omnia, lucro
 Sit iactura minor (dictu admirabile) vestri
 Grandinis assidua contriti verberare campi,
 Nil frugum genuere minus, sed & amplius aucta
 Fertilitas onerat duplicato araria censu.

BAPTISTAE MANTVANI

Flamini pars magna soli contermina tusco
 Testis & Adriaco pratenta Appulia ponto.
 Adde Cypri positas Tyrus in fluctibus vrbes.
 Et frumentifera cultissima rura Cremonae.
 In vobis spes nostra igitur, certoq; putamus
 Certius, ista fides nostris, timor hostibus hic, vos
 Facturos de more satis, calcaribus ergo
 Nilopus est. Ipsi in gladios vltra ibitis, Ipsi
 Thraicias nostris aditum facietis ad vrbes.
 Et belli dux Marcus erit, quod barbara signum
 Gens formidat, vti Scyllam & vada Syrtica nauta
 Et quid ab hoc vestros sancti molimine belli
 Deterrere potest animos? Naualia vobis
 Faeta armis totum vexare potentibus orbem.
 Est thesaurus opum, non quas araria seruant
 Publica, sed patrum pietas preponere docta
 Priuato commune bonum, Tot millia pondo
 Argentiq; auriq; dies dabit vna, Quot vnda
 Per mare Tyrrhenum, quot sunt per littora concha.
 Sunt quoq; seu terris seu seuiat aquore Mauors,
 Armigeræ gentes, belloq; exercita pubes.
 Cœnomani acres, & non ignobile semen
 Euganei veteres, & gens antiqua Liburni.
 Carni & Medoaci, Quorum cognomina seruat
 Flumen, & Adriacum portus qui sancibus amplis
 Accipiens æstum, fuso facit aquora ponto,
 Aequora piscosas latè Stagnantia arenas.
 Noricus accedit sumptis non vltimus armis

Miles,

Miles, & a Colebis missi regionibus Istri.
 Rhetica progenies nutrita sub Alpibus altis
 Dura gelu, iaculis horrens, hirsuta sagittis.
 Dalmata, & Illyricus bellis naualibus ingens
 Praesidium bonus & terris bonus & quore miles.
 Chaones & Graui quot sunt Ithacensibus aruis.
 Quot littus Pelopense colunt, quot Gnosia regna
 Quot Paphios habitant agros Cytherea q̄ regna.
 Idalios saltus, Cynira q̄ & Adonidis oras.
 Deniq̄ vt ingenijs voluenda fugacibus addam
 Pauca, quod inferni steterat prope littora Ponti
 It alia caput excelsum, sese omine magno,
 Transtulit ad superum pelagus, solium q̄ rogatos
 Quod fuit ante penes Stirpem Numitoris ad vndam
 Tybridis, ad Iani collem atq̄ Aeneida Romam
 Legit apud Venetos, ipsis tutela Latina
 Gentis & aligerorum custodia Marco.

Ad Franciscum Gonzagam Marchionem Mantuæ.

TE quoq̄ cum magnis memorandū heroibus addam
 Regibus his Franciscæ ducum decus Ausoniorum
 Nam licet imperijs regnes breuioribus, vrbe
 Tiresia contentus, habes tamen ardua & ampla
 Corda, quibus nedum equipares, sed & omnia vincas
 Regna, potens armis, bellandiq̄ inelytus arte.
 Rex sortitus erat fusum in multos Agamemnon

BAPTISTÆ MANTVANI

Ius populos, paucis autem regnabat Ulysses
 In scopulis, Scyro ignotus latitabat Achilles.
 Nec tamen ille Phryges potuit subvertere solus,
 His potuit fretus. Priamum frenauit, & omnem
 Latè Asiam, Regesq; Syros, qui regna tenebant
 Maxima tunc, Persas etiam tremefecit & Indos,
 Tantus apud Francos bellandi gloria & armis
 Carolus Orlandum si non habuisset in illo
 Bellorum ingenti strepitu, Getulia quando
 Venit in Hesperiam, duce quo tot millia Maurum
 Tot Numidarum acies, missoq; ab origine Nili
 Aethiopes Libyamq; omnem subuerteret vnquam?
 Impiger Orlandus vires dabat omnibus, omnes
 Igne suo accendens lixas reddebat Achilles,
 Hectoras, Alcidas, turbamq; animabat inermam
 Vnus vt auderet Nomades inuadere centum.
 Non sunt qua magnas ingentia nomina Regum
 Res agere, & celebres possint sperare triumphos.
 Nec Nero adhuc potuit, nec Sardanaplus honorem
 Surgere, quod regale nihil nisi nomen haberent.
 At potuit Cesar nondum splendore togatus
 Purpureo, non Dictator, non imperiali
 Luce nitens cinctus ferro, non lucidus auro.
 Fortia facta viri fortes, Heroica patrant
 Heroes opera, & virtus non purpura vincit.
 Cum intonuit gelida Cimber furibundus ab Arcto
 Excidium stragemq; ferens, quis fortiter ausus?
 Quis tulit auxilium Italia, rebusq; Latinis?

Non

Non Rex ullus, opus Marij fuit, ipse leuatis
 In Boream signis quasi contra fulmina & atram
 Tempestatem actam à Scyticis Aquilonibus Auster
 Fortior, extinxit strepitum, passim imbuuit Alpes
 Sanguine barbarico, & temeraria repulit arma.
 Tu quoq; namq; fidem facit his tua missa per orbem
 Gloria tu decus Italia in sublime tulisti
 Dum pubescis adhuc. Sic & cunabula circum
 Repentes puer elisit Tirinthiis angues.
 Maius opus vicisse homines, qui fusa per auras
 Omnia per mare, per terras animantia vincunt.
 Nectamen hæc Gallorum odium te in bella ctebat,
 Sed Mauortis amor, Laudumq; animosacupido.
 Nam cum fama volans Gallos excellere in armis
 Diceret, inuenisse fuit tibi dulce potentem
 Ferre tuas hostem vires ardentia corda.
 Pugnaces Gallorum animi cognoscere robur,
 Te fecere tuum, tali tua ab indice virtus
 Declarata ducum prima te in sede locauit.
 Viribus amissis (quidem non vera fatemur
 Contra etiam nostros) tali in marore iacebant
 Ignauiores genus insuperabile Gallos
 Esse rati & vano pugna se accingere nixu
 Confessi confidebant prudentia & armis.
 Tu fractos reparasti animos, tu frigida corda
 Inflammasti animans lituos & mortua rursum
 Classica terribiles faciens attollere cantus.
 Languida segnicies, & vultu degener atro

BAPTISTAE MANTVANI

Elinguisq̄ pauor scabros hebetauerat enses,
 Et mutilas nostris ferro exarmauerat hastas.
 Tu gladios in cote acuis, tu splendida reddis
 Spicula, tu nitidis cunctos mucronibus armas.
 Deniq̄ si verum fas est defendere nostrum,
 Est imbelle genus sine te. Qui bella gerebant
 Inclyta, Barbariemq̄ intra sua claustra tenebant,
 Vt patres atauiq̄ tui, modo Feltria gens, &
 Sporthiada cecidère omnes, te numina solum
 Concessère omnem Italiam, reparare potentem.
 Nec solum Italiam, sed & omnia regna per orbem
 Quæ Turcus quæ vsurpat Arabs, quæ abscondita circum
 Littora Hyperborei Scythia possidet vltima mundi.
 In tantam tua vis, nos, spem leuat, ista fatentur
 Possè tuis fieri auspicijs ipsa quoq̄ gentes
 Barbaricæ, & solum trepidant te Thracia regna
 Atq̄ Damasceni fontes, & flumina Memphis.
 Maiores exempla tui tibi magna dedère
 Militiæ, sed tu natis maiora relinques
 Maonijs referenda modis, Heliconiadumq̄
 Nympharum aeterno mittenda in sydera cantu.
 Et tua post obitum quondam latabitur vmbra
 Tam clara se in stirpe locum tenuisse supremum,
 Ac potuisse armis decus immortale mereri.
 Sub pedibus spectabit enim tot millia regum,
 Atq̄ Ducum, quos non defendet purpura, quando
 Orbe alio virtus & non fortuna triumphat.
 Ergo ad opus sublime leua securâ laborum

Pectora,

Pectora, nam nulli possunt tua ferrea corda
 Atq; tuum felici afflatum sydere corpus
 Frangere terrores, aut extenuare labores:
 Arma cape, & primas inter te ostende phalanges,
 More tuo hostili spargentem sanguine campos,
 Et sternentem acies, ac fulminis instar euntem.
 Magnus ad excidium Troiae quæsitus Achilles,
 Et jacer Oiclides eruenda ad mœnia Cadmi.
 Scipio ad interitum Carthaginiis. At tibi longè
 Maius opus fortuna parat. Simul omnia namq;
 Ad Libyæ atq; Asiæ regna euertenda vocaris.
 Tantus honor grandes animos ac corda suapte
 Natura generosa potest in bella mouere
 Vel gratis, sine militiæ stipe, gloria quando
 Immortale bonum, quod in omnia secula vitam
 Prorogat, & sat sunt animis ea præmia magnis.
 Tune igitur potes in tanto molimine rerum
 Stertere? & in plumis prosternere mollibus artus?
 Tune potes segnis lituos audire sonantes?
 Hinnitus tot æquorum, hastas tot cernere, longis
 Ire tot ordinibus turmas splendore micantes
 Ferro? & undantes rutilanti in vertice cristas?
 Et neq; tanta tuam rapiant spectacula mentem?
 Non ita consuerunt animæ quas inclyta fama
 Sollicitat, quæ immortales euadere certant.
 Quas Deus aeterno statuit succedere regno
 Maximus Alcides quæsitum immania monstra
 Ibat, & arma vltro non inuitata ferebat.

BAPTISTÆ MANTVANI

Qui pro Marteregit nunc bella Georgius, vltro
 Non prece, non preciotam formidabile monstrum,
 Atq; Draconem atro tollentem grandia hiatu
 Gutturâ perfodit directo in pectora conto.
 Est aliud quod me tibi commemorare coëgit
 Sanctus amor quo te sequor, & genus omne tuorum.
 Est insigni tibi radys accensus Apollo,
 Omne agendarum non aspernabile rerum.
 Vitali Sol luce solum, sol temperat alta
 Aequora, sol nubes abigit. Sol grandia corda
 Parturit & medius sedet inter sydera fultus
 Hinc tribus hinc alijs totidem fulgentibus astris
 Instar Regis agit stellas, & temperat orbes.
 Sol Pythona suis monstrum tam immane sagittis
 Sustulit, & mortale genus tanto hoste leuauit.
 Vis tua sol, Python rabies Nabathæa, venenum
 Thraicium, quod soltuus ima in tartara trudit.
 Adde quod aduersis luna est insigne Tyrannis.
 Astrum luna fugax, tenebrarum & noctis amicum,
 Fœmineum, sterile, vmbrosum, mutabile, vanum,
 Adde quod vt victis Romani à gentibus olim
 Nomina traxerunt, Sic te quasi viceris illud
 Ecce genus, nostra hæc appellant secula Turcum.
 Sape Deus solet in voces descendere vulgi,
 Multaq; diuinant communis murmura fama.
 Suspicio hæc igitur grauium spectacula rerum.
 Et citò mittendos in lucem ostendere casus.
 Vnde tibi æternæ flagrent incendia fama.

Te magni, cum tempus erit procedere in hostem,
 Ambibunt reges, teq; ad sua quisq; vocabit
 Castra Ducem, Virtus illic tua numinis instar
 Omnia fortunabit, eris praefectus agendis
 Omnibus, Ut celsa residens in puppe magister.
 Te Hispani, Galli q; colunt, descendit in ima
 Corda hominum virtutis amor, nec in hoste videri
 Non laudanda potest, tua nomina magnus adorat
 Caesar, & immensis dominans Alemania campis.
 Italia verò in te vno sua vota locarunt.
 In te vnum vertere oculos, in te anxia corda.
 Teq; suum appellant Assertoremq; Ducemq;
 Nec quicquam te maius habent, te respicit vnum
 Nostra salus, age, suppetias fer turbine tanto
 Iactatis, mundoq; humerum suppone ruenti.
 Viribus Alcidem referens & grandibus ausis.
 An potes, & si alios forsan contemnis, honorem
 Ausoniae, atq; preces ita nil curare tuorum?
 Nos quibus est aetas grauis atq; infirma senectus,
 Semper ad ardentos pro te vigilabimus aras,
 Ac multa superos prece sollicitabimus omnes
 Ut te consortem, fratres & pignora seruent.

Ad omnes Europæ principes, ac popu-
 los Christo fideles.

Magnanima Europa gentes aduertite nunquam
 Vos Asiae Libyaeue armis potuisse domari,
 Roma-

BAPTISTÆ MANTVANI

Romanos nondum facto, sed adhuc ineunte
 Imperio, reg. infirma, Carthaginis alta
 Subuertisse arces, Aphros domuisse, potentem
 Mox Asiam contra signis victricibus isse.
 Et positi Europæ supremo in limite Graij
 Toti Asia soli potuere obsistere. Persas
 Cum Persisq; simul totum fudere orientem.
 Mitto Phryges, mitto ardentem lucente per omnes
 Aegæi fluctus flammaram lumine Troiam.
 Vndiq; compertum, quoties est fortiter actum
 Subiecit pars vna duas, pars vna duabus
 Vimaior quanquam orbe minor, quo Græcia Turcos
 Nunc vastata ferat, facit hoc in curia nostræ
 Gentis, inops animi, veteres oblitatriumphos.
 Prostituens hosti sese suaq; omnia regna.
 Belliger Augerus Phrisys qui erupit ab oris
 Agmine cum magno, docuit nil esse negatum,
 Quando regit virtus animos, mortalibus ausis:
 Venit ab Oceano, penetrans Germanica regna,
 Transijt Italiam, secuit mare, Punica cepit
 Littora, per deserta means in aquosaq; rura.
 Rura vbi serpentes habitant, vbi Regulus inter
 Mille Cerastrarum stabula immanissima regnat,
 Sunt vbi maiores vastis Elephantibus Hydri,
 Misit in Aethiopum Steriles vestigia campos.
 Oceanumq; alium cernenstentoria fixit
 Sydere sub Cancris supremæ in margine terræ.
 Illic imperium statuens in sede locauit

Iannem Rege satum Phrisio cognomine Presler,
 Qui comes in tanti fuerat molimine belli.
 Posteritas eius septem iam secula vincens
 Regnat adhuc late extendens Confinia ad Austrum,
 Vnda ubi secretos haurit Nilotica fontes
 Cernite vt ipsa suis voluit cum viribus vti
 Bethygenas pepulit, pugnax Hippania Mauros.
 Nunquam tanta fuit (modo sit concordia) virtus
 Christi genæ vobis. Odia inueterata faceffiant.
 Sint sedati animi, sit concinnata voluntas.
 Pendet ab his tantum, vestrum est telluris & vnda
 Imperium, facinus si conspiratis in vnum.
 Talibus inceptis Deus aspirare paratus
 Festinare monet, quod si contemnitis, huius
 Vltor erit vestri sceleris, talisq; sequetur
 Vltio. Quicquid opis vobis dare cogitat, hostes
 Conferet ad vestros, eritis præda obuia Turcis,
 Assyrijs, Medis, Arabis, Garamantibus, Indis.
 Sed quid opus maiori animos accendere nixu?
 Christi omnes gens vna sumus, Respublica Christi
 Et vestris imposta humeris, lotum omnibus vno
 Fonte caput, Christo æque omnes moriente redempti.
 Omnibus vna fides, vnum cognomen, & vna
 Relligio, sit & vnus amor, sit & omnibus vna
 Optio, & assumptis idem labor omnibus armis.
 Vincere non vultis vobis? at vincere Christo
 Est opus, & reparare armis decus imperiumq;
 Ite in bella simul cælo duce, & auspice Christo,

BAPTISTAE MANTVANI

*Atq; triumphatis spirate ad Olympica terris
Regna, ubi mercedem referet Deus omnibus amplam.*

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI, DE PRAESIDEN-
tia Oratoris & Poëtæ ad Io. Bap.
refrigerium car-
men.

DEBITA cui potior laus est, quæ glo-
ria maior
Rhetoris, an Vatis, quem præferat At-
tica Pallas.
Nostra refrigerius quæ sit sententia
querit.

*Ipse canam quicquid meus inspirabit Apollo.
Nec quenquam damnare animus, neq; laudibus æquis
Tollere inæquales, quæ sint communia, quæue
Propria signabo, sic elucescere verum
Fas erit, Vt coram positis salice & saliuuca
Illic disparitas simul & præstantia constat.
Quem minus ista iuuant, edat meliora precamur.
Delphica namq; mei non sunt oracula versus,
Nec quæ sancta dabat Phæbi responsa sacerdos.
Materiam quæ lata immò quæ amplissima circum*

Artifi-

*Artifices ambo pariter versantur eandem,
 Veloceſq; agitant in eodem puluere currus.
 Quicquid enim sermo potis est comprehendere, vtriq;
 Subiectum Artifici sicut mare portat vtrumq;
 Et qui puppe humili legit, & qui nauibus altis.
 Sed fugit à terris procul alta per aquora Vates,
 Non scopulos, non saxa timens, non aëris iras.
 Temonemq; suum ventosi cœrula Ponti
 Sulcantem vada, maiori leuat & premit arte.
 Occasum melius Vates cognouit, & ortus
 Stellarum, Pelagiq; deos, nymphasq; natantes
 Fontibus & fluuijs, & in alto gurgite Ponti.
 Et cur depositotacitum mare dormiat astu,
 Flebilis Alcione quando noua pignora curat,
 Et quare alterno fluat vnda reciproca motu,
 Quod tellure latet, quod aquis, quod in aëre viuit,
 Quot latis spaciatur agris, quo tempore venti,
 Ac tempeſtates veniant, qui fertilis annus,
 Qui ve futurus inops, habet Enthea pectora Vates
 Interpres elementorum cœli atq; Deorum.
 Namq; deos omnes diuimq; habitacula mundum,
 Mentegerit nitida, tenet obseruatq; latentis
 Indicium magneta poli, Neptunia regna
 Ordine legitimo ſecat, obuertitq; volantem
 Quorſumcumq; libet proram, luditq; per vndas.
 Florea ſertaligant Charites ad Carbasa nymphæ,
 Gramina iactantes paſſim per tranſtra forosq;
 Triste nihil, nihil incultum, nudum hec relinquunt,*

BAPTISTAE MANTVANI

Proteus, & Triton pater, Aeolus, humida Doris,
 Neptunusq; maris Princeps, & Naiades omnes:
 Almapareus Tethijs, & cetera numina Ponti.
 Ornatum mirantur, iter cursumq; secundant.
 Orator minus alta petit, sed littora circum
 Labitur, & ventolaxat sua vela minori:
 Antennaq; minus vaga cornua tollit in auras.
 Ipsius est sciolo quicquam suadere popello.
 Idq; potest raro, credi mendacia vates
 Cogit, & assensus quo vult inclinat, agitq;.
 At quia durior est, minus est vulgata poësis,
 Et minus in linguas hominum se misit & ora.
 Nonne putas leuius terra sine carmine cultum,
 Bellorumq; duces magnum potuisse Maronem
 Dicere? Nonne putas alti vaga sidera mundi,
 Scripsisset leuius Romano Manlius ore?
 Musarum si non magno percussus amore
 Suscepisset onus mensura, artemq; seueram?
 Est leuius verbis causas orare solutis:
 Atq; vagos sine lege pedes, & libera demptis
 Compedibus quocunq; velis vestigia ferre.
 Sunt tamen & quidam quibus est in carmen abundans
 Riuis, & ex quorum dulci liquor aureus ore
 Semper eat, veluti plenis si florea mella
 Sint expressa fauis, vigiq; fluentia cursu.
 Hi facile in modulos agiles, & lactea verba
 Prorumpunt, ac si gestent in pectore Phæbum:
 Et coniurata veniant ad pleetra sorores.

Sive frequens vsus, seu cæli abscondita virtus,
 Et natura potens agat hoc, seu munere diuim
 Accidat incertum est. Verum hæc tamen omnia si sint
 Diuinum efficiunt vatem, qualem Orphea, qualem
 Musæum, Aseraumq; senem, cæcumq; Linumq;
 Commemorant: & Pelignum diuimq; Maronem.
 Quem Thebana tulit felici Mantua partus
 Romanæq; Lyre patrem, facilemq; Tibullum,
 Quiq; sonat cantu ciuilia bella superbo:
 Et qui fraternas acies in prælia duxit,
 His tantæ facundiæ opes, his tantus Apollo:
 Non quia sit facilis via, qua fugit ardua in alti
 Parnasi iuga, qui gemino ferit æthera cornu.
 Sed quoniam natura sagax, Deus, vsus & astra.
 Talibus ingenijs inspirauere poësim.
 Nec tantum ignari sumus in sermone soluto
 Esse pedes, quibus incedens oratio claudat
 Commota, & artifici moueat vestigia gressu:
 Sed quando Syntagma istud natura suapte
 Vi docuit, dici meruit sine lege, sine arte,
 Cùm canit Heroium laudes, aut tristia Martis
 Bella feri, vel cùm teneros deplorat amores
 Pectora diuino rates succenditur igne.
 Et totam afflatus Pympleo numine mentem,
 Se maior, se nobilior, se fortior ipso
 Nectar & Ambrosiam libat, plebisq; tumultum,
 Clamoremq; fori murmur, plaususq; theatri
 Rbetoribus linguens, tacito subit astra volatu.

BAPTISTAE MANTVANI

*At Orator humi graditur, nec in extasin vnquam
 Raptus adit superos, mensisve accumbit Olympi.
 Garrulitate acrimunc hos, nunc mordicus illos
 Vexat hians toto pulmone, & gutture rauco
 Ilia diffundit thalamo taciturna silenti.
 Solæ vbi Pierides tornat sua carmina Vates,
 Quæ populus, doctiq; legant reuerenter, & omnis
 Posteritas colat, inuidiæque fulmina vincant.
 Orator strepitus amat: alta silentia Vates.
 Sunt tamen & sacris dentes & cornua & vngues
 Arma quibus pugnare ausint & vincere Musis.
 Archilochus docuit, rabido qui certat Iambo.
 Et qui execrandam numeris ita verberat Ibim.
 Sed magis intendunt animum ad virtutis honorem,
 Ad pacem, ad diuim cultum & decora alta virorum.
 Sed ne quis haubet morem non esse Poëtis
 Vera loqui, fama hæc fallax, & opinio mendax.
 Vera canunt vates dulci condita lepore,
 Splendoremq; addunt, immortalémq; decorem
 Rebus, & ore beant sacro quæcunq; reponunt.
 Quod dabit Orator nudum, simplexq; Poëta
 Expoliet grauibus diçis & diuite versu.
 Est igitur maior bonus Oratore Poëta,
 Sublimiq; sedens folio, quod Apollinis arbor
 Circuit & frondes hederæ bicoloris obumbrant,
 Supra Causidicos & Rhetoras eminent omnes.
 Magna quidem fateor verbis, & fulmine linguæ
 Orator potuit, populos commouit & vrbes,*

Seditio

Seditiosa graui compressit murmura voce.
 Præcipitesq; rudis turba compescuit iras.
 Non tamen id propter Cicero superabit Homerum,
 Nec te diue Maro Demosthenis ora disertis,
 Non quantum quid agat, sed quanta potentia rebus
 Contempleris opus, sic quid qua sede locandum,
 Si cui quid iuste possis præferre, videndum,
 Non magis est agilis saliens, Thyasosq; frequentans,
 Quàm pigros cuiuscunq; grauis sopor alligat artus.
 Nec vigilans oculus languentia lumina somno
 Exuperat visu, talis mentitur elenchus
 Pelides Phrygias vicit, non Iuppiter arces.
 Est igitur summo victor Ioue maior Achilles.
 Externo positas gentes Oriente subegit
 Magnus Alexander, quò non peruenit Iacchus
 Non tamen est ideò superis & numine Bacchi
 Maior Alexander spoliato Oriente superbus.
 Non maiora tamen damus Oratoribus acta.
 Namq; quid est, & quid sibi vult Amphiona quondam
 Adiutricel yra patriam instaurasse iacentem?
 Mœnia quid sibi vult Cythara Troiana sonanti
 Creuisse, atq; sono lapides ad Pergama tractos?
 Ista docent homines vatum dulcedine tractos
 Accinxisse operi, pronosq; ad carmina gressu,
 Conueniens vulgus cepto indulgisse labori,
 Orpheus adiutus neruis & cœlibe cantu,
 Per nemorum latebras, per inhospita saxa, per agros
 Errantes hominum turbas collegit in vnum,

BAPTISTAE MANTVANI

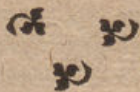
Viuendiq; modum docuit, moresq; ferinos
 Abstulit, atq; truces animos mollire canendo
 Cœpit, & edomuit placidis fera pectora Musis:
 Diuinos etiam ritus, altaria & hymnos
 Instituit, diuimq; nouos inuenit honores.
 Ausus & ipse minas Pelagi superare furentis:
 Semideos inter frigentem venit ad vrsam.
 Cecropius Vates claudopede militat vrgens
 Artifici residens animos in pralia verju,
 Et placido crudum succendit Apolline Martem.
 Dij veteres responsa dabant raro ore soluto:
 Sæpe modis quoniam plus maiestatis & artis,
 Et plus laudis habent, isto splendore loquela
 Attonitas hominum fallebant numina mentes.
 Carminibus sacris qua non tentata fuere?
 Intactum veteres quidnam liquere Poëta?
 Terra ferens plantas habitat & piscibus vnda:
 Auranatata auibus, flammaq; animantium inanes,
 Aetherea domus diuim lucentiaq; astra.
 Diu ipsi terra dominatores & Olympi,
 Et causa rerum altrices, quas omnipotenti
 Natura ingenio docet omnes edere partus:
 Atq; Mathematica celebrata versibus artes.
 Adde hominum leges, & fœdera flebilis Orci.
 Adde pios pacis mores, belli adde labores.
 Omnia carminibus debent, sacroq; sororum
 Pieridum numero, viridi que in margine fontis
 Castalij dulces iterant ex ordine plausus.

Inter sollicita nihil est medicamina mentis:
 Quod magis egrotum pectus leuet atq; resoluat
 In nihilum curas animi graue pondus inertes
 Quam Lyra & Aoniꝝ dulcis Symphonia plectri.
 Carminibus Naso curarum mitigat astus:
 Et patria amissos irato Casare fines.
 Carmine iacturam bis raptæ coniugis Orpheus
 Temporat: & curua flagrans testudine pectus
 Mulcet, & antiquos sensim dediscit amores.
 Ergo animum reuocant studia ad meliora puella
 Pierides, iuuenumq; fluentia vota coercent.
 Et quia perpetua genitor dat Iuppiter illis
 Virginitate frui, versus odere salaces.
 Lasciuam oderunt Venerem, iuuenesq; petulcos,
 Carmen amant vera sanctum, & sine labe Camæna,
 Secretoq; adito gaudent, & cælibe tecto.
 Semper & indocilis turba consortia vitant.
 Degenerant falsa, spurcosq; sequuntur amores,
 Mollis p' ingentes & scenica carmina Musa.
 Vnde Meretricula dici meruere habitantes
 In scenis, in fornicibus madi disq; tabernis.
 Orator populi rebus se immiscet agendis
 Diuitijs inhians, audacem vendere linguam
 Doctus, in antithetis librat pugnantia verba.
 Dum sermone rotat turgentia verba superbo
 Sapè simultate tacitas, manifesta q; gignit
 Sapè odia, in proprium strictos caput excitat enses.
 Saucius auulsa iacet hinc in littore dextra.

BAPTISTAE MANTVANI

Alter apud Calabros fugiens bella aspera fluctus
Neptuniq; patris sacram susceptus in ædem
Se manibus necat ipse suis, & acerba veneno
Fata ciet properans, mortiq; obit obuius ipse.
Munera tranquillus fugiens ciuilia Vates
Contentusq; opibus modicis, sua carmina nulli
Vendit, & oblatos etiam non curat honores,
Inter honoratos patres, plebemq; minorem
Gratior incedit, turbis mirantibus, atq;
Millibus e multis vni assurgentibus illi.
Nescio quid Vates diuini numinis instar
Fronte gerens oculos in se conuertit & ora.
Nectar ab illius labris, & Hymetia mella
Flumine perpetuo stillant, dicentis ab ore
Aurati pendent proceres, patrumq; corona.
Clioq;, Euterpeq;, Thaliaq;, Melpomeneq;,
Terpsichoreq;, Eratoq;, Polymniaq;, Uranieq;,
Calliope, hæc musas forma supereminet omnes,
Quor sumcunq; petat, Vatem comitantur, & hæc sunt
Mnemofynæ magniq; Iouis doctissima proles.
Hæc nullum sine fruge diem, sine Apolline nullum
Tempus abire sinunt, istis retinentibus etas
Lentius it, tardo veniens pede cana senectus
Membra minus frangit, seros minus afficit annos,
Et minus vt Lachesis deducere stamina vita
Desijt, ossa premit tellus, parcitq; sepultis
Vatibus amplectens venerandos leniter artus.
O mihi Castalides gratissima numina Nymphæ

Quæ puerum quondam me suscepistis alendum,
 Ducite me (nam tædet agris his degere) quaeso
 Aonas in montes, date tecta silentia nobis
 Vallibus in vestris, sylvas date, cedimus alta
 Mœnia Rhetoribus, moderandas cedimus vrbes,
 In loca me semota procul, sepositaq; longe
 Tollite nec viles inter canescere turbas
 Me finite, errantem vestris lux vltima campis
 Me precor inueniat, studijs mea dulcibus etas
 Lata fluat, sacra Musarum me ad funera ducant
 Numina post obitus, neq; enim mortale Camœnis
 Numen inesse puto, me clari lucida mundi
 Atria fœlicesq; animas comitentur euntem.
 Hæc Baptista tuum super hoc certamine Vatem
 Sit cecinisse satis, Sacrae mysteria legis
 Dum docet, & paruis ingentia viribus audet.
 Plura canam quando multum quaesita labentur
 Ocia, quando Deus, quando magis astra fauebunt.

Yyy

BAPTI-

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI, AD IACOBVM
Carphorum Ferrariensem.

DE SVSCEPTO THEOLOGICO
Magisterio.

ACTENVS imparibus numeris mea
musa cucurrit,

Picta genas fuce, pictis redimita coro-
nis

Per iuuenum curas, & per tua castra
cupido

Nunc opus est maiore lyra, nunc seria nobis
Sunt dicenda, sales abeant, risusq; iociq;
Nunc se difficilem prabet nimis impia Iuno.
Nec solum negat auxilium, verum aspera contra
Bella mouens vetat ex humili discedere vulgo.
Copia quam multis Acheloia frugibus implet
Cornua, conuersis alio mea vultibus ora
Ferrenequit, caeliq; potens ruit impetus in me.
Saturni Martisq; graues vix vincimus iras:
Vix Citherea Venus tanti est, vix Iupiter ipse:
Tempora Calliope pullo velauit amictu,
Contractisq; supercilijs, & pallida vultum:
Anxia sollicito suspiria pectore ducens,

Afflicta

Afflicte indignum mentis confessa dolorem est.
Sicut in Orphæo quondam mœtissima fato
Nam subito dulcis natis conterrita casu
Languit & Lachrymas oculi sudere tepentes,
Quem missum in liquidas Hebri caput audijt undas,
Sublatamq; lyram nitidis agnouit in astris.
Huius inornato mœrens tibi carmine pandam
Mœticia causas, Tu mitia pectora prabe
Auxilioq; grauem curam solare precantis,
Semper ego à teneris (sic fors mea me tulit) annis
Et Phœbi, & tetrica studijs harere Minerue
Consului, durusq; tui subijq; labores,
Dum Samia sublime note, dextrumq; cacumen
Scandere conarer. Gaudent sudoribus artes,
Et sua difficilem reddunt ad limina cursum.
Nam totos cum nocte dies in somnis, & expers
Lœnxi & Cereris, macilentus & ore sub albo
Inter odoratas Lauros Phæboq; dicatas
Eurotæ ad ripas consumere sæpè solebam
Tantæ Pallas erat cure, me tantus agebat
Ardor, ut & propria nescirem parcere vitæ.
Si quando humanam rapiunt cœlestia mentem
Numina terrenis spoliant affectibus, inde
Sæpe fit, ut viresq; suas sua protinus arma
Colligat, & fugiens clamosi murmura vulgi
In loca se deserta ferat, lucosq; silentes,
Aethereo solum Regi placitura, sibiq;
Artibus humana postquam ratione repertis

BAPTISTAE MANTVANI

Tantum opera impendi, sacram tentare Mineruam
 Consilium fuit, & diuinis voluere Chartas.
 His didici quis sit magno qui praesidet orbi,
 Et solum summumq; bonum, quo ducimur omnes
 Primaq; nascentis vidi primordia mundi,
 De nihiloq; aliquid factum, nec vera locutos
 Phœnices, Persasq; magos, Dryadasq; seueros.
 Pocula Tantalei semper manantia saxi
 Hausimus, & magni calicem potauimus Esrae.
 His vbi me quidam satis inuigilasse putarunt,
 Meq; isto sudasse satis videre sub axe,
 Consulere vnâ patrios non spernere mores,
 Neve mihi oblatum parui diadema putarem.
 His monitis longa tandem prece victus adhaesi,
 Atq; ea quae doctos redimunt insignia sumpsi.
 Sæpè quidem dixi non hoc me dignor honore.
 Non decet hos humeros tanta supponere moli.
 Quoad potuit reuui, variasq; opponere causas,
 Ne fieret studui, verum ars non profuit ulla
 Et frustra excusans consumpsi tempora. Vicit
 Vicit amicorum pietas, vicere diurna
 Nocturnaq; preces, nec enim mihi cornea fibra.
 Supplicibus dictis deducere sydera caelo
 Sæpè Magus potuit, ferrumq; adamantaq; durum
 Soluere, & in cineres potuit conuertere saxa.
 Assiduis hominum precibus mitissima fiunt
 Numina, quae fuerant odijs accensa malignis.
 Carminibus, precibusq; pijs & supplice cantu

Thraicius Vates potuit Phlegethonta mouere.
 Lacte fera catuli virosoq; vbera pasti
 Montibus in summis, in duris cotibus, inter
 Aspera dumeta, & spinis abscondita lustra
 Humanis nunquam loca cognita gressibus orti,
 Obsequijs, blandisq; solent mansuescere dictis.
 Ipse manus in vincla dedi, feciq; coactus
 Non equidem quod ego, sed quod voluisti amici.
 Cum me pauperies & res angusta teneret,
 Aonios adij fontes, sanctasq; sorores,
 Supplicibus dictis adopem incuruare ferendam
 Dum propero, Deus is qui me tibi fecit amicum
 Cur ignaue siles dixit, cur carmen & artes
 Non agitas nostras? frustra ergo in montibus istis
 A puero errasti, tibi nil mea proderit ergo
 Laurus, & vnda sacritua qua rigat ora liquoris?
 Sume lyram, Cantusq; moue, mastumq; timorem
 Pone, tuis pronas precibus qui porrigat aures
 Diuitijs Iacobon habes, animoq; potentem.
 Ipse tuam sortem miserans succurret, & auro
 Pauperiem tollet, pone istas pectore curas.
 Spem dedit hanc misero Cyrrhae qui praesidet archi,
 Et nocturna suis renouat splendoribus astra.
 Mirata rupes Phœbum collesq; loquentem
 Assensere suo Regi, sacraq; sorores
 Pauperis in misero casu genuere Poeta.
 Quare age si sacras penitus non despicias artes
 Et nisi te veteris mutato pectore nostra

Tacet

BAPTISTAE MANTVANI

Tedet amicitia, si qua est clementia, si pars
Vlla tibi pietatis adhuc, si numina curas,
Prome aliquid, vatiq; faue, dextramq; iacenti
Porrige, & in tenebris erranti lumina pande.
Et pudet, & durum est mihi mendicare, pudorem
Res miserae superant, & qua me cogit egestas.
Ite mei versus, & non redeatis inanes.
Si quod habet numen nunc experiemur Apollo.

BAPTISTAE MAN-
TVANI CARMELITAE,
THEOLOGI, AD REVEREN-
dissimum ac Illustrissimum Sigismun-
dum Gonzagam Proto-
notarium.

ELEGIA CONTRA AMOREM.

CONSVLVIT pietas vt te Sigmunde mo-
nerem
Communem iuuenum ne sequerere vi-
am.
Omnis enim tenera puer vt lanugine ver-
nat,

Perdere in insano tempus amore solet.

Quòd caueas igitur scelus hoc, animiq; venenum,
 Quid sit amor paucis institutare modis.
 Mentis amor vitium iuuenile, cupidine formæ
 Visu animi robur debilitante satum.
 Hoc ubi corda premens humana tenacius hæsit,
 Obligant imposito colla subacta iugo.
 Et trahit in facinus Veneri quodcunq; videtur,
 Nil veritum leges imperiumq; Dei.
 Res horrenda, facit licitum scelus omne videri.
 Sic iacet affectu mens hebetata malo.
 Ut notus æstiuis obnubilat aera nymphis
 Ac tenet oppressum sole latente diem.
 Sic amor ante oculos animi velamina tendit,
 Et trahit in cacum pectora nostra chaos.
 Hinc securus amans per aperta pericula fertur,
 Quæ nisi mentis inops nullus adire velit.
 Hic positus noctu scalis super alta domorum
 Tectâ salit, Getico dum riget aura gelu.
 Hic iacet in latebris, loculoq; reconditus arcto
 Spem titubans inter fluctuat atq; metum
 Pugnat in ambiguo sententia pectore duplex,
 Vellet amore frui, vellet inire fugam.
 Ille subit gladios, & pro muliere duellam,
 Mox in it egestam sanguinolentus humum.
 Fit pecus omnis amans dum pro ratione libido
 Iudicium nutu, temperat omne suo.
 Quisquis enim viuit sine lumine mentis & usu,
 Fert hominis vultus ingeniumq; fera.

BAPTISTAE MANTVANI

Est pecus, & fallax hominem mentitur imago.
 Testis opus melior, veridicumq; magis
 Anser aquis gaudet, syluis aper, aëre Falco,
 Legibus humanum consilioq; genus.
 Syrenes, Satyri, Pavēs, Nymphæq; marine
 Et Lamia humani corporis ora ferunt.
 Si videas vultus, homines vidisse putabis
 Esse feras constat si intuearis opus.
 Hinc igitur fati non sunt mendacia Vates
 Quando homini vultus imposuere novos.
 Qui partim sensu partim ratione feruntur,
 Nec viuunt totos cum pietate dies.
 Hi sunt Centauri Minotauriq; bifformes,
 Monstra quibus duplex ambiguumq; genus.
 Talia significant animos in amore iacentes,
 Continuè in mutum degenerare pecus.
 Hinc bouis effigiem subit Inachis, aquora subter
 Latrat, & absorptas Scylla profundit aquas.
 Nyctimene in noctis volucrem conuersa, Meduse
 Tempora Viperea complicuere comæ.
 Utq; scias quantum valeat subuertere mentes,
 Inferior nullis cladibus iste furor.
 Aspice Leandrum spaciōsa per aquora nantem
 In seodium fati sollicitare sui.
 Aspice pastorem Phrygium Spartana ferentem
 Furta, domus lachrymas excidiumq; sua.
 Suasit amor Scyllæ regno spoliare parentem,
 Et dare Gnostaco se patriamq; duci.

Tanta animo rabies, hostem præponere patri
 Consuluit sæuo sæuior angue puer,
 Aspice Theseæ redoumtia vela carinæ
 Ferre Iouis neptes furti superba Deas.
 Crudeles casus tristemq; attende rapinam.
 Nec seruasse datam fœdera vana fidem.
 Quid referam Cinyræ coitum? Quid Biblidis ignem
 Et scelera admissæ Pasiphææ boue?
 Phasias hospitibus dedit aurea vellera Graijs,
 Et secuit dura pignora parua manu.
 Heu facinus crudele, parens in sanguine nati
 Tingitur in sobolem carnificata suam.
 Ira malum minus est breuibus quia præterit horis,
 Longa venenosus tempora viuunt amor,
 Viuit, & assiduis hominem cruciatibus angit.
 Et tenet ardenti corda sepulta foco.
 Cætera quæ nostrum dicit mortalia vulgus
 Crimina sunt longè perniciosæ minus.
 His etenim satis est vni nocuisse. Cupido
 Vult homines saltem præcipitare duos.
 Semper enim tali febrit quicumque cicutæ,
 Vult alium vitio commaculare pari.
 Aspice quàm varijs Erymanthida Iuppiter Vrsam
 Cœpit, ut est virgo ludificata modis.
 Quot studuit verbis Daphnem facundus Apollo
 Flectere, & ardori conciliare suo.
 Te cui magnanimo grandes in pectora curas
 Parturit antiquæ gloria longa domus.

APTISTAE MANTVANI

Et cui maiorum laudes calcaria subdunt.
 Vt studeas atavis non minor esse tuis.
 Hanc decet ex animo penitus conuellere pestem,
 Et sepire omnes, ne feriare vias.
 At vitare locos, puer hic vbi retia tendit,
 Atque vbi in insidijs ipse latere solet.
 Retia sunt iuuenum vultus, & amabilis etas
 Quæ rapiunt sensus illaqueantq; novos.
 Corda retundit amor, generosa negocia frangit.
 Nec nisi fœmineum mente volutat opus,
 Grandibus inceptis studijsq; virilibus obstat,
 Nec probat heroa fortiter atla manu.
 Negligit insignes quæ sunt paritura triumphos
 Et decora & titulos æstimat asse minus
 Delicias, vnguenta, iocos, & inertia laudat
 Ocia, & ad Phrygios fila reducta modos.
 Inuidus Æneam Libycis tentauit in oris
 Sistere, ne in Latinum prosequeretur iter.
 Ne iacta imperij primordia poneret Alba,
 Vnde sata est orbis Roma futura caput.
 Æstuat amissa Bryseide magnus Achilles,
 Languet & Argolicis ferre recusat opem.
 Sic amor elatam studuit subvertere mentem,
 Vt Venerem Graios poncret ante duces.
 Vt iuuenis tantum decus obscuraret, & arma
 Græca forent læso debiliora duce.
 Et quia nudus amor, studet exhaurire sequaces
 Eximias luxu dilapidante domos.

ELEGIA CONTRA AMOREM.

178

Hinc ubi quis lautis minuit patrimonia mensis
 Ambulat attrita tristis inopsque toga.
 Et quas cura patrum multis sudauerat annis
 Fœmina longæuas vna triumphat opes.
 Et quoniam puer est, leuium solatia rerum
 Qualia blandiciæ, basia, carmen amat.
 Et quia pennatus, cito mobilis, & quia cæcus
 Præcipiti fertur per scelus omne gradu.
 Et quia fert arcus, mucronigeramq; pharetram,
 Atque facem, mala mens, ingeniumque ferox.
 Incipit à risu, curis coalescit amaris,
 Desinit in lacrymas improbus iste furor.
 Quisquis amat igitur, quanquam fortuna secundet,
 Et facilem puppi det leuis aura viam.
 Sis memor euentus, versaque relabere cymba,
 Peruia tranquillo dum finit vnda freto.
 Et caue ne subita maris inuoluare procella,
 Dum tonat ardenti fulminis ira polo.
 Hæc habui ad præsens, tibi quæ memoranda putauî,
 Dum cupido ad summum promoueare decus.

Eiusdem de natura Amoris ad Iuue-
 nes, Carmen iuuenile.

O Mnipotens iaculis metuendus & igne Cupido,
 Qui sibi mortales subiicit atque Deos.
 Audentes animos amat, & sublimia corda
 Gaudet ad eximium sollicitare decus.

Ignipotens ideo, quia vult ardere medullas,
Pectoraq; excusso fert animosa metu.
Aliger est, quoniam terris petit alta relictis,
Et secat excelsas difficilesq; vias.
Ambulat armatus, quia diligit arma Virumq;
Qui gerit audaci bella superba manu.
Legimus Alcidae curas & Achillis amores
Oenidae ardores? Tantalidaq; dolos.
Aspice Leandrum tumidos contemnere fluctus,
Et dare ventosis pensile corpus aquis.
Perseus audaci veniens per inane volatu
Æquoream valido susulit ense feram.
Et Paris inuasit fausto Lacedæmona raptu.
Vnus amans tanta fortior vrbe fuit.
Multa potest (fateor) virtus, Rhamnusia multa,
Sed tamen in nobis prædominatur amor.
Quando amor in mentes cælo delabitur altas,
Protinus heroas semideosq; facit.
Hi sunt qui factis celebrant illustribus orbem,
Et quorum penetrat nomen vtrumq; polum.
Hos igitur stimulos, istas generosa iuuentus
Disce pati flammæ, & sapienter ama.

FINIS.

179

BAPTISTÆ MANTVANI
BLASIVS CAPPADOX,

AD REVERENDISSIMVM
PVCCIVM LAURENTIVM
CARD. SANCTORVM
QVATVOK.

LIB: I.

*Ræcipua in diuos qui religionẽ feruntur
Non satis esse putat illis impedere metẽ,
Atq; animum: sed signa dicant, altaria,
ludos,
Pyramides, sacras vestes, sublimia tem-
pla.*

*Ast ego, quem fecit Christo deuota voluntas.
Non fortuna inopem, cum sim indigus aris & auri.
Et sine fortunis, quid agam? neque promere carmen
Fas mihi Calitibus dignum: non est mea tanti
Barbitos, vt moueat siluas & marmora: non sum
Amphion Dircaus ego, non Thracius Orpheus,
Quos traxisse feras memorant, & flumina cantu.
Quid faciam? prestare potens si grandia non sum,
Nulla feram? non sic mater sanctissima rerum
Me natura docet: quæ fusa per omnia mundi
Membra suas iuxta vires operatur vbiq;
Semper iners metuens atq; infæcunda videri.*

333

Surge

DE VITA B. BLASII

Surge igitur mea parua chelys, si tollere in altum
 Non poteris vocem, tenui modulabere cantu.
 Iste labor, quamquam vulgo videatur inanis,
 Non parui tamen ante Deum, cui cognita corda,
 Qui videt affectus, & voce carentia vota,
 Est meriti. laudes curat Deus: ista litantur
 A Superis holocausta: nec est præstantior vlla
 Hostia in Elysiis pietas vbi maxima campis.
 Nulla Deo domus est illic sacrata, nec ara:
 Cælum ipsum templum est ingens, sunt lampades astra:
 Victimæ, Cælituum cantus hosiah-na sonantes.
 Sicut enim præan Phœbo, dithyrambus Iaccho
 Carmen erat quondam: sic vsque ab origine rerum
 Est Hallelu-ia Deo, necnon hosiah-na per altos
 Elysijs campos, & per mortalia regna.
 Ergo mihi monumento aliquo celebrare volenti
 Cappadocum te sancte pater, recitanda videtur
 In primis tua contemtrix Regumq;, Deumq;,
 Quos vetus à laruis ætas delusa colebat,
 Religio, sævisq; fides animosior armis.
 Nostra igitur Zephyris venias ad vela secundis,
 Et rege per fluctus cymbam noua dona ferentem.
 Cappadocum populis vrbs est antiqua: Latini
 Dicimus Augustam, Græci dixerunt Sebesten:
 Cui bene consultum cupiens Deus optimus, illi
 Tradidit in patrem sanctum, mitemq;, piunq;,
 Ingenio vultuq; virum. cui nomen auitum
 Blasius infanti quondam tribuere parentes.

Illa sub hoc paucis vrbs incrementa diebus
 Magna tulit, tamquam si mox ex marmore in aurum
 Transisset: fortuna fuit tam prospera genti.
 Illis Barbaries campis altissima quondam,
 Ac feritas immanis erat: nam Sole remoto,
 Et regnante gelu, mortalia corpora fiunt
 Cruda nimis, digesta minus: transfusa per artus
 Mens male conditos contagia corporis haurit,
 Et fit dura, ferox, præceps, immanis, & atrox.
 Non aliter, quam sinoua vina, in olentia vasa
 Id vitium Miseris, subeunt, & rancida fiunt.
 Sed mutata sub hoc hominum natura magistro est.
 Quod facit in terras magni Sol gloria mundi.
 Hoc egit bonus in populi præcordia pastor.
 Sol etenim terras radijs illuminat, annum
 Digerit in partes, nobis alimenta ministrat,
 Et quasi curator vigilans ascendit in altas
 Lanigeri, Libræque domos, descendit ad axes
 Aeternum per iter: nec tempora perdit eundo.
 Nam fruges maturat iens, non negligit Indos,
 Non fugit Æthiopes, Scythicis illabitur oris,
 Et, quantum natura sinit, communicat orbi
 Officium, viresque suas: & more paterno
 Quæ loca cumq; tenet fuso circum æquore Nereus
 Oceano in magno, nostræque in Tethyos amplis
 Gurgitibus fouet admoto splendore quæctannis.
 Non aliter, quam scæua diu fortuna quieuit,
 Noctes arque dies præ sollicitudine pastor

DE VITA B. BLASII

- *Anxius impendit gregibus curamq̄, operamq̄,*
- *Et satis officio fecit pro viribus omni.*
- *Omnia quæ legum lator, morumq̄ magister*
- *Instituit Christus, populi resonabat in aures.*
- *Semper, & exemplo plus quàm sermone docebat.*
- *Hinc veluti virtutum alto de gurgite fluxit*
- *In populorum animos, & in intima pectora plebis*
- *Prouentus genus omne boni: crescebat in horas*
- *Fertilitas, frugumq̄ ferax cultura bonarum.*
- *Venerat huc & merce sua ditauerat urbem*
- *Cæca fides, audita sequens, incognita credens:*
- *Et casus animante Deo ridebat acerbos.*
- *Spes quoq̄, semper inops, semper sitibunda futuri:*
- *Quæ velut exspectans aliquid sedet ope supino.*
- *Venit & inuidiæ Caritas inimica suarum*
- *Prodiga opum, necnon custos malus æris & auri*
- *Oblitusq̄, sui rapidis amor affuit alis:*
- *Affuit & virtus, quæ fortia temperat vndis*
- *Vina superfusis, luxum cohibere gulamq̄,*
- *Et frænare potens vesani incendia sensus.*
- *Venit & armipotens Virgo, quæ amplexa columnam*
- *Palladium robur vultu pretendit & ausum.*
- *Tu quoq̄, præteriti memor, & præsaga futuri*
- *Temporis, & Iani duplicem vestra figuram*
- *Tunc aderas, aderat lances quæ portat, & enses*
- *Osa malas Astræa manus, inimica rapinis.*
- *His pater hospitibus tantam formauerat urbem,*
- *Affectu q̄, omnis populus veniebat in istos,*

Sicut

Sicut ad vna omnes concurrunt pascua tauri.
 Corda, manus, oculos, plantas, linguamq; mouebat
 Christus, & in cunctis (ita conciliauerat illos
 Disciplina vigil, sanctiq; industria patris)
 Spiritus vnus erat, quoties ad templa vocabat
 Festa dies, aderant curis ciuilibus omnes
 Protinus exclusis, tota cum plebe senatus,
 Matrona cum virginibus, cum pube senectus.
 Non illos vt nunc quando incestata faceffit
 Relligio, Veneris proles in templa trahebat:
 Sed pietas, & sancta Deus præcordia pulsans.
 At quæ diuini poscit reuerentia cultus
 Cum patrata forent, omnes in tecta redibant
 Sancti oculos, animum sancti, sancti ora manusq;
 Incestus tum nullus erat, tum nullus adulter,
 Non raptor, non sacrilegus, non insidiator.
 Tutus erat pudor in thalamis, in ouilibus agni,
 Armentum in caulis: omnes via tuta per agros.
 Tutum æs in loculis: sine lite silentia toto
 Muta foro: Caritas melior custodia rerum
 Quam leges, vbi viuit amor, peccata faceffunt
 Omnia: nil opus est prætoris: superflua lex est.
 Vt solet ad numerum tactis symphonia chordis
 Surgere: sic animis innoxia vita per vrbes
 Compositis oritur, qualis fuit antè, parentum
 Quam vetus improbitas diuinam accenderet iram.
 Affectus si lege carent: in bella ferarum
 More ruunt. virus, pacem qui queritis, istud

DE VITA B. BLASII.

Exturbate: istas animorum extinguite flammās.

*Hoc veri pastoris opus, qui pascere curat,
Non morbo incestare pecus, quæ pessima totas
Implicuit terras hac tempestate libido.*

- *Noxia si proferre caput vidisset in agro*
- *Gramina, doctrinæ, rastris & vomere lingua*
- *Mox aderat steriles prohibens inolescere plantas.*
- *Blasius bis studijs, hac sedulitate solebat*
- *Custodire greges, atque exercere talentum.*

Vt miseris afferret opem, quos ære alieno

Audierat morbo ve premi vel pauperis anni

Damna pati, vel sortem aliam tristem atque malignā:

Ibat ad insignes aulas, & ad horrea Ditum,

Res quibus est opulenta domi & cellaria plena,

Suadebatq̄, aliquid grandi depromere aceruo,

Atque inopum patronus erat. sæpe aurea vasa

Ex templorum adytis cum res reposceret, istos

(Sic accensa viro pietas) vertebat in vsus.

Sæpe loquens turbis, Christi patrimonia claudī

Non debere inopi, Christumq̄, dicasse tridentem

Mendicis ex asse suo memorare solebat.

Istud idem sancti patres sanxere, volentes

In tres diuitias Christi discindere partes:

Quarum prima sacri fluat in collegia templi,

Vnde habeant mensas, medicos, habitumq̄, ministris

Altera restituat labentia templa, domosq̄ue,

Quas habitat sacer antistes, mystæque minores.

- *Cetera distribuatur pietas, alimenta ministret*

Plebi inopum, inuuet ægrotos & debile vulgus.
 At quia qui leges alijs dare cogitat, ipsum
 Est opus in primis sibi legem imponere, numquam
 Indulsi Genio. Genius conuiuia, somnos,
 Otia, latitiamque petit: qua singula pastor
 Optimus aufugit doctus tolerare laborem,
 Tomentum Circense pati, quod arundine trita,
 Non leuibus plumis, nec molli vellere fartum,
 Difficiles etiam curas, æstumque, geluque
 Spirituumque dolos, at tentamenta malorum.
 Nam sine laruarum insidijs, & pseudo Deorum
 Vulnere fas nulli mortalem euadere vitam.
 Dum pius in terris diuina negocia pastor
 Ista gerit, duce Marte Deum conuenerat omne
 Consilium subter cautes Trinacridos Ætna:
 Regnat ubi flammæ opifex, qui fulmina cudit.
 Hæc lemurum proceres vltro citroque locuti
 Plurima pro imperio pro maiestate Deorum
 Decreuere alium Latio præponere Regem.
 Carus enim qui tunc belli molimine magno
 Vexabat Persas, quod erat mansuetus & insons
 Christigenis, genus est visus nescire Deorum:
 Propterea statuere illo violenter abacto
 Vestigare nouum, cui mens atrocior esset,
 Atque magis crudum ingenium, quod perderet omnes
 Reliquias Christi, veteresque reduceret aras.
 Lettus ad excidium Cari Vulcanus ab Ætna
 Deuolat in Libyam, piceasque ex æquore nubes

Cogit

Plebi

DE VITA B. BLASII.

Cogit, & excitis per cœlum immurmurat auris.
 Nec mora, per Libyæ campos cum fulgure fulmen
 Intonuit, noua tempestas nigrescit ab Austro.
 Iam pluit, & crebris ardet cœlum ignibus omne,
 Intentatq; freto & terris horrentia bella.
 Mortales miseri quid agant in turbine tanto!
 Ignari tanquam pecudes indagine clausæ
 Corda tremunt, animosq; leuant ad Numina tristes.
 Ecce super Persas ventis agitata coruscant
 Nubila, & in nebulis animæ Phlegethontides ardem.
 Nam Stygij Manes immiscebantur opacis
 Nubibus & ventis, tempestatemq; fragosam
 Ad loca patrando sceleri oportuna ferebant.
 Mulciber in nimbis formauerat igne coactò
 Fulmen, & in grauibus Cocyti exstinxerat vndis
 Sæpius, adijciens sulfur Phlegethonte petutum.
 Iam furit, impatiensq; moræ retinacula fraugit
 Ignis, & ingenti fugit extra nubila bombo.
 Dum trepidant omnes, dum sanguis in intima corda
 Proripitur: fragor irradians tentoria Regis
 Intrat, & includens animam pulmone sub imo
 Respirare negat, vitamq; à pectore soluit.
 Rex iacet exanimus, tristisq; per omnia castra
 Fama volat casus, tenditq; per aëra Romam.
 Officio functus rediit Vulcanus in Ætnam.
 At cui cura noui Pallas Tritonia Regis
 Qua lemures norunt facinus conglutinat arte:
 Se insinuat primorum animis, totamq; subornat
 Militiam:

Militiam: plebis palpat præcordia: blando
 Aduersos operi mollit popismate: festos
 Commemorat turbis ludos, mensasq; dapales:
 Quas Cæsar præbere nouus consuevit, & omnem
 Laetitiam, vota incendit popularia, voces
 Clamoremq; cicens in castra per omnia. tandem
 Delegit castrensem hominem toruo imperiosum
 Lumine: cui nomen veniens à voce Diocles.
 Exsultauit, ubi scelus id crudele peractum
 Vidit, & inuento risit lætata Tyranno.
 Cæsar hic imbutus Phæbo, Ioue, Marte, Minerua,
 Disq; aliis, Saturnæ tuæ qui nomina gentis
 Accipiunt, Christi populum depellere toto
 Orbe parat, fieriq; iubet prisco omnia ritu,
 Vt Numa & antiqui reges docuere Latini.
 Aneas etenim quando ad Lauinia venit
 Litora: sacra tulit secum victosq; Penates,
 Et dedit indigenis, docuitq; arcana Deorum
 Orgia, quæ æternos ea gens seruaret in annos.
 Multa quoq; Eüander prius & Carmenta sacerdos
 Arcady olim tulerant libamina ab oris
 In Latium: quæ post obseruauere nepotes.
 Tusci etiam quædam deliramenta tenebant,
 Quæ genitus tellure Tages inuexerat olim:
 Hæc igitur Cæsar non quæ de litore Ianus
 Attulit Assyrio, postquam seruanda per omnes
 Vulgavit populos, odio stimolata Deorum
 Indocilis cepit seruire licentia Vulgi:

Christi-

DE VITA B. BLASII

Christigenæ tamquam genus execrabile passim
 Diripiuntur, opes fisco addicuntur, & ipsi,
 Si dare sacra negant, vinculis, ferro, ignibus, vndis.
 Tantaque mox facta est Ceritæ insania turbæ,
 Vt sine iudicijs homines, sine legis & equi
 Ordine inauditos nudato inuaderet ense
 Publicè, & in templis Diuum, totamque per urbem
 (Rex horrenda, ipsoque etiam damnata sub Orco)
 Frustatim concisa hominum tellure iacebant
 Corpora, quæ tumuli non dignabantur honore
 Sacrilegæ gentes, ne, quod funesta docebat
 Relligio, requies animis errantibus esset.
 Namq; animas, quarum iaceant sine honore sepulcri
 Corpora, posse negant Stygias transire paludes.
 Cædibus (auditu triste ac miserabile) tellus
 Ebria sanguineas nubes tollebat in altum:
 Vt cum vere nouo profcisiss vomere campis,
 In fumum se soluit hiems iam Sole sub altum
 Immittente solum radios, alnumque teporem:
 Vda humus exhalat bibitos in nubila nimbos.
 Tum plerique patres sancti cum tale viderent
 Excidium, fugere vrbes, & more ferarum
 Per deserta vagi cæcis latuere cauernis.
 Ista ego crediderim per Noxia tempora Paulum
 Niligenam, Sole ardentem qui primus Eremum
 Incoluit, liquisse vrbes patriosque penates,
 Et didicisse togas textis componere palmis.
 Tum Caius, qui præsul erat Romanus, in altis

Delituit

Delituit cryptis, tunc Marcellinus & ipse
 Romulidum pastor victus formidine Christum
 Prodidit, & plena Marti libauit acerra.
 At scelus id mox erubuit, sensuque recepto
 Incepit damnare Deos, extollere Christum.
 Nec mors horribilis visa est: sed sponte cucurrit
 In medios hostes, iugulumque tetendit ad enses.
 Fortior impugnam post signa amissa reuersus,
 Victor & ornatus viridi discessit oliua.
 At cum Christigena, quia sic peccauerat, eius
 Membra vererentur tellure includere: Olympi
 Ianitor in somnis monuit, cum spiritus arces
 In paradisiacas isset, non esse verendum
 Corpus honorato patris insignire sepulchro.
 Iuerat hæc pestis lemurum teterrima ad vrbes
 Thraicias, ad Cappadoces, Bebricia ad arua,
 Atque Albana, cruor iam Thermodontidas vndas,
 Iam Phasis macularat aquas, macularat Araxem,
 Littoraque Hyrcani maris, Armeniasque, Syrasque,
 Medorumque domos, niueique cacumina Tauri.
 Albanis canibus, qui dilaniare feroces
 Sunt soliti tauros, & debellare leones,
 Obiiciendi hominum viuientia corpora postquam
 Esuriam tulerant, iam mos inoleuerat atrox.
 Blasius hanc rabiem fugiens de more volucrum,
 Quæ, quoties noua tempestas consurgere visa est,
 In loca tuta volant, & sese in tempora seruans
 Opportuna magis populi curæ atque salutis,

DE VITA B. BLASII

In densos abijt saltus stabula alta ferarum.
 Cùm regnante tenet sceptrum vis sola Tyranno,
 Et lex muta silet, quid agant qui vivere vitam
 In fontem sanctamq; velint? æquisima tali
 Tempestare fuga est, donec bona sidera surgant.
 Qui fugiunt iterum possunt pugnare: sepulti,
 Non redeunt in pugnam iterum, spes magna salutis
 Est gregibus, cùm pastor adhuc vitalibus auris
 Vescitur, atq; eius reditus speratur in horas.
 Cum potis est seruare gregem, si fugerit, atrox
 Incurrit facinus: sed cùm violentia vincit,
 Et pastor prodesse nequit, sibi consulat ipsi.
 Qui seruare alios cupiunt, seruare seipso
 Est opus, atq; suam in primis curare salutem.
 Tunc igitur pastor lacrymans magalia linguat,
 Et Superis commendet oues, qui vincere soli
 Horribiles casus, atq; infortunia possunt.
 Altior Amonio mons est Argæus Olympo
 Semper habens hiemem, semper niue candidus alta
 Vertice in excelsis, tantumq; ascendit in auras,
 Vt supremus apex videat duo maxima vtrinq;
 Equora, quæ claudunt Asiam: vestitur opaco.
 Rupibus à summis usq; ad vestigia saltu:
 Per deuexa cadunt fontes, quibus humida tellus
 Graminibus vernat, medicisq; se induit herbis.
 Sæpius à Ponto sese Medea ferebat
 Montis in amfractus altos, præbente Diana
 Nocturno splendore viam, plenisq; canistris

Mille venenorum species in tecta ferebat,
 Venit in hac profugus deserta silentia pastor,
 Vestigansque locum tutas ubi ponere sedes
 Posset: in adsensu montis Titanis ad ortum
 Repperit exciso loca subterranea saxo:
 Quæ natura, vel ars, vel vtraq; potentior ipse
 Cæli & terræ opifex iam longo excuderat auo:
 Repperit & grandem muscoso in marmore puppinæ,
 Priscum opus, insculptam ferro: miratus & alta
 Mente putans, meminit iactatam fluctibus arcam,
 Tempore quo totum Nereus se effudit in orbem,
 In summo sedisse iugo (sic fama ferebat)
 Ut quodam in scopulo, cum vix foret æquore mersum,
 Et patrem humani generis timuisse carina
 Naufragium: sed mox pelago adsurgente leuatam
 Nasse per immensam nec habentem litora Tethym,
 Quæ stantes egere animæ, fuit istius ergo
 Indicium casus signata in marmore puppis.
 Fecerunt inuenta fidem conchyliâ passim
 Per nemora in montes fusos testantia fluctus.
 Ante fores sese latum effundebat in orbem
 Area, & in medio florenti margine septus
 Fons vitreis manabat aquis sub tegmine grandis
 Castaneæ, quæ tunc frugem incipiebat echino
 Maturare graui, fetumq; aperire recentem.
 Ecce Deus, dixit senior, Deus ecce suorum
 Patronus, pastorq; bonus dedit omnia nobis,
 Hospitium victumq; simul, mihi porrigit arbor

A a a a

Vnde

DE VITA B. BLASII

Vnde famē, fons vnde sitim restringere fas sit,
 Et dubitant homines Superis se credere? qui vult
 Quod satis est vita non inseruire palato,
 Inueniet passim siluas alimenta per omnes.
 Hæc felix est vita hominum scelus ante parentum,
 Dum pia simplicitas vitata libidine nulla
 Non sitiebat opes, sed erant communia cunctis
 Omnia, dum pura passim & sine sanguine mensa.
 Salue sancta domus, sancti saluete recessus
 Sacrorum nemorum, saluete silentia curis
 Opportuna pijs: ad quæ, velut ad sua Tempe,
 Urbibus antiqui patres fugere relictis.
 Hæc mihi mons Carmelus erit: mihi Numina faxint
 Succendi Eliæ sanctis præcordia flammis.
 Sic fatus senior, cæco de vimine cratem
 Incipit ordiri, multa que intexere fronde,
 Arceat vt gelidam spelunca à limine noctem:
 Et folijs stratum accumulans arentibus antrum
 Diuidit in partes geminas: pars intima somno,
 Altera quæ luci magis est vicina dicatur
 Excubijs, & psallendos seruatur ad hymnos,
 Temporis hæc ratio: noctes insomnis agebat
 Vsque ad Luciferum: noctu adscendebat Olympum
 Mente legens exempla patrum: noctu omnia Diuum
 Tecta reuisebat meditans. sed pronus ad aram
 Lucida cum mediam duxissent sidera noctem
 Psallebat tenui Dauidica carmina cantu,
 Quæ pietas patrum septem digessit in horas.

Cùm Venus extulerat faciem, mox lumine presso
 Matutina quies lassos infusa per artus
 Ibat in Eoi surgentia lumina Phœbi.
 Tunc ibi iam primæ laudes exsoluerat horæ,
 Ad ruris transibat opus, ne lenta nocentes
 Otia nutrentur curas, deducere riuos,
 Florentem riguis adaquare canalibus hortum,
 Vertere tellurem, committere semina sulcis,
 Exercere solum, teneras depangere plantas
 Cura erat, & totam sulando absumere lucem.
 Fiscellas etiam virgis, vel cortice secto
 Texere, & in grandes siluam proscindere acervos,
 Vnde focus daret hibernis alimenta solebat.
 Denique Thebæi quæ per loca Sole propinquo
 Desolata patres gessere negocia: sanctus
 Segnitiam fugiens exercuit omnia Pastor.
 Non vinum libare Deo, non frangere panem
 Tunc poterat: fortuna viris præstantibus atrox
 Hac quæ sunt etiam miseris alimenta negabat:
 Propterea vmbrosas rupes, qua Sole putabat
 Austrino nemus esse ferax, aliquando peragrans,
 Siluestres corylos, & saxea corna legebat,
 Fagine asq; nuces, barbataque mespila: nec non,
 Mala comis iam deciduis tamen acria, & ista
 In sua vectabat festis epulanda diebus
 Horrea: cœnandum verò si lautius esset,
 Arida de calatho promebat fraga colurno,
 Consuetus finire acidis conuiuia sorbis.

DE VITA B. BLASII

Cum Sol pronus erat iam descensurus in vndas
 Antipodum curru rediens ad regna cadenti,
 Vesperaq; aternos stellarum accenderet ignes,
 Moris erat laudes cantu recitare diurnas,
 Et post corporeos animo indulgere labores.
 Non aderant illic hominum consortia: verum
 Siluestres, res mira, ferae, que horrescere vultus
 Sunt solitæ humanos, patris ad spelæa cubabant
 More ouium, media quoties æstate sub alta
 Illice pallentes armentum ruminat herbas.
 Huc armata gerens falcatis dentibus ora
 Sus ferus, & canibus iaculis bicoloribus hystrix
 Noxia ducebant catulos, & longa trahebant
 Otia ludentes: necnon & meiere lynces
 Purpureas soliti, dicunt lyncuria, gemmas.
 Nec panthera ferox aberat, nec tergoe panthæ
 Multicolor vario, nec quæ prænertere cursu
 Fertur aues Tigris, solitusq; attollere sese
 Vfsus in amplexus, & aperto alludere rictu:
 Quiq; solet villos cum vult mutare Tarandus.
 Damarum, leporumq; greges post prandia, fallo
 Cum ceruis, cum dorcadibus, cum vulpibus illuc
 Agmine tendebant, velut ad solemnia quædam
 Festa, lupi quoq;, & obliti feritatis onagri,
 Innumeræq; aliæ pecudes sic mansuefactæ,
 Vt senior manibus missis ad guttura, ad armos
 Contrectaret eas, velut armentarius ipsa
 Quæ pascit iumenta, boues, domitasq; iuuentas.

Discite

Discite mortales quid vita innoxia possit,
 Et quantum imperij, si non peccasset, habebat
 Ille hominum primus pater in genus omne animantum.
 Nec pecudes manibus solum tractare solebat:
 Sed curare etiam si quam vel vulnera passam,
 Vel morbo correptam aliquo fortasse videbat.
 Nec prius innocui patris de limine abibant,
 Quam crucis in formam ducta dimitteret illas
 Ad sua tecta manu. volucres mirabile visu,
 Sic curat diuina pias clementia mentes,
 Assidua fruges aliquas, & certa ferebant
 Pabula, vt Elia sicco in torrente, superbum
 Dum fugeret Regina odium, deferre solebant.
 Contigit vt quarens dictas à Paone frondes,
 Atque salutare magnis languoribus herbas
 Montis in Argæi summam deuenerit arcem.
 Heic vbi deterso frontis sudore leuauit
 Lumina, se niueo quadam de marmore molis
 Obtulit, ad spectu structure insignis amæno
 Delectatus adit propius, monumentaq; prisca
 Militiæ agnoscens visum per singula versat.
 Illic scriptus erat Tiphys Pegaseus, & Argo
 Prima ratis, ventoq; sinis laxabat Iason,
 Orpheus, & fratres Helena Ledæa propago.
 Heic etiam patrem fugiens Medea, puerque,
 Quem memorant populis fecisse vocabula Medis.
 Regis Alexandri pugnas, & Amazonas armis
 Argolicis victas, vastataq; litora longe

DE VITA B. BLASII

Euxini Hyrcaniq; maris monstrabat imago
 Saxeæ, & atroci victos certamine Colchos.
 Heic Lucullus erat ventosa per æquora veltus
 Vtribus inflatis, toto admirante profundo:
 Sculptus erat Nereus: sculptæ cum Doride Nympha,
 Spectantes sine naue ducem transmittere Pontum.
 Heic disiecta mari classis Mithridatica toto,
 Remigibus partim cæsis, partim æquore mersis.
 Heic Pompeius adhuc felix vestigia prouum
 Ad sua Tigranem posito diademate, rursus
 Instituit regem. iuga per sublimia Tauri
 Tendit in Assyriam, Solymasq; adscendit in arces.
 Tu quoq; Cæsar eras his annumeratus Ibero
 Victor ab Oceano veniens per Gallica regna,
 Atque per Italiam, per rura Philippica, & omnes
 Æmathiæ campos, & per Mareotidis agros.
 Nam tu Cappadocum populos, & Pontica longe
 Litora pacasti, terras Meotidos vltra
 Vsque ad Hyperboreæ gentis deserta fugato
 Pharnace perpetuo Romani nominis hoste.
 Heic muliebri genus mammis bellatur adustis.
 Militat ad Troiam, profert consinia regni
 In Liciam, ponitq; Ephesum: magni Herculis arma
 Sustinet, & totis fit gens celeberrima terris.
 Multa super Persis, qui regnauere per oras
 Cappadocum, super antiquo rege Ariarate
 Multa legi poterant: sed nomina plurima tempus
 Læserat, & tenebram titulis iniecerat ætas.

His ita decursis procul apparentia regnâ,
 Et positos sub monte locos specularur ab alto,
 Euphratemq̄ tuens, lapsum de montibus altis
 Armenia versus Syriam se voluere magnis
 Molibus vndarum, quonam descendere pacto
 Possit ab Eois secum considerat hortis.
 Trermodoonta videt, qui præterlabitur oras
 Cappadocum versus Colchos: videt æquora Ponti,
 Tuapezunta mari appositam, Cerasuntaq̄ notam
 Arbore, quam gelidis vexit Lucullus ab aruis
 Magnopolim, quæ in monte sedens cognomina magni
 Pompei seruabat adhuc, claramq̄ Sebasten,
 Cuius agros longo cursu disterninat Iris
 Annis in Euxinum veniens, & Cæsaris urbem,
 Et quam Grainginae prisca dixerunt Comana,
 Quod cum crudeles aras fugisset Orestes.
 Et germana, comas illic posuisse feruntur,
 Et grauis exsiliij longum finisse dolorem.
 Ecce Tyanenses agri, quos magna celebrant
 Nomina Apolloni, Boream qui vidit & Austrum,
 Eoasq̄ domos, & Iberi fluminis ortum.
 Ecce Sinopæum litus, Milæsia gens hæc
 Cyaneis olim multos dominata per annos.
 Pyramus apparet, nec non Cydnusq̄ Sarusq̄
 Qui Cilices adeunt campos, & in æquora currunt,
 Quæ tenuit varia famosus imagine Proteus.
 Ecce Melas subit Euphratem Boreamq̄ perofus
 Tendit in Austrino terras ardore calentes.

DE VITA B. BLASII

Cætera per campos, & per montana notatæ
 Digna sequebatur visu: sed proxima iam nox
 Ablatura diem cœlum adscendebat ab ortu:
 Ergo in tecta redit lignis oneratus, & herbis.
 Vrbs sub monte sedet, veteres dixere Pelasgi
 Eusebiam, quo tunc præses cum milite multo
 Venerat, & ciues magna ambitione parabant
 Quæ oblectare solent oculos, & pectora regum.
 Venatum iuuat ire, canes & retia & arma
 Expediunt, sternuntur equi, succincta iuuentus
 It lætis in pugnam animis; hi cantibus instant
 Cornua raucisonis; hi spicula lucida vibrant:
 Hi millos ad colla canum contra ora luporum
 Sæua ligant, & ferratis collaribus armant.
 Itur in Argæi siluas, vbi tanta ferarum
 Copia, quanta auium leuibus secat aëra pennis,
 Quanta gregum piscose tibi Benace natantum,
 Nam quamuis sæuiret hiems asperrima, nondum
 Nix tamen istius montis consperserat armos.
 Ut ventum in saltus, nemorum per opaca silentium
 Lustra: procul fragor auditus, fugere volucres,
 Fagicola tanto somno abigente tumultu
 Desertis trepidi glires abiere cauernis,
 Quique solent humeros caudis umbrare sciuri
 Euasere pedum volucris leuitate per alta
 Ramorum tabulata. tonat mons omnis equorum
 Hinnitu, clamore virum, mugitibus altis
 Cornicinum, crebrisq; canum larratibus, Echo.

Errat, & auditas dum vult effingere voces
 Ore facit fremitum, quem dant freta concita ventis,
 Cùm salit ad cautes, vel cùm percurrit arenam
 Litoris, & spumans voluit conchylia Nereus.
 Percussa hac nouitate fera pastoris ad antrum
 Agmine conueniunt magno, loca tuta putantes,
 Et sine vi, quæcumq; senex incanus habebat.
 In nuda tellure cubant, maiore tumultu
 Silua sonat semper, strepitusq; adolescit in horas.
 Nec mora nec requies, aditus indagine claudunt,
 Et vacua expectant siluestrem retia prædam.
 Cùm labor incassum fieret, mirata iuuentus
 Castra mouet, magis alta petunt, penetralia saltus
 Aspera vestigant: eadem fortuna laborem
 Ludit, & in ventos aufert studiumq; operasq;.
 Castra iterum transferre parant: sed pronus ab alto
 Præcipites currus premeret cùm Phæbus Olympo,
 Spe frustratus iter princeps conuertit in urbem,
 Atque ita venandi tristes posuere laborem.
 At iuuenum quidam grauius commune ferentes
 Dedecus: instituunt saltus errare per omnes,
 Ac suscepto operi totas impendere vires,
 Euentuq; ignominiam delere secundo.
 Ergo per amfractus, spineta per inuia montis
 Cum catulis abeunt, plenis tum cornibus ibat
 Cynthia, & albenti radiabat lumine terras.
 Hac duce perlustrant surdum nemus, & gradientes
 In sua vota vocant: Hecaten, & Oreades omnes,

DE VITA B. BLASII.

Siluanum & Dryades, Satyros & Pana Lycaum.
Luna sequens rapida Solis vestigia biga
Stellifera noctis medium transuerat axem.
Fessi omnes cubuere solo, grandemque repente
Incendere rogam ductis de marmore flammis.
Mox tenui dape vescuntur: prostrata subinde.
Soluit membra sopor, requiesq̄ simillima morti.
Continuò Pan in somnis occurrere visus,
Cornua fronte gerens, flammanti lucidus ore,
Pectora stellatus, talo tenuis hispidus, octo
Fistula disparibus calamis compacta sonabat
Carmen inauditum nobis, cœlestia quale
Sidera perpetuo reddunt labentia cursu,
Istaque seposito paulum modulamine fatus.
Cynthia quæ curat siluas irata, quòd istos
Se tulit in saltus nouus aduena, qui Iouis odit
Progeniem totam, vobis hoc dedecus infert.
Ipsi opus est prisco sacrum persolvere ritu,
Quem tulit huc fugiens Tauros Argiuus Orestes.
Aduena qui primus vobis occurret in isto
Monte, sit irata placabilis hostia Dianæ.
Nomine presetto, neu sit mora, dicite nostro,
Ne faciat triuia parui mandata Dianæ.
Sic ait, adiungitq̄ minas nisi iussa faceffant.
Euigilant, & clara dies iam soluerat vmbra
Noctis ad Antipodes nostro fugientis ab orbe.
Arma manu capiunt, & iter per deuia cœptum
Somnia narrantes peragunt, ac visa volutant.

Ecce

Ecce senis patefacta domus, circumque cubantum
 Omne genus pecudum: stabatque in limine Pastor
 Horridus attritis tunicis, barba hispidus alba
 Ventre tenuis, qui canities de vertice lapsa
 Sublimes humeros impexo umbrabat amictu.
 Ipse nouis latus radijs, & Sole reuerso
 Supplicibus palmis orabat, & ore supino.
 Maiestate viri iuuenes, tantoque ferarum
 Conuentu attoniti retro vestigia vertunt,
 Praefectumque adeunt, qui mox oracula Fauni
 Obseruare volens iuuenes cum milite multo
 Mittit, vt adducant pastorem in vincula missum.
 Ite ait, atque hominem caeloque Ereboque odiosum
 Ducite, qui Trivia sacras caede imbuat aras.
 Romanis igitur sunt qui regnantibus ausint,
 Antiquos damnare Deos? audacia tantum
 Erigitur? sic sunt hominum temeraria corda?
 Dissimulare nefas tantum clementia non est:
 Sed grauis impietas. ferro faciemus, & igni
 Protinus agnoscant, quid sit contemnere caelum,
 Atque Deos, quos Roma colit. crudelis, & ira
 Impatiens turbam sic vociferatus in omnem.
 Interea sumtis caeco delabitur alis
 Nuntius ora gerens hominis, sed sideris instar
 Lucida, & ad sancti venit gurgustia patris.
 Obstupuit senior, cum mox resplenduit antrum
 Praepetibus radijs, & talis imagine vultus:
 Qualis erat Mosi facies de monte reuerso:

Qualis

DE VITA B. BLASII.

*Qualis erat Christo, cū transformata repente
 Frons fulgore, chlamys splendore incanduit albo:
 Atque hominem paucis sic est affarier' orsus.
 Cappadocum princeps hominum mitissime, qualis
 Magnus erat Moses, qui per maris æquora rubri
 Sicca tulit fugiens Nilum vestigia, salue,
 Pone metum: Deus huc summo me misit Olympo,
 Ut te præmoneam quantas tibi tendat Auernus
 Insidias, ut sim tecum certamine in isto.
 Pone metum: nam victor eris. Plutone subacto,
 Sidera cum magno mecum ingrediere triumpho,
 Et tibi ductor ero: nec te, pater, ante relinquam,
 Quam videas magni ora Dei, quam sidera calces.
 Iupiter, & Stygy Manes concorditer armant
 In te Romulidas, qui nunc dominantur, aguntq;
 Arbitrio tot regna suo: sed iam Deus istud
 Incipit imperium grauibus contundere bellis,
 Et iam trans Istrum Dacos amouit ab Arcto:
 Tempestas oritur gentem ruitura Latinam.
 Sed super hoc alias. à præside missa propinquat
 Magna cohors, quæ te victum ad prætoria sistat,
 Quo des sacra Ioui: quo detestabile Numen
 Mauortis Triuiæq; colas, ne horresce catenas,
 Et contemne minas, & paruipende Tyrannos.
 Audiuisse potes quantos Laurentius ignes
 Vicerit, & quibus obstiterit Vincentius armis.
 Scis antiqua domus Christi quo tramite sursum
 Venerit: hac iter est Diuis ad Olympica tella.*

Istud Christus iter primus peragrauit, & exstans
 Quæ vestras moneant eius vestigia mentes.
 Pone metus igitur, sanctoq; accinge labori
 Fortiter, inceptis aderit regnator Olympi,
 Diui aderunt omnes: nec pœna videbitur atrox,
 Perpetuam sudore breui mercare quietem.
 Pugna det æternam tibi momentanea pacem.
 Cælestes eme morte domos, opprobria vitæ
 Exue mortalis, superasq; enitere ad arces
 Ocyus: immundis tandem de sordibus exi.
 Nunc habitas inter pecudes: habitabis in altis
 Cælituum domibus. fractis iam desine vinculis
 Esse miser: vera pro libertate cruorem
 Magno animo quotiens opus est impendere pulchrum.
 Incipe de magnis mundi rectoribus esse
 Vnus, & hoc tandem corpus mortale relinquit,
 Quod facit ærumnis homines succumbere tantis.
 Sic ait, & posita se traxit in aëra forma.
 Ipsum etiam Christum noctem venisse per illam
 Ter memorant, & sic hominem monuisse, litandum est.
 Surge, veni: fer sacra mihi: panemque merumque
 In cratere breui subito conspexit ad ignem,
 Vnde sacrum fageret, fecitq; ex tempore sacrum:
 Dum pater hæc meditans totum se colligit, ecce
 Apparet Romana cohors, quæ murmure magno
 Atria circumstans hominem vocat: ille repente
 Prodit, & in medios mittit se comiter hostes
 Nil trepidans: sentit sibi sanctum adfistere Numen,

Et sua

DE VITA B. BLASII

Et sua delabi diuinum in corda vigorem.
 Constrinxere manus manicis tum, atque catenis
 Ad iugulum missis hominem sine fraude doloque
 Innocuum ducunt cinctum stipante caterua.
 Desolata suo multos spelæa colono
 Plorauere dies, horti fleuere relictæ,
 Fleuerunt & aues. illuc, velut ante, redibant
 Quotidie pecudes cætu post prandia factæ,
 Et non inuento longum doluere magistro.
 Ille animi compos, ne quid perdat eundo
 Temporis, armatam monet hoc sermone cohortem.
 O clari virtute viri: sic namque Latinos
 Compellare decet: quoniam victricibus armis
 Mortales alios terris domuistis, & alto:
 Vos decet æternum non ignorare Parentem,
 Qui mare, qui terras, magnum qui condidit orbem.
 Ordior hinc ideo: quod vos est fama putare
 Istud opus, quod nos mundum appellare solemus
 A Ioue formatum, qui cum mortalibus olim
 Vixit, & Idæis fertur nutritus in antris
 Clam patre Saturno, qui conspirabat in eius
 Interitum: fuit in prolem tanta ira parenti.
 Quo pacto vestris vnquam maioribus istud
 Suaderi potuit, stellas vt nocte micantes,
 Et tantos cælorum orbis, Solemque putarent
 Esse hominis mortalis opus? si cæca vetustas
 Vsque adeo fuit illa, Deos vt fecerit ipsos
 Mortales homines: cur non resipiscitis ipsi,

*Ad quos vera Dei proles oracula Christus
 Attulit expulsis post sæcula longa tenebris?
 Nam miserans homines istis erroribus actos
 Ipse Deus fractis statuit succurrere rebus,
 Et falsos auferre Deos, ac tollere cultus
 Sacrilegos à Tartareo Phlegethonte profectos.
 Hæc ea sunt, quæ vos cupiunt agnoscere nostræ
 Christigenæ: qui dum vestram curare salutem
 Noctes atque dies pergunt, quod calitus ipsi
 Accepere, volunt animis infundere vestris.
 Hoc amor officium, pietas opus excitat istud.
 Vos colitis Diuos, qui sunt sine numine: at ipsi
 Numina vera colunt, vos longi temporis vsum
 Præfertis nouitati isti, quæ venit Olympo:
 Quam regnare Deo vires præbente necesse est.
 Talia dum memorat Pater admirante caterna
 Ex tecto nurus irrumpit cum pignore paruo,
 Cuius erat, dum præ ingluuie se ingurgitat esca
 Faucibus impalato præclusus anhelitus offe:
 Ore rubens, tumidisq; oculis & guttur hinclo
 Vix poterat spirare anima in pulmone sepulta.
 Ergo exclamabat mulier, cui cognita sancti
 Patris erat virtus, nati miserere, meique
 Sancte Pater: succurre inopi: vestigia siste.
 Cerne infelicem casum: medicamine nullo
 Sanari nulla arte potest: opis indiga res est
 Ista tuæ, dignare manus extendere sanctas
 In puerum, tactuque gulam curare salubri.*

Continuit

DE VITA B. BLASII

Continuit gressum miles, cupidiq̄ue videndū
 Ad noua conuerso stabant miracula visu.
 Stabant & medici circum, quos illa vocarat
 Usque à Casarea subito, morbi istius ergo:
 Stabat & à Colchis mulier, quæ venerat illuc
 Docta Cyteinos cantus, & Phasidas herbas.
 Ipse incuruatus pueri super anxia pastor
 Ora implorabat magni omnipotentia Christi
 Numina: tum facili nixu de gutture vulsum
 Exspuit os puer, & iugulis spirauit apertis.
 Contemplati omnes opus admirabile fixa
 Fronte tuebantur taciti puerumq̄ue senemq̄ue.
 I puer, i: dixit senior, discrimine tanto
 Liber abi, tuq̄, o mulier defuncta dolore hoc
 In tua tecta redi, Christosq̄, adscribe factum.
 Post mea venturum est extemplo funera tempus
 Quo si quos angina premet, vel gutturis vlla
 Altera perniciēs, nostras sanentur ad aras.
 Afferet auxilium per me mortalibus istud
 Christus, ab umbroso qui nos exemit Auerno.
 Vix ea finierat, cum protinus altera sese
 Femina proripiens sancti ad vestigia patris
 Se prosternit, opem obsecrans tristi anxia casus
 Tum senior lacrymas eius miseratus, & ora
 Mæsta rogat, quid opus fieri? quæ tanta doloris
 Causa noui? curnam in luctus deuenerit istos?
 Illa trahens crebros gemitus, contraria dixit
 Sors mihi sancte pater rapuit, domus vnde per annum
Nostra

LIBER I.

Nostra fuit victura, suem paupercula tali
 Mensa ope nutritisset longum natosq; virumq;
 Qui assidue presso in campis incumbit aratro.
 Sancte pater fer opem nobis, lupus improbus auctor
 Criminis infandi furtum hoc in nostra reportet
 Septa rogo, imploro, obtestor: tibi namq; ferarum
 Ius Hecace, sic fama dedit: commota repente
 Risit tota cohors, curamq; irrisit anilem:
 Miles enim, quoniam solet indulgere rapinis,
 Exstimat altitium fieri sine crimine praedam.
 Simplicitate nurus igitur laetatus, habebis
 O mulier quod quaeris, ait: tua damna rependet
 Lucro aliquo melio re Deus, vix talia fari
 Finierat, cum furta rapax ablata reportans
 Intrat tecta lupus, p' ositaq; in limine praeda,
 Allatrante canum turba, per rura citato
 Proripitur cursu, siluisq; absconditur altis.
 Rem miram Romana cohors temeraria, & audax
 Transtulit in risum clamans, credebat optimam
 Se rapuisse dapem lupus: ut male pinguis sensit,
 Praedam restituit, docet hoc fera Martia casu
 Nos, qui Martigena sumus, & versamur in armis,
 Reddere quae mala sunt, quae sunt bona furtu tenere.
 Sed iam Sole diem secum rapiente monentur
 Ire vias, tandemq; suos cum nocte Penates
 Aduenere: senex nigri sub carceris umbram
 Truditur, & conto valuae clauduntur aheni.

FINIS PRIMI LIBRI.

Bbbb

Praeses

DE VITA B. BLASII

Rases vt adductum didicit truculentus
& atrox,

Ite canē dixit dapibus saturate caninis,
Et simplex sit cœna Ceres cum simplicibus
lymp̄ha.

His epulis hominem supera dum vescitur aura
Pascite: non sit honor, non sit clementia canis.

Iussa facit domino lictor crudelior ipso:

Sed fuit hæc homini solito traducere vitam,

Vt vixere patres, quando aurea floruit ætas,

Glandibus & pomis, locuplex opulentaq; mensa.

At quia carcer erat niger, & sine lumine cæcus

Sub tellure locus, splendore incanduit albo

Nuncius extemplo, postquam de carcere lictor

Exijt, illuxitq; dies per inane Barathrum.

Magna sub has tenebras hydrorum copia frigus

Fugerat hibernum: gelidis nepa plurima saxis

Hæserat, & frigans tecto hibernabat opaco.

Quæ simul ac lucem insolitam videre cauernas

Inuenere nouas, & humum repserit sub altam,

Et domus expulso nituit spaciota veneno.

Vt satis est epulis factum: deducere noctem

Incepere simul placidis sermonibus illam,

Et pastor sic primus ait, cur tanta piorum

O mihi ab ætheria custos qui mitteris aula

Quotidie strages oritur, terrasq; per omnes

Cur patitur tantos iactata ecclesia fluctus?

Nonne erit his vnquam pænis modis? an volet istam

Perniciem

Perniciem Deus æternos extendere in annos?
 Sic senior: fari contra sic nuncius orsus.
 O Blasi Chaos immensum est diuina voluntas,
 Quod neq; nos Diui, qui templa æterna tenemus,
 Semper in Elysiis campis penetrare valemus
 Luminibus tantum illa pater, quantum ipsa videri
 Se finit, ac si sit speculum, quod reddere possit,
 Cùm velit, à rebus missas & claudere formas.
 Proueniunt illinc quæcumque negocia tractant
 Tartara, terra, fretum, quiq; æquora circuit aer,
 Machinæq; immensi torquet quæ sidera mundi.
 Euentus istorum operum referuntur in illam:
 Illa simul clauum, ventos, & vela gubernat,
 Et iustum est quodcunque facit, nec querere caussam
 Iustitiæ fas est aliam: velle illius est lex.
 Qui cura audaci penetrare profundius audent,
 Amittunt operas, ac si demittere in vltrem
 Equora tentarent, pugnoq; includere mundum.
 Cinctus inaccessa quæ lumina nostra retundit
 Luce Deus: sic est nobis absconditus, ac si
 In tenebris lateat sub caligante Barathro.
 Multa tamen scimus, quæ de penetralibus altis
 Dispensante Deo nostras labuntur ad aures.
 Quod mihi scire datur, fabor tibi. lata propinquant
 Tempora, principibus lex est imposta cruentis,
 Ne possint senire diu. quod sanguine gaudet
 Hoc crudele genus paucis abolebitur annis.
 Roma suos omnes mersos in sanguine vidit

DE VITA B. BLASII

Pontifices: post hac tres est visura cruentos,
 Illic finis erit: lugubria sacula claudet
 Melciades: pax est illo ventura sepulto.
 Nunc bonus expulsis Romana in regna tyrannis
 Adueniet princeps, sub quo pacabitur orbis,
 Et finem accipiet veterum cultura Deorum.
 Constantinus apud Thraces, qua Bosphorus æquor
 Thracius Euxinis Egæum ingurgitat undis,
 Constituet sedem imperij, Latiumq; relinquet
 Christo, & Romuleam septem cum collibus urbem:
 Tunc insigne crucis quondam damnabile surget
 Ex humili in sublime loco: præcedet honore
 Romanos fasces, & regia signa coronas:
 Tunc inter superos vnâ lætabimur ambo,
 Istaq; ab excelsa mundi speculabimur arce:
 Hinc tamen ô Blasii de tempestate quietis
 Pacificæ, clades, heu, deploranda sequetur,
 Et graue manabit dulci de melle venenum.
 Vox est blanda quies, pax delectabile nomen:
 Plura tamen de pace fluent opprobria, damna,
 Dedecora, ærumna, quàm de crudelibus armis.
 Degenerabit enim virtus antiqua, voluptas
 Inter opes & delicias delumbia reddet
 Corpora, & ammittet mens enervata vigorem.
 O studia, ô mores, ô tempora sordida, cerno
 Oblitos Christum populos, incredula corda,
 Conculcare fidem, scelus omne incurrere factò
 Agmine, certatim fieriq; animantia bruta,

Et Romam in caulas atque in magalia versam.
 Calicola in gentes malè tunc animabimur illas,
 Atque sua Superi quando impia sacula cernent,
 Destituent ope terrigenas, caua tartara olentes:
 Irascente Deo coitum mala sidera in vnum
 Conuenient, tristes in humum iaculantia flammæ,
 Atque viam cælum inueniet, qua conterat illud
 Infidum crudumq; genus. Soluentur ab Arcto
 Terribiles hominum vultus, animiq; feroces
 Sauromata, sine diuina, sine lege humana
 Viuentes, Hunni, Alani, Turci, atque Agathyrsi:
 Adde quòd inter se Christi intestina nepotes,
 Mutua more canum rabidorum in vulnera versæ,
 Bella gerent: Græcis, Itali: Gallis, Alemanni.
 Certabunt odijs, plus quàm capitalibus, vtque
 Se exstirpent, parcent Turcis, parcent Agarenis.
 Talia dum memorant, labente in lumina somno
 Procubuit senior: semper vigil Angelus alta
 Sit licet inclusus turri, tamen omnia cernit
 Vndiq; sub terris, & quæ surguntq; caduntq;
 Sidera, quæ nimbos tempestatumq; procellas,
 Quæ faciant cælo Solem splendere sereno,
 Et nostrorum operum causas intelligit omnes,
 Quæ cum sidereo veniunt abeuntq; recursu.
 Oninium felix Larium natura piorum
 Non misera subiecta neci, non indiga somni,
 Non victus, non vestitus, defuncta periclis
 Omnibus & curis, quæ corda humana trucidant:

DE VITA B. BLASII

Libera debilibus membris, & mole caduci
 Corporis: ire potens quo fert sua cumq; voluptas,
 Per maria, & terras, & qua volat Eurus & Austem
 Cui neque ver tepidum, nec frigida bruma, nec aestus
 Torrida: cui Solis non fert absentia noctem,
 Non ardens fulgetra metum: non nubila nimbum:
 Cui numquam iratum pelagus, nec naufraga puppis,
 Nec grauis illuuius campis, nec pestifer annus,
 Nec steriles agri: cui numquam belliger hostis
 Ingruit: aeternos cui pax tranquilla, quiesq;ue,
 Et nullo vexata salus languore per annos,
 Ambrosia quam pascit odor: cui semper aperta est
 Elysi regio, & supremi principis aula.
 O nimium felix Larium natura piorum:
 Cui pariles vt sint anima post fata, ferendum est
 Omne quod heic cruciatq;ue animos, & corpora torquet,
 Iamq;ue dies aderat, qua sancta exordia pugna
 Cerneret, & sumtis pugiles committeret armis,
 Hinc venit armatus multo cum milite princeps:
 Inde pater sine lorica, sine casside solus
 Ducit ur iniectis ad colla senilia vinculis.
 Inualidis princeps vult expugnare latentem
 In membris animum: senior seruare Tonanti
 Sinceram sanctamq;ue fidem. praeludia bello
 Hac dedit: his iaculis inijt certamina princeps,
 Latere obseruande si nex, & amice Deorum.
 Tum senior. latere & tu fortissime princeps:
 Sed caue, ne qui sunt solo Dii nomine, credas

Re fortiss

Re fortasse Deos. hæc imprudentia tanto
 Si bene consultes, scelus est in principe magnum:
 Nec debet vox ista Deus, venerabile, sanctum,
 Aeternum, immensumque sonans infamibus vmbria
 Attribui, qualis Venus est, & Iupiter, & Mars,
 Ac similes alij, quos sub fornucibus altis
 Torquet in obscuris flammis vmbrosus Auernus.
 Nomen id est Naturæ vni, quæ regnat Olympo,
 Quæ fecit quodcumq; vides, non pluribus aptum:
 Nec tibi crediderim princeps ita segnia corda,
 Tam rude, tam ignauū ingenium, quin sidera cæli
 Suspiciens videas opus id non esse Deorum,
 Qui statuas habitant vestras, & sordida saxa
 More colubrorum, quibus est innata libido,
 Dente venenato, pecudesque hominesque necandi.
 Talibus accensus præses, quæ verbera mente
 Pertulerat, miseros hominis conuertit in artus,
 Explicitisque iubet virgis, & fasce soluto
 Terga seni deducto humeris velamine cædi.
 Et post hæc indigna trahi spectacula rursus
 Ad nigra immundaque domus horrentia claustra,
 Verberibus duris læsos vbi nuntius artus
 Lenijt, & blando pepulit sermone dolorem.
 Hæc vbi facta, nurum, cuius fera Martia hortem
 Læserat, occidisse suam, pernamque tulisse
 Cum faculis ad claustra senis: quod egere duobus
 Crederet his clausum tenebris, & carcere fama est.
 Ille nurus auimos, & commiserantia corda

DE VITA B. BLASII

*Suscipiens potius, quàm dona exilia, dixit.
 Vade age sancta nurus: faculam delubra quotannis
 Ad mea fer: sic te melior fortuna reuifet
 Semper, & hæc quoquot fuerint exempla secuti.
 Consilium non spreuit anus: post funera patris
 Semper idem repetiuit opus. ponebat ad aram,
 Quam subito ciues illi posuere quotannis
 Cerca dona facem, qua relligione repente
 Ad tantas deuenit opes, vt rure relicto
 Cum Lare vicinam toto migrarit in vrbem.
 Altera maiori Lemures certamine nixu
 Instaurare parant: cursoris imagine sumta
 Phœbus adest mandata ferens à Cæsare contra
 Progeniem Christi pro relligione Deorum:
 Finxerat has Delphis nugas suadente Minerua
 Saturno, Ioue, Mercurio, dum sidera noctem
 Torquerent mediam, tentoq; sagittifer arcu
 Scandit, & auratum surgens attollit olorem.
 Artibus his princeps factus crudelior, ira
 Ardescente fremit, Stygioq; exuritur igne,
 Et tortus torquere parat. iubet ante tribunal
 Sisti hominem, qui procedens stridente catena
 In se animos populi adstantis conuertit & ora.
 Tum princeps quantum Ioue mens agitata sinebat,
 Dissimulans odium, solio sic fatus ab alto.
 Hæc tua, si prudens seris vt conuenit annis,
 Cordatusq; fores, esset venerabilis etas,
 Atq; vii nos diuina monent humanaq; iura,*

Digna coli: sed te præceps dementia fecit
 Ridiculum. Quis enim Blasi non dixerit illum
 Dementire, Deos ausit qui insurgere contra,
 Atque Iouem damnare patrem Diuumque hominum?
 Quare age forte loco si mens te mota sefellit
 Hastenus, vt multis vsu euenisse putamus:
 Nam sic Alcides, sic est delusus Orestes:
 Vtere consilio tandem meliore, facessat
 Error, & euades vinclis & carcere liber
 Hanc ignominiam, pœnasque iramque Deorum.
 Quod si tanta tuam tulerit recordia mentem,
 Vt vities Diuos stulta atque infanda loquendo,
 Heu miser, insolitos hodie experiere dolores.
 Composito vultu Princeps vbi talia fari
 Desit, impaudis senior sic vocibus orsus.
 Iste tuus præses thronus, hoc sublime tribunal,
 Vt nos instituunt diuina humanaque iura,
 Esset honorandum, si quæ cœlestia adorant
 Corpora, & inclusa his rerum natura elementis
 Numina vera coli pulso concederet Orco:
 Sed tua in obliquum recto de limite contra
 Fas & iura simul sic est conuersa potestas,
 Vt videre Deum summo detrudere calo,
 Et dare Plutoni iura imperiumque Tonantis.
 Quæ quanta impietas, quæ sit dementia, nemo
 Ignorare potest, cui verum agnoscere cura est.
 Quo fit, vt iste thronus Superis odiosus, & orbi
 Noxius indigne tantos vsurpet honores.

DE VITA B. BLASII.

Quare age iam desiste istis incumbere curis
 Turpibus, & noli miseris mortalibus esse
 Excidio: noli infandos defendere Manes:
 Sed patere aeternum regna hæc agnoscere Patrem,
 Quæm coluit Ianus: Ianus qui nomina fecit
 Ianiculo: cuius flauis vestigia lymphis
 Albula, Tyrrheni quærens salis æquora, lambit.
 Ianus enim, si vera potes perferre loquentem,
 Venit ab Assyrijs, postquam mare in ardua quondam
 Diffusum iuga se primam contraxit in aluum,
 Vniusque Dei cultum tulit, atque reliquit
 Omnibus in terris: sed non tenuere nepotes
 Diuinos ritus, & quæ vulgauerat ipse
 Sacra per Armenios, & circumstantia regna.
 Nam Pluto, & Stygij Manes, quos dicitur ipsi
 Esse Deos, natura atrox genus atque superbum
 Lina tetenderunt, & adhuc improvida sæcla
 Inclusere plagis, quibus hæc quoque sæcula claudunt,
 Et vos tartarum ignaros fraudum, atque dolorum.
 At Deus imperium, cuius sine fine rapinam hanc
 Tempestate tulit longa patienter, & æqua
 Mente: sed hanc isto fraudem disspescuit æuo,
 Seque palam fecit nobis, & ad hæc ego regna
 Mittor, vt ex islis exauclorata vetustas
 Finibus excedat, veniantque nouissima sæcla:
 Quæ neque tu prohibere potes, nec Roma, nec orbis
 Totus: & hoc constans & ineluctabile fatum est.
 Summa igitur princeps ope te vitare Tonantis

Arma

Arma decet, ne te à summo profliget Olympo:
 Et subito Stygias adigat te fulmine ad vndas.
 Me verò terrere minis, deducere ab istis
 Grandibus inceptis, potis est vis nulla: necare,
 Et torquere potes corpus. moribundaq; membra:
 Ast animus manet intrepidus: manet inuisa cunctis
 Supplicij mens alta tuo molimine maior.
 Christus enim tali strinxit mea pectora nexu,
 Ut flammam ferat, & chalybem, durumq; adamantem.
 Talia dicentem iam dudum lumine toruo
 Spectabat princeps, rabieq; ardebat amara.
 Non tulit ulterius flagrantem pectoris aestum,
 Vociferans, huc licet ades: nudate loquacem,
 Sacrilegum, deceptorem: peraretur ahenis
 Pettinibus: clunes, lumbos, & rustica terga
 Scalpite: conueniunt strigiles his renibus isti.
 Tale ministerium docti sternuntque, ligantque
 In quernis hominem tabulis, adiguntque sub alas,
 Ad crura, ad femora, ad renes, ad colla rudentem
 Quadruplicem, quali frenant ad litora puppes.
 Horrendisq; cutem sulcant, miserabile visu,
 Dentibus, erumpit factis cruor vndiq; venis,
 Et late exsiliens turbam scintillat in omnem.
 Postquam scissa cutis passim, & sat terga tulerunt
 Pœnarum, & cædis: manibus laxata cruentis
 Vincula paulisper, faciuntq; incumbere tergo
 Ora supinantes, & ahenis dentibus instant
 More canum, quoties avidos in viscera rictus

DE VITA B. BLASII.

Aure tenus mergunt, prædamque trahuntq̄ vorantq̄.
 Corda senis, tanquam medijs in fluctibus aræ
 Marmoreæ, robusta manent, verbisq̄ ministros
 Talibus affatur. mactate senilia membra hæc,
 Atque fatiscentes artus, & inutile dudum
 Corpus: eat senium, viridisq̄, restoret ætas,
 Ut ver post hiemem, veniatque æterna iuuentus.
 Hæc ea sunt, quæ me faciunt tormenta beatum:
 Quæ renouant. dum fert ignes, dum vapulat aurum,
 Clarius enadit: sic mortificata decorem
 Membra reportabunt, cæloq̄, simillima fient.
 Qui magis atteritur, vultu meliore resurget.
 Hæc pater. at miles sic præcipiente tyranno
 Ora ferit, ludensque comas, incanaque menta
 Pectit, & horrentem concreto sanguine barbam.
 Postquam cæde solum tanta stagnare tyrannus
 Impius aduertit, quantum non fundit haruspex
 Ad Capitolinas taurum cum victimat aras,
 Ducite, pugnatum est hodie satis, inquit, ad antrum.
 Est visura aliud maius lux crastina bellum.
 Sic ait. in tenebras igitur, squalentiaque antra
 Dum redit, ecce nurus septem comitantur euntem,
 Admotisque legunt trepidum crateribus imbrem
 Sanguinis, indignum spargi tellure putantes.
 Quod simul ac vidit tali pietate tyrannus,
 Acriter offensus grandem prorumpit in iram,
 Et clamat, vincite magas, adducite vinctas.
 Hæc aliud certamen adest, spectacula surgunt

Altera

Altera, & insignes inuent proscenia ludi.
 Herculeos nobis opus est perferre labores:
 Vicimus hunc Phlegyam: vincamus Amazones istas.
 Sic ait: ingenti plebes urbana tumultu
 Fluctuat, & densæ complent prætoria turbæ,
 Intendunt quæ oculos, tanti quos submouet ingens
 Congeries vulgi, nequeunt quæ accedere, sursum
 Attollunt vultus, summosque leuantur in vngues:
 Ecce nurus adsunt, quas compellare tyrannus
 Inchoat his verbis. & vos libare Dianæ
 Est opus, & Vestæ sanctas accedere ad aras
 Suppliciter, Venerique Arabes apponere fumos:
 Sic decet officium collecti infame cruoris
 Radere, & hoc ingens scelus abstergere litando.
 Ludificans illas ficta subtiliter arte
 Sic ait. ipsa itidem fraudes arcere parata
 Fraudibus, ad stagnum, quod erat prope mœnia ferræ
 Sacra, Deosque iubent: illic ut flumine viuo
 Se abluerint spondent se conuenientia Diuis
 Orgia laturas, fama hæc vulgata per urbem
 Continuò, factusque ingens concursus ad vndam.
 Interea ex dictis subito muliebribus orta
 Letitia, summam princeps secessit in arcem:
 Nam fore crediderat demens, ut sacra litarent,
 Pro ripis igitur constructæ imponitur aræ
 Nuda Venus, signum Vestæ, signumque Dianæ.
 Huc postquam venere nurus, atque ora manusque
 In vitreo lauere vado: gradiuntur ad aram,
 Correptosque

DE VITA B. BLASII

Correptosq; Deos, vbi lymphæ profundior vno
 Impete currentes, stagnum iaculantur in altum.
 Extemplo in turbis vario rumore tumultus
 Nascitur: his temere factum affirmatibus: illis,
 Sicut erant variè affecti, laudantibus astrum
 Sicq; ea multiplici lux est cum murmure clausa.
 Præsidis vt casus nouitas peruenit ad aures:
 Fulminat, & colubro similis cum verbere tardus
 Ardet, & impatiens iræ se sauciat ipsum,
 Dentibus in caudam, in lumbos, in pectora versis.
 Se ferit, vt mulier dulci viduata marito,
 Cum laniat crines, atque vnguibus ora cruentat.
 Altera lux oritur, vulgusq; negocia rursus
 In sua multiplici conuersum murmurat ore.
 Ipse satellitibus cinctus iubet ante tribunal
 Aduentare suo septem cum semine matres,
 Ad quas conuerso fari sic incipit ore.
 Quæ vobis leuitas sic inconsulta procaxq;,
 Sacrilegæ incestaq; nurus meretricia doctæ.
 Armata mille insidijs, & mille venenis,
 Vt tanta cum fraude Deos tuleritis ab ara,
 Vt referunt, & præcipites dederitis in vndam?
 An docuit vester vos hæc mendacia Christus?
 Hæ sunt quas rudibus turbis infunditis artes?
 Hæc documenta datis? numquam hoc impune feretis.
 Taliter admorso deferbuit indice princeps.
 Illæ autem, non est, aiunt opprobria tempus
 Tanta refellendi: causam tetigisse Deorum.

Sit satis: hinc pugna istius processit origo.
 Quæ leuitas maior, quæ prodigiosior vsquam
 Simplicitas fuerit, quàm saxa carentia sensu
 Affirmare Deos, & credere numen inesse
 Ari, Auro, ligno, argento? natura repugnat.
 Lex diuina vetat. Pluto, Manesque profundi.
 Hæc sacra, hos ritus, hæc vestra altaria rident.
 Propterea in stagnum lapides iactauimus illos,
 Quod sint, res non digna coli. Deus omnia longe
 Ante videt, quam sint. si res diuina fuissent
 Hi lapides, poterant nostras agnoscere mentes,
 Et paruo è manibus nostris molimine labi.
 Vix princeps hucusque tulit, iubet arma parari:
 Protinus, & magno lituos præcludere bello.
 In fora comportant famuli instrumenta dolorum
 Omnia: petten adest: adsunt unguesq; faecesq;
 Bullit in ingenti liuens sartagine plumbum,
 Et coaceruatis strident incendia lignis.
 Repperit impietas trucid ingeniosa Tyranni
 Ad flectenda nouas artes muliebria corda.
 Hinc locat ex molli septem velamina bysso,
 Cyclades appellant, totidem thoraces ahenos
 In medijs illinc flammis ardore coruscas.
 Stabant in medio matres, ad quas ita fatus
 Sublimi residens in maiestate tyrannus.
 Eligite ex istis vtrum magis vtile: Diuos
 Significant Tunice molles: arma ignea Christum.
 Continuo saliens septem de matribus vna,

DE VITA B. BLASII

Collectas vestes irritamenta malorum
 Tollit, & annitens medios iaculatur in ignes.
 Mirantur circumstantes in pectore molli,
 Naturam imbelli ac timido tantum esse vigorem.
 Tam grandes animos, tam fortia corda, Gigantes,
 Quos memorant tentasse Deos detrudere caelo,
 Non ausint tantum facinus. Tyrynthius ipse
 Monstrorum domitor posito expallescet ausu.
 Has vires tu Christe dabas, tu roboris auctor
 Huius eras. calcat Romanos saemina fascies:
 Nec timet imperium, sub quo se maximus orbis
 Curuat, & antiquis audet se opponere Diuis:
 Quos ipsi, qui totum orbem moderantur, adorant.
 Haec duo militiam mater ducebat in istam
 Pignora, quae tulit una dies, vno edita partu.
 Hi gemini casus lamentabantur acerbos
 Matris, & apprensam matrem veste fluebant
 In lacrymas demissi oculos, frontemque decoram
 Versum humeros: flebant ipse miserabile turbæ
 Innocuae fatum atatis, commota Tyranni
 Pectora paulisper, fletumque effundere visus.
 Tolli igitur pueros, duci que in carceris umbram,
 Sanctus vbi nuda senior tellure iacebat,
 Praecipit, & ferri ex oculis quae fletere plebem,
 Atque pios mollire animos spectacula possent.
 Illi, vbi se videre capi, clamore relictam,
 Heu, misero matrem appellant: o incendia dicunt
 Dulcia, si cum matre pati licuisset in illis

Ignibus:

Ignibus: & mater, mater fora tota sonabant.
 Mater ad has voces plus quam ad tormenta dolentem
 Intendens animum dabat hæc responsa latente
 In lacrymis visu. nati, nati, ite: videbo
 Vos iterum paucis post ò mea cara diebus
 Viscera vos iterum: nati ne flete parentum.
 Mutua sic pietas accendebatur, & ista
 Anxietas pœnis animos laniabat acerbis.
 Fortior in pugnam præses redit, atque dolorum
 Mille parat species: matres suspendite clamat:
 Pubetenus nudate: cutem proscindite ferro.
 Crudeles ad opus properant crudele ministri
 Sauromatum de gente sati, sub montibus orti
 Rhipacis, ubi fert homines Cynosura malignos.
 Non pietas, non vlla sapit clementia, abenos
 Expediunt dentes, & arant candentia longis
 Viscera peffinibus: penetrat dolor intima matrum
 Corda: nec humani possunt subsistere sensus.
 Soluuntur violati artus, pro sanguine fundunt
 Lac niueum, & fluxu tellus inscribitur albo.
 Cùm grauis artaret miseræ, & vincere robur
 Inciperet muliebri labor: de nubibus ora
 Quæ videre nurus, & non videre profani,
 Nuntius educens voces prorupit in istas.
 O sacræ sanctæq; animæ magno atque potenti
 Decertastis adhuc animo: quæ pauca supersunt,
 Conatu tolerare pari: victoria vestris
 In manibus: vobis totus venit obuius æther,

Cccc

Dulce

DE VITA B. BLASII

Dulce sonans, & dona ferens. gaudete: propinquat
 Lux aeterna, venit merces sperata laborum,
 Quæ vestra spe maior erit. quot in vrbe fuerunt
 A primorum hominum nascenti etate dolores,
 Tempus ad hoc vnam in campis caelestibus horam,
 Si paribus merces par danda laboribus esset,
 Non emerent. maiora fide sunt omnia apud nos:
 Sed larga dat dona manu regnator Olympi.
 Vnus adhuc vobis labor est adeundus. in ignem
 Ibitis: ast ego vos semper comitabor, & omnem
 Vim cohibens flammam in frigida balnea vertam.
 Dixerat, & subito princeps ad opima vocatus
 Prandia discessu clausit tormenta citato:
 Post epulas subito redit in certamina rursus.
 Ante suas vbi magna fores erat area, mandat
 Constitui effossa grandem tellure caminum,
 Magnaque constari structis incendia truncis.
 Duravit labor in noctem, nox tota labori
 Adicitur, pyra consurgit, iam luce reuersa
 Subiiciunt ignes, & ductis follibus acres
 Eliciunt flammam, abeuntq; incendia in altum
 Aëra, & ex lignis fugiens ardentibus aura
 Stridula scintillas spargit per inane volantes.
 Huc populo spectante nurus intrare coacta
 Se cruce signantes ineunt, qua maximus ardor
 Fluctuat, & qua flamma rubens grauioribus vndis
 Aëstuat: ac tanti ardoris se in vortice mergunt.
 Confestim verò sicut prædixerat ignes

Nuntia

Nuntius expertæ innocuos, letantur, & ardent
 Latitia, vocemq; leuant in carmina, & hymnos,
 Et Christum matremq; canunt, errantq; per antrum
 Igniuomum, tamquam agni alacres per rosida rura.
 Absterret res mira omnes, ipsumq; Tyrannum,
 Et vellet scuisse minus, victumque fatetur
 Se tacitus. quid agat nescit: videt omnia contra
 Seque, Deosque suos euadere. protinus ergo
 Imperat educi flammæ de gurgite matres:
 Eductas videt illas: miratur: in vnum
 Turba globum coit: intentis miracula cernunt
 Luminibus, nec corda queunt saturare tuendo.
 Ipse autem magicam factum conuertit in artem
 Præses, & ô clamat, quantum incantamina possint
 Thessala. Medæa quid verba venefica faxint
 Cernite: & hæc iactans animo subridet amaro.
 Sic turba fecisse satis sese æstimat amens:
 Verum aliter vulgi adstantis pars maxima sentit,
 Et Christum conuersa canit, Veneremque, Iouemque
 Execrantur: aquas poscunt, ad flumina tendunt.
 Hic erat occultus Christi de gente sacerdos
 Leucosyrus (Graî sic appellare solebant
 Cappadoces) dudum Carmelo à monte profectus,
 Vertice Carpathijs alto qui prominet vndis.
 Australes alius magis it Carmelus in oras,
 Quem fertur coluisse Nabal: quo tempore Saulis
 Insidias fugiens David in deserta recessit.
 Iste autem Carmelus erat, quem maximus olim

DE VITA B. BLASII

Incoluit Vates, curru sublatus in auras
 Igneo, & ex alto flammam qui taxit Olympo.
 Heic solitus turbis latices infundere sacros
 Perdius & pernox vitreas habitabat ad vndas.
 Praeses vt aduertit tantos in plebe tumultus,
 Ne foret incompos voti, listore vocato
 Iudicium capitale tulit, Matresque securi
 Truncat, & exuta post tot certamina tandem
 Corpore felices animæ fugere volantes
 Ad Superos: vbi nunc mundo meliore fruuntur.
 Corpora dum totam facit intempesta per urbem
 Nox requiem, sacri ad tumulos rapuere ministri
 Bella Sebastæus posthac ingentia pastor
 Est passurus. eunt irato à principe missi
 Sauromatæ gens cruda, oculis imitata lacertos,
 Ore quaterdecimam pleno iam sidere Lunam,
 Atque senem damnante foro tot sanguinolenta
 Funera, tot cædes, & tot spectacula visu
 Tristitia, tam multo spumantem sanguine terram,
 Ære catenatum longo ad prætoria ducunt.
 Miratur princeps hominem sine vulnere vultu
 Conspicuum claro, & barbam squalore carentem,
 Ac si lotus aquis, & olenti adspersus amomo
 Esset apud thermas. hæc illi nuntius ora
 Fecerat, arte volens ista torquere Tyrannum,
 Qui sic fatur. ades bone vir? quid denique captas
 Consilij? si vis pacem, concedimus vltro:
 Si vis bella, sumus tibi respondere parati,

Fare, nec in longum differ responsa, quid optes.
 Pastor ad hæc. quid opus multis? immobile durat
 Propositum: non sum suasu mutabilis vllò:
 Mon si mille mihi veniant in colla secures:
 Non si mille pati facias incendia: non si
 Mille sub æquoreis habitarem fluctibus annos.
 Prosequere, & quo te tua fert sententia, perge.
 Præses ad hæc. ibis Blasi cum piscibus: ibis
 Subter aquas: vicina ibis in stagna natatum.
 Ne te peniteat sero, tibi consule. pastor
 Sat mihi consului: tu qui in maiore periclo
 Versaris, magis atque magis tibi consule, dixit.
 Præses ad adstantes, quàm sint responsa videtis
 Impia, quo pacto illudat nobis que Deis que,
 Indignatus ait. stabant tum flumina crudo
 Incrustata gelu: nec habebant æquora fluctus
 Pontica: Mæotis tergum glaciale ferebat:
 Frigidus Arctophylax ita Caspia presserat arua,
 Ut concreta gelu transirent æquora onustis
 Plaustra rotis: niue Taurus erat, niue candidus Æmus
 Ast urbana lacus stagnans ad mœnia lymphis
 Mobilibus nondum frigentem senserat Vrsam.
 Hoc ut mirificis locus esset idoneus actis
 Fecerat omnipotens, liquidaq; pepercerat vnda.
 Conuocat armatam princeps in tecta cohortem,
 Et iubet ad stagnum duci, mergique sub alto
 Gurgite pastorem, suffocatumque relinqui,
 Ut natet, & Christi videant opprobria turba

DE VITA B. BLASII

Coguntur, stipantq̄ hominem, missosq̄ per urbem
 Hoc rumore fluunt omnes puerique senesque,
 Grandæva cum prole nurus, stagnumq̄, coronant.
 Accinctus gladiis loricatusque satelles
 Fert pharetras, arcusq̄ humeris, hastilia dextris:
 Ad fatale vadum properat. iam limina portæ
 Præterit urbana, stagnumque apparet, & ingens
 Pro ripis inhians hæc ad spectacula vulgus.
 Tum senior præstanti animo, vultuq̄ sereno
 Ut stagnum intuitus: dextram lenat, atque potenti
 Lustrat aquam signo, Stygias quod dissipat umbras,
 Horruit hæc ad signa latex, & marmoris in star
 Duruit. ingressus plantis fidentibus omnem
 Permeat, & tipulæ similis superambulat undam.
 Hac illacq̄, means magno clamore tonabat:
 Cernitis o ciues quam magna potentia nostræ
 Sit fidei, quando flamma, quando æquora Christi
 Imperio parent ignes ardente camino
 Non sensere nurus: me fert, vt cernitis, vnda.
 Non ea vis vestris, nec tanta industria Diuis.
 Quod si falsa loquor, veniant quicumque Deorum
 Auxilio fidunt, mecumq̄, per humidæ reptent
 Æquora. quid vestri possint ostendite Diui.
 Audito hoc clamore procul de litore curuo
 Profiliere viri decies super æquora septem
 Fidentes Stygijs & Saturnalibus umbris:
 Sed spes vana fuit: mox vt tetigere lacunam,
 Cum sonitu, veluti totidem prægrandia saxa,

Disrupen

Disrupere solum, raptosque absorbuere vnda
 Fluctibus in gyrum late, longeque fugatis.
 Utque fides populi magis adstrueretur eosdem,
 In quibus absorpta est plebes incredula, pastor
 Conculcat peragratque, locos, campumque, liquentem
 Pro arbitrio ligat & soluit, miracula multi
 Tanta volutantes, quid nos contaminat ultra
 Vana superstitio? quid tempora perdimus? aiunt.
 Quid dubitamus adhuc credendo accedere Christo?
 Talia per turbas serpebant murmura, quando
 Nuntius aeternae monuit iam proxima vitae
 Tempora. Digrediens ergo stipante caterua
 Blasius intrepido redit ad praetoria vultu.
 Fama praet, rumorque, volans ad principis aures
 Ingreditur, totumque refert ex ordine casum.
 Erubuit victus princeps, puduitque, videri:
 Sed latuit, rebus tandem infelicitate actis
 Instituit longo iam sinem imponere bello.
 Cum pueris igitur, qui soli in carceris umbris
 Seruabantur adhuc flentes, iubet ense feriri
 Colla senis, corpusque, feris, auiisque relinqui.
 Mensis agebatur, faciunt cui februa nomen,
 Tertia nox, & iam Venus adscendebat ab ortu,
 Cassiopeque, comes, cum limina carceris intrat
 Funestus nocturna ferens funalia lictor,
 Atque catenarum nodis puerosque senemque
 Implicitos celeri trahit ad pomeria gressu.
 Tum senior pueros, cum matris nomina nondum

DE VITA B. BLASII

Obliti veterem inciperent renouare querelam,
 Sic hortatur iens. pueri ne flete parentum:
 Imus ad amissam: post parua videbitis illam
 Interualla: hodie mensa cœnabimus vna.
 Mittite singultus, ego vos comitabor, & ipsi
 Mecum eritis, donec thalamos veniamus in illos.
 Ventum erat ad loca supplicio decreta supremo:
 Cum submissus humi, palmas ad clara tetendit
 Sidera, & hanc orans effudit pectore vocem.
 Sancte pater, qui nos sæclo dignaris ab isto
 Mortali, obsceno, infesto, tenebrisque sepulto
 Tollere in æternam requiem lumenque beatum,
 Te veneror, tua mente sequor consulta fidei,
 Et grates habeo immensas, quòd idonea visus
 Hostia sim, dignusque tuo pro nomine obire.
 Vnum oro, quando est vni hæc tibi tanta potestas,
 Vt quicumque meas supplex orabit ad aras,
 Auxilium iugulo, & membris languentibus vniquam
 Inueniat quam quæret opem. responsa satelles
 Audijt hæc, vulgoque palam post funera fecit.
 Subscriptum est: ascende, veni: te exspectat Olympus.
 Mox exselta trium ceruix, & sanguine tellus
 Intepuit sacro. vix dum subtraxerat ensem
 Liçtor, ab excelsa mundi vertigine fulgur
 Erupit subito, radijsque micantibus ardor
 Obtundens oculorum acies noctem expulit atram.
 Territus insolitis miles splendoribus arma
 Projicit, & rapido fugit ad prætoria cursu.

Quippe

Quippe triumphalem tanto cum lumine pompam
 Christus agens tali funus celebrauit honore.
 Tum Superum chorus acceptas gratanter & ore
 Læto animas locat in primo ducis agmine, & aura
 Conditus alterno repetiuit sidera cantu.
 Ast vbi peruentum est ad cæli immobilis alta
 Limina, Christus eas sancta ad collegia patrum
 Adiunxit, veterem pergens supplere ruinam.
 Sub lucem verò sacri translati ministri
 Corpora secreto flentes claufere sepulcro.
 Sancte pater Blasi, pueri sine crimine sancti,
 Vosque nurus quæ tam magnis hæc bella tulistis
 Cordibus, adsitis nobis mortalibus, ista
 Corporea Styge submersis: auertite morbos:
 Impetratæ dies terris sine Marte quietos:
 Et miseræ sanctum vitæ concedite finem.

FINIS.

Cccc 5 NICOLAUS

BAPTISTAE MANTVANI
NICOLAUS TOLENTINVS
AD IOANNEM TOLENTINA-
tem, Equitem Auratum.

LIBER I.

*F*undamenta noui iaciens amplissima
mundi
Ille Opifex tantorum operum sine cor-
pore quædam
Fecit, & humanos non admittētia sen-
sus.

*Hæc ea sunt quæ morte carent: cum corpore quædam,
Ut rari stellarum ignes, & quatuor ista
Corpora, quæ rerum veteres elementa vocarunt.
His quoque corporibus, quæ fecit inania vitæ,
Simplicitas quædam viuētia corpora iunxit.
Terram homini dedit, & mutis animantibus: alta
Æquora, piscososque lacus, & flumina fecit
Pernia Neptuni gregibus: leue sustulit ær
Alituum genus, & liquidis suspendit in auris.
Coniunctos autem tectis cœlestibus ignes,
Astraque concessit sanctæ consortibus aulæ,
Ac loca mundanam circumlabentia molem,
Quæ forma, quæ sine carent, incognita quæ sunt,
Quæ plerique vocant Chaos, indigestaque rerum*

Semina,

*Semina, materiamq; rudem, Deus vnde recepit
 Hoc opus: vnde trahat posthac quodcūque creandū est.
 Tam diues Chaos, in talem se extendit abyssum:
 Materia informis tantam se laxat in aluum.
 Spirituum, primo rerum quos fecit ab ortu
 Omnisator, pars vna suum mirata decorem.
 Cūm nollet parere Deo (præstantia formæ
 Prona est in vitium semper) migrare coacta est,
 Ac mutare domos, & in hæc mortalia lapsi
 Regna volatilibus similes ventosa peragrant
 Aurarum spatia, & terra, pelagoque feruntur
 Instabiles, loca quærentes vbi sistere possint.
 Quidam etiam pulsī in tenebras Acherontis opaci
 Exsilia æterno lugent æterna dolore.
 At Deus & Superi, qui cum Genitore fruuntur
 Imperio cæli laceros sarcire penates,
 Desertosque implere locos tum protinus orsi.
 Ergo hominum quotquot possent frænare tumultum,
 Bellaq; & atroces iras septemplicis Hydræ,
 Quæ colit in nostro stagnantem corpore Lernam,
 Decreuere animas profugis succedere Diuis,
 Calituumq; grauem sic suppleuere ruinam.
 Tum Deus in terris faciens plantaria cælo,
 Cæpit in humanam curas extendere gentem
 Amplius, & formare homines ad Olympica regna,
 Præceptis, ac lege docens, quo tramite niti
 Possent ad Elysios soboles Adamica campos,
 Ac duplex ostendit iter. Via prima salutis,*

Quam

NICOLAUS TOLENTINVS

Quam natura tulit, Virtus fuit: altera verò
 Gratia nomen habet. virtus primordia tanti
 Est aggressa boni, statuitque in limite recto
 Humanos animosa pedes. vestigia in ipsam
 Vertit honestatem duro scelus ausa capistro
 Infrenare quidem, sed Diuum euadere ad arcem,
 Et perferre gradus vsque ad penetralia mundi
 Limina non potuit. res est nimis ardua cælum.
 Magna tamen si facta legas antiqua, videbis
 Quæ pelago, & terris gessit miracula quondam.
 Barbara corda, rudes animos, gentesq; superbas
 Conciliauit, agens homines, qui more ferarum
 Principio errabant iuga per montana per agros
 Vnius ad morem victus. hinc oppida, & vrbes,
 Et regna, & quondam populorum numina Reges.
 Adspice Persarum regem, qui fluctibus altis
 Cinxit Athon: cerne excelsas consurgere turrets
 Et superinductos cameris pendentibus arcus
 Sub se auibus præbere viam, subterq; sonantem
 Horrendum intortis vndarum molibus Istrum.
 Hoc struxit Traianus opus, dum Barbara regna
 Fulminat, atrocesque petit certamine Dacos.
 Iulius audacis Rheni graue murmur, & vndam
 Præcipitem latè effusam, tortoq; minantem
 Vortice subiecit plantis. peditumque, equitumque.
 Tanta sequens exempla nepos coniunxit Araxem
 Armenium, pressitq; iratum exercitus amnem,
 Indomito bacchantem æstu, raucoq; tonantem

Mugitu, & terga in gyrum spumosa rotantem.
 Hac fecit, quæ corda parit sublimia virtus,
 Neu decus heroum pereat, sed duret in annos
 Perpetuos, incidit in æs, in marmore signat
 Arma, triumphales pompas, insignia facta
 Mittit in annales, statuas excudit & arcus,
 Atque suos, utcumque potest, extollit alumnos,
 Et cum multa ferat præclara & grandia virtus,
 Nil maius, nil utilius, nil sanctius isto
 Ferre potest, quod corda hominum captiua tenentes
 Dissipat affectus, ut spemque, iramque, metumque,
 Atque voluptates blandas, ceu nubila ab Euro
 Missa fugat Zephyrus, Boreas venientia ab Austro.
 Hac duce, quæ laus est ingens, nos vincimus ipsos,
 Nedum alios, nostrisque iugum cervicibus ultro
 Suscipimus. quod maius opus, quam vincere Cimbros,
 Quam Parthos, quam Massagetas, gelidosq; Arimassos.
 Gratia cælestis soboles diuinitus orta
 Sublimat virtutis opus, nec inhæret honesto.
 Altius it, donec cælum transgressa Tonantem
 Inuenit, illius nostros ante ora labores
 Collocat, & fieri dignos impetrat Olympo.
 Ista tulit sanctos patres, qui prima tulerunt
 Sacra Deo, prius effusis quam Proteus undis
 Duceret in summos armenta natantia montes,
 Et qui depulso repararunt secula Ponto,
 Ut Noe, cui Ianus erat cognomen, & Heber,
 Et domus Abrami tantos habitura triumphos,

Et

NICOLAUS TOLENTINUS

Et qui caligenam post tot labentia tandem
 Sacula viderunt mundo illuescere Christum.
 Sic abeunt in caelum animæ, turmisq; coactis
 More auium cum bruma venit coguntur in vnum,
 Claraq; dulcisono volitant in sidera cantu,
 Istud iter fecere viri, qui rura colebant
 Thebæi deserta soli, quo tempore Paulo
 Funeris officium gemini impendere leones.
 Hanc iuere viam, qui neglexere Deorum
 Sacrilegos ritus, & contempsere Tyrannos,
 Vincula, ferrum, ignem, exsilium, ieiunia, & omne
 Quod Rhadamanthus habet durum, ac miserabile passî.
 Quas hinc ad superos animæ. Deus euocat omnes,
 Nec meritis, nec honore pares, altissima quædam
 In loca perueniunt, vt quæ durissima passæ
 Sunt tormenta. domos habita ratione laborum,
 Quos hæc vita tulit, non pro dulcedine laudum
 Temporis istius, sed pro pietate fideq;ue,
 Accipiunt varias, varia ornamenta domorum.
 Ista volutantem, cum nox labentibus astris
 Iret in occasum, lucemq; aperiret ab ortu
 Iam vicina dies nobis vicinior Indis,
 Me sopor oppressit, subitoq; simillima curis
 Somnia nocturnis mentem rapuere quietam:
 Visus enim cursu rapido super æthera tolli,
 Insuetum mirabar iter, mirabar Olympum
 In tantos curuatum orbis, nec habere colorem
 Cæruleum, sicut credi mortalia cogunt

Lumina,

Lumina, sed vultu semper splendere corusco.
 Per campos etiam longè latæq; patentes
 Concilia, & cætus Diuum mirabar, & vrbes
 Ætherias, sine Sole diem, sine tempore & horis
 Perpetuam, nullamq; vicem concedere nocti.
 Quo magis attollebar, quo sublimius ibam,
 Tanto lumen erat maius, tanto vndique cælum
 Latius, & vastè effusi sine limite campi.
 Assiduè verò flammæ adscendere quasdam
 Cùm tuerer stellis similes, cuperemq; doceri
 Quid vellent sibi tot luces, vox impulit aures
 Ista meas. hæc sunt animæ, quas lumine tali
 Affecit diuinus amor, quas gratia functas
 Corporibus Diuum æternas attollit in arces.
 Vox vbi sic fata est, longè post terga remansit:
 Nam fugiens sursum ferri per inane videbar,
 Vt fugiunt volucres neruo impellente sagittæ.
 Meta viæ fuit in pratis florentibus, vnde
 Ambrosiæ spirabat odor, cui nulla voluptas
 Equari sub Sole potest, licet omnia terræ
 Gaudia conueniant, fiatq; ex omnibus vnum.
 Hic locus illorum, qui religionis amorem
 Præposuere opibus: qui sunt tria vota professi,
 Depulsi à turbis, & in alta silentia missi.
 Hæc memini vidisse meæ magna agmina gentis,
 Qui ducis Eliæ mores, vitamq; secuti,
 Carmeli nemora & sanctos coluere recessus.
 Hæc vates Helisæus erat, quem poplite flexo

NICOLAUS TOLENTINVS

Totus adorabat resonans præconia laudum
 Circûs: heic Eliadum caput & tutela virorum
 Heic erat Albertus, quo se Trinacria tantum
 lactat, & Andreas pastor Fesulanus, Etruscos
 Qui tutatur agros, & fama æterna Licata,
 Angelus hostili traiectus pectora ferro.
 Tu quoque, Lunensi claudit quem marmore, Luca
 Auertane, pater, nec vis in mœnia ferri:
 Cyrilliq; duo, quorum vnum Gracia, & vnum
 Protulit Ægyptus, sanctæ duo maxima vitæ
 Lumina, quæ totum radios misere per orbem.
 Heic animas fratrum Carmeli in vertice quondam
 Casorum, quando erupit Saladinus ab Austro,
 Et rursus Assyriam plebes Agarena recepit,
 Vidimus, & sparsum pro religione cruorem
 Pronus adoravi, proceres veneratus auitos.
 Verti oculos: vidi ingentes splendere catervas
 Augustinigenum, qui per deserta solebant
 Patris ad exemplum, quasi quædam examina nectar
 In dulces missura fauos, deducere vitam
 Cælestem in terris, seseque accingere Olympo
 Inter eos Nicolaus erat (sic namq; vocabant
 Voce virum Graia) populi victoria nostro
 Id sonat eloquio, clarum tota Hellade nomen.
 Spirabat inbar ex oculis, ex corpore toto:
 Quale serenata spargunt duo maxima nocte
 Astra, Venus rutilans & pleno Cynthia vultu.
 Hunc vnum venerari omnes, celebrare loquendo,

Ire

Ire salutatum, densa stipare caterua,
 Mirari, amplecti, diuina arcana docentem
 Intentis audire animis: nec enim pater orbis
 Omnia scire dedit Diuos æqualiter omnes.
 Plura sciunt, quos luce Deus maiore subintrat.
 Tunc audire sonum visus verba ista ferentem.
 O vates mortalis adhuc, ideo tibi Olympus
 Peruius est, vt sis terris dum vita manebit
 Diuinorum operum præco. tua sancta poësis
 Nostra sit. infames alios sine fundere versus,
 Et cantare lupas: tu te largire Tonanti,
 Vt tibi defuncto quondam vitalibus auris
 Annuat hanc patriam, nostrisq; accumbere mensis
 Te faciat cum gente tua, qua prima Penates
 Hos tenuit cum gente tua, qua tempore prisco
 A veteri demissa Rechab tot sæcula vidit,
 Tot visura, noui quot erunt ad tempora mundi.
 Nam proles sata patre Rechab labentibus annis
 Venit ad Eliadas melioribus vsa magistris.
 Dic illum, quem luce vides præcellere tanta:
 Dic quibus in terris ortus, quo tramite gressum
 Huc tulerit, gratum Superis opus omnibus istud,
 Præsertimque tuis. Istud rogat Angelus, istud
 Supplicat Albertus, necnon Heliscus anorum
 Maximus: hoc alij, totus te implorat Olympus.
 Talia cernentem per visum oracula somnus
 Deferuit. Phæbo cum lux claresceret orto,
 Exsilio in plantas, multumque diuque volutans

NICOLAUS TOLENTINVS

Somnia suscepi, Diuum mandata precatus,
 Ut promenda nouas pluerent in carmina vires.
 Mox feror in tales post hac praeludia cantus.
 Picenum Italiae pars non in gloria quondam
 Prole virum felix: qua Sol iam fessus Olympo
 Labitur in magnos apices, & in ardua tollit
 Se iuga, qua frondens agit Apenninus in altum
 Aëra: qua verò rutilans Aurora resurgit,
 Se premit in paruos colles Adriatica versum
 Litora, & æquoreas mittit vestigia in undas.
 Nomen id accepit, qui turba Sabellica voto
 Olim vero sacro cum transmigraret in illos
 Turmatim campos volucris Mauortia picus,
 Ad vexilla volans comitem se præbuit. ergo
 Nomen auis fecit nomen Picentibus agris.
 Ista sinu multas regio complectitur vrbes,
 Oppidaque illustri longe celeberrima fama.
 Heic *Qyriaceo* felix *Ancona* si pulcro:
 Heic *R. cinatis* agri templum memorabile magna
 Matris, vbi excelsam Paulus superaddidit arcem:
 Arcem alto capite in cælum pinnisq; minantem,
 Et solitam pelagi fluctus audire frementes.
 Vrbs *Recina* in campis olim stetit. arma Gothorum
 Equauere solo. ciues qui cladibus illis
 Emerse, suos transportauere Penates
 In iuga prærupti qui respicit æquora montis,
 Amisitque suam veteri cum nomine sedem,
 Adde Tolentinis contermina montibus arua:

Qua fluit angusta veniens de Valle Chientus.
 Hinc decus, ex armis, ex religione profectum
 Inuenies duplex, quod tollit ad aethera gentem
 Indigenam, quod Piceno tantum decus addit
 Dactylico, quantum radians carbunculus orbi.
 Haec quoque Francisco terra est decorata Philelpho.
 Non minus est, quam pulchra suo Verona Catullo.
 Illum ego pane puer quondam vidisse recordor
 Iam gelidis niveum canis sermone disertum
 Romano, Graioq; simul, lauroq; virentem, &
 Progenie duplici Mario ac Xenophonte beatum.
 Religio dicenda prius: memoranda secundo
 Arma loco: metam senipes sudabit ad istam.
 Aeditus in lucem sterili Nicolaus ab aluo
 Fertur, ut Abrami quondam natusque, neposq;
 Ut Samuel populi princeps, Sadaiq; sacerdos
 Maximus, & pollens immani robore Samson,
 Tergoreq; hirsuto vates insignis & agno.
 Non poterat natura istos educere partus
 Ut pote maiores alijs mortalibus, istam
 Diuinæ virtutis erat producere prolem.
 Propterea inualidos cum se videre parentes,
 Continuo ad magnum se conuertere Tonantem,
 Tollentes in caelum oculos, corda, ora, manusque.
 Lux ierat, fessos nox intempesta diurnis
 Mortales operis somno compresserat alto.
 Ecce vnus Diuum aethero demissus Olympo
 Visus adesse (Deus tali dignatur honore

D d d d 2

Quos

NICOLAUS TOLENTINUS

Quos amat) & uerbis ita compellare iacentes.
 Si prolis uos pulsat amor, Nicolaica templa
 Quærite, & illius de nomine dicite natum.
 Dixit, & in calum leuibus se sustulit alis.
 Exigilant, & uisa alacres in somnia narrant,
 Suspensisq; putant animis quæ templa iubentur
 Quærere. nam tali norant cognomine templa
 Multa per Italia, per Chaonis oppida multa.
 Audierant Barri magnis insignia uotis
 Mænia, & illustres Nicolai antistitis aras.
 Hunc olim Lycij postquam Pataraeus Apollo
 Occidit, & prisca tenuere silentia sortes,
 Uiuentem ac uita functum quasi numen habebant
 Tutelare: salus Lyciæ pendebat ab illo,
 Siue fames, seu Mars præmeret, seu pestifer annus.
 Sed cum forte illas hostis percurreret urbes
 Barbarus, & ferro ac flammis inuaderet agros,
 Ne fieret brutæ corpus venerabile genti
 Præda, breui ciues lembo imposuere uolentes
 Abdere, dum posito fierent loca tuta tumultu.
 At mare (sic celo quod temperat omnia, uisum)
 Vi subita uentorum altos attollere fluctus
 Cepit, & auulsum ripis per cærulea lembum
 Vexit in Italiam, Dauniq; ad litora fixit.
 Apulus ad ripas lembum miratus inermem,
 Ac sine remigio positum, custode carentem
 Esse ratus, quod erat facinus mirum insolitumq;
 Infilat, & uelatam ostro disglutinat arcam.

Dum videt exanimum corpus, stupet, hæret, & horret
 Mentis inops: sed rem certus agnoscere tandem
 Intuitur sacro plumbum sub vertice sancti
 Nomina patris habens: sic res innotuit vrbi.
 At cum tota grauem casum Pataraa dolerent
 Litora, & iuisset vicina per oppida luctus:
 Quasitum ciues diuersa per æquora cymbam
 Veliferas misere rates: quarum vna Tarentum
 Venit, & ex Lyciis iterum res cognita nautis.
 Huc igitur secueve viam, puppimq; subintrant,
 Qua natat in salsos lento amne Potentia fluctus.
 Litora radentes ibant, quæ Tignia cursu
 Diuidit: euadunt celsi viridaria Firmi,
 Aruaq; perpetuo citri redolentia flore:
 Citri inquam, cuius plantas Atlantis ab horto
 Transtulit ad nostras rediens Tyrrhæus oras.
 Prætereunt Ascli fines, rapidiq; Truenti
 Ostia Prægutij, quod nostri temporis Ætas
 Nominat Aprutium. colles Samnitica regna
 Iam subeunt, & prisca quibus stetit Adria campos:
 Adria Romano fecit quæ nomina Regi.
 Mirantur non visa prius, quæruntq; doceri
 Quæ loca cumque vident, & rerum nomina discunt,
 Quæ sua vicinis recitent in tella reuersi.
 Et quoniam lenes stabant ad carbasa venti
 Otia ducentes memorabant plurima Nautæ
 De Picentis agri populis. Aquilana ferebant
 Mœnia ab antiquis Samni tribus urbibus olim,

NICOLAUS TOLENTINVS

Fatalem interitum bellique incendia passis
 Orta, & in excelsi fundata cacumine mortis.
 Forconium fuit vna trium: fuit vna Amiternum:
 Tu quoque Corfinium, vestri modo sola supersunt
 Nomina, res istam fato transiit in urbem,
 Pelignos, Ortonam, amnem, cui nomen Aterno
 Transit, & ex oculis velox rapit omnia cursus.
 Prima fugit, Garganus adest, ostendit aprica
 Tempora, & in cælum cono se porrigit alto.
 Litora se introrsum sinuant, & mœnia pandunt
 Sipuntinam: urbem sic Daunia prisca vocabat,
 Manfredi modò nomen habent. Bariensia prendunt
 Litora Dædalides, quibus olim fecit Iapex
 Nomina. Cannensiquia præterlabitur vnda
 Ausidus infamis Romano sanguine factus,
 Conscendunt ad busta patris, temploque positos
 Relligio maior, maior reuerentia tangit.
 Tum ductis in gyrum oculis pendentia cernunt
 Dona: peregrinis opibus sacraria tamquam
 Aulæis vestita vident, nautasq; retortis
 Vorticibus raptos, perfossaque pectora ferro:
 Thoraces, clypeos, quos in discrimine pugna
 Inter mille situs gladios, & spicula vorit
 Miles inops spei: galeas, & abenea tela:
 Vincla pedum, manicas, ferrugineasq; catenas,
 Ac furum infames laqueos, & cetera nostram
 Arumnam, miserosq; hominum testantia casus.
 Procumbunt humiles ad mausolea, petuntq;

Progenies,

Progeniem, quæ sit magno sacrata Tonanti
 Perpetuo, scelerum labem quæ nesciat umquam.
 Attulerat placidam nox intempesta quietem,
 Et tacito calum per opaca silentia cursu
 Sidera torquebat tremulis radiantia in vndis.
 Procubere toro: sed cùm iam Lucifer alba
 Nuntius Auroræ claro se attolleret ortu:
 Ecce senex, cui circa humeros Holoferica vestis,
 Canities autem velata biuertice mitra
 Adstitit in somnis, sterilemq; affatur Amatam,
 Sic referens, peregrina nurus tua vota secundant
 Numina: concipies, verum reminiscere natam
 Progeniem sacrare Deo: nec plura locutus,
 Proripuit pulso sese per nubila somno.
 Euigilans igitur coniux ad somnia mentem
 Sedulo conuertit, memoriq; per omnia sensu
 Verba audita ferens, animum, spem concipit altam,
 Compellatq; virum, noctisq; silentia ducunt
 Alternis vsq; ad Solem sermonibus ortum.
 Continud sensere animis discedere curas,
 Atque serenari mentes: in pectora labi
 Latitiam: blando applausu gestire medullas.
 Tum sterilis natura, nouum sortita vigorem,
 Creuit, & ad grandes euasit idonea partus.
 Discedunt conuoti ambo, iam Luna recepto
 Lumine fraterno nouies compleuerat orbem:
 Progeniuit prolem genitrix, cui nomina sancti
 Præsulis imponens dedit, & lustralia fontis

NICOLAUS TOLENTINVS

Stagna sacri tepidas primæua infantia cunas
 Transiit, & fandi dulces peruenit ad annos.
 Tempus erat soboli iam prima elementa salutis
 Tradere: iam viuendi habitu formabilis ætas:
 Qualis æqui, cùm tres annos iam natus habenas
 Mandit, & imposito discit parere magistro.
 Instituens natum pietas materna docebat
 In primis orare Deum, magnam que Parentem,
 Ac superos: genibus flexis procumbere ab aras,
 Et duplices proferre manus, ac murmure paruo
 Postcere subsidium contra tria maxima morum,
 Quæ feriunt animas: irritamenta malorum,
 Aërios Manes, sensum melioribus hostem
 Consilijs, & corrupti contagia vulgi:
 Vnde trahant animi sordes, & amabile virus,
 Non secus ac pecudes, quotiens it pestifer annus,
 Si simul incedant campis, & gramina carpant,
 Lethiferum flatu dant, accipiuntq; venenum.
 Tartarei Manes genus implacabile multas
 Diffusum in species, numquam certamina ponunt:
 In vicijs regnant. est qui sibi vendicat iras,
 Et trahat in rixas homines, in iurgia, in enses:
 Alter auaritiæ studium facit, alter Amorum:
 Alter ad Inuidiæ flammæ, iuccendia, & Ætænam
 Prouocat, est etiam vitæ qui tædia sanctæ
 Gignat, in immundis statuens solatia rebus.
 Deditus hic Genio, studet oblectare palatum,
 Inseruire gulæ, de more cucurbitæ in aluum

Crescere,

Crescere, & esse suis onus importabile plantis.
 Alter in humano fastu distendit, & inflat
 Corda virum, cupidus laudum, sitibundus honorum.
 Hæc igitur contra sæua, atque immania monstra
 Poscere quem docuit nato fidiſſima mater,
 Esse Deum memorans, à quo dependeat vno
 Hoc totum quod fecit opus, monstrabat Olympum,
 Et maria, & terras, & quæ nascuntur in illis:
 Personas tris esse Deo: venisse secundam
 Vt nos ad superos ageret, Christumq; vocari
 In terris sine patre satum, qui cæde cruenta
 Debita persoluit moriens antiqua parentum.
 Addebat Stygios amnes, altumq; Barathrum,
 Et Furias, quæ dant animis tormenta malignis:
 Quæ Superis odiosa abeunt. addebat Olympi
 Gaudia, perpetuam requiem, conuiuia, mensas,
 Quas sine fine habeant, qui cum pietate recedunt:
 Arsurum terrarum orbem, mare, & aëra quondam:
 Et ventura noui secla immortalia mundi,
 Quæ miseris maiora ferant tormenta, beatis
 Gaudia, & à cursu faciant desistere mundum:
 Venturamq; diem, qua mortua corpora rursus
 Accipiant reduces animas, vitamq; recentem:
 Qua prope torrentem Cedron cogatur in vnum
 Concilium genus omne hominum, quos prisca tulerunt
 Sæcula adusq; dies illos ab origine rerum,
 Et fore cum strepitu vocum, & clangore tubarum
 Horrifico grande examen, quo præmia iudex

NICOLAUS TOLENTINVS

Digna det, ac meritis correspondentia Christus:
 Christus enim, dixit genitrix dulcissima proles
 Adueniens magna cum maiestate sedebit
 Aerias inter super alta sedilia turmas.
 Prosequitur natum instituens, ac talia fatur.
 Hanc tamen ante diem miserã tristem atque tremẽda
 Bis septem venturae alia: quarum vna tumultus,
 Quaeque suos habeat diris asperrima signis.
 Prima dies adiget omnis Nereides vndas
 In Furias, facietq; fretum transcendere montes
 Aërios ter quinque pedes, stabuntq; leuata
 In speciem murorum vnda: superabitur Atlas.
 Pelion, Ossa, Othrym, Rhipaea cacumina Pontus
 Vincet, & in caelum fluctus mare porriget altos.
 Altera sub terras rediget freta, Tartara adusque,
 Et sua, cum cernent Tethym, Tritonas, & ipsum
 Protea, disperdi metuent incendia Manes.
 Tertia balenas, phiseteresque praecalto
 Vertice, deformes phocas, & caetera monstra,
 Quae pascit Proteus pastor Neptunius, extra
 Equora depellet, magnosque ad sidera tollent
 Mugitus pauidi circum omnia litora pisces.
 Quarta trahet Stygios ignes per viscere terra,
 Atque absumet aquas, facietque arescere fontes,
 Flumina, & Oceanus pulsus vastabitur vndis,
 Ac raptas ostendet opes, argentea vasa,
 Aureaq; & grandes hominum sine viscere aceruos.
 Tum demum incipient longis abscondita sacris

In lucem prodire iterum Mauortia tela:
 Quæ Pæni & Persæ bellis naualibus olim
 Amisere, rates scombris habitacula factæ,
 Adspicient rursum stellas Erymanthidos Vrsæ.
 Quinta premet genus arboreum, plantasq; virentes:
 Sanguineo sudore nemus se vestiet omne,
 Prataq; florentes stillans cruor imbuet herbas.
 Sexta domos æquabit humo, cum turribus alta
 Mœnia: consternet sublimia vertice quidquid
 Fabre operis hominum tantis fecere labores.
 Egrotabit enim tellus, & febriet aër,
 Astraq; & hos tantos motus turbata dolore
 Insolito natura dedit: natura furenti
 Par, cui det vires, animumq; phreneticus error.
 Tum volucres pauor inuadet, nec pabula quarent
 Amplius, ac sedem venient trepidanter in vnam
 Immites, mitesq; simul, fulgore tonabunt
 Erumpente poli, currentque ardentia ab ortu
 Fulmina ad occasum, quo mens humana fragore
 Concidet: indignans sic excandescet Olympus,
 Septima contundet silices, collisa sonabunt
 Marmora, & in pugnam lapidum rapiuntur acerui,
 Et quæ disiliant partes in mutua rursum
 Vulnere concurrent, terrarum ostia mouebit
 Fundamenta, tremant Alpes: & rura debiscent:
 Nec feret vndanti tellus vestigia tergo.
 Nona dies æquabit agris altissima montes
 In iuga porrectos, cineremq; resoluat in atrum,

Et

NICOLAUS TOLENTINVS

Et montana humiles faciet Deus omnia campos.
 Prodigijs homines tantis, ac talibus acti,
 Antra, quibus sese abdiderant, umbrosa relinquunt,
 Et decima sine voce die sine mente ferentur
 Huc illuc, quo stare loco, quo tendere possint
 Ignari, & longa mortis formidine victi.
 Undecima, visu horrendum, cogentur apertis
 Nuda super tumulis ossa expectantia vitam.
 Corporibus bis sexta dies infesta supernis
 Adspiciet labi astra polo: discedere Lunam
 In tenebras: fieri extinctis calum ignibus atrum.
 Nam iciuna diu, postquam combusta vaporum,
 Nil dederit tellus, pasci quibus ante solebant,
 Sidera deficient: velut esurientia quædam
 Corpora, & extincto scintilla volatilis igne.
 Se pater à magnis ait hæc audisse magistris.
 Omnia tunc etiam vacuis animantia campis
 Territa, & horrendos mundi admirantia casus,
 Implebunt tristes altis mugitibus auras.
 Altera bis sexta quæ successura, videbit
 Stragem illam communẽ hominũ, cum à faucibus Orti
 Mors egressa metet quidquid mortale per omnes
 Inueniet terras, magnoq; in lurida rursum
 Tartara descendet numquam reditura triumpho.
 Auferet immixtis orbem penultima flammis,
 Et complexa solum rapiet incendia quidquid
 Conuexo Sol Luna minor complectitur orbe.
 Nil veriti Diuorum aulas caelestia lambent

Atria consumptis terra radicibus ignes.
 Tanta erit ardori permissa licentia: talis
 Inter mundanas surget discordia partes.
 Hac tibi care puer volui memorasse, Tenantem
 Ut nunc, & tota discas aetate vereri.
 Hos igitur mi nate dies, hoc flebile tempus
 Mente tene, & caue sis à tanti turbine luctus.
 Sancta potest probitas tutum te reddere, sancta
 Religio, pietas potis est te sancta beare.
 Talibus imbutus studijs crescebat, & alto
 Pectore voluebat natus documenta parentis.
 Iam septennis erat, dici iam desinit infans,
 Fit puer, & sensim fortes ascendit ad annos,
 Nec lasciuit adhuc: vitam incepisse videtur
 A senio, lenibus comites per compita ludis
 Indulgere videt: pueros puerilibus uti
 Officijs: legit ipse domi, meditatur, & orat.
 Nil leue, nil iuuenile sapit: canescere sensu
 Ceperat, & virides transcendere moribus annos.
 His studijs, ista lati grauitate parentes
 Dulcibus exsultant votis, pater illius acre
 Versus ad ingenium, pinguem quasi cultor ad agrum,
 Cui videat satis esse parum sudoris & artis,
 Ante focum noctu linguae documenta Latina
 Prima dedit, quibus vsa fuit Romana iuuentus,
 Tempore quo prisca clauum tenuere Quirites,
 Nomina doctrinas à libertate trahentes,
 Illa quod ingenua quondam documenta iuuentis
 Phœnicis.

NICOLAUS TOLENTINVS

Phœnices, Graei, Assyrij, rerumq; potita
 Roma dabat, varijs sub preceptoribus hausit
 Vbertim. fuit ista pio pia cura parenti.
 Tum quoque pane infans sacri collega senatus,
 Atque sacerdotij consors euasit ad ædem,
 Cui titulus Saluator erat. potuitq; teneri
 Diuite prouentu, nisi iam sibi conscia cæli
 Mens parui fecisset opes telluris, & vnda.
 Natura ingenuas erat inclinatus ad artes,
 Sed tamen ad delubra magis, cum nomine magni
 Nicolei mores simul vsurpasse videtur.
 Ante alios ad templa venit: procumbit ad aram,
 Non oculis, non mente vagus. quecumque Sacerdos
 Perlegit, attenta capit & considerat aure:
 Illius in sensus dociles stillabat ab alto
 Occulte diuinus amor: formabat in illo
 Vna sibi delubra Deus: florebat in horas,
 Vt florere solent tepido noua gramma Maio,
 Religio: pietas animum complexa ferebat
 Mortalis vitæ, & fluxarum obliuia rerum.
 De puero memorant opus admirabile, magnum
 Argumentum animæ iam Diuum in regna receptæ.
 Candida monstraret cum libamenta sacerdos,
 Murice fulgentes attollens altius vlnas,
 Apparebat ei non paruo candidus orbe
 Panis, vt apparet nobis, sed paruulus infans,
 Aut specie puer eximia, qui sancta mouebat
 Ora, manus, oculos, solitus mysteria quædam

Ad puerum diuina loqui, quæ audire profani
 Non poterant, sicut cum parua foramina Solis
 Ingreditur radius, non aera permeat omnem,
 Sed fluit angustiam signans in puluere lucem
 Sic ea vox solas pueri veniebat ad aures.
 Esse à secretis ætas innoxia Christo
 Cœpit, & adsciri sancta in consortia Diuum,
 Ac Superum fungi officio: quod Elisabet olim
 Vnica progenies teneris accepit ab annis.
 Vnde fit vt quosdam videat Deus ore sereno,
 Suscipiat quæ hilari tamquam sua pignora vultu:
 Ore truci quosdam cernat, quasi semine Ditis
 Progenitos, in quosdam autem neque lumina vertat,
 Præteriens tamquam foricas & olentia lustra.
 Principio Indam tenebroso emergere ab Orco
 Et niti ad Superum cœtus patriamq; volentem
 Inuit, & extento traxit de Acheronte lacerto
 In Styga lapsurum, summaq; ex arce ruentem
 Destituit: Paulum atrocem Stephaniq; madentem
 Sanguine protexit, dulcesque recepit in vlnas.
 Sunt qui communes causas ab origine dicant
 Progenitas, vt cælum, ignes, auram, mare, terras,
 Producente Deo: qui mox vt fecerit illas,
 Aeternam in requiem conuersus, & otia, tamquam
 Iam senior curas operandi euaserit omnes.
 His itaque in coitum causis venientibus, aiunt
 Effectus varios fluere, & deformia rerum
 Corpora, quæ inficiant animas, nam qualia nactæ

Corpora

NICOLAUS TOLENTINVS

Corpora sunt animæ: per talia vota feruntur.
 Flaua bile calent: ideo rapiuntur in iram
 Pracipites, in bella volant, in vulnera currunt.
 Sic erat affectus Turnus, sic fortis Achilles,
 Hector, & Aeneas, & qui laudantur in armis.
 Atra metum generat, nec init certamina, ferrum
 Damnat, & alipedum cursu non gaudet equorum.
 Humor hic in venas penetrans, in corda, viasque,
 Per quas vita subit penetratia verticis antra,
 Nocte premit sensus, animasq; obnubit opacis
 Nubibus, & varijs deludit lumina formis,
 Vanaq; dum vigilat homines insomnia cernunt.
 Talibus ex causis nasci fanaticus error
 Fertur, & incerto titubans insania gressu.
 Sic furit Alcides, sic se transfuerberat Ajax
 Sic est cum puero submersa Palamone mater.
 Hippolyti monstris ita mens delusa marinis:
 Empedocles ita se Siculos demersit in ignes.
 Pituitæ verò faciunt frigentia corda,
 Otia, & ignauam, damnatricemq; laborum
 Desidiam, somnos, & conuiuentia semper
 Lumina: nec laudes curant, nec honore mouentur.
 Purpureus verò meliora negotia, sanguis,
 Gaudia, letitiamq; parit, conuiuia, cantus,
 Blandimenta, iocos, tetricæq; obliuia vitæ.
 Talis erat, quisquis gemmis intexere & auro
 Ornamenta, domos Paaijs fulcire columnis
 Capit, & in grandes marmor formare colossos.

His studis affectus erat Lucullus, & urbem
 Qui studuere alias vrbes præcellere Romam.
 Hæc igitur causis opera adscripsere secundis:
 Quæ Deus inspiciens, vt commentantur & aiunt
 Delectu cunctorum habito, quasi prouidus emptor
 Optima quæque legit, quæ sunt vulgaria transit.
 Hæc autem fingunt, vt si deprenditur vllus
 Error in effectu, causas referatur in illas:
 Quæ casu turbata aliquo, cælestibus omnes
 Reddere nescierint regnis æqualiter aptos,
 Fallitur hoc quicumq; putat. Nam carpere causas
 Nemo potest, quin carpat eum qui condidit illas.
 Hos natura Dei male cognita misit in istas
 Verborum ambages: credunt culpabile quosdam
 Non omnes seruare homines, atque istius ergo
 Inueniunt causas, quibus hoc adscribere possint.
 Non est culpa Deo, qui fas, humanaque iura
 Conculcare potest, quosdam contemnere, quosdam
 Sumeret: nil cuiquam debet, facit omnia gratis.
 Sunt quoque qui dicant venturi temporis acta,
 Quæ Deus ante diem, tamquam speculator ab alta
 Arce videt, causas huius discriminis esse.
 Hinc fit vt arbitrij, dicunt præcognitus illos
 Vfus agat sursum, cæliq; attollat in arcem,
 Ante suas ratio possit: quàm surgere ad artes.
 Hi quoque, ni fallor, frustra nituntur, & audent
 In fragiles hanc tantam humeros conuoluere molem,
 Vt memorant, si forte mouent præuisa Tonantem

E e e

Acta,

NICOLAUS TOLENTINVS

Acta, vel impellunt igitur, coguntq̄, ligantq̄ue,
 Vimq̄ adhibent, quod de summo sentire nefandum est
 Principe: vel suadent solùm, quod credere dignum est,
 Omnino ergo manens in libertate voluntas,
 Non vim passa Dei præcognita suscipit acta,
 Et quia vult solùm, nam se regit ipsa, mouetq̄
 Libera, lege carens, nulliq̄ue obnoxia fato.
 Nam quæ de fati memorat Chaldæa, videntur
 Somnia: nec vires animis infundere nostris
 Astra, nec affectus possunt: Deus intima celo,
 Intima telluri virtus agit omnia liber.
 Quos vocat ad superos, quia vult vocat: ire sub vmbra,
 Qui vult ire, finit, quali processit in auras
 Sidere vitales, vel quo concepta propago
 Semine, nil curat. vitæ venerabilis olim
 Vir fuit, & vates venturi præsciens æui
 Mirlinius, Laris infando de semine cretus:
 Hic satus infami coitu pietate refulsit
 Eximia, Superum factus post funera consors.
 Non igitur qua sint hominum compagine ficta
 Corpora metitur: flauæ dominatur & atræ
 Bili opifex: potis est etenim frigentia corda
 Inflàmare, docent quæ tot tormenta puellæ
 Sustinuere, quibus gelidum natura timorem
 Indiderat: potis est compefcere flammæ
 More equitis, qui lora trahit, qui tracta relaxat:
 More gubernantis, qui dum letatur in alto
 Ludere, non scopulos fugiens nunc transtra leuato,

LIBER II.

218

Nunc presso clauo ire facit. de pectore Pauli
 Sustulit hostilem, sanctumq; subintulit ignem.
 Si cui fas terram sit fecundare volendo,
 Nil opus est, villam quoties mercatur & agrum,
 Vestigare prius vires, habitusq; locorum:
 In manibus quod querit habet, fecundat emendo.
 Non fuit ad tantos igitur Nicolaus honores
 Adscitus, quia venturos Deus illius actus
 Viderit, aut quia mens corpus sortita fuisset
 Morigerum, non quod tulerint ita mitia fata.
 Fors fortuna fuit Patris indulgentia summi,
 Libero & imperium nato sine lege Tonanti
 Sic placitum. satis est nobis hoc scire, superque.

LIBER II.

Pima diocesis dedit incunabula, & or-
 tum,
 Ac natale solū puero Firmiana, subaltis
 Montibus aërias ubi nominat Angelus
 arces,

Et Firmanus erat ciuis pater. alta vetusque
 Vrbs ea, & antiquæ præclara Colonia Roma.
 Pubertas erat in foribus: iam venerat ætas
 Tertia, quam biuium dicunt: namq; incidit illic
 In duplices hæc vita vias: ascendit in altum
 Vna per angustos calles, & latior exit
 Semper. ut ad summum venit, laxatur in arua

Eeee 2

Plena

NICOLAUS TOLENTINVS

Plena voluptatum, quæ ver florentia semper
 Seruat, & autumnus maturis frugibus implet.
 Nam Vertumnus in his campis versatur, habetq;
 Veris, & Autumni nomen: quia tempus vtrumque,
 Temperat, & ducit flores in poma nucesque,
 Maturatq; annos, ac mittit in horrea fruges.
 Altera principio latissima, vertice summo
 Est angusta, negans illic vestigia figi.
 Hoc igitur facili ingressu decepta iuuentus,
 Dum putat in melius semper procedere, tandem
 Discit ab euentu se delirasse maligno.
 Hac hominum pars maior eunt: sic Tartara crescunt,
 Sic infernus habet maiora negocia Pluto
 Semper, & esuries Orci infinita Barathrum
 Ampliat, ac fauces in grandem extendit hiatum.
 Gallorum annales memorant à Manibus olim
 Egressam superas animam venisse sub auras,
 Atque suo quondam comiti narrasse per illam
 Millia ter decies hominum demortua noctem,
 Ex quibus inissent in regna cathartica solum
 Tres, vnus cui nomen erat Bernardus, in arces
 Ætherias: hic ille fuit, qui fertur in altis
 Montibus ingenti Lemurem vinxisse catena:
 In Stygias alij magnis vlulatibus umbras.
 Noxius incauta sic est locus ille iuuenta.
 Dicitur Alcides Alcmena filius isto
 In biuio traxisse moram, dubitasse, nec ausum
 Tendere iter, donec viua sub imagine virtus

Visa viam docuit: quod qui sinxere volebant
 Scire homines dandum esse ducem puerilibus annis,
 Qui morum scopulos, vitæ qui intelligat artem:
 Nam neque sola potest ætas improvida, simplex,
 Atque rudis regere affectum, cohibere furorem.
 Hoc igitur puer in biuio, quia corda ferebat
 Enthea, & illapso correptam Numine mentem,
 Non eguit rectore alio, qua capit ab Ortu
 Ire, viam tenuit: verum ad magis ardua semper
 Nitebatur, erat nauæ longinqua petenti.
 Litora par, dum festinans sua colligit arma:
 Dum trahit in proram funes: dum carbasa in altum
 Eleuat: explicitis sinibus dum colligit auras.
 Tella patris Libyci sacramq; audiuerat ædem,
 Cænobion dicunt, quod sint communia cunctis
 Omnia, vt Esæi quondam vixisse feruntur:
 Esæi genus antiquum, venerabile, sacrum,
 Qui vitam traxere diu Iudæa per arua.
 Illic fama fuit sanctos conuiuere patres,
 Longæuum antiquo genus à pastore trahentes,
 Qui ciuis Didonis erat Carthagine natus.
 Iste nouum terris sidus fuit, omnia regna
 Vt tuba quæ magnis torum clangoribus orbem
 Impleat, exclamans Christi noua castra vocabat:
 Romano sermone potens, mysteria sacris
 Hausta libris, vti fons latis amplissima ripis
 Flumina diffundens, per mille volumina misit,
 Doctrinis, vt Sol radijs fulgebat, & omne

NICOLAUS TOLENTINVS

Quod Graei, quod Phœnices sciuere, quod Indi,
 Niligenaq; sacerdotes Babylonica templa,
 Doctus erat: cælum, Manes, elementa, Deumq;.

Ipse nouum vitæ genus, & compendia quædam,
 Per quæ mortales irent ad Olympica tecta
 Edidit, & patribus dedit obseruanda futuris.

Hi tribus indulgent studijs: ante omnia in vnum
 Conspirant hominem, rebus qui præsit agendis:
 Qui teneat clauum: cui sit parere necesse.

Altera cura facit, ne quis sibi vindicet aurum,
 Nèue vsurpet opes, propriosq; recondat in vsus:
 Sed fluat in medium quidquid vel terra ministrat,
 Vel pietas infert, hominum ve industria quarit.

Tertia femineis adimit congressibus omnem
 Cura viam: Veneris procul ablegata voluptas
 Exsulat hinc, nullumq; audet sperare regressum.

Istud idem Carmelus habet, genus vnde virorum
 Eliadum fluxit, qui tempestate supersunt
 Hac quoque, & hanc primi viam coluere per umbras,
 Per saltus Carmele tuos, Phœnicia iuxta
 Litora: per colles positos Iordanis ad vndam.

Hac Picentis agri domus obseruabat ad vnguens:
 Sola heic religio, sola obseruantia Diuum
 Creuit, & æternæ spes, ac fiducia vitæ.

Huc adolescentes prudens puer attulit annos,
 Et sacer euadens duplicem vestitur abollam.
 Alba subest nigra, dupliciq; obnubit, amittu
 Tempora: proximior nudo candore niuali

Albicat: exterior fuligine tingitur atra.
 Veste sub hac olim pater Augustinus eremum
 Incoluit, postquam Christum suscepit, & ante
 Libaret quàm sacra Deo, trieterida totam.
 Tum Larium natura sagax, versuta, bilinguis,
 Inuida, & humane semper studiosa ruina:
 Talibus inceptis grandi occursum paratu
 Plurima mente agitat, multas reminiscitur artes,
 Vestigat puerilem animum, quo semine cretus,
 Sidere quo natus, quo Mars afflauerit ortum,
 Quo Venus adspertu, quo Pleiades quæ, Hyades quæ:
 Atque oculos lapsi fert circum cornua Tauri,
 Explorat quæ omnes aditus, vt ouilia noctu
 Septa quæ caularum solet explorare Lycaon,
 Atque Lycaonio vulpes subtilior astu.
 Nam diuersa velut vis & natura ferarum est:
 Sic Lemurū. perhibent etenim genus hoc animantum
 Sex fusum in species tenuissima corpora ferre,
 Quæ penetrent clausos quæ fores, & ahenea claustra.
 Prima inter Lunam versatur & aëris auras:
 Ignis vbi simplex, ac sincerissimus ardet.
 Altera cum Zephyris, Austris, Aquilonibus, Euris
 Fertur, & aëriam dicunt, quod in aëre viuat.
 Tertia, quæ circum terras errare per inum
 Aëra consuevit, nostros quæ habitare Penates,
 Terrestris cognomen habet. Neptunia regna
 Quarta colit, sed qui terris quid, æquore viuunt,
 In duplices abeunt sexus. Nam mascula quidam

E e e e + Membra

Albicati

NICOLAUS TOLENTINVS

*Membra magis curant, muliebria corpora quidam.
 Femineis gaudent formis montana vagantes
 Per iuga, per silvas cum venatrice Diana,
 Quas Dryades dicunt, & Oreades. adde Napaëas,
 Naiades, & Nerei natas, & Dorida matrem.
 Quos verò magis oblectant & nomina, & ora
 Mascula, sunt Fauni, Panes, Satyriq; bicornes,
 Turba salax: quorum quidam tentigine moti
 Femineos subeunt vultus, & semine munitio
 A maribus, rursum redeunt in mascula membra,
 Incautasq; nurus ineunt, ac pignora gignunt.
 Accedunt Diui æquorei Neptunus, & Ægeus,
 Proteus, & Triton, Nereus, Melicerta, Palamon,
 Et grauis Ægeon, longis qui amplectitur vlnis
 Monstra maris cetos, & inertia corpora phocas,
 Quineta subit terras, & subterranea factum
 Nomen ei: subeunt cautes, obscura per antra
 Hospitium quærunt, Diuos atque astra perosi.
 Sexta magis, magis ima subit: lethæa subintrat
 Tecta diem fugiens: ideo cognomine dicunt
 Lucifugam: violenta magis, quàm calida, si quos
 Occupat: elingues, surdosq; euadere cogit:
 Vilius ingenium tribus inferioribus, ergo
 Hi sunt, qui dicuntur opes tellure sepultas
 Custodire: timent, nostros ne forsitan aurum
 Quod latet abstrusum tenebris vertatur in vsus.
 Tantus inest illis linor: sic inuïda turba est.
 Hi sunt, qui iactu lapidum per tecta viasq;*

Exterrere

Ex
 Mo
 N
 A
 Qu
 Ist
 Me
 At
 No
 Ist
 Cu
 De
 Lu
 Se
 Tr
 Ag
 Si
 A
 Be
 In
 M
 C
 Q
 Q
 A
 P
 E
 P

Exterrere solent homines, inuadere nautas,
 Mortales morbo Herculeo prosternere, corda
 Nubibus immerso dementia reddere sensu.
 Ast alijs longe excellens, penetrabile, promptum,
 Quo fraudes, quo mille dolos innectere possint.
 Istorum è numero Venus est, fandiq; magister
 Mercurius, Mauors, atque imperiosus Apollo,
 Atque alij, quorum fama est antiqua, per orbem
 Nomina qui terris vsurpauere Deorum.
 Isti omnes igitur cœtu in sublime vocato
 Culmen, in obscuris vetus est vbi fama Sibyllam
 Degere speluncis, per flumina quinq; profundi
 Iurauere simul studium, curamq; habituros
 Se vigilem, contra audacem (sic liuida Manes
 Turba loquebantur) iuuenem, seq; omnia fatlo
 Agmine venturos armis in prælia sumtis:
 Sic pacti cuneo in ventos abiere soluto.
 At iuuenis Larium mores, & atrocia doctus
 Bella: parat sese ad pugnae genus omne, fatigat
 Ingenium grauibus curis, cohibetq; vagari
 Mille per amfractus solitam perq; inuia mentem:
 Cogit eam per sancta pedem mysteria ferre,
 Quæ profugus sparsit per quinq; volumina Moses,
 Quæq; per annales, Solymaq; diaria gentis,
 Atque per historias, & per præfagia vatam,
 Per legis mandata nouæ, per grandia Pauli
 Eloquia, & patrum vestigia sancta suorum.
 Pascitur hic vt ruris aues matura per arua,

NICOLAUS TOLENTINUS

Cum iam messis adest, & iam tritura propinquat,
 Ut per prata greges: ut apes Hyblæa per arua,
 At quoniam pingui Venus irritata superbit
 Viscere, & ex dapibus surgit lasciuia lautis,
 Vix adhibet mensis hortensia gramina victum.
 Quem prisca coluere patres, non fudit Hiaccho:
 Nam Deus infamis: sed frigida flumina portat.
 Est suspecta Ceres: numquam contenta quiescit.
 Esuries, semper voto fraudata reclamatione,
 Qui cubat in membris, quoties extrinseca desunt
 Nutrimenta, calor quæ erodere possit, in ipsa
 Corpora defauit, muntoq; ex sanguia succo
 Reddit, & atroci sua damna vlcisitur iras:
 Inde subit macies, frigent præcordia, languet
 Spiritus in venis, Venus indignata recedit,
 Quam calor & venti stimulant, & aquaticus humor,
 Somni autem plus quam fuerit tolerabile parci:
 Cuius ut enarrem paucis aduertite causam.
 Quinq; vijs, tamquam speculis, per corpora, sensus
 Ducimus, ad mentem subeunt tenuissima rerum,
 Pro rebus simulacra modis gradientia miris.
 Nam species à rebus eunt, velut ire videmus
 A Phæbo, & stellis radios: per inania missæ
 Undique circumueunt auras, & lumina fallunt.
 Testantur rerum effigies in flumine visæ,
 In speculis: visa in saxis specularibus ora
 Nostra fidem faciunt: vis hæc incognita rebus.
 Mens igitur missas species, si lumina somnus

Non ligat, agnoscit: quòd si sopor occupat artus,
 Non agnoscit eas: sed res putat, illius instar
 Qui putat inspectas animantia vera figuras.
 Hinc igitur veniunt animos agitantiã nostros
 Somniant: quæ volucris dum mobilitate feruntur,
 Illæ agiles formæ fingunt quæcumque per orbem
 Conari natura potest, quæcumque voluntas,
 Non nunquam maiora etiam. nam monstra videmur
 Cernere, quæ natura nequit producere, montes
 Ire per aërios tractus, hominemque volatu.
 Tendere per nubes, & currere flumina retro.
 Hac lemures persæpe pias deludere mentes
 Arte solent, obscæna oculis dum occurrit imago
 Vera, vel in somnis, mox euigilantiã corda
 Titillare potens, fragilemque, inflectere sensum.
 Propterea somnum castis quasi moribus hostem
 Oderat, & multam in noctem seruire legendo
 Insomnes oculos sæpe expectare solebat
 Luciferum, sæpe Auroram, quandoque reuersam
 Lampada terrarum, humentem quæ discutit umbram.
 Adde quòd affligant moribundum insomnia corpus,
 Et domat ex leges motus: sic bella cauere,
 Sic solitus causas eradicare malorum.
 Quæ verbis mensura fuit, quæ regula fandi,
 Quæ linguæ lex atque modus, transire silendo
 Illicitum, quando id sanctæ pars maxima vitæ.
 Et brevis, & rarus post longa silentia sermo,
 Seria libabat solùm, mendacia nugas.

Non

Et

NICOLAUS TOLENTINUS

Et quaecumque solent alios proscindere verba
 Non secus euitans, ac litora Syrtica nauta.
 Si de iusticia, de religione loquendum
 De pietate foret: longas manabat in horas
 Eloquium, tamquam vasto de gurgite torrens
 Fusus, & undantem voluens de vallibus aestum:
 Tunc facundus erat: Deus in praeordia lapsus
 Ars erat: affectus facit os scitum, acre, disertum.
 At quia delectant oculos, animumque videntur
 Ad communem hominem vitam deslettere sensum
 Mollia, & vrbantum morem sapientia semper
 Pallia derisit, temploque indigna vocabat.
 Ad nudum setis cilicum, quae tegmina castris
 Et nautis praestare solent, vestitus inermis
 Corpus adurebat: gradiens pannosus, & asper.
 Stragula cyniphiae praebant hispida barba:
 Quae cum merce rudi Libycis veftantur ab oris.
 Non stratum fluuiialis anas, non anser anate
 Grandior exhibuit, non mollior ansere cygnus.
 Dulce erat in tabulis lassum distendere corpus,
 Vt vulgus castrense solet, cum candida rupes
 Nix tegit Alpinas: quoties Aquilone sereno
 Nox perflata lacus, rapidosque coagulat amnes.
 Sape etiam in nuda somnus tellure cubanti
 Gratus erat, quando Auroras vigilantia plures
 Fecerat insomnes, imitans inmenta ferasque.
 Sternebatur humi corpus: seruuile vocabat
 Mancipium, quod non animi contemnere solum,

Verum

Veru
 Qua
 Nu
 Ipse
 Scita
 Hac
 His
 Ille
 Coro
 Non
 Spi
 Et p
 Ex l
 Atq
 Spes
 Sob
 Pyx
 Ful
 Alt
 Ven
 Con
 Et f
 Or
 Tur
 Inu
 Sol
 Cor
 Tol

Verùm etiam diuorum ausit legem, imperiumque.
 Quæ nobis obscura fides, quasi missus ab oris
 Nuntius externis animo amplectenda reliquit:
 Ipse velut subiecta oculis, & cognita vulgo
 Scitauit per caussas atque explorata tenebat.
 Hæc radix illorum operum, quæ dura videntur
 His, quibus est ignaua fides, processerat inde
 Ille amor inflàmans homines, ille igneus ardor,
 Corda metu qui nostra facit tam grandia pulso.
 Nomen habet Caritas summo demissus Olympo
 Spiritus, extirpans alios radicitus ignes,
 Et præsertim illum, quem pestis amara Cupido
 Ex Phlegethonte haurit, terrasq; insemnat omnes,
 Atque illum qui quærit opes, qui colligit aurum.
 Spes quoque præsidium nobis mortalibus ingens,
 Sot. Promethea non dedignata teneri
 Pyxide, cum Superos alia petiere sorores,
 Fulcibat crescentem animum, iuuenilia corda
 Alius à terris æterna in regna leuabat,
 Venerat in summos apices, vbi nostra leuatur
 Conditio, humanos audens transcendere fines,
 Et fieri vicina Deo, diuina sacerdos
 Orgia iam factus sanctas libabat ad aras.
 Tunc poterat vita functis succurrere, Manes
 Inuito rectore Erebi, prohibente Megæra
 Soluere, & in cælum ex imis reuocare tenebris:
 Conciliare Deum nobis, peccata loquendo
 Tollere, & à flammis animas seruare dolentes:

Atque

NICOLAUS TOLENTINVS

Atque vagos cohibere Lares, compescere saeuos
 Dæmonas, & Stygijs Umbris imponere leges.
 Nam quoties sacro mystæ intinguntur oliuo,
 Accipiunt illorum animæ viuacia quædam
 Signa, characteres dicunt, quæ Cerberus odit:
 Cerberus, & quotquot degunt Acheronte sub alto.
 Verùm hæc ne forsân nugæ videantur aniles,
 Subijciam paucis opus inter prima relatum
 Iam vulgata diu sancti miracula Patris.
 Ergo hæc horribilis fecit cognoscere casus.
 Arua per Umbrorum locus est, vbi curua Pisauri
 Flumina in apricos colles de montibus altis
 Lapsa fluunt, cursu Pontum visura citato.
 Huc migravit, vbi tacito domus abdita saltu
 Hospitium siluestre dabat, noctesque diesque
 Cælum animo voluens sacras ducebat ad aras.
 Nox erat, & tenebrosa polum conuoluerat umbra:
 Umbra means circum terras, circum æquora, circum
 Aëra, circum ignes, rapido contraria Phæbo
 Semper, & attingens vsque ad Saturnida Lunam.
 Procubuit strato iuuenis, vix lumina somnus
 Clauserat, & subito in somnis occurrit imago
 Vociferans Nicolæ mei, Nicolæ memento:
 Sancte pater succurre tuis, compesce dolores,
 Quos patimur tantos, & nostra incendia tolles:
 Namque potes, si sancta dies libamina septem
 Dedideris nobis: fer opem, & miserere tuorum.
 Territus hoc tanto inuenis clamore rogabat

Qui
 Pla
 Su
 Vo
 Qu
 Ips
 Pa
 Cui
 Pa
 Mi
 Qu
 A
 Su
 An
 Ire
 M
 Qu
 Vu
 Vi
 Co
 Ti
 Pa
 H
 In
 N
 L
 S
 T

Quis temerare ausit nocturna silentia tanto
 Plantu hoc, & noctu in tantas prorumpere voces,
 Sub Lare præsertim strepitus qui eliminat omnes.
 Vox ea, sancte pater rursum si scire laboras.
 Quis sim, quis fuerim, paucis aduerte, docebo.
 Ipse comes tuus ante fui: fuit Auxima tellus
 Passa graues olim casus, & bella, Gothorum
 Cùm cepit ruere imperium, Belisarius olim
 Patria, nomen erat viuo, Peregrinus ad Umbras
 Misit Auernales, quæ subruit omnia, me mors.
 Quod clamè, dolor in caussa est: dolor omnia vincens
 Aspera, quæ sanctis olim inflixere tyranni.
 Surge, veni, tibi spirituum magna agmina sistam
 Ante oculos, quibus auxilio potes omnibus esse.
 Ire videbatur versus vicina Pisauri
 Mænia: namq; eadem fluuio sunt nomina, & urbi:
 Quam veteris quondam Romæ posuere coloni.
 Visus & ex alto vallem spectare profundam,
 Vnde ferebantur magno cum murmure voces
 Confusa ad calum, & lamenta miserrima in auras.
 Tunc ea vox, hæc sunt animæ, quas vita fefellit
 Pacta dies longas, canos, seramque senectam,
 Hac spe delusa, blandaq; libidine tractæ
 Ingiter ad pingues ducebant gaudia mensas.
 Non deerant epulis citharæ, sed Arione multo
 Læta ibat domus in thyasos, Veneremque ciebat
 Surripuere dies cantus, conuiuia noctes,
 Totaq; in insanos fuderunt tempora luxus.

Ista

NICOLAUS TOLENTINVS

Ista frequentarunt, & quæ nascuntur ab istis,
 Dumq; sub extremum vitæ se posse putabant
 Emendare leuis deliramenta iuuentæ,
 Mors fuit in foribus non expectata repente,
 Cunctaq; mendacis vitæ pacta irrita fecit.
 Sic ait: extemplo magnis stridoribus Vmbra
 Audita clamare, pater miserere sepultas
 Hoc ardente lacu: tua nos libamina seruent:
 His dictis, visa in latos incendia campos
 Serpere, & illustres ad cælum attollere flammæ,
 Atque ignes fumo inclusos erumpere magnum
 In tonitru, longeq; leues volitare fauillas.
 Vt quoties ferri candentem forcipe massam
 Corripit, & crebro feriens faber ingruit ictu
 Emicat in tenues scintilla volatilis auras.
 Territus hoc visu somnos ac somnia rupit,
 Ac diuina dies tulit in libamina septem.
 Septima lux ierat, noctemq; Aurora fugabat,
 Quando oculos vigiles per tota trinoclia somnus
 Corripuit, rediens confestim occurrit imago
 Illa eadem. quæ visa patri pro munere tanto
 Soluere suppliciter grates, ac talia fari.
 Te duce Tenarios tandem superauimus ignes:
 Te duce ad ætherios tandem conscendimus axes:
 Viue, vale: celesti olim te in luce videbo.
 In Picente solo collem consurgit in altum
 Terra, duos annes inter, qua respicit Vmbros
 Et Boream, summis demissa potentia saxis

*Labitur: Austrina qua sidera prospicit ora,
 Defluit ab alto veniens Sernalle Chientus,
 In dorso Macerata sedet, post bella Gothorum
 Edita, & ex priscis Recmae generata ruinis,
 Heic habitans, aliquando sui crudelia fratris
 Funera, qui in gladios, & in arma hostilia casu
 Inciderat, cum rescisset: prece Numina flexit,
 Ne Stygijs raperetur aquis, ne aeterna subiret
 Supplicia, infernos neu transferretur ad amnes,
 Irremeabilibus numquam rediturus ab oris.
 Addidit & precibus ieiunia longa, grauesque
 Excubias, & ter decies reuocauit ad aras
 Orgia, Lucifero cum lux albesceret orto.
 Ecce per obscurae metuenda silentia noctis,
 Dum genibus staret fixis in marmore ad aram,
 Vox audita. tuis precibus germane reuertor
 Liber ab inferni tenebris horrentibus Orci.
 Iam mihi crudeles Furiae candentia vincla
 Intulerant, totusque mihi insultabat Auernus,
 Et sine spe damnatus eram Phlegethontida ad vndam,
 Cum subito effulsit clarum per concaua lumen
 Tartara, & hac latae voce insonnere lacunae.
 Tartarai Manes vestras attollite portas,
 Nunc rogat a Stygio duci Nicolaus Auerno.
 Extemplo tremuere omnes furiale ministri
 Vulgus, & attoniti piceis latuere sub antris:
 Non aliter, quam cum simili clamore coactus
 Reddere Traianum Pluto ima in Tartara fugit.*

Ffff

Aß

NICOLAUS TOLENTINVS

*Ast ego per latebras illo duce lumine olentes
 Ducor, & à regnis Orcisqualentibus adsum.
 Hac ea vox, sed cùm falli Nicolaus ab Vmbria
 Crederet infernis, quibus est assumere formas
 Mos varias, multisque bonas deludere mentes
 Artibus, iste timor fraternæ innotuit vmbrae,
 Atque ait ipse tuus, fraudem desiste vereri,
 Frater ego sum, frater ait. latare, diuque
 Esto memor germane meam curare salutem.
 Nam nec adhuc adeo Superos, aliquidque luendum est.
 Edita ab excelsis penetralibus Apennini
 Labitur in Pontum Firmi sub mœnibus altis
 Tignia, & ad ripas eius celeberrima quondam
 Nominis vrbs istius erat, voluentibus annis
 Diruta: sed templum superest, cui pinguias subsunt
 Pascua, lanigerique greges, opulentaque rura.
 His opibus sancti quidam de sanguine patris
 Nicolci praefectus erat, qui saepius orsus
 Ad se sobrinum blandis instellere verbis,
 Et vitam damnare inopem, quod lenta sequatur
 Otia, quod gradiens aliena per hostia quærat
 Auxilium precibus, quod erat sudore parandum
 Corporis, aut animi. nam sic vbi condidit orbem,
 Dicitur antiquos Deus instituisse parentes:
 Quippe mali Manes, studium quibus aucupis instar
 Querere quam vexent, adigantque in retia prædam.
 Has illi insidias hæc bella occulta ferebant:
 His commotus erat dictis, & in anxia pulsus*

Consilia,

Consilia, ambiguis torquebat pectora curis,
 Dum veluti nubes, quæ pendet in aëre ventis
 Aduersis impulsæ, modò hac, modo flectitur illac.
 Ecce chorus Superum niueis in vestibus ædem
 Subgreditur, stipatq; virum, curasq; loquendo
 Dissipat instabiles, mentemq; redarguit ægram,
 Ancipitesq; animos & corda labentia firmat.
 Insuper adiiciunt, quo vis vestigia ferre?
 Terra Tolentinas tibi finis, & vltima sedes.
 Dixit, & exilem chorus est resolutus in auram.
 Ergo vir ex illo certus retinere beatam
 Tempore pauperiem comites sua sæpe monebat
 Offa Tolentino sese debere: supremam
 Illic se vitæ partem, tumultumq; habiturum.
 Pertransire nefas opus admirabile nullis
 Auditum sacris, vsque ad labentia mundi
 Mœnia, cum totam terrarum incendia molem!
 Vltima corripient, longos memorabile in annos.
 Eger erat, febris lassos emunxerat artus,
 Atque sepulcralis pallor confecerat ora
 Hispida: dixisses, si non spirasset anhelò
 Gutturè paulisper, gelidum sine mente cadauer.
 Vis ea, quæ in venis salit, & quæ in pectore læuò
 Palpitat, vt lampas iam iam moritura, tenorem
 Perdiderat, motuq; abiens trepidabat inerti.
 Viuificas adhibere dapes medicina iubebat,
 Pabulaq; exilem reparare potentia vitam.
 Ergo coturnices, vt mandat Apicius, assas

F fff 2

Attulis

NICOLAUS TOLENTINVS

Attulit impigri manus officiosa ministri.
 Ille autem solitus semper frenare palatum,
 Ac Genium fraudare cibus contentus inemtis,
 Horruit has epulas, & detestanda putauit
 Prandia: mos longis sic illum affecerat annis.
 Accedunt præcepta patris, cogentia vesci
 Pinguibus oppressa tanto in discrimine vita.
 Quid faciat nescit: mens egra quid eligat horum
 Cogitat, hinc angit sancti reuerentia patris:
 Hinc pia suscepti premit obseruantia voti.
 Angustatur, vti quoties Symplegades inter
 Nauita transibat, tum cum concurrere ventis
 Flantibus impulsa nauesq; arctare solebant.
 At Deus impactum Syrtem miseratus in istam
 Fauit, & ex altis traxit præcordia curis.
 Nam pluit in volucres plumas, animamq; repente
 Restituit, mox illa alus mouere recentes,
 Et simul excusso saliere per aëra disco.
 Qua via visa volant, speculisque feruntur apertis
 Aërium per iter. pater & quæ plurima fratrum
 Turba aderat, tuiti grandis miracula casus,
 Obstupuere, oculis non conuiuentibus, ore
 Attonito, voce amissa, manibusq; supinis.
 Hac igitur tanta moti nouitate volucrum
 Multimodis sancti patres sermonibus illam
 Consumsere diem: memorant portentosa parentum,
 Vt quæ Niligenis Moses ostenderat olim,
 Cùm nouus arenti factus de vimine serpens

Prodiit,

Prodiit, & subito latis ostenta magorum
 Fauibus inuasit, grandesq; absorbit hydros,
 Et, cum purpureo maduerunt omnia nimbo
 Gramina, & e puteis emanauere cruenti,
 Infandum, latices: cum tres sine lumine Solem
 Ire dies vidit tellus Aegyptia, quando
 Omnia rura Deus dedit erodenda locustis,
 Et, cum tetra domos omnes examina musca
 Aeraque infesto perturbauere volatu:
 Cumque super viso nuper certamina casu
 Orta forent, quo vita modo reuocata volucrum
 Tam subito: num forte auium post fata supersit
 Spiritus, in veteres qui sit reuocabilis artus.
 Praeses ad adstantum cuneum sit protinus orsus.
 Sunt qui crediderint animas pecudumq; hominumq;
 Nil differre, simulque mori cum corpore: quidam
 Esse immortales omnes, & corpore solum
 Dissimiles: nostras autem, quia corpora natae
 Optima sint, fungi officijs melioribus aiunt.
 Ast alias membris contranitentibus ire
 In pecudum mores: minus has, vehementius illas,
 Vt varijs natura modis intrinseca finxit
 Instrumenta anima, fierique animantia muta.
 Propterea veterem redisse in corpora credunt
 Vitam auium, sua rursus animis in membra reuersis.
 Sed ne multa morer frustra, ne tempora perdam,
 Quando cadit iam sera dies & sidera surgunt,
 Ista senis Samij, Calabros qui dicitur olim

NICOLAUS TOLENTINVS

Incoluisse Lares, & magni nominis artes
 Inueuisse nouas, deliramenta videntur
 Vana, indigna quibus prudens accommodat aures,
 Sanctior est igitur nostrum sententia patrum,
 Qui differre putant animas vt corpora: nostras
 Esse immortales, alias occumbere fato.
 Hac autem volucrum fecit miracula magnus
 Ille opifex: cui rerum omnis natura ministra est:
 Qui vitas habet in manibus veteresque nouasque.
 Qui reparare potest fracta & noua condere membra
 Ista suos docuit Præses grandæuus alumnos.
 Conualuit tandem: sed cum nil pendere corpus
 Feruida mens assueta foret: cum parcere meriti
 Nesciret Genio seris iam frigidus annis,
 Tempore post paruo rursus procumbit, & acrem
 Labitur in morbum, totosque affligitur artus.
 Mens inuicta manet: cupit ad delubra reuerti.
 Fert agrè, gemit, & lacrymat, quod strata cubili
 Membra vetent pietatis opus: sua namque solebat
 Prandia partiri in miseros, & purgere egenti
 Clandestina manu poterat quæ dona pienti.
 Hoc animaduertens pœnoris cui cura, ferentem
 Triticeas aliquando daptes deprendere lecto
 Tempore constituit, tum candida bruma per alpes
 Hibernabat: humus sterili sub frigore lenta
 Otia ducebat pigrum pertasa Decembrem.
 Occurrens igitur gremio quid ferret onusto
 Postulat: ille rosas (spirauit in illius ora

Hac responsa Deus dixit se ferre recentes,
 Et gremium soluens roseos, mirabile, flores,
 Quales ferre solent Pestana rosaria, cum ver
 Prouocat ad carmen volucres, ad gramina campos,
 Protulit, extemplo diffusus in aëra nidor
 Naribus applausit, sacriq; oluere Penates.
 Hoc opus, hoc ingens studium pietatis honore
 Duxit honestandum tali Deus arbiter æquus.
 Præses id admirans, homini præcepit apertum
 Esse penus, pascendi inopes permissa potestas,
 Hoc igitur quando grauis intermittere languor
 Officium cogebat, vti qui grandia perdit
 Emolumenta, dolet: pietas exterrita luget.
 Tum Regina, decem nutu quæ temperat orbis
 Innixos vtroq; polo, clementia cuius
 Fine caret, magno pressam languore senectam
 Despicens, illo, quo spem facit omnibus, ore
 Descendit celebri Diuum stipante caterua.
 Hic erat Hipponis pastor, primordia gentis
 Qui tulit istius pater Augustinus, Olympo
 Tantus apud Superos, quanta inter sidera Luna,
 Et iuuenem mater quæ deplorauit alumnum
 Tot lacrymis, verita æternos ne incurreret ignes,
 Et pater Albertus cum Cyrillo Megarensi:
 Ambo relucentes, ambo candore togati
 Sidereo, quali surgens Venus aurea vultu
 Cum nitet absterso: namque his Regina duobus
 Vitur ad tanti præclara negotia regni:

NICOLAUS TOLENTINVS

*Carmeli Regina memor, quem inuisere quondam
 In longo amissa prolis mærore solebat.
 His comitata senis thalamos adit, ac tenebroſæ
 Noctis mane Chaos prælato illuminat igne.
 Agmina vt agnouit ſenior caeſtria, morbo
 Proſilit euulto, membris dominata repente
 Inualidis mens eſt, vt proxima numina ſenſit:
 Verùm Regina imperio ſe in ſtrata recepit
 Rurſus, & ipſa virum ſic eſt affata iacentem.
 Care ſenex, quid te tantis mæroribus angis,
 Poſtquam laſciuæ cecidit calor ille iuuenta,
 Et ſenio frigente Venus ſedata quieuit?
 Dandum aliquid Genio. licet indulgere parumper
 Somno, epulis: laxanda æuo ſic lora ſenili,
 Vt primæua ætas grauibus frenanda lupatis.
 Femina quæ veſtris Laribus vicina, calenti
 Triticum furno Cererem tractura caniſtrum
 Fert humero: panem, nec ſit mora, mitte miniſtrum,
 Qui ferat, & ſacrata ſuper dic verba: ſubinde
 Veſcere: conſeſtim pulſo ſanabere morbo,
 Quem tua Tartarei miſere in viſcera Manes.
 Sic poteſt inſidias. ſic vim depellere Auerni,
 Dixit, & integram ſic eſt largita ſalutem.
 Hunc poſt fati ſenſis morem tenuere nepotes:
 Nam ſimili ritu Cererem ſacrare quotannis,
 Et plebi donare ſolent, cùm ſancta reuerſo
 Natali ſunt feſta die: medicamine tali
 Morborum genus omne fugant: ſic Dæmonas arcent:*

Sic steriles curant uteros, serpentina sanant
 Ulcera, restituant oculos: sic fulmina pellunt,
 Aërias tempestates, irataque sedant
 Equora: deprensos seruant à turbine nautas,
 Ceteraq; humanæ cohibent incommoda vitæ.
 Functus erat morbis, atque ad sua prima reuersus
 Atta senex, quando Lemures coiere superbi
 In campos, vbi sub vastis prostrata ruinas
 Vrbs antiqua iacet, fuerat cui Salvia nomen.
 Magna theatrorum superant vestigia, moles
 Marmorea, quas exedit cariota vetustas.
 Arua Tolentini tenuit quæ Salvia quondam,
 Nunc retinent ciues, agroque fruuntur, & vrbe.
 Huc duce Mercurio Idue præside tota coacta est
 Coniurata cohors Larium: mox Iupiter orsus.
 Quamquam nostra grauem tulerint antiqua ruinas
 Regna, tamen superant comites: coalescit in horas
 Imperium magis, atque magis, res publica Christi
 Labitur in nihilum, sensimque exstinguitur ardens
 Illa fides, primis quæ nos exterruit annis.
 Et quamquam possit gens relligiosa videri
 Progenies Christi, quia sacra volumina volumunt,
 Nil tamen hac nobis à relligione timendum est.
 Ore Deum, non corde ferunt: de turribus altis
 Æra sonant Christo: ventosa tonitrua nobis
 De nebulis, cæloq; tonant, meminisse potestis,
 Christigenum quoties puppes submersimus altor
 Grandine frugiferos quoties deleuimus agros,

Ffff s

Peste

NICOLAUS TOLENTINVS

Peste greges, nemora & silvas Aquilone comantes,
 Bella quod orditi fuimus, quot grandia regna
 Abstulimus Christo, dedimus que Scythisq; Arabisq;
 Si dicas, templa ædificant, pinnacula celo
 Educunt: fateor, quo se sublimibus illis
 Nobilitent testis, niti probitate solebant:
 Immodica verò nunc ambitione feruntur
 Ac liuore, odijs nunc immortalibus ardent,
 Dant Baccho Veneriq; operam, Roma ipsa lupanar
 Reddita, femineo Petri domus oblita fluxu
 Ad Stygios olet vsque Lares, incestat Olympum
 Nidore hoc, facta est toto execrabilis orbe.
 Fidite consortes regni: sperate reuerti
 In decus antiquum: maior pœneria Christum
 Quotidie premit in terris, minor exit in horas.
 Ille habet Europam: nobis est Africa, nobis
 Que longe lateq; patent Asiatica regna.
 Ille habet ardentes faculas, altaria, fumos:
 Nos animas, qui templa eius maiora gubernant,
 Qui insipidis eius sacris vescuntur, eduntq;
 A Zyma liba: nihil Christum, nihil Orgia pendunt
 Mortales animas credunt, Plutonia rident
 Regna, nec exspectant vllam post fata Megaram.
 Dic animaduertat Petrus, qui ianitor aula
 Dicitur illius, quot per sua limina gressum,
 Quot per nostra ferant animæ: fortasse pudebit
 Prouentus exilis eum. latissima nobis
 Horrea, & in grandes mensis consurgit acervos,

Nec solum de plebe homines collegimus, intrant
 Nostra sacerdotes, & qui sublimia mitrant
 Tempora, primates orois, gemmata ferentes
 Ornamenta, nurus auro, argentoq; corusca
 Atque senis Priami venam irritare potentes:
 Nostra inquam portis in regna patentibus intrant.
 Si quos Christus habet, si quos in retia mittit,
 Sunt ima de face hominum, de plebe profunda:
 Qualis hic insanus, qui tot labentibus annis
 Nos risit, nec cessat adhuc. caelestia tecta
 Ambit, & in nostros sperat migrare Penates
 Mentis inops. Vulcane veni, mandata capesse
 Nostra semel, tu namque Lares regis atque gubernas,
 Qui in caecis habitant specubus sub montibus altis:
 At nos aérios, nostri versutia, & astu
 Decertare solent: tua plebs vi, robore, & armis.
 Attriti longo nostri certamine cessant,
 Fessa Venus, victa est Pallas, Cyllenius artes
 Arguit inualidas: nemo est qui in retia phocam
 Hanc adigat: bos hæc comites fugat Indica nostros.
 Ultima spes in te est, causam hanc Vulcane parumper
 Suscipe: si labor est hominem pervertere tantus,
 Ut nequeas, afflige solo: fac verberare multo
 Claudicet, atque tuos gressus imitetur eundo.
 Hæc saltem in monstro hoc nostri monumenta relinque.
 Claudicet, & Diuos non experiatur inertes.
 Hanc operam largire Ioui: te semper in omnes
 Munificum Diuos omnis reminiscitur atas.

NICOLAUS TOLENTINVS

Tu mihi formasti flammās in fulmina semper,
 Et facis vt metuar: tua dextra condidit arma,
 Quæ dedit *Aeneæ* mater, quæ mater *Achilli*:
 Hoc opus adstanti *Diuum* largi e coronæ.
Iupiter hæc: operi accingit *Vulcanus* iniquo
 Strenuè, & assumtis triginta infamibus *Vmbriis*,
 Quæ solitæ in tenebris cæcos habitare cuniculos,
 Aduolat in thalamum senis, & delubra peragrat,
 Exploratq; domos, instar latronis opaco
 Tempore consueti nocturno instare rapinæ.
 Tum pater angusto duo testamenta sacello
 Percurrens sanata modis *Thobiana* legebat
 Lumina mirificis, & versabatur *Olympo*,
 Missus in excessum mentis. stomachatus aniles
Mulciber has curas, sic ipse ferebat & ira
 Peritus ardenti concussum verberare duro
 Sternit humi, crudoq; fremens sermone minatur,
 Se fore perpetuo exilio, nullasq; daturum
 Ad requiem pausas, pugnamq; indicit atrocem.
 Ille autem, sese *Lemures* nil pendere *Christo*
 Auspice respondit, nec formidare *Satanum*
 Insidias: illos potius debere *Tonantem*
 Formidare, manum cuius tremat omnis *Auernus*.
 Transierat iam nona dies, & vespera celo
 Cæperat ardentes *stellas* aperire sereno.
 Ad solitum se vertit opus, meditatur honores
 Atque potestatum *Superum*, qui sidera certis
Eternum ordinibus faciunt insurgere ab ortu,

Tendere

Tendere ad occasum, versoq; occumbere mundo:
 Vnde oritur nox atque dies: qui ingentia norunt
 Corpora nunc vltra *Aethiopes* deflectere ad *Austru*,
 Nunc *Boream* versus *Rhipaeum* attollere ad axem:
 Vnde resultat hyems, aestas, autumnus, & ipsum
 Ver Geniale, nouis quod det primordia rebus,
 Atque breues longiq; dies, & tempora frugum.
 Haec meditans secum voces prorupit in istas.
 O infelices *Larnas*, quas muneris huius
 Reddidit expertes veteris petulantia fasius!
 Nec dum finierat, summo de culmine lapsi
 Ecce *Lares* adsunt, & misso in lumina saxo
 Lampada confrigunt: simulant animalia voce
 Bruta: putes vlulare lupos, gannire sagaces
 Vulpeclas, grunnire sues, certare canendo
 Testuagos feles, ducta de naribus aura
 Ringere mordaces catulos, per culmina motis
 Imbricibus cursant, saluunt: ruitura videntur
 Testa, *Lares* agit at vesania tanta proteruos.
 Constet vt ex minimis *Laruarum* insania rebus
 Maxima, ridiculum facinus subiungere fas est.
 Vt sarciret acu tunicas, in frustra secavit
 Plurima, deposito veniens ad humillima fastu
 Munia, *Vulcanus* proles *Iunonia* tentans
 Irritare senem, flauamq; accendere bilem,
 Surripuit partem, bibulaq; abscondit arena.
 Sollicitus dum frustra senex ablata requirit,
 Secum ait, ille mihi studet hoc imponere furto:

Ille

NICOLAUS TOLENTINUS

*Ille inquam, cuius spurcum pudet edere nomen.
 Audijt hæc tenui latitans Vulcanus in aura,
 Atque ait indignans, fateor, furti istius auctor
 Ipse ego: priscorum tibi me collegia Diuum
 Præfecere: dies in sollicitudine, noctes
 In mœrore trahes, & ero tibi malleus atrox.
 Tu tibi malleus es, senior respondit, & istis
 Ictibus æterni semper cruciâbere luctus:
 Ast ego Calitibus fidens, molimina vincam
 Hac tua, & euadam Lemurum scelus omne tuorum.
 Sic Pater, impatiens iræ Vulcanus in auram
 Transit, & indignans montes discedit in altos,
 Fama ubi sub specubus piccis habitare Sibyllam,
 His moti ostentis patres dubitare coacti
 Quæ potior natura foret, Lariumne, hominumne.
 Nam si tanta malos vexat dementia Manes,
 Quanta nec humanas mentes, quid credimus ergo
 Naturæ melioris eos? sine corpore forsan
 Esse Lares dices: nos autem noxia membra
 Ferre: sed & nostræ viuunt sine corpore mentes,
 Net tamen æquales Laribus concedimus illas.
 Si dicas præstare oculis, & sensibus illos,
 Ac motu membrorum agili, rapidoque volatu:
 Sic quoque præcellunt volucres, Hyrcanâq; tigris:
 Sic aquila, vulturq; rapax, & odora canum vis:
 Nec tamen has pecudes nobis præstare fatendum est.
 Quòd si morte carent, etiam cum corpora iuncta
 Morte carent animæ: quòd si, quia plurima norunt,*

*Vis i
 Id co
 Qua
 Inge
 Ant
 Feci
 Can
 Nos
 Nur
 Quo
 Qua
 In n
 Leg
 Illi
 Pe
 Quo
 Cû
 Om
 In l
 Ex
 Qu
 Vt
 Ac
 Qu
 Fin
 Est
 Qu
 Ing*

Vis illos præferre homini sapientia & astu:
 Id conferre potest longæ experientia vitæ,
 Qua Lemures pollent, ut qui sine funere viuunt.
 Ingenijs etiam nostris, hæc caussa parentes
 Antiquos sapere, & vires cognoscere frugum
 Fecit, & ex victu potuisse arcere salubri
 Canitiem, longumque dies producere in æuum.
 Nos autem præstamus eo, quod sancta veremur
 Numina, quæ Lemures, tâta est insania, taxant.
 Quod cæli speramus opes, & Olympica tecta,
 Quæ nequeant sperare Lares: quod vertimur ipsi
 In melius, postquam nos inconcessa libido
 Legitimo de calle gradum deflectere fecit:
 Illi autem sine fine iacent in sorde sepulti
 Perpetua, nec pacto vlllo resipiscere possunt.
 Quærebant tali patres indagine verum,
 Cùm subito primas litem hoc sermone diremit:
 Omnia, per varias species quæ sparsa vagantur,
 In Laribus coniuncta manent, & plurima reddunt
 Excellens vnita genus, quod numina taxent,
 Quod iaceant in sorde, facit non indiga sensus
 Vt pecudum natura rudis, sed acerba voluntas,
 Ac vetus improbitas, & inextricabilis ille,
 Qui meruit ante noctem caliginis, error.
 Finis hic: hæc motam clausit sententia litem.
 Est aliud dignum scitu, mirabile visu,
 Quod transire nefas, quoties regionibus illis
 Ingruit vlla lues deuastatura colonos,

NICOLAUS TOLENTINUS

*Vt bellum, vel dura fames, vel pestifer annus
 Qui modo conuulsi sunt à thorace lacerti
 Ante monent, cladisq; ferunt ostenta futura:
 Nam toties sudare solent, imbremq; cruentum
 Funderè: sic sanctus quacumque pericula fas est
 Declinare pater, patrijs depellit ab oris
 Continuò: verùm quod ineuitabile telum est
 Nuntiat, vt scœuam minuat prudentia sortem.*

LIBER III.

*N sublime apicem nox intempesta len-
 bat,*

*Æquali occasum fugiens discrimine
 ortum.*

*Ecce senex properanter adest ad lumin-
 templi*

*Erectis in calum animis, & in atria Diuum:
 Nèc longe Vulcanus abest: sed idonea natus
 Tempora dat signum famulis, & sibilat acri
 Voce sonans, pugnamq; ciens, illi agmine facto
 Asiliunt alis pernicipibus, atque seniles
 Allidunt telluri artus: ille impiger, ætas
 Quantum longa finit, sordentia puluere multo
 Membra leuat, rursus Lemures maiore tumultu
 Corripiunt hominem inualidum, pulsantq; trahunt,
 More canum, quoties damam rapuere fugacem.
 Ille animi composito submisso verbera tergo*

Sustinet

*Sust
 Vul
 Flag
 Et t
 Affi
 Voc
 Auc
 Æd
 Sub
 Int
 Na
 Sic
 Ign
 Ian
 At
 Ter
 Ille
 Cla
 Ian
 Ve
 Mi
 Ac
 Si
 Sæ
 A
 V
 Ip
 A*

Sustinet, ac tacitus recolit crudelia Christi
 Vulnera, & Antoni plagas, indignaque Pauli
 Flagra, catenati crepitantia vincula Petri,
 Et tormenta animæ, quæ sustinere potentes.
 Assurgit rursus in plantas, atque increpat alta
 Voce Lares, audita domum vox illa per omnem,
 Auditi strepitus, dum fit concursus ab altis
 Edibus in templum. plebes Vulcania rursus
 Sublatum à tellure senem durissima iactat
 Inter saxa minax, & cornibus ingruit vncis,
 Naribus exspirant ignes, atque ore fauillas:
 Sicut in Ætnæis solet exspirare caninis
 Igneo ad incudem sudans ardore Pyracmon.
 Iam comites adsunt, inopemq; in tecta reportant,
 Atque manus adhibent medicas, liuentia oliuo
 Terga linunt, verbisq; patrem solantur amicis.
 Ille vbi conualuit paulum, licet inualidum crus
 Claudicet, arrepto redit in delubra bacillo,
 Iam senio, & iugi Lemurum certamine fractus:
 Venerat extremos vitæ mortalis ad annos,
 Multaq; quotidie mortis præfagia, multa
 Ac miranda Deus famæ laudisq; futura
 Signa dabat, quæ corde pater defixerat alto.
 Sæpius in somnis astrum, flammamq; comantem
 A patriæ tellure suæ transire videbat
 Usque Tolentinum, sacramq; accedere ad aram:
 Ipse vbi consuerat summo libare Tonanti,
 Assiduæ & manibus Superos orare supinis.

Gggg

Lumens

NICOLAUS TOLENTINUS

Lumen idem vigilantem etiam, seseque ferenti
 Ad templum toto radians apparuit anno:
 Præcedebat enim sancti vestigia patris,
 Ac sedens altare super, quasi maxima lampas,
 Mobilibus flammis plures ardebat in horas.
 Sæpe quoque in somnis obuersabatur imago
 Turbarum vndatim venientium, & dona ferentum
 Ad delubra, suo quæ sunt modo clara sepulcro:
 Votaque cernebat toto suspensa sacello,
 Omnia quæ solitus fido recitare sodali,
 Esse verebatur Lemurum figmenta, volentum
 Talibus illecebris captam deludere mentem.
 Sidus ob id, quod sæpe patrem vidisse relatum est:
 Pontifici visum Eugenio, qui rettulit illum
 Diuorum in numerum, flamma signanda comanti
 Pectora, mirifici casus memorabile signum,
 Per totum semestre polo cum Lucifer exit,
 Primaque per tacitas extendit lumina terras,
 Ante obitum, summo cantus audire solebat
 Æthere, & erectis vigil ad melos auribus illud
 Stabat, ad Eoi Solis iubar vsque reuersum,
 Tantaque cum dulci stillabant gaudia cantu,
 Vt graue membrorum, quæ dilabuntur in horas,
 Fastidiret onus, cuperetque euadere vitæ
 Tædiæ mortalis, finemque imponere longo
 Exsilio, tandemque epulis accumbere Diuum,
 Accitoque domus lucem paulò ante supremam
 Præsede, per Superos, per summi Numina patris
 Sacrosancta

Sacr
 Obt
 Sic
 Dix
 Fati
 Præ
 Vin
 Sen
 Ut
 Nar
 Ut
 Cū
 Et
 Ut
 Fre
 Per
 Ut
 Pan
 Mu
 Quo
 Fun
 Ven
 Ex
 Mo
 Pra
 Fec
 Et
 Cor

Sacrosancta rogans, illo suo membra locari
 Obtinuit post fata loco, quem ostenderat astrum:
 Sic fore iudicium Superum, sic ferre Tonantem
 Dixit, & ex illo numquam remouenda sacello
 Fatidico monuit morti iam proximus ore.
 Prætereo (quia multarum me copia rerum
 Vinci) vt inuenit lauces, & idonea fonti
 Seu puteo loca, quæ nulla ars inuenerat ante:
 Vt quæ salutare fecit, quas repperit, vndas:
 Nam medicamen habent, & adhuc potantur ab ægris
 Vt prece sustinuit templum, terramque ruentem,
 Cùm putei scrobs alta grauem fecisset hiatus,
 Et mouisset humum, quæ fundamenta ferebat:
 Vt prece restituit lychnum, quem Mulciber alis
 Fregerat assumptis, aquila sub imagine totas
 Peruolitans ades, sanctiq; habitacula patris.
 Vt tenuem victum miserans coalescere fecit
 Pauperis annonam viduæ, frumentaq; saxo
 Multa graui, verbis vt tot curauerit agros
 Quot numerare labor. nobis dicenda supersunt
 Funera, & innocuæ venerabilis exitus Umbra.
 Venerat extremam vitæ securus ad horam
 Exiguo languore iacens: fuit ipsa senectus
 Morbus, & exhaustis ætas iam frigida membris:
 Præcipit adsciri comites, quis nomina fratrum
 Fecit amor, dulciq; ligans concordia nexu,
 Et sic fatus. aue fratrum dilecto meorum
 Concio, præsertim tu mi sanctissime præses,

Gggg 2

Viximus

NICOLAUS TOLENTINVS
Viximus vt nostris totos concorditer annos,
Et breue concessi tempus decurrimus aui
Vnanimus: huius Christo qui muneris auctor
Soluimus immensas aeterna in sacula grates.
Aduenit mihi summa dies, consortia cogor
Linquere vestra, suumpietas diuina reposcit
Depositum, nobis opus est astare Tonantis
Ante thronum, vocemq; eius perferre tremendam,
Quæ celo, & terris auditur & æquore, & Orco:
Vestrarum mihi ferte precum suffragia fratres,
Et memores estote mei: si forsitan vniquam,
Vt fieri in vita solet, imprudentia læsit
Vos mea, fraterno veniam impertite dolori,
Et date quæ Stygios mihi sint munimina contra
Laruarum incurfus solito mysteria ritu
Sacrosancta, nihil trepidans audebit acerbos
Mens istis protecta armis transire per hostes,
Qui nostrum remorantur iter: qui retia tendunt
Semper, & obiectant quæcumq; repagula possunt.
Sic senior: stentes illi mandata capebant
Ocyus, & sacra veniunt in veste ministri
Lumine præmisso bini, pæana canentes.
Vt chorus expleto stetit ante cubilia cantu,
Et nouit venisse Deum: surrexit aperto
Vertice, & incumbens genibus sic ora resoluit.
O sacrum quod scire nefas, quod cogimur omnes
Credere: sola fides etenim mortalia corda
Degustare facit, quæ sit tua maxima virtus.

O mirt

O miro diuina modo persona figuris
 Inuelata nouis, & in hac abscondita forma
 Visibili, Deitas homini coniuncta sub isto
 Orbe breui: quam nec calum, quod sustinet astra,
 Circuit, ô magno maior substantia mundo,
 O rerum diuine opifex, quem terra, fretumq̃,
 Quem Titan, quem Luna suum, quem stellifer axis
 Prædicat auttorem: qui cùm domineris Olympo
 Factus es in terris, dictu mirabile, pauper.
 Te nostri te fecit amor tentare labores,
 Tædæ, & arumnas hominum, tormenta, necemq̃ue,
 Infamem crudamq̃ue necem. tu sanguinolento
 Funere dignatus nostra succurrere sorti,
 Hic te tantus amor talem, si dicere fas est,
 Quid deceat regem non est aduertere passus.
 Tu Deus es, te sceptrâ decent, & insignia tanti
 Imperij. sed tu ratus es regalius esse
 Subiectos curare, tuis succurrere: regni
 Signa, quibus nostri reges vtuntur, & arma
 Negligis, & pietas visa est insigne superbum.
 Tum quoque cùm domita velles ad sidera morte
 Tendere, ne tua gens penitus te orbata maneret
 (Sic miranda fuit pietas tua) tradita virtus
 Est homini, qua te in terras deducat Olympo.
 Sic dignaris adhuc hominum succedere tectis,
 Ac teipsum nostris epulandum apponere mensis.
 Ergo ades ô sancte quondam sanctissimæ Marthæ
 Hospes, & his membris animisque illabere nostris.

NICOLAUS TOLENTINVS

*Sic ait, & misso sacrum sermone recepit.
 Cuncta ministerijs vbi sunt solemnibus acta,
 Ferte, ait, huc Christi, precor, huc victricia ferte
 Signa, quibus Stygios Manes, & Tartara vicit.
 Crux erat eximij cultus, argentea vera
 Theca crucis, partes cuius concluderat olim
 Ipse laborato magna ambitione metallo.
 Vidit vt allatam, calcem complexus in vlnas
 Traxit, & admoto lacrymans ita retulit ore.
 O lignum, antiqui quod prædixere parentes:
 Vnde orta est humana salus, cui tangere Christum
 Cui perferre Deum licuit, quod sanguine sacro
 Cui Deitas vnita fuit, regnator Olympi
 Lauit, & æterno patiens affecit honore.
 Tu comes eius eras, quando reserauit Auernum,
 Et nostros eduxit auos: cum peruia tandem
 Fecit clausa prius nobis mortalibus astra,
 Te trepidant Erebi Manes: te totus adorat
 Orbis, ad imperium duce te sanctissima venit
 Progenies Helena: Romam tua fecit imago
 Ad Christum transire iugum, quæ sub Ioue quondam
 Vixerat, & Laribus longo seruiuerat æuo.
 Supplicium miserorum olim, modò nobile signum
 Imperij, regum & populorum insigne superum.
 O felix & fausta dies, qua protulit illud
 Cermen humus: tu nata simul cum matre Tonantis,
 Tu succedis ei, tu sanguinis illius heres.
 Sic fatus lacrymis intonsa rigantibus ora.*

At cùm forte foret fato incumbente relictus
 In thalamo solus: vox est audita per omnem
 Læta domum: qualem reddit qui iubilat ore,
 Nec loquitur. tum magna Parens cum prole, paterq;
 Augustinus ei sese ostendere, vocantes
 Ad Superos cælestem animam terrena perosam.
 Sic paulo mox ipse pater confessus amœnis
 Subridens oculis, & mente arcana volutans
 Quæ audierat, quo toto animus se ardore ferebat:
 Lætitiæ impatiens igitur properanter adesse,
 Qui sacros canerent hymnos, mandauit, & inter
 Psallentum diuina choros, modulamina lato
 Mens abiit vultu, Diuisque adiuncta recessit.
 Nil opus est nobis eius portenta referre
 Morborum circa omne genus, circum æera, circum
 Fortunas, & fata hominum contraria, circum
 Equora. nam Diuum nemo est, qui pluribus vquam
 Claruerit signis a tempestate recentum
 Christigenum, fidei qui fundamenta fuerunt
 Tempus ad hoc: nec habent eius miracula finem.
 Assiduè fluit hæc virtus vberissima, tamquam
 Fontis inexhausti veniens de gurgite flumen.
 Sunt qui tercentum referant ostenta relatu
 Digna legi: sed nulla potest vigilantia in vnos
 Contrahere annales, totum quæ facta per orbem
 Hactenus incertum est, & inexplorabile, quamquam
 Insudare velis, totoque assurgere nixu.
 Quodque magis miror: namque hæc res ardua plusquam

NICOLAUS TOLENTINVS

Conari natura queat, mortalia plus quam
 Corda hominum sperare ausint, nisi cognita virtus
 Spem faceret: rerum annales post fata reuersas
 Tot memorant animas rursus in sua corpora facta
 Iam tumulo, cum iam inciperet procedere pompa
 Funeris, vt dici possit præfektus Auerno,
 Et posse ad nutum Manes reuocare sepultos,
 Atque tribus leges quas vult imponere Parcis.
 Hinc dubitant qui scire volunt mysteria Diuum,
 An Deus infundat rebus vim cælitus, vnde
 Conari hæc ostenta queant: an protinus ipse
 Vi sibi seruata, faciat quæcumque videntur
 Humanis miranda oculis, vt surgere Manes,
 Extemplo sanari egros, confidere fluctus,
 Atque procellarum ventos, lapidosaque solui
 Nubila, ab obsessis lemures depellere membris.
 Sed labor affluxit diuina arcana volentum
 Rimari, & studium in ventos euauit audax:
 Nam quæ scire vetat Deus, explorare nefandum est,
 At quia reliquæ: nam quod post fata relictum est,
 Reliquias nostri nomenclauere: nec omnes,
 Nec semper curare solent: extrinseca virtus
 Forsitan est, labi à solo consueta Tonante.
 His ita decursis pro religione, supersunt
 Arma, quibus cælum soboles matricia tangit:
 Quippe, velut celebrant, Romam, populosq; Latinos
 Scipiadum, & gentis Fabiæ Mauortia facta:
 Sic huius splendor generis Picentia regna

Irradians

Irradians leuat è tenebris & in aethera tollit.
 Orta Tolentini domus hæc præclara tetendit
 Latius illustrem longinqua per oppida famam,
 Atque per ora virum volitans penetrauit Iberos,
 Iuit ad Euphratem, Boream peragrauit & Austrum.
 Longa patrum series, vsque in prisca illa recedens
 Saecula vetustatis, cuius vestigia nusquam
 Iam superant, prima abscondit primordia gentis.
 Vnebat stirps illa prius, quàm gloria tantum
 Spargeret ista recens lumen, ceu tempore brumæ,
 Cum desauit hiems, sine fronde & floribus arbor
 Viuit, & exspectat tepidi bona tempora veris.
 Non clarebat adhuc: erat in radicibus omnis,
 Quæ tulit egregias, postquam labentia celo
 Saecula venerunt, fruges, abscondita virtus.
 Primus in hac heroum acie Nicolaus in auram
 Venit, agens secum Martem, metuendâq; Martis
 Instrumenta, tubas, & tympana, quadrupedumq;
 Arma, quibus frontem, lumbos & tectora cingunt.
 Scuta etiam, longasque sudas, tentoria, currus,
 Et tormenta grauem muris latura ruinam.
 Nec solum sortitus erat consortia Martis,
 Qui solet ardentem nimis in certamina ferri:
 Sed Pallas consueta gradu procedere lento,
 Ac frænare animos, & iungere viribus artem,
 Semper erat coniuncta viro, cum bella gerebat.
 Imperio primum Romanæ præditus aulae,
 Magna sub Eugenio gessisse negotia fertur.

Gggg 5

Magna

NICOLAUS TOLENTINVS

Nam magno tunc are merens genus omne Latinum
 Implicuit grauibus bellis, quasi Romulus alter
 Otia detestans, rigidisque exercuit armis.
 Roma sub hoc sibi visa genus spectare Catonum,
 Torquatam, & Decios, & vi sublata Camillum
 Signa reportantem, Curiosque, & Larte superbum
 Ac spolijs Cossam, Fabios, & magna Quiritum
 Nomina, qui in pugnam patrijs pro legibus ibant.
 Illi adeo fuit ante oculos reuerentia legum,
 Et commune bonum, geminiq; peritiam Martis
 Scilicet illius, paci qui antiquitus intra
 Mœnia, & illius bello qui præfuit extra.
 Sed neque tota viri potuit clarescere virtus,
 Italiam bellis tunc inuoluentibus omnem:
 Quippe ubi Mars regnat, neq; fas, neque iura loquuntur
 Tum Veneti contra Insubres, Insubria contra
 Tuscorum populos asperissima bella gerebant,
 Aruaq; bellifero flagrabant omnia motu.
 Tum Genue furor Alfonso noua regna petentem
 Contudit: in gentem meminit Caieta tumultum,
 Vertice quæ ex alto vidit concurrere classem:
 Hinc Hispanum, illinc Ligurem, salientibus undis
 Cum fremeret magnis totum clangoribus æquor.
 Eugenium verò neque respirare sinebat
 Tot casus Fortuna ferens, Germanica regna
 Concilium gentes ad Basiliense vocabant.
 Pontificemq; ipsum, quem seditiosa Columna.
 Factio correptis Roma exturbauerat armis.

Græcia Romanas longo quæ tempore lezes
 Oderat, ad nostros cupiens accedere ritus
 Totâ aderat cum rege suo, qui litora circum
 Egæum, Ioniumq; fretum diffusa tenebat.
 Post Graios venere Syri, gens proxima Ponto
 Sidonio, magis expositi Borealibus astris.
 Venere Armenij, tellus Aquilonia contra
 Sidere sub Cancro residens Garamantas, & vstos
 Æthiopas, quos astra premunt antartica, misit.
 Has mirata fidem gentes occurrere in vnam
 Tot populos vidit, tantas Florentia lites
 Audijt, & magnis regnorum interfuit actis.
 Hunc Veneti, quibus est sollers in rebus agendis
 Ingenium, graue iudicium, prudentia, casus
 Quæ scopulo velut ex alto circumspicit omnes,
 Militiæ fecere Ducem, summumque magistrum.
 Continuo velut in celebrem productus arenam
 Corda ferens generosa leo, qui fronte superba
 Regaliq; supercilio considerat hostem,
 Colligit ingenij vires, sese excitat ipsum,
 Atque tot excelsis quot habet sacer ille senatus
 Ardet responderi animus: res ardua & ingens,
 Cui possunt pauci esse pares: nam parta tueri,
 Et fines proferre, labor durissimus inter
 Tot Reges, qui rem Venatam circum vndiq; claudunt.
 Imminet à Borea Caesar Germanica secum
 Arma vehens, & Pannonij gens aspera bello.
 Gallus ab occasu, cui sunt latissima regna.

Parthenopes

NICOLAUS TOLENTINVS

Parthenopes autem reges dominantur ab Austro,
 Quis tellus Hispana subest, Sardoaque, & Aetna
 Insula, & Italia quidquid Diomedis ab oris
 Tenditur ad ripas rapidi procul vsque Truenti.
 Quodq; magis terrere potest, confinia tangunt
 Hinc Otomanorum regum, qui litora Graeca,
 Atque Asiana tenent: illinc Arabumq; Syrumq;
 Creta subest Turcorum oculis, maris ultima nostri
 Insula: Sidonijs Cyprus contermina regnis.
 Quae Sultanus habet rex immansuetus, & atrox,
 Et populi nos illi omnes odere, Deumque.
 Cerne quibus curis opus est, quo pectore, quantis
 Viribus: Alcides isto sub pondere, quamquam
 Hesperidum nemus, Antaeum, regemque triformem
 Contuderit, quamquam vastarit Pergama, clauam
 Linqueret, & posito fessum se diceret arcu.
 Cuncta tamen praesenti animo Nicolaus ad vnguem
 Maturavit, uti fors & natura poposcit
 Temporis ac rerum, nunc praesentabat Achilem,
 Nunc Fabium, Pyliumque senem: sed iugiter Argum
 Transiit ad Tuscos pro re mutare coactus
 Consilium: nec enim possunt insistere semper
 Nostrae eadem, sic mos homini, vestigia planta.
 Tum velut in saltum Nemea, siluamque Molorchi
 Illa lues famosa leo, Lernamque paludem
 Hydra ferens longis septem cervicibus ora
 Rura Arno praetenta ferox intrauerat anguis:
 Qui vorat infantem nudum, timidasque per urbes

Ibat, & incessu sinuabat terga superbo.
 Anguis erat dux Insubrum, Ligurumque Philippus,
 Grandiâ mente agitans, & non contentus auito
 Imperio, Tuscos longa obsidione premebat,
 Et similis valido, qui fortia robora quærit,
 Cum quibus obluetans exploret cornua, tauro,
 Vestigabat opus, nervos ubi tendere posset.
 Tunc habuit Medicem trepidans Florentia Cosmam,
 Ære, clientelis, astu, ac sermone potentem,
 Auspicio cuius populi utebantur Etrusci.
 Hoc duce Romanis igitur Nicolaus ab armis
 Soluitur, extemplò Tyrrhenaque transit ad arma,
 Atque init imperij consensu insignia magno.
 Exsultant Lydorum animi, qui maxima quondam
 Regna ministrabant vsque ad Benacida gentem,
 Vsque ad Parthenopes agros, Campanaq; rura
 Trans Tyberim, per Picentum montana, per Umbros,
 Ante Fluentinam miles quàm conderet urbem
 Sylla tuus, cui post factum Florentia nomen.
 Continuò turmas equitum peditumque maniplos
 Discutiens, posuit Tyrrhenas ordine gentes:
 Nec secus aduersos paucis congressibus hostes
 Terruit, ac timidâs anates, fulicasque palustres
 Exterrere solet quoties Iouis armiger vncis
 Vnguibus, & rostro stagnum circumuolat vnco.
 Vici, arces, castella, vrbes iam mœnia pandunt:
 Iam portis exire audent, errare per agros,
 Et qui præda prius fuerant, prædantur, euntque

Vltro

NICOLAUS TOLENTINVS

*Vltro laceffitum clausos in mœnibus hostes,
 Et raptis passim exuuijs sua damna rependunt.
 Oppida communi dudum squalentia luctu
 Exsultant, hostemq; procul letantur abactum.
 Sed Fortuna viro toties blandita, repente
 Induit inuidiam: quia consummata videbat
 Omnia, quæ æternam poterant producere laudem,
 Et quia se virtus tanto iactabat honore.
 Ergo infensa duci, vultuq; irata maligno
 Venit ad Insubres, & sic affata Philippum est.
 Res tua apud Tuscos, quæ iam vicina triumpho
 Pridem erat, aduentu Nicolai impulsâ relabi
 Cœpit, & in nihilum tendit: cœu lampadis ardor
 Mobilis emuncto sensim tab: scit oliuo.
 Heic opus est Nicolao alio, si venerit, omnem
 Ipsa operam tibi polliceor, fraudabitur hostis
 Spe sua, & in casses virtus cadet irrita nostros.
 Heic opus est Nicolao alio, nec plura locuta est.
 At quid opus multis? quæ fors heroas ab annis
 Sustulit antiquis, hunc sustulit, adspice qualem
 Turnus, & Æneas, prolesq; Euandriæ Pallas,
 Romulus, & frater, Marius, patrioque superbus
 Imperio Cæsar, qualem Pompeius, & audax
 Hannibal interitum, qualem Telamonius Ajax,
 Pelidesq; tulit, qualem fortissimus heros
 Amphitrioniades, odio Iunonis & astu.
 Sic perhibet genus omne hominum, sic omnia clamant,
 Sæcula, Fortuna grauis est odiosaq; virtus.*

Insidijs

*Insid
 Clau
 Hic
 Cur
 Ma
 Insid
 Cæ
 Cui
 Vt
 Ips
 Qu
 Con
 Ha
 Sti
 Qu
 A
 Pr
 Ch
 H
 Ips
 Ill
 Pl
 N
 Se
 Su
 T
 E
 C*

Insidijs igitur captus post mille triumphos
 Clausit in obscuro squalentem carcere vitam.
 Hic dum vita comes (tam relligiosa, piensque
 Cura viro) Nicolae tibi delubra locauit
 Magnifico sumptu: bis sex vbi sacra frequentant
 Insignes pietate viri, noctesque diesque
 Calituum Patri laudem modulantur ad aras.
 Cum verò Eugenium portenta audita mouerent,
 Vt patrem hunc Diuum in sortem numerumq; referret,
 Ipse vt festa suo fierent celeberrima ritu,
 Quinquaginta auri libras & quatuor huius
 Contulit in sumtus operis, regalia dona.
 Hac anima in calum dos est satis ampla reuersa.
 Stipes heic extenta faciens umbracula fronde,
 Quanta solet quercus longis altissima ramis
 Aruit, & moriens tanta cum laude reliquit
 Progeniem trinam: quarum quæ maxima natu
 Christophorus Venetis patri successit in armis.
 Hic qualis, quantusq; foret, si cernere tentas,
 Ipsum cerne patrem: non degenerauit ab illo.
 Ille idem vel maior erat: monumenta supersunt
 Plurima: nec titulis opus hunc ornare paternis.
 Nec micat vt stellæ splendore à Sole recepto:
 Sed veluti Sol luce sua, qui clarus & ardens
 Surgit, & adscenso noctem depellit Olympo,
 Testari Verona potest, nec Brixia tanti
 Est oblata Ducis laudes, & fortia facta.
 Cinxerat has vrbes dura obsidione Philippus,

Mallens

NICOLAUS TOLENTINVS

*Malleus Italiae semper scuire paratus,
 Atque inferre grauem magnis ceruicibus ictum:
 Omnia quae Mauors solet intentare, labores,
 Terrificos casus, rerum dispendia, frugum
 Detrimenta, famem, morbos, incendia, mortes
 Perpepsi ciues, cum vita & corpore functis
 Ducebant praecclare altum, & superesse dolebant.
 Lux subito talem tenebram patientibus orta est.
 Continuo positus hoc in discrimine rebus
 Castra mouet ductor, totisque effulгурat agris
 Ingens armatorum acies, auditaque passim
 Classica, & horrifico montes sonuere boatu.
 Insubres motus acer agit, per rura feruntur
 Praecipites, tamquam nubes Aquilonibus allata.
 Cingite graminea victori tempora fronde,
 Qui colitis ripas Athesis, qui flumina Mellae.
 Stet claro, illustriq; loco sublime tropaeum
 Cum spolijs: isto virtus heroica cultu est.
 Digna: triumphales labor hic sibi postulat arcus,
 Insignes etiam ludos, quos vestra quotannis
 Posteritas celebret mansuro in saecula ritu.
 Sicut ad Alphei ripas celebrare solebat
 Gens magno Pisea Ioui, Nemeaea Lycurgi
 Archemoro, Portunetibi tota Hellas in Isthmo,
 Pro meritis Veneti tantis insignia patres
 Oppida Taurisii, campis contermina Sili
 Donauere duci, mox tot splendoribus auctum
 Clausit honorato mors immatura sepulcro.*

Altera Iohannes tanto dignissima patre
 Progenies, sub Francisco qui Sfortiadarum
 Maximus euasit, teneris incepit ab annis
 Discere militiam, duroq; assuescere Marti.
 Ipse inter primos Aquilæ sub mœnibus altis
 Ductor erat, quando Brachium Franciscus ad urbem
 Subdidit, & quando victis Picentibus iuit
 Ad Venetos ære ingenti conductus, & illis,
 Vix puber licet esset adhuc, tamen utilis armis,
 Iam tunc in rebus clauum & magna regebat,
 Et cùm pro Insubrum populis post fata Philippæ
 Sfortiades Venetum fregit: regna illa volentem
 Vsurpare dolo, patriasq; redegit ad vndas:
 Cùm dedit in prædam castris aduersa sequentes
 Arma Placentinos, urbemq; recepit & agrum.
 Denique cùm factus princeps in regna Philippæ
 Venit, & est summa rerum ditio potitus:
 Sfortiades iuuenem per tot discrimina vectum,
 Consilio sermone, fide, belloq; potentem,
 Insignire aliquo præstanti munere adortus,
 Connubio natæ, & generi decorauit honore.
 Sic Picena domus tot magnificata triumphis
 Venit ad Insubres, & Sfortia signa secuta est.
 Postquam contraxit tanto cum principe vinculum
 Tale, senatorum præses lætantibus urbis
 Classibus, & sacro patrum applaudente senatu
 Protinus euasit: tandem, ut maturuit ætas
 Vltima, cœlesti moriens successit Olympo.

H h h h

Nicolei

NICOLAUS TOLENTINVS

*Nicolei proles Baldus, si respicis annos,
 Tertia, si grandes animos, & fortia facta,
 Prima, sub armigero, stellis nisi credere vanum est,
 Marte satus fuerat. sic testabatur imago,
 Sic studium, sic arma dies crepitantia totos.
 Prædia nec tanti, nec dulcia pignora tanti,
 Quanti acrem pendebat equum, quem Punica tellus,
 Quem Tagus Hesperius mittit, quem Thracius Hebræ
 Quem Calabri saltus, rigido manus aspera ferro
 Semper, & assidua tunc tum ferrugine pectus.
 Quidquid eques niti, quidquid pedes ense, vel hasta,
 Aut arcu, iaculisq; potest, audebat, & ipsos
 Tyndaridas leuibus poterat præuertere plantis.
 Pythia vicisset, si tempestate tulissent
 Fata virum prisca: vicisset Olympia, quamquam
 Illuc ex toto pubes concurreret orbe:
 Isthmiæq; & ludos Nemeæ. decorandus oliua,
 Malo, pino, apio. ferijs potanda Latinis
 Qui daberet dignus Romano absinthia ritu,
 Quiq; suam fractis intraret mœnibus urbem.
 Illa ætas tot clara viris, tot splendida rebus
 Eximjs, & tot bellorum exercitia motu,
 Non habuit Mauorte parem. pleriq; feruntur
 Ausi hominem tentare armis, quos protinus egit
 Præcipites. velut imbell. in sine sanguine turbam.
 Si danda Samijs aures ambagibus essent,
 Sicinius Denta u. erat vel fortis, & audax
 Progenies tua Sordellus Cadmeia Manto:*

Namq;

Namque per Europæ populos Sordellus & vrbes
 Iuit bella gerens, totoq; rediuit ab orbe
 Victor vt Alcides: decus hoc tibi Mantua tantum.
 Nec minus à Baldo vincens Antonius, armis
 Quàm pater impenit studium: meminere Calabri,
 Ipsa Dicarchei meminere litora Ponti:
 Nam ducis Alfonsi, qui rex post fata parentis
 Parthenopen tenuit, miles fuit, omnia secum
 Quæ faciunt herosa ferens, sublimia corda,
 Ingenium præstans, solidum, patiensq; laborum
 Corpus, vt Eacides Pyrihus, quem susulit Argos:
 Vt Tydeus, & qui vidit Stygia æquora Theseus.
 Est locus Italia prærupta Ceraunia contra,
 Sub quibus est Aulon duplici contermina Ponto,
 Dicimus Hydruntem: via qua breuis, æquore ripas
 Angust ante suas, est ad Dodone regna.
 Ingruit heic clades nostris horrenda diebus:
 Quæ nisi concursu facto rescata fuisset
 Ante recens gangræna pedem quam figeret altum,
 De nostris altum regnis erat. arma repente
 Miserat h. c. magno Turcus molimine & urbem
 Ceperat, ac totos complebat milite campos.
 Perculit Italia n. subitus pavor: ingemuerunt
 Montani Allobroges, in quos velut aggere fracto
 Ista lues Italis erat incurtura subactis.
 Venit in auxilium fidei cum nauibus altis
 A Ligurum populis Fulc. sus origine Paulus,
 Venit & Alfonsus secum, velut alter Iason,

H h h b 2

Delectos

Namque

NICOLAUS TOLENTINUS

Delectos heroes agens in praelia: quorum
 Vnus erat nitidis radians Antonius armis.
 Hic terris, pelagoq; ingens vtrinq; tumultus
 Factus, & arserunt funesti incendia belli.
 Implevere cauas congesta cadauera valles,
 Et fumante solo cruor in vicina cucurrit
 Aequora, & humano rubuerunt sanguine fluctus,
 Usque ad Corcyrae cautes, Lilybaeaeque saxa.
 Vrbs profligato tandem sibi reddita Turco,
 Venit Aragonij rursus ad consortia regni.
 Gentis habens decus ante oculos matricius heros,
 V. sus his in bellis contra Machometida turbam
 Accepisse novas vires, & Tydea, Pyrrhum,
 Aiacem valuisse vnus: nec enim fuit vsquam
 Turbine qui tali premeret, qui fulmine tanto
 Sterneret audaces Saracenicæ semina Turcos.
 Talibus Alfonso meritis Antonius emit:
 Emit & æternum quod non delebitur vquam
 Nomen apud celebres rigidi Mauortis alumnos.
 Vt bello, sic pace bonus: non aspera tantum
 Arma gubernauit: sed d. m. r. gnauit Arago,
 Dum sceptro illius gentis Fortuna pepercit:
 Præsit & populis doctus componere mores,
 Et tetricas animo leges condire paterno
 More Numæ, plebisque graues sedare tumultus.
 Dum gradior meditans per nomina clara virorum,
 Huius gentis adest decus immortale suorum
 Ian Franciscus, agens magno duo nomina in vnum

Omine. nam fortes postquam peruenit ad annos,
 Dicitur heroum vires habuisse duorum.
 Hic Baldo sobrinus erat: hunc vidimus ipsi,
 Cùm foret Italiae summis de rebus habendum
 Concilium, Roma missum, Sixtiq; ferentem
 Ad magnos mandata Duces, qui bella gerebant
 Aduersum Venetos, urbem aduentare Cremonam.
 Concilij locus iste fuit: Ferraria verò
 Causa mali fuerat: populos inuoluerat armis
 Dum cupit aligeri fauces euadere Marci.
 Munus id vt magna cum maiestate peractum,
 Romulei Martis grandes suscepit habenas.
 Tale magisterium, titulos Ecclesia tantos
 Tunc homini Romana dedit, quem scire videbat
 Pacis & armorum formam, moderamen & artem.
 Officio tandem functum, cùm Teutonius arma,
 Lite graui super agrorum confinibus orta,
 In noua compulsus rueret de montibus altis,
 Conduxere virum Veneti: sed fata dederunt
 Talibus euentum bellis tristem atque cruentum.
 Nam cùm sorte pari gentis duo sidera nostræ
 Occubere simul, duri dno fulmina Martisi
 Scilicet hic, & tu nostris Roberte Camenis
 Deplorate satis, fati cùm nuntia Roman
 Venit fama tui: nam tunc ego templa tenebam
 Trans Tiberim: fleui misero tua funera cantu.
 O funesta dies, quæ vos atrociter ambos
 Sustulit: infaustis lux annumeranda diebus,

H h h h 3

Quos

NICOLAUS TOLENTINUS

Quos veteres fasti reprobant, quos aspera fecit
 Infames fortuna: velut quæ perdidit vno
 Tot Fabios bello, vel quæ Thrasumenia vidit
 Prælia, Cannarum exitium, Trebiaque ruinam,
 Alliaci lacrymas, infandaque funera luctus.
 Vestra Italus virtus erat arx: erat ardua moles
 Externas contra gentes, quas nostra quotannis
 Contra regna odys furor immortalibus armat.
 Vos fleuere hostes etiam: Germania vellet
 Non licuisse sibi tantum: neque gloria, vestro
 Quæ venit ex fato, grata est victoribus ipsis.
 Sed Martis facit ista furor, crudelis Enyo
 Quid faciat nescit, donec fecisse dolendum est.
 Fecistis saltem genus immortale: redundat
 Hoc decus in vestros hæc gloria tanta nepotes.
 Plura, nec ignoro, memorare propaginis huius
 Facta, viros plures, qui præteriere, manentque
 Fas mihi: sed virtus tantum pertæsa laborem
 Deficit, hoc specimen satis ostendisse, caracter
 Omnibus vnus inest, alij discantur ab istis.
 Quippe aliæ gentes aliquos habuere: sed omnes
 Hæc tulit illustres, nec anitæ degener artis
 Vllus adhuc generis venit de sanguine tanti.
 Neu credas armis tantum valuisse, Gigantum
 More, quibus sola fecerunt nomina vires:
 Iustitia pietate, fide, quæ Numina nobis
 Conciliant, quæ nos retinent in pace, valebant.
 Tu verò cui nobilitas antiqua Iohannes,
 Cui nati, cui res opulens, cui fama, decus quæ

Multimodum, quamuis ea, quæ tua prima iuuentus.
 Eximia cum laude tulit, dimiseris arma,
 Non minus es felix: nec enim secordia rupit
 Hanc operam, fortuna fuit quæ regna gubernat,
 Quam damnare nefas, magni fortuna Tonantis
 Est ancilla: Dei nutum cognoscit & implet.
 Sed tamen hoc damnum lucro meliore rependit,
 Et facit ut claris aliquod maioribus addas
 Non vulgare decus: nam dum tua prouida cura
 Hæc fieri monumen' a iubet: cano namque tuorum
 Te impulsore patrum laudes: bene consulit illis,
 Et prohibet nasci tantarum obliuia rerum.
 Hoc est iure tuum, quod es illustrator auorum:
 His titulis, splendore isto fraudabere numquam.
 Adde quod in tanto regnorum turbine rebus
 Sors tibi seruatis (tecum iam leniter egit)
 Tempora, quæ grauius studiis impendere possis.
 Gallorum sub rege dedit: dedit otia sanctæ
 Plena voluptatis, quæ sunt concessa volenti
 (Quisquis is est: nam Regis amor complectitur omnes)
 Degere felices sine seditionibus annos.
 Et licet anguigero fueris pars magna senatus
 Sub Duce, militia quamquam decoreris equestri,
 Non tamen ad sacros clausa est tibi semita fontes.
 Nam neque militiam, nec magna negotia regum
 Explodit virtus: sanctæ verò omnia Musæ,
 Quæ virtus concedit, amant. lege præteritarum
 Tempora, & annales rerum, coniuncta videbis
 Martia Pieridum studiis, & cantibus arma.

NICOLAUS TOLENTINUS

*Julius armorum columen, qui stravit ab oris
 Hesperijs, vsque ad Tigrim, terramq; fretumq;,
 Dum gereret totum bella illa audita per orbem,
 Scribendis operam libris dabat. inter Eoos
 Magnus Alexander populos, arma inter & hostes,
 Dum litui clangore tonant, incumbit Homero:
 Dum manus vna tenet gladium, manus altera libris
 Perlegit armatus pugnas Danaumq; Phrygumq;.
 Bella suis igitur non interdicit Apollo,
 Et finit Aonides castris assuescere Musas.
 Ad Martem Musasq; simul te gloria patris
 Excitat: ipse etenim studium sectatus vtrumque.
 Nam tener illustri sub præceptore Latino
 Indulsi sermoni operam: genitore sub ipso,
 Qui fuit armorum nulli splendore secundus
 Militiæ, & virides bellando exercuit annos.
 Mox vbi maiori iam maior tempore virtus
 Affuit: illustres animo versare triumphos
 Cæpit, & ad magnos iter est ingressus honores.
 Sicut prima leo cùm iam pertransiit ætas,
 Quam primum incuruos duris mucronibus unguet
 Inualuisse videt, iam non dignatur inermes
 Debellare feras: tauros prædatur & vsos.
 Sfortiadum princeps, qui tunc victricibus armis
 Insubrum Dux factus erat, cùm mittere regi
 Vellet Aragonio Campana in regna reuerso
 Suppetias contra Andegauos, præfessus agendis
 Est pater auxilijs, magnarum exordia rerum.*

Hunc Picentis adhuc ripa meminere Truenti:
 Fudit vbi Picenine tuas Iacobe phalanges.
 Troia virum meminit: meminit Nuceria, quando
 Iunctus Aragonys Gallorum ingentia castra
 Fudit, equis tribus in belli feruore peremtis,
 Correpto in pugnam clypeo pedes iuit, & hostem
 Sic contriuit, vti segetem solet horrida grando.
 Rursus ad Insubres rediens, eques atque senator
 Protinus euasit, duplici decoratus honore.
 Mox aduersa virum rapuerunt fata relicto
 Semine præclaro sexus vtriusque: sed in te
 Tota Tolentini domus inclinata recumbit.
 Tu generis columen: tu viua parentis imago:
 Vnde, velut quandoque nemus descendit ab vna
 Arbore, proueniat series æterna nepotum.
 Ergo age sublimes animos, innataque genti
 Martia corda tuæ discas, vt tempora poscunt,
 Ad placidum vitæ genus inclinare quietæ.

FINIS.

H h h h 5 BAPTISTÆ

BAPTISTAE MANTVANI
COMMENTARIOLVS DE
BELLO VENETO,
Anni, C13. 13.

Tia ne vacuum facerent vilescere
tem,
Tristia surgentis memorare incen-
belli.
Cogor, & atroces carptim perstringo
casus.

Vos mea caelesti perfundite pectora luce
Numma: vos etenim nobis mortalibus estis
Lumen, & à vobis humana industria surgit.
Tu quoque, qui nostros aliquid facis esse labores,
Maxime vir: lafrede, tuum largire fauorem.
Magnanimus rex Gallorum iam fœdere functus,
Quo Marco connexus erat Germanica contra
Regna, nouis Venetum vires contundere, & ausus
Aggreditur bellis, & inquit cum Casare pacem.
Conspirant in fœdus idem Burgundia, Arago,
Roma sacerdotum domus inclyta, Tuscus, & Vmber.
Picentes, & Flaminij: Lizur, Insuber, Alpes,
Heluetij genus armipotens, Ferraria, Manto.
Tanta fuit raro facinus concordia in vnum
Tot populis. Europa omnis castra vna secuta est.

*Solus in extremis Venetus concluditur oris
 Italia, solusque Leo, dum indagine tanta
 Se videt incingi, ducit suspiria ab alto
 Pectore, & elatis oculis, ac fronte superba
 Omnia, quae circum crepitant, examinat arma:
 Nec dare terga fugae, nec venatoribus esse
 Praeda scit: occulti placet experientia fati.
 Causa ferēbatur tam magni hae vna tumultus,
 Oppida, quod Veneti quaedam violentia & armis,
 Quaedam fraude, dolo, insidijs quae sita tenebant:
 Multiplicis verò furci, longaeque rapinae
 Pontifices partem, partem Germania partem,
 Gallia poscebat, longinqua Hispania partem,
 In tellure sitam fecit tui nomina Daurus.
 Nam tunc Parthenopes sceptrum retinebat Iberus.
 Sic ut fama refert (nec enim mihi cura videndi
 Vtrum vera forent) Venetum res publica tantas
 Vsurparat opes, tantumque increuerat istis
 Artibus, ut terris late regnaret: & alto:
 Ut neque finitimas gentes, nec magna timeret
 Regna, nec imperium, sperans extendere fines
 Assidue magis, atque magis, rerumque potiri,
 Coniurata igitur magno molimine gentes
 Arma parant. tamen in primis animosa, potensque
 Gallia se bello accingit, Regemque Loisan
 Magnanimum, fortemque ducem tam multa sequuntur
 Agmina, ut Hannibalem credas, Cimbrionue relicto
 Oceano fluere undatim de rupibus altis,*

Rursus,

BELLVM

Rursus, & Italia latos descendere in agros.
 Mosæ ruit: festinat Arar: mora nulla Garumnæ,
 Nulla tenet Ligerim: Rhodanus volat alite plantæ.
 Sequana proripitur, celerique Druentia cursu.
 Consedere locis, ubi rura Insubria Lambrus
 Permeat, & positæ figunt tentoria castris.
 Et sua Romanus vigil expedit arma sacerdos,
 Iratusq; manu duo tela bifulmina promit:
 Vnum, quo fontes animas percellat, & vnum,
 Corpora quo feriat: tota nq; effundit Erinnyum,
 Atque Deum contra Venetos irritat, & Orcum.
 Quidquid habent datur in prædam: promittitur atq;
 Insidiatori: raptor donatur Olympo.
 Ex hominum cætu quasi gens Acheruntica, pulsæ,
 Arcentur procul à sacris, pelluntur ab aris.
 Nec Veneti minus armantur, nec segnius audent:
 Quippe quibus penus est locuples: quibus aris & auri
 Copia, & argenti plenis opulentia testis.
 Tum geminos habere duces, sic fama, bicepsque
 Marcus erat: quæ res, quantum conducatur agendis
 Rebus, in ambiguo, primus iam vertice cano,
 Sed strepitum armorum primo sectatus ab ævo
 Nicoles, ducens genus à primatibus vrbis
 Romuleæ: satus Vrsinæ de sanguine gentis,
 Alter adhuc iuuenis referebat imagine & ausu
 Tydea magnanimo, terra Liuianide natus,
 Forti animo, cuius si fors magis æqua fuisset,
 Euasurus erat gentis non parua Latine

Gloria: sed virtus pugnat: fortuna triumphat.
 Concurrunt ad opes tanta: Atolus, Acarnan,
 Thessalus: vnde orti Lapithæ, Phlegyæq; nepotes,
 Centauriq; genus Nephelæ atque Ixione natum:
 Dardan, & Emathj: Dryopes, Thesprotica telus:
 Confluit Epirus, quique alta Ceraunia, quique
 Scodrenses habitant agros & flumina Drini,
 Litoraq; Aulonis: flui & Doaonea pubes:
 Illyriciq; Istriq; volant, iuga Norica, & arua
 Rhætica, Taurisci, Cœnomania tota leonis
 Aligeri vexilla petunt. exercitus vrbes
 Occupat, & campos gradicus depascitur omnes:
 Telluri grauis est ipsi: tot ferrea vestant
 Instrumenta rotis: tot agunt in curribus arma.
 Hinc Venetum vires, animosq; aduertere fas est,
 Quod soli fuerint ausi se opponere tantis
 Hostibus, & pugnam paribus committere turmis.
 Hæc mihi visa fuit nostri res carmine digna:
 Vt si forte ruant penitus, quod fata futurum
 Sunt plerisq; modis portendere visa, nepotes
 Quid fuerint noscant, dum res integra manebat:
 Et quam sublimi ruerint à culmine, postquam
 Contra illos vertit vultum fortuna minacem.
 Grandia metator rapidi sub flumine Brembi
 Castra locat: tellus sub papilionibus albis
 Tota latet: resonant litus & cornibus aura
 Vndiq; per campos Mars & Bellona ferocit.
 Hic erat incinctus fossis locus, atque præ altis

Manibus:

BELLVM

*Moenibus: indigenas fama est de montibus altis;
 Vnde fluit Brembus, belli certamine pulsos
 A Venetis, illic olim posuisse Penates.
 Et quoniam tribus è vicis descenderat ista
 Plebs montana, loco nomen fecere Triuicum.
 Hi primi ad Gallos Marci iuga dura perosi
 Transierant: ideo extemplo Liuianus atroci
 Corde fremens, certusq; locum debere, repente
 Arma vocat, conscendit equum pernicios Euro,
 Cum pluuias abigit nubes: violentior igne,
 Cum stipulas vorat arentes agitatus ab Austro.
 Arma rapit miles, portarum in limine Gallo
 Erumpente furit maors, pugnatur utrimque
 Acriter, ac Venetis tandem victoria cessit,
 Praesidio in portis caeso, Gallisq; subactis
 Aggressi spoliare domos, incendere raptis
 Tecta opibus, sacras ades violare, pudicas
 Incestare nurus, rabiemq; effundere totam,
 Quam fera damnati facit inclementia Martis.
 Taliaq; ardenti data sunt praeludia bello.
 Gallus ut accepit facinus tam immane, repente
 Vlciscendi avidus medium processit ad amnem.
 Ad dua descendens Lari de gurgite magno
 Ad Phaëthonteas ripis florentibus alnos
 Annis erat medius: sonat hinc clamoribus altis
 Marcus, & hinc strepitu respondet Francia magno.
 Mens fuerat Venetis Gallo, dum transmeat amnem,
 Et se credit aquis, opponere sulfur & ignem,*

Atque arcere vadis: sed spes euanuit: ante
 Ad vada quam tractus venisset machina plaustris,
 Nocte, quies dum prima filet, confluxit ad annem
 Gallus, & extemplo missis in flumina lembis,
 Quos secum vellare solent in bella profecti,
 Traiecit, & capiunt alias ex tempore ripas.
 Vique solo foret aduentus memorabilis illi,
 Ripaltam vicum insignem, multosq; per annos
 Diuitijs autum varijs gens aspera ferro
 Sustulit & flammis, campoq; insedit aperto.
 Maius erat, curru nobis Sol proximus alto
 Ibat, & ouipara lustrabat pignora Leda.
 Iam bello decreta dies variauerat ortum
 Nubibus: & piceo Titan monstrabat amictu
 Tristitiam paliens seniq; sub albidus ore.
 Adscendente die, noua res dignumq; notari
 Prodigium. liquido fiebat in aere quidquid
 Accidit in terris. pugnae apparebat imago:
 Certabant ventis venti per inania: victor
 Nunc Zephyrus, nunc Eurus erat: sed nubila tandem
 Corripuens Auster gelidam perflauit ad Arcton,
 Qua miles Marcensis erat: fortuna videri
 In nebulis voluit, quod erat factura per agros.
 Adde quod in Venetum fontes contrarius Auster
 Semper agens imbres oculos sic firmxit, ut ante
 Vulnera perferret pugnant, quam cerneret hostem.
 Sors fuit ad Gallos nimium propensa: vcreri
 Visa fuit, ne Rex, quem fortunare volebat,

Forfitan

BELLVM

Forsitan ad patrios fines inglorius iret:
 Propterea ventos, pluuias, elementaq; mouit.
 Gallia turmatim solitis exhibat in arua
 Ordinibus, spirans oculis iram, atque furorem.
 Nec numero, nec corde minor sese explicat omnia
 Adria, & in latos sua porrigit agmina campos.
 Classica dant stimulos animis, & tympana, & arma
 Ignea, fulmineoq; micans Mars vndique ferro.
 Stant habili tormenta loco iaculantia longe
 Marmora, & horrifico simulante tonitrua bombo.
 Tanta videns armorum illis spectacula campis
 Non potuit frenare ferox Liuianus amarum
 Virus: it in Gallos, vt fulmen ab æthere missum,
 Ac premit aduersos, & tanta mole repente
 Inclinat Gallorum aciem, quanta Padus æstum
 Cùm trahit vndantem, filuas, segetemq; per agros
 Incuruare solet, nostrosq; auferre labores.
 Sic Venetum primo fauit fortuna periclo.
 Fracta acies in terga ruit, trepidantibus instat
 Ductor, & in grandes cæsi cumulantur aceruos.
 His ita patrat, victor Liuianus in alto
 Stabat anhelus æquo: stabant & sanguine tintilli
 Victores socij mucronibus, arma suorum
 Afforesperantes: nec enim se posse videbant
 Ferre tot armatos, cupit ire in prælia ductor
 Ocyus, & Gallos vno confundere nixu.
 Vritur exspectans: annus mora parua videtur.
 Et modò venturum auxilium, modò prospicit hostem

Solllicitus

Sollicitus: spes atque metus præcordia torquent.
 Gallus vt à longe speculans procedere nusquam
 Auxilium vidit, nullamq; crumpere turmam:
 Irruit vlturus cædem, interitumq; suorum,
 Conuoluitq; ducem: veluti cum murmure magno
 Æstuat, & puppim fluctu mare circuit alto.
 Mox Veneti, quotquot labi de turbine possunt,
 Hostibus in medijs domino dant terga relicto.
 Nec mora, prærapido post terga fugacia Gallus
 Proripitur cursu, stragesq; asperrima surgit.
 Non est indomito Marti modus: vndique tellus
 Strata cadaueribus se totam ingurgitat imbre
 Sanguineo, & viridis rubrum induit herba colorem.
 Rex vbi cognouit cursu pugnam ire secundo:
 Nam veluti residens puppi nauarchus in alta,
 Obseruabat vtri annueret victoria parti:
 Vicinus exclamat: vitlis incumbite: vestra est
 Magnanimi Celta, vestra est victoria: forti
 Ite in bella manu: decus immortale referte
 In patriam: Venetis opibus ditescite: quando
 Nos fortuna iuuat, tempus ne perditte: magnis
 Ite animis: hodie Venetorum exstinguite fastum.
 Dixit, & amplectens hastam calcaribus vrget
 Cornipedem, pugnamq; subit molimine magno.
 Ductor vt aduertit se solum in Marte relictum
 Tam atroci, magnamq; manum fugisse suorum:
 Frenat equum, vertensq; acies ad sidera, dixit.
 O Veneti, decus Italia, fortuna negauit

BELLVM

Quem dabit euentum virtus: sors dira fefellit
 Et vos, & totam Italiam. sic inquit, & enses
 Projiciens, ô Marce, ô Dux, ô sancte Senatus
 Accipe, persolui, dixit, quæ debita duxi
 Officia, heic vitam moriens atque arma relinquo.
 At Galli instantes strittis mucronibus hostem
 Magnanimum miserati omnes. immisit in illos
 Humanam mentem Deus, ingeniumq; benignum,
 Atque virum simul affati. pone inclyte Ductor,
 Pone metum: iam noster eris: tua maxima virtus
 Non est digna mori. qui te exposuere periclo,
 Nec tibi succurrunt, digni grauiore ruina,
 Maioresq; suo soluent pro crimine pœnas.
 Inuidere tuo decori: tua gloria visa est
 Magna nimis: tibi iam dudum fata ista rogabant.
 Vne vale: te in bella Deus felicia seruet.
 Sic sati iniectis ducunt ad regia vinculis
 Limina. Rex autem, cuius pia viscera portus
 Sunt miseris, postquam redyt, clementius illum
 Intuitus seruari hominem mandauit, & ultra
 Alpinos traduci apices in Gallica regna.
 Hæc, vti rumores illis sparsere diebus,
 Sunt digesta. tamen sunt qui certaminis ortum
 Longè aliter referant. nam cùm magis edita Galli
 Et munita magis peterent loca: protinus illos,
 Vt perhibent, armis nitens auertere ductor
 Opposuit sese, vetuitq; adscendere in altum,
 Rixaq; paulatim in pugnam concreuit atrocem.

Nec Gallum certandi animo, sed castra locandi
 Aptius, affirmant primam mouisse cohortem.
 Regem autem, postquã nouit succumbere Gallum,
 Suppetias misisse ferunt, ne fama pericli
 Serperet in Gallos, faceretq; metumq; fugamq;.
 Nicoleum verò memorant extempore natos
 Sponte quieturos sibi persuasisse tumultus,
 Atque ideo traxisse manum, neque lora furenti,
 Nec res in peius fluerent, laxasse Gradino:
 Sed fors euentu quæ sunt peiora secundo
 Cæpta, facit, quoties placuit, meliora putari.
 Vt memorant vulnus rixa Liuianus in illa
 Nuda in fronte tulit: quo conquassante cerebrum
 Secedens descendit equo, seditq; sub umbra
 Saucius, & caput acclinans ad saxa cruentum,
 Inuentumq; ferunt à prætereuntibus illac
 Hostibus, & magno ad Regem pro munere tractum.
 Quod Franciscus in hoc strepitu Gonzaga siletum,
 Qui primus solet in magnis occurrere rebus,
 Causa duplex: vna est, quod non per singula belli
 Acta feror: sed verborum compendia sector.
 Altera, quod languore graui prostratus agebat
 Vitam infelicem: nec morbi pondere tantum
 Membra grauabantur, quam mens, quod tanta videbat
 Bella geri sine se: dolor hic generosa premebat
 Corda magis, nec ab his poterat discedere curis.
 Non tamen è castris voluit discedere, certus
 Quam primum expulsis posset languoribus: arma

BELLVM

*Induere, & toto Regi se impendere nixu.
 Hac igitur currens strinxi certamina, sicut
 Ad Nili potare canes vada magna feruntur.
 Hac ratio, quòd in his bellis te tanta gerentem
 Carole Caldmontis princeps, Ambasia proles
 Præteream, tamquam exciderint tua nomina mente.
 Hac ratio, quòd in hoc generose Triuultie cantu
 Te meritis fuerim titulis fraudare coactus:
 Nam neque, quòd referas bellaci Tydea dextra,
 Nestora consilio, breue me sinit edere tempus:
 Vestro equidem quantum creuit res Gallica nixu,
 Non si nostra volent omnes ad carmina Musa,
 Fas modo, cum paucis complectimur omnia chartis,
 Pandere: tam magnæ poscunt magna otia laudes.
 Tu verò lafrede licet non gesseris arma,
 Non tamen his operam bellis præstasse minorem
 Diceris: adstabas Regi, teque ille gerebat
 Omnia consulto: populos vrbesque vocabas
 Regis ad obsequium. prudentia fortior armis,
 Sic solet humanas quòd vult inducere mentes.
 Et veluti radijs terras illuminat omnes
 Fecundatque solum lampas Titania: sic tu
 Ingenio gentes, regem, pugnamque, regebas.
 Sed laudes maiora tuas in tempora seruo.
 Vt stragem accepit Venetorum exercitus istam:
 Continuo cecidere animi: confusa solutis
 Ordinibus castra, vt puppis confracta, dehiscunt
 Vndique: promittit pauidis fuga sola salutem.*

Iste timor Gallis animos dedit, omnia Gallus
 Occupat: erumpunt totos effusa per agros
 Agmina, & incumbunt omnes cædi atque rapina.
 Oceanum dicas fractis in proxima rura
 Litoribus ferri, fluctuq; inuoluere montes.
 Dux senior Priamo similis, cum ardentia vidit
 Pergama collacrymans, in tanti turbinis æstu
 Rem Venetam seruare volens, collegit in vnum
 Quos potuit raptim, seque in loca tuta recepit.
 Galli autem madidi nimbis (nam fluxit in imbrem
 Tota dies) latiꝫ omnes victoria, & auro,
 Sunt labente die tandem in sua castra recepti.
 Postquam discussis Venetus contabuit armis,
 Oppida confestim Gallo Cenomana vocato
 Mutauere iugum, quo se fortuna recepit,
 Vertit vela fauor, pingunt in turribus altis
 Lilia, & abraſo mutant insignia Marco.
 Bergomeæ gentes Orobiꝫ in montibus orti
 Ante alios: Chineus apex & Brixia regem
 Gallorum adſciſcunt, celebrantq; per omnia feſtos
 Teſta dies, ineuntq; epulis conuiuia lautis
 Gallorum de more: canunt animoſa Loiſi
 Pectora, & extollunt Gallorum in ſidera nomen.
 His Crema conſilij, his & Caranagia tellus
 Uſa: Cremonenſes ſolitos in mœnibus angues
 Pingere ceruleos, eadem ſententia flexit.
 Salonenſis ager Gallo ſe ſubijcit uſque
 Ad vada Benaci, quibus eſt Piſcaria nomen:

BELLVM

Ius Gallis hūc vsque datum, qua Mincius vndam
 Accipit: vnde senex sua colligit æquora Manto.
 Cetera quæ tendunt ad Clodia litora Caesar
 Possessurus erat: sic publica fama ferebat.
 Tunc etiam nostras leges subiere vetusta
 Oppida, quæ Veneti à nostris ablata tenebant
 Principibus, legi & iusto dominantibus armis.
 Surmio Benaci pæninsula, quæ videt altos
 Vndiq; cū perflat Boreas, colludere fluctus.
 Asula campestris, residensq; in colle Lonatum.
 Rex vbi compositis Cenomana per oppida velus
 Fœderibus fecisse satis se vidit, ad urbem,
 Quæ caput est regni Insubris, vestigia vertit.
 Heic verò insignem populo occurrente triumphum
 Egit, & in ludos passim conuersa iuuentus
 Exsultauit, vti pubes Romana solebat,
 Cum rediens victor Consul Capitolia iunctis
 Adscendebat equis ardenti splendidus ostro.
 Sors vbi Gallorum rebus tam prospera fulsit
 Tantus erat pavor in populis. formidine tanta
 Contremuere omnes, vt mox Verona, fugato
 Præsidio Venetorum, aquilas insignia magni
 Caesaris ediderit, vento quæ agitata leuarit,
 Vicentinus idem, Patavique trisfluminis ora
 Tot a facit, sic omnis ager, sic oppida, & vrbes
 Vsque ad Carnorum colles. fontemq; Timai.
 Gens Venetum, quæ tanta potest, quæ porrigit vsque
 Ad Syriam fines, sic deglabrata remansit.

*Adijce Flaminia partem, quam Roma recepit:
 Adijce quas olim Venetis concessit Arago
 Altera, litoreis positas in sinibus vrbes,
 Quas modò rex Hispanus habet. sic fadere in ipso
 Partiti exuias reges, & bellica lucra.
 Postremò hæc Venetus, cùm iam quasi crederet actum
 De regno rebusq; suis, quæ debuit ante,
 Restituit sero, sperans hostilia posse
 His sorte officijs paulum mansuescere corda:
 Amisitq; istis bis septem in litibus vrbes.
 Hæc autem inuexit Galli victoria, & ortus
 Inde per Italiam pauor, & præsentia Regis.
 Tantum ideo fruticat modò Gallica gloria passim,
 Vt redijse putes Caroli starentia Magni
 Tempora. tam multum debent sua regna Loiso.
 Casar vt accepit Gallorum ingentibus ausis
 Adspirasse Deum, & sibi rerum accedere tantum:
 Lapsus in Italiam multis cum millibus auxit
 Ex Italo, Gallo, Hispano sua milite castra,
 Reliquia interea Francum, regisq; Loisi
 Conuenere, simul Veneti, sedemq; locarunt
 In Patavinorum campis ad litora Ponti
 Adriaci, vallo & fossa munimine cincti.
 Hæc loca legerunt, vt si vis vlla repente
 Ingrueret, pelago possent & nauibus vri.
 Tunc quoque felices horas, & idonea nacti,
 Tempora, nauarunt facinus memorabile, dignum
 Carnine Troiani cepere Antenoris urbem*

BELLVM

Lursus, & extorrem Marcum in sua regna tulerunt,
 Tantum animi profugis, ea tanta audacia victis.
 Caesar enim Pataui male cnstodita sinebat
 Mœnia & arua, metu Venetos ratus esse sepultos.
 Id tamen indignans furtum, quæ castra tenebat
 Sparsa per apricos montes collegit, & hostem
 Obsidet: extendunt sese longa agmina circum
 Multiplices muros: etenim munimine triplo
 Vrbs ea sepitur ductis ad singula circum
 Mœnia fluminibus, cinctuq; extenditur amplo.
 Non oppressa fuit tot bellatoribus olim
 Terra Phrygum, cùm mille rates ex Aulidos oris
 Aduexere duces Rhœtea ad litora tantos.
 Obsidio in longos trahitur frustrata labores
 Defensore aditus omnes claudente, viasq;
 Hostibus, & magnis ad propugnacula semper
 Assistente animis, grandique viriliter ausu.
 Dum certatur in his studijs castrensibus: æstas
 Tota fluit: fluit autumnus: iam proxima bruma
 Fecit ab inceptis fessos desistere. longa
 Soluitur obsidio. Caesar montana Tridenti
 In iuga discedit: Gallus Cenomana remigrat
 In castella: redit requies Patauina per arua.
 Lata per id tempus, quo per Patauina fremebat
 Arua recens bellum: Venetis fortuna refulsit,
 Qua multos casus miseros, & damna rependunt
 Plurima. Franciscus princeps Mantous in armis
 Maximus, Italiae columen, dum permeat arua

Veronensi

Veronensis agrì, cupiens se adiungere castris
 Casarais, dum nil metuit, dum credit amicis
 Se populis, sicut se credere debet amicis,
 Incidit in laqueos, fatòq; exceptus iniquo est.
 Lucius armorum ductor Maluicia proles,
 Cuius in egregijs notam se industria rebus
 Fecit apud Venetos aliàs, cùm morte Robertus
 Infelici obiit montane ad flumina Petrà,
 Atque per Etruscà fruticantia pascua Pisà,
 Tunc sub Nicoleo Venetum ductore merebat.
 Hic igitur monitus venturam in proxima prædam
 Rura istam: confestim Athesis prope flumen in alto
 Delituit saltu, turma comitatus equestri:
 Atque vbi deuotum spolijs cognouit opimis
 Tempus adesse, volat, sicut venatica damam
 Prædatura canis, celi conscenderat axem
 Nox medium Phæbo extremum peragrans Leonem,
 Cùm subito incursum vicum circumuenit omnem,
 Insula cui nomen, sopitaque lumina Marcum
 Vociferans miles clamoribus excitat altis.
 Nec mora, correptis trabibus clausa ostia pulsan,
 Vique viam faciunt: portis penetralia fractis
 Armati subeunt, perque ipsa cubilia pugnant
 In iugulos hominum nudos, in pectora aperta,
 Et Laribus Stygijs ingenti cæde litatum est.
 Namque equites Galli, qui sub ductore merebant
 Minciada: quia correptis animosus armis
 Præsto aderant: in frustra omnes cæsi, atque relictis,

Veronensis

BELLVM

Detrahitis raptim exuujs, in sanguine nudū.
 Tunc ego germanum, cuius mihi semper imago est
 Ante oculos, miser ammissi: nosiro modò factus
 Principi ab arcanis, fato sublatus acerbo est:
 Egidio cui nomen era, dignissimus annos
 Vuere Nestoreos, & sacula longa Sibylla.
 Tunc princeps, quo nemo alius generosior omnes
 Inter mortales (heu, sors contraria semper
 Heronm generi) captus stipante caterua
 Ducitur ad Venetos: vbi concurrente Senatu
 Accipitur, summamq; urbis productus in arcem,
 Non ignominiam capti, sed Regis honorem
 Percipit, & cocco ardenti donatur & auro.
 Hæc Venetis instar magni captura triumphii
 Et fuit, & casum lacrymans ita iudicat orbis.
 Ista arumna quibus mentem consortis Elisa
 Contuderit curis, non est qui carmine possit
 Edere. pugnarunt dolor & prudentia in eius
 Pectore consictu ingenti: prudentia vicit.
 Nam neque se passa est vinci mærore virago,
 Et Phaëthonteas non est imitata sorores,
 Nec Nioben, nec te coniux Priameia, nec de
 Impatiens Phyllis, longe confinia exus
 Feminei transgressa nihil muliebriter egit.
 Sed tamen est conata virum seruare: nec vlla
 Prætermissa vita est, omni à regione marito
 Imploravit opem: Gallorum & Cesaris aures
 Assidua fregere preces, Rhodopeia longe

Terra maritales est commiserata querelas.
 Pontificis tandem Iuli sapientia rupit
 Vincula, & eductum claustris in regna remisit.
 Tempore brumali postquam redeunte soluta est
 Obsidio; dum Cæsar abest montana peragrans
 Rhetica, pernigilesq; fugat de pectore curas,
 Vincentina nouas res est ordita iuuentus.
 Nam iuga detestans Germanica, Cæsareumq;
 Nomen, & insuetos mores, peregrinaq; Verba,
 Ad Venetos iterum redijt, pulsisque subinde
 Præsidjs, se in magnum aquilæ vertere leonem.
 Nondum multa dies ierat, contraxit in vnum
 Equoreas naues Venetus: quibus arua Cymacii
 Stagnaq; prædatus classem deflexit ad ora
 Fluminis Eridani, quod præterlabitur agros
 Adriacos, illis etenim vetus Adria quondam
 Floruit in campis, fecit quæ nomina Ponto.
 Nunc est mersa vadis: eius vestigia in alto
 Gurgite cernuntur: vitrea piscator in vnda
 Testa videt, persæpe etiam irretita trahuntur
 Vasa, quibus gens illa dapes antiqua ferebat.
 Huc classis subuolta, Pado prætentata rapaci
 Rura manu inuadit. rapiunt armenta gregesque,
 Succenduntq; domos genus implacabile nauæ.
 Adde quòd ex ratibus peditum vis maxima in omne
 Rodigiense solum erumpens, quæcumq; tenebat
 Oppida Ferraria princeps Patavina, subegit,
 Atque breui totius agri ditioe potita est.

Hæc

BELLVM

Hæc vbi facta, rates incunt, iterumque Cymacii
 Litora radentes, iterum magalia, vicos,
 Oppida depopulant, & quod fuit ante relictum
 Dum properant, subitamque legunt, celeremque rapinam,
 Funditus exstirpant: hominumque, bouumque labore
 Non contenti, abigunt ipsos hominesque, bouesque,
 Sors quoque finitimis eadem fuit vndique campis.
 Plurima in hoc tanto sunt penetrata tumultu,
 Horrenda auditu, dira, atque atrociam visu:
 Sed nil tam crudum, nil tam lacrymabile, nil tam
 Sensibus infensum nostris, quam tristitia magni
 Funera Cantelmi, quem, dum velut igneus Hector
 Supra annos, supra ætatem molitur & audet,
 Principio felix sors, demum infida fefellit.
 Ibat in hostiles, velut in pecuaria fortis
 Magnanimusque leo, liber formidine turmas,
 Intuleratque hosti iam non semel eminus hasta,
 Cominus ense grauem interitum: quo exterritus hostis
 Sic illum vitabat, vti per stagna, lacusque
 Diffugiunt aquilam mergi, fulicamque palustres.
 Sæpe pater, qui dum vires animumque ferebat
 Vtilior sanguis, fuit æquiparatus Achilli,
 Dixerat hæc iuueni, tibi mens nimis ardua, vita
 Prodigus es: mi nate precor tibi parce, tuisque
 Omnibus: in te etenim domus inclinata recumbit.
 Mens nocuit multis nimium generosa: periculis
 Te nimium grauibus, nimium iuueniliter offers.
 Sic pater ille autem, cui Mars in corde fremebat,

Quamuis

Quamuis sancta patris tanti documenta videret,
 Non poterat tamen ingentem feruentibus armis
 Vim cohibere: trabem palma complexus utraque
 Fundebat numerosam vno semel impete turmam.
 Hunc, tamquam graue supplicium & comune flagellū,
 Insidijs hostes circumuenere locantes
 Mille locis pedicas: sed cū nihil artibus istis
 Proficerent: casses alios fortuna tetendit.
 Interbellandum cū Mars atrocior esset,
 Dum soli sibi quisque inhiat, vitam vel honorem
 Mente agitans, neque perpendens aliena pericla,
 Transportatus equo, fracta qui liber habena
 Ibat in incertum, solus peruenit ad vndam
 Eridani, sonipesque altis infixus arenis
 Corruit, ipsum autem tentantem assurgere Nautæ
 (Nam Venetum classis ripas obsederat illas)
 Correptis stipant armis, solumque trucidant,
 Dilaniant, grassantur: vti cū in retia traxit
 Ingentem venator aprum, Libycūque leonem
 Desæuire solet. sic fato occumbit amaro,
 Orphea præsentans: sed in hoc sublimior illo,
 Quòd non femineo cecidit, sed Marte virili.
 Sunt qui desertum à socijs in vortice pugnae
 Oppetijse ferant inter densissima Martis
 Agmina, dum vitæ indecori præponere manult,
 More suæ gentis, madesactam sanguine mortem.
 Heu, iuuenis dilecte mihi, pia Numina testor,
 Non secus ac patri: iuuenis tam grande tuorum,

Tana

Quamuis

BELLVM

Tam sublime decus, cum te discedere vidi
 Tam viridi totum florebat robore corpus.
 Tanta genis, oculisque inerat Venus, atque renidens
 Gratia, vt aternos possem te credere in annos
 Victurum. forma illa fugax nos, teque fefellit.
 Mors tua sectando lenibus vestigia plantis
 Obseruabat iens tempusq; viamq; nocendi.
 Heu, quot singultus, heu, quot suspiria patri,
 Quot lacrymas miserae matri Equicolaq; relinquis.
 Sed quid femineo fletu consumimur? esto,
 Esto age, discedis iuuenis: sed prima iuuentus
 Par erat aetati solida: praeuenerat annos
 Illa hominem superans virtus heroica, & heros
 Consummatus eras, quisquis tibi nomina summi
 Herculis attribuit, vates fuit: omnia namque
 Hercule digna tibi seu fors, seu sancta dederunt
 Numina, & imposuit tibi mors heroica finem.
 Quid gemimus? gaudere opus est: sunt omnia nobis
 Prospera; nunc inter magnos heroes in alto
 Elysio viuis, licet immatura repente
 Te mors sustulerit: tecum est insigniter actum.
 Quo venturus eras gressu per turbida longo
 Aequora, te breuiore tulit mora parua volatu.
 Iam vale, & Aegidium fratrem, si forsitan illos
 Occurret tibi per campos, saluere iubeto.
 Litora Paphlagon praedatus, & omnia rura
 Proxima litoribus Pelosellica fertur in arua,
 Estensem bello Alfonso petiturus, & urbem
 Ferrariam,

Ferrariam, Marco infensam, Venetisque rebellem,
 Plurima pro Eridani ripis certamina, cades
 Assidua surgunt: passim Bellona cruorem
 Haurit, & oblongis decernitur eminus hastis,
 Sulfure, missilibus: vibrato cominus ense.
 Heu, funus crudele illis mala fata diebus
 Induxere tibi longo Mirandula luctu
 Plorandum. Lodouicus enim de sanguine natus
 Picigenæ gentis, tantus Mauortis in armis,
 Ut Romanus eidudum sua castra senatus
 Crediderit, Venetam classem pulsurus ab oris
 Ferrariæ, vada confedit Phaëthontia propter:
 Dumq; Paphlagoniam magno certamine gentem
 Aggreditur, captisq; adigit discedere campis:
 Ecce velut fulmen grandi spila ferrea bombo
 Emicuit, subitoq; ducis caput abstulit ictu.
 Corpus equo labens, visu miserabile, truncum,
 Pulsat humum, raptus vertex in mille recessit
 Frustra, fauillarum in morem per inane volantum.
 Hæc postquam rerum non exspectata nouarum
 Nuntia venerunt ad regna Insubria: Gallos
 Dum genio indulgent, & amœna hiberna frequentat,
 Saturniq; dies lætos brummalia festa,
 Ferrariam properare opus est: namq; illius vultus
 Rex protector erat, tutelaremq; gerebat,
 Ut fuerat firmata fides in fœdere, curam.
 Ergo resumentes appensa Penatibus arma
 Tortilibus clangunt lituis, & tympana pulsant.

Dumq;

BELLVM

Dumq̄ petunt urbem ferri de nomine dictam:
 Hi per curua Padi labuntur flumina plenis
 Puppibus: hi longis onerant equitatibus arua
 Cum fulicis acturi hiemem stagna inter, & amnes.
 Interea Casar patriæ telluris amore
 Ductus in ærias Alpes ad frigora Rheni
 Transiit, & vt fido sua sub custode relinquat,
 Veronense solum Gallo commendat & urbem.
 Tempestate merens illa sub Rege Loiso
 Ferrariam miles Gallis comes iuit Iberus:
 Qui, quod sit natura sagax astutaq̄ genti,
 Mox vt conspexit naues, ripasq̄, Padumq̄,
 Inuenit quod nullus adhuc deprenderat, vnde
 Concuteret puppes Venetas, & funderet hostem.
 Nolte igitur clarum cum Luna decendia lumen
 Spargeret, aggressi facinus grande, atque superbum.
 Fortuna adspirante operi, tormenta locarunt
 Pro ripis vtrimque Padi: quæ fulgure, & igne
 Irritata, pilas rictu iaculantur abeno.
 Tum Padus Alpino fauces compleuerat imbre,
 Suspensoq̄ue magis tergo tollebat in altum
 Rostra carinarum, & latera exponebat ad ictum.
 Machina iam tonat ore cauo, crebrisq̄ue flagellat
 Fulminibus puppes, adigitq̄, in flumina nautas.
 Radebat vada summa Chalybs, vterumq̄, sonantem
 Discutiens aditum dabat ingredientibus vndis.
 Hac vi tota simul classis quassata repente
 Dissiliit: pars mersa vadis: pars capta: per amnem

Para

Par
 Atq
 Hi
 Vm
 Iuss
 Imp
 Ver
 His
 Quo
 Att
 Sic
 Test
 Esse
 Tut
 Clar
 Iony
 Tran
 Non
 Hos
 In d
 Inuo
 Hæc
 Obs
 Nil
 Gurg
 Quan
 Stre
 Eger

Pars elapsa cito properauit ad aquora cursu:
 Atque ita Paphlagon cædes, furti atque rapinas
 His luit excidijs in amara turbine noctis.
 Vim trabium magnam, populnaq; robora princeps
 Iusserat Alfonsus cædi, & per flumina trudi,
 Impeditura hostes, atque offensura carinas.
 Verùm in naufragijs, atque in discrimine vita
 His nauæ apprensus se seruauere natantes.
 Quodq; fuit classis damno, excidioq; paratum,
 Attulit auxilium, miserosq; a morte redemit.
 Sic fortuna solet studijs illudere nostris,
 Testariq; nihil sine se prodesse sagacem
 Esse Ducem: nocet interdum prudentia. sæpe
 Tutius it; qui luce caret, quam lumina fronte
 Clara gerens. viden vt ductor, qui rexit in vndis
 Ionijs classem, qui mille pericula Ponti
 Transit incolumis, venit periturus in anne.
 Non est in causa ducis imprudentia: casus
 Hos fortuna facit. quòd si imprudentia forsan
 In ducesit, fortuna opus est. fortuna tenebris
 Inuoluens homines, mentem diuertit, & vmbat.
 Hæc Franciscæ tuos meditans Gonzaga labores
 Obscurare, tibi laqueos & ligna tetendit.
 Nil vereare tamen: quæ te pessumdedit alto
 Gurgite, te in summus attollere cogitat Alpes.
 Quamquam bellipotens istis Alfonsus in armis
 Srenuè, & vt patriæ decuit patremq; ducemq; que
 Egerit: Hyppoliti tamen, vt vulgata per omnem

Fama est Italiam; pietas, & bellica virtus
 Supra Italos, supra Hispanos, & Vascones omnes
 Claruit, & celebri fuit extollenda triumpho.
 Tantum animo valuit, tantum prudentia, & arte
 Omnibus in bellis, ut sese ostenderit ortum
 Hercule, & à tanto nil degenerasse parente.
 Quòd si purpureo dicas non esse galero
 Conueniens bellum: dicto quid ineptius isto?
 Ferrariam nescis Romani antistitis urbem?
 Cur pugnare igitur sacer hic non debuit ordo,
 Qui rem Romanam debet, velut ostia cardo,
 Ferre? rubens tegmen sacri pro iure senatus
 Significat proprium spargi debere cruorem.
 Gaude igitur domus Estensis tuta auspice ralis:
 Vindice defensi tanto gaudete Penates
 Ferrariae decus hoc annalibus addite vestris.
 Veronensis agri locus est, dixere propinqui
 Lignacum populi muro munitus & amne.
 Nam sedet in ripis Athesis: modo flumine secto
 Proxima inundant rura vndiq, & vndiq, bello
 Clauserunt aditus late stagnantibus vndis.
 Gens ea bellatrix sancto deuota Leoni,
 Bellorum strepitum in primo cum fulmine tanto
 Adria contremuit, fatum commune secuta est.
 Veronamq, imitans aquilarum in signe recepit
 De Venetis actum reputans. ubi viuere vidit
 Et constare animis Marcum, licet vndique Maiores
 Perstreperet, rursus dominos confessa priores

Seruanit

Seruanit
 Stan
 Gal
 Tant
 Veron
 Indig
 Dege
 Perit
 Hact
 His d
 At q
 Plux
 Altia
 Prom
 Stell
 Urbib
 A pri
 Egit
 Sape
 Æthe
 Demo
 Hinc
 Comm
 Nam
 Huc d
 Atque
 Linq
 Mani

Seruauit sine fraude fidem, formidine multa imp. & non
 Stant defecta vrbes: animis praestantibus ista
 Gallorum spreuere minas, & Caesaris iram
 Tantum Italia virtutis habent, praedantur: & ipsos
 Veronensis agri vicos, arua, oppida passim:
 Indignantur enim, iuga quod Germanica victi,
 Degeneri segnique metu, sine sanguine & armis,
 Pertulerint: timidumq; vocant, & futile vulgus.
 Haecenus ista fuit genti constantia: quem scis
 His dabit euentum magnis spectabimus ausis.
 At quoniam diltum memini caelestia fata,
 Pluribus indicijs Venetum praesata ruina:
 Altius haec narrare libet, causasq; latentes
 Promere, & a Superis casus aperire fluentes,
 Stelliferum memorant qui perscrutantur Olympum,
 Urbibus & regnis, ubi nongentesimus annus
 A prima ipsarum numerandus origine tandem
 Egit saecula nouem, magnas incumbere clades:
 Saepè quodque interitum, longa obseruantiæ matris
 Aetherij potuit, stellis si credere fas est,
 Demonstrare vices nobis mortalibus istas.
 Hinc claram Venetorum urbem tot voluere casus
 Commemorant, tot bella pati, tot adire labores.
 Nam postquam Venetum populos, qui Andenore quondam
 Huc duce venerunt: patrij buxeta Cytori
 Atque Paphlagonias curbes, & patria rura
 Linquentes, metus Hunnorum contraxit in vna hac
 Mania, fluxerunt alto tot saecula mundo.

Kkkk 2 Sunt

Sunt & qui Venetos uolunt Raphlagones esse,
 Sed potius Belgas: populas ubi nominis huius
 Esse ferunt quosdam uersum Oceanitidas undas.
 Sed fuerit fatius: quando male tempora rebus
 Conueniunt istis: nec enim tot saecula solum,
 Ut perhibent hi, qui annales scripsere dierum.
 Sed fluxere decem uel circiter: ista Tonanti
 Tradere, mundanos orbes qui fecit & astra.
 Ipse igitur Pater omnipotens portendere uisus
 Prasertim tribus indicijs ardentia bella,
 Atque infelices casus, & tempus acerbum hoc:
 Nam tria quae Marco suberant loca, grandibus ante
 Has clades percussa malis commune periculum hoc
 Prædixere graui terræ Cretensia motu
 Arua laborarunt, fractis habitacula tellis
 Cum natis, eunt coniugibus, res horrida visu,
 Ipsos, heu, dominos grandi oppressere tumultu,
 Contremuit Gortyna uetus, Cnossosque, Cydonque
 Atque cypressiferae strepitum nemo horruit Idae.
 Mortales trepidi attoniti per rura relictis
 Urbibus errabant, nulli se credere tecto
 Audentes, timuere solum, ne forsitan euntes
 Hac illac subito incautos glutiret hiatus.
 Brixia nimbofa vi tempestatis, & igne
 Fulmineo turrim è scopulo mirata repente
 Funditus euelli, uulsamque per ardua saxa
 Pracipitem uolui: corda, ossa, imasque medulas
 Contremuit, noctemq; oculis timor intulit atram.

Fulme

Fulm
 Sulfi
 Exin
 Euon
 Ista f
 Dedi
 Dum
 Nam
 Tum
 Tam
 Tot c
 Affec
 In cin
 Addit
 Arma
 Non t
 Irrita
 Obrut
 Hac e
 Et tan
 Hac e
 Persu
 At Ve
 Se vid
 Lustra
 Legiti
 Sic vb
 Contem
 Fulme

Fulmen ut armatum radijs, atque igne corusco
 Sulfura libauit: nam sulfura turris habebat:
 Extulit in cælum flammâs, totamq; per urbem
 Enomuit nebulas fumantia sulfura olentes.
 Ista fuit ratio, quod post ea bella secuta est
 Deditio: Venetis communem instare ruinam,
 Dum putat vrbs paulò ante istas mirata procellas.
 Nam dominis pti externis opus esse putauit.
 Tum quoque sine dolo, seu casu euenerit, illud
 Tam miri nauale operis, quo nautica in vnum
 Tot congesta locum stabulant, incendia damno
 Affecere graui: nam magna ex parte redactum est
 In cineres, toto patrum lugente senatu.
 Additur his rostrata ratis, quæ multâ Rauennam
 Arma ferens pro Flaminia munimine terræ,
 Non tulit iratum pelagus: sed turbine in horas
 Irritante magis spumantem Nerea, tandem
 Obruta in Adriaco ratis est Adriatica Ponto.
 Hæc ea, quæ populos ita prostrauere labantes,
 Et tantum Venetis superinduxere, pauorem.
 Hæc ea, quæ misere in spem Gallum, atque Alemanum
 Persuasos secum superos in bella venire.
 At Veneti postquam tam atrocibus vndique bellis
 Se videre præsentî, totam solenniter urbem
 Lustrauere sacris pompis, precibusq; secundum
 Legitimos patriæ ritus, moremq; parentum.
 Sic vbi sancta pijs coluerunt Numina votis,
 Continuo visa est aliquam fortuna salutem.

BELLVM

Pandere, & auxilium tacito promittere nutu.
 Tum Pataui cœpere urbem. Vinctentia Marcum
 Est confessa iterum, veteresque recepit habenas.
 Rebus in aduersis non est mortalibus vllum
 Præsidium maius, quam sollicitare Tonantem
 Supplicijs, nam sic Diui, qui regna gubernant
 Omnia, suscipiunt causas, & vota secundant.
 Sic aliàs etiam Venetum respública magnis
 Est defuncta malis, & atrocibus eruta fatis:
 Nam Pataui princeps olim Germanica regna,
 Pannoniæ regem, Liguresq; exciuit, & omnem
 Italiam contra Venetos: tum terra, fretumq;
 Per strepuit: vox per campos audita, per Alpes,
 Martia, & armis sono sonuerunt classica cantu.
 Adria tunc tristi vidit Genuensia vultu
 Carbasa, & iniuitas substravit puppibus vndas.
 Stabat Marcus inops tracta ad calcanea cauda,
 Et ductis ad tergum alis latitabat in alga:
 Sed mox, ut Superos implorauere, suosq;
 Religiose animos expurgauere, leuanit
 Et caput, & caudam, & sublimes altius alas.
 Tum Ligures captos apud oppida Clodia portu,
 Naufragio, vt perhibent, clauso de industria ad
 Empori in Riuu magno duxere triumpho.
 Tunc mare pacatum: sparsa per litora gentes
 Tum festos egere dies, tunc traxit ab vndis
 Marcus & in latas misit vestigia terras.
 Victores igitur quicumq; euadere certant,

Auspiciu

Auspicius Diuis adant in bella, Deumq;
Esse sciunt solitum mentes prostrare superbas,
Incuruate caput Christo: reuerenter habete
Templa, sacerdotes, census, Romanaq; iura,
Sunt tamen auctores, quorum sententia terras
Esse velit Veneto aduersas, pelagus que tenendum
Consulat, hanc sortem. Ne arco dare numina fantur.
Sic fore felices Venetos: sic posse tyrannos
Profligare omnes, qui lata per equora regnant,
Si longinqua petant bellis naualibus arua.
Dum fugit autumnus, gelidisq; albere pruinis
Incipit, insolitum, seu fors, seu prouida, Diuum
Cura volens aliquid tali portendere signo
Attulerit, monstrum nostras adnauit ad oras.
Piscis enim, si piscis erat, quo maior in alto
Non fuit Oceano, decies porrectus in oculo,
Vt fama est, tubitos, Luncensia venit ad arua.
Nam famis impatiens praedam de plebe natantum
Dum sequitur, dum praecipiti maria alta natatu
Permeat, ad litus magna se mole vadofinu
Appulit, ac bibulas aluo compressit arenas:
Nec remeare datum non sufficientibus viridis
Tollere pondus iners vteri suleantis arenam.
Cum nare tentaret, tergoq; leuaret in altum
Equora: piscator qui circum litora missis,
Retibus aucupio sese exercebat aquoso,
Mirabatur, vbi affixum cognouit arenae
Affuit, & tracto pedetantim in litora, monstro

*Vi multa nixuq; graui spectacula cunctis
 Mira dedit populis, qui circum litora Lunæ
 Palladijs habitant montana virentia siluis.
 Bellua diffuso longissima tergora ventre
 Distendens, erat horrore spectantibus. vlnis
 Applicitis quosdam metiri immania membra
 Vidisses: quosdam suspensio adsistere vultu
 Attonitis similes: quosdam explorare volentes
 Duritiem monstri exanimis contingere summo
 Indice squarosum tergos, subitoque relabi:
 Non erat hic pistrinx, longa quam Perseus harpe
 Dissecuit: non phoca fuit, quæ mugit in vndis
 More boum: vitulumq; vocant à voce marinum.
 Sed neque physter, qui gutture sorbet anhelos
 Equora, & in puppes absorptas exspuit vndas.
 Non balena, graui Ionam quæ pertulit aluo:
 Quæ visa est humeris lucos portare virentes:
 Mirum animal, noua vel raris res cognita sacclis.
 Immisissis aderant irabibus qui pandere buccas
 Compressasque laborarent dissiungere malas.
 Vix tandem sudando ingens valtere palatum
 Tollere: suppositis fulcris panduntur hiatu
 Ora cauervoso, dictu mirabile, in antrum
 Gutturis obscurei populo spectante subiuit
 Totus eques, tanto fauces patuere Barathro.
 Multiplices monstro linguæ, quas credere falces
 Fas erat incuruas, sic persuadente figura
 Aduentantum oculis, & quæ præterdit acutam*

*Falx aciem, duris pendebat barba capillis.
 Clunus erat, qualem sonipes, cum tergo duro
 Ad bellum vestitur, habet: non squamea terga,
 Sed cutis obdura corio nigricantia nudo.
 Rictus erat, qualis suibus, porrectus in arctum.
 Os minimè mordax, gingiua edentula, prædam
 Deuorat, & viuam turpem deglutit in aluum.
 Non ala pecudi, non crus: sed pectore, ventre,
 Et tergo in latum fuis: quæ forma lacerto est.
 Strata erat in lato deformis bellua campo.
 Quid verò genus id monstri, si monstra prophetant,
 Venturum ostendet nobis mort alibus, ipse
 Differet euentus rerum, quas afferet annus
 Alter, & educto belli Mars arbiter ense.
 Piscis hic, vt memorant hi, qui portenta fatentur
 Significare aliquid magni, fuit illa sequenti
 Per Lucense fretum classis, quæ apparuit anno.
 Nam veluti nostras illo peruenit ad aures
 Tempore, nescio qui Genuam turbare volentes
 Nauibus armatis sunt illa ad litora vesti.
 Sed Deus inceptis non adspirauit, & ille
 Inualidus labor in tenues euauit auras:
 Nec vexata fuit tali res Gallica nixu.
 Totus in auctores furor est conuersus, & hisdem,
 Si Isafrede notes quo res peruaserit, ipsi
 Sunt laqueis capti, quibus illaqueare volebant
 Innocuos, oculis Deus omnia respicit æquis.*

FINIS.

Kkkk 5 BAPTISTÆ

BAPTISTAE MANTVANI
EXHORTATIO AD INSVBRES,

ET LIGVRES; DICATA VIRO

Amplissimo Iulio Carolo, militi,

Vicecancellario, & Delphi-

natus, Præsidenti

dignissimo.

*M*ens aeterna, suo tantum quae condidit
orbem,

Numine, cum possit factam conuolucere
molem,

Sola ministrorum nihil indiga, maluit
huius

Tam vasti, immensiq; operis committere clauum,

Atque gubernandi causis dare iura secundis.

Nec modò caligenas, qui sunt sine corpore, Diuos,

Verum etiam nos mortales in tale vocauit

Officium, magniq; dedit consortia regni

Terrigenis etiam, sic est Deus omnibus aequus.

Hinc veniunt, qui res hominum moderantur, & vrbes,

Regnaque Sidonio vestiti sanguine Reges.

Qualis in Idæi proles Europica Creta,

In Latio Numa Pompilius: si prisca reuoluas

Tempora, Saturnus, dubiaq; ab origine Ianus,

Ac similes alij, qui promeruerunt Deorum

Nomina defuncti tenebris, & in alta relati

Sidera,

*Sidera, in æterno fulgentem lumine mundum,
 Hi sunt in cæcis quædam quasi Numina sanctis
 Legibus humanis formare potentia mores.
 Inde fit ut felix, & fortunata vocari
 Debeat urbs, cui contingat sub principe iusto
 Degere: fortunati homines, felicia regna,
 Quæ viuunt sub rege pio, mortalibus isto
 Munere nil possunt largiri Numina maius.
 Rex bonus est commune bonum: commune flage lum
 Rex malus est, ut Busiris, sæuusq; Lycaon,
 Et Nero terrarum exitium, mundi q; venenum.
 Sæcula quæ tantum laudant Saturnia prisca
 Regis habent nomen: sub quo, aurea floruit ætas.
 Propterea vobis Ligures, quibus inuia subsunt
 Equora, & inculti nemorosa cacumina montes,
 Gratulor, & tibi frugiferis Insubria campis,
 Quæ longe lateq; pates, quod mitia tandem
 Sub iuga depulso imperio venistis atroci.
 Libertas est mite iugum, pro munere magno
 Quale sub Augusto terris indulsit Olympus.
 His tandem vobis, æqua modò mente feratis
 Hoc tam grande bonum, nec vos antiqua similtas
 In scopulos adigat, requies est parca diebus.
 Scitis, & Italiam res est valgata per omnem,
 Quàm graue seruitium, durum, atque immane tulistis.
 Hactenus, & casus quos pertuleritis acerbos.
 Dum modò vos premit ambitio regnare valentum
 Contra iura: dolos dum vult auertere Arago:*

Dum

Dum Venetus non fert fastumque, iramque, minasque
 Sfortiada. sic ora fremunt popularia, Mauri
 Errabatis vti naues in fluctibus Austro
 Exposita sine remigio temone magistro
 Census, opes vestras, patrimonium tota tributum
 Hauserat. exactor latrone rapacior ibat
 Per vestras impune domos, regnabat vbiq; hac
 Improbilas, & erat pax ista nocentior armis.
 Mitto pudicitia damna infinita, parentes
 Indignis cogebantur coniungere natas
 Cum mœrore viris, & erant lugubria tamquam
 Funera, prostrato legum connubia ritu.
 His Deus erratis capiens occurrere, tantam
 Hanc molem vestris hoc importabile pondus
 Depulit ex humeris: nec vos succumbere passus
 Cladibus his, aliud tranquillum, æquabile, sanctum
 Imposuit sceptrum, Gallosque in regna vocauit.
 Orabatis opem lacrymis: vt turbine nauæ
 Deprehensi subito: cum iam sentina dehiscit,
 Et labat horrenda ratis absorbenda Barathro.
 Misit opem vobis Deus, exorastis Olympum.
 In portum hunc tanta de tempestate redacti
 Tranquillis gaudete animis, & ponite finem
 Insatiabilibus votis, quæ improvida corda
 Circumferre solent, & spe deludere inani.
 Quod si fortassis, dum Martia bella fremebant,
 Res visa est onerosa nimis, non Gallica gens est
 Accusanda, genus non est crudele vocandum.

Dum

Non

Non leue cancer erat quod vos rodebat: agendum
 Ferro erat, & flammis: non incantamine, & herbis.
 Armorum hæc natura fuit, Bellona suo pte
 Ingenio semper grauis est, truculenta, minaxq;
 Ira Dei, Mars est, dictus cognomine: Mauors:
 Magna quòd euertat terra importunus, & alto.
 Pygmaei breue vulgus, iners plebecula, quando
 Conuenere græcos longis in prælia rostris,
 Sublato clamore fremunt, dumq; agmine magno
 Hostibus occurrunt, bellus tremit, ludica clamant
 Littora arenarum nimbis absconditur ær
 Omnis, & inuoluit puluis solemq; polumq;
 Et genus hoc hominum natura umbelle, quietum,
 Mite, facit Mauors pugna, imane, cruentum.
 Si fortasse greges ouium, leporemq; riuultu
 Armigero coeant, animoque in bella ferantur
 Mutua præcipiti: Dryades nemora alta subibunt
 Naiades in fontes idensa in dumeta Napææ:
 Ocyus in montes rapiuntur Oreades altos.
 Turbabuntur agri, pressis viridantia præca
 Floribus arefcent, & hiems erit omnibus aruis.
 Gens Romana volens alias præcellere gentes,
 Iustitia, pietate, fide, prudentia, & armis,
 Non potuit tantis Martem frenare capistris,
 Quin grauis, atque nocens socijs, nedum hostibus esset.
 Iupiter atque Venus cunctis mortalibus astra
 Mitia sunt. Mauors cunctis malus, omnia gaudet
 Sternere, peccandi furiosa silentia Mars est.

Mars

EXHORTATIO DA

Mars homines amat inimicos, in pulnere pronos, non
 Fronte truces, lingua audaces, arimo impetuosos ore
 Qui neque Cocyti, nec Olympi Numina curant,
 Nec Thyrsos, ut Barchus habet: sed acumine duro singul
 Tela gerit spicata manu, non mitra armiti
 Tempora femineo, cristis & casside athena
 Fulgurat, & rigido fortes ferro induit annos.
 Non iugat ad curram Keneris de more, columbas, rouno
 Non iumenta Hecates: sed equos animantia corde, idon
 Magnanimo, qui contemnant sonitumq; tubarum,
 Clamoremq; virum, & strepitum, quem feruida Eryō
 Concitat, in bellum toto cum se ingerit a suis
 Vos ergo Insubres Gallum inculpate potestis,
 Si Martem cohibere nequit, quod Martia Roma
 Non potuit: quod nec Reges ab origine rerum,
 Vlli vmquam valere, licet clementibus essent
 Et sine viro animis: Regum quæ maxima virtus
 Quæ facerent Galli naturam & sidera contra?
 Sæpe quoque à vobis belli descendit origo
 Insubres, dum fertis opem, dum panditis urbem
 In sua regna Duci celo indignante reurso,
 Id tamen est forsitan scelus excusabile: quando
 Non odio Gallorum actum est: sed amore fugati
 Principis, vsus enim tam longi temporis istas
 Miserat in mentem curas: nec ponere talem
 Fas erat affectum subito, qui tempore sunt
 Tempore discedunt habitus, dediscere amorem
 Res grauis est, ita nos finxit natura, Deus quo.

Di
 Sc
 Du
 Vt
 Vn
 Ta
 Vn
 Ga
 Vt
 Eu
 Na
 At
 Cer
 Qu
 No
 No
 Fa
 Ius
 Qu
 Ille
 In c
 Et g
 Au
 Est
 Dis
 Est
 Mu
 Nu

Difficile est utrumque igitur: compescere amorem
 Scilicet, & rigido leges imponere Marti.
 Durus vterque labor: venia quoque dignus vterque.
 Ut vobis igitur parcant, vos parcite Gallis,
 Vnaque gens estote animis. Phryges atque Latini
 Tale sub Aenea celebrarunt principe fœdus.
 Vnum estote genus, mixto quod nomine dicant
 Gallitalos, vt Gallogræcos, & Samo thracos.
 Ut fama est Bardis conuincti Lingones vnum
 Euasere genus, qua Longobardo vocatur
 Natio: ab his vestri quondam venire parentes.
 At postquam positus furor hic elanguit armis,
 Cernite quàm faciles hi vestra negotia Galli:
 Quàm bene consultunt plebi, patribusq; videntur
 Nobiscum nati atque aliti. victoria fastum
 Non peperit: paritas vitæ, concordia morum
 Facta: nec à vobis fas est discernere Gallos.
 Iustitia verò quanta obseruantia legum
 Quantus honor, quanta cum maiestate senatus
 Ille sacer, cuius retinet lafredus habenas,
 In commune bonum vigilet, cognoscitis ipsi,
 Et gaudetis opus vobis non esse potentum
 Auxilio in causis, qui nigrum in candida vertant.
 Est victor, cui iura fauent, mirabile dictu,
 Difficile inuentu, pulerum & letabile visu,
 Est leuius regem, quàm legem offender: tanto
 Munere sunt terras nostris dignata diebus
 Numma: tanta oculis tuimur miracula nostris.

EXHORTATIO

Corruerant mores: ex auctorata silebat
 Illa vetus probitas, aditum quæ ad sidera fecit
 Patribus antiquis, quorum delubra supersunt.
 Nec veri respectus erat: petulantia habebat
 Numen, & ante oculos scelera impunita per urbes,
 Per fora, per primatum aulas errare solebant.
 Parua loquor: scelera imperium, sceptrumque tenebāt.
 At postquam visum est Superis submittere Gallo
 Insubrum, Ligurumq; domos: rediere Solones
 Exemplò: rediere Numæ: rediere Lycurgi.
 Non aliter, quam post æstina tonitrua, & vnda
 Præcipitis nimbium volucres à turbine pulsa
 In latebras rursus redeunt, & postuua lustrant.
 Ante alios venere duo quasi sidera celo
 Lapsa super terram tenebris dare lumina vestris.
 Alter qui leges, alter qui temperet arma.
 Sunt leges Iafredè tuæ: tu iura ministras:
 Tu regis æquatas lances, neque personarum;
 Sed solùm meritorum habito discrimine, tamquam
 Alter Aristides, inopum simul atque potentum
 Rem geris, implicitus nec spe, nec amore, nec auro,
 Nec quouis affectu alio, qui vertere possit
 Iudicium, vel quo fiat violentia legi
 Tu patrociniùm miseris: custodia pacis:
 Communis tutela boni, brocul exsulat omne
 Te censore nefas, & abit Lethea sub antra.
 Tu velut Alcides vitiorum infirmia passim
 Monstra domas, & nequitia septemplex hydram,
 Centauros,

Cen
 Hoc
 Iust
 Proj
 Auf
 Nas
 Aru
 Sub
 Pub
 Te c
 Tu r
 Non
 Ad t
 Amb
 Hipp
 Quas
 Pieri
 Thess
 Et qu
 Gryn
 Pascu
 His t
 Atqu
 Vran
 Quæ a
 Et ve
 Et Cl
 Quæ l

Centauros, Antæum, Erycem, Cacumq; rapacem,
 Hoc est, infrenos homines, clementiæ inanes,
 Iustitiæ immemores, legemq; Deumq; perosos
 Profigas, claudisq; viam furialibus ausis.
 Auspicijs Iafrede tuis sanctissima virtus
 Nascitur, & crescit, viresq; assumit in horas.
 Aruerat pietas sicco iam stipite: rursus
 Sub te viuifico madefacta repululat imbre.
 Publica relligio, quæ conculcata iacebat,
 Te cultore leuat conum in sublime comantem.
 Tu regis Insubrum, Ligurumq; negotia, tanta
 Non impar onerit: tantæ tu auriga quadrigæ.
 Ad tua Pierides veniunt conuiuia Nymphæ,
 Ambrosiasq; dapes adhibent, quas diuite campo
 Hippocrenæis Phocis parit humida lymphis:
 Quas Libethra tulit, durisq; in montibus Ascra,
 Pieriumq; solum: nec non vicina Heliconi
 Thespia, & Aonij montes: quas inclyta Pimple,
 Et quæ Phæbeo nemori cognomina fecit
 Grynia: quas Dirce, Stoa quas habet, atque Academi
 Pascua: Apollineæ quas gignunt litora Cirrha.
 His tua nectareis cumulant conuiuia donis,
 Atque tuas omnes celebrat laudes Aganippe.
 Vranie in primis, quæ contemplatur Olympum:
 Quæ docet astrorum radios, quos accipit aër,
 Et vehit in terras, & in omnia semina rerum.
 Et Clio: cui fama subest, & gloria regum:
 Quæ Heroum decora æternos extendit in annos,
LIII Assyrios

EXHORTATIO

*Affyrios memorat reges, clara acta Scytharum, &
 Qua Persæ veteres exant lauere Tyranni:
 Græcia, & Ægyptus: Romana & Punica bella.
 Tu nocturna Pharos, cuius de vertice lampas
 Ardet, & errantes lato regit aquore nautas.
 Tu populis magnæ, qui tempestatibus atris
 Scire facit Syrtes, & saxa latentia Ponto.
 In Labyrinthiacis tu filum ambagibus illud,
 Thesea quod docuit cæcas exire latebras.
 Accola te Rhodani desiderat, accola Rheni,
 Accola Ticini. tua fama audita per orbem,
 Allicit omne genus. meritis tu præmia ponis,
 Et sub te virtus est fortunata. pœtas
 Non finis, vt solet hæc corrupti temporis ætas,
 Exsecrari operas, & deplorare laborem.
 Carolus arma regit, Caldi clarissima montis
 Cognomenta gerens, soboles Ambasia, grandi
 Indole vir: cui plena oculis prudentia, & Argo
 Persimilis, circumspiciens longe omnia, regno
 Ap' a gubernando: cui mens excelsa vigorem
 Cæsareum spirans: animis formidine nulla
 Vctus, Alexandro similis: qui solus ab altis
 Mœnibus armatos saltu se misit in hostes.
 Sic facilis natura fuit, sic mitia cali
 Astra viro. talis genitalem exiuit ab aluo:
 Sic etiam puerum clari studuere parentes
 Formare, & teneris sic est affectus ab annis.
 Nec deforme animo per mille pericula corpus*

Martii

Martia duratum: quali Telamonius Ajax;
 Quali Pelides: quali Priameius Hector,
 Et proles Iouis Alcides se in bella ferebant.
 Ista tribus nuper satis explorata periclis:
 Et cùm triste gemens videt feruere tumultus
 Felsina Serranos, populumq; in bella ruentem.
 Tantam urbem, tam magnanimam, belloq; potentem
 Non minus attonitam fecit, quàm Mummius Isthmō,
 Et mare quæ duplex disterninat Acrocorinthum:
 Quam Macetum regem Paulus: Didonia regna
 Scipio: Laomedonteam Troiam, Oechaliamq;
 Maximus Alcides, vti tum Cæsaris illo
 Fas titulo, Veni, vidi, viciq; fuisset.
 Tam felix fortuna fuit, victoria Gallum
 Tam celeri dignata ducem celebrare triumpho.
 Tum quoque, cùm subito Ligur induit arma paratū,
 Et coniurati venire in pralia montes.
 Sed magis atque magis cùm descensura iugosis
 Alpibus Arctoas mouit Germania gentes.
 Tunc Itali fremuere omnes varijs agitati
 Consilijs, & erant qui belli incendia malent,
 Et qui præferrent pacem bello, atque quietem.
 Carolus in tanto bellorum turbine magnum
 Induit Atlantem, calo qui dicitur altos
 Supposuisse humeros: graui terq; frementia forti
 Pectore sustinuit populorum murmura, & iram
 Incendentem animos: ceu, cùm freta concitat Auster,
 Susinet erectos cautes Marpeßia fluctus::

EXHORTATIO

Firmauitq; vrbes studia in contraria pronas.
 Sed neque te titulis Iacobe Trinultie possum
 Heic fraudare tuis. cum dux, qui Gallica castra
 Duceret in valles Athesis Germanica contra
 Agmina, turmatim ex altis volitantia saxis,
 Quarendus multis hominum de millibus esset,
 Te tanti fecere omnes Galli que, Itali que,
 Quanti olim Graiorum vrbes Agamennona magnum.
 Te solum voluere ducem: quo bella magistro
 Tam violenta pati, clademq; euadere possent.
 Tu vero (virtus tam firma senilibus annis
 Affuit) atatem oblitus properanter in armos
 Antiquum thoraca trahis, quo mille tulisti
 Pugnando telorum ictus. complecteris hastam.
 Quadrupedem corde elatum capita alta leuantem
 Scandis, & in bellum turmas agis are micantes.
 Nec plus est Cæsar, nec plus est Hannibal umquam,
 Aut Marius, Cimbros illic qui sustulit, ausus.
 Fama erat ex illis Rhenum descendere & Albim
 Rupibus, & currentem vndis pernicibus Istrum.
 Addebant aliqui Dacos, & Cimbrica castra,
 Sarmaticosq; equites sumtis equitare pharetris
 Italiam versus: terrorq; inuaserat omnes
 Tantus, vt ex agris fugerent in mænia villa.
 Iam Venetus trepidare altum, diffidere pugna
 Ceperat, & percunctari, Fabiumq; imitari,
 Frustrariq; mora tantos decreuerat hostes.
 Tu firmasti animos, venientia fulmina contra

Direxisti

Direxisti acies, & in ipso signa locasti
 Limine Teutonica gentis super inuia saxa,
 Sic contriti hostes traxere reciproca tandem
 Consilij de pace habitis vestigia retro.
 Tu verò ad Gallos rebus feliciter actis
 Undiq; & in patriam vittricia signa tulisti.
 His itaque Insubres vestras rectoribus vrbes
 Temperat, hac Gallus vos tempestate gubernat
 Consilij ducibusq; istis, quos credere fas est,
 Si belli, & pacis præclara negotia cernas,
 Tot Curios, tot Scipiadas, totidemq; Catones.
 Nunc igitur, quando leges, & iura tuentur
 Imperium, sancto populi sub principe florent,
 Atque dies agitant festos: per compita saltant
 Ciuiles urbana chori: triuialia ruri
 Mobilibus plantis certant ad præmia Nymphæ.
 Heic locus est Genuæ casum memorare recentem,
 Qui doceat regis clementia quanta Loisia,
 Quantæue in aduersis animi præstantia rebus.
 Castalides Nymphæ precor adspirate canenti,
 Et date veridico rem gestam includere versu.
 Vrbs, Genuam dicunt, sita curuo in litore vasti
 Aequoris, Europam Libycis quod partit ab oris.
 Vrbs terris, pelagoq; potens, quæ brachia quondam
 Vsque ad Sauromatas, vsque ad Cypri arua tetendit.
 Nunc quoque in Aegæo Chium tenet: Apennini
 Partem habet à Varo longe vsque ad flumina Macræ
 Porrectam. à Gallis vsque ad Tyrrhenida gentem.

EXHORTATIO

Ipsa mari similis, fluctus quod surgere in altos
 Sæpe solet: gaudet crebros excire tumultus.
 Quod si concordēs agerent sine litibus annos,
 Induti Venetorum animos, res publica maior
 Non foret. Exercent odium immortale: sepulti
 In rixis vires, & opes, & tempora perdunt.
 Hos igitur paucis traxit furor ante diebus
 In noua bella, patres populus submouerat vrbe
 Caussatus fastum immodicum, moresque superbos,
 Mœnibus exacti patres, ad regia tendunt
 Limina, restitui in patriam propriosque Penates,
 Atque premi populum orantes tam imane furentem:
 Namque opibus primum ablati incendia in aedes
 Miserat, & totam Furijs subuerterat urbem.
 Annuit his precibus Regis clementia cassam
 Suscipiens, tantasque parat componere lites.
 Missi oratores igitur, qui flectere plebem,
 Et sedare animos studeant, furta atque rapinas
 Restitui, recipique patres in mœnia curent.
 At postquam frustra multumque diuque monentem
 Recta, videt sequi a populo facti, atque refelli:
 Indignum ratus est tam immane relinquere, inultum
 Tam crudele nefas, & non adfistere passis
 Damna tot, & tam magna sui dispendia honoris,
 Suscitatur ingentes animos, & regia corda,
 Vt leo qui longo latratu incessitur, ergo
 Arma mouet, gentemque parat frexere superbam.
 His Ligur auditis, tanta est audacia cordi,

Vsq
 Ac
 Fes
 Cogn
 Aeri
 Con
 Solu
 Pro
 Iam
 Ext
 Rem
 Dux
 Long
 Non
 Fact
 Alter
 Vt m
 Mos
 De s
 Belli
 Itali
 Adri
 Ex l
 Tota
 Atq
 Quis
 Term
 Adri

Vsq̄ue adeo furor insanit, molimine magno
 Accingit pugnae, & cerus non cedere cunctos,
 Festinant munire aditus, urbana iuuentus
 Cogitur, armatisq̄; ruunt in moenia turmis,
 Aeria rupes, & ab altis oppida saxis
 Concurrunt: veluti quoties sub sidere Cancr̄i
 Soluitur acris hiems, lapsi de montibus amnes.
 Proxima praecipiti rapiuntur in aequora cursu.
 Iamq̄; ingens erat in castris exercitus hostem
 Exterrere potens. sed quid ratis orba magistro
 Remigio, quamquam valeat, molivier ausit?
 Dux deerat: quem si casu fortuna dedisset,
 Longe anceps euentus erat. certaminis huius.
 Non aderat Fulgosa domus, nec Adorna propago:
 Factio quae duplex Genuae intra moenia semper
 Alternis regnare solet, populumq̄; tueri.
 Vt memorant Graium annales, Lacedaemone quondam
 Mos erat iste. duae gentes in manibus vn̄is
 De solio regni semper certare solebant.
 Belliger aërias iam rex transmiserat Alpes,
 Italiae in campos: vbi descensurus in aequor
 Adriacum, flexo Padus it per pascua cursu.
 Ex Italis sese Regi iunxere Salass̄i,
 Totaq̄; fulgentes ducens Insubria turmas.
 Atque vrbes, quae nomen habent à monte Feraci:
 Quas Padus à Borea, mons Apenninus ab Austro
 Terminat. & Mutinae princeps, qui mittit in vndas
 Adriacae regni fines, tuq̄; incluta Manto

EXHORTATIO

Virgilij natale solum: cui praesidet ingens
 Bellorum ductor, nulli cessurus in armis
 Franciscus Gonzaga Ducum caput Ausoniorum.
 Hic operam nauauit in hoc certamine grandem:
 Liuor abi, quantum Tydeus Cadmeia circum
 Mœnia: Pelides Phrygij Simoentis ad vndam.
 Ventum erat in vallem, quæ nomina ducit ab amne
 Portifera, Genuæ & vasto loca proxima Ponto.
 Hic magnis certatum animis, & sanguine multo
 Abluit hos montes seui violentia Martis.
 Heic praclara ducum virtus, & fortiter acta
 Ac duri laudem egregiam meruere labores.
 Sed neque in his virtus tua Pallauicine periclis
 Antoni sopita fuit: sed agebat Vlysssem
 Consilio & lingua, quoties opus esset Vlysse;
 Ibat in aduersos hostes, & agebat Achillem
 Hastili & gladio, quoties opus esset Achille:
 Et Regi officium vigil impendebat vtrumque,
 Gallica vt accepit Proteus resonare per altum
 Classica, Tyrrhenas totum pecus egit in vndas,
 Et virides, quæ rubra legunt corallia, Nympha,
 Deliuere diu subter caua Tethyos antra:
 Tethyos, albentes nando quæ porrigit vlnas.
 Tunc orbis ductore Ligur, cum cerneret hostem
 In foribus, iamque ad muros accedere Regem
 Intrepidum, summo montis de vertice pulso
 Praesidio, quid agat nescit, trepidare, sui que
 Incepit tædere ausus, & ponere fasium.

Mittitur

Mittitur orator pacem, veniamque rogatum
 Innocuæ saltem atati, populoq; minori,
 Et nuribus, senioq; graui. se in regia mittunt
 Brachia: se dedunt Regi: regaliter omnes
 Suscipiat, cum fletu orant, atque arma relinquunt.
 Interea tristi prostrata Liguria casu
 Luget, & atrati expectant asperrima ciues
 Imperia: vt subito erumpens post fulgura fulmen
 Expectare solent nauatæ, cum turbine nigro
 Scuit, & iratum pelago tonat vndique cælum.
 Missus vt exposuit populi mandata rebellis
 Nuntius, afflictam Rex clementissimus urbem
 Ad sua prostratam vestigia cernere visus,
 Visus & infantum voces audire, parentum
 Singultus, populiq; omnis suspiria, & altos
 Cum lacrymis gemitus, tensasque ad sidera palmas:
 Languit, & pietas fecit placabile pectus,
 Et prior in dulcem enasit truculentia vultum.
 Rex Genuam vicit, vicit clementia Regem,
 Et victor victus fuit. laudabile vtrumque.
 At vi. pietate opus est diuinius: armis
 Vincere regale est. victori gloria. victo
 Gloria danda: minor victori, maxima victo.
 Quæ leuitas vobis, quæ tanta insania vestra est,
 Rex ait ô Ligures, vt compeleretis ad istos
 Transnigrare locos à finibus vsque Britannis
 Gallorum regem: qui vos pietate paterna
 Prosequitur: qui vos veritus turbare reliquit

EXHORTATIO

Haftenus in manibus vestris mare, litora, & vrbes?
 Verùm agedum. satis impensas moliminis huius
 Pendere. sit populus quicquid peccauit inultum,
 Parcimus atati teneræ, populoque minori,
 Et nuribus, grauibuscq; annis, & denique totam
 Soluimus his hodie coram ductoribus urbem.
 Dixit, & adspectu subiit tentoria lato.
 Adspice qualis in hoc animi moderamine virtus
 Fulgeat: in priscis non est heroibus vllum
 Par huic exemplum. Romana diaria volue,
 Græcæq; . Romani nonne euertere Corinthum,
 Atque Numantinae arces? Carthaginis illud
 Tam sublime decus flammis vlttricibus arsit.
 Arsit & in Phrygia Priami domus, atque superbum
 Ilium, & ardentis nocturna incendia Troiæ
 Tangere visa polos, & lambere sidera flammis.
 Nobilius certe est, & magnificentius vrbes
 Vincere parcendo, quàm eradicare furendo.
 Hi Celtis mores: hac indulgentia Gallis.
 At neque quod victam Rex ingressurus in urbem
 Inscriptum chlanydi generosum insigne ferebat.
 Prætereo: quando id cunctis memorabile sæclis.
 Ibant ostrati proceres, longoq; equitatu
 Lata suburbanos implebant agmina vicos:
 In medio Rex victor equo sublimis in alto
 Murice conspicuus, rutilanti splendidus auro.
 Signabatur apum sparsim toga tota figuris,
 Cumque apibus regnator apum fulgebat in ostro

Pictus

Pictus
 Rex
 Rex
 Quo
 Vin
 Inf
 An
 Po
 Te
 Qu
 Ca
 Co
 Su
 Me
 Si
 Vt
 Ma
 Su
 Ca
 Su
 Et
 Et
 Po
 Ne
 A
 Po
 Vt
 Qu

Pictus acu, scriptumq; notis epigramma Latinis:
 Rex mucrone caret. quo significare volebat,
 Rex pius & clemens qua mente intraret in urbem,
 Quòue animo debent populis conuiuere Reges.
 Viuite felices igitur sub principe tanto
 Insubres, Liguresq; simul: neu quarite vestrum
 Amplius interitum. sub Rege quiescite sancto,
 Ponite præteritis iam finem affectibus: ista
 Tempestate Deus vobis hæc oia fecit.
 Quòd si forte aliqui latent, persistere in isto
 Cardine res non posse diu: compescite linguas,
 Cordaque, & hanc alto curam permittite cælo.
 Sunt quædam quæ quisque potest: vt scindere terram,
 Mercari, curare domum. cælestia quædam
 Sidera, & in rebus latitans natura gubernant:
 Vt frondere nemus, campos herbescere, fruges
 Maturare, gelu, ventos producere, & imbres.
 Sunt quoque quæ populi possint: vt condere leges,
 Castigare malos, & ponere præmia laudi.
 Sunt quædam seruata Deo, quæ ponere solus
 Et mutare potest: vt dispensare coronas,
 Et reges dare, qui paci dominantur & armis.
 Ponite mortales curam de regibus omnem,
 Neue Dei officium nixu vsurpate superbo.
 A Superis veniunt, quales humana videtur
 Poscere conditio. labuntur ab æthere Reges:
 Vt Saul & David: numquam sine Numine fiunt.
 Quòd si contingat discordia regibus vniquam,

EXHORTATIO

Quæ fuerit belli arbitrio dirimenda duobus:
 Bella erat miles: priuata negocia ciues.
 At neque Gallorum pudeat sub legibus æuam
 Ducere, & imperio regis parere Loisi.
 Gallia de primis immensi gentibus orbis
 Vna fuit semper: Galli domuere Latinos,
 Pannonas, & Caios: Asiatica litora Galli,
 Quos Galatas dicunt, pertransuere fugatis
 Inde Gomeritis: gens Gallo græca vocari
 Cepit, & est Phrygijs regio contermina campis.
 At vicina magis sæclo si tempora nostro
 Vestigare velis: Gallos Hispanica regna
 Inuenies à Gatulis à gente Libyssa
 Afferuisse. siti bellis Orlandus in illis
 Arruit, ut fama est. & erat tum Gallia sub te
 Carole magnorum domitor fortissime regum,
 Qui Magni cognomen habes: quod Gracia regi
 Contulit Emathio, cuii Mauortia Roma:
 Qui maris. & terræ bellando exterruit orbem,
 Tu Longobardos, tu Saxonas, atque Triballos
 Marte domas, læsam annixus defendere Romam.
 Inuenies Pipinum etiam, genitore creatum
 Carolo, in his oris longos regnasse per annos.
 Galli etiam domuere Syros, domuere Sabæos.
 Et Solyni illustrem regni gessere coronam.
 Adde quod antiqui posuerunt mœnia Galli
 Plurima in his agris: fuit heic quoque Gallia quondam,
 Alpibus à gelidis vsque ad superi maris vndas.

Tu quoque quæ mediæ retines cognomina Lana,
 Ut perhibent veteres, tua qui incunabula norunt,
 Gallica es, & Galli tibi fundamenta dederunt
 Iacta duos amnes inter: quorum vnus ab ortu,
 Alter ab occasu labens tua terminat arua.
 Regem autem de gente tua, de stirpe tuorum
 Descendisse ducum fama est vulgata Loisum.
 Ac iustè, quando est hæres, succedere regno.
 Si verò, quantum valeat pietate, vel armis,
 Quæ fieri: non hac solum dititione, sed orbis
 Imperio dignum inuenies. prudentia certat
 Iustitiæ: grandes animos, & fortia corda
 Vincere molitur virtus: cui nomina fecit
 Temperies. adiuta istis quasi quatuor alis
 Mens rapitur supra humanæ fastigia vitæ,
 Et subit heroum fines: quos prisca vocabant
 Sacula semideos. caelestificatur in horas
 Amplius, & Diuis sese immortalibus æquat.
 Define scrutari quæ magnificentia, qualis
 Relligio, & superos imitans elementia Diuos.
 Expediam paucis: Regem coguntur in vnum
 Quatuor, Augustus, Titus, & pater, & Traianus.
 Caesar vt edomuit Gallus, docuisse putauit
 Se totum terrarum orbem: quia cuncta videbat
 Cetera, si ad Gallos species, imbellia regna.
 Quòd si Romanos quondam fortuna leuauit
 Altius & Gratos: hoc non obscurat honorem
 Gallia, & egregiam laudem: quæ in longa propagat
 Sacula

EXHORTATIO

Sæcula se, & grandem ramos extendit in vmbra.
Hæc Deus in gentes dispensat dona vicissim
Vt libuit, non pro meritis, quid Persia quondam,
Quid Scythæ, quid Medus meruit? quid Barbara Mem-
Dedita Dis Stygijs, subiecta procacibus vmbrijs? (p. 11)
Quid meruere Gothi, gens illaudata? quid Hunni,
Vandali, & atroces Mauri, infrenesq; Sueui?
Regnauere tamen, sic alternantibus astris
Res hominum, rerumq; vices: nec quærere caussas
Fas alias, regit exlegi Deus omnia nutu,
Et cælo, & terris lex est diuina voluntas.
Est aliud, quod vos opus est aduertere: magni
Quæ loquidem res momenti est, & mente sagaci
Perpendenda, bonos perimat ne incuria mores.
Ausoniæ gentes, verum mihi dicere fas sit,
Natura dimissa, animis in litibus omne,
In rixis, bellisque trahunt ciuilibus æuum.
Insensæ Venetis Ligures, Insubria Tuscis,
Tuscia Campanis, Latio Campania, Daunis
Græcia magna, Vmbro Samnis, Picentibus Vmbri.
Vrbs vrbi, vicus vico, gens æmula genti:
Et domui domus, & nurui contraria socrus.
Mille similtates vna intra mœnia certant.
Nec sedare animos, nec ducere fœdus in vnum
Vii hominum fas est: odia immortalia regnant,
Atque homines pariter dominandi ardore feruntur,
Vsurpantq; magistratus, fiuntque Tyranni,
Iurâq; regnandi caussa regnare decorum

Esse putant: sancta hæc docuit stratagemata Cæsar.
 Hanc quoque Lethæam patitur Germania pestem.
 Scinditur in partes: studia in contraria turpi
 Dissidio rapitur: nec sentit currus habenas.
 Hinc opus est illos aliquo grauiore teneri,
 Ac subigi imperio: nec libertate potiri:
 Quæ vitio gentis corrupta, licentia paruo
 Tempore fit, pariens cædes, incendia & vsque ad
 Templorum venit incestum, domuumque ruinas.
 Altera conditio Gallis præstantior: omnes
 Deposito regnandi animo concorditer unum
 Suscipiunt Regem: parent concorditer vni:
 Sicut apes, quas humanæ natura creatrix
 Finxit in exemplum vitæ, nam quæ sua regum,
 Hoc ratione carens animal, reuerentia monstrat,
 Quod nondum pleriq; hominum didicisse videntur.
 Ast hic apud Gallos mos obseruatur ad vnguem.
 Nec quid seditio, quid sit discordia norunt.
 Adijce quod nulla est gens relligiosior, omnes
 (Non ignota laquor, nemo est qui nesciat) omnes
 Mâne susurrantes tremulis altaria labris
 Circumstant, & emunt auro libamina multo:
 Quod nostri ridere solent, & pendere parui,
 Vt qui sacra minus delubra, & Numina curant.
 Vos ergo Ausonii, quos vel disglutinat vlla
 Factio lethalis, vel momentanea semper
 Commissura ligat, Deus omnibus arbiter æquus,
 Vos inquam, velut infantes dedit erudiendos

Callorum

EXHORTATIO

Gallorum generi, vobis exempla daturō
 Optima viuendi, fastumq̄, odiumq̄, domandū,
 Ac maiore Deum studio, Superosq̄, colendi.
 Qui faciunt pluris Superos, diuina Deumque,
 Mortales alios debent præcedere, leges
 Ferre, magistratus legere, & regnare per orbem.
 Est etiam quod non debent aduertere tantum
 Ausonia gentes: verum & Germanica regna,
 Et quicumque sacrum tetigerunt vertice fontem,
 Turcorum impietas nubes Acherontis opaci,
 Quæ duce Nestorio quondam Nabathæa per antra
 Exijt, æternis vt solem inuolueret umbris,
 Debet agi Stygiam in noctem, nigrumq̄, sub Orcum.
 Dorica gens implorat opem: Byzantia luctu
 Mœnia significant, cum Trapezunte dolorem.
 Hac ea, quæ nostris sunt vsurpata diebus:
 Quæ verò fraudem antiquam, veteremq̄, rapinam
 Sunt perpeffa: gemunt altum, Genijque locorum
 Sollicitant Superos pro libertate suorum.
 Magnus ab Assyrijs auditur ab vsque Damasco
 Clamor, & à tota sacri regione sepulcri:
 Clamor ab Armenijs, à Medis, à Nabathæis:
 Clamor ab Ægypto: renuunt ea regna teneri
 A Machometeis, cupiunt ad vera reuerti
 Numina, & auxilium nostris à Regibus orant.
 Nostri autem Reges populis rixantibus omne
 Tempus, vt extinguant bella hæc intrinseca, perdant.
 Sic sparguntur opes: sic vis elabitur omnis.

Grande

Grande nefas opus hoc sanctum, quod pendere nostro
 Debent regna Deo, studijs tardare malignis,
 Priuatis turbare odijs, obstacula tantis
 Obiectare bonis, seseque opponere Christo.
 Tanta hæc improbitas, tanta hæc insania firmat.
 Rem Machometeam, Stygioq; inseruit Auerno:
 Cui studium latè Turcorum extendere gentem.
 Nostrorum quoties Regum audiuerunt tumultus
 Bella Cappadoces, Phygij, Cilicesque, Syriq;
 Atque alij, quibus impietas Machometica cordi est,
 Exsultant: sibi promittunt tutissima cuncta.
 Non secus ac pecudes, quæ tum securius agros
 Pascuntur, cum forte lupos in mutua bella
 Aduertere rapi: nec agenda incumbere præda.
 Cum nos arma premunt, rident ea Barbara regna,
 Votaque suscipiunt, Superosque impensius orant,
 Vt nostræ lites æterna in sæcula tendant.
 Regum autem, quibus hæc magna prouincia molis
 Ingruit, hic primus: cui sunt latissima regna,
 Cui fidei Zelus, cui tanta opulentia rerum,
 Cui Deus & cæli sunt omnia sidera præsto.
 Hunc igitur vexare nefas. cum Casare tandem
 Et reliquis, quorum Christus præcordia tanget,
 Bella hæc ingenti claudet suscepta triumpho.
 Sacrosancta canunt nostrorum oracula vatum
 Venturum ex Gallis regem, qui nauibus altis
 Nauiget in Syriam, Solymasque adscendat in arces
 Victor, & asserto statuatur noua regna sepulcro.

M m m

Est

AGELARIORVM

Est alius languor, quo res Romana laborat.
 Haud minimum. Nam temporibus generalia certis
 Concilia, vt leges perhibent iteranda, videntur
 Desita, & omnino nostris exstincta diebus.
 Hac autem sancti patres celebrare solebant
 De fidei rebus, de relligione loquentes,
 Deque reformandis toto mortalibus orbe.
 Vt cessit labor iste, malis data moribus ampla
 Ianua, & ingresso facta est ecclesia Ponto
 Atrapaalus, vbi nant angues, vbi rana coaxat.
 Fac redeat mos iste: simul collapsa redibunt
 Priscorum decreta patrum: sanctissima vita
 Disciplina, velut pratum, quod temperat vnda
 Opportuna, feret frugum incrementa bonarum.
 At quia tam latè regnat discordia, tanto
 Tempore, dum reges aduersi regibus, vrbes
 Urbibus, incendunt bellis flagrantibus orbem,
 Concilijs non est istis locus: altera mentes
 Cura trahit nostras, quæque esse potissima debent,
 Vltima sunt studia, atque modis eludimur istis.
 Heu damnum fidei graue, & irreparabile: Christi
 Dedecus incurrit tam detestabile regnum.
 Huic operi pulso tandem Mauorte vacandum.
 O populi, ô reges, retro sublapsa refertur
 Cymba nimis. Christi domus inclinata ruinam
 Significat. primæ tanta sub mole columna
 Iam cedunt oneri: nec susinet ostia cardo.
 Vos autem Insubres animos componite: pacli

Indulgete.

*Indulgete, bonis quæ fert iustissima tellus,
Quæ Deus imperit, sancto sub Rege fruendum.*

FINIS.

BAPTISTÆ MANTVANI
AGELARIORVM LIBRI SEX,
AD CONSALVVM FERDI-
nandum Agelarium, ducem
inuictissimum.

LIBER I.

*Mnia quæ volucris fugiens vertigine
mundus*

*Circuit (omnipotens ita res discrimi-
nat Auctor)*

*Accipiunt mortalem habitum, sensim-
que fatiscunt.*

*Hæc ea quæ à primo cæli labentia motu
Tempora mesurant, & quæ sua terminat ætas.
Si tamen inspicias rerum incrementa nouarum,
Tam validum dum crescit opus, genus omne futurum
Immortale putes, & nil debere sepulcro.
Hinc fetura recens ignara volatilis aui,
Et spe elata, cauas Plutonem extendere fauces
Non videt: ac vitam ad Manes iter esse sepultos.
Ast vbi iam fortes sobolem pronexit ad annos,*

M m m 2

Ex

AGELARIORVM

Extemplo mutata grauem natura nouercam
 Induit, atque odijs prolem infectatur adultam.
 Deperit ex vultu roseus decor: aspera sulcat
 Ruga cutem: fuluo quondam coma concolor auro
 Accipit inualida canos insignæ senectæ.
 Nec tamen est cunctis eadem mortalibus ætas.
 Nam Deus in lucem cum res produceret, æuum
 Protulit & tempus, dedit immortalibus æuum,
 Ambrosia innectens illi caput, atque amarantho.
 Occiduis tempus, diuisum in secula & annos,
 In menses fusum atque dies: quod imagiue nunquam
 Cernitur integra: sed pars abscondita semper
 Quæ sequitur: quæ verò abiit, vestigia tamquam
 Somnia quarundam rerum peritura relinquit.
 Et subiecta tribus fecit mortalia Parcís.
 Sunt quæ stare diu neget Atropos. ista se uero
 Mors atrox premit ingenio, raptimque sub vmbra
 Corripiciens elementa diu coeuntia soluit.
 Id flores herbaq; docent, quas parturit æstas:
 Quas abradit hyems glacialibus aspera ventis.
 Sunt medium sortita modum, quæ mitia fata
 Esse diu, pluresq; sinunt se extendere in annos:
 Quale genus fruticû: quale est pecudumq; hominumq;
 Et quæcumque natant vada cæco abscondita Ponto.
 Sunt quibus ætatis dederint longissima Parca
 Tempora concordés: qualis vita illa parentum
 Ante maris primam illuuiem, cum sera propago
 Mirabatur auos, & anus tot secula natas:

Ceu veteris regna illa Nini, quæ protulit vxor
 Longe vsque ad fines armata Semiramis Indos.
 Vt Romæ imperium, quod adhuc, licet imbecillum
 Atque ex sanguine, manet, bis denaque sacula vincit.
 Diui immortales, Deus immortalis, & ipsum
 Immortale Dei calum domus, axe citatum
 Perpetuo, æternisq; polis sine tempore fertur.
 Progenies nonnullæ etiam transmittere semen
 In longos potuerit dies, rerumq; videre
 Occasus ortusq; alios aliosq;: ruinas
 Regnorum, antiquas vrbes concedere fati:
 Ebullire alias: terrarum motibus amnes
 Hos cessare, illos nasci, mutata profundis
 Litora tanta ferunt æterno sidera cursu.
 Vsque sub infelix Maxenti Casaris æuum
 Se tulit annorum locuples, ditissima vitæ
 Gens antiqua Lagi, Pharias dominata per vrbes.
 Laomedontæ soboles Priameia gentis
 Vsque ad regna Titi longam extendisse senectam
 Dicitur, & molem immensam cumulasse dierum.
 Gens vetus Aneadum finem sortita, Nerone
 Ad Stygios amnes, & ad infima Tartara pulso,
 Fertur, vt excussa lauri nemus aruit umbra.
 Vna ingens domus heroum Lacedæmone nata,
 Passa iram fortunæ omnem, passa omnia cæli
 Quæ sunt cruda viris atque inuida fortibus astra:
 Qualia quæ magnum Alcidem, quæ Bellerophontem
 Asonidemq; Ithacæq; ducem tot casibus actos

AGELARTIORVM.

*Attriuere diu: superest, & clara potensque
 Floret adhuc missa Europam propagine in omnem,
 Fundamenta illi sic inconcussa, pedemque
 Tam solidum magni statuit Dominator Olympi.
 Me longæua virum recolentem sacula, & annos,
 Ac generis pæne æterni longa inclyta fama
 Tot decora, & titulos paucis memorare volentem
 Tu rege, qui sancto facis ac regis omnia nutu,
 Summe pater. nec enim fas est sine Numine talem
 Ire viam, & sulcare breui vasta æquora cymba.
 Et quamquam valeant à te hæc aliena videri,
 Vt pote quæ infami sub religione Deorum
 Facta, sub incesti Iouis infelicibus annis:
 Tu tamen Auctor eras, moderas terræ, æquora, & astra,
 More tuo, terrisq; sinens illudere Manes.
 Nec labor oblitus laudum nouus iste tuarum est,
 Namque vbi tempus erit rebus miscere profanis
 Sacra, tuum numquam decus immortale silebo.
 Non ego Phæbeus vates, nec Delphica noui
 Limina, nec tripodas, nec puluerulenta recepi
 Ex nigris responsa adytis. sequor ipse trifurmem
 Pane litans vinoque Deum, cæloque Tonantem,
 Ad Christum Stygio Musas ab Apolline duco.
 Sparta vetus, terræ Pelopis pars magna, Laconum
 Regia, quo quondam famæ splendore per orbem
 Claruerit, nescire nequit qui legerit acta
 Inclyta Græcorum, magnaque incendia Troiæ,
 Ac res Thebanas, & clara Agamemnonis arma.*

Fama

Fama refert Agesilaum de sanguine magni
 Hercules, in toto qui monstra coercuit orbe
 Deriuatum: illic circumstantesque per oras
 Imperium tenuisse olim, primosque tumultus
 Sustinuisse ducum Persarum in Græca ruentum
 Littora per Lelegas, Halicarnassensiaq; arua.
 Ipse etenim Graios animo prudentia & ore
 Præcellerat, vti volucrum regina columbas:
 Vt leo Marmaricus reliquarum armenta ferarum.
 Huius regna armis, opibusq; potentia longo
 Tempore, fortuna tandem subuertere visum est.
 Et quamquam alternis duplex regnaret in vrbe
 Factio, ab Alcida tamen vtraque venerat vno
 Atque eodem gemina exierant de sanguine partes.
 Sic ceptis inuenta via est. Rex inclytus armis
 Antigonus, post Magni obitum Macedonica adeptus,
 Sceptra graues iras contra Lacedæmona claram,
 Et Galatas sumtis bellando exsecuit armis.
 Spartanis insensus erat: quia gloria semper
 Inuidiosa malas mentes, & liuida acerbat
 Corda hominum, quibus est virtus aliena flagellum.
 At Galatis: quia præcipiti temeraria nixu
 Ausa erat Emathios ea gens incurrere fines,
 Contriuittq; vtrumque genus, qui cladibus illis
 Functi enaserunt: sedes mutare coacti,
 E-patrio fugere solo, freta lata secantes
 Per Libyæ fines, per regna Asiatica fusi,
 Vt fortuna tulit, ventoq; obnoxia Tethys.

AGELARIORVM.

Tunc Agefilai duplex de gente propago
 Spartanus curabat opes, & regna, Cleomnes
 Et Leonicus: ab his & pax, & bella duobus
 Pendebat. maior natu capta vrbe Cleomnes
 Fugit in Ægyptum, mortemq; incurrit acerbam:
 Sicut & oppressus fato Pompeius iniquo.
 Alter vt Ausoniam peteret sua carbasa ad Eurum
 Soluit, agens profugos peregrina in litora ciues.
 Nam plerique viri captæ ex primoribus vrbis
 Elegere pati potius cum principe iusto
 Exilium, quàm turpe iugum tolerare sub hoste.
 Vixq; Corinthiaco classis depulsa Lethæo
 Cœperat ire viam, cum lapsa per æquora cymba
 Litore ab Ætolo, magnis clamoribus orat
 Reliquias Macedum Gallos, qui rura tenebant
 Proxima litoribus, recipi, latumq; per æquor
 Transferri quocumque velint fors, Numina, & astra.
 Mox igitur casus moti paritate Lacones
 Frenarunt classem, missaq; ad litora puppe
 Accipiunt miseros, iterumq; prioribus Euris
 Carbasa dant. & iam classis cursu alta secundo
 Transierat Patras, vicinaq; rura Triunti:
 Tunc acies vertens ad Chaonis arua Nicanor,
 Vt nitidos montes, & summa Ceraunia vidit
 Nullas ferre iugis nubes: gaudete Lacones
 Protinus exclamat: sine tempestate silebunt
 Æquora, feliciq; diu gaudebimus aura,
 Hic puer ad Persas Sparta translatus & Indos,

*Vt sua fata ferunt homines, arcana magorum
 Edidicit: factus mantes, non aëra solum
 Nouerat, ast linguas etiam Diuum, atque volantum:
 Qualis Tiresias, qualis fuit Amphiaras.
 Cecropijs autem Polemon versatus Athenis
 Inter Socraticos, & rura academica cernens
 Equoreos fluctus placido gestire sub Euro,
 Et quodam veluti claudo proserpere gressu:
 Ecce ait ò comites, salis inconstantia sortem
 Humanam fert ante oculos. vt pellitur vnda
 Succedente prior, nec habent freta lubrica pacem:
 Sic labor exemplo sequitur sine fine laborem,
 Nullaque luctificis transit sine casibus aetas.
 Sic ait. inuitati istis Gallusque, Laconque
 Præloquijs ora in varias soluere loquelas.
 Prosperitas maris, & cali, rerumq; nouarum
 Quas volucris via cursu aperit, spectacula mæstos
 Exhilarant animos: memorant genus Aacidarum
 His solitum regnare agris, Heleniq; receptos
 Hic comites olim post victæ incendia Troiæ:
 Andromaches narrant populis fecisse Molossis
 Nomina, progeniem, Dodoneasq; columbas,
 Quæ hospitibus responsa ferant, quercusque loquentes.
 Tunc sic Hercules fari Leonicus, & omnes
 Incipit hortari socios, ac talibus inquit.
 O comites, cum vos animum subit esse Lacones,
 Ac Sparta genitos: vbi fert ingentia virtus
 Corda ipsi etiam nuribus: contemnere casus*

N i m m m 5

Vos

AGELARIORVM

Vos reor aduersos, atque infortunia ferre
 Fortiter inuidiisque animis, ac more parentum:
 Dulce tamen quid sors alijs quoque gentibus olim
 Attulerit meminisse: nouum ne forte putemus
 Quod fortuna viros peregrinum inuisere mundum
 Magnanimos adigat: vetus atque ab origine rerum,
 Quando recens hominum tellus animata recepit
 Effigiem primum, sors hæc peruenit in orõem.
 Namque aliæ ex alijs gentes regionibus ibant
 Quo sua fata dabant. nati sub montibus altis
 Armenia (nam rura homines habitasse feruntur
 Illa prius) Nili ad ripas, ad Cyniphis amnem,
 Ad vada Mæandri, prope Thermodonta locabant
 In nuda tellure Larem, circumque ferebant
 Pignora connixæ sitienti in puluere matres.
 Nulli certa domus, patria in tellure sepulcrum,
 Nataliue solo nullis erat: vltima semper
 Cura sepultura, cum mors incumberet ori.
 Maxima terrarum pars desolata, nec vlla
 Mansuesacta manu, sola atque ignota fuisset,
 Ni soboles heic orta alias migrasset in oras.
 Prasertim postquam montes absorbuit altos
 Antiquo pelagus sub Deucalione profusum:
 Siue sub Og yge, qua tempestate marinos
 Latius extendit fluctus Neptunia Doris.
 Tum sobolis partem mox vt venisset ad annos
 Pubis, vt implerent terras & inania rura,
 Mittebant noua quæsitum sibi regna parentes.

Tum ratibus tentare fretum, perdiscere ventos,
 Observare polum, stellis imponere nomen,
 Exsiliūq; pati genus est mortale coactum.
 Conditio communis ea est: non nascimur vni
 Aut Sparta, aut Asina, terrarum nascimur orbi,
 Terrigenaq; sumus: tellus patria omnibus una est.
 Thebani venere Tyro: Sidone profecta est
 In Libyam Dido: Solymos Babylonia misit.
 Massilij Phocense genus, quibus aspera Pisa,
 Elidene est alijs melior fortuna sub astris.
 At quia vicini saltus, vbi fama volucres
 Esse Ioui sacras, scitari oracula sanctum:
 Et nobis fatale solum patriamq; futuram
 Discere: stertendos Epiri ad litora cursus
 Censeo, & à magnis sumenda exordia Diuis.
 His dictis animati omnes, clauumq; magistro
 Insistentem latus leni ratis obijcit Euro,
 Et qua tuta vadis via, terræ allabitur altis.
 Pone legunt alie puppes, prorisq; teguntur
 Litora, continuq; Galatæ & Spartana iuuentus
 Prærapido in steriles saltu effunduntur arenas.
 Protogenes, cui longa quidem si videris annos,
 Firma tamen, nec adhuc vires oblita senectus,
 Vnus erat comitum, miles bonus ore manū.
 Ipse locos omneis quondam lustrauerat: ipse
 Viderat & Tomaron: Tomaron, cui viscera lymphis
 Humida perpetuis, & fontibus incluta centum,
 Sæpius acceptum bella inter Persica sortes

Venerat

AGELARIORVM

*Venerat huc patria orator Lacedamone missus.
 Hoc duce cum paucis rupem Leonicus in altam
 Scandit: vt in summos æquata cacumina celo
 Euasere apices: oculis legit æquora longe
 Versus ad Auroram, patrias qua liquerat oras,
 Et quamquam exsilium virtus heroica grandi
 Mente ferat, pietas tamen intima pectora pulsat.
 Terram animo voluunt, bimares quæ tendit in undas,
 Persimilem folio platani, caua litora propter,
 Et saepe in sese finibus redeuntia crebris.
 Quo nequeunt oculorum acies attingere: pergunt
 Vota virum, spectantq̄, animis ardentibus omnem
 Spartam, vrbesq̄ue alias. recolunt caput Acrocorinthi
 Cyllenen, & Parthenium, longeq̄ Maleam
 In freta currentem: Scyllæ de nomine dictum
 Scyllæum, qua fama refert ad limina Ditis
 Esse per antra viam nigros aduentia Manes.
 Hyrminæ meminere iugum: meminere propinquum
 Taygetum Sparta: cuius pendentia in urbem
 Saxa ferunt olim grandem traxisse ruinam.
 Omnia luminibus, quasi sint subiecta, tuentur
 Mente loca, & notæ ealium regionis adorant.
 Sic ergo affectis patriæ dulcedine terræ
 Ora madent fletu, surgunt suspiria ab altis
 Pectoribus, patriamq̄ue iterumq̄, iterumq̄, salutant.
 Mox iter vmbrosam in vallem declinat opacum
 Per nemus ilicibus densum, perq̄ inuia lustra.
 Iam subeunt quercus siluam Iouis: vnde volucres*

Respondere

Respondere solent. hæc sunt quæ querimus, inquit,
 Protopogenes nemora, & magno loca sacra Tonanti.
 Omnes extemplo sacris proni oscula figunt
 Quercubus, & voce hæc Numen Leonicus adorat.
 Iupiter omnipotens, quo cæli sidera nullum
 Numen habent melius: tanta infortunia postquam
 Ferre iubes, & vis aliena in regna Lacones
 Ire tuos: æqua exsilium mente omne feremus:
 Sed tamen extorrum miserere precamur, & oras,
 Quo nos fata vocant, profugis ostende, viamque
 Da facilem: da sancte Pater: tua sola sequemur
 Auguria, & quæ nos dederis consistere terra,
 Tempa æterna tibi, & sollennia sacra dicabo,
 Sæcula quæ nostri seruent in longa nepotes.
 Huc ades, inque auium sanctas illabere mentes.
 Sic ait. Ecce fragor volucrum per inane volantum
 Ingruit, alarum plausu strepit aura, subintrant
 Iam nemus, & vox hæc per lucum audita silentem.
 Magnanimi ciues Pelopis saluete Lacones,
 Tuq; nepos nostri Alcide Leonice Deorum
 Progenies: patrio quamquam de litore pulsi,
 Non tamen inuisi Superis, tibi fata secundum
 Dant iter ad Gallos: Galatas ibi sistere mando,
 Et patrio residere solo: transire Pyrenem
 Hesperiam cum gente tua te sidera cogunt.
 Vade alacris: statues illis regionibus urbem
 Haud minimam: tua posteritas fecunda virorum
 Visura Oceani fluctus, visura Britannos,

Visura

AGELARIORVM.

*Visura Italiam: magnaq; simillima vitæ
 Radices missura procul ramosq; comantes
 Nomen aui referet: vulgoq; vocabitur olim
 Semen Agelarium, cognomina clara per omnem
 Hesperiam, qua fuluo vndam Tagus inficit auro?
 Clara per Italiam, Gallos domitura, Calabros
 Defensura Lares, & regna Neapolis olim.
 Ite, & fatales dextro Ioue quærite terras.
 Hæc vbi dicta, refert grates Leonicus, & ore
 Ad volucrum voces & opacæ culmina silvæ
 Verso ait. ô magnum sacra quod in alite Numen
 Audio: iam nullum nobis amissa dolorem
 Sparta feret, quando tua summa potentia certam
 Spondet opem. quidquid dederis, Lacedæmone nobis
 Maius erit: melior nobis mille urbibus vnus
 Iupiter: ô profugam Genitor ne desere gentem.
 Hæc ait, atque viam carpunt ad litora lati,
 Atque alacres: sociosq; docent oracula Diuum.
 Mox sumtis de more epulis, ducentia noctem
 Sidera languenti prefferunt lumina somno.
 Lucifero surgente dies albescere ab ortu
 Cæperat, & clauso Boreas successerat Euro.
 Se accingunt operi nautæ, & concorditer omnes
 Vela trahunt, faciuntq; pedem. nauarchus Aristo
 Neptunum, & ventos, & sidera doctus, in alta
 Puppe sedens inter Lilybaum & Punica regna
 Vertit iter, fluctusq; equitant Aquilone sereno.
 Ecce procul, quantum se acies extendere possunt,*

Ignem

Igneus apparet per prima crepuscula candor,
 Flammicomumque iubar. proceres ad lumina versi
 Plurima coniectant: sunt qui Lunam esse cadentem,
 Cornua quæ nondum duodeno impleuerat ortus:
 Sunt qui fatidico dirum fulgore cometam
 Affirment. ignes alij magis esse putabant,
 Quos solet ad caulas vigilans accendere pastor.
 Talibus attentas adhibens sermonibus aures,
 Vt tandem inualido vidit contendere nixu:
 Illi ignes nauarchus ait Dux magne Laconum,
 Qui procul ad dextram rutilant in nubibus, *Etna est:*
Etna dies noctesque ardens. Spectacula Pontus
Nulla magis mirenda offert: in finibus ingens
Mons Siculis apicem leuat vsque ad sidera, & intus
Eternum ex imis voluit fornacibus ignem.
Illinc ad Stygios amnes, ad Tartara fama est
Ire vias: illic Manes audire fatentur
Indigena: rapta est illinc Proserpina ad Orcum.
Heic Erycem vester genitor Tirynthius olim
Strauit. Eryx erat immiani graue corpore monstrum.
Strauit, & Herculeam, fama si credimus, urbem
Condidit, vt regnum heic domus Heraclea teneret.
Nec solum hæc Siculis insunt miracula terris.
Illic Cyclopas quosdam, genus ore tremendum,
Vnuculo, cædis sitibunda animalia nostra,
Inuenisse olim profugus narratur Vlysses.
Hi nisi membra ferant atra & procera, Gigantum
Mare, sati inter gryphes erant Scythicos Arimaspi.

AGELARIORVM.

Sunt quoque qui memorent vstos Iouis igne Gigantes
 Illic viuere adhuc, & sub tellure sepultos
 Cūn tentant mutare latus, iuga & arua mouere:
 Cūm spirare volunt, ignes accendere in Aetna.
 Est breue, quod Siculos Rhegynaq; littora partit,
 Equor, in angustas fusum magno agmine fauces:
 Sed graue naufragijs, monstrisq; infame duobus,
 Illinc Scylla canum latratu infesta carinas
 Corripit in cautes, mersasq; sub aequore rursus
 Euomit: ac procul eiectas aduersa Charybdis,
 Si maris exspirat fluctus, longe eijcit inter
 Lultantum fremitum vndarum: si glutit aperto
 Ore fretum, sorbet, vastaq; voraginis antro
 Claudit, & integras rapit vsque in Tartara puppes.
 Territus audito terraq; marisque periculo
 Heu fugito, Chærippus ait, tam horrenda magister
 Monstra precor: procul à Siculo preme litore clauum,
 Di læui, Manesq; mali regna impia perdant.
 Altior in sextam iam Sol peruenerat horam,
 Prorupit cum verba iocans in talia ductor.
 O comites fama est Superos accumbere mensis,
 Et curare dapes, & nunc Ganymede ministro
 Pocula, quæ quondam Iunonia miscuit Hebe,
 Exhaustire Iouem, & cætu gaudere frequenti.
 Nos quoque mortales fas est exempla Deorum.
 Magna sequi, & positis ire in conuiuia mensis.
 Sic ait, extemplo famuli pænis omne per altas
 Expediunt puppes, fusiq; in murice & auro

Se e
 Nec
 Scin
 Leu
 Diff
 Tra
 Infa
 Eq
 Pim
 App
 Plu
 Sign
 Ha
 Con
 Tra
 Mo
 Con
 Gal
 Cas
 Can
 Euc
 Ma
 Ex
 Sci
 Me
 Vos
 Arn
 Nu

Se exhilarant fuso nautas nidore per omnes.
 Nec tamen interea sistunt iter: æquora prona
 Scindit, & aura sinus onerans facit otia nautis.
 Leucadia ex oculis rupes abit: Ælia saxa
 Diffugiunt: templa in nebulis sua condit Apollo.
 Trans Adriæ vasta ora volant, fugiuntq; vadosis
 Infamem Sasona locis: vicina Pachyno
 Equora velificant: monti cognomina celum
 Pingue dedit, densaq; grauis caligine nubes.
 Apparent Libyæ montes, ceu nubila quadam
 Plumbea nauarchus famosa pericula Syrtes
 Signat, & Arcadica dictos à virgine campos.
 Hanc Graio genitore satam narratur Apollo
 Compressisse prius, mox alta in nubila raptam
 Trans mare vectasse, & statuisse in montibus illis.
 Monstrat & antiquas aras, quas fama Philæos
 Construxisse refert inter confinia fratres.
 Gallorum dux Celtus erat procerus, eburna
 Cæsarie latos humeros umbrabat, & ora
 Candida: quem blandis affari vocibus orsus
 Eudamidum princeps Graios astantibus inquit.
 Maxime Gallorum ductor, quem fata peracto
 Exsilio ad patrios cogunt remeare Penates,
 Scire velim, nisi lugubres euoluere casus
 Mens refugit, quæ sors (etenim sors omnia versat)
 Vos tulit ad Graios, & tam longinqua cœgit
 Arma pati, ac latum profugos errare per orbem.
 Num victi bellorum aliquo fortasse tumultu,

AGELARIORVM

*Ut quoque nos, tam multiplices migrastis ad oras?
 Sic Laco, tum cætu præstante silentia toto
 Gallus ait, caussamq; fugæ tali inchoat orsu.
 Herculeæ gentis decus, & spes alta Laconum
 Dulce mihi quæcumque iubes, non dicere tantum.
 Verùm etiam facere, atque pati. Nam sic tua virtus
 Maxima de nobis merita, & de stirpe nepotum est.
 Hi nostri errores, nostra hæc tam longa per orbem
 Exilia, à nullo ducunt exordia bello.
 Pax magis in caussa est: adeo fecunda malorum
 Vita hominum, ut fiant non solum tristia, & atra:
 Verùm etiam, quæ sunt bona præstantissima nobis,
 Noxia, & euentu sint perniciofa maligno.
 Nam dum pace omnis fruitur late vndique tellus
 Gallica, tanta hominum soboles increuit, ut arua
 Consita, & assiduis cultorum exercita aratris
 Pascere vix possent teneros cum matribus annos.
 Propterea populis simul in commune vocatis
 Concilium, missa sortes, Diuisque litatum
 Omnibus, & terga iusta notis humana cruentis:
 Consultæ volucres, exsta explorata per aras,
 Et demum ex Laribus patrijs emissa trecenta
 Millia trans Alpes, Italosq; infusa per agros:
 Arua quod illius magis esse feracia gentis
 Audierant, brumæque minus subiecta rigenti.
 Congeries ea tanta virum, quia nulla per vnã
 Copia sat poterat magnis dare sumptibus oram,
 In partes diuisa duas: pars vna per Umbros,*

Atq;

Atq;
 Vers
 Reg
 Et c
 Fort
 Sola
 Imm
 Ince
 (Sic
 Agg
 Illi a
 Litu
 Ant
 Alte
 Aug
 Peru
 Pan
 Ast
 In da
 Nub
 Mox
 Deb
 Bre
 Atti
 Belg
 Thre
 Illyr
 Pao

Atque per Etruscos, Tiberim, gentemque Latinam
 Versus iens, circumfedit magno agmine Romam.
 Regibus exaltis solas pro principe leges,
 Et consulta patrum liber Romanus habebat.
 Fortibus heic bellatum armis: neu singula narrem,
 Sola domus seruat a Iouis, Capitolia molem
 Immensam appellant, Tarpea in rupe sedentem.
 Incendere urbem Galli, spolioque potitos
 (Sic alterna homines ludit fortuna) Camillus
 Aggrediens pradam, captiuamque signa recepit.
 Illi autem victi, atque inopes petiere Sicanium
 Litus, & istorum pollens Dionysius armis
 Ante fugam multa est terris molitus & alto.
 Altera ad Illyricos iter ostendente volucrum
 Augurio (namque augurij gens dedita Galli)
 Perueniens grandi armorum certamine victis
 Pannonijs Istri gelidum consedit ad amnem.
 Ast otij impatiens pubes durata sub armis,
 In duo castra iterum, tamquam duo concita ventis
 Nubila tempestatem, atram voluentia celo
 Mox abiens, petijt Rhodopen: per Thracia rura
 Debacchata diu, nil non molita malorum est.
 Brennus ad Aegæum ducens mare litora longe
 Attica: & arua grani exitio vastauit & vrbes.
 Belgius Emathiam penetrans, cui Solis ad ortum est
 Thracia: ad occasum Veneto contermina Ponto
 Illyris: ad Boream Nestus, Pangeaq; rura,
 Pæoniumq; solum: Pencus Olympus ad Austrum:

AGELARIO RVM

Sauijt, omne solum ferro populatus, & igni.
 Qua domuit terras, Asiam quæ vicit ad Indos
 Usque: iacet tellus Gallorum afflicta furenti
 Turbine. sic hominum spes lubrica, & irrita vota:
 Fortuna instabili sic est rota mobilis axe.

Sors Brenno blandita prius, mutata repente.
 Audierat Delphis Phæbi illa immania templa,
 Immensis feta esse opibus: qua Græcia, & omnes
 Europaëque Asiæq; vrbes ad Apollinis antrum
 Contulerant. Nam maiestas Fani illius ingens.

Auro igitur captus sacraëque libidine prædæ
 Castra mouet. dumque infausto nimis impius ausu
 Nititur in montem, rupes Parnassia grandi
 (Heu demens, cui vile potest genus esse Deorum)
 Mugitu insonuit latè, & conuulsa ruinam
 Castra super dedit ingentem, qua multa virorum
 Millia, & ipse ferox Brennus sub molibus altis
 Saxorum contrita animas egere nocentes.

Reliquia Gallorum omnes in castra coacta.
 Vna iterum facta fugere per æquora classæ
 Ad Phrygias, ac demum concordi fœdere iunctæ
 Myzdonia Regi metam inuenere viarum,
 Erroriq; modum posuere in finibus illis.

Hi sunt quos vulgus Galatas vocat, aspera bello
 Progenies, stricto genus implacabile ferro.
 Pars cui Pannonia cessit custodia, regno,
 Nescio cur nisi quod fatis impellimur, vltro
 Neglecto in turmas coit, atque ambagibus acta

Multius

Mu
 Po
 Lo
 Co
 Sco
 Ven
 Co
 Ex
 Pla
 Cæ
 Sic
 Po
 An
 Tra
 Ar
 Om
 Da
 The
 Pro
 Pro
 Vt
 Ne
 Lit
 Vt
 Mi
 Spe
 Lib
 Ha

Multiuijs duce me vicit Triballica regna.
 Portio parua tamen reuens vestigia ferre
 Longius, ad ripas Istri tentoria fixit,
 Constituensque Lares inter duo flumina sese
 Scordiscam æterno dixit cognomine gentem.
 Venimus Emathiam tandem, bellumq; iuituri
 Consulimus Diuos. cædem malefausta cruentam
 Exsta canunt. Diuorum iras ita posse putantes
 Placari, extemplo nostrorum in vulnera versi
 Cædimus infantes: primos vlcisimur annos.
 Sic nostri aduerso delusi à Dæmone sensus
 Post immane scelus pugnam exordimur atrocem.
 Antigonus victor. pauci, quos Iupiter illo
 Traxit ab excidio, ferimur circum omnia dudum
 Arua vagi, vim Graiorum insidiasq; timentes.
 Omnibus inuisi mortalibus, omnium egeni
 Dardanos montes, Epirique inuia lustra,
 Thessalicos saltus habitauimus. antra ferarum
 Pro Lare: pro Baccho fontes: siluestria poma
 Pro dape: nudi hyemes extremaque frigora passi.
 Vt vos auditum est classem vsurpasse Lechaam:
 Nescio quis nostras mentes Deus impulit, omnes
 Litus ad Etolum confluximus agmine facto:
 Vt tua conspecta est classis, tuaq; agnita signa.
 Misimus oratum veniam. prima ista reluxit
 Spes miseris. tua nos longis clementia tandem
 Liberat ærumnis, & ab imo educit Auerno.
 Has animas tibi debemus, vitalibus auris

AGELARIORVM

Quod fruimur: tanti nobis tu muneris auctor.
 In patriam duce te ferimur: quam si, bona faxint
 Numina, fas fuerit cursu contigere, grates
 Soluendæ tibi pro patria, pro munere vita.
 Hæc vbi spumantis pelagi recitata per undas,
 Democrates Spartaë teneris nutritus ab annis,
 Mox ad Cecropias cum iam pubesceret, arces
 Missus, & astriloqui stellas edoctus Arati,
 Incipit effari. Siculo præsentia terræ
 O comites annos veteres, priscosq; reducit
 Ad mentem annales eius de nomine gentis,
 Deque loci fortuna huius, quam euoluere paucis
 Expedi, vt segnes abeant cum tempore cura.
 Nautica postremis hæc sint bellaria mensis.
 Vltima pars orbis terrarum Hispania nostro
 Cincta mari, versum Mauros, versumq; Britannos
 Oceano immenso, vicina cadentibus astris
 Vt fama est, odys quondam ciuilibus arsit,
 Atque diu rixis capitalibus (omnia namque
 Sacula, & ætates quædam mala sidera passæ)
 Afflicta, indigenas, Sicoris qui rura colebant,
 Turbidus admixto Sicoris qui labitur auro,
 Egit in exsilium, patrios mutare Penates
 Compulsos, longoq; maris vada verrere cursu.
 In Latium tandem Zephyris venere secundis.
 Inde ab Originibus pulsus tenuere Latinos,
 Campanosque Lares, longe lateq; vagati,
 Vt generi humano dominandi innata libido,

Ac f
 Mo
 Re
 Vin
 He
 Ing
 Nu
 Lit
 Tri
 Na
 A p
 Tri
 Sic
 Tal
 Ian
 Cū
 Egr
 Det
 Siu
 Et
 Dic
 Inu
 Lu
 Opp
 Ge
 Erg
 Vel
 Ma

Ac fors leta tulit, verum mutata repente
 More suo res in melius fortuna Latinas
 Rettulit, & Tiberis contra hostem armatus Iberum
 Vindicat amissas pulsas raptoribus vrbes.
 Hesperij rursus, tamquam sua regna, carinas
 Ingressi legere diu freta, nunc Aquilone,
 Nunc Austro illusi: tandem tenuere Sicanum
 Litus, & audentes animis bella altera contra
 Trinacriam caelo, ac Diuis gessere secundis.
 Namque breui rebus Siculis, regnoq; potiti,
 A patrio Sicori nomen fecere Sicanum
 Trinacria: quam nos Graio de more vocamus
 Siciliam, mansitque datum per sacula nomen,
 Talia de Siculis, Siculis Spartanus in vndis.
 Iam quater occasum Titan, quater egerat ortum,
 Cum freta Sicania, sinuosaq; litora tandem
 Egressis, mare Tyrrhenum vasta æquora pandit.
 Detegitur latus Italia, quod respicit Austros,
 Sive quod à prima sextam decurrit in horam.
 Et pars illa prius, quæ quondam Græcia maior
 Dicta: peregrinis gaudent sua nomina terris
 Inuenisse, optantq; illud lustrare Lacones
 Litus, & hinc latices Cereremq; & cetera longe
 Opportuna via petere, atque agnoscere mores
 Gentis, & antiquas Græci cognominis vrbes.
 Ergo aliud radunt Siculum latus, alta ferente
 Vela Noto: sed post paulò redeuntibus Euris
 Mutare viam vento parere coacti:

AGELARIOVVM

Ventus enim pelagi dominator, & imperat vndis.
 Eoliam subeunt, & qua statione resedit
 Troius Aeneas quarens Lauinia regna,
 Vela legunt, proramque adigunt, vbi concaua vernant
 Litora myrtetis, lauroque vmbrosa virenti.
 Heic magno armari rursum molimine Romam
 Auditum aduersus Ligures, gentemq; Liburnam,
 Aduersum Insubres genus intratlabile Gallos.
 Sic cecidit cura Italiam, studiumq; videndi.
 Sed gelidum nemus ingressi videre per herbam
 Pascere siluestres capreas, & magna ferarum
 Azmina turmatim per opaca silentia saltus
 Tendere nescio quo: seruant, tacitiq; sequuntur.
 Fons erat introsum siluis absconditus altis:
 Fons gelidaæ fecundus aquæ, quo tendere potum
 Omnibus ex siluis sitibunda armenta solebant.
 Dorcades ex altis demissæ montibus, vrsi
 Ore truces, ciliosus aper, damæq; fagaces,
 Fidentes pedibus lepores, & tergore lynces
 Versicolore, leuis surgensq; in cornua ceruus,
 Quotque sub vmbroso stabulant pecuaria saltu,
 Mittitur ad naues, socijs qui nuntiet amplam
 Offerri (mox arma ferant venatica) prædam.
 Extemplo accinctus pharetra Leonicus & arcu
 Emicat, & comites sumtis iuueniliter armis
 Saltu agiles, ausi plantis præuerrere, quando
 Raptorem insequitur redimenda ad pignora, Tigrim.
 Parua loquor: mens est Boream præuerrere, & Ausum.

Lat.

*Lati, alacres, venandi avidi, pernicious omnes
 Assimiles pardis. longam pertæsa quietem
 Viuida vis cupit ex membris arcere Veternum.
 Continuo socios, quasi longa indagine tendat
 Retia, partitur geminas Leonicus in alas.
 Dextrum Celtus agit cornu: tenet ipse sinistrum,
 Signaque decernens, quando duo cornua in vnum
 Se reuocent clausura feras, per frigida gressum
 Fert condensa leuem, cunctisq; silentibus intrat.
 Nil canibus, nil casse opus est. auinosa iuuentus
 Conscia virtutis fudit sibi, & acriter audet:
 At pecus herbofo pascens in margine fontis,
 Audito à longe strepitu, ceruice leuata
 Stat pauidis suspensum animis, & lumina figit.
 Suspicit, ac rettas in frontem porrigit aures.
 Dux Eurotaeus, cum iam pecus autumat alis
 Conclusum, lituo clangi iubet. ocyus agmen
 Funditur in circum rediens: armenta repente
 Huc illuc trepidanter eunt: virgulta fragorem
 Vi subita complosa cient. caua spiritus implet
 Cornua: silua graui late intonat vndiq; bombo.
 Quo fugiat pecus hac tam atroci indagine clausum
 Nescit, it in gyrum præceps, latebrasq; subintrat.
 Insequitur iaculorum imber, Cretensia nerui
 Tela fugant, & lustra rubis defensa sagittam.
 Exhaust pharetras letus furor: omnia versis
 In varias cædes volitant mucronibus arma:
 Quo nequeunt, acies, penetrant hastilia & arcus.*

AGELARIORVM

*Spe elati fatagunt omnes, imbellia nulli
 Brachia, certatim saluunt in vulnere cecum
 Per nemus, in dumeta ruunt, ac sentibus ora
 Obuia dant, sequitur strages ignota ferarum:
 Fit minor in campis strepitus, cum fulminat agros
 Grandine Rhipæus Boreas, & turbidus Auster,
 Laudis amor vires acuit, furit amula virtus,
 Et loca quisque subit magis inuia: plurima salus
 Fortia facta operit: nam quis magis acriter ausit,
 Inuida silua oculos inhibens, sciri atque notari
 Non patitur: speratus honos irascitur umbris.
 Scitur ab euentu virtus, ut iam satis actum
 Ex feruore operis ratus est Leonicus, in vnum
 Castra vocans postis pacem denunciat armis.
 Tum prædam censere iubet: per cornua densis
 Expediunt dumis immani corpore ceruos
 Quatuor: hærebant perfosso hastilia tergo.
 Hirsutas iaculis damas pendentibus octo
 Semineces, & adhuc spiranti gutture septem
 Dorcadas, ac totidem lepores, cum pignore bino
 Fetam vrsam, rabido mandentem spicula morsu,
 Et trahere annexam manibus de vulnere ferrum.
 Tris quoque producunt versuta animalia vulpes,
 Ac lynceum maculis insignem pluribus, aprum
 Terribilem, quem congressu Leonicus aperto
 Fixerat: hastilis mansit qua in pectore partem
 Agnouere omnes: sic facti proditus aucto:
 Sic data palma duci. Iuuenes, Agis, Archidamusq.,
 Eudamidas,*

Eudamidas, alijsque simul Galli, atque Lacones
 Perfusi sudore artus, ignem ore ferentes
 Per dumos amissa legunt venabula, & arcus
 Exonerant nervis, & eadem in gramine tergunt.
 Mox humeris prædam inuoluunt, classemque petentes
 Siluanum, & Dryades, venatricemque Dianam,
 Archemorumque, canunt celebrem Nemææ per arua.
 Interea Oceano Titan vicinus Ibero
 Cæperat inclinare diem: locupletibus ergo
 Cum spolijs & onusti omnes ad litora tendunt.
 Partem epulis cœnæque parant, & tergora in vtres
 Diripiunt: partem prædæ sale condit Accstes
 Præfectus penori, stratisque in litore mensis
 Exhilarati omnes pinguem absumpsere ferinam.
 Altera lux terræ humentem conuerterat umbram
 Subter aquas pelagi: placidum mare vela recusat.
 Æolus Æoliam ventos adsciuerat omnes,
 Et freta tranquillo stabant æquissima tergo.
 Insurgunt igitur remis, Tyrrhenaque frangunt
 Equora, protractis ad pectora nuda lacertis.
 Mille vident arces in collibus, oppida mille.
 In freta proijciunt turres, & imaginis umbram,
 Illudentem oculis. citrosa videtur Amalphis,
 Palladis, & Bacchi domus inclyta. mille colores
 Arua ferunt: ibi ceruleum ver, purpureumque
 Semper, & hibernis ignota rigoribus ora
 Semper olet: Venus & Nymphæ per rosda ludunt
 Prata, Ceres grauibus culmos inclinat aristis,

Et

AGELARIORVM

Et centena animat pingues in fenora sulcos,
 Turba salax Satyri, Dryades per opaca sequuntur
 Laurorum nemora, & myrteta silentia furtis
 Aptæ volant, acti circum cursu atque recurso.
 Per virgulta sonant volucres: Philomena perenni
 Carmine: nec canis Icarij mala sidera sentit:
 Nec timet hibernæ glacialia frigora Bruma.
 Scindit iter classis, ventoq; impulsæ retortos
 Ad Capreas abigit fluctus, spumamq; natantem.
 Iam procul Æneæ nutrix, procul albicat Anxur,
 Et Circeus apex: sinuosa Neapolis vndis
 Vapulat æquorea: fumos attollit Auernus,
 Sulfureasq; vomit nubes, confusa Veseeus
 Vitifer erullat nebulis incendia nigris.
 Euboicas fauces, Baiani litoris oram
 Prætereunt, cupidi patrias cognoscere Amyclas:
 Quas fama est, dum forte nefas animantia cædi
 More putant Samio, nocuas seruasse paludes
 Et periisse, urbem diro inuadente veneno.
 Tybridis ora vident, radunt loca proxima Roma,
 Miranturq;ue nouas arces super Ostia nuper
 Exstruittas, & litoream cum mœnibus urbem
 Turrigeris, auctor fuerat cui belliger Ancus.
 Iam dudum ingenijs, & maiestate locorum
 Democrates morus, Diuum sate sanguine dixit,
 Spartanaeque salus, ac spes amplissima gentis,
 His quoque nostrorum superant monumenta parentum
 Magna locis, etenim (versant sic omnia seu fors,

Seu Divi, siue æternis calum ignibus ardens)
 Litore ab Arcadico solvens Euander ad oras
 Appulit has quondam, posuitq; in collibus arcem,
 Quos modò fama refert intra sua mœnia Romam
 Claudere, & amplecti, mater Carmenta sacerdos,
 Et vates Phœbea fuit, ferturque Latinis
 Ingenuas artes, ac prima elementa dedisse.
 Rex fuit Arcadiæ Pallas, Nicostrata coniux,
 Filius Euander, qui seditione coactus
 Hos annare locos, genuit Pallanta secundum,
 More hominum tali renouans in pignore patrem
 Nomine, & exemplum perhibens imitabile nato.
 Quæ Carmenta fuit, fuit & Nicostrata, duplex
 Vni nomen erat. Turnus Pallanta secundum
 Acrisioneæ Danaes à sanguine Turnus
 Sustulit, & Turnum Æneas. Lauinia virgo
 Causa mali. Nam dum Æneas & Turnus ad unum
 Connubium adspiciant, post longa atque aspera bella
 Sic amor eludit mentes, iniere duellum.
 Prætulit Æneam mater Venus, atque Deorum
 Concilium: fuit at Turno tamen addita Iuno.
 Vna sed in cœtu poterat quid femina tanto
 Calituum? causati omnes sic voluere fata.
 Ac si fata Deos vincant, & Numina, si sunt
 Numina, non præsent Erebo, calo, atque elementis.
 Talia Democrates, cum protinus ore disertò
 Antiqua veniens Periandri à gente Lycophon
 Doctus Aristippum, medijsque imbutus Athenis,

Adde

AGELARIORVM .

*Adde quod Alcides dixit, de semine Cadmi,
 Dum redit extremo spolijs ditatus ab orbe,
 Venit ad Euandrum, furemque in collibus illis,
 Furem immanē, oculis flammās atque ore vomentem,
 Illisit manibus, quibus omnia monstra subegit.
 Sunt quoque qui referant istis regionibus Argum,
 Dum parat insidias Euandro & fata, necatum.
 Adde Themistocles, dum strenua ferueret ætas
 Inter Olympicos, pugiles clarissimus, inquit,
 Quod Iouis arma pater fugiens Saturnus ad arua
 Ausonia euasit: tellus regio Saturnia ab illo
 Dicta est Ausonia regio, & Saturnia dicta
 Secula, ab antiquis quæ fortunata vocantur.
 Sidera qui explorant Diuumque oracula, iurant
 Deberi Romæ imperium terræque, marisque:
 Et fore Romulidas domos Aquilonis, & Austri:
 Gloria tanta manet genus hoc: urbemque Latīnam,
 Vt leges latura alijs sit gentibus, atque
 Se mundi visura caput rerumque potentem.
 Martigenæ fratres facturi nomina Romæ
 Consuluisse Deos gentis de morte feruntur,
 Templaque, metati ter sex vidisse volucres
 Carniuoras, oculis solitas occurrere raro,
 Mole graui tardas, prolem sine patre ferentes,
 Longaque tradentes in seram sæcula mortem.
 Nomen aui vultur, nidi cui tertia semper
 Pars perit, & natis fetat contenta duobus
 Rupibus in summis parit, & præsaga futurae*

Cædis adit tepido spargendas sanguine terras.
 Ille sacer numerus portendere creditur annos
 Urbis, at imperium certis capitolia signis
 Ostendisse volunt, nam dum primordia Priscus
 (Priscus enim vouisse Ioui Capitolia fertur)
 Poneret, humanum fama est tellure subacta
 Inuenisse caput, quod nomina fecerit arci.
 Omine dixerunt illo gens dedita sacris
 Tyrrheni veteres Diuos ostendere Romæ
 Imperium, & terrarum illic caput esse futurum.
 Forsitan Eurydamas, cui fata arcana reuelat
 Iupiter, his aliquid potis est adiungere fando.
 Ista Themistocles ubi dicta, silentia fecit.
 Continuò Eurydamas iam dudum in verba paratus:
 Vc pote qui veteres sæclorum euoluerat annos,
 Mente valens memori toto admirante Laconum
 Concilio, & Galatis suspensio hærentibus ore:
 Dux Spartane, licet si credere sortibus, inquit,
 Fatidicis, Diuum nisi vana oracula, Romæ
 Dis aliquid surget, veniam date Numina, maius.
 Magna loquor, maiora fide: tamen omnia possunt,
 Quæ latitant magno mundi hoc in corpore, caussæ.
 Romæ aliquis Ioue maior erit, qui sæcula ducat
 Vltima, qui ritus alios, quiq̃ue altera templa,
 Altera sacra ferat, terrenoq̃, imperet orbi,
 Forsitan & cælo, sed cur ego forsitan addo?
 Immo etiam cælo, veniet que incognitus ore
 Sub nostrate latens, & habens mortalia membra,

Qualia

AGELARIORVM

*Qualia terrigenæ felix ea, sed neque felix
 Quæ delere virum, si fas hunc dicere, si fas
 Esse virum, vi, fraude, odijs, conabitur ætas.
 Talia iam dudum mirans præfagia, grandem
 Rem Eurydama, miram, insolitam: cui credere forsan
 Impietas, Leonicus ait. de principe Diuum
 Fatus es, heu. quid nam nostro Ioue maior in orbe
 Est, aut esse potest? si Iupiter omnia complet:
 Si Iouis omnipotens complectitur omnia Virtus?
 Ut perhibent omnes, etiam Garamantes, & Indi?
 An tua Socraticæ mens est sibi conscia culpa,
 Et male de Superis sentis? num forte Gigantes
 Bellaturi iterum, pellendaque Numina Olympo:
 An sua quæsitum veniet genitalia forsan
 Saturni pater antiquus, cui nomina celo?
 Sic ait indignans, vultuque vmbrosus acerbo.
 Tum vaser, & doctus tumidas compescere mentes,
 Parce animis, ait, Eurydamas: sermone vagari
 Fas vario Nautas, & fallere tempora fando.
 At, quoniam vulgata tibi, reliqua omnia noram:
 Ut pote qui Martem fueris simul atque Mineruam
 A teneris foris atque domi sectatus: habebam
 Nil aliud, quo te possem oblectare loquendo,
 Et gressum, qua trita minus via visa, ferebam.
 Sic bonus Eurydamas, animo sedatus & ore.
 Continuò Eudamidum princeps: iniuria Diuum
 Eurydama mihi visa grauis: sed cetera dixit
 Exsequere, & Diuum in primis decus adspice fando.
 Sic igitur rediens ad prima exorsa locutus.*

d
 Cred
 Est
 Di n
 Sen
 Men
 Dep
 Test
 At
 Verj
 Mor
 Cred
 Cali
 Cun
 Cred
 Nec
 Sem
 Est
 Ista
 Sed
 Alt
 Quo
 Cun

Væ Solymos vates, satrapas Babylonis,
& Indos

Inter prima ferunt habuisse arcana so-
phistas,

Prosequar: audite æquanimis, quæ cre-
dere dignum

Credite: quæ indignum, videndo explodite, vestrum

Est censere: meum censura accedere vestra.

Di nostri maiorum animæ: quos dicere Manes,

Seu Genios fas est. ista mortalia quondam

Membra pares nobis habuere, & funera passæ

Deposuerunt. solum, quod adhuc habet ossa, videri

Testariq; potest: superant monumenta Deorum.

At quoniam magnis olim, dum vita superstes,

Versatæ in rebus visæ præcellere, & ultra

Mortales alios longe se attollere, vulgus

Credidit orbe alio in numerum transisse Deorum

Calituum, qui corporea sine mole vagantur

Cuncta, peragrantes terram, maria, æra, & astra.

Credimus id: nec enim Diuos explodere mens est:

Nec graue credulitas ea quod rediuiua perennet

Semper, & excelsis ea spes nos eleuet ausis.

Est etenim nobis ad magna negotia calcar

Ista fides: posse in sortem nos ire Deorum.

Sed numen quoddam esse aliud contendimus astris

Altius, amplectens magnis cælum omne lacertis:

Quod mundi ætheris quondam incuruauerit orbes

Cuncta immortalis claudens mortalia calo.

AGELARIORVM

Nam neq; rectorem magna hac in mole putandum
 Defore, qui caelos verſet, qui tempora certis
 Digerat ordinibus, qui accommodet omnibus annuum
 Frugibus, & totum hoc opus admirabile curet.
 Sic quoq;, ſi quando excelsam per carula puppim
 Artifici grefſu videas incedere, quamquam
 Te lateant qui vela regunt clauumq; gubernant,
 Vim tamen aduerſes, motum quæ temperet vllam.
 Hoc ego pratulerim Diuis, digniſſima riſu
 Res audere hominem rerum componere Patri,
 Omnipotens cui ſit ſine fine, & origine virtus.
 Fare Themistocles, ille inter Numina Memphis
 Harpocrates (ſcio dum ſtudio noua regna videndi,
 Et iuges in menſa epulas, & Memnona primo
 Mane ſalutantem, cum ſurgit ab aquore, Phæbum,
 Latus es aduerſo quondam Nilo uſq;, Syenem,
 Vidisti Harpocratem) quid vult ſibi, cum premit ora?
 Quæ digitis mento admotis arcana notantur?
 Nempe alios ritus, alias occultius aras,
 Quæ veniat furtim nullo aduertente, ſilendo
 Innuit, & ſigno illo aliud prænuntiat æuum,
 Quo Deus excluſis nouus exocet orgia Diuis.
 Hac igitur vis illa ingens, quæ ſidera nutu
 Quæ cauſſas, quæ ſata regit ſine fine, ſine ortu:
 Atq; ideo noſtro maior Ioue, Iupiter ipſe
 Non, reor, inſicias ierit, ſi Iupiter adſit:
 Huic regnum Diuorum etiam mutare poteſtas,
 Et noua pro antiquis Erebo, tellure, & Olympo

Imperi

Imperia, & totum leges excire per orbem,
 Atq; magistratus ex auctorare vetustos.
 Ipsum igitur, cui tota subest natura, putamus
 Venturum auxilio terris, nec tempus in omne
 Passurum in tantis conuolui erroribus orbem,
 Ut domino rerum nulli referantur honores.
 Subijciendum oculis hominum sub imagine quadam
 Inculta, atq; rudi fas credere, quod genus atrox
 Temporis illius putet execrabile monstrum:
 Indignum cui thura ferant, cui sacra litentur,
 Et quod posthabitis habeant pro Numine Diuis.
 Ut si quando greges domini, quibus agnita nondam
 Ora sui, raptorem illum furemve putantes
 Aufugiant, aut oppressum facto agmine mactent.
 His etiam grandi ostento Capitolia quondam
 Attestata ferunt Rex augustissime, vosq;
 Magnanimi proceres animos adhibete canenti
 Grandia, & atatis referanti arcana futura.
 Cum iam structa forent immania templa Tonanti
 Consecranda adytis, iussi discedere Diui
 Quotquot erant omnes, mora nulla, videntibus ipsis
 Pontificum turmis omnes Diui agmine facto
 Discessere locis, & concessere Tonanti.
 Terminus inter eos aderat sub imagine saxi
 Grandis, & inculti sine maiestate iacentis.
 Ille Iouem nostrum visus contemnere nunquam
 Declinauit, adhuc manet hoc immobile saxum,
 Et Ioue contempto, numquam vestigia mouit.

Q o o o z

Pontifices

AGELARIORVM

Pontifices moti easus nouitate, nec ausi
 Pellere vi templo: verum admirabile quiddam
 Esse in mole rati, toto ad stipulante senatu
 Decreuere aditum fieri, & testudine in alta
 Delubri ingentem speculam iussere relinquere:
 Vt si quando animus fuerit, discedat in auras
 Sponte sua, nocte ipsa etiam, cum nullus eunti
 Sit rubor in tenebris: ita relligiosa vetustas
 Illa fuit: sic est soboles male cognita Diuum.
 Hic lapis, hic aliquis maior Ioue: sed rude quiddam
 Ante oculos, ante ora hominum, quod cedere Diuis,
 Atq; Ioui forte illa velint temeraria sacra.
 Ille scit, ille feret, caelo cum fluxerit aetas
 Debita tam miris venturi legibus aui.
 Terminus hic nimirum ille est, quem dicitur olim
 Commendasse suis, & praecipisse colendum
 Maximus Alcides à posteritate nepotum.
 Sic fore progeniem longam, sic regna canebat
 Tuta, nec hostiles formidatura tumultus.
 Quot varij rerum euentus, quot bella per orbem
 Ante illos arsura dies? quibus illa tueri
 Tempora fata dabunt? etenim longissima rerum
 Hac series & nos cum posteritate sub Orcum
 Tota aget: illa nouae spectabunt secula gentes.
 Spero equidem Leonicus ait, si sidera quidquam
 Tale ferent, aliquem nostra de stirpe futurum
 Qui videat, qui pars rerum sit magna nouarum.
 Nos neque enim frustra geniti, moribundae turba,

Dijs inuisa. Iouis volucres vocem hausimus istis
 Auribus, esse monent rebus super aethera diuos,
 Qui inuigilent nostris, & nos quoq; Iupiter audit.
 Audiat, & si quis Ioue forte potentior, oro,
 Et si quid proauo credi Ioue grandius est fas,
 Terminus ille quidem, fateor, celebratus ab alto
 Dicitur Alcida. sic nos docuere parentes
 Protestati illo miranda arcana latere
 Nomine sub: sed quæ, incertum: ventura docebunt
 Sacula: ab his longe semota hac cura diebus,
 Sic Leonicus. Agis longo iam grandior auro,
 Et quamquam sermone Lacon, tamen ore disertio
 Continuo fatus postquam de gente Latina
 Mentio iam dudum volat ora per omnia, quædam
 Subijciam, & vestris aliquid sermonibus addam.
 Legimus, & fama est, nostrum genus esse Sabinos,
 Qui vicina colunt Romæ loca. nam Lacedæmon,
 Cum fremeret quondam bellis ciuilibus ardens,
 Pars populi compulsæ nouas sibi quærere sedes
 In freta se misit, diuis & stultibus ausa
 Credere se, primo explicuit sua carbasa vento:
 Atque ignara viæ casu Saturnia regna
 Contigit, & trahitis aduerso nauibus amne
 Constitit ad Tiberim, Tuscum qui partit ab Umbra.
 Hac igitur Sparta ciues regione potiti,
 A ductore Sabo sese dixere Sabinos.
 Inde vbi Romanæ iaceret noua Romulus vrbis
 Fundamenta nurus rapuit, quæ tempore matres

AGELARIORVM.

Euaſere breui: fluxit genus inde Latinum.
 Quo fit ut affinis nobis Romana propago
 Facta fit. hac ratio quod ſeditioſa tumultus
 Gens tantos Romana feret. nam ſemine conſtat
 Argolico & Phrygio. gens ex diſcordibus orta
 Gentibus inſtinctas iras odiumque duorum
 Seruabit populorum, & aget non extera ſolum
 Et foris: aſt interna domi, & ciuilia bella,
 Vm Lacedæmonian Troiano in pectore voluens.
 Sic Agis. oranti ſimul applauſere Lacones.
 Iſta recenſentes Italiam in fluctibus ibant
 Cum procul incipiunt cælo apparere ſereno
 A dextra Tyrrhenæ vrbes, Pyrgi, atque Grauiſcæ,
 Mœniæque à priſcis Alſij fundata Pelasgiſ.
 Ecce vetus Cæræ veſtalibus hoſpita ſacris
 Cum Iouis obſedit victor Capitolia Gallus.
 En Telamon: ſiuit en pelago iam proximus Vmbro,
 Montanoſque ferens iam proſpicit æquora fontes.
 Ilua metallificis ſemper fumoſa caminis
 Raditur, oſtentatque nouos Populonia muros,
 Quarta dies contra Piſas in fluctibus orta
 Humentimimboſa Auſtro ſubducere naues
 Suaſit, & aduerſis Tyrrheni in faucibus Arni
 Siſtere itor Cereremque & dulces quærere lymphas.
 Dux, & Erichthonius, Crates, Menelaus, & Alcon
 Conſcendere leuem modico cum remige lembum
 Argolicam petituri urbem, placidumque per annum
 Alpeimemores Tuſcos adiere Penates.

Mæniâq; intrantes excelso in limina portæ
 Græca vident elementa, cauis incisa figuris,
 Quæ memorent Pelopem Tyrrhena ad litora vectum,
 Illic prima noua posuisse exordia Pisæ.
 Fit mora, & in viuo spectant certamina saxo,
 Totâq; per postes legitur Pelopeia superbos.
 Concubitus primos fraudis pro munere pactus
 Virgineos auriga salax plumbo impedit axes.
 Hippodamia rotis vehitur pernicibus, aura
 Obuia fert crines, agitatque per aera amictus.
 Tantalides irritat equos, & verbere crebro
 Sollicitans prono fugientibus ingruit ore.
 Ardor inest oculis, animumq; ostendit imago
 Anxia feruentem, volucres desiderat alas.
 Iam iuuenis tergo incumbens quadriga parentis
 Hippodames sequitur Pelopem, iaculumq; lacertæ
 Eleuat in vulnus senior. Iuga segnius urget
 Myrtilus, & cursum Neptunia terminat ara,
 Litus ad Isthmiacum celsæ subiecta Corintho.
 Pellitur in fluctus clamans Auriga: puellam
 Tantalides curru rapit in sua regna citato.
 Demum urbem ingressi vicos, fora, templa peragrant:
 Graiorum inueniunt passim vestigia morum,
 Incessumq; habitumq; grauem, vultusque seueros.
 Menta intonsa Virum, dimissam in pectora barbam.
 Sermo erat Arcadicus linguæ confusus Etruscæ.
 Festa dies tum forte fuit sacrata Lyceo:
 Nam Deus Arcadia Deus hic, turbaeque frequentes

AGELARIORVM.

Ibant ad solenne sacrum. lux omnibus illa
 Relligiosa fuit. Grai quoque Numen adorant
 Poscentes mare tranquillum, cursusq; secundos.
 Mox dape libata redituri ad litora, limen
 Vrbanum exierant: illic Pisana iuuentus
 Præmia tum casu tria suspendebat ab alta
 Arbore lucentem galeam, leuibusq; pharetram
 Horrentem iaculis, ductamq; in cornua taxum.
 Signaq; certantum leuibus ferienda sagittis
 Fixerat excelsæ rugoso in cortice Fagi.
 Cuncta notant Grai, generosaq; pectora pulsat
 Laudis amor. certare arcu si copia detur
 Ingenio iuuenili ardent Menelaus & Alcon.
 O Alcon Menelaus ait certamine in isto,
 Si fortuna locum dederit, sunt præmia nobis
 Debita, ni virtus tua te, mea meq; reliquit.
 Sic iuuenes, casus fecit felicia vota.
 Talia dum secum fantur, vir Cnossius aurem
 Argiuo sermoni adhibens compellat amico
 Vultu ambos, caussamq; viæ patriamq; requirit.
 Miles erat cinctus longo latus ense, seneclæ
 Proximus, armorum ferrugine tinctus, & æstu:
 Quem pilata cohors circum stipabateuntem.
 Ad patrias voces Alcon conuersus aueto
 Miles ait preclare. sumus Lacedæmone nati,
 Eudamidum de stirpe sati. Tum vertice aperto
 Cnossius, & prono fatur reuerentius ore.
 Hæc, quænam iuuenes tantis genitoribus ortos

Ad
 Tur
 Ve
 He
 No
 Fin
 Reg
 Cas
 Si
 Con
 Sol
 Ne
 Ess
 Sed
 Cur
 Rel
 Ab
 Sor
 Vis
 Ad
 En
 Deg
 Pri
 Ven
 Dis
 In p
 Cas
 Hoc

*Ad nos caussa tulit, Tyrrhenaq; appulit ora,
 Tum iuuenis fato patrijs de finibus acti
 Venimus, & sorte extremas annamus ad vrbes
 Hesperia: sic sancta monent oracula Diuum.
 Nos etenim longis postquam vexauimus vrbes
 Finitimas, bellis assueti vincere: tandem
 Regna, potentatus, & Martia vidimus arma
 Casu, non virtute regi, & fato omnia vinci.
 Si magnis me hercle animis, si viribus atq;
 Consilio niti satis, & victoria in ipsa
 Sola esset virtute: Lacon sua regna teneret:
 Nec foret errandum, nec tot freta voluere remis
 Esset opus: Regem atq; Ephoros Spartanus haberet.
 Sed fortuna hominum vani aduersante labores,
 Cum prolapsa foret Lacedamone sancta Lyncurgi
 Relligio, & tetricas iam longa incuria leges
 Ablegasset: erat probitas infamia: honestas
 Sordida: viuebant vt erat sua cuiq; libido.
 Visum igitur nobis nostros accendere rursum
 Ad decus antiquum ciues, Sybarimq; subortum
 E nostris turbare adytis, ac more parentum
 Degere. & ex legem primorum exstinguere luxum.
 Principio res visa quidem factu aspera: verum
 Venit vt in morem, facilis fuit: orta repente
 Disciplina vetus: gymnasmata aperta palæstræ
 In populum missæ: priscis pulsa ocia ludis.
 Castigata Venus: diuisa æqualiter arua.
 Hoc Agis: hoc Agidis fecit post fata Cleomnes,*

AGELARIORVM

Rex armis, Rex pace ingens. confessa Deorum
 Progenies, vsq; a magno genus Hercule ductum.
 Tantum igitur facinus, sanctum, atque imitabile traxit
 Vicinas ad Spartam vrbes, & legibus hisdem
 Submisere caput regnumque auxere Laconum.
 Prosperitas tanta hæc fuit inuidiosa: superbum
 Hoc decus immisit quorundam in corda venenum
 Acrius, ac stimulis liuorem incendit amaris
 Pestis ea in primis crudelem inuasit Aratum,
 Qui senio grauis, & princeps erat inter Achæos.
 Hunc malus obiecit Dæmon sapientibus orsis:
 Nec potis ipse tamen Spartanam exstinguere laudem
 Vt pote cui virtus aderat generosa Cleomnis,
 Et Leonicena vigilans prudentia cura.
 Emathios igitur Reges, quos egerat ipse
 Iampridem ex Pelopis regno pertasus auarum
 Atque superbam hominum rabiem, sibi fœdere iungit,
 Antigonumque ciet, qui nunc Pellæa per arua
 Imperat, & veteri Macedum dominatur in aula.
 Ipse prius Galatas, quorum pars maxima nostris
 Nauigat auspicijs, patrios aditura Penates
 Fuderat infestos illis regionibus, ausos
 Mygdonios fines crudeli inuadere bello.
 Hic igitur Gallis magno certamine fractis
 In nos vertit iter, bimarisq; ingressa Corinthi
 Ora angusta, ingens peditumque equitumque caterua
 Occupat omne solum, totisq; infunditur agris.
 Rex Macedum numero maior, virtute Cleomnes

Certamen

Certa
 Coni
 Regn
 Rem
 At q
 In p
 Cum
 AE
 Nos
 Cum
 Cast
 Men
 Dila
 Quo
 Cap
 Et p
 Nec
 Cym
 Sol
 Gal
 Per
 An
 Iat
 AE
 Sta
 No
 Tal
 Q i

Certauere diu bellis vtrimque cruentis.
 Coniuncta titubare vrbes, magnaſq; vereri
 Regis opes Macedum capere, & ſegnibus armis
 Rem gerere, ac ſumtu impenſas reſtringere auaro.
 At quid opus multis? tandem maleſida Cleomnem
 In præceps fortuna tulit, Lacedæmone pulſus
 Cum ſocijs, quos non potuit fortuna tenere,
 AEquore tranſmiſſo Lagidarum in regna receſſit.
 Nos vero qui tum procul a Lacedæmone noſtro
 Cum duce Cenchreum verſus mare, & Hellada verſus
 Caſtra tenebamus, quibus expugnare Phliuntem
 Mens erat, audita Regis patriæq; ruina
 Dilapſi extemplo ad litus, naueſq; repertas,
 Quotquot erant clauiſæ portus in fauce Lechaï,
 Capimus, & captis iniecimus arma viroſq;
 Et procul in latum claſſem ſubduximus æquor.
 Nec mora, ſuſpenſas dum ſuſtinet ancora puppes,
 Cymba volans paribus remis de litore Graium
 Soluit, & oratum venit vt tellure vagantes
 Gallos, reſſiquias Mac:dum regiſq; ſuperbi
 Per freta nobiſcum diuerſa in regna feramus.
 Annuimus miſeris, & tempeſtatibus hiſdem
 Iactatos vehimus pelago, ventiſq; ſecundis
 AEquora ſulcantes hiſ tandem allabimur oris.
 Stant ſale vicino claſſes in faucibus Arni
 Nos lembo Arcadicam viſuri aſcendimus vrbem.
 Talia Spartanus, contra ſic Cnoſſius orſus.
 Quiuuenes genere inſignes regum atq; Deorum

Conditis

AGELARIORVM

Conditio vetus heroum est contendere contra
 Fortunaē insidias, & vincere cuncta ferendo.
 Progenies id tota Iouis testata: sed ipse
 Ante alios vestri generis Tirynthius Auctor
 Nam fama est illum semper sudore madentem
 Puluere conspersum domuisse immania monstra
 Omnibus in terris, & tum finisse labores,
 Cum subijt caelum, & mortales exiit artus.
 Quid Laertiadem memorem? quid Thesea? quid te
 Diuorum Saturne pater? per multa vagari
 Nil opus, ad Superos iter hoc heroibus vnum est.
 Sic Diui, sic fata ferunt, qui ignaua sequuntur
 Otia: degeneres, & nil caeleste nec altum
 Mente volutantes curas & tempora perdunt,
 Et tandem obscuri, quasi bruta, in fata feruntur.
 Fortunam bene ferte igitur, cum viderit alto
 Vos animo duros casus contemnere, fiet
 Prospera, & euentus faciet mutata secundos.
 Antigoni pugnas, & Spartaē immania fata
 Scimus, & inuiti dura illa audiuimus arma.
 O iuuenēs ego iam senio veniente fatisco:
 Sed cum sanguis erat melior, Spartana secutus
 Olim castra fui: vester Xantippus habebat
 Me comitem, iunctus patriaq; & sanguine vobis
 Xantippus, cum pro obsessa Carthagine missus
 In Libyam vestra vicit Lacedaemone Roman.
 Ille nihil sine me bello attentare solebat:
 Noctes atque dies aderam, cum Regulus astu

Captu
 Infidi
 Heu
 Vidim
 Litora
 Roma
 Post d
 Horri
 Impo
 Confr
 Punio
 Litora
 Dipel
 Et pro
 Finib
 Saxa,
 Nunc
 Mollin
 Cogere
 Propt
 Queri
 Implo
 Vidi i
 Frons
 Acren
 Signij
 Sed ta
 Atque

Captus in hostiles laqueos ruit, ipse tetendū
 Insidias, vinctumq; ducem sub mœnia duxi.
 Heu, quantos illis gemitus, quot funera campis
 Vidimus! hæc tantos possunt meminisse tumultus
 Litora, & hoc illis infectum cœdibus æquor.
 Romanos etenim melior fortuna secuta est
 Post ducis interitum, bellis naualibus orta est
 Horrida tempestas: victrix Romana Iuuentus
 Imposuit iuga cernici Carthaginis alta.
 Confractis stratum tabulis mare, Gaza per undas
 Punica ad extremas Gades ad nostra natauit
 Litora, & Eois furor iste auditus ab Indis.
 Di pelagi tantum armorum expauere fragorem,
 Et procul a strepitu cæco latuere profundo.
 Finibus a Siculis, usq; ad Sardoæ cruentum
 Saxa, mare in spumas ibat fluctusq; rubentes:
 Nunc quoque peruenit nouus a Carthagine rumor
 Molliri Hannibalem bellum graue, & aspera contra
 Cogere Romanos odijs flagrantibus arma:
 Propterea recto fatalia tramite regna
 Querite, ne tanto deprehensi turbine rerum
 Imploretis opem frustra Diuumq; hominumq;ue.
 Vidi illum pæne infantem: meminisse illius ora.
 Frons, oculi, labra, ingenium versatile, & atrox
 Acrem animum gaudentem armis, ac bellipotentem
 Significant: corpus solidum, patiensq; laborum.
 Sed tandem orbatæ passurum incommoda frontis,
 Atq; procul patrijs moriturum a finibus olim.

Vidi

AGELARIORVM.

*Vidi alium Romæ iuuenem, cui vincere Byrsam
 Fas fuerit: tantam astrorum, tantam ore Deorum
 Vim gerit. hic Romæ mucro est: Carthaginis ille.
 Sic Diui inter se certant, sic sidera contra
 Sidera, terrigenisq; gerunt hæc bella ministris.
 Si rursum hæc gentes ineant certamina, Mauors
 Asper ad interitum alterius desceuiet vrbis.
 Quæ victrix bello euadet: ceruicibus altis
 Ibit, & omnem animis terræ amplexabitur orbem.
 Romanos ego prætulero: quia publica Romæ
 Queritur vtilitas, atque obseruantia legum
 Maxima, religio & Diuum reuerentia nusquam
 Maior, in aduersis animus sublimis, & audax:
 Non præceps tamen, aut vano temerarius ausu.
 Afris nulla fides, nulla est clementia, nulla
 Religio, immanes mactant sua pignora ad aras,
 Infandum, rituq; fero gens Barbara censet
 Oblectare Deos, quem morem sustulit olim
 Eudamidum pater Alcides a gente Latina:
 Iussit enim pro corporibus sub Thybridis vndam
 Demergi humanis simulacra carentia vita.
 Utque feris tergus varium: sic gentibus Afris
 Subdola mens, vasrum ingenium, & mutabile in hoc
 Propterea quocumque feret vos aura Latinum
 Obseruate genus, quod Di quoque & omnia seruant
 Sidera: quod genti probitas alte insita poscit.
 His, fateor, cum bella olim me in Punica misi,
 His insensus eram. sed postquam cognita virtus
 Romulidæ*

Rom
 Du
 Ne
 Ha
 Idq;
 Sic
 Con
 Le
 Ille
 Et
 In l
 Ire,
 Tur
 Fan
 In c
 Ma
 Pri
 Seq
 Sig
 Pre
 Nu
 Me
 Fal
 Ne
 Vn
 Con
 Et
 Sub

LIBER. II.

Romulidum, visa est terra mihi Cnosside Roma
 Dulcior, & viuo addictus Latialibus armis,
 Non secus, ac natus Gabijs mediæue Sabura.
 Hactenus hæc, Verum, quia mens certare sagittis,
 Idq̄ opus ingenuum, ludis accedite nostris.
 Sic ait, ac Iuuenes ore alto, atque indole magna
 Conspicuos trahit in medios: accommodat arcum
 Laua habilem, & rostris dat tela Cydonia ahenis.
 Ille arcus trallo pertentat robora neruo,
 Et paribus cristata legunt hastilia pinnis,
 In loca decretis pugiles distantia iussi
 Ire simul spatijs, & sors super ordine missa.
 Tum Pelopis fortuna videns audere nepotes,
 Fauit, & in Venerem fecit decurrere talos:
 In quibus est felix signum Venus. ergo Lacones
 Melli animis, Alcon primus, quia grandior auo,
 Prima petunt loca: stant circum Pisana iuuentus,
 Seq̄ premunt digitis innixi, & lumina contra
 Signa intenta tenent, flexis iam cornibus Alcon,
 Pressa acie, fronte admota, leuat & premit arcum:
 Nunc telum, nunc signa notans, atque omnia caute
 Metibus mente atque oculis, dat lora sagittæ.
 Fallit iens oculos, volat aura abscondita arundo,
 Nec dum visa stetit, scopuloq̄ affixa pependit,
 Vndiq̄ ab extremo fugiens æqualiter orbe.
 Continuo in populis ortus clamorq̄, fauorq̄ue,
 Et iuuenem vulgi voces ad sidera tollunt.
 Subridens Menelaq̄ Alcon dum porrigit arcum,

AGELARIORVM.

*Te Menelae, inquit, similis fortuna sequatur.
 Ille sui compos totum se colligit, ictum
 Librat, & o. dixit, fueris mihi dexter Apollo
 Arcitenens, tuq; alma soror. cui Cynthia cura
 Litora, cui Dryades & Oreades arma ministrant,
 Tela regas. vix finierat, cum visa repente
 Altera sic primæ se coniunxisset sagittæ,
 Ut neq; si plures sit fas, aut vna videri.
 Certa ratæ talem euentum miracula turbæ,
 Certatim danda Argolicis ea præmia iurant.
 Tum miles. quid opus longo certamine clamat
 Cnosius. hi Diui duo sunt: duo pignora Ladae
 Credite, qui sub nostra hodie se lumina mittunt.
 Ite, sagittandi melius cum nulla superfit
 Spes cuiquam, date Amyclæis, date præmia Diuis.
 Voce fauent turbæ: pugiles quoq; cedere sese
 Confessi Argolicis. galeam Menelaus, & Alcon
 Cum iaculis arcum, & pharetram, quernasq; coronas
 Accipiunt, plausu turbam resonante per omnem.
 Continuo allata in medium spumantia Baccho
 Cymbia, & adducti veniunt ad pocula Grai.
 Inde iter ad Tuscum populis comitantibus amnem
 Vertitur, insiliunt proram, fluuiioq; secundo
 Ad socios inter vernantes gramine ripas
 Cymba volat, rapido radens vada cærule cursu.
 Dum redeunt: radiere Euri, mare lenibus vndis
 Ludit, & in Ligures iter expedit. ocyus omnes
 Annexi erecto tendunt caua carbasia malo:*

AEQUOR

Eq
 Ar
 Pl
 Ing
 Me
 Con
 Lita
 Mi
 Em
 Et p
 Ut
 Hic
 Ad
 Com
 Sax
 Orn
 Infi
 Vrb
 Egr
 AZ
 Nep
 Ali
 Qui
 Idci
 Quo
 Tun
 Den
 Han

Equor arant lati: socijs victoribus omnes
 Arrident: super hoc illi certamine iactant
 Plurima, signantes urbem, populiq; docentes
 Ingenua & mores, Graiaq; simillima Pise
 Mœnia, iucundumq; canunt pœana volantes.
 Conspita myrtetis redolent Lunensia dextra
 Litora: vernantes oleis ac palmitum multo
 Mirantur colles, mirantur & æmula Olympo,
 Æmula Rhipæis iuga molibus Apennini,
 Et per saxosas errantia nubila rupes.
 Ut venit a Gallis Italas ut diuidit oras,
 Hic tam vastus apex, ut sese porrigit usque
 Ad Calabros Siculis tandem finitus in undis.
 Commemorans rector, docet & candentia Lunæ
 Saxa, Carysteos lapides æquantia, regum
 Ornatura domos, decus allatura Theatris,
 Insignesque Deum templis factura columnas.
 Urbem in secessu Genuam speculantur ab alto:
 Egregiam portu, populis, ac mœnibus urbem.
 A Zephyro vada Porciferæ, quæ ex Alpibus altis
 Neptunum ingreditur resonans. Feritoris ab Euro
 Alueus, alterius fluxu torrentis adauctus,
 Qui fert vere niues, æstu in freta proxima nubes.
 Idcirco indigenæ vallem dixere bisamnem,
 Quod gremio accipiat binos ex montibus amnes.
 Tunc aduersa graui prospectans litora vultu
 Democrates, sic ora iterum facunda resoluit.
 Hanc in litoribus Comites quam cernitis urbem,

AGELARIORVM

Monte sub aereo positam non vberere gleba
 Credite, non pecorum fetu pinguem, atq; opulentam:
 Aret enim saxosus ager, neq; sentit aratrum.
 Terra inculta feras pascit: sub vallibus altis
 Siluicola deſunt homines venabula docti,
 Acre genus, belloq; bonum: durata iuuentus
 Fert longas sub diuo hiemes, fert vertice nudo
 Aestatis flagrantem aestum, pluuiaſq; nivesq;
 Brachia setoſi, setoſi pectora, & omne
 Corpus: eunt venatum omnes, per summa ſequuntur
 Saxa feras, gelidaſq; cubant in marmore noctes.
 Ante caſas ſibi quiſq; ſuas ſuſpēdit ab alta
 Arbore reliquias praedae, truculenta luporum
 Ora vides, capita aprorum cum dentibus vncis:
 Uſorum obſcuros vultus, ramoſaq; multis
 Cornua ceruorum mucronibus. atria tali
 Nobilitant cultu: montanae haec gloria genti.
 Sed neq; litoreis deſunt vineta colonis,
 Quae noſtris certare queant, que Leſbia vina,
 Cnoſſia quae ſuperent, fruticans in cotibus aſpris
 Vineae palmitibus modicis, breuibusque lacertis
 Neſtareas fruges parit, ambroſioſque racemos.
 At capiti Ligurum Genuae ſollertia tantas
 Fecit opes, parcaq; ſagax induſtria vita.
 Nam mare ſollicitant remis, atque aquora tranant
 Grandibus inueſti proris ac puppibus altis.
 Multaq; per Libycoſ, & circum littora Ponti
 Vndique non tenni tractant commercia lucro.

Huc veniunt Libycæ merces, Europica gazæ
 Hic habet emporium. tantæ quis conditor urbis
 Ambigitur: longum abscondit primordia tempus.
 Rectius a Genio positam sentire videntur,
 Qui priscos legere dies. fuit ille Gigantum
 Progenies, satius antiquo de sanguine Noe,
 Cui Iano cognomen erat. nam repperit vsum
 Vitis: ab inuento traxit cognomina vino:
 Namque quod Hebræi Iain dixere, Latini
 Appellare solent vinum: de nomine Iain
 Formauere Syri Iainum. viciata parumper
 Vox ea ab Ausonijs est facta bisyllaba, sicq̃
 Pro Iaino mansit Romana per oppida Ianus.
 Hic fuit humani generis pater ille, refuso
 Equore diluuium passus, qui fugit in altos
 Armenia montes, & in ipsa cacumina Tauri.
 Ipse homines defunctus aquis transmisit ad vrbes,
 Quas mare, & immodico cælum deleuerat imbre.
 Mallotages Tuscos, Alemanica regna Tuiscon,
 Atq̃ alij sedes alias tenuere per orbem
 Tunc vacuum, leges Noe imperiumq̃ secuti.
 At quia dum bellum terris inferret Olympus,
 Ac maris illuuias: cunctis animantibus arcem
 Præbuit hospitium, foribusq̃ recepit apertis
 Vnâ hominum pecudumq̃ue genus. cum bella gerebat
 Rôma foris, Iani valuas aperire solebat.
 Sicq̃ Dei poscebat opem, memorabile tantæ
 Significans pietatis opus: sed tempora caussam

AGELARIORVM

*Abscondere sacri ritus: ignota remansit
 Gentibus Ausonijs prisca obseruantia facti.
 Forma biceps ideo quoniam duo secula vidit.
 Ante maris fluctus unum, dum conderet arcam:
 Post pelagi fluctus aliud: mare litora postquam
 In sua se cohibens altam remeauit in aluum.
 Ianua sacra Deo: fuerit quod Ianua sacri
 Alterius, dederitq; noua primordia genti.
 Saturno pater ipse fuit: descendit ab illo
 Et Phaethon, nostris factus vaga fabula Graiis.
 Hic regnum penes Insubres, Venetosque tenebar:
 Et quaedam Italiae loca conflagrassent sub illo
 Fama antiqua refert. Ideo finxere volantes
 Nactum Solis equos terram incendisse Poetae.
 Discedens discessit enim: quia naue per amnem
 Eridanum vectus numquam in sua regna rediuit.
 Indigenae dixerunt hominem sub flumine mersum.
 Et quia quidquid inest istis annalibus ortum
 Traxit ab Armenijs, qui post veterem cataclysmum
 Primi hominum sese vacuum effudere per orbem,
 Pauca super prima fruticantis origine mundi
 Adiciens, quos nam primos Europa colonos
 Nacta sit, & quae sint regnorum exordia pandam.
 Arcadus Emathio comes in nostratia primum
 Litora descendens, Pelopnesia rura, solumq;
 Omne, quod a Graiis colitur (genitura duobus
 Tam bona) natorum impleuit fruge, atque nepotum.
 Thracia regna Tyras, Tyriam qui condidit urbem.*

Pannonia

Pa
 Li
 Pr
 Hi
 Ica
 Tra
 Ac
 Pri
 Ven
 Sar
 Fer
 Bel
 Tra
 Scr
 Vn
 He
 Est
 Fer
 Sat
 Exp
 Ari
 Que
 Dix
 Tur
 Na
 Et
 Om
 Hi

Pannonas, Illyriam, Mæsos, & Pontica circum
 Litora dispersas gentes Babylonius Ister
 Protulit, & Mæsi, Iapeti generosa propago.
 Hic est ille Tyras, rapido qui vortice raptus,
 Icarus vt quondam, necnon Tiberinus, & Helle,
 Tradidit æternum nomen fatalibus vndis,
 Ac fluuio, qui Dacorum confinia lambit.
 Primus in Italiam ventis, auibusq; secundis
 Venit, & Ausonijs Comarus conscendit in oris.
 Sarmaticos primus campos habuisse Tuiscon
 Fertur, & a Tanai longe vsque ad flumina Rheni,
 Belgarumq; domos gelidas regnasse per oras.
 Transijt ad Celtas, & Gallica regna Samotes:
 Scrutator naturæ ingens Diuumque Samotes:
 Vnde volunt Dryidas ortos, & sacra Deorum.
 Hesperiam vero magnus Tubal armiger omnem
 Est sortitus, iens quantum vestigia tellus
 Ferre potest, ipso duce ad vltima litora Phæbo.
 Saturnum veteres Nemrod dixere Gigantem,
 Exstructorem vrbis primæ. Babylona vocarunt
 Armenij, Medi, Assyrij, Persæ, atque Sabæi,
 Quem Dia nos, Italique Ionem, Babylonia bellum.
 Dixit, ab Assyrijs omnes venere colonis.
 Tum Genuus cum prole sua peregrinus ad istos
 Naue locos veniens, posuit sub montibus urbem.
 Et quamquam commenti aliter Grai atque Latini,
 Omnia mutant primæua vocabula rerum:
 Hi veri tamen annales, quos Persia, & omnes

AGELARIO RVM

*Assyrij, Medique tenent ab origine prima,
 Plurima versato iam sacula neuerat orbe
 Sol noctes vigil, atq; dies, ac cetera mundi
 Sidera. cum Phrygios post diruta moenia Troia
 Huc annasse viros fama est, gentemque Phrygosam
 Heic fecisse, genus belli molimine & armis
 Ac pietate, procul nostra vsq; ad litora notum.
 Has igitur petiere oras ductore Bageo.
 Hic Troia auxilio missus cum Memnone duxit
 Vxorem. at Phrygijs postquam de regibus actum est,
 Quidquid nocturno potuit subducere ab igne
 Transtulit in naues proprias rediturus ad oras:
 Sed mutata viri mens est a coniuge Procri:
 Quae magis Ausonias, postquam discedere in orbem
 Sors dabat externum, migrare optabat ad oras.
 Cum sobolis igitur, tenerisque infantibus illum huc
 Coniugis egit amor. tanti est mortalibus ardor
 Feminus: sobolis pietas ita pectora cogit.
 Omne suum genus, & patrios Oriente Penates
 Linqvit in extremo, profugusq; per aquora transit
 Solis ad occasum. sic Di, sic sidera voluunt.
 Hic tandem excelsa parua sibi condidit urbem
 His in colle locis, & ab ipso auctore Bageam
 Posteritas dixit: claris genus inde Phrygosis,
 Qui se primates Ligurum fecere merendo.
 Dumq; ea Democrates recitans tenet ora virorum
 Plurima praetereunt fama loca cognita: Cyrnum,
 Coralio in signem Cyrnum, Sardoaque saxa,*

Ichnusæq; domos, & Sandaliotica rura:
 Quæ quondam incoluit magno satus Hercule Sardus,
 Thespiadumq; genus, quod progenuere sorores
 Quinquaginta vno factæ de semine matres
 Luce vna: luce vna omnes sua pignora nixæ.
 Albicat ad dextram muris Albinga superbis,
 Herculesque sinus, portum dixere Monaci.
 Iam Nicæa patent procul arua sub Alpibus ultra
 Nubila porrectis: quæ Gallica regna, domosq;
 Teutonicas amplexæ abeunt in Thracia longe
 Litora, visuræ Euxini vada frigida Ponti.
 Iam sua regna vident Galatæ. Nicæa salutant
 Mœnia, mox fractum pelagus fluuiialibus vndis
 Vt videre, rati Rhodanum: conuertite, clamant,
 (Sic amor est præceps) proras conuertite ab alto
 Orcus ad terras, & litora prendite nostra.
 Tum gnarus terræ atque maris, quisnam furor inquit
 Rector azit mentes? non sunt Rhodanensia, non sunt
 Ostia: sed Vari fauces, consinia iungit
 Ipse Itali, Galli que soli: durissima passus
 Saxa, venit pelagi ventos passurus in vndis.
 Venerat in summum cœlorum altissimus orbem
 Sol, caua litorei currens per brachia Cancri,
 Cum Phocense solum, posita que in litore prendunt
 Massiliam: vela antennæ posuere cadentes,
 Optatisq; diu portu potiuntur & vrbe,
 Tum Galatæ in patrios certi remeare Penates,
 Tectosagumque Lares terrestri inquirere gressu,

AGELARIOKVM

Cum Grais suprema parant conuiuia ritu
 Sollenni celebrare. Alij mantilia longis
 Expediunt mensis: pateras, aurumq; repostum,
 Quod Diuum ex adytis varias rapuere per oras,
 Ostentare parant. abacis argentea in altis
 Vasa nitent, & tota patet pretiosa supellex.
 Fulcra leuant alij, caesisq; vmbacula texunt
 Frondibus: important alacres spumantia Baccho
 Cymbia, laticiamq; cicut crateribus hauslis,
 Fumantes vocat hora epulas: pincerna cubandis
 Tempus ait: iam stricto meunt conuiuia ferro.
 Profilit in medium penori praefectus Acestes,
 Nescio quid portans patinis regaliter altis,
 Atque ait, ecce tuae partem Dux maxime praeda,
 Quam sale condieram Campanae in litore siluae.
 Sic memorans, insert apri femur, atque morantem
 Ista sitim dixit reuocare opsonia possunt.
 His mihi nil opus est, cui fumo arentia semper
 Guttur, & haec referens, magnum cratera rubenti
 Spumantem Bromio leuat, & se ingurgitat auro.
 Laudauere hominem, meritumq; ea praemia mensae
 Dux quoque testatæ. rediens vestigia visus
 Ferre incerta: pedes, & crura labantia casum
 Significare: ruit praecipit in puluere figens
 Lumina, & extenta tellurem verberat aluo,
 Ac iacet ex animo similis. ciet ista repente
 Nubẽ humus, absconditque volatilis vmbra iacentem.
 Casu obliti epulas, dulci exultantia pascunt

Coro
 Acc
 Aa
 Ut s
 Lito
 Dis
 Par
 Par
 Car
 Par
 Sun
 In p
 Spu
 Mo
 Na
 Et
 La
 Ind
 Lu
 Tot
 He
 Ire
 Di
 Pa
 Vn
 Lun
 Of
 A

Corda ioco, atque alacri resonant conuiuia plausu.
 Accurrunt famuli, & tentantem surgere tollunt
 Ad tormenta grauem somno, vinoque calentem.
 Vt sedata fames: Galatæ, Argoliciq; per ampla
 Litora se exercent ludis, hi brachia lato
 Disco onerant: illi nudæ dant membra palaestra.
 Pars lenibus plantis, cursuque fatigat harenam:
 Pars operam impertit iaculis: pars litore factis
 Carceribus longo se tollit in aera saltu:
 Pars natat in pectus: pars palpitat ore supino.
 Sunt qui præcipites summi de vertice mali
 In freta se mittant, cedit mare & unda reclamans
 Spumat: cunt imo quæsitum Nerea fundo,
 Mox procul egressi ductis vada summa lacertis
 Nando equitant, madidosque abigunt in terga capillos,
 Et sale membra lauant tepido. iam pulsa tenebris
 Lata dies, resident clausis maria omnia ventis,
 Inducuntque graues nocturna silentia somnos.
 Lucifer exoriens tremulis radiabat in undis,
 Totaque iam pleno lucebat Cynthia vultu
 Hesperio vicina freto, dare vela Lacones:
 Ire parant Galatæ: faciunt lacrymabile gentes
 Dissidium geminæ, felix concordia, longæ
 Pax tranquilla viæ, similis fortuna virorum
 Vniant animos, & erant præcordia nexu
 Iuncta pari, & morem iam consentanea in vnum.
 Oscula dant igitur stentes: dant mutua dona.
 Accipe dicebant nostrum testantia amorem

AGELARIORVM

*Qualiacumq; finit tempus, testantia casus
 Dona pares, longamq;e via testantia pacem,
 Aeternamq;e fidem. monumenta exilia certe,
 Verum quanta finit praefens fortuna, locusq;e.
 Haec nostri agnoscant post funera nostra nepotes,
 Quae loca cumq;e dabunt illis sors, Numina, & astra,
 Conspirentq;e animis, & amore ferantur eodem.
 Talia magnanimae celebrant diuortia gentes.
 Arua secant Galata: Grai aquora, Gallia nostris
 Litoribus praetenta, fides si annalibus vlla est,
 Dicta olim Braccata fuit. noua nomina Narbo
 Martius induxit genti, quam longa Gebennae
 A reliquis dirimunt iuga, & alta cacumina Gallis.
 Vt patrios tandem Galatae tetigere Penates,
 Heu, grauis arumnam morbi, tabemq;e veneno
 Pestiferam grassante, virum per corpora passi.
 Sanguifluas febris venas, carnem, ossa, medullas
 Ignibus inflammans Stygijs, torquebat atroci
 Supplicio miseros. Liparae incendia, & Aetnae
 Ardorem leuius, leuius Phlegethonta tulissent.
 Pectora Pulmonem vix eluctata meatus
 Aura per angustos tussi laniabat anhelata:
 Sternebatur humi agrotans, membra omnia, & ipsam
 Mordicus inuadens linguam, crudelia clamans
 Numina praerabie, atq;e doloribus intestinis.
 Relligio casu funebri excita per urbem
 Continuo: pauide matres altaria circum
 Sese in vota ferunt: prece sollicitata frequentia*

Numina

Numina respondent caussam scelus est malorum.
 Placari nec posse Iouem, nisi noxia turba
 Sacrilegum raptas templis in gurgite vasto
 Mergat opes, Barathroq; nefas abscondat opaco.
 Non procul obscuris lymphas stagnare lacustres
 AEquoribus mentores, atque inscrutabilis vnda
 Sacrum Erebo Ditiq; lacum, facto agmine ciues,
 Quidquid erat prædæ externa. vasa aurea, gemmas,
 Signa, ebur, argentum, tripodes, opobalsama, vestes,
 Expediunt, & subter aquas simul omnia mittunt
 Manibus, & Diti, sacrum solenne ferentes.
 Has tantas Romanus opes (nam fama per orbem
 Undique peruolitans omnes impleuerat oras,
 Non secus ac Boreas, quoties emissus ab Arcto
 Turbine præcipiti terras, atq; æquora perflat)
 Capio cum patriæ ingenti discrimine iussit
 Expiscari omnes. fundoq; retraxit ab imo.
 Indignata ferunt hac improbitate Deorum
 Numina Romanis diro incubuisse flagello,
 Nam veluti vates facti atque oracula passim
 Attestata, huius noxæ execrabilis ergo
 Motus ab extremo terrarum cardine Cimber,
 Ceu turbo agrorum demoliturus honorem,
 Protinus Italiæ in foribus tentoria fixit
 Continuo vt subiti peruasit fama tumultus
 Trans Alpes, trans Euganeos, trans Eridanum Æues
 Tinniuere aures Italis, Ligur, Umbria, Etrusci,
 Picentesq; fremunt, & gens Mauortia Samnis

AG'ELARIORVM

*Ac Campanus ager titubant: volat vsque Tarentum
 Rumor, & audito quæstæ est Trinacriæ bello.
 Quod nisi tam vastis vndarum molibus ingens
 Obijceret vallum Arpinas, Capitoliæ forsan
 Seruasset, neque tempestas nimbofa, nec anser
 Interea Argoliti caua vela ferentibus Euris
 Alta secant maria, atque oculis ad litora versis
 Prospiciunt magni claros bello Herculis agros.
 Hæc etenim penetrans olim Tirynthius arua
 Incidit in geminos, Neptunia semina fratres,
 Ingenio immani solitos armenta, gregeſq;
 Prædari, iugulare homines, ac viuere rapto.
 Hos contra Alcides veniens consumserat arma
 Omnia, nec telum quod mittere posset in hostem
 Conspiciens, dextra in pugnam tendebat inermis:
 Vis ea diuino demissa à sanguine proli.
 Iupiter ex templo Natum miseratus ab aura
 Saxa pluit, quibus armatus fera monstra peremit,
 Herculeæ in campis signum memorabile pugnae
 Restat adhuc. saxis late loca grandibus horrent.
 Sexta rubescentes radios Aurora per vndas
 Sparſerat, & vento mare vela vocabat Eoo,
 Cum procul a dextra quædam contermina cælo
 A longe iuga prospiciunt, & in æquore terras
 Fluttibus ambitas versus Maurusia regna.
 Ecce Pyrenæi clamat nauarchus ab alta
 Puppe apices. heic extremos Hispania campos
 Inchoat, & longe in fines fugit vsque Britannos.*

Ter.

Terra armis, opibusq; potens: terra inclyta toto
 Orbe. duæ frontem contra Liba vertite, Terra
 Ecce velut maculae duplices, Balearica regna
 Argolici dicunt, populis habitantur Iberis.
 Finierat. cum Democrates sermonibus ora
 Sic iterum soluit. genus hoc Leonice vagatum est,
 Et varios casus ipsum quoq; & aspera sensit
 Sidera. mortales eadem complectitur omnis
 Conditio. aduersis fiunt regna inclyta rebus.
 Gens Hispana igitur casus longe ante Sicanos,
 Et prius Hippotades quam sceptrata teneret in vndis
 Aëolus Aëolijs, nondum Cyclopibus Aëtna
 Nota erat, Antiphate nondum mala venerat aetas,
 Seditione graui, rixisque agitata colonos
 Finibus eiecit patrijs, & in aquora misit.
 Illi autem longis inuecti nauibus omne
 Ionium, Aëgeumq; fretum sulcare coacti,
 Trans Phrygas & Thracas per mille pericula tandem
 Litora venerunt ad Pontica, regnaq; Colchos
 Inter & Armenios pulsos cepere Colonis,
 Et fecere suo terris cognomen ab amne.
 Subdidit Endymion Rhodius Cleobulica proles,
 Herculeam qui se sobolem iactare solebat.
 Sunt & qui memorent, post diruta mœnia Troia
 Laomedontiadem Teucrum genitoris ob iram
 E patria pulsum venisse ad litora tandem
 Hesperia, dictamq; suo de nomine Teucram
 Hoc urbem statuisse solo, gentisq; relicta

AGELARIORVM

Parte sua procul ad Cyprios annasse Penates,
 Ac posuisse nouam Salamina in finibus illis.
 Continuo Eudoxus magni scrutator Olympi,
 Qualis auus quondam, caussas qui scripsit, & annum,
 Legimus Hesperio positas in litore Gades
 Phœnicum genus esse: suis quod sedibus olim
 Fugit, & extremo posuit sibi mœnia mundo.
 Verùm a finitimis cum vexarentur Iberis,
 Conduxisse ferunt missos ab origine eadem;
 Ac sibi congeneres vsque a Carthagine Pœnos:
 Quorum ope rixosos agerent de finibus hostes
 Hac via prima fuit Pœnis in Iberica regna:
 Quæ illecti meliore solo dum subdere tentant,
 Exciuerè Italos, Romanaque protinus arma
 Iam semel, ac rursus, si veri nuntia fama est,
 Nunc excire parant arsuræ incendia Byrsæ.

LIBER III.

Er varios casus sic alternantibus i-
 bant

Colloquijs, cum mox alium videre su-
 perbo

Vertice porrectum pæne vsque ad sidera
 montem:

Tum maria, & terras, scopulos, & litora doctus
 Rector ait, tantam hanc molem, quæ nubila transit,
 Indigenæ Iouis appellant, quia sacri tonanti

Templa

Tempa gerit, montem, quo relligiosa quotannis
 Dona ferant vrbes, & qui maris aquora verrunt.
 Rex pius audito raptim Ioue surgit, & ora
 Versus ad aereas rupes, bone Iupiter inquit,
 Auspicijs cuius legimus freta, quaerimus arua,
 Ac fatale solum, scis quid promiseris ante
 Chaonio in saltu: tua Numina sancta precamur
 Heic quoque summe Deum, profugam ne: desere gentem
 Talia Dux. subito celsi de vertice montis
 Nasci ignem videre omnes fidiſq; coruscum
 Crescere in ingentem flammam, caeloq; volare
 Instar auis, ferriq; procul per nubila: demum
 Stare Valentinae super arua Tarentia terra.
 Omnibus hoc signo supplex immissa repente
 Relligio, se submitunt, ac Numen adorant.
 Ista Therapnæus mirans ostenta leuatis
 Euridamas oculis, nam somnia doctus & omnes
 Diuinandi artes erat a iuuenilibus annis,
 Taliter horrendæ narrat miracula flamma.
 O comites nobis bona Iupiter omnia monstrat:
 Iupiter omnipotens, qui aequaliter omni:ibus oris
 Regnat, & est miseris Numen mortalibus æquum.
 Flamma situ terras, vbi surgant mœnia, signat,
 Quod vero minor orta ignem se effudit in amplum,
 Augendam latè gentem quod splendida lucem
 Creuit in immensam, nostra de stirpe nepotes
 Significat fore præclaros, in nomen ituros
 Perpetuum, dum sic fatur, res mira tenendis

Ignis

AGELARIORVM

Ignis ad Oceani fines duo brachia contra
 Litora Cimbrorum: caudam mox tendere visus,
 Qua via per Gallos venit alta ad mœnia Roma,
 Trans iuga, & excelsam radijs transire Pyrenem.
 Viderunt hucusq̄ iubar, si forsitan iuit
 Longius: infirmo mortalia lumina visu
 Non valere sequi, tandemque euanuit ardor.
 Tum rursus Eurydamas, ô fortunate Laconum
 Dux Leonice, nepos magni Herculis, aspice sacra
 Quod tibi in Epiro dudum cecinere columba:
 Iupiter heic rursus caelesti enuntiat igne:
 Ibit ad extremas nostrum pars maxima terras,
 Ibit & ad Gallos: Italas migrabit ad oras.
 Talibus Eurydamas in spem certam erigit omnes.
 Latior augurijs Diuum Leonicus, & omnes
 Quotquot erant in classe viri, descendere in agros
 Hesperia, explorare locos, & discere gentem
 Constituunt. duo Democrates seniorque Lycophon
 Argolicus missi vicina per oppida pacem
 Querere, & hospitium. tum regem Hispania nullum
 Forte habuit gentes in libertate trahebant
 Tranquillos sine Marte dies: res gentibus illis
 Rara, quibus semper ferrum & certamina in vsu.
 Lecti oratores multa cum pube suorum
 Res suscepta abeunt, circumpositasque per vrbes
 Hac mandata ferunt: sese genus esse Laconum
 Vi armorum patrijs depulsum sedibus: ista
 Auspicijs Diuum venisse ad litora tandem,

Pati

Pacif
 Quere
 Vrb
 Prate
 Non f
 Iustit
 Antiq
 Hercu
 Nec s
 Culto
 Vt pos
 Iura p
 Ingen
 Talia
 Conti
 Esse g
 Hercu
 Et fle
 Si for
 Gens
 Prosp
 Esse p
 Qua t
 Huius
 Accip
 Venin
 Nostr
 Spart

Pacificos sese non vi, non fraude Penates
 Querere: telluris tantum se poscere, quantum
 Vrbs velit: vrbs leges obseruatura, Deosq̄.
 Præterea esse sibi regem, quo iustior alter
 Non fuerit, postquam fratres Rhadamanthus & ingens
 Iustitiæ cultor Minos iuere sub vmbra.
 Antiquo regem demissum a sanguine magni
 Herculis, in toto qui monstra peremerit orbe:
 Nec sibi, sed populis solitum regnare: Deorum
 Cultorem, belli insignem, pacisq̄ magistrum:
 Ut pote qui Sparta genitus, qui sancta Lycurgi
 Iura puer tulerit: cui sit placabile & æquum
 Ingenium, patribus socium, plebiq̄ parentem.
 Talia narrantes casu venere Saguntum.
 Continuo ciues, postquam didicere Laconum
 Esse genus, regemq̄, satum de semine Diui
 Herculis, assurgunt omnes, & in oscula tendunt,
 Et fletum elicit pietas: mox talia fantur.
 Si fortuna fuit vobis aduersa Lacones
 Gens augusta, solo dum vos eiecit auito
 Prospera in aduentu tali, deponite curas,
 Esse parati: vobis factum satis, omnia namq̄
 Quæ tunc surripuit vobis bona, reddidit vrbis
 Huius in ingressu, vobis hæc mœnia, vobis
 Accipite has animas. & nos a sedibus illis
 Venimus: Alcides nobis hanc condidit vrbem.
 Nostri atavi, comites eius, quos legerat ipse
 Sparta Argis, fidens tales excellere bello.

AGELARIORVM

Viuimus auspicijs eius. sub numine tanto
 Creuimus his agris, rerumque opulencia nobis
 Maxima. per nostros fruges vberima campos
 Vos etiam ditare potest. communia iure
 Arua, quibus commune genus. succedite vestris
 Mœnibus audenter, vestris succedite rebus.
 Sunt & in his pleraque aliæ regionibus urbes,
 Quas posuere olim Graicum rumor ad illas
 Venerit aduentasse nouam Lacedæmone gentem,
 Ocurrent lati hospitibus dona ampla ferentes.
 Xantippi auspicijs vestri Spartaria quondam
 Condita in his agris. At mox ab Amilcare Pæno,
 Qui vobis infensus erat, deleta recessit
 In nihilum, & noua Carthago surrexit eodem,
 Quo stetit illa, loco: sed mox deletus Amilcar
 Vindice Xantippo soluit pro crimine pœnam.
 Hic à gente Numæ venisse Numantia fertur:
 Vnde Deum memorant sortes post plurima quendam
 Sacula venturum, Romam qui vendicet urbem,
 Et premat imperio terras, ac iudicet orbem.
 Sunt Abdera labor Thracum. cernetis Iaccham
 Bacchi opus antiquum. vestras venistis in oras.
 Sic fati inuoluunt plaustris amplissima regi
 Dona cados Bromij grandes, cereremq; quadrigis
 Impositam, taurosq; decem. pernasq; suillas
 Grande onus, ac modo deductos a matribus agnos.
 Missi etiam qui certa ferant mandata senatus.
 Dumq; ea tractantur, profert de classe iuuentus

Cum
 Tard
 Vis
 Iugen
 Nat
 Colli
 Et in
 C. n
 Cund
 Sort
 Mon
 Tot
 Et i
 Ord
 Dux
 Len
 Cont
 Ore
 Susc
 Vest
 Err
 Aug
 Mac
 Ut
 Vt
 Quo
 Iup
 Om

LIBER III.

Cum Duce & annosis patribus vestigia longa
 Tarda mora, & plantis vadunt titubantibus omnes,
 Visaq; sub pedibus tellus nutare. subintrant
 Iugera, pratentoq; marinis fluctibus agros.
 Naturam Geniumq; loci, florentia rura
 Collibus ex altis riuos potare cadentes,
 Et iuga prospectant Baccho vernantia, oliuis
 Consita paulatim molli se attollere cliuo.
 Cuncta probant, mirantur, amant: sua regna videntur
 Sortiti, & positas alio sub sidere Amyclas.
 Montibus arcetur Boreas, exponitur Austræ
 Tota vlligneis tellus vberissima glebis.
 Et iam cum xenijs aderant ex vrbe Sagunto
 Ordine legati longo, pompaq; frequenti,
 Dux redit ad naues reptans, vestigia longo
 Lenta mouet passu meditans, & vt agmina sensit,
 Continet extemplo gressus, ac munera & ipsos
 Ore Saguntinos alacri, & regaliter alto
 Suscipit affatu laudans, paucisq; subinfert.
 Vestra Saguntini pietas nos omnium egenos,
 Errantes, toto orbe vagos ad litora vestra
 Augurij Diuum appulsos, tam comiter, atque
 Magnifice accipiens, casus ita franq;it acerbos,
 Vt videar Spartam, non aduentasse Saguntum:
 Vt ea ear nulli aequè hominum debere Lacones.
 Quod si promissa dederit consistere terra
 Iupiter, & nostri generis Tirynthius auctor,
 Omnes officij memores in sacula tanti

AGELARIORVM

Longa erimus, quantum nostros durare nepotes
 Fata sinent, factoque, magis persolvere grates,
 Quam sermone animus. sic Dux. tum protinus illi
 Dimissi patriam vertunt vestigia ad urbem.
 Grata reportantes adsunt responsa Lycophron.
 Democratesque simul. populis miserantibus orbam
 Hospitio gentem, tellus concorditer urbi
 Est data condenda: populum qui pascere possit,
 Est concessus ager. rebus feliciter actis
 Illa dies merito patrijs est addita fastis.
 Mania iam sacris solenni more peractis,
 Et Ioue placato sulcis metantur, & vrbant.
 Rex operi incumbens capit Eurydamante magistro
 Auguria, & munita magis loca destinat arci.
 Curia, templa, viae, fixis signata per agrum
 Et fora stipitibus, curuo loca facta Theatro
 Porticibus scriptis: signant & in aequore portum
 Omnia quae veterem norant docuisse Lycurgum
 Obseruare parant: sacros ante omnia ritus,
 Atque Deos immortales, componere mores,
 Otia segnitiamque, procul depellere, legi
 Vt Superis (etenim leges a Numine Diuum
 Proueniunt) parere nefas restringere duris
 Supplicijs: partiri omnes aequaliter agros
 Limitibus positis, & opes augere colendo.
 Non furto, non insidijs, non viuere rapto:
 Et si visus erat concedere furtiva Lycurgus.
 Nil somni causa iuuenes substernere: cultus

Omnibus

Omnibus equalis: toto satis omnibus anno
 Vna chlamys: cenare palam: pulmenta iuuenta
 Interdicta: nefas aurum signare: nomisma
 Cudere: connubium fieri sine dotibus vllis.
 Castigare nouam aetatem, seniumq; docere.
 Non fulgentem auro colere, obseruare parentes,
 Ieiunare, sitim ad gelidos restringere fontes,
 Fronte pati brumam nuda. pede frigora nudo,
 Et sub Sole dies sudando abscondere longos.
 Ruri inte sulcos pubescere: magna natatu
 Flumina, praecipites aditus transmittere saltu.
 Fulgentes capiti galeas, hastilia dextra
 Inferere, & thoraca humeris, celeremq; sagittans
 Mittere: declinare ictus, hostemq; ferire
 Cautius: Hispanae certamina discere fundae,
 Et loro dare vim saxi. frenare superbum
 Quadrupedem: venari apros: hastilibus vrsos
 Figere: veloci damam praeuertere cursu.
 Mortem ignominiae praepone: vulnera tergo
 Nulla pati: hostilem non formidare tumultum.
 Non bellis inflare tubas, neq; cornua, tamquam
 Praecipites factura animos: tibicine Martem
 Incipere, ac leni & modulato praelia sensu,
 Et per bella sagis velare rubentibus armos.
 Non legere Ephoros: patrijs de legibus vnum
 Hoc est posthabitum: quoniam Lacedaemone rixas
 Sapius excierat, bellumque accenderat intra
 Maenia, & ingressum dederat ciuilibus armis.

AGELARIORVM.

*Indigenæ sanctos mores, generosaq; corda
 Intuiti, Graios adeunt, & fœdera iungunt,
 Mutuaq; allatis ineunt commercia rebus.
 Euadunt gens vna breui: connubia tractant:
 Vna omnes celebrant ludos: conuiuia ponunt:
 AEdificantq; simul, gaudetq; exsurgere muros
 Testaq; non minus Hispanus quam Doricus hospes,
 Igne coquunt lapides, voluunt ad mœnia saxa,
 Importantq; trabes: fodiunt sola: marmora quadrant:
 Vt membris formica animal breue, viribus amplum,
 Præualidumq; animis subter caua tecta vehenda
 Dant operam annonæ, durisq; laboribus omne,
 Dum varias fruges terit arca, dum fauet æstas,
 Tempus in hiberno pergunt consumere vittu:
 Sic noua concordēs sudant ad mœnia turba.
 Talibus auspicijs vrbs est fundata, breuiq;
 Creuit, & a populis cœpit Leonica vocari.
 Mox vbi crescenti data sunt primordia regno,
 Rex memori voluens animo quæ templa Tonanti
 Vouerat in sacro saltu: trans æquora classem
 In Libyam properare iubet, latomosq; repertum
 Marmora per Numidum rupes, & per iuga Maurum
 Ex Atlante vehunt citros, regalia quondam
 Ligna, cypressorum præ se ferme traferentes.
 Palma venit, montana abies descendit in æquor,
 Et tiliæ nemora, & siluas populantur acernas:
 Materiam templo, clarisque Penatibus omnem
 Accumulant, magnaſq; rates ad litora pettant,*

Sculptor

LIBER. III.

27

Sculptores quos fama probat, quos gloria maior
 Prædicat, ex Libya, ex Gallis, ex vrbe Sagunto
 Rex vocat, ac præclaro operi præfecit Amyntam
 Oebalium: qui templa Ephesi, qui Mausolæum,
 Qui Pharon, & turres monstrantem Cyzicon altæ
 Viderat, ac structuræ omnis perceperat artem.
 Hic ergo inuigilans operi procera columnas
 Fulcra parat: quasdam æquali cute Dædala tornat
 Calatura, cauat quasdam, ducitq; canales
 A pede productos ad summa cacumina recto
 Limite: diffundunt edera vestigia circum
 Imæ corymbiferas spargentia brachia frondes,
 Subiectaq; bases latum elabuntur in orbem.
 Sunt quibus insculptæ vites pendentibus vuis
 Mille ferant volucres. prono hæc petit ore racemos:
 Eleuat illa caput protento ad pabula collo:
 Altera se rostro scalpens Soli obijcit alam.
 Nec picus, nec pica deest, non psittacus ore
 Garrulus incuruo, non crure ciconia longo.
 Hæc avis est qua si totos inspexerit artus
 Iterus est: croceo solum fraudatur amictu.
 Sculptor enim rerum formas de marmore ducit:
 Sed nequit innatum rebus præbere colorem.
 Hic sedet, & modulos secum meditatatur achantis:
 Cui comes est Procne, necnon celeberrima dulci
 Voce soror guttur plumis surgentibus inflat,
 Osq; aperit. dicas studio gestire canendi.
 Innumeræq; aliæ volucres, quæ stagna frequentant,

Q 999 4

Quæ

AGELARIORVM.

Quæ per vura volant: sed cur ego tempora perdo,
 Singula connumerans? doctus facit æmula veris
 Euentu felici opifex: per marmora ludit
 Omnia, quæ fertur Phragmon finxisse Myronque,
 Mentor, & Alcámenes, aliq̄q̄ illustria quorum
 Nomina non audet veniens abscondere tempus,
 Sub pedibus faciunt abacos. pantheres, hyene,
 Indica hos, elephas prono sola pettore calcans:
 Lynces, apri, taurusq̄ iacens in pectus & aluum,
 Et prostratus humi primos leo porrigit vngues,
 Osq̄ leuans oneri latos accommodat armos.
 Spe laudis faber accensus, molimine magno
 Tam leuat & solido grandes ingat ære columnas,
 Ac super immani (fallunt sublimia visum
 Culmina) conuexa incuruat testudine cælum:
 Sideribus cælum insculptis, & imagine multa
 Pitturatum. illic Aries & cætera mundi
 Astra vagi, quæ Sol vertenti circuit anno.
 Præsertimque Iouis genus inter sidera missum:
 Bacchus, & Alcides, & amata pignora Lada,
 Totaq̄ progenies cælum sortita Tonantis
 Circumfusa thronum. solio stat Iupiter alto
 Fulmen habens dextra, maiestatemq̄ tremendam
 Terrigenam populis, totique ostentat Olympo.
 Illic astra poli contraria. circulus illic
 Lacteus, & quidquid Memphis, Babylonia quidquid
 Nocte serenato potuit deprehendere cælo.
 Sacra quoq̄ in templi cilio exteriori locauit

Vestir

Vestir
 Sign
 Mu
 Fin
 Cum
 Cum
 Qua
 Et
 Pan
 Reg
 Sign
 Et
 Coll
 No
 Sac
 Inst
 Vi
 Lu
 Sen
 Et
 Mæ
 Sor
 Tra
 Ves
 Vn
 Qu
 Ind
 Du

Vestibulum supra, procul apparentia, verum
 Signa futuratum, quæ in relligione minari
 Multiplices casus memorant caelestia docti.
 Finxit enim cum Saturno, cum sidere Martis
 Cum Titane Iouem, cum Lucifero Cythereo,
 Cum puero Maia, noctis cum principe Luna,
 Quæ modo plena meat, modo cornibus ambulat haustis.
 Et super aerei statuit pinnacula templi
 Pana, Deum naturæ olim per Achæa vocatum,
 Regna figurantem deformibus omnia formis
 Signa, subuasfro taxantem mystica nutu.
 Et saxum prope Pana expers sculptoris & artis
 Collocat ad dextram: nostro cui terminus ore
 Nomen inest, magnum venturi temporis omen.
 Sacra, sacerdotes, aras de more Laconum
 Instituit, bobusque dicat noua templa litatis.
 Vt tellure seges pinguisata cespitate multo
 Luxuriat, votis bene responsura coloni:
 Semen Agesilai paucis ita fronduit annis.
 Et iam Spartanis non sunt satis omnibus vna
 Mænia, propterea Regis duo pignora missis
 Sortibus (antiquo mos hic inoleuit ab æuo)
 Transmigrare, nouasque alio sub Sole coacta
 Vestigare domos, sic missa colonia duplex.
 Vna per Herculeas Euro adspirante columnas
 Qua leuat in cælum caput hinc Tartessia Calpe,
 Inde Abila vertex, Libycis vbi terminus oris.
 Dux prima bellator atrox Elnacus, ad annos,

AGELARIORVM

Iam veniens fortes, & pro lanugine barbam
 Nigrantem incipiens mento proferre. secunda
 Nomen habens a gente Lacon, & si minor auo,
 Non tamen ingenio, nec strenuitate, nec armis.
 Qui conuertit iter versus Cantabrica regna.
 Hos de quinque duos iussit discedere natos,
 Ut mandasse Deos superos, & fata videbat,
 Iam senio pater incuruus, iam seignior annis.
 Cum geminos igitur fratres iam sciret ituros,
 Hunc pelago, hunc terris, sic est affatus vtrumque
 Innitens folio aurato, mea dulcia fratres
 Pignora, non ego vos genui terrestribus agris,
 Sed Dis atque Ioui, fruges vt arata colono
 Debet terra suo: sic nos quasi viua Deorum
 Prædia nos ipsos debemus & omnia Diuis.
 Vos igitur nati Superis deuota propago
 Este Deum memores, ipsi dominantur Olympo,
 Ipsi Erebo: nobis etiam, cum gignimur, adsunt.
 Quidquid inest homini, certum est opus esse Deorum,
 Saturni lacrymæ: Iouis est genitiua facultas.
 Mars animum, Phæbus visum facit, illa libido,
 Quæ trahit in coitum, Veneris: facundia lingue
 Mercurij: somnus Luna. & quacumque putantur
 Sorte dari, Diuorum opus est. dat Iupiter aurum,
 Regna, magistratus, sed quid per singula curro?
 Omnia dispensant, igitur super omnia Diuum
 Conciliandus amor: nitendum insontibus actis.
 Placat enim Superos, melior nulla hostia, virtus.

Ast perdere virum sine relligione cruentum,
 Elatum, delatorem, vaftrum, atq, rapacem:
 Liuidum, & Asphalti redolentem infame bitumen.
 Diui etiam pelagus, ventos, elementa gubernant
 Omnia: nec sine Dis locus est. heic Iupiter æque
 Ac Pylij, Orchomeni, Thebis, Lacedæmone, & Argis.
 Propterea seruare hominem tutela Deorum,
 Sive colat terras, liquidum seu nauiget aquor,
 Sola potis. nec per noctem gradientibus astris
 Fidite, nec sorti: solis sed fidite Diuis.
 Vos tamen est nescire nefas, quæ seminis autor
 Tradiderit nostri nobis Tirynthius olim.
 Scilicet in primis à posteritate colendum
 Esse sua Superum quendam, qui Terminus ore
 Dicitur Ansonio. Deus hic in sæcula fertur
 Vltima venturus, renouaturusq, Deorum
 Orgia, & insolitum inbar eliciturus Olympo.
 Neu taceam quæ nos sancti docuere parentes.
 Pars homini duplex. vna ex tellure caducam
 Corporis in molem veniens, diffusa per artus
 Mortales: hæc ingenium sortita ferarum
 Nil ambit nisi terrenum, turpe, atque nefandum.
 Hinc scelus, hinc scelerum mater famosa voluptas:
 Cui neque de Diuis, neque de virtutibus vlla
 Mentio: more suum semper cæno humida sordet.
 Altera caelestis, sublimi in vertice sedem,
 Et sacram sortita domum, subiecta gubernat
 Corpora, terrestremq, animam: quasi rector in alta

Puppe

AGELARIORVM

*Puppe ratem, quasi sessor equum. cum venit Olympo
 Iupiter hanc docuit: quo sint caelestia cultu
 Numina digna: quibus celebranda altaria sacris;
 Mortales quæ iura pati: quas pendere poenas
 Sacrilegos opus est, quæ ducere debeat insons
 Præmia. & hæc Diuis similis, contraria lentos
 Ad studia inflectit sensus, vt inutile quoddam
 Vulgus agens. primum violenter: at aspera postquam
 Paulatim abrasa est feritas, mandata sequuntur
 Sponte sua. tantum valet ars, & iniusta colendo
 Consuetudo animis hominum. natura ministrat
 Principia, ac media ac fines oriuntur ab arte.
 Hanc moneo nati (sic vestra monebitis olim,
 Cum Deus & grauior patres vos fecerit atas,
 Pignora vos etiam) venerari addiscite: patrem,
 Atq; salutare monitus audite Deorum.
 Namq; Deos habet auctores: Dis omnia ab ipsis
 Traxit: & vtuntur magni hac interprete Diui.
 Regia progenies estis de sanguine Diuum
 Proueniens. quem Di cupiant regem esse docebo.
 Inter aues præ sunt aquila, inter bruta leones:
 Quæ membris valeant, animisq; ferocibus ausint:
 Inter mortales autem prudentia regnat
 Et pietas. & quæ partit rite omnia virtus,
 Cuiq; suum tribuens, & quæ scit dura ferendo
 Vincere, & hostilem bello infrenare tumultum.
 Nec satis hæc, nisi quæ ventrem, Veneremq; subactio
 Temperat affectu, simul & quæ temperat iram,*

*Quæ
 Cont
 Aß
 Add
 Add
 Rem
 Rex
 Ferr
 Fuct
 In co
 Vtil
 Rex
 Ipse
 Vos
 Et s
 Præ
 Tam
 Men
 Em
 Ne
 Qua
 Stan
 Arg
 Sed
 Non
 Cau
 Ite
 Ire*

Quae contemnit opes, & quae inter verbera dextram
 Contrahit humanos miserans clementia casus
 Assideat, Diuisq; hominem caelestibus aequet.
 Adde fidem, quae dicta facit, quae foedera seruat:
 Adde hilares vultus, animiq; affabilis ora
 Rem populis gratam, & momenti in principe magni
 Rex est, iudicium cuius communiter omnes
 Ferre velint, quod sit cunctis mortalibus aequum.
 Fucus apum non Rex, qui non ante omnia fertur
 In commune bonum, cordi quibus est sua tantum
 Vitilias, inuisi Erebo caloque Tyranni.
 Rex opibus, Rex vita hominum, Rex parcit honori.
 Ipse in fata feror curis confectus, & annis:
 Vos quibus est aetas melior, curate nepotes,
 Et seruate genus, grandi est sine crimine nomen
 Praesidio inter mortales, innoxia nulli
 Tam crudum os, quod non faciat placabile, fama.
 Mens hominum meritis emitur: benefacta ferarum
 Emollire valent animos, sic ducite vitam,
 Ne cum fata volent, pudeat ferre ora Deorum.
 Quando erimus simul ante Iouem: nam vos quoq; nati
 Stare opus est olim ante Iouem: morum improba si vos
 Arguet impietas, ego vos genuisse negabo:
 Sed fore suppositos, alioq; ex semine partos,
 Non de stirpe Deum, magno nec ab Hercule ductos
 Causabor: generi virtus innata Laconum est.
 Ite bonis igitur, quo vos responsa Tonantis
 Ire iubent, Nati ite auibus: fortuna, Deusq;

Fauerie

AGELARIO RVM.

Fauent incœptis: & qua consistere terræ
 Di dederint: Di namque dabunt, nec Iupiter ipse
 Usquam aberit: quo sint etiam communia nobis
 Gaudia, de rerum euentu mihi nuntius adsit,
 Anxius interea digitis labentia mecum
 Tempora dinumerans noctesq; diesq; manebō
 Talia cum natis senior mandata dedisset
 Nomine quemq; & vocans proprio, procedite nati
 Dixit, & extendens vlnas complectitur ore
 Cernuus incano, lacrymisq; dat vltima obortis
 Oscula, discedunt iuuenes: sua quemque secuta
 Agmina, per campos iter his: illi æquora sulcant.
 Rex pius. & teneris semper Leonicus ab annis
 Obseruare Deos solitus, iam grandior æno,
 Et positus longæ supremo in margine vitæ,
 Cum nocturna quies aliquando aggressa iacentem
 Iffet in Auroram: visus sublimia templa
 Cernere, quæ vasto æquarent curuamine cælum,
 Ingressusq; fores magnum spectabat inane
 Vndiq; parietibus multo fulgentibus auro,
 Caruleaque super clausum testudine, & alto
 Culmine, quod varijs lustrent splendoribus astræ
 Pendentemq; virum vacua miratur in æura:
 Cui niue candidor mento: cui vertice pendet
 Concolor argento latos coma fusa per armos
 Cui toga gemmarum radijs scintillet ad inos
 Fusa pedes. os quale iubar Titanis, ab vnda
 Oceani cum mane leuat vultum igne rubentem.

Os p
 Luc
 Ce
 Ind
 Et c
 Au
 Sing
 Aer
 Gra
 Au
 Tal
 Sta
 Rex
 Tal
 Ne
 Cre
 Qu
 Ne
 Hi
 Me
 Vin
 Sus
 Sus
 Cor
 For
 Ten
 Fin
 Mi

Os procul apparens unum: quia lumina grandis
 Luce repercutiens, visum impedit, ut prope fixis
 Cernere fas oculis: triplex se ostendit imago
 Indivisa: volant tennes per inania formæ,
 Et capita ac genua ante senis vestigia curvant.
 Audet, & accedens ammis considerat altis
 Singula. spirituum videt agmina magna volatu
 Aereo ferri ante senem, fieriq; Theatrum
 Grande sinu immenso cui mille sedilia circum
 Aurea, & in medio spatium vitrei maris instar
 Talia miranti species occurrere visa,
 Stareq; & adpectu sic regem affata benigno.
 Rex Spartane tuis forsitan regionibus unquam
 Tale aliquid vidisti oculis mortalibus? ille,
 Nec vidi, nec posse inquit toto orbe videri
 Crediderim, sed fare precor, num Iupiter hic est,
 Quem video tanta cum maiestate leuatum,
 Nec folio inniti, sed inani incumbere vento?
 Hic Deus, hic rerum est opifex, hac intima magno
 Mens operi, respondit, uti mortalia membra
 Viuificant animæ: sic & Deus omniaque sunt,
 Sustinet ac seruat, tolle hunc: quecumque videntur
 Sustuleris, sicut cum mens est corpore fugit,
 Corpus it in cineres, hic est, quem Pana vocari
 Forsitan audisti Graias aliquando per vrbes.
 Terminus hic idem, signo quem Roma triformi
 Fingit, & magnum quondam dicitur Alpha.
 Mira tibi effabor, tuus est cum Manibus Orci

AGELARIORVM.

*Iupiter, & vestri quot habent altaria Diui.
 Tum visus meminisse horum, quæ dixerat olim
 Prouidus Eurydamas Latiae prope litora Romæ,
 Heu, grauis ex alto ducens suspiria corde,
 Rex ait: impietas nobis mortalibus ergo
 Ingruit, & turpis tam longi temporis error.
 Quo nam igitur pacto scelus hoc inolescere tantum
 Fert Deus? esse rati Diuos simulacra, litamus
 Sacra illis libanda Deo, si fallimur ipsi,
 Vos Superi illuso cur non succuritis orbi?
 Spiritus, hanc vobis causam mortalibus, inquit,
 Scire nefas. vt enim tellus habitacula vobis
 Impertitur: ita satis est cognoscere terras.
 Verum tempus erit, quo cum Ioue tota Deorum
 Progenies aras, & templa, & nomina perdet.
 Hanc Deus ætatem calo dimittere dudum
 Cogitat: hos ordiri annos festinat olympus.
 Huc ideo ex toto Diuos pater euocat orbe,
 Conciliumq; hominum pro libertate frequentant.
 Veni ego pro Hesperijs, teq; & tua pignora noui.
 Nos omnes regimus terras, & iussa Tonantis
 Exsequimur: Diuis etiam quamplurima vestris
 Assentimur, vti nobis Deus annuit, ille
 Ille, vides, magno sedes cui proxima Patri,
 Rex Solyme, sub quo legem Philadelphus Hebraam
 Transtulit, indicium nequaquam exile futuri
 Temporis, atq; noui signum memorabile sæcli.
 Nam Deus ingenijs hominum innotescere sensim*

Incipit

*Incipit
 Qui
 Alie
 Sext
 Sept
 Prox
 Rom
 Rom
 Viu
 Ora
 Di
 Iupi
 Sed
 Prox
 AEt
 Vlt
 Et q
 Tem
 Ordo
 Sunt
 Se D
 Dest
 Tuq;
 Eme
 Conc
 Sido
 Sem
 Ipsa*

LIBER III.

322

Incipit & finit in gentes sua dogmata ferri.
 Qui sequitur, Syria princeps. Memphiticus alter,
 Alter Arabs: quintus qui Persica regna gubernat.
 Sextus habet Medos: Tyria Carthaginis arua
 Septimus: Aoliam, Cares, Asiamq; minorem
 Proximus: Actæos, & Achaica litora nonus.
 Roma subest decimo: numeri sub limite primo
 Roma sedet. Viden vt vigor est in principe Romæ
 Viuidus: ast alijs tristi confecta veterno
 Ora cadant. Itali surgent, regnoq; sub illo
 Di veteres ibunt pessum: noua sæcula surgent.
 Iupiter imperium perdet: neq; Iupiter ipse,
 Sed vulgata hominum mentiti nomina Manes.
 Proximus Hesperiam gentem regit, atq; Britannos.
 AEthiopes alius: Pontum Armeniosq; colonos
 Vltimus. Expectant & qui Germanica regna,
 Et qui Sarmaticas procul vsq; ad litora gentes
 Temperat, atq; alios, quibus insula & aquora subsunt.
 Ordo alius regnis imponitur. omnia in vnum
 Sunt redigenda. cadent Reges Orientis & Austri.
 Se Deus ad Tyberim transfert, Romæq; triumphos
 Destinât, instituit rerum caput esse Latinos.
 Tuq; faueto Italis, faueat genus omne tuorum.
 Emersura breui flagrantia bella per orbem.
 Concurrent Italis Libyci, & delebitur ingens
 Sidonia Didonis opus: delebitur omne
 Semen Alexandri: nec erit nisi Roma per orbem.
 Ipsa quoque in senium vergens patietur ab hoste

R r r r

Multiplicè

AGELARIORVM

*Multiplici varias clades: sed maxima surget
 A tellure lues Arabum, cum vana superbum
 Relligio caput attollens dominabitur Afris
 Atque Asia populis, quot sunt Euphratis ab amne
 Vsq; ad Phasiaci glacialia litora Ponti.
 Ista quoq; Hesperiae clades populabitur oras:
 Sed tamen Asturiam seruare licebit, & omnem
 Cantabriam, pelagi quam verberat vnda Britanni,
 Progeniemq; tuam, quae tempestatibus illis
 Haud minimam praestabit opem: nam magna nepotes
 Bella gerent vestri pro relligione Tonantis,
 Et pro relliquijs regum, patriaq; nec vlli
 In genus illud atrox ibunt melioribus armis.
 Sors tamen illorum multis erit inuida, magnum
 Ablatura decus terris: nam saecula surgent
 Bruta oblita bonas artes, & nescia laudem
 Reddere virtuti, & famam celebrare virorum.
 Nam bene de patria, de relligione merendo
 Nomina nulla ferent: generans obliuia tempus
 Inijciet claris illorum laudibus vmbra.
 Nec tamen iccirco minus ad praeclara laborum
 Gesta ferant. studeant ue minus sublimibus ausis:
 Nam licet in terris, & apud mortalia regna
 Langueat interdum: tamen heic sua praemia virtus
 Semper habet nulli fato, nulli obuia sorti.
 Vltima saecula dabunt vestro de sanguine quendam
 Qui velit ex longa maiorum nomina nosse
 Asserere, aeternamque atavis inducere lucem.*

Fe
 Ta
 Cu
 Vj
 Ad
 Cu
 Et
 Aeq
 Cu
 Tu
 Ge
 Du
 Pri
 Aeq
 Tra
 At
 Eff
 A
 Lit
 Viq
 Hen
 Ifis
 Eui
 O A
 Pos
 Glo
 Ne
 Quo

*Felix, si poterit votorum euadere compos.
 Talia sopito cernebat somnia sensu,
 Cùm subito euigilans, quasi quaedam oracula Diuum,
 Visa recensabat secum: nec tempore ab illo
 Ad simulacra Deum voluit libare: nepotes
 Cuncta docens, senio tandem concessit & annis.
 Et iam transferat fauces Eluacus apertas
 Equoris Herculei, qua se via Solis, in altum
 Cum cadit Oceanum, sublimi inclinat ab axe.
 Tunc Athamas patria Argiuis, regumque ducumque
 Gesta tenens animo memori, sic protinus orsus.
 Dux Eluace nepos magni Herculis, ab Ioue Diuum
 Principe demissi nomen tenet Herculis istud
 Equor adhuc: quòd in has fauces victritia signa
 Translulerit quondam subigens duro omnia Marte.
 At sunt qui nostro cognomen ab Hercule ductum
 Esse negent, aliumque velint hoc nomine dictum
 A Pharaoniacis venisse per æquora terris
 Litora ad hæc, similique errorem à nomine natum.
 Vique fidem faciant, templum esse in Gadibus aiunt
 Herculis, in quo sint simulacra A Egyptia, Osiris,
 Isis, & Harpocrates, ac cetera Numina gentis
 Eius: ut interpres Diuum latrator, & Apis.
 O Athamas Eluacus ait, Tirynthia proles
 Possidet hoc dudum decus: hæc in sanguine nostro
 Gloria consenuit: sine re celeberrima fama hæc
 Nec potuit nasci, nec tanta in secula duci.
 Quòd si forte huius fuit vnumquam nominis heros*

AGELARIORVM

Alter ad has vettus terras, cui templa dicarit
 Angulus hic: alijs certe nondum agnitus oris
 Exsulat ex toto tamquam procul orbe fugatus.
 At nostrum sonat omne hominum genus: Ipse Gigantei
 Ipse domat Lapithas, atq; agmina Centaurorum.
 Ipsi thura cremant ara Libycas per arenas,
 Atq; per Europam, per litora Gangis, & Indi.
 Nilus & AEgyptus placeant sibi: Græcia certe
 Clarior ingenijs, opibus, facundia, & armis.
 Quòd si quem, decus hoc nostrum qui polluat, vsq;
 Repperero: dextra hac faciam me intelligat ortum
 Ducere ab Alcide, non sordido ab Hercule quodam.
 Talia dix. cuncti comites, Athamasq; fatentur
 Herculis Argiui missam vltra sidera famam,
 Et quæcumq; alio memorentur ab Hercule facta
 Esse leues nugas: quas vaniloquentia turbæ
 Niliacæ nostræ confinxerit emula laudi.
 Dumq; ea sermonum multa vice fantur: ab Austro
 Aura recens, leni veniens ad carbasa flatu,
 Proram agit in Caurum: ducto pede nauita flectit
 Cornua, & antemnas, alioq; arat æquora sulco,
 A Libe doctus iter. tria promontoria longe
 Prospiciunt dextra, Cuneum sic nomine dicunt
 Hesperij, sacrum, & magnum, qua surgit Olysson:
 Qua Tagus immensi disiungit litora Ponti:
 Et qua Nereidum viridis chorus æquore lato
 Regnat, & includit grauis arua feracia plumbi.
 Mox vt conuersis procul ora Britannica proris

Est con-

Est c
 Inc
 Nan
 Equ
 Crua
 Cum
 Heu
 Flu
 Di m
 Sors
 Sanct
 Tuq;
 Ocea
 Ab
 Sic a
 Senu
 Fas a
 Null
 Fund
 Sapi
 Aura
 Brach
 Obtū
 Pont
 Audi
 Fluct
 Pont
 Praci

Est conspecta: nigris subtexi nubibus æther
 Incipit, & flare obscuro grauis Eurus ab ortu.
 Nant magno grege Delphines, dorsoq; repando
 Equor arant simo captantes æera rictu.
 Crudescit sensim Nereus, & proijcit iram
 Cum fremitu in maria, & cælum nigrescit in vndis.
 Heu, quidnam, Nauarchus ait, parat AEolus ore
 Fluctifico? subita quid tempestate minantur
 Di maris & cali? numquam ne iter ire quietum
 Sors sinet? & sic semper erit cito mobile cælum?
 Sancta precor Tethys, Nymphæ Oceanitides omnes
 Tuq; pater, cui dant veteres primordia rerum,
 Oceane, ah, profugos terra pelagoq; Lacones
 Ah seruate, marisq; minas auertite, & auræ.
 Sic ait, atq; animi compos totam excitat artem.
 Sæuit hiems magis atq; magis, neq; prendere terras
 Fas aliquas rapiente salo, qua litora Pontum
 Nulla tenent, sed abit saliens sine fine sub ima
 Fundamenta orbis, rursumq; recurrit ad ortum.
 Sæpius annexi deponere vela: rudentes
 Aura onerat, pugnatq; manus & fortia contra
 Brachia, pendentesq; agit at tunicasq; comasq;
 Obtuditq; aures, & verba retorquet in ora.
 Pontus & aura sonant altum: nec nauta magistrum
 Audit, & in vultus saliens mare lumina vexat.
 Fluctibus ista gemunt latera insultantibus, instat
 Pontus, & assurgens puppim leuat, atque dehiscens
 Præcipitat, ferri dicas in Tartara proram

AGELARIO RVM

Transilit vnda rates, & dissipat æquora ventus
 In pluuiam: quæ adpersa cadit per transtra, forosq̃.
 Solliciti satagunt omnes: nihil omnia agendo
 Proficiunt: vix stant pedibus, vix cruribus hærent.
 Iam nimbi grauis æstus adest, tonat vndique mundus
 Terrifico mugitu, ardens secat aera fulgur
 Igniferum, stridentq̃ illisi fulmine fluctus.
 Attoniti incipiunt vitæ diffidere & agra
 Mente hærent. nimbus, venti, mare, fulmina mortem
 Subijciunt oculis, lucemq̃ exterminat umbra
 Nubis, & effundens omnem cæli impetus iram.
 Nec satis hæc, nebulis erumpere saxea grando
 Incipit, & magnos imber duratus in orbis
 Verberat exanimos: madidas ad tempora vestes
 Corripiunt miseri. clauo proretea relicto
 Pellitur in præceps, & agit frons ista cruorem.
 In ventos nimbumq̃ putes ruere astra, polumq̃
 Neptunumq̃, Deos superos se attollere contra.
 Tunc instare videns extrema pericula ductor
 Eleuat os, piceumq̃ ruens Eluacus Olympum,
 Iupiter altitonans semper mortalibus æquum
 Numen ait, tua qua nescit clementia finem,
 Eruat ex tanto cæliq̃ marisq̃ periclo
 Has animas: neq̃ nos iratum absorbeat æquor.
 Nos neq̃, Neptuno nati certare, nec ipsis
 Dis superis. si fata vocant, mittamur in enses,
 Pugnemusq̃ viris, ubi fas & robore, & armis
 Niti aliquid. sub Marte viros occumbere pulcrum.

Sanguis

Sanguis
 Bellat
 Non p
 O duo
 Pigno
 Et tu
 Ad S
 Vnde
 Defus
 Sic ai
 Casto
 Omin
 Atqu
 Conci
 Lati
 Tum
 Sauci
 Quod
 Pæon
 Affun
 Pellen
 Gest
 Ac C
 Velag
 Sedul
 Atqu
 Incur
 Perri

Sanguine non lymphis madidum decet ire sub Vmbra
 Bellatorem hominem, rigidoque occumbere ferro
 Non pelago nihil audentem, lentum, atque iacentem.
 O duo Amyclæi Leda & Iouis inclyta fratres
 Pignora, Di patrij indigetes, sanctique Penates,
 Et tu Bacche pater, qui fers Minoida ab alto
 Ad Superos, tuq; o domitor telluris & vnda,
 Vnde genus nostrum Alcide, date fluctibus istis
 Defungi, atque aliquo sortiri in litore portum.
 Sic ait, extemplo antennis insistere visæ,
 Castores appellant, flammæ felicia nautis
 Omina iactatis pelago, & rarefcere calum
 Atque serenari, Pontus mitescere, venti
 Concidere, & Zephyrus fieri contrarius Euro.
 Lati omnes imbrem excutiunt, frontemq; cruentam
 Tum demum aduertunt, rectoris & ora tuentur
 Saucia: stant circum, tepidoq; medentur oliuo,
 Quod bonus Eurytion medicis infecerat herbis:
 Peonia Eurytion Lydus nulli arte secundus.
 Affuit & Bitias, magico qui vulnera cantu
 Pellere doctus erat, Manesq; excire sepulcris.
 Gestit ouans pubes: discrimine functa Lyao
 Ac Cerere, & dulci solantur pectora risu.
 Velaq; soluentes conuulsa atque humida nimbis
 Sedulo in antennis nautæ noua lintea tendunt,
 Atque leuant tractim nauale celeusma canentes.
 Incuruata sinu mox vela Fauonius amplo
 Porrigit, & celeres adiungit nauibus alas

AGELARIORVM

Jamque Caledonios saltus, finesque Britannos
 Transgressis, aperit pineta virentia magno
 Insula in Oceano Gallos & Celtica contra
 Litora, fatidicis olim sacrata puellis,
 Quae nautis ventura canant. huc Eurymedontis
 Consilio appulsi demittunt vela, parantes
 Prandia, & ignotæ mensas in margine terræ.
 Murmur ut auditum, visæque ad littora puppes
 Insolitæ, vultusque noui numerosaque turba:
 Virginei cætus custos, Phæbi que sacerdos
 Affuit extemplo Dryidum comitante caterua,
 Et, quod annare velint, tranquillo interrogat ore.
 Altius intuitus senis os venerabile cani
 Eurymedon, genus Hispanum sumus inquit, ad oras
 Labimur incertas profugi, nihil insidiarum
 Molituri vsquam, fatalia quærimus arua
 Sortibus admoniti: nobis hæc litora circum
 Deberi patriam, & condendis mœnibus agrum,
 Tum senior barbam mulcens in pectora lapsam,
 Hesperij genus armipotens, Di vestra secudent
 Cæpta inquit: delubra colunt ea Phæbades alta,
 Quæ procul apparent illis se infundit Apollo,
 Et ventura docet. scitari oracula fas est.
 Vos ideo ad nostras aliquis Deus appulit oras.
 Hæc ait, ut templum, maiestatemque Deorum
 Gens verita abstineat furto, violentia, & armis.
 Tum Eurymedon paucis altam comitantibus eadem
 Mox adit, & numen Phæbi inclinatus adorat,

Nec
 Illab
 Phob
 Sic n
 Eury
 Hero
 Chao
 Fati
 Igne
 Ibit
 Reg
 Inua
 Dix
 Tum
 Ver
 Sub
 Den
 Fati
 Voc
 Esse
 Tum
 Cer
 Lit
 Sor
 O d
 Dex
 Sed
 Plu

Nec mora, Nympharum antistes, quæ præscia casus
 Illabente Deo linguamque in verba mouente,
 Phæbas adest, adytisq; hominem compellat Achaum,
 Sic memorans. Lacedæmonia non gentis Iberæ
 Eurymedon soboles, tecum est Eluacus ab alto
 Hercule descendens, Ioue quæritis auspice terras.
 Chaonio in saltu vobis responsa dedere
 Fatidicæ volucres, celsa vidistis ab arce
 Ignem, & multifidis præsaga incendia flammis.
 Ibitis ad Cimbros: sed non ea debita vobis
 Regna: reuertentes amnis vada lata Sicambri
 Inuadetis. apud Belgas loca debita vobis.
 Dixit, & in telli redijt penetralia virgo.
 Tum senior mirari homines oracula cernens,
 Veraque prodentem vultu Eurymedonta locutam,
 Subiecit. viden Eurymedon quam certa puella
 Dent responsa? prius quàm quid quæsiueris, vltro
 Fata genus, caussamque viæ. manifestus in ista
 Voce Deus: nec adhuc desunt qui credere nolint
 Esse Deos, dicant que regi mortalia casu.
 Tum Eurymedon: venerande senex nil sortibus istis
 Certius audiui Lycias: ad Delphica veni
 Limina: consului Delon: nil certius istis
 Sortibus: ipsa vias, ipsa est semel omnia fata.
 O decus, o cæli lux immortalis Apollo,
 Dexter ades nobis, & nostra incepta secunda.
 Sed tu sancte senex mecum dignabere fari
 Pluribus. auditum nobis & fama per orbem

AGELARIORVM

*Missæ diu, Dryidas quosdam regionibus istis
 Degere, qui Diuos, qui sint caelestia docti
 Omnia, de Dryidis si quæ tibi cognita, fare.
 Ipse inter Graios, quorum prudentia magnum
 Nomen habet, genitus Dryidas audisse recordor
 Viuere apud Gallos, & scire arcana Deorum.
 Eurymedon senior dixit, cognoscere postquam
 Tantus amor Dryidæ quid sint, absoluerè paucis
 Rem aggrediar. Dryidæ quoddam mortale Deorum
 Sunt genus, in terris caelestia numina agentes,
 Semoti a turbis hominum, nemora alta colentes:
 Vnde & nomen habent, æterna silentia seruant,
 Et meditabundi reptant: incuria victus
 Summa viris: poma esuries absunit, & herbas.
 Abstemij semper, fontes & flumina potant.
 Delicias & opes. Venerem & conuiuia damnant
 Mirificè, vt laqueas animi, & fomenta malorum
 Maxima. iustitiæ memores, mortalia parui
 Omnia pendentes, in religione senescunt.
 In pietate obeunt: humiles minimumq; molesti,
 Inculti, impexi cum Dis commertia habentes.
 Notitiæ rerum incumbunt, & rusticitatem
 Ingenio exturbant vigili. quid Numina, quid sint
 Sidera. quid cælum, qua lege feratur Olympus,
 Quidue elementa. sciunt: quantum aere rarior ignis,
 Quam leuior tellure liquor: quis fluctibus ordo.
 Quæ natura soli: quantusue sit ambitus orbis
 Terrarum: quanta ad Manes via, quantus ad astra*

Cursus

Cursus
 Ambros
 Vnde
 Nubi
 Sic ac
 Summ
 Hos p
 Consi
 His e
 Inter
 Virg
 Praes
 Qui p
 Clau
 Nul
 Post
 Nan
 Mor
 Sic f
 Eur
 Pra
 Lito
 Et f
 OE
 Ma
 Lito
 In t
 Pri

Cursus: aquis quæ forma: fretum si tartara subter
 Ambulet, & si sit tellus habitata sub Orco.
 Vnde nives, & qua veniant ab origine venti,
 Nubila fulgetræ, pluuia: quæ fulmina caussa
 Sic acuant, nihil ignorant: prudentia rerum
 Summa gerendarum, & venturi præscia sæcli.
 Hos populi, regesq; adeunt, ceu Numina quædam
 Consilium dubijs præstare scientia rebus.
 His ego me addicens vixi ab iuuenilibus annis,
 Inter eos postquam senui, templa ista gubernò
 Virginibus sacrata nouem, quibus altus Apollo
 Præsudet, vt totidem Musis: huc munera mittunt,
 Qui præsumt opibus, Reges: in stultibus istis
 Claudimur, vt quodam orbe alio consortia vulgi
 Nulla admittentes nostros heic viuimus annos,
 Post obitus loca cum Diuis meliora habituri.
 Namq; animas, secum quæ nulla piacula vectant
 Morte obita, cum Dis superis regnare putamus.
 Sic senior: tandem ad naues, sociosq; reuersus
 Eurymedon regem & comites affatur, & inter
 Prandia Phœbæ recitat responsa Sibyllæ.
 Litore soluentes igitur dant carbasa ventis,
 Et scopulos vitans fugit in maria alta magister
 OEbalus: ipse etenim cæli scrutator & vnda
 Maximus, atque vias doctus quot in æquore toto,
 Litoraq; & portus omnes descripserat ipse
 In talibus, & quæ loca sunt imperuia nautis:
 Principium sumens ab Ioppe & flumine Nilo

AGELARIORVM

Ad Tanaim: a Tanai ad Gades: à Gadibus vsque
 Ad Cimbr̄os, rurs̄um à Cimbris ad Gorgonas vsque,
 Hesperiosq̄ hortos magno sub Atlante iacentes
 Perueniens: nondum nostris erat agnita Tethys
 Aethiopum, non Indorum, nec Hyperboreorum,
 Vt modo Gallaici postquam maria omnia reges
 Scrutati. inuenere nouum, si credere fas est
 Rumori, & nautis famam facientibus, orbem:
 Qua Libys aura inter Zephyros aperitur & Austrum,
 Orcades egressis recto contendere cursu
 Mens erat ad Cimbr̄os: verum vestigia puppes
 Nunc Lybe, nunc Zephyro, nunc Euro, nunc Aquilone
 Perturbante viam, varias traxere per vndas.
 Mona procul visa est nigro subsidere tergo
 AEquoris in campis, pertransiuere Siambim,
 Videre Axanthum, gyroq̄ue per aquora tracto
 Scandia se ostendit, venere ad litora Veltis.
 Ex Nerigo lati in Bergon, gelidamq̄ue Sounon.
 Frigida sulcarunt Cronij confinia Ponti.
 Hæ sunt sub gemina radijs argentibus Vrsa
 Insula in Oceano, quas clausa sub aquore tellus
 Porrigit ad cæli adspectum, sensura per illas
 Solis & astrorum vires alnumq̄ue teporem.
 Meta fuit Thula: nihil hanc habet amplius vltra
 Terrarum Oceanus: sed possidet omnia Tethys,
 Concretumq̄ue gelu, glacies imperuia ventis
 Non finit in tumidos Neptunum exsurgere fluctus:
 Donec ab Arcturo fugiens substernitur astris

Mitibus,

Mitib

AEq
 Pluri
 Quan
 Sex n
 Sex n
 Lucij
 Has a
 Defo
 Tectu
 Visa
 Per n
 Cont
 Pisc
 Ext
 Vert
 Phyl
 Nim
 Qu
 Subn

Mitibus, æstiuum Phœbi reuocatus ad ortum.

LIBER IIII.

*M*ltius ardebat subiecta Tritonibus ora
Frigidior tamen hibernos poscebat ami-
ctus.

*Dum sparsas pelago terras, dumque inuisa
lustrant*

*Æquora, mobilibus facti ludibria ventis.
Plurima mirati: sed nil magis æquore in omni
Quam totos durare diem sine nocte per æstus.
Sex menses habet vna dies, mirabile dictu,
Sex menses nox vna: cadunt semel atq; resurgunt
Luciferi toto currus Hyperionis anno.
Has quoque mortales quosdam videre per oras
Deformes: pone quæis corpus totum auribus amplis
Tectum erat, vt quodam longæ velamine palla.
Visa etiam memorant crudi miracula monstri
Per maris huius aquas: quo tota exterrita cepit
Continuo vires animumque amittere classis.
Piscis enim pelago emergens se corpore tanto
Extulit, vt cauda subiens freta surgeret alto
Vertice in antennas, malis procerior ipsis,
Physetrem Grai appellant, & spargeret ore
Nimbifero in naues tantum salis atque procella,
Quantum nulla potest nubes, cum faucibus amplis
Subuertit maria & terras Garamanticus Auster.*

Visa

AGELARIORVM

*Visa quoq; extemplo turris se rorida in auras
 Tollere, & elatum caput vsq; ad sidera ferre.
 Contremuere omnes, versiq; in vota Deorum,
 AEquoris & cali precibus dum Numina pulsant,
 Bellua subducto discessit in aquora collo.
 Ergo maris post quam longis ambagibus acti
 Aduenere locos, vbi fracto cortice flauas
 Silua parit gemmas, glessum dixere coloni:
 Dorica gens electra vocant, hinc lenibus auris
 Cimbrorum in patriam glacialia regna, geluq;
 Aspera perpetuo, gentiq; inimica Laconum
 Itur, & exhausta tandem dant litora clasti.
 Cimbrorum genus acre, ferox, immane, remotum
 A reliquis longe mortalibus, vltima mundi
 Litora sub stellis habitans Erymanthidos Vrsa,
 Incubuit quondam Italia, magno agmine Romam
 Depopulaturum: sumtis sed protinus armis
 Impiger hostilem Marius compescuit iram.
 Pisce, feris, gregibus viuunt, pars maxima victus
 Lanicium, spolijs onium varioq; ferarum
 Tergore vix hiemem cohibent, Boreaq; resistunt.
 It Pelopis terræ similis pæninsula longos
 Oceani in fluctus, tellus abscondita nigris
 Nubibus, incompos lucis, subiecta tenebris
 Assiduis, quando AEmonium Sol languidus arcum
 Circuit, & reduci torquet vestigia curru.
 Cimber vt appulsam videt ad sua litora classem,
 Infremuit, quasi multisono cum silua latratu*

Intona

Into
 Igno
 Hic
 Tym
 Et n
 Cor
 Ple
 Cum
 Ille
 Hic
 Cor
 Tib
 Fer
 Vru
 Pan
 Est
 Sun
 Pis
 His
 Cap
 Ast
 Et
 Ne
 Pa
 Pro
 Pr
 Bra
 Vin

Intonat irritatus aper, qui lumina toruo
 Igne rubet, spumamq; ruens in vulnere mandat.
 Hispida per rupes tinnitu impulsa citato
 Tympana Cerbereis frangunt latratibus auras,
 Et mugire procul ferali rustica bombo
 Cornua sunt audita. iugis decurrit ab altis
 Plebs armata: velut riui per saxa cadentes,
 Cum grauis aëstiuos aer descendit in imbres.
 Ille Lycaonio defendit pectora tergo:
 Hic caput obnubit corio bouis, altaq; tollit
 Cornua. sunt quibus est vituli cute cincta marini
 Tibia: sunt tecti viuacibus itia ceruis.
 Fert machlis, fert arma bison, fert pluribus alce,
 Vrus, & albentes vrsi: nam frigidus aer
 Parturit albentes istis in saltibus vrsos.
 Est qui fronte gerat vulpes, & subrigat aures.
 Sunt quibus amphibium pecus est pro casside fiber,
 Piscosq; vorax habitans in gurgite lutra.
 His setosus apri vertex cum dentibus albis
 Cassis erat misso super ora minacia rictu,
 Ast alijs gryphes late bipatientibus alis,
 Et iugulo sese in rostrum tollente recuruum.
 Nam gryps est animal duplex, aquilamq; figurat
 Pars prior: in Libycum transit postrema leonem.
 Propterea à tergo pellis demissa trahebat
 Præuia verrentem domini vestigia caudam,
 Brachiaque in nodum pectus complexa coibant.
 Viuere venatu soliti dant viscera mensis:

Exuvias

AGELARIORVM

*Exuuias in bella ferunt, & frigora contra.
 Turmatim hastati coeunt, & lata repente
 Barbaricum frendens vulgus rude litora complet.
 Arma Lacon Dux, arma vocat, Spartana inuentus
 Vultibus insuetis, & agresti territa forma
 Principio, in se mox rediens bruta agmina risit.
 Lati omnes venisse aliquem post otia tanti
 Temporis vsus armis tandem de more volucrum
 Exsultant, cum post hiemem noua panditur aestas.
 Iste subit thoracem humeris, ac porrigit vlnas
 In manicas, & setunicis loricat ahenis.
 Expediunt alij fundas: alij latus armant
 Ensibus incuruant arcus, cinctique pharetris
 Dant capiti galeas, & longa hastilia vibrant,
 Mox vallum factura suis, pro puppibus altis
 Stat scutata phalanx, ac primos excipit ictus.
 Post clypeos veniunt longis mucronibus hasta
 Agmine in extremo funda statuuntur, & arcus.
 Pugna fit: hos virtus, illos agit impetus ardens.
 De tellure volant hasta: de classe sagittae
 Saxa q̄. Spartani capiunt volitantia in auris
 Spicula Cimbrorum, tanta est industria genti,
 Tanta est dexteritas: correpta q̄ue tela remittunt
 In dominos, Cimber q̄ue suis configitur armis.
 Barbarus ut vires pugna se effundere inani
 Conspicit in Furias agitur, frendit q̄, fremit q̄,
 Dentibus: accingunt summas conscendere puppes,
 Nec mora, nec pensi quidquam: toto impete tendunt,*

Illatibz

*Illatibz
 Rost
 Irru
 Ingr
 Ictib
 Temp
 Heic
 Prof
 Rex
 Heic
 Dixi
 Euer
 Per
 Nec
 Solli
 Mill
 Mill
 Telo
 Vt f
 Men
 Corp
 Emi
 Con
 Terg
 Mar
 Dux
 Gra
 Sed*

Illatisq; ruunt scalis, & in alta feroci
 Rostra animo se proripiunt: neque vulnera curat
 Irritata odio rabies. Spartana iuuentus
 Ingruit, & contis turbam atque securibus vrget
 Ictibus assiduis pulsans, & vulnere fœdans
 Tempora, terga, humeros, setosq; pectora, & ora.
 Heic aliquid saltem vires, industria, & arma
 Profuerint nobis: heic saltem agnoscitur hostis
 Rex Eluacus ait: iam non contra æquora bellum est.
 Heic est dulce mori, cum vinci & vincere fas est.
 Dixit, & elata Cimbri petit ora bipenni,
 Euertitq; gradus retrorsum: in terga ruentes
 Per freta semineces magnis cumulantur aceruis.
 Nec minus instantem telis pro litore turbam
 Sollicitant. ceteros tortis iaculantur habenis.
 Mille fugant tractis calamos vno impete neruis:
 Mille rotant silices. torquent hastilia mille,
 Telorumq; graui fodiunt. caua tergora nimbo.
 Vt furor intepuit Cimbris, & lassâ parumper
 Membra videt cessare Lacon: nam Barbara norat
 Corpora post primos solita elanguescere nixus:
 Emicat, & toto aggreditur lentum agmine vulgus.
 Consternati animis Cimbri dant terga: Lacones
 Terga premunt iaculis. pauci quibus ira pepercit
 Martia, per siluas fusi euasere silentes.
 Dux erat Alciden referens, & imagine patrum
 Grandanimis, vix dum prima lanugine maior,
 Sed virtute annos superans, Dis omnia magnis

Sff

Per similis,

AGELARIORVM

Persimilis, vegetos sensus, faciemq; animumq;
 Ipse igitur quot erant captiui ex hostibus, vltro
 Liberat accumulans donis ac laudibus amplis,
 Magnificè de gente loquens, doctusq; locorum
 Ingenium, atq; vias eius regionis & vrbes.
 Ernymedonta virum insignem, qui Nestora totum
 Equiparet, mittens populos in fœdera traxit,
 Atq; locum pactus descendit ab æquore in agros.
 Nec dum multa dies ierat, cum nata repente
 Indigenis bella aduersus contermina regna,
 Bella cruenta, animis vtrinq; in fata paratis
 Concilium de more vocant, iam facta Laconum
 Incluta per populos, virtus & gloria passim
 Iam vulgata: ducem tanti certaminis ergo
 Gentis Agelariæ dominum legere, inuentam
 Nil veriti: sed mirantes sublimia corda,
 Atque sagacem animum, moderariq; arma scientem,
 At neque lectores spes aut fortuna fefellit:
 Dux etenim (sic fama volans perterruit hostem)
 Quam primum in campos positis certo ordine castris
 Exijt, aduersas acies diffidere torpor
 Compulit, & trepidare animis labentibus hostes.
 Non aliter quam cum visa Iouis alite languet
 Plebs anium, volucresq; fugæ dare cogitat alas.
 Adde quod Alcides cupiens sine cæde nepotem,
 Ne quem forte abiens comitum desideret olim,
 Reddere victorem: Satyros nymphasq; locorum
 Ac Genius omnes inssit prisca ora Gigantem,

Illaq;
 Sum
 Host
 Aut p
 Exte
 Fing
 Palla
 Palla
 Pesto
 Et te
 Hic
 Ioniu
 Repp
 Exstr
 Iste m
 Quan
 Iapet
 Et ca
 Appa
 Porpi
 Terge
 Et tr
 Thre
 Cum
 Cinn
 Et cui
 Qui co
 Torta

Illaq; Titanum fœda atq; immania membra
 Sumere, & ante aciem informes ostendere vultus
 Hostibus, ac centum manibus præterdere fagos,
 Aut piceas, solidasue suis cum frondibus ornos.
 Extemplo audiuere Deum, miracula docti
 Fingere, & humanos consueti eludere sensus.
 Palladios init hic habitus, descendit ad imos.
 Palla pedes, teretemque manu complectitur hastam.
 Pectora Gorgoneis exstant armata colubris,
 Et tellure iacens scutum vestigia tangunt.
 Hic Libycum gerit Atlantem: subit ille Mimantem
 Ionium, quem vix iaculantem saxa Gradius
 Reppulit. hic Zanclum, Siculis quem mœnia terris
 Exstruisse ferunt alto vicina Peloro.
 Iste manu tantam porgebat in æra falcem,
 Quanta foret satis Atlanti in duo frustra secando.
 Iapetus, Coeusque humeros attollit in altum,
 Et caput in nubes mittens procerus Ophyon.
 Apparet grauis Enceladus, ferus Alcyoneusq;
 Porphyryionque trahens plantis maculosa draconum
 Tergora, & ora ferens calo setosa Damastor,
 Et truculentus Athos, a quo data nomina monti
 Threicio, quod eas rupes inuoluit Olympo,
 Cum violare Deos attentauere Gigantes.
 Cinnus adest: prodit Celadum Siculusq; Pelorus.
 Et cui Pallene fecit cognomina, & Almops
 Qui coluit Macedum campos. mouet arma Typhoeus,
 Tortaq; in anguinos ducit vestigia gressus.

AGELARIORVM

Et quem Plutonis coniux Proserpina lato
 Vix potuit dare Bes bycos, Antæus, & Ascus,
 Et quem Neptunus saxo allisit Polybutes:
 Saxo inquam, quod adhuc medijs apparet in vndis:
 Titanum & genus omne, Deos Phlegraa per arua
 Annixum patrio quondam detrudere cælo
 Læstrigo & Cyclops fratres: Polyphemus & ingens
 Antiphates nati, siluis quoque dura ferentes
 Ora, feras toruis solita absterrere figuris.
 Ista cohors stetit ante alias fulgentibus armis
 Splendida, cum trabibus pæne ipsa adeuntibus astra,
 Hanc ubi Barbaries aciem mirata, reliquit
 Corda calor: pleriq; animas fudere tuendo.
 Di quoq; contractis horrorem frontibus augent
 Terrificum, toruoq; intentant lumine mortem.
 Tali ope dilectis Superi mortalibus adsunt,
 Et taciti inter se vident commenta dolumq;
 Sic turbati hostes subito, mora nulla, tumultu
 Proiectis dilabi armis, ac castra resolui
 Non secus incipiunt, quod cum Libycas per arenas
 Venantem pauidi lepores videre leenam.
 His meritis populorum animos Eluacus adeptum
 Se recolens, cum sedem illis regionibus aptam
 Conspiceret nusquam, sterilesq; aduerteret agros,
 Atque hominum genus infrenum, discedere certus
 Poscit opem, qua possit ire conuertere ad oras
 Longinquas a sole minus, pelagoq; reuerti.
 Ipse etiam memorans habitas ab Apolline sortes
 Eurymedæ

Eury
 Sic
 Cæpe
 Et g
 Bar
 (Mo
 Cona
 Ora
 Prin
 Com
 Est p
 Cæpe
 Nam
 Sed i
 Adst
 Ad c
 Et g
 Prot
 Trax
 Insid
 Viru
 Usqu
 Alte
 Pall
 Veru
 Ment
 Ac v
 Per s

Eurymedon populos sic voluere fata monebat:
 Sic mandare Deos, & hiems vicina minari
 Cæperat vrentem brumæ intolerabilis æstum,
 Et glacie horrentem Ponti irremediabilis vndam.
 Barbara gens omni posita feritate dolorem
 (Mortales benefacta ligant) concepit acerbum,
 Conatq; animos blandis inflectere verbis
 Orare diu, quin & pulcherrima quædam
 Principis illius gentis fata semine virgo,
 Compulsura Iouem cyeni vestire figuram,
 Est promissa Duci coniux, spes reddere mentem
 Cæperat hæc dubiam, tenerosq; illudere sensus.
 Nam iuuenili animo vis nulla Cupidine maior.
 Sed iuueni in somnis vultum turbatus Apollo
 Adstitit, agnouit citharam, laurumq; virentem
 Ad crines, apicemq; arcus, summamq; pharetram,
 Et graue supplicium minitans discedere iussit
 Protinus, ille animum magnis conatibus ægre
 Traxit ab his curis, sic est violenta libido:
 Insidiosus amor primis ita pestifer annis.
 Virus agens tabem occultam, præcordia torquens
 Usque ad singultus, abigens somnumq; dapesq;
 Alte erat immersum: toruo iam squalidus ore
 Palluerat: totos macies affecerat artus.
 Verum fata, Deos, sancti documenta parentis
 Mente putans memori, curam impugnabat inanem:
 Ac veluti quoties se missum in retia ceruus
 Perspicit, eluttans certat se absoluere vinculis,

IAGELARIORVM.

Et nodosa premit toto retinacula nixu:
 Sic iuuenis voto ipse suo contrarius obstat
 Insano ardori: Genio crudelis & asper
 Vsque suo demum elisum sepeliuit amorem.
 Vt videre Ducem nulla prece posse teneri
 Exuuias omnes, prædamque ex hoste petitam
 Largiti hospitibus Cimbri, studuere benignam
 In Lacedæmonios magnis ostendere mentem
 Muneribus, dignasque viris persolvere grates.
 Classe instaurata spolijs opulentus opimis
 Rex abit, & velis dat nauta patentibus Euros.
 Sæpe tamen secum fugiens defleuit amatam:
 Fleuit & ipsa diu iuuenem sine sanguine virgo
 Pallida: nec potuit nisi sero exstinguere curam.
 Latè opibus, mactiq; animis in aperta feruntur
 Equora. quinta dies Rheni monstrauit ab alto
 Ostia: visæ etiam magno grege nare volucres
 Aera per vacuum, pelagoque intrare relicto
 Tellurem, ac prætentâ vadis Rhenensibus arua.
 Auspicium Nicander ait, conuertite proras,
 Dant Superi faustum, felix dat Iupiter omen
 O comites, podijs in lauam adducite tractis
 Carbasa: namque viam volucres docuere marine,
 Acta igitur gelidi spatiosa per æquora Rheni
 Classis iter sistit, qua se Cameratia rura
 Obiiciunt, illic fluuium descendere ab oris
 Audiuere Italis, nasciq; in montibus hissem
 Danubij fontes, Rhodaniq; fluentis in æquor

Massiliense, suos visi inuenisse Penates.
 Continuo gauisi omnes sermone vocari
 Argolico flumen, tellus hæc debita nobis
 Vociferant, patriæ sic blanda vocabula linguæ
 Depulsis Layæ natali, & peragrantibus orbem.
 Adde quod appositos ripæ audiuerè Sicambros,
 Et sibi per sortes annem meminere Sicambrum
 Promitti. quid Nicander, quid quærimus inquit
 Eurymedon tellurem alim? quod Numina vbiq̃
 Promisere datum: fatalem agnoscite terram.
 His igitur melius calum, melioraq̃, nacti
 Corda hominum campis finem fecere vagandi.
 Commiserans verò profugos tum Iupiter vrbes
 Finitimas tacito illapsu vatumq̃ue per ora
 Concilians Grai: simul & Ioue natus Apollo,
 At generis pater Alcides fecere benignos
 Hospitibus Belgas, & coniunxere Pelasgis.
 Rura colunt, noua tecta locant, urbemq̃, superbam
 Edificant: Eluaca Ducis de nomine dicta
 Mænia: vulgatum hoc & longa in sæcula nomen
 Mansit apud Belgas: nam gens his Belgica in agris.
 Sed rude Belgarum genus illa in tempora nullis
 Artibus excultum, bellis erat utile tantum.
 Erudiere homines Grai: docuere Deorum
 Orgia, telluris cultum, serere ordea, vitem
 Pangere, nauigijs fluuios tranare, fretumq̃,
 Obseruare graues annos, pubemq̃ue colendo
 Fingere, & vtilibus studijs formare iuuentam:

AGELARIORVM.

Discere caelestes cursus, auiumq; volatum,
 Exstaque. Dis illis fuit haec industria, gentes
 Vt male persuasas, simulataq; Numina doctas
 Exsilijs agerent longe, quo falsa per orbem
 Sacra, malos ritus, documentaque noxia ferrent.
 Hic igitur longos mansit fortuna Laconum
 Firma dies, donec Caesar per Gallica regna
 Iulius irrumpens, Belgas iuga ferre coegit.
 Ipse bonas artes, Graeaeq; idiomatica lingua
 A teneris doctus claram Lacedaemona, & Argos
 Nouerat, & genus Eudamidum, fortemque Cleonem,
 Magnanimosque Agidas, totamq; ex ordine gentem.
 Propterea veneratus auos in stirpe nepotum
 Regem, urbem, ciues Eluacensesque colonos
 Reliquias magni Alcidae seruauit ab omni
 Excidioquin & Latio donauit & vrbe
 Caretis ad tabulas referens Eluacida gentem,
 Tanta potest fama antiquae probitatis: auorum
 Nobilitas tanti: virtus heroica tanti,
 Vt valeat seris placare nepotibus hostes.
 Pars tamen illorum migrans ad Iberica regna
 Et Graeis quos Tydeis Aetolia ab agris
 Misit ad occiduo Pontum sub Sole rubentem
 Auspicius Diuis aliam melioribus urbem
 Constituit terris, Eluaca nomine primae
 Appellatam olim: Caucam dixere minores.
 Altera quae terris breuiore colonia gressu
 Functa suis fatis, per Iberica litora venit

Ad loca quæ Bætis suso late vndiq; inundat
 Amne lacum faciens, & delectata virentis
 Vbere agri voluit vestigia sistere ad vndam:
 Sed bonus augurio Poltys Byzantius aurant
 Suspiciens vidit volucres ex gurgite magno
 Agmine sublatas nare ad vicina cadenti
 Arua magis Phæho, & monuit iam fixa refigi
 Esse opus, inque alios ferri tentoria campos.
 Transmisere amnem latum, volucresq; secundum
 Inuasere viam. decimum reuocarat ad Indos
 Vix Aurora diem, cum mâne rapacibus vndis
 Sese obiecit Anas, multis consistere rursum
 Mens fuit his campis: verum consultus Apollo
 Cui sacra pro fluuij ripis erat ardua moles,
 Magnanimo fertur sic respondisse Laconi.
 Emerita locus hic. hic claram Væctones urbem
 Constituent. transite vadum. fatalia regna
 Proxima iam, vestris quæ sunt contermina Graïs.
 Sorte igitur profugos tali dignatus Apollo,
 Flumine transmissio Spartana colonia tandem
 In loca peruenit: quæ cum tenuisset Vlysses
 Fecit Vlyssonicas arces, monumenta laborum.
 Dux erat ore Lacon nitido, longe inclutus armis
 Tum quoq; Martis amor puero inspiratus ab astris
 Arsit, & imberbi placuit Bellona iuuentæ.
 Nec morum integritas cuiquam, nec copia linguæ,
 Nec superum cultus, nec munificentia maior,
 Ipse igitur sortes Diuorum, & fata secutus

AGELARIORVM

*Vidit vt agrorum ingenium, vimq; vberis arui,
 Ac Cereris fruges, Bromijq; in summa vagantes
 Vlmorum tabulata comas, siluamq; Mineruæ
 Baccatam radijs, & oliuiferum nemus omnes
 Surgere per campos, collesq; vmbrire supinos:
 Hic locus est vrbis, dabit hæc, ait, oppida tellus.
 Mirabatur aquis humecta salubribus arua,
 Vtque serenati facies blandissima cæli
 Afflaret Zephyris omnem clementibus oram.
 Non morbosa palus illic, non nubibus agræ
 Mortiferis auræ: sed aperti Solibus agri
 Semper, & expulsa ridens caligine cælum.
 Mirabatur equos, Asturconesque voluto
 Ire gradu celeres, & quos antiqua ferebat
 Fama satos Zephyro, plantis perniciousibus Euros
 Vincere, & Ocypeten volucris superare volatu.
 Quales nunc Franciscus alit Gonzaga, ferentes
 Præmia, & ex omni cursus certamine palmam.
 Ex quibus inuectus, potuit qui à principe vendi
 Argenti totidem pondo, quot reddere posset
 Ad lancem libratus equus: sed vendere longe
 Turpe putans dedit Anglorum pro munere regi.
 Nec fuit hic multis opus oratoribus. vltro
 Nomen vt auditum Lacedæmonis, Eudamidumque,
 Euigilauit amor, pietas antiqua renixit,
 Leniuitque animos. ita conciliata colonis
 Haspitibus clementer agros concessit Vlyssæ.
 Nec concessit agros tantum: sed contulit ingens*

Pluribus

Pluribus auxilium donis, ferro, arbore, plumbo,
 Marmore, cæmentis, operis fabrilibus, auro.
 Fundamenta locant, vrbiq; exordia surgunt
 Tam facili euentu, qui condidit omnia, fecit
 Fata Deus, satisq; viam, noua mœnia clarum
 Gentis & auctoris tenuere. Lacobriga nomen.
 Huius amor traxit profugos a flumine Rheno:
 Quando Eluacæ sub Cæsare mœnia Cauca
 Linqere persuasi patrios fugere Penates.
 Sunt & in Hesperia campis, quos alluit vnda
 Bætica (testantur veteres, quibus omnia mundi
 Cura fuit loca rimandi, tabulisq; notandi
 Lustratum terrarum orbem) monumenta Laconum
 Plura: sed hæc raptim satis est memorasse volentem
 Currere ad ætatis graua infortunia nostra
 Iamq; nouos inter Libyam, gentemq; Latinam
 Cœperat ambitio liuorq; excire tumultus.
 Inde Numantini strepitus, longiq; labores:
 Hinc fragor Herculeæ flammæ, excidiumq; Sagunti,
 Quippe duo ingentes populi, duo grandia regna.
 Vt quondam Phryges & Grai, dum viribus æquis
 De imperio certare parant, Hispania campum
 Præbuit ad pugnam longum visura duellum.
 Sic Gentis diuisi animi, dum Punica malunt
 Hi, Romana illi, mos vt mortalibus, arma.
 Stirpis Agelariæ, dum res Hispana sub ista
 Mole labat, fortuna fuit pro tempore acerbo
 Firma satis, nam signa magis Romana secuta est,
Strenuus

AGELARIORVM

*Strenuus Hispanis postquam Viriatus ab armis
 Destitit: illi etenim quoad est fortuna fauorem
 Impertita, magis visum est hærere, volenti
 Asserere Hesperias leges, patriamque tueri.
 Geryonæ populos illo Sertorius æuo
 Dum regnare cupit, demensque Asiatica quærit
 Auxilia, & nimium insidis se credit amicis:
 Egit in errorem: quos Roma coegerat vnum
 In consensum animos, alijs a ciuibus ipse
 Dissidium faciens plura in diuortia traxit.
 Ergo per errorem tunc illius arma Lacones
 Dum pergunt augere: senem domuere Metellum
 Sæpius, & Romæ recitata Laconica virtus
 Fecit, vt in magnum tanti molimina belli
 Prouida transtulerint sacri consulta Senatus.
 Et quamquam toto iam formidabilis orbe
 Ille foret, toties victor, totiesq; triumphis
 Vectus ad alta Iouis sacro capitolia curru:
 Sæpe tamen visa est illi victoria longe
 Difficilis: timuit fabri de more secantem
 Frangere tam duro bellorum in robore ferram.
 Interea crescens Romana potentia totum
 Perdomuit terrarum orbem. ventura Tonantis
 Proxima iam terris proles noua sæcula fecit,
 Atq; suæ statuens genti caput esse Latinum
 Imperium: Romæ Europam, Lybiemque Asiamq;
 Subiecit regina super regna omnia Roma
 Sola dabat leges, atque omnia sola tenebat.*

Vtque

Vtq̄ solet stellarum ignes abscondere Titan
 Exoriens, solusq̄ suo splendore per auras
 Apparere, fugans Hyades, & cætera mundi
 Sidera: sic gentes alias, monumentaque laudum
 Extera deleuit dominæ excellentia Romæ.
 Istud Agelarios fatum commune redegit
 Ad minus illustris vitæ genus: omnia namque
 Martia Roma suis ducibus Romana gerebat
 Bella viris pollens: reliqui nihil indiga mundi.
 Tum longos in pace dies egere ferendo
 AEgre annos segnes, & desidiosa perosi
 Tempora. non aliter, quod si dum fulmina portat
 Ignibus arentes lædat Iouis armiger alas,
 Et cogatur humi plumam expectare, quietis
 Inpatiens lentæ vix fert fastidia vitæ
 Vtq̄ sub ardenti latitantia sidera Phœbo
 Lucida sunt, nostro quamuis incognita visu:
 Sic generosa virum Virtus sub rege potenti,
 Et si lenta, cubat: nec sese illustrat agendo.
 Stat tamen, vt sonipes præsepia ad alta capistro
 Vinctus, & expectans accenso classica corde.
 Strenuus ad strepitus omnes leuat ora, solumq̄
 Vngue cauat, micat aure, hinnit, tremit igneus ætus.
 Regnauere tamen positis ciuilitèr armis,
 Sacra, Lycurgeas leges, moremq̄ secuti,
 Quem tenuit primis antiqua Laconia ab annis.
 Vt noua surrexit pietas, & sæcula terris
 Altera luxerunt: santtum duxere Iacobum

AGEIARIO RVM.

In sua tecta, suis voluere accumbere mensis,
 Miratique virum tanto verba enthea corde
 Spargere per populos, & nil mortale sonantem
 Abiecere Iouem, Saturnigenumq; Deorum
 Sacra & templa: pio caput immerfere lauacro.
 Cognitus hic genti post plurima sæcula tandem
 Terminus ille Deum princeps, qui Tartara vicit,
 Quique triumphato remeavit ad æthera limbo.
 At veluti natura potens flagrante iuuenta
 Exsuperat morbos, vitæq; adiuta recentis
 Robore, languorum potis est excludere caussas.
 Sed cum iam senio labat, ac laxata fatiscit
 Omnibus obruitur iam decoctura procellis:
 Sic iuuenis Romæ imperium florentibus annis
 Creuit, & hostiles toto orbe coercuit iras.
 Tunc Gallos, tunc Hannibalem, Numidamq; Ingurthã:
 Tum domuit Persas, & Pontica regna, Scythasq;
 Sub iuga tunc Rhenus: tunc sub iuga Barbarus Ister
 Missus, & irrumpens extremo à litore Cimber.
 Tum Romana ferox audiuit classica Dacus,
 Sarmataque, & nomen Sacæ tremuere Latinum.
 Tunc infame malum ciuilia sustulit arma,
 Seruilesque minas: quasi quædam tormina duro
 Intestina agræ matris torquentia morsu.
 Tum potuit Parthos, & Araxem, altumq; Niphatem
 Infrenare. Gothos auo luxata caduco
 Non valuit, genus hoc atrox ab origine mist
 Scandia in extremo latitans pæninsula Ponto.

Hinc

Hinc velut in Libyco Austro spirante locustæ
 Infunduntur agros longe, lateque per orbem
 Effusi deuastarunt Europica regna.
 Transiuere Alpes, Rhodani vada, & arua Garumna.
 Ista per Italia campos, diffusa cucurrit
 Pectus in Hispanos, vbi terra est vltima, fines.
 Herculeæ infelix casus imitata Sagunti
 Dum vult Cauca fidem, Romanaq; iura tueri,
 Passa est excidium radicibus eruta ab imis.
 Incolumes aliæ mansere Laconibus vrbes.
 Reliquia gentis quas post incendia Cauca
 Eruit ex grauib; Diuum custodia bellis
 Mutauere locos, & traduxere Penates
 Ad Senecæ campos: de tempestatibus illis
 Heroum domus illa ferax, tibi Batica grandes
 Corduba de Mauris venit latura triumphos.
 Scilicet hæc domus est, quæ post tot sæcula nostro
 Tempore Consaluum genuit, qui tantus in armis,
 Quantum in æthereis splendor Titanius astris.
 Latius hunc alibi memorabimus: ante per annos
 Cursus erit veteres, & per præconia patrum.
 Hæc ea tempestas tam dira, hæc tempora tantis
 Perturbata malis, cum gens ignota repente
 Ebulliuit agens totum Phlegethonta per orbem.
 Insula Sarmaticis recubans in fluctibus Hunnos
 Oona produxit, quæ quod sit mæsibus orba,
 Cogit vt ad villum legat oua palustria vulgus
 Barbaricum, fatas spolians per stagna volucres.

Sunt

AGELARIORVM.

Sunt quoq̄ qui a Scythicis venisse Penatibus Hunnos
 Commemorant, vbi trans Tanaim Borealibus auris
 Expositi nullis vernant prouentibus agri.
 AEdidit immanes quondam Franconibus ora
 Proxima tunc sitiens atque infœcunda Sueuos.
 Barbarus esuriem patiens exire coactus
 Sedibus e patrijs: alias migravit ad vrbes
 Et conuertit iter, frugum qua copia maior,
 Perniciem fatumq̄, ferens Acherontica turba.
 Vandalus extremis Scythiæ de finibus, vltra
 Quos habitant Gryphes, pecus attingentibus aurum
 Infestum indigenis, fugiens glacialia regna,
 Et Gothus esuriens, secum duxere Arimassos,
 Sauromatas, & Hamaxobios, pictos Agathyrfos,
 Essedones, & qui Mœotica rura Satarchas
 Dura colunt: necnon gentem sine Numine Taphram,
 Tauriciumq̄, genus minus a Titane remotum,
 Sed crudele tamen. Dianæ humana litantur
 Membra: neci deuoti homines ad sacra trahuntur
 More bouum: veniens illuc vix fertur Orestes
 Effugisse istos ritus, arasq̄, cruentas.
 Necnon Massageta genus implacabile Alani
 Vnde habet Hispanæ nomen Gothaloniam terræ.
 Agmine in Europam magno erupere trahentes
 Curribus inualidas paruo cum pignore matres.
 Colluies hæc tanta hominum saturanda per omnem
 Irruit Europam, longis grassata diebus
 Pannonas, Ausonios, Celtas populata & Iberos,

Elmeonti

Elm
 Vlti
 Et
 Cas
 Lon
 A v
 Sun
 Hec
 Lin
 Tali
 Sed
 Ext
 Ad
 Prae
 Tur
 Nan
 Hec
 Lita
 Verj
 Per
 Vnd
 Tra
 Sed
 Intr
 Lita
 Itali
 Fau
 Illuc

Elmeones gelidis misit Germania ab oris
 Vltima, Sarmaticos vbi Vistula terminat agros.
 Et quia setoso pendebat plurima mento
 Casaries, Macropogones cognomine Graio
 Longobardi Italo dicti mutata parumper
 A vulgo Ausoniam fraudauit litora vocem,
 Sunt tamen a longis etiam qui nomina barbis
 Hac exorta negent: sed cum promiscua plebes
 Lingones & Bardi colerent ea regna, putantur
 Talia nominibus fecisse vocabula mixtis.
 Sed genus id sese Italiam non protulit vltra,
 Extinctum a magno Francorum principe tandem
 Ad vada Ticini, sedes vbi regia quondam.
 Pratero Scythici missos a litore Ponti
 Turcos, progeniem Stygiam & Cocytida gentem.
 Namque per Europam non est effusa diebus
 Hac primis tam dira lues: sed Caspia linquens
 Litora Caucasaeas rupes conscendit, & Austrum
 Versus iens sese effudit per Persica regna,
 Per Chaldaea: Syros, Arabes subuertit & oram
 Vnde per æquoreas Europam Iupiter vndas
 Transtulit in Cretam, totoq; Oriente vagata est.
 Sed tandem Plutone viam faciente Pelasgos
 Intrauere Lares: & nunc confinia mittunt
 Litus ad Hadriacum, speculisq; tuuntur ab altis
 Italiam: nostræ tantum discordia gentis
 Fauit eis: tanto affecta est ecclesia damno.
 Illud Agelarios fatum graue rumpere fecit

T t t

Otia, &

AGELARIORVM

Otia, & armatis prodire in bella cateruis,
 Et certare diu varijs euentibus. Ut fors
 Nunquam fida tulit. verum tam saeva fuerunt
 Tempora tunc, tam dira agris mortalibus astra,
 Ut fugisse necem posset victoria dici.
 Non secus, ac quando crudelibus aestuat undis
 Pontus, & intentant nautis maria ardua mortem
 Mercibus ammissis lucrum euasisse putandum est.
 Sat locuples, vitamq; tulisse ad litora solam.
 Irritat istis, & ad aspera bella redacti
 Cladibus ad priscum decus emerferunt Lacones.
 Quo rapitis fessum Libethrides? istæ iuuentæ
 Est labor: istud onus, quod erat melioribus annis,
 Cum cecini Alonsum, Mantoaq; bella, ferendum
 Ante senectutem, labenti imponitis æuo.
 Nil tamen inceptum minus exsequar. adijce vires
 Christe hominum Diuumq; pater, pelagoq; volantem
 Remige iam fesso duc ad tua litora cymbam.
 Constantinus apud Gallos dum castra teneret,
 Vidit Agelario geminos de sanguine fratres
 Romanos anteire duces, & surgere in horas
 Altius. Ardiburem, celeri qui vincere plantæ
 Posset aues, solitum cursu transmittere lato
 Tanta pedum leuitas, intacto puluere campos.
 Insignemq; armis belliq; labore Sisulfum.
 Hos voluit comites. aderant cum nomen adeptus
 Caesaris adscendit magnæ capitolia Romæ,
 Cum crucis explicuit diuinum insigne per auras,

Et /
 Et c
 Af
 Alt
 Hos
 Rett
 Ut g
 Sic
 Sac
 Dul
 Se i
 Sun
 Et t
 Ced
 Dig
 Edi
 Qui
 E te
 Itali
 Con
 Am
 Ing
 Va
 Quo
 Obr
 Pos
 Qui
 Nec

Et subijt moriens Tuscum Maxentius annem:
 Et cum attestatus toti sollenniter orbi
 AEquoris ac terræ Christum dominumq; Deumque
 Alta sacerdoti cecit Capitolia magno.
 Hos quoque, cum peteret Graios & Thracia regna,
 Rettulit antiquam in patriam, donauit & urbem
 Vt genus agnouit iuuenum, Lacedæmona priscam.
 Sic post multa suos iterum tenuere Penates
 Sæcla, piæ mater lacrymas super ora nepotum
 Dulcibus irrorans votis sibi visa videre
 Se iuuenem; regumq; genus mirata reuixit.
 Sunt tamen hæc antiqua minus qui gesta putarint,
 Et tua Constanti reuocent in sæcula: sed nos
 Cedimus hanc alijs, modo quæ recitauimus acta
 Digna fide annuerint, numerandi tempora curam.
 Editus hinc magni domitor Belisarius orbis:
 Qui nouus Alcides immania monstra tyrannos
 E terris Pontoque tulit: genus ipse Gothorum
 Italia longo incumbens cervicibus æuo
 Contudit: vt quondam volucres Stymphalidas ingens
 Amphitryomades, Harpyiarumque voracem
 Ingluuiem Zetus rapta satus Orythia.
 Vandalus hoc Libycis duce profligatus in oris,
 Quo quasi diluuium maris vltra litora misso
 Obruta sorduerat longo tota Africa luctu.
 Posteritas horum longos possedit in annos
 Quidquid ad ætatem venit Lacedæmonis istam.
 Nec Spartam nostro, sed nec Lacedæmona sæclo

AGELARIORVM

*Appellant Grai: fortuna vocabula cum re
 Prisca tulit, fecitque nouum Misi strata nomen.
 Taygeti, vt perhibent, sedet alto in culmine montis
 Arx noua: subiecto vicus protenditur agro:
 Vicus inops, modo Turcorum ditione superba
 Squalidus, & vulgi immanis feritate sepultus.
 Heic paucos virgo ante dies quam regna supremis
 Corruerent fati, dixerunt Phyllida Grai,
 Se confessa genus magno magni Herculis ausu
 Claruit, & Venetis patriam seruaui ab armis.
 Nam Veneti longis aduecti nauibus arcem
 Assidue magno bellandi ardore premebant.
 Hac, dum feruet opus Martis, pro mœnibus altis
 Armigeros inter pugnans duo tela pharetra
 Prompsit, & attracto curuatis cornibus arcu
 Bis iaculans telis Veneti ducis ora duobus
 Perculit: ille gemens amisso robore in auras
 Spirauit languentem animã, & prona hæsit humi frons.
 Sic urbem asseruit, sic est genus vltæ virago
 Orithya tibi similis, tibi Penthesilea
 Compar, & Harpalicen referens, Volscamq; Camillam.
 Huic ataus Bernardus erat Caprarius olim
 Appellatus: ab hoc fluxit Ramyrus: ab ipso
 Ramyro Baptista pater tibi bellica virgo.
 Nasceris Eridani propter vada: nubis Achiuo
 Parua viro, qui Spartanis regnabat in oris.
 Imperium postquam, Cæsar traduxit ad oras
 Thraicias, Parthi infrenes cœpere Latinum*

Detrectant

Detr
 Bar
 Misi
 Arn
 Par
 Mur
 Dici
 Vict
 Erut
 Vnde
 Cred
 Prop
 Ad n
 Ad d
 Barc
 Infig
 Nim
 Mon
 Supp
 Et m
 Max
 Mart
 Vt v
 Emer
 Alter
 Sic g
 Totu
 Semp

Detrectare iugum, magnosq; excire tumultus.
 Barbari:em Caesar cupiens frenare, Si sulfum
 Misit, & Ardiburem fratres, qui Parthica magna
 Arma represserunt animis. post bella, triumph
 Participes fecit crines innexuit auro,
 Murice donauit, curruq; inuexit eburno.
 Dicitur Ardiburi posuisse Lacobriga septem
 Victori toties statuas, totiesq; per illum
 Eruta Vandalicis bello incumbente procellis:
 Vnde fit vt fratres istos de gente Laconis
 Crediderim: duce quo positam memorauimus urbem
 Propter Vlyssonicas arces, qua tortus in anguem
 Ad mare proripitur Tagus auricoloribus undis,
 Ad defensa semel, cum vexaretur ab Hunnis,
 Barcino ad aeternum decus alta in mole locauit
 Insignes illi titulos, & abenea signa:
 Nimirum Alcidae similis, cum fama ferebat
 Monstrum aliquod graue, pestiferum mortalibus, vltro
 Suppetias populis non exposcentibus ibat.
 Et mercedis inops ferat illi gloria merces
 Maxima) nunc aciem ducens, nunc solus in hostem
 Martius Herculeis certabat viribus heros.
 Vt vero numquam occumbunt duo pignora Ledae
 Emerguntq; simul: sed cum cadit iste, resurgit
 Alter, & alternis redimunt se mortibus ambo:
 Sic genus hoc tam longa manens in saecula numquam
 Totum obijt: plures vno moriente renati
 Semper, & aeternum durat rediuiua propago.

AGELARIORVM

Iam senior, firma sed adhuc virtute, Si sulfus
 Hesperios fines ausos vastare Sueuos
 Præcipites egit, prædamque recepit, & omnes
 Exuias, onus argenti memorabile & auri.
 Hic aderat, pugnaque fuit pars maxima, quando
 AEtius Ausonias acies, Romanaque signa
 Duxit ad Aluernos, contra commune flagellum
 Tartareas Atilam flammæ toruo ore vomentem,
 Tectosagum meminisse potest, Tolosa, Nemausus.
 Hi certe elatis animis & viribus Ultra
 Mortales alios freti supposita fuerunt
 Fulcra orbi, mundumque humeris tenuere cadentem,
 Et quia fortunæ leuitas offendere numquam
 Cessat in his bellis, animosa Lacobriga duris
 Casibus attrita est, nam vi concussa Gothorum
 Vix potuit tam longa pati tormenta tyrannis
 Vna tribus ter præda fuit, dum sancta Lycurgi
 Iura cupit, regumque decus seruare Laconum
 Fractus in his tandem rex Termodonius armis
 Pro regno, pro gente sua, pro ciuibus inter
 Millia telorum fato concessit acerbo.
 Hunc postquam cædis grandes Gothus inter accruos
 Repperit, eductum sollenni funere in urbem
 Transtulit, & lugens tumulo sepeliuit auito.
 Hæc probitas audita procul per Iberica regna
 Illexit populorum animos: nec Barbara tanto
 Gens fuit horrore posthac: truculenta Gothorum
 Frons prius humanum visa est prætere morem

Talibus

Tali
 Gen
 Ne
 Gen
 Et r
 At n
 Om
 Qui
 Astr
 Ostr
 Sicq
 Ingr
 Post
 Fas
 Sed
 No
 Alt
 Per
 Ful
 Ite,
 Tist
 Et f
 Tot
 Mil
 Ite
 Et l
 A S
 Exi

Talibus officijs, & significare quietem
 Gente sub hac olim populis post bella futuram.
 Nec fuit indicium mendax. Hispania namque
 Gente sub hac vixit longos regnata per annos,
 Et regnatur adhuc pulso iam libera Mauro.
 At nec Agelario cum regnatore sepultum est
 Omne genus. superest Calitro, superest Aginolson,
 Qui simul è patrijs elapsi cladibus omnes
 Asturia populos totidem quasi fulmina contra
 Ostrogothos rursus in pugnam duxere furentem.
 Sicque suos iterum fines, iterumq; Penates
 Ingressi patrios tenuere Laconica regna.
 Post tot bella pie genti sudata, quietos
 Fas erat euentus populis sperare Laconum.
 Sed postquam Scythici posuerunt arma tumultus,
 Noluit Hesperias fortuna quiescere gentes.
 Alter Agelarios ingenti turbine nimbus
 Percussurus adest, noua fert ardentia grando
 Fulmina, & irascens alijs tonat aura procellis.
 Ite, canes adsunt Erebi, crinita colubris
 Tisiphone, spiransq; venenum ignemq; Megæra,
 Et soror, atque mali Manes, & Cerberus ipse,
 Totaq; Tartarei gens coniurata profundi,
 Mille trahens secum magno volat agmine monstra.
 Ite animæ insignes, domino squalentis Auerni,
 Et Furijs vestra hæc grassandi in regna potestas
 A Superis iam facta, cano de carcere Pluto
 Exit, & infidis genus omne coegit ab oris.

AGELARIO RVM

Assur adest, auditur Arabs, Nasamonia clamant
 Tympana, qui Nili stagnata paludibus arua,
 Qui Cyrenem habitant, Psylli, Garamantes, & omnis
 Africa Gætulios, Nomadesq; in castra redactos
 Vna vehit. grande excidium reseratur ab Austro,
 Tempestaq; dies longos, ac plurima saecula
 Duratura: venit crucianda doloribus atas.
 Caussa mali stuprum, quod, dum per flumina Lethes
 Ducimus Alfonsi Manes, memorauimus olim.
 Tanta hæc illuuiies igitur pessumdedit omnem
 Hesperiam: vix Cantabriam, vix Asturis oram
 Seruauere duces profugi, sanctæque Laconum
 Reliquia: fera Barbaries tenet vsque Pyrenem
 Vsque mare Herculeum late omnia & omnia longe.
 Sacra silent, squalere situ sacraria passim
 Incipiunt, stabulantur equi per templa, per aras.
 Heu scelus infandum. velut agrum Hispania corpus
 Tota iacet. vita in solo vix pectore pulsu
 Palpitat exiguo, reliquos mors occupat artus.
 Cantaber immunis superest, immunis & Astur.
 Huc, velut in summos nebulosa cacumina montes
 Pelion aut Othrym fugiens Neptunia bella
 Deucalion, venere omnes, quibus illa pepercit
 Prima lues: ipsi reges a stirpe Gothorum
 Progeniti sceptro amisso quasi naufraga turba
 Asturiæ positis latuere in saltibus armis.
 Hic & Agelarij tota cum gente Laconum
 Conuenere duces communia fata secuti.

Omnibus

Omnibus hospitium sancti tutela sepulcri
 Præbuit, & recubans illis Iacobus in oris,
 Heu, quantas hominum strages, quot funera passim
 Diri illi videre dies, fortuna reliquit
 Præsidium, totoq; aditus patefecit Erinny.
 His noua moliti rursus sibi tecta Lacones
 Mœnibus, ambitam posuere in collibus urbem,
 Astures effecti. Deus hæc plantaria genti
 Fecit Agelaria, nolens abolere piorum
 Progeniem, genus hinc alias, vt Barbara sensim
 Compressa est Maurum impietas, descendit in urbes.
 Ignis vt in stipulis crepitans, Aquilone vel Austro
 Flante volat, fumum agglomerans, atque aera lambens.
 Nec satis est agros absumere: si nemo adfit
 Porrigit audaces flammæ, rapidoq; fragore
 Corripuens frondes summa in tabulata volatu
 It volucri, tota q; sonans complectitur ornos
 Sic Maurum ingluuiens (Mauros Saracena vocabant
 Castra, quod a Mauris venere per æquora campis)
 Amplius excurrrens, nec dum saturata cruore
 Hesperio, sitit & Gallos, & hiantia pandens
 Gutturâ pernici volat ad noua pabula cursu.
 Carolus id metuens (nam Gallica regna tenebat
 Carolus) armatur: regnis ex omnibus vna
 Concurrunt in castra equitum peditumq; manipuli:
 Quos duce Tancredo raptim conuertit ad oras
 Vasconia, qua rumor erat descendere Mauros.
 Hic autem Tancredus erat genus Herculis, olim

Tert 5

Ostro

AGELARIORVM

Ostrogothos contra longis exercitus armis.
 Maurum ductor erat niger Abbidiramus, opaca
 Fronte Gigas, satus Antei de semine, longo
 Ense bouem solitus semel in duo frustra secare,
 Atque vna solus semiaffum absumere cœna.
 Sic satur, & membris fidens inmanibus ibat
 Solus in aduersas acies, ferriq̄ue vetabat
 Auxilium monstri sibi mens elata superbi.
 Sapius ergo suis hostilia castra relictis
 Ingrediens vires vultu ostentabat acerbo.
 Non secus ac cum dente elephas armatus eburno
 Per nemora Indorum, vel per Gatulica vectus
 Magna mole feras fugat, insequiturq̄, minores.
 Tancredo gemini fratres Agelarius & duo
 Grandior & Siluanus erant, paucosq̄, sepulto
 Ante dies ex fratre nepos pulcerrima Thomas
 Progenies: istis nullos horrentia casus
 Pectora, nil præter veram affectantia laudem.
 Quatuor hi structas acies educere contra
 Millia tot Maurum, quot aues vix aera tranant
 Quot freta peruolitant pisces, ingentibus ausis
 Nil veriti vallem inuadunt cognomine Corbam.
 Difficili positos grauis in discrimine pugna
 Spes incerta diu tenuit, victoria nutans
 Hos modo suspecto vultu modo respicit illos.
 Cæde manus, cæde arma rubent, cæde arua lutescunt,
 Et sola sternuntur peditumq̄, equitumq̄, ruinis.
 Horrendum, volitat fragor vsque ad sidera mixtus

Mille

Mille sonis, & confuso Mars murmure mugit.
 Arma impulsa, virum voces, tuba, tympana, æquorum
 Hinnitus, litui, obtundunt & cornua Olympum,
 Et meditans nescit quid ad hæc respondeat Echo.
 Agmina tetrorsum ferus Abbidiramus agebat,
 Nunc trabe ferrata incurrens, & millia solus
 Multa fugans: nunc ense, nouem qui ductus in vlnas
 A capulo, pugnans, & ab alto vertice ad vngues
 Corpora concidens, castris roto altior ibat
 Inguine, & excelsum radiabat Gorgone pectus.
 Non erat immani possset qui obsistere monstro,
 Ut pote quod dextra armatos potuisset inermi
 Fundere, quadrupesque feros auertere fronte
 Terrifica, & vultus flammantis imagine dira.

LIBER V.

Hoc animaduertens fratres Tancredus in
 vnum
 Contrahit, ô memorans fidiſſima pectora
 numquam
 Territa bellorum ſtrepitu, dependet ab
 vno

Hoc tam grandi ac terrifico victoria monstro
 Hoc mihi ſi mecum vobis in bella venire
 Eſt animus, Cyclopem Orco demittere mens eſt.
 Sic ait. illi operam ſpondent, & fœdere facto
 Tela manu ſtringunt, oculiſque ferocibus hoſtem
 Mirantes

AGELARIORVM

*Mirantes vlcisci optant tot fata suorum.
 Irrumpens igitur medios Tancredus in hostes
 Fulminat: insequitur fratrem Siluanus, & hastam
 Vibrat iens, nutantq̄ agitatae in casside pennae.
 Ipse etiam toruo bellax Agelarius ore
 Significans iram se tollit in aera saltu
 Armifono, leuior pardo: poteratq̄ videri
 Non pede, sed pennis, ceu cum mandata ferebat
 Patris Atlantiades niti. tres Hectoras vno
 Impete dixisses Agarena per agmina ferri.
 Vi fecere viam: stratis tandem vndiq̄ Mauris
 Ductorem incessunt iaculis. ille arduus ensem
 Eleuat: ast illi viso elabuntur ab ictu
 Ocyus: ipse velut moles immobilis haeret,
 Et quasi cum pueris sibi sint certamina ridet.
 Illi instant: dicas totidem certare leones
 In Libyco saltu: pulsifragor intonat armis.
 Ergo videns iam non sibi rem cum imbellibus, ira
 Concitus ardescit, cilijs abscondita longis
 Lumina scintillant grandiq̄ simillimus apro
 Grunnit, & in gyrum gladians diuerberat auras,
 In fratresq̄ ruens sublato effulgurat ense.
 Illi in terga volant, repetuntq̄ animosius hostem,
 Et prius adductum quam rursus assurgat in ensem
 (Namque cadens in stirpem ierat tellure sepultum)
 Verberat hastili iugulum Tancredus, & ictum
 Crebrius inculcat repetens. Agelarius hasta
 Os petit: ipse hastas ducto diuerberat ense*

*Assiliunt, rursum, & protectum Gorgone pectus
 Impete Siluanus magno ferit: ille retrorsum
 Pulsus it. impulso incumbunt, crebrisque fatigant
 Ictibus. ille gradu cedens in terga labanti
 Casuro assimilis, sumto mox robore sese
 Erigit, ac longo redit in certamina ferro.
 Nec mora, contorquens iaculum Tancredus in alta
 Ora viri, toruam felici vulnera frontem
 Strinxit, & hasta alte infixo mucrone pependit
 Inclinatq; caput telum graue stipite longo.
 Ille indignatus, fetæ de more leanae
 Quando inuasorem contra pro pignore certat,
 Rugit, & admotis manibus dum educere contum
 Nititur insultu subito: nam tempora casus
 Opportuna dabat. rabidum Tancredus in hostem?
 Fertur, & apprehenso quod adhuc in fronte cruenta
 Fixum erat hastili premit, atque in terga Gigantem
 Inclinat. subeunt fratres, hostemq; labantem,
 Attonitum, nec longo vti mucrone scientem
 (Nam dolor umbrabat sensus, & lumina sanguis)
 Sternere conantur, mæsis in pectora contis.
 Nec mora, ceu duris excissa securibus ilex
 Corruit, arma sonant, membris immanibus ista
 Terra tremit, puluisq; leuem glomeratur in umbram.
 Continuo dextram aggrediens Agelarius enses
 Viribus extorquet magnis: at Barbarus hostem
 Mordicus apprehensum retinens, duroque reluctans
 Robore, vix tandem euictus dedit arma lacerto.*

Interes

AGELARIORVM

Interea iugulo incumbens Tancredus, acerbum
 Os ferit, & strato insultans Saracene sub Orcum
 Ad Machometigenas alios tristi omine dixit
 Mergere: & hæc memorans, caput a ceruice reuulsum,
 Terribiles dum ducit adhuc oculosque genasque,
 Labraque, configit conto, ac sustollit in altum.
 Truncum autem iacuit per sanguinolenta cadauer
 Saxa, tegens grandem membris immanibus agrum
 Terrifica par mole tibi Neptunie Orion.
 Par tibi cui Stygius pascit præcordia vultur.
 Quotquot in istius tanti spectacula monstri
 Conuenere, omnes autem venere Lacones
 Hispani & Celtae, vix ausi accedere ad vlnas
 Quatuor, hærebant primum: mox lumine fixo,
 Quæ precor aiebant, quæ vis prosternere molem
 Dis metuendam ipsis potuit? Pythona fatemur
 Rem minus horrendam: fuit hoc vel Appollinis arch,
 Vel Iouis ardenti tollendum fulmine monstrum.
 Quis facinus neget hoc maius mortalibus armis?
 Signabant alij porrecta hastilia ad vlnas,
 Ad femora, ad plantas metiri immensa volentes
 Membra modum nostræ longe excedentia formæ.
 Continuo volitans Agarena per agmina rumor
 Spargitur: ast vbi mox proceræ apparuit hasta
 In mucrone caput, monstrique immanis imago est
 Visa procul, tamquam volucres cum vulture viso
 Diffugiunt, magno Mauri dant terga tumultu
 Præcipites: nostri spolijs onerantur opimis.

Dum

Dum lustrare locos omnes, dum singula certo
 Eruere ex tenebris, & in aera mittere apertum,
 Rerum mole labant vires, numeroque virorum
 Obruta non meminit tot facta ingentia Clio.
 Rex erat Asturibus veterum de sanguine regum
 Aldefonsus, opum, quia bella asperrima passus,
 Indigus: ast etate virens, & robore praestans.
 Huic erat Alcida similis Bocaredus in armis
 Clarus, & ipse Lacon demissus ab Hercule ductor.
 Eius apud regem, postquam tot millia Maurum
 Sunt euersa, fides licet inuiolata, nec vlla
 Labe madens, suspecta fuit, regalia corda
 Suspicio stimulis solet infestare malignis:
 Utque ingressa semel, nulla est reuocabilis arte.
 Post igitur tanto partos ex hoste triumphos
 Hac data victori decora, & redimita coronis.
 Talibus est perpeffa omnes patientia casus,
 Quos vehit indomiti furiosa licentia Martis.
 Scilicet his technis paci aduersantia fata
 Adiuuere Arabes, & concussere iacentem
 Hesperiam: nec non fati hoc obijce concurs
 In longum fortuna grauis rem traxit Iberam.
 Propterea ad Gallos fugiens a principe gentis,
 Cui Magno cognomen erat, regalia dona
 A profugis olim positam Phocensibus urbem
 Accipit Emporias, ad Iberi litora Ponti,
 Ad iuga Pyrenes, propter vada fluminis Alba.
 Sapius in patria minus obseruata, suisque

AGELARIORVM

Villis ab externis recipit sua præmia virtus.
 Urbem a patre habitam puer Hermengarius auxit,
 Atque sua genti fecit caput. hic sua magnis
 Suntibus arma locans posuit monumenta parentum
 Grandia, sculpsit auos, Leoniceosq; nepotes,
 Et loca Graiorum celeberrima: pinxit Athenas,
 Callirhoemq; vagis ructantem fontibus vndam,
 Et Musis Heliconæ sacrum: Bœotia Thebas
 Mœnia, & Orchomenum: Delphos adiungit, Eleusin,
 Rhamnūtemq; sacram Nemefi, Lacedæmona, & Argos:
 Iungit Amyclæas arces, Rhodiumq; Colossū,
 Elidaq; & Pisam: Hermionem, veteresq; Mycenæ:
 Leuctra, & Thermopylas, Spartanarūq; tropæa
 Aeris imposta iugis, medicamq; Epidaurum,
 Et Pellam, & tumulis claram regalibus Aeglen.
 Additur & Calydon: necnon & clade Philippi
 Inclyta Methone, Psophis, Pylos, & tua Troezen
 Mœnia, cui Pelopis tribuit sua nomina proles.
 Ac Marathon tot Persarum memoranda sepulcris,
 Cæteraq; antiquæ titulis insignia famæ,
 Quæ iuuenis patriæ veteris compulsus amore,
 Nec dum oblitus auos, vt singula mente gerebat
 Edidit, atque oculis voluit subiecta videri.
 Nunc opus æternos iam tum memorabile in annos,
 Dum pubescit adhuc, referunt more Herculis ausum,
 Namque animis vt erat magnis, ex tempore Pontum
 Insiliens Sardos adiit, Numidasq; per illa
 Littora bacchantes subito dare terga coegit.

Ad m.

Ad
 Scan
 Ins
 Quos
 Ense
 Et v
 Afri
 Insu
 Sard
 Dun
 Glor
 Alt
 Dux
 Mit
 Sax
 Et p
 (Sic
 Hic
 Qui
 Et t
 Quo
 Ven
 Hac
 Te C
 Spin
 Liti
 Ter
 Incl

Ad mare turmatim pulsos, classemq; volentes
 Scandere, & æquoreis saluari in fluctibus, igne
 Insequitur, flammisq; dedit classemq;, Virosq;.
 Quos igni superesse videt, demergit in vndam,
 Ense necat, prohibetq; genus superesse nefandum:
 Et veluti eversa fecit Carthagine nomen
 Africa victori, paribusq; Numantia fatis.
 Insula sic asserta Duci, cœpitq; vocari
 Sardinus, sic fama frequens cum laude per omnes
 Dum volitat terras, facta est mansura diebus
 Gloria perpetuis, fortunæ obnoxia nulli,
 Altera progenies nam tris Bocaredus ab aruis
 Duxerat Hesperijs natos ad Gallica regna:
 Mittitur à Magno gelidas Sismundus ad oras
 Saxonie, imperio gentem pressurus acerbam,
 Et populos sola notos feritate seueris
 (Sic sua fors egit iuuenem) rectorus habenis.
 Hic fuit ille potens animis Sismundus & armis,
 Qui Bolioneum fertur iugula sse Leontem,
 Et traxisse nouum victo cognomen ab hoste,
 Quod dedit & natis: nam gens Bolionica ab illo
 Venit, & vbertim fruticans genus iuit in amplum.
 Hac celebri de stirpe tuis cum fratribus ortum
 Te Gotfrede ferunt: in quem descendit Olympa
 Spiritus ille ingens, qui te ad Phœnicia misit
 Litora: qui vilita fecit regnare Damasco.
 Tertia progenies profugum comitata parentem
 Inchyus Archeleos dux ingeniosus & acer

V V V

Pipi

AGELARIORVM

Pipino sub rege diu regnavit in armis
 Hunc, velut ante patrem, caput omnia castra vocabant
 Atque erat in bellis illi hoc, quasi tessera, signum.
 Hinc noua mutatis subiere vocabula primis:
 Nam quod Agelarium dici genus ante solebat,
 Nunc aput Ausonios (sic res & nomina rerum
 Mutat longa dies) vulgo Capacia proles
 Dicitur. illa virum soboles fecunda feraxque
 In varias it secta domus, porrectaque longe.
 Insuper istud habet genus: istud aquatica Manto,
 Vdaque per vicor currentibus vndiq; riuus
 Brixia, & in nostris alia regionibus vrbes.
 Heroum genus, & fortes qui grandia voluunt
 Facta viros, ita sors gaudet iactare per urbem:
 Vt pelago & ventis ausos se credere nautas
 Rhipæus Boreas, aut Libs, aut Indicus Eurus.
 Italeam rerum dominam, dum regna manebant
 Romulidum quondam sed mox, cum proxima rugis
 lam foret, ex sanguem ac gelidam pace inclita & armis
 Franconis magni soboles Pipinus habebat.
 Hic recolens quanto Archeleos pugnauerat astu
 Reliquias contra Hunnorum, Machometica contra
 Castra virum Latias secum perduxit ad vrbes,
 Præsidium pacis validum belliq; futurum.
 Nomine Rex Pipinus erat: regna omnia ductor
 Ipse gubernabat. rerumq; tenebat habenas.
 Huic erat illustris geminoq; insignis honore
 Progenies qualis Chiron medicamine & armis

Constantinus opem magnam mortalibus arte
 Ferre potens duplici, non tot bona gramina Pæon,
 Non tot Phillyrides, non tot vidisse Machaon
 Dixerit, hic animas quibus Atropos vltima filum
 Ruperat, inuito succis retinebat Auerno.
 Sæpe etiam Diuos, sæpe & fata ipsa fefellit.
 Istius auspicio regis palatia proles
 Chinnea sub rupe habitans peruenit ad oras
 Italiae, venit soboles generosa latronum,
 Qui iuga Germanis habitant contermina, & axem
 Versus Hyperboreum regnant in montibus altis.
 Nec minus Hesperiae pro libertate laborum
 Pertulit Henricus, qui bella mouentibus Hunnis
 Oblitit, & vallum sese tibi fecit Arago.
 Hic patrum Bocarede tui de sanguine cretus.
 Tarraco quicquid habet, quaecumq; Valentia rura
 Possidet, & maria, & terras: vbi diuitis agri
 Delicias inter recubat pulcerrima rerum
 Barcino, florentemque nouae Carthaginis oram
 Sic protexit, vti moles obiecta marinis
 Fluctibus appulsas irata per æquora puppes.
 Denique quot gessit pugnas, cum Vandalus, & cum
 Hunnus, & Ostrogothi, vulgusque immani Sucui,
 Ac Numida indomiti bella intestina mouebant.
 His veluti neruis pollens Hispania gessit.
 Quid memorem te bella mari Bernarde gerentem,
 Cum Venetis Genuam contra, Liguresque fugatos,
 Qua sedet in medio tellus Sardonia Ponto?

AGELARIORVM

Tu Tyrrhena lenis victor freta, tu mare sulcas
 Ionium, Protea adigens ad litora classem
 Cypron adis positam contra Pamphylica regna,
 Auxilioque venis regi, quem Barbara Memphis,
 Quem Syrus, & feritas armis Nabathæa premebat.
 Regius Ausonias rediens orator ad vrbes
 Insubres Mauorte leuas, fortemq; Carillum
 Concilias, bello altutum grauiore frementem.
 Atq; Caledonias acies a principe missas
 Anguigero extremum cogis discedere ad orbem.
 Matte Deo presente Lacon, matte ausibus altis
 Laus tua vi nostra maior, tua gloria cantu
 Nil eget Aonio, volitans terrasque fretumq;
 Circuit, & nubes ac sidera vertice transit.
 Sunt quoq; qui memorent isto te sanguine cretum
 Italica Traiane decus, decus orbis, Olympi
 Incola: namque lacu non sunt te passa teneri
 Numina Tartareo: quod relligiosa parentum
 Disciplina nouo fidei te adsperserat imbre.
 Quid Theodosiacum referam genus? vna duorum
 Gens fuit, vna fides, pietas fuit vna duorum.
 Cerne quid ad laudes generis superaddere tanti
 Iam liceat, quando imperij peruenit ad altum
 Remulidarum apicem, & terrarum est orbe potitum.
 Pone lyram precor, heroum quæ grandia Clio
 Gesta canis: pelago non est opus addere lymphas.
 Pone lyram: frustra Sol. m, qui cetera lustrat
 Sidera, qui mare, qui terras, lustrare quid optas?

Nulla

Nulla
 Ast
 Post
 Nef
 Tang
 Nym
 Mne
 Fort
 Semi
 Dici
 Fort
 Tali
 Luci
 Conf
 Adst
 Oraq
 Quis
 Gent
 Atqu
 Fas p
 Pasc
 Quam
 Per t
 Ad p
 Saxa
 Nec
 Dele
 Qui

Nulla erit, æternis quamquam sine fine ferantur
 Astra polis, tam serâ vniquam, tam longa nepotum
 Posteritas, quæ tantarum miracula rerum
 Nesciat, hæc Diuis cura est, heroica virtus
 Tangit eos: heroes enim gens proxima Diuis.
 Nympha, quas memorant vsu genitore creatas,
 Mnemosineq; satas, quæ mente reconditis alta
 Fortia facta ducum, decora immortalia regum,
 Semideum titulos, scriptasq; in marmore laudes,
 Dicite, Agelariæ si quem meministis auorum
 Forte domus dignum tantis quem heroibus addam.
 Talia dum memoro mihi vir radiantibus armis
 Lucidus, & longo succinctus ad ilia ferro
 Confestim siue a Superis, seu missus ab Orco
 Adstitit: humana qui visus imagine maior,
 Oraque flammis soluit resonantia verbis.
 Quis furor o vates tanto mentem impulit igne,
 Gentis vt auderes nostræ memorare triumphos,
 Atque breui tantum pelagus transmittere cymba?
 Fas potius numerare greges, quot in æquore Proteus
 Pascit, & aereum quot eunt per inane volucres,
 Quàm fortes censere Azidas Lacedæmone missos,
 Per terrarum orbem, primo Titanis ab ortu,
 Ad patris Alcidiæ positas super alta columnas
 Saxa, subinfusis Nereus quæ separat vndis.
 Nec tamen inceptis ideo desiste, sepultos
 Delectat nos iste labor: delectat & ipsos
 Qui superant, gratesque ferent tibi forsitan vllas.

AGELARIO RVM

Hos tibi apud ciues superos quot possumus vnum
 Consulimus, dominumq; tibi placamus Olympi.
 Isto ego quem celebras, qui venit ab Hercule magno,
 Sanguine descendi, sic me monuere parentes
 Sic pater armipotens, & auus memorare solebat.
 A veteri nostræ gentis longæua propago
 Ortum habet Archeleo, Gallis qui primus ab oris
 Venit in Italiam Pipinia signa secutus,
 Hinc quoq; si qua fides nostris annalibus, orta est,
 Quæ tenet Insubres campos, Somalia proles.
 Albricio mihi nomen erat, Cuniq; tenebam
 Imperium tenue, atq; meis longe ausibus impar.
 Ergo minus patrijs opibus contentus, ad arma
 Conuerti auspicijs teneros felicibus annos.
 Desidia, & torpor grauis exarmauerat omnes
 Tunc Italos nec erat quisquam de gente Latina,
 Qui Martis curaret opus, discordia si quos
 Publica vexabat, si lis mortalibus vlla
 Forte erat arbitrio bellorum, & iudice ferro
 Dissoluenda Italæ gentes externa vocabant
 Auxilia: externis miles veniebat ab oris
 Dedecus hoc indignatus, tantamq; perosus
 Segniciem, gentis nostræ gymnasmata Martis
 Institui, & residem, cœpi exercere Iuuentam
 Ense, hasta, iaculis, arcu, leuibusq; sagittis,
 Et munire nouis hominum thoracibus armos.
 Nam rudis illa ætas, ita degenerauerat, artus
 Pellibus hirsutis, corioq; armare solebat,

Non longos post castra dies ex gente Latina
 Composui Carolum fudi, qui missus ab oris
 Pannoniae in Venetos multis cum millibus ibat
 Insubrium tutela fui. Florentia sensit,
 Sensit & effusis Minci quae cingitur undis
 Mantua bellantem mea magna Bononia sensit
 Classica, deprehensusq; meis Antonius armis
 Bentiuolus, vir Marte potens, vir grandibus ausis.
 Adde, Fauentinam quae contra gessimus urbem,
 Praelia. Campanos longum est narrare tumultus.
 Cum Carolo primis victo congressibus olim
 Suppetias iui. tunc omnis Daunia, & omnis
 Proxima Trinacrio sese Mesapia Ponto
 Subdidit imperijs, & nostra in saedera venit.
 Constitui nostrae, ne quis dare nomina posset
 Militiae, nisi qui natus genitoribus esset
 Ausonijs. studium decoris mihi tale Latini.
 Denique quisquis erat, vitam qui vellet in armis
 Ducere, & illustrem bellando extendere famam:
 Ad mea, gymnasium velut ad commune ferebat,
 Castra pedem, seseque mihi credebat alendum.
 S fortia militiae me prima elementa magistro
 Perdidicit: tenebris me mirabatur ab annis
 Brachius. his post me pubes Romana duobus
 Est innixa, polis velut innituntur Olympi
 Sidera duplicibus, peregrinaeque reppulit arma,
 Non mihi signabant picti vexilla dracones,
 Non aquilae: nostris erat ipse Georgius auspex,

AGELARIORVM.

Tesseræque & signum castris, cognomina miles
 Ista meus tenuit. Bellona, Georgius, & Mars
 Tunc euasit, & hunc seruabunt sæcula morem,
 Vt sit in Ausonijs pro Marte Georgius armis.
 Plura supersedeo: tecum data copia fandi
 Transit. habent functi terris & corpore Manes
 Edicta, & leges, quarum inuiolabile nomen.
 His subito dictis liquidas discessit in auras.
 Progenies tot clara uiris insignibus, alto
 Par domui Superum caelo, quod nocte serena
 Tot micat astrorum flammis. & ut omnibus astris
 Splendorem ac radios dat luminis auctor Apollo:
 Sic opifex rerum pater atque habitator Olympi
 His dedit elatos animos, & idonea bello
 Corpora, quæ Martem, quæ Pallada, centimanosque
 Terrigenas domitent: immanem Agæona, Cottum,
 Atque Gygem, Superis ausos indicere bellum.
 Et velut Ægyptus cæli studiosa, Deorum
 Prodigiousa parens, Babylonque ardentia mundi
 Sidera non valuit labentibus omnia sæclis
 Discere, cum longe ac late dispersa per orbis
 Stelliferos habeant proprias tot millia vires:
 Sic neque scire viros omnis ab origine prima
 Gentis Agelariæ nostra vsq; ad tempora fas est.
 Tot claræ periere domus. gens Portia, proles
 Aenobarba iacet: iacet illa potentia gentis
 AENEADUM, quæ cum Superis diuiserat orbem.
 Fabricij, ac Fabij, qui seruauere Latinum.

Imperium: Gracci, *Emilij*, belloq̄ potentes
 Scipiadae, velut in tenues abeunte fauillas
 Tandem flamma rogo, longis obiere diebus.
 Nec minus *Arsacida* Parthorum antiqua potestas,
 Cecropida & veniens a *Laomedonte* propago,
 Et genus a *Belo* ductum: genus *Aeacidarum*,
 Ac *Pharaoniadum*, sobolesq̄ *Argina* recessit.
 Adijce *Amazonidum* populos, quæ *Punica* regna,
 Quæ *Scythicas* tenuere domos: nec *Agenoris* vsquam
 Reliquia superant. *Lagidas* absorbit omnes
 Tempus, & antiqui proles abscondita *Pici* est.
 Nec solum antiquis fuit hæc fortuna. recentes,
 Vicinasq̄ domos nostro complectitur ævo.
Normanum stirps tota ruit: ruit *Hunnius*. *Alani*.
 Ac *Vinuli* solo superant cognomine. victa
Vandalus Europa *Libycis* sepelitur in oris.
 Quid *Francos* referam reges? tria sæcula nondum
 Finierant, regale decus defecit ad *Austros*.
 Hos ubi sublimes fecit fortuna, repente
 Transtulit ad *Belgas* regnum. caput extulit *Hugo*
Gallus, & illius nostris genus imperat annis.
 Regna ruunt: faciem mutat labentibus astris
 Inferior mundus. nascuntur in æquore terræ:
 Litora consumunt fluctus, mare corripit vrbes.
 Conuulsos magno montes deglutit hiatu
 Terra tremens. genitrix domus ista *Laconica* regum
 Regnorum domitrix se in tempora tanta propagat.
 Ne uenuisse putes animos post plurima gentis
 VVVV 5 Sacula

AGELARIORVM

*Sacula, & in natis vim degenerasse parentum:
 Vivit adhuc vetus ille vigor. Mauortie viuunt
 Corda senescenti non consentanea mundo,
 Et tota Alcides in posteritate remansit.
 Quid memorem decus eximium, laudemq; superbam
 Sanguinoli, cui Sortiadum sub principe quondam
 Francisco indultum primas ductare cohortes?
 Ipse sequens ausu proauos quacumque per agrum
 Insubrem, ac Legurem quondam amisere parentes
 Casibus eluxi varijs, vt fata tulerunt,
 Ac fortuna, viris vix umquam fortibus æqua,
 Plurima Francisco super adijciente recepit.
 At neq; pace virum celebrem belloq; Facinum,
 Quem vulgo dixere Canem, testato sagacem
 Ante alios, vigilemq; ducem cognomina in armis
 Prætereo intractum, rutilant insignia tanti
 Gesta Ducis, spargitq; immensam gloria lucem,
 Ac vitale iugur quali inter sidera flagrant
 Iupiter atq; Venus, maioraq; lumina Olympi
 Absconditq; nequit, quod fama per omnia longè
 Ora volans Borea facit illucescere & Austro.
 Hic, vt fama refert, natas genitore Ramyro.
 Postquam Vercellis fuit & Dertone potitus,
 Finitimos bello & longis exercuit armis.
 Progenies huius regno Benedictus auito
 Fraudatus, fatis hominem cogentibus oras
 Iuit in externas versus Benacida terram,
 Et consedit vbi diffusa sub Alpibus arua*

Irrigat eliciens montanos Brixia fontes.
 Nec tamen istius quamquam fortuna negarit
 Imperium meritis, iacuit sine nomine virtus.
 Dant homini facinus dignum Lacedamone, dignum
 Hercule. pro Venetis pugnans magno impete primus
 Mœnia transiit: magno impete primus in alta
 Vertice Chinnei montis vexilla locavit.
 Dumque, subit portas, summam dum scandit in arcem
 Strenuus, illius cadit ad vestigia frater
 Collisus grauius ingenti sub pondere saxi.
 Cumq̄ foret captis potior via nulla, cadauer
 Fraternali pede calcavit, ne vinceret hostis.
 Non fuit inferius tantum vicisse dolorem,
 Quam vicisse hostem. virtus certauit amore
 Cessit amor: vicit virtus confessa Laconem.
 Nam fuit antiquis mos ista Laconibus olim.
 Tum non adsurrexit domus insignita parentum
 Tot titulis animo nusquam maioribus impar.
 Tu quoque progenies atavis dignissima tantis
 Carole, Ticinum propter cui prædia & arces.
 Nam tua & in terris & in æquore cognita virtus
 Te Alcide testa genus. piratica tollis
 Arma latrocinij s totum infestantia Pontum,
 Et facis vt quondam magnus, Neptunia regna
 Peruia nauigijs, mercesque per omnia tutas
 Das ferri maria, & magno bene consulis orbi,
 Ecce nouum magnis aliud splendoribus astrum
 Surgit ab accasus: pendet tua mœnia supra

AGEILARIORVM

*Corduba: tu genitrix. Bæti imminet ardor, in vnda
 Fulgurat, & face flagranti Phæbi adspicit ortum.
 Apparet Gallorum oris: spectatur ab alta
 Arce Iouis, sub qua latos Padus irrigat agros
 Italia: videt Illyricum, Germania, & vrbes
 Sicania: videt, atque tremit Gætulia, & Atlas,
 Et Pssylli & Garamas, & Punica liuora quondam
 Sub iuga Sidonia collum incuruantia Byrsa.
 Sed tamen ante ducem, quem nostra in carmina tantum
 Accipiam patriæ quosdam percurrere casus,
 Paucaq; præcipua de religione parentum
 De pietate loqui facinusq; ostendere Diuum
 Par, meritis dignum cuius resplendeat auctor
 Inter honoratos cæli vltra sidera ciues.
 Fas sit, & heroi breuibus præcludere sancto.
 Corduba Musarum domus, hospitiumq; virorum
 Nobile præstantum, postquam Saracenus inundans
 Obruit Hesperiam, Mauros est passa Tyrannos,
 Seruiuitq; diu indignans iuga Barbara, morem
 Ismaeliteum, sine mansuetudine vulgus
 Mecchigenum, sine lege feram, sine Numine gentem
 Deuotam æternis alti fornacibus Orci.
 Christum igitur statuens rursus in sua templa, vocare
 Atque iterum dignis aras accendere flammis,
 In secreta pios traxit conclauia ciues.
 Prima domus præclaræ vrbis de gente Laconum
 Fluxerat Asturicis ducta propagine ab oris.
 Horum ergo auspicijs operi primordia tanto*

Tradita

Tradita, & in finem cursu perducta secundo.
 Ipsi etenim regem, qui tunc antiqua Gothorum
 Regna per Asturiam, Legionemq; Penates,
 Cantabricosq; Lares, Carpetanosq; tenebat,
 Ferrantem eliciunt regem bello omnipotentem.
 Ferranti dux Ciddus erat: Mendocia Ciddus
 Unde genus traxit, fortes domus inter Iberos
 Incluta maiorum titulis. hic nocte per umbram
 Castra mouens magnam confestim accedit ad urbem.
 Sub duce Agelario populi pars maxima in armis
 Stabat, & aduentus signum exspectabat ab arce.
 Ecce, velut pacti fuerant, micat ignis in alto
 Culmine vicini montis: nec plura morati
 Vociferant, & portarum claustra omnia pandunt.
 Mox tuba, mox litui, mox aerea tympana caelo
 Increpitant piceo, noctisq; silentia rumpunt
 Coniuratae acies: ipsi intra moenia ciues
 Astures ad muros, subit alta palatia miles
 Cantaber, & Mauris caedem atq; incendia portant.
 Singula nil opus est tanti memorare tumultus
 Nunc opera: expulso Ciddus tenet omnia Mauro,
 Et data Agelarijs patriae tutela recepta.
 Sic iuga contritis excussit Corduba loris.
 Scilicet haec ratio, quod gens ea dedita regum
 Obsequio, patriae semper meditata salutem
 Consilijs, armisque potens euasit in altum,
 Aucta opibus, numeroq; virum ferre arma valentum.
 Quippe, velut magna si quis tentauerit omnes
Hercynia

AGELARIORVM

*Hercynia saltus vno succidere ferro,
 Fallitur, & vano demens eluditur ausu,
 Sic præclara huius gentis numerare volentem
 Facta labor vincet, nec erit conatibus ætas
 Vna satis: fuerit satius fastigia quædam
 Pauca sequi quam frustra humeris inuoluere totum
 Hoc onus, & tantæ victum succumbere moli.
 Bætica terrarum nostri prope litora Ponti
 Optima, præruptas tetricis in montibus arces
 Tollit, & hanc Mauri longos tenuere per annos:
 Vt pote quis natura fuit munita locorum
 Præsidio, sed continuo in discrimine semper
 Solliciti, populis etenim capitale duobus
 Assiduas odium rixas exciuit, & arma
 Virus iniustum animis numquam sopita reliquit.
 Gentis Agelariæ munus fuit auspice Christo
 Perpetuis Maurum bellis contundere, gentes
 Hesperia hortari, reges accendere, totis
 Viribus anniti, pro religione periculum
 Omne pati, contemnere opes, nil prendere mortem.
 Hic fortuna diu varijs euentibus anceps
 Lusit, & vt visum Superis, victoria nunc his,
 Nunc illis alterna dedit felicia bella.
 At pater omnipotens tandem Maurusia fata
 Maturare volens, ad idonea tempora vertit
 Intuitum æternis famulantia legibus astra,
 Cuncta putans magno causas molimine iunxit.
 Ferrantem in primis regno præfecit Ibero:*

Ferrus.

Ferrantem, nostra qui tempestate per omnes
 Imperat Hesperias, & qui Sardoæ gubernat
 AEquora: cui Siculi parent, cui Parthenopææ
 Terra subest vsq; ad sacræ confinia Romæ,
 Heroasq;ue novos, quales Pagasæus Iason
 Attulit ad Colchos, quales Menelaus ad altum
 Ilion, ad Thebas proles Thalaonis Adrastus
 Ex alijs alios domibus de gente Laconum,
 Et magni Eudamidæ prisco de sanguine fortem
 Protulit Alfonso, proauî mentemq;ue animumq;ue
 Herculis, & totum spirans in pectora Martem.
 Hunc experta diu postquam sua Corduba in omni
 Munere mortales vidit præcellere cunctos
 Est confessa patrem patriæ, dominumq; ducemq;
 Rex quoque ab hoc vno regni pendere salutem,
 Vt pote militiam docto stratagemata Maurum
 Omnia callenti, dum corde sagaciter alto
 Cogitat, & magno dare vult exordia bello
 In conclaue vocat solum, & quid mente volutee
 Fando aperit, rebusq; super consultat agendis.
 Vt responsa viri, ceu Diuum oracula, pondus
 Vidit habere, tuam dixit Spartane superbum
 Hesperia Eudamidumq;ue decus presentia poscunt
 Tempora opem tu bella reges, tu lora tenebis,
 Tu dictator eris, tu Martis in agmine censor.
 Sic ait. atq; Ducem statuens præfecit agendo
 Præsidio mox explicicis castra omnia signis
 Ducit in antiquum magnis clangoribus hostem.

Continuo

AGELARIO RVM

Impleuere auras, & murmure tympana toruo
 Impiger Alfonsus vocat ocyus arma, virosq;
 Quadrupedemq; ferum, campoq; infertur aperto,
 Non velut ante sui compos, tamen arma mouebat
 Infausta, suspecta die sine lumine solem
 Monstrat, & eclipsim memorat Feremundus: at illi
 Fert ignominia timor alta & fortia corda,
 Et decori intentus nescit parere monenti
 Vtiliter, segnesq; animos in se arguit heros,
 Et secum luctatur iens: longe anxia sentit
 Sollicitum, nec scit causas, praecordia pectus.
 It tamen in pugnam furias & sidera contra,
 Et iam confertis manibus glomerantur in vnum
 Hesperij Mauriq; simul gens vtraq; vitae
 Prodigia, certa mori, post se contenta superbum
 Nomen, & egregiam post fata relinquere laudem,
 Et quia turpe pati conuerso vulnera tergo
 Pectora dant telis, atque ora minacia iungunt
 Cominus in gladios proni, bacchatur Erinny
 Circuit Alecto, volitansq; per agmina Mauors
 Tempus adesse monet, quo vlcisci fata suorum
 Fas sit, inardescunt animis, & more Leonum,
 Cum laniant armenta, furent, nactiq; fauorem
 Ditis eunt supra humanas in vulnera vires.
 Tum pater Alfonsus, cum iam cecidisse suorum
 Millia multa videt, fixo se colligit ore,
 Omnia mente putans volucris: deliberat inter
 Confertos, cum terga fugae dare nesciat, hostes

Oppo
 Pro
 Pro
 Nan
 Illu
 Cog
 Obs
 Ver
 Qua
 Et
 Vna
 Dur
 Ecc
 Vrg
 Imm
 Ha
 Act
 Dig
 Deg
 Te
 Per
 Vad
 Ten
 Ob
 Ista
 Au
 Fas
 Sic

Oppetere, & pulcrum facere inter vulnera mortem:
 Proxima cura subit Petrus carissima patri
 Progenies, quem pugnandi procul egerat ardor.
 Nam Mauro incumbens pondus belli omne ferebat.
 Illum ergo è tristi saltem subducere casu
 Cogitat, & seruare genus: circum omnia lustrat
 Obseruans acies, cristas vt nouit in alto
 Vertice nutantes, magno impete dirigit hastam,
 Quadrupedemq; premens medios incurrit in hostes,
 Et raptum ex acie vix tandem educit in agrum:
 Vnde queat fatis deuotam euadere lucem.
 Dumque ea postrema patris pietate geruntur:
 Ecce leuis Nomadum legio de colle volantum
 Vrget equos: ex insidijs egressa repente
 Imminet Hispanis cladem latura supremam.
 Hanc pater Alfonso tumulo speculatus ab alto,
 Actum ait. i mi nate viam: tua pluribus annis
 Digna recens atas, quam cum splendore memento
 Degere præponens vitæ decus, Hercule ab alto
 Te venisse memor, veteriq; a gente Laconum
 Per tot auos factis celebres, & nomine claros,
 Vade, moram mi nate omnem tolle: omnia nobis
 Tempora longæuis iam sunt decursa: periculis
 Obuia nil trepidat mortis secura senectus.
 Ista dies, si vita comes mihi forte supersit,
 Auferet omne decus: si forte occumbere letho
 Fas fuerit, nobis decus immortale relinquet.
 Sic extrema dabat verbis mandata supremis

X x x x

Magna-

AGELARIORVM

*Magnanimus genitor, ducens, suspiria ab alto
 Pectore tum dulci lacrymans nato oscula iungit
 Casside deposita, pressoque amplectitur ore,
 Supremumq; vale curis singultit amaris.
 Ille patrem paribus lacrymis hortatur, & vrget
 Ire magis: se, quem melior magis adiuuet atas,
 Fortiter alturum. pietas certamine in isto
 Altercata diu. vicit pater, atq; reuertens
 Inter densa virum sese ingerit agmina, conto
 Hac illacq; premens Mauros, stragemq; cruentam
 Accumulans: qualem caulas ingressus apertas
 Edere nocte lupus rabido solet improbus ore.
 Spes erecta parum Hesperijs, fusa agmina Maurum
 Terga dabant inuito Erebo, reuocabat euntes
 Tisiphone, simulansq; ducem toruo increpat ore.
 Quo ruitis clamans fugitiua & perdita turba?
 In manibus cum iam nostris victoria, tergum.
 Vertitis? hic nobis labor vltimus. vndique fusus
 Cantaber it praeceps, trepidans elabatur Astur,
 Et superest haec vna cohors. conuertite fortes
 Ora viri, mecumq; alacres in bella venite
 Vltima. ab hoc vno pendet victoria nixu.
 Sic ait. Hispanos animant non concita verba,
 Verum exempla Ducis: cursum reuocantur. cuntq;
 Acribus in Mauros animis, hauritque cruorem
 Pugna atrox Libycum, potuitque asperrima virtus
 Vincere fata, nisi Alecto immisisset Iberis
 Lucrandi ingluuiem Sanci sub imagine nota:*

Sancius

Sancius Alfonsi fuit armiger: ite rapinis
 Maurorum Hispani, ditescite: vincitis hostem
 Clamabat volitans, spemq; incutiebat auaram.
 Tum maior dilapsa cohors: Alfonsus ab hoste
 Clausus in ingenti Maurorum absconditur vnda.
 Victus ad extremum numero, atq; labore, caducum
 Pectus in excelsio Numidarum inclinat aceruo
 Heu male consultum Mauris in funere tanti
 Principis. accingunt non inferioribus armis
 Tres simul amisso nati genitore, potentes
 Pro capite vnus leto dare plurima Maurum
 Millia Franciscus, referensq; & nomina & ora
 Petrus aui: & Iannes non iam virtute sed annis
 Vltimus Alfonsi totidem, totidem Leonici,
 Alcida totidem. pœnas dabis impia Maurum
 Barbaries, malefida tibi fortuna repositet
 Pro duce Granatam, patrijsq; eris exsul ab oris.
 Tu quoq; Ferrantes superes Consalue iacentis
 Alfonsi germane, ferens victricia signa
 Et pelago, & terris. iam se tua gloria celo
 Inferit, & totum radians illuminat orbem.
 Te duce quos trepidet casus Hispania nescit
 Et quos non liceat sub te sperare triumphos.
 Tu patria defensor eris, tutela nepotum:
 Tu decus armorum: tu fama æterna tuorum.
 Omnia tu quondam rigidi discrimina Martis
 Doctus adhuc iam pœne puer, genitore sub ipso
 Creuisti, vt vicina Pado nona populus arbor,

AGELARIORVM.

*Herculis, ante diem veniens, senioraq; vincens
 Robora, & intonsum caput vsq; ad sidera tollens.
 Maurorum occasum Granatensemq; ruinam
 Vidisti, & florens annis iuuenilibus arma
 Contra semen Agar pro religione tulisti
 Vltus duos, fratrem, atq; Deum, temerataq; sacra.
 Hallora te sensit: sensit Marbella, solumq;
 Menobium: nec non regio turrita præaltis
 Oretana iugis, gemini sensere Cuncli,
 Carthamaq;, & Sethnil Phæbo vicina cadenti.
 Tunc aderat, cum Rhonda Deum, cum Loxa recepit,
 Ceteraque illius quot erant insignia regni
 Oppida, & aereæ duris in cotibus arces.
 O Machometigenæ gentes, hic maximus ille
 Belliger, armatus qui vos cohibere solebat
 Mœnibus effusus, & in aspera bella ruentes,
 Ipse aderat, quando atrati sine murice reges
 Ad regum venere pedes, cum victa superbos
 Deposuit Granata oculos: ipse inter ouantes,
 Quando triumphato patefecit mœnia regno
 Vrbs ea, stipatus magnis heroibus ibat.
 In Latium veniens ad Thybridis hostia classem
 Egit: vbi impositas Tyrrhenis fluctibus arces
 Munierant Galli, stantes pro turribus altis.
 Nec mora, scalarum gradibus ad mœnia missis
 Hesperij, velut ardentes circum arida flammæ
 Ligna, volant telli clipeis, & in aere pugnant.
 Quid moror? euadunt vittis in culmina Gallis*

Proli
 Pra
 Pa
 Inse
 Pra
 Prop
 Sors
 Insi
 Hin
 Na
 Mœ
 Com
 Et n
 Tal
 Occ
 Atr
 Inco
 Cun
 Att
 Ass
 Ne
 Na
 Fan
 Ar
 Insi
 Ven
 Na
 Al

Protinus Hesperij: Senones de turribus acti
 Praecipites fossa residem voluuntur in vna dam.
 Par fortuna tuos nutrix Aeneia Belgas
 Insequitur, tua seruabant qui mœnia miseri
 Praesidio, saxumq; illud quod in aethera surgens
 Prospicit irato salientes æquore fluctus.
 Sors eadem fuit vrbi Aquila, quæ celsa superbum
 Insistens apicem videt hinc Samnitica rura,
 Hinc Umbros, Tuscosq;e procul, gentemq; Sabellam.
 Namq; vbi concubia venere silentia noctis
 Mœnia Ferrantes superans, obscura peragrat,
 Compita cum paucis, primoq;e sopore iacentes
 Et nil tale ratos (quis enim formidet in vrbe
 Tales nocte dolos) intra ipsa cubilia Gallos
 Occupat, & eade ingenti tenebrosa eruentat
 Atria, & exorto redit in sua castra tumultu
 Incolumis, tanta in magnis sollertia rebus.
 Cum duce Mantoo, qui iam concluderat intra
 Attelana duces Gallorum mœnia, totam
 Asserit Ausoniam, Campanaq; liberat arua.
 Nec satis est terras vicisse, per æquora victor
 Nauigat: Ionio procul est audita profundo
 Fama viri, nam cum Veneti naualibus armis
 Arua Cephalenum premerent (tum Thracibus illa
 Insula parebat dominis) cum classe vocatus
 Venit in auxilium, clademq;e inuexit acerbam.
 Namq;e locos ubi Sisyphius regnabat Vlysses
 Alcinousq;e senex, Epiri litora & agros

AGELARIORVM.

Sic contriuit, vii solet arua vircentia grando
 Aspera, cum geminos fratres inuasit Apollo.
 Dumque per id tempus, sic sors tulit, arua Zacynthi
 Viseret, excelsa montis de rype Patrenses.
 Vidit aquas: vidit longe nigrescere in vndis
 Equoreis terram Pelopis monstrante Nicandro
 Indignã, qua fama refert regnasse coæuos
 Regibus Assyrijs reges Sicyonis & Argo.
 Tum memor antiquæ Lacedæmonis: vnde sciebat
 Discendisse atavos, patriæque impulsus amore
 Belligerum iuuenem Musis ab origine sacrum,
 Congeneremque sibi sic compellauit Iacchum.
 Ecce in conspectu generis natalia nostri
 Arua vides: vbi scis nostros regnasse parentes,
 Et centum tenuisse vrbes, hecatombica regna.
 Interea dum bella gero, gentemque nefandam
 Finibus arcemus Venetis, da carbasa ventis,
 Quando viam Zephyrus facilem facit, atque sereni
 Nil crudele minans nautis clementia cæli.
 Vade, vide quid Sparta facit: mora nulla, biremen
 Scandit, & Ionias iuuenis secat impiger vndas.
 It comes Andreas: comes it Traianus. in vnã
 Tres isti coiere fidem: tria fœdere iuncta
 Pectora perpetuo, nullis dirimenda periclis,

FINIS.

Quociderat Titan, & nox caligine Pon-
tum

Inuoluens picca aetherios accenderat ig-
nes,

Cum tetigit primas Ephyræi litoris o-
ras

Nauita: succedunt Ichti, qua curua theatrum

Ripa facit spargente comam super æquora lauro.

Hic sumtis ad Lunam epulis (nam Luna meabat

Bis senos tunc nata dies) data membra quieti.

Et iam somniferæ caput inclinauerat vmbre

Phæbus in occasum, labens incognita subter

Æquora, & extremis Auroram ostenderat Indis.

Cum inueni Deus illabens tenuissima rerum

Signa sub arcano mentis seruata recessu

Excitat, ac fingit contextu somnia miro.

Visus enim summo Martis consistere in orbe,

Diuorumq; choros de summo audire loquentes

Multa Deo & fatis, venturique ordine sæcli,

Quæ vulgare nefas, quid cælum & sidera voluant,

Et quibus excidium regnis vicina minentur

Tempora: Consaluo qui decernantur honores.

Visus & à superum quondam se in mœnia duci,

Quæ a prisca veterum Genijs habita locorum

Diceret, & Genij sese petiisse doceri

Quid valeant, quid sint, quid agant: & protinus illum

Gressu intermisso verba hæc audire loquentem.

Xxxx 5

Oiu-

AGE LARIORVM

O iuuenis mortalis adhuc arcana Deorum
 Quod tibi scire datum, grates persolue Tonanti.
 Ille Deus, molem hanc tantam qui condidit, arcem
 Supremam calorum habitat, nutu omnia solo,
 Que subiecta videt, moderans vsque ad caua nigra
 Antra Erebi, & visu penetrans, & viribus ipsam
 Legibus æternis subigens Acherunta, Iouemq;
 Tartareum, tanti potis est vigor illius ingens.
 Cuncta ministerio Diuum gerit, hos modo mittens
 Quo res cumq; vocant, illos modo, regna reguntur
 Præsidibus nobis, fatalia sidera certe
 Multa valent, sed nos (quæ res iam plurima fallit
 Sæcula mortales) flammis moderamur Olympi:
 Non secus, ac solet argenti fabricator & auri,
 Dans adimensq;ue focus vires, nunc follibus ignem
 Irritans, nunc amne premens incendia fuso:
 Et pro Diuorum ingenijs, nec enim omnibus una est
 Vis Genijs: dispar venit & diuersa locorum
 Atque hominum natura, quibus custodia Diuum
 Est noua, mutati mores hominum atque locorum.
 Sunt Diui, qui magna animo atque ingentia voluant:
 Hos vetus heroes ætas vocat, altera longe est
 Mens alijs. Nam sunt qui relligione ferantur,
 Et pietate magis: populosq;ue in pace gubernent.
 Mopsopiæ gentis præses, dixere Mineruam,
 Quod sapiens esset, studijs præcellere Athenas
 Fecit, & ad rerum causas attollere mentes:
 Transijt à Graïs ad Celtica regna, tenetq;ue.

Nunc quoque Parisios, animum per singula volve
 Oppida, & edisces Genios. Lacedamona priscam
 Magnanimus qui rexit erat: qui rexit Amyclas,
 Quisq; Argos studijs bellandi intentus, & armis.
 Quando tui fugere patres Lacedamone capta,
 Iuit & ipse loci Deus ad Bebrycia regna,
 Successit que minor quidam de plebe Deorum:
 Quo duce paulatim virtus Spartana recessit.
 At prior est genti vestrae datus: auspice tanto
 Res vestra creuere alibi. reuocata Lycurgi
 Illa vetus probitas studio atque labore Cleomnis,
 Et Leoniceae sancto moderamine cura,
 Contulit hoc vobis, vt sint in semine vestro
 Magnanimæ, fortesque animæ: quod temporis huius
 Nunc quoq; significant res, atque ingentia facta.
 Auspice Consaluum. Viden illa ardentia corda
 Humanum transgressa modum? sine Numine nulli
 Fas hominum tantos bellando euoluere casus.
 Sed nihil est quod gessit adhuc: maiora videbunt
 Post paucos ventura dies in finibus atla
 Ausonijs Galli, atque Itali trepida arma ferentes.
 Nuper ab extrema mundi vertigine rumor
 Fluxit in hos orbes, quendam de litore Ibero
 Missurum in pelagus classem, quæ nauiget omne
 AEquor ab occasu veniens Titanis ad ortum.
 Si Consaluus erit, nondum res cognita, certo
 Certius est ipsum Gallis Campana fugatis
 Regna recepturum, toto admirante triumphum

AGEJARIORVM

Orbe Dicitis talem, rerum tam mobile fatum.
 Tam instabiles fortunæ animos, tam incognita Diuum
 Consilia. & fatis hominum contraria fata
 Tunc Fundanus ager, vicinaq; fluctibus Anxur
 Liris, & Aeneæ nutrix bella aspera & ingens
 Excidium cernent, & lubrica sanguine rura.
 More ouium, cum visa lupi venientis imago
 Martia, proripient sese per aquosa volantes
 Arua lenes Galatæ, facti ludibria toti
 Italia: cui tam elati insultare solebant.
 Arx noua Parthenopes, quæ Martia nulla timebat
 Instrumenta prius, quæ sulfura risit & ignes,
 Consalui subigenda manu: quod Gallia nunquam
 Venturum persuasa nihil trepidare videtur.
 I, propera Gonzaga viam, quid tempora perdis?
 Contra fata venis. sors est tua vincere Gallos:
 Vincere pro Gallo Nemesis vetat, exue Martem:
 Vade: animos grandes meliora in tempora serua.
 Talia in ætherijs cernentem oracula campis
 Aurea per fluctus radians Aurora rubentes
 Excitat, & frondes crepitans Libys aura per altas.
 Equora subreptant remis in aperta, leuantes
 Lintea, & accepto sulcant croceum mare vento.
 At iuuenis secum nocturna oracula voluens
 Gestit, & auditos recolit Ferrantis honores
 It vento spirante canens, tenuiq; susurrat
 Murmure, nescio quid, posita asq; in montibus arces
 Nunc hac, nunc illac visu considerat acto.

Aplhi

Alphæi vada prætereunt, Asinæa reliquune
 Litora, Leutra legunt circum, subeunt que Laconum
 AEquor: ad Eurota ripas vestigia sistunt.
 Mox iuuenis laureta ligans ad odora biremen
 Exit, & in læuam gradiens, qua respicit alti
 Cornua Taygeti vicum, Mysistrata vulgo
 Dicitur, exilem subiit. Lacedæmona credunt
 His sedisse locis. cum res spartana manebat
 Omnia perlustrat quærens monumenta per agros,
 Si qua forent Spartæ indicium facientia: tandem
 Inuenit agresti vestitam gramine molem,
 Et raris annosa comis caprificus in alto
 Culmine erat, radicem adigens per hiantia saxa.
 Per fruticosa ferens gressum, virgulta, rubosque,
 Et propius scrutandi avidus, gladioque sequaces
 Abradens ederas, aperit candentia saxa.
 Instat, & in lapidem pronus cauat ensis adæsto
 Inuentas mucrone notas, attentius hæret,
 Abstergit que situm ferro, titulum que recurrens
 Sapius Eudamidum Persas legit esse fugatos
 Auspicijs, & Ages: truncata vocabula Regis.
 Cetera præterijt cariota exstincta senecta.
 Altera laureto circumfruticante reperta est,
 Non procul inde, virens Spartano è marmore moles,
 Phidiacam testata manum, pendeat ab alto
 Margine pars clauæ: partem consumserat ætas.
 Lernæa pars prima Hydræ, quæ gutturræ septem
 Porrigit, & linguis septem vibrantibus ora.

Arcus

AGELARIORVM.

*Arcus: Acarnanis fluij duo cornua frugum
 Plena: Molorcheo pellis detracta leoni.
 Stant fixis in molem oculis, & hiantia versant
 Ora per excelsos lapides. epigramma figuras
 Ecce vident prægrande canis descendere in herbas.
 Namque ager ad calcem multis accreuerat annis.
 Hæc aliquid præclari inerat: sed longa senectus
 Inuida maiorum titulis incommoda secum
 Mille ferens versus fœdè interciderat omnes,
 Verbaque: vix licuit quædam fragmenta notari,
 Vnde nihil certi possint haurire legentes.
 Tunc iuuenis nota illacrymans telluris amore,
 O, ait, à nostris regnata parentibus olim
 Sparta vetus salue, quæ tot tegis ossa virorum,
 Quos miramur adhuc, & quos mirabitur ætas
 Omnis, vbi illustres illæ regumque Ducumque
 Ac diuinæ animæ, quæ tot gessere per altum
 Bella, per Europæ campos, Asiamque per omnem?
 Terra tot insignis titulis, tot clara triumphis
 Nunc ignota iaces. vbi tot delubra Deorum?
 Tecta tot in calum sculptis surgentia saxis?
 Tot fora, & illa vias diffusa frequentia in omnes
 Belligere gentis? sepelit simul omnia tempus.
 Nil superest modo tantarum nisi nomina rerum.
 O quicumque habitas Cenomana per oppida gente
 AEdite Agelaria patris memor Herculis esto,
 Et cole ducentem celo noua sæcula Christum.
 Hic Deus ille, tuo quæ dictus ab Hercule quondam*

Ferri-

Terminus: huius Cerere & Baccho monet esse litandum.
 Neu ciues imitare tuos: externa peragra
 Mania, & ante oculos habeas exempla virorum,
 Indole qui magna fuerint, Genioque potenti.
 Externas tibi quare nurus, tibi nubat Amazon
 Vlla, vel antiqua si qua est de sanguine Romæ.
 Nam vitio matrum tellus Chinnea iacentes
 Fert animos, qui segnitiam, qui sordida lucra
 Ante ferant immortalī famæ atque triumphis.
 Sic ait, & nautas repetens dat vela: reuersum
 Multa super terris rogitanſ Consulū Achæis
 Suscipit: ille locos omnis enarrat, & urbis
 Reliquias tennes, inuentaq; nomina gentis,
 Fatidiciq; aperit diuina oracula somni.
 Nec mora, confecto Tyrrhena per æquora bello
 In patriam lati decus immortalē reportant.
 Rex vbi cognouit reditum Ferrantis ad oras
 Hesperia (virtus quid non emolliat ingens?)
 Venit in occursum. laribus regina relictis
 Venit, & insolito reducem suscepit honore.
 Res nulli concessa ducum. cum regibus ingens
 More triumphali, plebisq; patrumq; caterua.
 Ad festum laureta diem misere virentes
 Et myrteta comas. sacrae sollennibus aræ
 Illuxere focis, sumoq; oluere Sabæo.
 Fronde thymi sparsere solum, luxere coruscæ
 Noctē faces prima, & sonuere in turribus aræ.
 Tum gaudis Anas, & qui facit aurea Batis

Velle.

AGELARIORVM.

*Vellera, & auratis Tagus inuidiosus arenis:
 Cinga simul, Sicorisque comes, gaudis Iberus
 Cantaber, Hispania faciens cognomina terra.
 Bilbilis, ac Durius, ferro ille, hic inelytus auro:
 Atque Chalybs, atque Eumenius Miniusque colorem
 Purpureum vultu referens: & Turia multo
 Flore nitens. quid multa moror? languore sepulto
 Tota triumphalem celebrauit Iberia plausum,
 Sed coniurati reges post tempore paruo
 Gallus & Hesperius violenter Aragonie pulso
 Regnum vsurparant. Gallo Campania cessit:
 Hesperio Calabri colles, & Daunia tota.
 Ferrantes igitur Calabros rectorus & arua
 Daunia, in Italiam rursus cum remige multo
 Mittitur, & Tyrrhena secat grandi æquora classe,
 Et nunc bella super regni confinibus orta
 Temper, tarmiseno sternens molimine Gallum.
 Orta duos inter reges discordia in vnum
 Vult partes renocare duas. concordia regum
 Diuidit & lacerat regnum: discordia cogit.
 Tanta senescentis reputans discrimina mundi,
 Tam varios hominum casus, tot funera regum,
 Tot spes frustratas, tot regna extincta, tot vrbes
 Funditus euersas, videor freta concita ventis
 Cernere, iactat asque rates, has vortice torto
 Absorberi: illas scopulorum incurrere cautes.
 Has herere vadis, totoque efferuere Ponto
 Horrendum Protei pecus, & Neptuneia monstra*

Et tu
 Seu c
 Siue
 Cunct
 Vider
 Hac
 Ling
 Præm
 Debit
 Inson
 Mult
 Exsu
 Mitto
 Semen
 Stem
 Non
 Fuma
 Hic p
 Retia
 Cum
 AEq
 Tanta
 Italia
 Auson
 Ferre
 Respu
 AEq
 Tum

Et tutum nihil immenso Lunæ esse sub orbe.
 Seu cælum id faciat, seu sors, animæue profundi,
 Sive aliud quicquam quod nos latet omnia nutant,
 Cuncta labant, si mens vlla est incredula, nostræ
 Viderit Italiæ durum, ac miserabile fatum
 Hac ætate, viros adigens sua limina fortes
 Linqvere, & ignotum profugos errare per orbem:
 Præmia nec meritis hominum poscentibus istam
 Debita sic reddi quisquam respondeat iram.
 Infontes, fontesq; eadem discrimine nullo
 Multa premit, iustus princeps æquè atque Tyrannus
 Exsulat, atq; omnes strepitu inuoluuntur eodem,
 Mito alios. Iannes nobis se Antonius offert,
 Semen ab Archeleo veniens, longa abdidit ætas
 Stemmata: maiorum series inuoluitur annis.
 Non aliter, quam cum sursum exsudata cauernis
 Fumat hiems, æther nigro subtexitur imbre.
 Hic postquam domino Insubrum fortuna tetendit
 Retia, & è cælo pulsum sepeliuit Auerno,
 Cum nusquam terris esset locus iuit ad vndas
 AEquoris, & pelago ac ventis se credidit heros.
 Tanta etenim, Gallis erat orta licentia in omnem
 Italiam: tantus terror peruaserat omnes
 Ausonios, vt Gallorum terra ipsa negaret
 Ferre hostes, sicut diræ Iunonis ob iram
 Respuit, vt fama est, quondam Titanida matrem.
 AEquoreis donec tellus noua prodijt vndis.
 Tum Venetus Gallo concors præcluserat omnes

AGELARIORVM

Sforciadis, & sectæ omni, calog, Ereboq,
 Inuisis aditus, & erant indagine cincta
 Omnia, conualles, silua, iuga, flumina, & arua.
 Tum quoque non habita mitra ratione, nec vmbra
 Punicea: Ascanius sacri pars tanta senatus
 A Venetis captus, loca dum per inhospita & altos
 Proripitur montes, regi pro munere magno
 Mittitur, eximij monumentum insigne triumphi
 Per medios igitur Gallos, Venetumq, per ipsa
 Castra, secus Trebia ripas, vi irrupere adortus
 Cum socijs inuenit iter, totamq, cohortem
 Incolumem (vis tanta animis prestantibus) vltra
 Gallorum insidias, tandem in loca tuta recepit,
 O diri stellarum ignes, ò impia, si fas
 Dicere, fata. quid hic scelerum commiserat heros?
 Non cades, non furta virum, non prodita regna,
 Iudice qui fecit leges, & iura Lycurgo
 Arguerint. sine labe fides, sine crimine vita.
 Ingenui mores forsân, patrimonia nullis
 Aucta dolis, pietas. sancti consortia lecti.
 Relligio in superum patrem, clementia in omnes
 Hoc meruere? animis visum hoc caelestibus æquum
 Ergo vbi circuitu veniens ad litora longo,
 Cum socijs stetit in campis, vbi fluctibus Ancon
 Vapulat incuruans Hispano litora portu.
 Mox rate conducta penus instruit, atque marinos
 Ingreditur fluctus. Boreas ad carbasa ludens
 Incipit aflatu salis vndam excire secundo.

Soluit

Soluit
 Vela
 Prosp
 Quar
 Quod
 Maxi
 Portu
 Iam p
 Arua
 Vast
 Adri
 Cing
 Hesp
 Adsp
 Fusu
 Tyrr
 Desir
 Ora l
 Per r
 Prosp
 Pyra
 Atq,
 Itali
 Quia
 Tum
 Lito
 Mat
 Huc

Soluite proclamans Antonius, æquora dudum
 Vela vocant, inquit, terris inimica, per altum
 Prospera: spondet iter nobis fortuna secundum.
 Quarite Corcyram, Graiaſq; annemus ad urbes.
 Quod felix faustum velit regnator Olympi
 Maximus, & dextri quot sunt super athera Diui.
 Portu abeunt, leniq; implent caua carbasa vento.
 Iam prora in fluctus medios cedentia longe
 Arua fugit, sulcatq; fretum spumantibus vndis.
 Vastus ab Arcturi plaustro decurrit in Austrum
 Adria, & aggeribus dextra lauaq; superbis
 Cingitur. Illyricos montes Aurora, Latinos
 Hesperus, Hesperijs qui fecit nomina terris,
 Adspicit. hos inter populos campo æstuat amplo.
 Fusus ad Hydruntem duplices diuerberat vndas
 Tyrrheni, Ionijq; freti, mox nomina perdens
 Desinit, & magna Neptuni absconditur aluo.
 Ora leuans, circumq; ferens Antonius altos
 Per maria & montes oculos, in colle supino
 Prospicit albentes muros, turrimq; minantem
 Pyramide in caelum, missaq; in sidera cono.
 Atq; ait, ò rector, quæ nam hæc in collibus altis
 Italiae moles adspectu lata decoro?
 Quidquid id est, præclari aliquid promittit imago.
 Tum rector, quod cernis ait, Picentia iuxta
 Litora: delubrum est illud venerabile magnæ
 Matris, ab Assyrijs quod Di super æquora quondam
 Huc manibus vexere suis. visa ire per vndas

Yyyy 2

Hæc,

AGELARIORVM

Hæc, res mira, domus visi ire per aquora Diui.
 Nam Diuum regina Arabis offensa tyrannis,
 Qui temere Assyriam sese effudere per omnem,
 Fugit, & huc voluit secum migrare Penates.
 Quotquot ab Assyrijs hæc vsq; ad litora Pontum
 Iuxta habitant fecere fidem. Pamphylia iurat
 Se vidisse, Cilix, Lycius, Minoia tellus:
 Tanarus affirmat: delphine & Arione vecto
 Tanarus insignis, facti meminisse fatentur
 Arcades, AEtoli, scopulis Epirus ab altis
 Ad mare tota ruit. thalamo fuit hospita sancto
 Illyris. Illyricos primum diuertit in agros:
 Sed pertæsa locos paruo post tempore rursum
 Prodigio grandi volitans de litore in vndas,
 Italiam versus gressum adspirantibus Euris
 Vertit, & ut tetigit terras, sublimis in auram
 Exsiliens (vidit Picens miracula, & Vmber)
 Hos tenuit colles, illaq; resedit in arce.
 Et quia transuetam mulier Laureta recepit
 Virginis adiculam, præbens vbi sisteret agrum,
 Lauretae delubra vocant. neu crede superbam
 Hanc ædem venisse fretis: superaddidit ista
 Tempa sacerdotum princeps ingentia Paulus.
 At breue sublimi latet hac sub mole sacellum,
 Quod fugat infernos, Manes quod discutit omne
 Morborum genus: extremis venit vnde periclis
 Auxilium, seu sors terra, seu seuiat alto.
 Huc Itali Siculiq; ferunt sollennia vota,

Huc

Huc
 Acc
 Gall
 Tann
 Et C
 Quot
 Hæc
 Surg
 Diu
 Virg
 Aud
 His t
 Quæ
 Litor
 Aud
 Mai
 Mag
 Asp
 Salu
 Conf
 Da f
 Thro
 Lim
 Tali
 Ostia
 Litor
 Odry
 Vela

Huc fluit Epirus, fluit Illyris, accola Rheni:
 Accola Danubij. venit vsque à litore Narbo
 Gallia, & Isthmiacæ Spartanus ab aquore terra.
 Tanta fides numquam Delphis: & Iupiter Hammon,
 Et Claros, & Delos longe minor, omnia vincit,
 Quotquot erant olim, veterum delubra Deorum.
 Hæc vbi dicta, manus tendens Antonius ambas
 Surgit, & ad templum verso sic incipit ore.
 Diua parens magnum partu connixa Tonantem
 Virgineo, quæ sceptrâ tenes fulgentis Olympi,
 Audieram: nam terrarum fama amplior orbe est:
 His tibi sacra locis immania surgere templa,
 Quæ veneror: quæ si dederis me ad nostra reuertî
 Litora cum socijs, multo cum munere visam,
 Audieram, voluiq; aliquando accedere motus
 Maiestate loci: verum in discrimene rerum
 Magno incertarum posito vota irritâ fecit
 Aspera fors, quæ me in ventos, & in æquora misit.
 Salve sancta domus, lactenti conscia Christo.
 Conscia diuinorum operum, domus hospita Dium.
 Da facilem, da sancta parens ad litora cursum
 Thracia, da placidos reditus huc ad tua rursum
 Limina, & Italiæ fer opem Regina iacenti.
 Talia snierat, cum mox longinqua Truenti
 Ostia prospectant, vbi se Samnitica iungunt
 Litora Picens. læua procul albicat Aulon:
 Odrysijs Aulon dudum possessa Tyrannis.
 Velaq; rara vident niveas referentia nubes

AGELARIO RVM

Scindere iter liquidum, & vento contraria eodem
 Litora, & oppositos serpendo inquirere portus.
 Iam minor est ~~Aut~~ con procul adspicientibus. intrans
 In nebulas Urbini apices, Recinatia sensim
 Ex oculis abeunt iuga: caruleumque colorem
 Accipiens vix apparet domus alta Sibyllæ.
 Vertice Gargani residens archangelus alto
 Frondosas aperit rupes, & porrigit umbram
 Ad Diomedæ sibi proxima litora terræ.
 Brundusij iam portus abit: fugit ora Tarenti,
 Quo memorant olim genus aduentasse Laconum,
 Et noua magnifico struxisse palatia sumtu.
 Tunc heros conuersa tenens Titanis ad ortum
 Lumina, dic inquit rectos memorabile si quid
 Forsitan Italiâ contra sita continet ora.
 Ille loqui iussus cano sic incipit ore.
 Ista Liburnorum terra est, quæ surgit in altos
 Ducta apices. hæc sunt priscis ignota Buennæ
 Ostia: sic istud flumen dixere Liburni,
 Boianam Ausonij, quod vulgatissima fama est
 Esse nouum. vapor abstrusus terræ intima rumpens
 Viscera fecit iter lymphæ. Conuallis in amplas
 Ibat fusa sinus, gremioque incurua capaci
 Clausit aquas, fecitque in grandem excrescere campum.
 Sic ingens lacus euasit, qui tolleret undas.
 Quique graues ueheret tergo insultante carinas
 Sed res mira magis, veterem quod dissipit alueo
 Unda recens Drinium, qui dicitur arua rigasse

Illa p
 Tan
 In m
 Scoa
 Thru
 Sed
 Crea
 Gest
 Illu
 Tur
 AP
 Et C
 Nec
 In C
 Scoo
 Tut
 Tut
 Ad
 Pra
 Ver
 No
 Iba
 Per
 Nu
 Inc
 Dep
 Sap
 At

Illa prius, ripisq̄ue suis eiecerit amnem.
 Tandem ubi diffusa complerunt æquora lympha,
 In mare delabi cursu didicere coacto
 Scodra lacu vicina sedet: Scodra inclyta bello
 Thraicio, & nulli armorum virtute secunda.
 Sed modo lunigeri patitur iuga dura Tyranni.
 Credimus audieris bella illa immania nostris
 Gesta, obtundit adhuc aures fragor ille, diebus.
 Illuc militia robur contraxerat omne
 Turcus ab Ætolis, à Phocyde, & ab Hellade tota,
 A Ponto, à Galatis. Cilices, Lycei q̄ue, Phryges q̄ue,
 Et Cares fixere illis tentoria campis.
 Nec maiore putant Xerxem venisse tumultu
 In Graios citra fauces maris Hellesponti.
 Scodra nihil pendens ca Barbara castra, sedebat
 Tuta supercilio montis, tuta auspice Christo,
 Tuta viris, quoties tantas ad mœnia vires
 Admouere hostes, toties per saxa ruebant
 Præcipites pulsi ferro, atque trabatibus hastis,
 Vertice de summo montis de turribus altis.
 Non poterat tellus cædem absorbere: redundans
 Ibat in arua cruor riui de colle rubentes
 Per dumeta vagi subiecta in castra fluebant.
 Nulla fames urbem, nulli potuere labores
 Incuruare: omni demum certamine victrix
 Desperare hostes, atque obsidione soluta
 Sapius infectis egit discedere rebus.
 At Veneti longo attoniti discrimine pacem

AGELARIO RVM

*Vrbe em ere data, ruerent ne regna, senatus,
 Nautarum exemplo, cum tempestate laborant,
 Extenuauit onus, sparsitq; per aquora merces.
 Sic perhibent fibrum quoties per Pontica rura
 Se videt vrgeri canibus, iaculisq; sequentum
 Vulnere se petere, obscenasq; relinquere partes.
 Talia dum summa fatus de puppe magister,
 Iam prora Ionium subit, Epiri leguntur
 AEquora, Corcyram fugiunt, & Echinadas ori
 Obiectas Acheloe tuo, quem Thessala Pindi
 Saxa vomunt: quem iuxta habitant AEtolus, Acarnan
 Dum ratis inflato currit prope litora velo
 Ductor Agelarius gelida vidisse sub umbra
 Forte feram similem caput, ora, iubamq; leoni
 Visus, ait. nauarche ferunt hac arua leones
 Forsitan: hoc Libya soli pecus esse putabam,
 Immo gubernator, pecus hoc Europica tellus
 Fert inquit, saltusq; duo, quos flumina claudunt
 A Borea Nestus labens, Achelous ab Ausiro.
 Vidi ego (& id genus est longe magis acre, leonum,
 Quam quod in exustis Libya spatiatur arenis)
 Cum reuocat primi Venerem clementia veris,
 Ire greges, & per vacuos se effundere campos.
 Talia narrantes ibant, Zephyrumq; secuti
 Pratercunt Strophadum scopulos, gyroque per altum
 Ionium ducto Patrensia litora linquunt
 Ad laeuam, AEtolumque salum, Pelopensia circum
 Arua tenent cursus, verum famosa Maleæ*

In mare currentis facit vnda recedere in Austrum.
 Hic memor auditæ cladis, belli que recentis
 Turcigenum: fare ô dixit Somallius heros.
 Optime fare precor, regio cui nota, magister:
 Quo stetit ante loco quondam præclara Methone,
 Passa tot, ut memorant, strages & Marte furenti
 Debellata? trahens gemitum nauarchus ab alto
 Pectore, cliuoso muros in litore monstrat
 Semirutos, & parua vrbis vestigia tanta:
 Ostendit vacuos portus tot nauibus olim
 Hospitium: fluit in lacrymas & talia fatur.
 O fidei magnum nostræ decus: ô memorandum
 Humano exemplum generi post sacula mille.
 Vrbs ea pro Venetis, pro religione, Sagunto
 Fortior antiqua, Thracum tulit vna trecenta
 Millia, quæ vidi his oculis effusa per istos
 Ebullire agros, ratibusque abscondere Pontum.
 Ipse videns nil posse duces ea moenia contra,
 Et fundi incassum tot opes, tantamque virorum
 Perniciem amitti: solio descendit ab alto
 Rex Asiæ, Thracum, ac Ponti, Danaumque superbus
 Imperijs, vrbeinque petens fessam atque labantem,
 Applicat ad muros hominum tot millia, quot vix
 Roma habuit, cum magna fuit cum maxima rerum:
 Quot vix ferre solum poterat: tormenta que magnis
 Faucibus, in validas semper iaculantia turres
 Nottes atque dies, Libyecos audisse putarim
 Clamorem ac strepitus, & saxa tonantia celo.

AGELARIORVM

*Æquarant campis fossas: super ora fuorum
 Sanguinolenta ibat veniens ad mœnia Turcus,
 Ponsque erat ad summos cædes altissima muros.
 Armati stabant ad propugnacula ciues
 Impauidi, infracti, quasi contra armenta Leones,
 Nec poterant nisi morte loco vestigia pelli.
 Thraicij post longa duces certamina tandem,
 Cum vis nulla satis, versi ad commenta dolosque
 More Italo septem properant armare triremes
 Et Venetum mendax signum in sublime leuantes
 Auxilium simulant urbi, res credita, pandunt
 Limina portarum, ducuntque in mœnia Turcos
 Esse rati Venetos, o. execrabile fatum.
 O fraudis crudele genus, mora nulla, tumultus
 Fulminat ad muros: vis circum mœnia & arma.
 Magnanimi ciues postquam stratagema dolumque
 Aduertere animis præstantibus vltima clamat
 In virtute dies, cum laude & gloria agenda est
 Fortiter ò comites, & cælum hoc sanguine nobis,
 Qui superest, post tot cædes & vulnera emendum.
 Vna hodie in Diuos pro relligione obeundo
 Tendimus, ante oculos patrum versetur imago,
 Quos colimus templis, illum sibi sanguine honorem
 Emerunt, via mors breuis est ad Olympica regna.
 Sic animis macti, & plusquam mortalia possint
 Ora loqui audentes, supremo occumbere fato
 Certi, ignes in tecta ferunt, atrumque Penates
 In cinerem vertunt: dumque urbem incendia totam*

Corri-

Corri-
 El
 Ser
 Spo
 Lin
 Sic
 Ma
 O c
 Fri
 No
 Py
 Na
 Ita
 Sta
 Ut
 Te
 No
 Qu
 Ut
 Pr
 No
 St
 H
 N
 H
 A
 M
 A

Corripiant ipsi in pugnam ferrumque ruentes
 Elegere necem potius, quam Thracibus ire
 Seruitum Dominis, Agarenaque cernere sacra.
 Sponte igitur vacuum Turcis victoribus urbem
 Linquentes simul occasu periire cruento.
 Sic ait: excidium lacrymis stillantibus omnes
 Magnanimæ fleuere urbis, tum maximus Heros
 O comites quid mærori indulgemus, & ora
 Frigida segnities funesta obnubilat umbra?
 Nostra isti collata potest fortuna videri
 Pyrrhica, vel quædam innocuo certamine Troia.
 Nam neque nos vita eiecti, sed limine tantum
 Italiæ ad tempus vento iactamur & vnda.
 Stat nobis patria incolumis: stant mœnia & arces
 Ut prius: superest portæ Iouis ardua moles,
 Templaque Romanorum operum excedentia laudem.
 Nec sortis natura vetat finire laborum
 Quicquid id est: in spem potius nos erigit altam,
 Ut pote quæ inconstans, incircumspectaque, semper
 Propositi possit cœptique oblita putari.
 Nec Styga sulcamus rate, ne Phlegethonta vadamus,
 Stagna ubi perpetua squalent abscondita nocte.
 Hæc quoque sub calo tellus, regionibus istis
 Nulla Abatos: nautis hæc sunt freta peruia: Titan
 Has quoque non secus ac nostras illuminat auras.
 At neque Dictæo deuoti in pabuia Tauro
 Mittimur, ut quondam Theseus: non sicut Orestes
 Ad Triniæ cultros, non ut Pagasæus Iason

Ad

AGELARIORVM

*Ad pecua ardentem referentia naribus AEt nam.
 Et genus humanum Turci quoq; pectora nec sunt
 Ferrea terrigenis etiam Deus omnibus idem,
 Altera religio quamuis, atq; altera iura.
 Durandum, & quid nostra ferant heic fata, videndum.
 Talibus orabas, cum se detexit ab ortu
 Insula, quæ magni Iouis incunabula vidit,
 Nobilis Assyrii furto bouis, ac labyrintho
 Dedaleo, illustris Tauro, memoranda volatu
 Icario, qui mæsta dedit cognomina Ponto,
 Et Minoe tulit Iouis armigeros Corybantas,
 Vt pleriq; volunt, Creta urbibus inclyta centum:
 Atq; ideo dicta a Graiis Hecatompolis olim.
 Suspiciunt oras, vbi quondam florida Troezen
 Claruit, & parua radunt vicina Calarea
 AEquora, Neptuni quondam breuis insula templo
 Nota fuit, nomen fato Demosthenis auctum.
 Nam Macedum fugiens iras & atrocia regum
 Arma, illic sumpto petijt Phlegethonta veneno.
 Chalcidis euadunt rapidum mare: saxa Carystis
 Inclyta, per Sesti faucis labuntur: Abydo
 Præterita flexo Sporades, & Cycladas intrant
 Limite, nunc illac, nunc hac flectente magistro.
 Per Delum, & Myconen, Gyariq; infamia saxa
 Delati, Phrygiam dextra, læuaq; relinquunt
 Hellada: iam apparet Samos illustrata Sibyllæ
 Carmine, Pythagora, templo Iunonis, & arce,
 Vnde licet Priami muros discernere & Idam.*

Omnia

Omni
 Circ
 Cura
 Cun
 Man
 Subl
 Ad c
 Certa
 Test
 Rect
 Cul
 Incu
 Sic n
 Mai
 Tem
 Cern
 Infir
 Iam
 Scul
 Fron
 Inci
 Stan
 Cun
 Ac f
 AE
 Imp
 Iam
 Sta

Omnia mirantes veteri loca cognita fame
 Circumlata nouis pascebant lumina rebus.
 Curarum immemores, obliti prandia, tensis
 Cuncta vorant oculis. quæ erunt Byzantia longe
 Mænia, & insistant fixis vestigia plantis,
 Sublato in Boream vultu, cupidumq; videndi
 Ad cilium porrecta manus visum adiuuat umbra.
 Certatim intendunt acies: sublimia quædam
 Testa vident Sole aduerso radiantia. templum
 Rector ait, templum ecce ingens, quod nubila tangit
 Culmine liuenti: stant alta cacumina plumbo
 Incuruata graui, titulis insignia Diuæ,
 Sic memorant illam, Sophiæ non vidimus vsquam
 Maius opus: quamquam Insuæres vestri sua iacent
 Tempa, fere aeterno multum sudata labore.
 Cernitur æquorei moles immensa theatri
 Infima ad AËgeos mittens vestigia fluctus.
 Iam turres, obeli, ac meta, geminaq; columnæ
 Sculptura insignes celebri: iam regia celsam
 Frontem aperit, tenui effigie per inane videri
 Incipiunt mali teretes, exilia dicas
 Stamina caruleo procul impendentia Ponto.
 Cuncta legunt oculis regum monumenta priorum
 Ac fidei, plorantq; vrbis fata impia tanta,
 AEmula quæ Romæ quondam fuit, æmula, & omne
 Imperium & titulos Asiæ atq; Orientis adepta.
 Iam subeunt portum: dicas naualibus illis
 Stare rates quot arant terris ex omnibus æquor.

Inuenta

AGELARIORVM

Inuenta ad litus vix est via: litora merces
 Non capiunt: magnis passim cumulantur acetuis,
 Exonerant alij naues, & pontibus actis
 Exportantur opes: alij in sublimia rostra
 Fune trahunt onera, & ratiuum latera ardua complent.
 Hac illac it turba frequens, Græciq;, Arabesq;:
 Massagetæ, Phryges, & Cilices, Galli, Italiq;
 Mixti omnes, varijsq; sonant incognita linguis
 Murmura, se populo immiscent, vrbemq; subintrant
 Ignoti prius: at postquam peruenit ad aures
 Principis, ex Italorum oris magna indole quosdam
 Aduentasse viros: subido data copia fandi.
 Cum socijs igitur gradiens Leonicius heros
 Intrat in Augustas ædes, vbi mille columnis
 Marmoreis innixa domus se regia pandit
 Equa iugis, picta argento, spectabilis auro.
 Vt stetit ad magni solium regale Tyranni,
 Aula omnis mirata hominem. Rex ipse tueri
 Visus in herois vultu venerabile, grande,
 Ac diuinum aliquid, veteremq; in imagine Romam
 Cesarea, putat Italiam, gentemq; Latinam
 Voluit, & antiquum Latij decus, atque triumphos
 Maiestate viri monitus, tum talibus heros
 Incipit ingenti satraparum adstante corona,
 Maxime Turcorum princeps, cui grandia regna
 Per maria & terras, ideo regnator Olympi
 Fecit vt humanum serues genus, vt tua consors
 Diuini imperij pietas mortalibus amplam

Possit

Possit
 Venit
 Galli
 Ipse
 Italia
 Tran
 Iungi
 Impe
 Port
 Terre
 Quot
 Milit
 Expe
 Non
 Sic
 Magn
 Galli
 Ceder
 Fas
 Fas
 Auxi
 Sapi
 Vult
 Temp
 Supp
 Fle
 Non
 Ista

Possit opem ferre, ac duroscompescere casus,
 Venimus Italia pulsi, dum fortiter omnes
 Gallica pro Insubrum duce contra nitimur arma.
 Ipse dolo regno pulsus tenet omnia Gallus
 Italiae infensus: nos ad tua regna coacti
 Transmigrare. tuis regum fortissime castris
 Iungi oramus: opem tibi qua magis arte valemus
 Impertiri animus. tu, qui potes omnia, nobis
 Portus eris. sub te tamquam sub Numine quodam
 Terrestri (nec enim reges sine Numine) casus
 Quotquot erunt & fortunam tolerabimus omnem.
 Militiam teneris aliquo cum nomine ab annis
 Experti, & Martem per mille pericula docti
 Non erimus damno: tua nec frustra arma feremus.
 Sic ait. annuatans placido Rex incipit ore.
 Magnanimi Italidae, nostras quos egit ad oras
 Gallica non virtus, sed fulta superbia fraude.
 Cedere fortuna quoties irata proteruit
 Fas homini, & melius fatum exspectare ferendo.
 Fas & in aduersis rebus curare potentum
 Auxilium: id naturae omni commune. leonem
 Sapius auditum est homines adijisse rogatum
 Vulneri opem. Reges etiam quando aspera surgunt
 Tempora, coguntur multis ambire Tonantem
 Supplicijs, Diuosque omnes in vota vocare.
 Flecti etiam precibus iustis clementia regum
 Non negat: humanis humanum est casibus angere.
 Ista igitur, quae corda etiam generosa fatigant,

AGELARIORVM

Curæ abeant, si vos Gallus procul egit ab oris
 Italia: sunt ampla satis nobisq̄ue Italisq̄ue
 Imperia, & regno, & castris accedite nostris.
 Atq̄, vtinam dux vester ad hæc mea litora pulsus
 Venisset: fecissem illi communia regna.
 Sed modo posthabitis, qui vos tam atrociter vrgent,
 Casibus, ad Latia decora immortalia gentis,
 Sfortiadumq̄ue genus clarum atque illustre parumper
 Conuertamur, & id primo repetatur ab ortu.
 Fare igitur, quando nobis sunt otia, & aures
 Ne longo sermone oneres, desiste vereri.
 Dixit: & in summos vix dum peruenerat axes
 Longa dies, rapidum Phæbo ingrediente Leonem.
 Continuo famuli constrata seditia Coo
 Vellere bombycum, coccoq̄ue ardentia & auro,
 In medium contra speculas, vbi flantibus Euris
 Mitior æstus erat, gressu admonere citato.
 Hæc Thracesq̄ue Italiq̄, simul discumbere iussit,
 Ora omnes suspensa tenent. Somalius heros.
 Proximior regis folio, sic ora resoluit.
 Postquam tanta tibi fortunatissime regum
 Cura Latinorum fœlicia fata, nouamq̄ue
 Sfortiadum gentem primo cognoscere ab ortu,
 Parebo, latiq̄ue animis tua iussa capesso.
 Italia postquam, sub te modo vera sateri
 Fas mihi, nec maius quicquam, nec pulcrius v̄mquam
 Vidit in immensis, cum res Romana vigeat.
 Incolumi imperio, Sol qui videt omnia, terris.

Nam

Nam neq; Alexandri, qui victo Oriente tetendit
 Tam late imperium, nostræ par gloria Romæ.
 Et Babylon, quamuis rerum pulcherrima quondam
 Exstiterit, nil tam eximium, spectabile, & altum
 Vidit, erant vnum, Romæ regna omnia regnum.
 Quicquid habent reges nostri modo: quo tua latè,
 Quæ rerum pars magna quidem, confinia tendunt:
 Cappadocem, Medum, Armenium, Babylona, Syrumque
 Punica, & Æthiopes vsque ab Maurusia rura,
 Quæ Gætulus arat, veteres tenuere Latini.
 Nec breuis hæc fortuna fuit: tot splendida facta,
 Tot domitas gentes, fractum tot clâssibus æquor
 Totq; triumphales pompas, tot nomina regum
 Quis numeret? pelagus pæne inscrutabile rerum est.
 Percita finitimo mittebat dona tumultu
 India Casaribus nostris: nam proximus Indis
 Imperij limes nostri fuit, vltima Romam,
 Qua modo Cattaicum genus est, Aurora timebat.
 Nobiscum genitor rerum diuiserat orbem,
 Æthere contentus, nobis maria omnia, & omnes
 Cesserat ambitas vnda Oceanitide terras.
 At postquam à Geticis emerfit Vandalus oris,
 Et Gothus, atq; Gotho longe crudelior Hunnus,
 Consenuit tandem imperium, Romæq; venustas
 Transijt in rugas, & anili impalluit ore.
 Romanam asseruit rem Iustinianus in amplos
 Rursus agens fines: Libyam, Ausoniamq; recepit
 Italia, vt memorant contrito in limine mundæ.

AGELARIORVM

Nam tunc rumor erat, cum nostra ad regnā redisset
 Africa, mox cum prole sua mundum interiturum.
 Vulgus id ad cælum referens terramq; putabat
 Omnia communi peritura animantia fato.
 Nec fuit omnino fama irrita, pluribus vnum
 Conueniens nomen lusit mortalia corda.
 Hunc tulit euentum rumor, post Punica Cæsar
 Arma Gothos cupiens Italis depellere regnis.
 Præficit huic operi Mundum, qui magnus in armis
 Dux erat, hic igitur tanti molimine belli
 Suscepto, dum castra mouens iam permeat Illos,
 Hostiles subit insidias, & in arma Gothorum
 Missus, obit cum prole sua, nam pignora patrem
 Consecrata pari venere in funera fato.
 Sic sunt ambigua sortes: oracula Diuum
 Tanta ambage solent nostras deludere mentes.
 Celituum dubio tantum in sermone pericli est.
 Verum prosperitas hæc Iustiniana serena
 Par hyemi fuit inconstans, paucisq; recessit,
 Impatiens legis mundus dum fluctuat, annis.
 Longebardi Italos subigunt, Babylona, Syrosq;
 Persicus inuadit spolians vulgo omnia Cæsaras.
 Gallia Francones dominos tulit, Hesperiamq;
 Maurus inundauit, sese Saracenus ab ortu,
 A Borea innumerae gentes sudere per orbem.
 Gens tua, quæ vicat Graios, Asiamq; minorem,
 Inclytæ gens armis, atq; omni munere præstans,
 Venit in hos agros, sic cælum & sidera voluunt.

LIBER VI.

At nedum imperium Romæ, sed Di quoq; fatum
 Id sensere. noui ritus, noua condita templa,
 Et noua relligio, quam vatum oracula finem
 Ignorare volunt, totum fusa iuit in orbem.
 Post longam nox longa diem successit, & altis
 Id iubar immersum tenebris non claruit vquam
 Amplius. infami permissa licentia vulgo
 Vexandi Italiam, altricem regumque Ducumque.
 O Decus, ô Latia laudes, & gloria gentis
 Quo cecidistis? erunt ne vllis ea gentibus vquam
 Nomina: num tantum poterunt fors, Numina, & astrat
 Tam felix, tam lata olim, tam clara potensq;
 Nunc eadem superest tellus, fortuna recessit?
 Secta potentatus plures accepit, & Istmo
 Per similis triplex inter mare tendit ad Austrum:
 Inde Ligur, Lydumq; sonant: hinc Adria clamat.
 Apulus, & Calaber, Samnis, Campanus ad agrum
 Usque Reatinum, mediam qui limite iusto
 Diuidit Italiam, regnum coguntur in vnum
 Parthenopes, vbi nunc Gallus, nunc regnat Iberus.
 Pontifices Latium, Veios, gentemq; Faliscam,
 Flaminiamq; omnem, Picentia litora & Umbros
 Sortiti. partimq; agro dominantur Etrusco.
 Partem Sena vetus, partem Florentia, partem
 Luca, Ligur partem Tyrrhenæ possidet oræ.
 Rhati, Istri, Euganei, latis Cenomania campis
 Sub Venetis degunt. Venetis tamen extera subsunt
 Regna: Liburnorum colles, montanaque rura

AGELARIORVM °

*Dalmatia Illyricum litus, cum Chaonis oras
 Corcyra, Pelopisq; solum, Creta, vltima Cypris.
 Arua Pado prætenta, magis vergentia ad æquos
 Vsq; Rauennates campos, Adriæque paludes,
 Gonzaga, Estensesq; tenent. Heic insula magno
 Cincta lacu residens, sicco fert mœnia tergo,
 Mantua cui nomen, solas adeunda per vndas:
 Verum iniecit aquis longos industria pontes
 Cottile opus, dupliciq; patet via pensilis actu.
 Vrbs antiqua, ferax frugum, pecorumq; hominumq;
 Ingenijs pollens, nec vi expugnanda, nec arte.
 Mantua Francisco sub principe sola tumultus
 Non experta nouos, dictu mirabile, sola
 Nondum passæ atrox, quod nos ita dissipat, astrum.
 Cetera, quæ Italia pars est vberissima, ad Alpes
 Vsq; Salassorum, Genuam, Liguresq; marinos,
 Insuëbrum tenuere duces, ac Sforciadarum
 Progenies, genus acre virum, gens inclÿta bello.
 Hi primum resides animos, vt Romulus olim
 Martia progenies, ad elassica & aspera rursus
 Arma retraxerunt, & corda tepentia longa
 Segnitie tandem duras acuerere per artes.
 Omnibus his vt Fabricio, patribusq; Latinis
 Vt Mario, Cippo, atque Lyco, Siculoque Agathocli,
 Principio genus à tenui, nam Sfortia gentem,
 Sfortia Flaminia pauperrimus incola terræ,
 Hanc tulit, ipse nouæ vix dum lanuginis annos
 Natus ab agresti studio properauit ad arma,*

Et

Et cultu agrorum functus genitore relicto
 Inter aratra domi, lituos & classica (tantum
 Astra valent) patriæ antetulit, Laribusque paternis
 Iam pro bobus equos, enses pro vomere, contum
 Pro stimulo tractans ad magna negotia mentem
 Appulit, & toto concepit pectore Martem.
 Ingenium iuveni sollers, versatile, promptum,
 Circumspectum. animus, cui formidabile nullum
 Martis opus, vegeti sensus: habitus: ine corpus
 Compactum solida: armorum ferrugine semper
 Affectum, setis horrens, venisque redundans:
 Procerum, crudo horrificum Martem ore figurans:
 Mars erat, & veluti scintilla in fomite sicco
 Rapta parit flammam, & in ampla incendia surgit,
 In magnum euasit subito decus. ipse per omnem
 Italiam factus belli pacisque magister,
 Regna, magistratus, vrbes, populosque mouebat
 Arbitrio nutuque suo, & regnabat in armis.
 Sunt tamen in Phorcum, Phorcum qui dicitur olim
 Sardo regnasse solo, & Cyrnea per arua,
 Qui genus hoc referant. longis abscondita sacris
 Maiorum series stemma hoc ignobile fecit.
 Tempus enim facit atates, atque omnia ducens
 In senium tandem cogit succumbere morti.
 Huic soboles numero præstans, præstantior armis:
 Tota etenim domus a teneris genitore sub ipso
 Docta grauem thoraca pati, discrimina docta
 Martia, & horrendis bellorum exposita periculis

AGELARIO RVM

Duruit, ac totis robur membrisq; animisq;ue
 Tale tulit qualem ardenti noua Vasa camino
 Accipiunt: quali eximius faber afficit arma
 Bellica cum chalybem medica magis asperat arte,
 Cum gladios acuit succo, atque potentibus herbis,
 Tum quoque in Ausonijs clarebat Braccius armis,
 Motibus in Tuscis genitus, Thrasumenia proles,
 Ortus & ipse loco tenui, sed origine virtus
 Clarior abscondit tenebrosa exordia: virtus
 Ignea, quæ Martis veteres aquauit alumnos,
 Scipiadas, Marium, Hannibalem, duo magna Latina
 Fulmina militia simul orta, simulque sepulta,
 Sic sortes cecinisse ferunt: oracula namque
 Braccius audierat. sibi quæ vicina canebant
 Funera, cum summam clausisset Sfortia lucem.
 Ambo igitur simul extincti: sub summine Aterno
 Sfortia, belligerans Aquilæ sub mœnibus altis
 Braccius inuenit pulcræ inter spicula mortem.
 Hos memor antiquæ tellus Oenotria laudis
 Est enixa. decus cupiens reparare Latinum.
 Talia dum memorat, mœstum in suspiria pectus
 Ibat, & in fletus Italæ dulcedine laudis
 Lumina. conticuit paulum, linoque madentes
 Exsiccans oculos, rursus sic ore locutus.
 Ardua res, omnes gentis percurrere casus
 Sfortiadum, verbiisque genus comprehendere rotum,
 Ardua res inquam, cithara Colophonis, & Andis,
 Et fide Dircaæ celebranda, & Apolline toto.

Præte-

Præteriens alios igitur de principe tanti
 Seminis attinget rerum fastigia sermo.
 Tota suum soboles animis confessa parentem,
 Tota ardens, tota armifero formata sub astro.
 Francisco fortuna tamen propensius auxit
 Res & opes, ac regna dedit ditissima & amplas
 Atque utinam sic firma, malis sic inuia fatis.
 Nam domino Insubrum sine successore Philippo
 Decedente, vrbes studia in contraria versa
 Antiquis arsere odijs. sub principe duplex
 Factio, quæ Italiæ populos pessumdedit omnes,
 Pressa diu, sumta mox libertate renixit,
 Inq; nouas ausu rixas inuicta proteruo:
 Non secus ac sonipes, longum retinacula passus
 Ore capistrato, fractus præsepia vinclis
 Cum fugit, & campo insultans bacchatur aperto.
 Ausonias omnes Rex clementissime gentes,
 Auditu res mira quidem, nam tempore longo
 Conditio feralis agit, Phlegethontis ab alto
 Gurgite consurgens, atque à Plutone profundo
 Per furias missa excidio telluris & undæ.
 Quondam etenim magno flagrans discordia motus
 Inter pontifices nostros, regemque, Latini
 Imperij qui lora tenet, surrexit. & omnem
 Complexa Italiam populos diuisit, & vrbes
 Egit in ambages longas, & in aspera bella.
 Factio pontificum Gelfo duce bella gerebat:
 Regia Gibello, pars vtraque protinus horum

AGELARIORVM.

*Appellata ducum cognomine; tanta Megera
 Vis in corda hominum, mansere vocabula: mansit
 Mens diuisa, odiū manet immortale. nepotes,
 Totāque posteritas duplici incestata veneno.
 Transijt ad plantas, ad aues, pecudum genus omne
 Corripuit, fruges etiam teterrima pestis
 Tangit, & à Gelfo quædam cognomina, quædam
 A duce Gibello capiunt: res cognita vulgo.
 Styx ea sic animos stimulat, sic excitat iras
 Ut sæpe a solo surgant cognomine bella
 Intestina, domos, arces, & mœnia magno
 Impete, & immisis segetes vinetaque passim,
 Arboreum genus, & pecudes sternentia flammis,
 Vidi ego, & hi mecum comites in collibus altis
 Pluribus in campis, fuerant quæ florida quondam
 Oppida, nunc laceris deserta & inhospita muris.
 Abscondere domos, spineta, feraque ruinas
 Siluestres habitant, sola hæc cognomina tanti
 Causa mali, sic est animis hoc virus inustum,
 Nec consanguineis parcens, nec fœdera iungi
 Vlla ferens, nulloque potens mansuescere pacto,
 Quisquis ab externis bellum regionibus infert
 Italia, belli socios in qualibet vrbe
 Inuenit, & semper præbens vnā hostibus ansam
 Fœtio, demoliri aliam tali inchoat arte.
 Signa docent dominos seu sint animantia, seu res
 Quædam aliæ: ceu nocturnas quæ illuminat umbras
 Gentis Luna tuæ signum, tot adepta triumphos*

Et

Et pelago & terris: & ab hoc discrimine vulgus
 Non solum hos quibus est tenuis fortuna, sed ipsos
 Gibelli Gelfue notant cognomine Reges.
 Sic Gallos Italum dominos non Gallica virtus,
 Qui soliti Italia quondam seruire, sed excors
 Italia, infelixque hominum discordia fecit.
 Fallio pontificum Gallis adiuncta recepit
 Hoc genus: hanc molem nostros conuoluit in armos,
 Hæc via Francisco regnis fuit inuadendis.
 Adde quod in thalamos eius sata Blanca Philippo
 Venerat ipsa duci nubens pulcerrima virgo,
 Spartanae par forma Helena, par moribus ipsæ
 Dis superis, par Mercurio lingua, ingenioque,
 Fleebat primatum animos. ducis inelyta virtus
 Momenti non vilis erat: nam gloria semper
 Pectora, & auditæ capiunt mortalia laudes
 Et generis sordem abscondunt, qui flumina cernit
 Voluere prægrandes vndas, non respicit ortum.
 Hic erat insignis forma, facundus, ad arma
 Impiger, acer eques, pedes acer, ad omnia promptus
 Munia militiæ, gladio impetuosus & hasta,
 Hæctora qui posset, qui sistere posset Achillem:
 Cautus, in euentus omnes oculatus, & villo
 Nec casu elusus, nec circumuentus ab hoste.
 Mille vias euadendi, mille insidiandi
 Semper habens, contemptor opum, sitibundus honorum,
 Prodigus in laudes comitum: nam fortiter acta,
 Quæ in bello acciderant, non vsurpare volebat,

AGELARIORVM

*Vt plerique solent sed reijciebat honorem
 In socios decorans omnes: placabilis ira.
 Non segnis tamen, at clemens pro tempore & atrox
 Splendidus, & cunctis tranquillo affabilis ore:
 Nec pacem melius quisquam, nec praelia rexit,
 Quando in bella ibat, pacem ignorare putasses,
 Pacificus potuit bellum nescire videri:
 Fatum erat armorum, quo se inclinabat eodem
 Influxus astrorum ibant, vexilla sequentes,
 Vt magnetæ chalybs, Helicæque sidera magnes,
 Coniurati ambo Mars & Bellona, fouantes
 Qua audierant lituos & classica, protinus atto
 Ad strepitum cursu comites se in bella ferebant,
 Sic igitur facili bene fortunatus Olympo
 Ibat per populos, & regna per omnia victor.
 Dux itaque Insubrum post bella asperissima tandem
 Lectus, ad augendas studijs melioribus vrbes
 Ingenium, vertens, curamque animumque paternum
 Induit, ac populos æque ac sua pignora fouit,
 Scilicet hi veri reges, quos sidera mittunt
 Ad commune bonum populorum, orbisque salutem.
 Hos natura facit dominos hos: publica vulgi
 Vota vocant reges. vltro his se subijcit orbis:
 Ius regnandi aliud nullum est præstantius, omne
 Stemma minus: minor est maiorum purpura, & aurum
 Nec refert, qua gente sati, quo semine nati,
 Nam veluti solis laudandum a frugibus aruum:
 Sic hominum decus à sola virtute petendum est,*

Qui

Qui bonus est orbi, credendus ab æthere missus.
 Lex, quæ non habita meriti ratione, parenti
 Imperat in regno primos succedere natos.
 Lex iniusta, nihil pendens, quod pendere supra
 Omnia debuerat, meritum natura reliquit
 Imperium dignis, & non in murice natis,
 Præteriens natos, digni mea regna sequantur
 Clamat Alexander moriens: ea principe digna
 Testamenta, nihil sanguis valet, omnia virtus.
 Quem voluit regno Christus succedere, dignum
 Fecit, & hanc lator facto legem indice sanxit.
 Ad Francisci auos igitur sobolemque reuertor,
 Tum pietas, tum religio, tum floruit omne
 Juris opus, legum officium. præscerat atas
 Cruda hiemi similis, fueratque abscondita virtus
 Sub vicio velut hiberno sub frigore messis,
 Cum sopita rigent Scythicis Aquilonibus arua.
 Iste nefas ressecans, probitatem exsurgere fecit
 Per genus humanum, & sanctos reuiuiscere mores:
 Non secus, ac Maio tellus animata reuerso
 Fronde noua viret, & primi decus induit anni
 Quid longo sermone vagor? sub principe iusto
 Sacula viderunt nostræ Saturnia gentes.
 Nil melius præstare queunt mortalibus astra
 Rege pio, quæ libertas æquauerit vniquam
 Tale iugum? curas omnes, onus omne, periculum
 Regnator fert omne bonus, populique sub illo
 Otia tuta trahunt: vt grex æstate sub vmbra

Ilicis.

AGELARTORVM

Illicis, ipse suum solus felicitat ævum:
 Canitie tandem longa, jenoque solutus,
 Transijt ad Superos nato in ditione relicto.
 Hic potuit pacem meritis æquare, iuventam
 Si frenare potens legem imposuisset amori.
 Vicit amor iuuenem: tulit impetiosa libido
 Precipitem, stravit Boios: Florentia ab hoste
 Istius auspicijs defensa, potentibus armis:
 Terruit Italian, Gallos, Germanica regna.
 Victus amore perit: nam dum non parcat honori
 Femineo, sic fama fuit, crudelia passus
 Tela, obijt: medio in templo dum sacra litantur,
 Coniurata manus iuuenum confecit inermem,
 Securum, formidantem, nihil insidiarum.
 Heu iuuenis formose decorem vtriusque parentis
 Ore ferens, animis ardens, quo funere raptus
 Ex oculis hominum fugis atra in fata repente?
 Frater ob ingenium sollers a Casare nostro
 Legitimas regni sumisit Lodouicus habenas.
 Iste per Insubrum campos, Ligurumq, per Alpes
 Regnabat maris & terræ ditione superbus.
 Et regnaret adhuc, nisi tam crudelibus armis
 Contra hominem fortuna atrox conuersa fuisset.
 A socijs etenim, quibus imperiumque, animamque
 Crediderat, fuit infami tam turpiter auro
 Venditus, & datus a turbis immanibus hosti.
 Dixit, & abstergens rorantia lumina fletu
 Imposuit longis finem sermonibus heros.

At postquam Celta rebus regnoque potiti,
Visti animos sapere humanos, ac mentibus æquis
Respicere Italiam, rediens sua prædia, & agros
Oppidaque a Gallis dudum possessa, recepit,
Atque per ignotas alijs latitantibus vrbes,
Liber apud Gallos cum maiestate remansit.
Gentis Agelaria proceres & stemmata ab ortu,
Tempus ad hoc quantum licuit cognoscere, tandem
Carmine complexus. quasi qui longa æquora fessa
Tam rate sulcauit, metam inuenisse laborum
Lator, & auspicijs portum felicibus intro.

AGELARIORVM FINIS.

DE CVPIDINE MARMO-
REO DORMIENTE, SILVVA
AD ELISABELLAM MAN-
tue Marchio-
nissam.

*P*rogenies Veneris tanta puer inclyte fa-
ma,
Qui vehis in celebrem Diuos, hominesq;
triumphum:
Quis tibi tam similes potuit de marmo-
re vultus

Ducere? Praxiteles laudem non audeat istam,
Usurpare: Myron tantum non speret honorem.
Mentor abi: Polyclete sile. si Mulciber istud
Fortassis dicatur opus cudisse, fatendum est.
Nam diuinum opus est. aliam tamen auguror artem
Esse sub his membris: aliud portendit imago hæc.
Sicut in Ascanium, prolemq; Aneida quondam
Transijt, vt sanctæ fraudes inferret Elisæ:
Sic modo se marmor, castæ mihi credite Nymphæ,
Transformauit in hoc, fraus heic: lapis iste Cupido est:
Heic latet, atq; dolos iterum meditatur Elisæ:
Sed frustra conatur. habet præcordia curis
Irretita alijs: habitat sub pectore sacro
Illius, ingenium faciens Tritonia Pallas,
Vestaq; & æternum custoditura pudorem

Cynthia cum Mæsis ad quas intrare Cupido
 Nec noctu, nec luce potest, vigilatq; cubatq;
 Frustra igitur somnos fingis puer improbe, frustra
 Hos insane dolos hæc in penetralia portas.
 Tu Troianus equus: de quo fluxere Sinonis
 Insidiæ, fallendi artes, incendia, cædes,
 Mille ignominia species, regumq; ruina,
 Regnorum excidia, & populorum atrociam damna
 Sic ruit Ægisthus tandem: sic tradidit hosti
 Scylla patrem, moriens Ægeus dat nomina Ponto.
 Sic patriam Medea fugit: sic maximus armis
 Occidit Alcides: Priamus truncatur ad aras.
 Sic Ariadna subit Manes, non sidera: Dido
 Vritur, incenditq; suos incensa Penates.
 Lesbica dementit vates: ardoribus illis
 Quarere Leucadiæ medicamina cogitat vnda.
 Bella gerunt Grai, Phrygios & Pergama vexant.
 Vexat amor Graios: Agamemnona torquet. Achilles,
 Mater vt exstinctam sobolem, Briseida plorat,
 Lachrymat, atque gemit: positus absconditur armis.
 Ille ingens animus, quem non exterruit Hector,
 Non Asia totius opes, non mille phalanges,
 Concidit, atque sui oblitus vilescit amando.
 Quis natat inflatum piceis Aquilonibus æquor
 Naufragus iratis inter delphines in vndis?
 Est Leander: amor iuuenem sic ire coegit.
 Phyllida fecit amor vitam finire dolendo.
 Ab facinus crudele, puer sauisime quare

Vsq;ue

DU CUPID. MARMOR.

*Vsque adeo insanire facis mortalia corda?
 Byblidis & Myrha furias deuouit Olympus,
 Admirans tantam hanc homines incurrere labem,
 Et genus humanum tanto sordere veneno.
 Pasiphaën risit Pluto, Proserpina risit,
 Risit & Aleto, Manes risere profundi.
 Non risit Rhadamanthus opus tam infame: videnda
 Quærebat Veneri secum tormenta nefanda.
 Dedecus hoc auferte viri, prohibete puella
 Hoc immane scelus: neu vos ea rosida fallant
 Ora, faces, arcus, pinnas, leuibusque pharetram
 Horrentem iaculis hostilia signa videte.
 Esto puer talis semper, teneatq; sepultum
 Te sopor æternus. iaceasq; in marmore semper.*

Tomi Primi operum
 Baptista Mantuani

FINIS

